

Betænkning om generationsskiftet i erhvervslivet

Betænkning nr. 1374/August 1999

Resumé:

Betænkningen fra Generationsskifteudvalget behandler en række centrale problemstillinger i relation til generationsskifte af erhvervsvirksomheder. Det drejer sig bl.a. om den skattemæssige behandling af goodwill samt mulighederne for at udskyde beskatningen ved virksomhedsoverdragelse. Betænkningen indeholder endvidere en gennemgang af relevant lovgivning og oplysninger om, hvordan og i hvilket omfang generationsskifter gennemføres i øjeblikket. Det er i betænkningen understreget, at andre problemstillinger end de skatteretlige er særdeles betydningsfulde i generationsskiftesammenhæng. Det gælder bl.a. gennemførelsen af selve generationsskifteprocessen samt de finansieringsmæssige forhold. Udvalgsmedlemmernes forskellige vurderinger af, om der eksisterer et generationsskifteproblem, beskrives. Det samme gælder de forhold, der taler for henholdsvis imod den lange række forslag, som udvalget har drøftet. Der er ikke fremkommet forslag, som et enigt udvalg kan støtte.

Kapitel 1 Indledning

1.1 Udvalgets nedsættelse og kommissorium

På grundlag af en aftale indgået mellem Regeringen og Centrum-Demokraterne nedsatte skatteministeren i januar 1998 et udvalg om generationsskifte.

Udvalget fik følgende kommissorium:

"Regeringen har sammen med CD aftalt at nedsætte et udvalg, som får til opgave at belyse og komme med forslag til eventuel yderligere smidiggørelse af generationsskifte i erhvervslivet, herunder generationsskifte til både familie og én eller flere nære medarbejdere.

Udvalget skal i den forbindelse søge at tilvejebringe pålidelige oplysninger til belysning af, hvorledes generationsskifte foregår i øjeblikket, herunder om antallet af virksomhedsoverdragelser inden for de seneste år, til hvem de er sket, erhvervenes alder og aldersfordelingen af virksomhedsejere i forskellige brancher samt fremkomme med oplysninger til vurdering af antallet af virksomhedslukninger som følge af u hensigtsmæssig generationsskiftelovgivning.

Udvalget skal kortlægge relevant lovgivning og angive eventuelle regler og lovgivning, som vanskeliggør et generationsskifte.

Udvalget skal særligt vurdere effekten af de regler om succession ved familieoverdragelser i levende live og ved død, der allerede findes.

Udvalget skal overveje, om der er forskelle på generationsskifte til forskellige persongrupper og forskelle på brancher og ejerformer, der kan begrunde forskellige regler.

Udvalget skal overveje, om der findes regler, der hindrer, at virksomhedsejeren er pensionsmæssigt ligestillet med resten af arbejdsmarkedet.

Udvalget skal overveje mulighederne for at tilvejebringe et mere aktivt kapitalmarked for generationsskifte af mindre virksomheder gennem tilvejebringelse af markedspladser, finansieringsinstitutter eller særlige målrettede låneordninger. Udvalget skal i forbindelse hermed overveje købers mulighed for igennem belåning af den erhvervede virksomhed inkl. dennes goodwill at finansiere købet, herunder sælgers kontantbehov. Udvalget skal i den sammenhæng overveje sælgers mulighed for at belåne eller realisere gældsbeholdningen fra salg af virksomheden.

Udvalget skal overveje mulighederne for og risici ved at gennemføre skattemæssig succession ved overdragelse til medarbejdere, en eller flere nære medarbejdere og arbejdskollektiver under respekt af skattesystemets grundlæggende regler om, at avancerne ikke på længere sigt må unddrages beskatning.

Udvalget skal fremkomme med forslag til ændring af de gældende regler. I det omfang der måtte blive tale om udgiftskrævende forslag, skal størrelsesordenen heraf angives.

Udvalgets arbejde skal være afsluttet senest den 1. januar 1999."

1.2 Udvalgets sammensætning

Ved betænkningens afgivelse havde udvalget følgende sammensætning:

Direktør Steen Askholt, Dansk Industri og Det Danske Handelskammer

Professor Niels Blomgren-Hansen, Handelshøjskolen i København

Afdelingschef Jens Drejer (formand), Skatteministeriet, Departementet

Kontorchef Lars Eghøj, Landbrugsrådet

Cheføkonom Henrik Friis, Håndværksrådet

Advokat Lars Grøngaard, Advokatrådet

Cand. polit. Frithiof Hagen, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Juridisk direktør Kim Munch Lendal, Dansk Handel og Service

Kontorchef Kaj-Henrik Ludolph, Skatteministeriet, Departementet

Professor Aage Michelsen, Handelshøjskolen i Århus

Specialkonsulent Peter Schultz-Møller, Finansministeriet

Afdelingschef Niels Neergaard, Finansrådet

Specialkonsulent Flemming Houge Nielsen, Erhvervsministeriet

Kontorchef Preben Underbjerg Poulsen, Skatteministeriet, Departementet

Statsautoriseret revisor Jørgen Sandager, Foreningen af Statsautoriserede Revisorer og Foreningen af Registrerede Revisorer

Sekretariatet har bestået af:

Specialkonsulent Birgitte Christensen, Skatteministeriet, Departementet

Fuldmægtig Susanne Kjær, Told- og Skattestyrelsen

Fuldmægtig Jesper Skovhus Poulsen, Skatteministeriet, Departementet

Afdelingschef Niels Neergaard har afløst kontorchef Tine Roed som repræsentant for Finansrådet, og

Specialkonsulent Peter Schultz-Møller har afløst fuldmægtig Søren Bjerregaard Nielsen som repræsentant for Finansministeriet.

Udvalget har afholdt 15 møder.

Kapitel 2 Generationsskifte - indledende overvejelser

2.1 Indledning

Det anføres indledningsvis i kommissoriet for Generationsskifteudvalget, at udvalget får til opgave at belyse og komme med forslag til eventuel yderligere smidiggørelse af generationsskifte i erhvervslivet, herunder generationsskifte til både familie og én eller flere nære medarbejdere.

Dette har umiddelbart givet anledning til at stille to basale spørgsmål:

Hvad forstås ved et generationsskifte?

Kan det uden videre lægges til grund at der er behov for smidiggørelse af generationsskifter?

Udvalgets overvejelser i anledning heraf fremgår af afsnit 2.2 og 2.3 nedenfor.

2.2 Hvad forstås ved et generationsskifte?

Generationsskifte er ikke noget entydigt begreb. I debatten om generationsskifteproblemer ses det ofte anvendt om enhver situation, hvor en virksomhed på grund af ejerens død, alder eller ønske om at trække sig tilbage skal overdrages. I en række sammenhænge er dette dækkende. Det gælder eksempelvis i relation til overvejelser om, hvordan virksomhedsejere kan gøres mere bevidste om betydningen af at indlede generationsskifteovervejelser i god tid, samt de mere generelle betragtninger om generationsskifter i samfundsmæssigt perspektiv. I andre sammenhænge er der imidlertid behov for en mere velafgrænset definition af generationsskiftebegrebet, hvor der også ses på, hvem der overtager virksomheden.

På skatteområdet har begrebet generationsskifte således traditionelt betegnet en virksomheds overførsel til yngre slægtninge, ligesom det har været anvendt i forbindelse med overvejelser om, hvorvidt der kunne fastsættes særlige regler for overdragelse af en virksomhed til dens medarbejdere. På denne måde er begrebet afgrænset over for virksomhedsoverdragelse generelt.

De gældende regler om skattemæssig succession inden for familie kredsen bygger på en forudsætning om, at der inden for denne kreds vil ske en begunstigelse af den yngre generation i forbindelse med virksomhedsoverdragelsen. Der er således taget udgangspunkt i de illikvide ejerskifter, hvor overdragelsen sker ved arv eller gave. Den forringede skattemæssige stilling, som successionen indebærer for erhververen, opvejes i en sådan situation af, at virksomheden helt eller delvis modtages som en gave. Reglerne finder dog også anvendelse, hvor der ydes vederlag.

Det kan ud fra en praktisk synsvinkel synes snævert at definere generationsskifte som overførsel af virksomhed til yngre slægtninge eller medarbejdere, da overdragelsen af virksomheden lige så vel kan ske til personer uden for denne kreds, der kan have tilsvarende eller bedre forudsætninger for at videreføre denne.

Skal der på skatteområdet gælde særlige regler for generationsskifte af virksomheder, kan det imidlertid vanskeligt forenes med en udvidelse af begrebet til at omfatte overdragelser til andre end slægtninge og medarbejdere. Udvides kredsen, vil det ikke være muligt at foretage en afgrænsning mellem generationsskifte og anden overdragelse, og så er det hele regelsættet for overdragelse af virksomheder, der er til overvejelse. Det er ikke hermed sagt, at en sådan overvejelse ikke kunne tjene et formål, men det findes at ligge uden for rammerne af kommissoriet at foretage en hel generel vurdering af den karakter.

Sådan som kommissoriet for udvalget er formuleret, ses generationsskiftebegrebet at være anvendt i traditionel forstand, og udvalgets overvejelser har i udgangspunktet koncentreret sig om de situationer, hvor en virksomhed overdrages til yngre slægtninge eller én eller flere nære medarbejdere.

Udvalget har dog ikke følt sig mere bundet heraf, end at udgangspunktet i en lang række sammenhænge er fraveget for at få et bredere perspektiv. Det gælder eksempelvis kapitel 4, der mere generelt beskriver de erhvervspolitiske perspektiver i relation til generationsskifteproblematikken.

Mange af de forslag om ændrede regler m.v., der er indeholdt i kapitel 3 og bilag 1, er heller ikke specifikt møntet på overdragelse inden for familien eller til medarbejdere. Det bredere anvendelsesområde for reglerne kan være begrundet i dels betragtninger om, at der med generelle regler opnås en smidiggørelse

af generationsskifter inden for den nævnte kreds, uden at der dermed skabes forvridninger i forhold til andre grupper, dels i den opfattelse, at der er behov for tiltag, der smidiggør overdragelsen af virksomheder mere generelt.

2.3 Er der behov for smidiggørelse af generationsskifter?

Spørgsmålet om, hvorvidt der er behov for smidiggørelse af generationsskifter og dermed spørgsmålet om, hvorvidt der overhovedet er et generationsskifteproblem, er helt grundlæggende for tilgangen til udvalgets arbejde.

Der gives i udvalget forskellige svar på dette spørgsmål. I den forbindelse er det også af betydning, hvordan et generationsskifte defineres.

Tages der udgangspunkt i det traditionelle generationsskiftebegreb forstået som en virksomheds overdragelse til yngre slægtninge, vil det kunne anføres, at der i dag findes en række regler, der tager sigte på at nedsætte skatte- eller afgiftsbelastningen ved overdragelser inden for familiekredsen, hvor der må forventes at være et gavemiljø, dvs. at den ældre generation helt eller delvis vederlagsfrit overdrager virksomheden til den yngre generation. Et spørgsmål er da, om disse regler er tilstrækkelige og velegnede til at sikre virksomhedens overdragelse fra en generation til den næste. Et andet spørgsmål er, om de virksomheder, der overdrages på denne måde, altid er værd at bevare, og om det ud fra en samfundsmæssig betragtning kan anses for hensigtsmæssigt at ofre offentlige ressourcer på, at virksomheden overdrages til ejerens livsarvinger, der måske ikke er de bedst kvalificerede i forhold til at drive virksomheden videre. Det kan endvidere overvejes, om der er behov for at udvide de gældende regler til at omfatte én eller flere nære medarbejdere.

Det er imidlertid en bredere forståelse af generationsskiftebegrebet, der har dannet udgangspunkt for den offentlige generationsskiftedebat, og som også har præget drøftelserne i udvalget. Forud for udvalgets nedsættelse var der i medierne oplysninger fremme om, at op mod 100.000 virksomheder står over for at skulle generationsskiftes inden for de kommende 10 år. Her betegner generationsskifte ikke den hidtidige ejers overdragelse af virksomheden til yngre familiemedlemmer eller eventuelt medarbejdere, men mere generelt ejerens forventning om at afhænde virksomheden. Tages der afsæt heri, fører det i første omgang til en drøftelse af, om det er et problem i sig selv, hvis en vis del af virksomhederne ikke kan afhændes eller afhændes på et sent tidspunkt. Vil det indebære tab af arbejdspladser eller andre værdier, eller er det udtryk for, at tiden er løbet fra den pågældende form for virksomhed, og er det samfundsmæssigt fornuftigt at sætte initiativer i værk med henblik på at sikre videreførelsen af virksomheder, der ikke kan overdrages til tredjemand på markedsvilkår?

2.3.1 Samfundsopgave at sikre flest mulige generationsskifteoverdragelser gennemført med succes

I udvalget repræsenteres den opfattelse, at det er en samfundsopgave at sikre flest mulige generationsskifteoverdragelser gennemført med succes. Det er generelt nemmere at overtage en bestående virksomhed og ændre denne til de nye markedsforhold end at starte helt forfra. Der findes således nogle ressourcer i de eksisterende virksomheder, som der er god grund til at bevare. Hindringer for generationsskifte af rentable virksomheder kan have flere samfundsmæssige konsekvenser - både umiddelbart for økonomi og beskæftigelse og på sigt for iværksætterkulturen.

Hertil kommer, at det også på lang sigt kan have negative konsekvenser for iværksætterkulturen. En iværksætter står over for en lang række problemer før, under og efter etableringen af virksomheden. Mange af disse problemer har rod i, at iværksætteren starter på bar bund og skal bygge virksomheden op fra grunden.

Et alternativ til at starte en ny virksomhed er at købe og videreføre en eksisterende virksomhed. En videreførelse fremfor en nyetablering vil give "iværksætteren" mulighed for at etablere sig på en eksisterende platform, som principielt giver bedre muligheder for at overleve og udvikle virksomheden. Det kan i sig selv være en samfundsmæssig gevinst. En yderligere samfundsmæssig gevinst kan opnås ved, at forbedre overlevelsesmulighederne og gøre det mere attraktivt at blive selvstændig, således at flere personer vælger at tage dette spring. Dermed kan der ske en generel styrkelse af selvstændighedskulturen, hvilket vil virke selvforstærkende.

Ser man på overlevelsesmulighederne og rentabiliteten i virksomheden, vil den ofte have bedst af at blive overdraget til en yngre ejer, inden den hidtidige ejer bliver for gammel. Det er således et problem, hvis de ældre ejere ikke ser en fordel i at afstå virksomheden, hvilket kan tale for at tage udgangspunkt i den

hidtidige ejers alder i relation til overvejelser om indførelse af mere gunstige regler i generationsskiftesammenhæng.

2.3.2 Markedet er den bedste selektionsmekanisme

Andre af udvalgets medlemmer mener ikke, at der er anledning til at indføre nye regler specifikt møntet på generationsskifte af virksomheder.

Disse medlemmer finder ikke, at der er belæg for, at den danske erhvervsstruktur, herunder fordelingen mellem store og små virksomheder og af- og tilgangen af virksomheder, skulle være særlig problematisk, at aldersfordelingen blandt selvstændigt erhvervsdrivende sammenholdt med aldersfordelingen blandt ansatte ledere skulle give anledning til bekymring, eller at vanskelighederne ved at generationsskifte levedygtige virksomheder skulle være øget, tværtimod.

Det findes ikke at være påvist, at der eksisterer hindringer for generationsskifte af rentable virksomheder. De virksomheder, som det ud fra en samfundsøkonomisk vurdering er værdt at videreføre, vil der være en køber til.

Udgangspunktet i økonomisk teori er således, at markedet er den bedste selektionsmekanisme i forhold til at bestemme, hvilke virksomheder, der bør videreføres, og at der ikke er nogen uoverensstemmelse mellem privatøkonomiske interesser og samfundsøkonomiske interesser. Dette gælder under antagelse af et perfekt marked for salg af virksomheder. Det er privatøkonomisk og samfundsøkonomisk værdifuldt at videreføre en virksomhed, såfremt nettoafkastet er positivt. Ved nettoafkastet forstås indtjening efter fradrag af den løn, som en ny ejer ville kunne opnå i den bedst mulige alternative beskæftigelse, og markedsmæssig forrentning af bunden kapital opgjort til realisationsværdi. Hvis nettoafkastet er positivt, er der et klart privatøkonomisk incitament til at føre virksomheden videre; hvis ikke, vil det indebære et samfundsøkonomisk tab at gøre det.

Set fra denne vinkel er det vigtigt at få fokus på, at det indebærer et samfundsøkonomisk tab, hvis ikke-generationsskifteegnede virksomheder videreføres, eller videreføres i en u hensigtsmæssigt snærende ejerform.

Det forhold, at den relative andel af virksomhedsejere, der er ældre end 50 år, eksempelvis er væsentligt større inden for visse erhverv, eller at der er relativt flere virksomhedslukninger er ikke ensbetydende med, at der er et problem, som skal afhjælpes med særlige generationsskifteregler. Der kan være tale om tilbagegangserhverv. Eksempelvis bliver der færre industrivirksomheder, mens flere og flere bliver beskæftiget inden for serviceerhvervene. Det er en helt naturlig udvikling, og der er ikke noget vundet ved at holde virksomheder kunstigt i live, som tiden er løbet fra. At undlade investering, fordi virksomheden ingen fremtid har, er ganske rationelt, både samfundsøkonomisk og privatøkonomisk.

Er der tale om rentable virksomheder, vil de kunne generationsskiftes og overleve uden hindringer. Kun i den situation, hvor der forekommer en incitamentforvridning eller markedsfejl, vil der være risiko for, at en overlevelsesværdig virksomhed ikke videreføres. En sådan markedsfejl vil typisk forekomme i form af asymmetrisk information og/eller ufuldkommen information, der indebærer, at sælger ikke finder den bedst egnede køber og/eller, at denne ikke kan overbevise långivere om sine kvaliteter. Som en markedsfejl kan ligeledes betragtes den såkaldte indlåsnings effekt, der består i, at en skat, der først udløses ved realisation giver et incitament til at udskyde realisation længere end hvad der ville være privatøkonomisk og samfundsøkonomisk optimalt.

Incitamentforvridninger og markedsfejl kan ikke i sig selv begrunde offentlig subsidiering af generationsskifter. Den uundgåelige risiko ved enhver erhvervs mæssig disposition har en pris, som må bæres af aktiviteten. Offentlig subsidiering må begrundes i, at det her igennem er muligt at reducere de samfunds mæssige risici for fejlallokering bedre end markedet, specielt de finansielle institutioner, ville kunne gøre.

Skal der indføres særlige regler, må det altså påvises, at der er en markedsimperfektion, som bedst kan løses med de foreslåede regler.

Der er grund til at mene, at de finansielle institutioner fungerer stadig mere effektivt, og at generationsskifteproblemet forstået som et samfunds mæssig fejlallokeringsproblem er blevet væsentlig mindre gennem de sidste to årtier. Ud fra den betragtning, at de skattemæssige problemer også er blevet mindre, kan der drages den konklusion, at generationsskifteproblemet (som et samfundsøkonomisk problem) må antages at være kraftigt aftagende.

2.3.3 Princippet om ensartethed og neutralitet i beskatningen

Retlige systemhensyn kan ligeledes tale for ikke at indføre specifikke regler møntet på at smidiggøre generationsskifter ved eksempelvis en lempelse af beskatningen. Ved retlige systemhensyn forstås, at lovgivningen er indrettet efter almene principper, at den er konsekvent og systematisk opbygget, samt at de generelle principper ikke fraviges af hensyn til visse interessegruppers særinteresser. Disse hensyn bør så vidt muligt ikke tilsidesættes, når der skal gennemføres ny lovgivning, herunder skattelovgivning.

De retlige systemhensyn var det bærende element i personskatteudvalgets betænkning fra 1992, der anbefalede mere ensartethed i beskatningen. Det samme gælder et langt stykke af vejen også skattereformen fra 1993, der gennemførte en generel avancebeskatning med meget få undtagelser.

Forslag, der bryder med princippet om ensartethed og neutralitet i beskatningen, må ud fra denne synsvinkel forudsætte, at de fordele, der på selektive områder eventuelt vil være forbundet med en gennemførelse af forslagene, ækvivalerer de negative sider ved forslagene set ud fra retlige systemhensynstanker og dermed også ud fra generelle samfundsmæssige hensyn.

Heroverfor kan det anføres, at Danmark såvel som andre lande rent faktisk har særregler for at lempe generationsskifte.

2.3.4 Statistisk belysning af antallet af generationsskifter

Ifølge kommissoriet skal udvalget søge at tilvejebringe pålidelige oplysninger til belysning af, hvorledes generationsskifte foregår i øjeblikket, herunder om antallet af virksomhedsoverdragelser inden for de seneste år, til hvem de er sket, erhververnes alder og aldersfordelingen af virksomhedsejere i forskellige brancher samt fremkomme med oplysninger til vurdering af antallet af virksomhedslukninger som følge af u hensigtsmæssig generationsskiftelovgivning.

Med udgangspunkt heri har udvalget gennem Danmarks Statistik fået udarbejdet et statistisk materiale om virksomhedsstrukturen i Danmark, virksomhedslukninger og videreførte virksomheder. Undersøgelsen fra Danmarks Statistik er optrykt som bilag 2 og er nærmere gennemgået i kapitel 4 sammen med en række andre undersøgelser. Det har ikke været muligt at fremskaffe statistiske oplysninger til belysning af samtlige de forhold, der nævnes i kommissoriet, men udvalget har i kapitel 4 forsøgt at tilvejebringe et billede af omfanget af generationsskifter inden for de kommende år.

Indledningsvis ses der på antallet af generationsskifter i snæver forstand, hvorefter det kan konstateres, at langt de fleste virksomheder overdrages til andre end livsarvinger og nære medarbejdere. Generationsskifter defineres herefter i kapitel 4 mere bredt, idet der opereres med et generationsskiftepotentiale, der udtrykker det samlede antal virksomheder, der årligt lukkes eller videreføres, hvor den tidligere ejer er ældre end 50 år.

Det kan diskuteres, om denne aldersgrænse på 50 år er for lavt sat. De færreste lader sig pensionere i 50-års alderen, og det statistiske materiale viser, at der er mange selvstændigt erhvervsdrivende over 65 år. Ved vurderingen af det antal virksomheder, som i kapitel 4 skønnes at stå over for lukning eller videreførelse, må dette have for øje. Det samme gælder det forhold, at der er valgt at se på det samlede antal i en periode på 10 år og ikke det årlige antal.

I kapitel 4 fremhæves følgende:

- Ses der på samtlige firmaer vurderes det, at omkring 100.000 firmaer står overfor lukning eller videreførelse i de kommende 10 år. Totalbestanden af firmaer er dog i høj grad præget af to virksomhedsbestande, henholdsvis firmaer i de primære erhverv og "hobbyfirmaer".⁽¹⁾
- Betragter man alene firmaerne i byerhvervene forekommer generationsskifteproblemet i slutningen af 1990'erne ikke større end i starten af 1980'erne. Tværtimod er der færre selvstændige i byerhvervene over 60 år end tidligere, men der er alligevel flere selvstændige over 50 år end i 1990. Når de store årgange fra 1940erne skal pensioneres, kan det betyde, at det bliver vanskeligt at finde egnede arvtagere.
- 3-4 pct. af de små og mellemstore firmaer (ekskl. hobbyfirmaer) inden for byerhvervene står årligt over for at skulle videreføres eller lukkes. Det svarer til 3.700-4.500 firmaer pr. år.
- Det årlige antal lukninger inden for byerhvervene ligger på omkring 1.800 firmaer, hvilket svarer til godt 1,5 pct. af den relevante firmabestand. Det skønnes, at en stor del af disse lukninger vil indtræffe til trods for, at ejeren mener, at virksomheden kan videreføres.
- Generationsskifte bør opfattes som en langstrakt proces, der skal planlægges og gennemføres i god tid. Dette understreges af, at mange firmaer fungerer på et lavere aktivitetsniveau, når de

videreføres. Desuden er der stor forskel på de erhvervsaktives forventninger til videreførelsen og de afgående virksomhedsejeres erfaringer. Problemerne kommer med andre ord bag på mange.

- Generationsskifteproblemet er i et vist omfang branchespecifikt. Den relative andel af virksomhedsejere, der er ældre end 50 år, er væsentligt større inden for industri- og engrosvirksomhed samt detailhandel samtidig med, at firmaomsætningen er relativt lav. De unge iværksættere starter inden for andre brancher, eksempelvis forretningservice.

2.4 Udvalgets videre overvejelser

Der er, som det fremgår af afsnit 2.3, forskellige vurderinger blandt udvalgets medlemmer af, hvorvidt der eksisterer et generationsskifteproblem, og dette afspejler sig selvfølgelig også i holdningen til hvilke initiativer, der i givet fald bør foreslås gennemført.

En lang række forslag er blevet drøftet i udvalget og bilag 1 indeholder en samlet gennemgang af disse. Forslagene spænder vidt - eksempelvis fra at ophæve den eksisterende successionsadgang inden for familien til at udvide adgangen til også at omfatte medarbejdere. Kapitel 3 beskriver de forslag, som udvalget mener skal gøres til genstand for særlig behandling, fordi det foreslåede er centralt for generationsskiftedebatten eller kan støttes af store dele af udvalget.

Udgangspunktet for overvejelser om øget smidiggørelse har en tendens til at tage afsæt i gældende regler, hvilket også har fundet udtryk i kommissoriet, der pålægger udvalget at kortlægge relevant lovgivning og angive eventuelle regler og lovgivning, som vanskeliggør generationsskifte.

Specielt skattereglerne er ofte i fokus for generationsskiftediskussionen, men også selskabsretlige og arve- og familieretlige regler regulerer området. En gennemgang af gældende ret på disse områder findes i kapitel 6, 7 og 8.

På en række forskellige lovområder er der endvidere fastsat krav om, at den, der driver en virksomhed, skal have en tilladelse eller autorisation hertil, ligesom der kan være fastsat krav om, at vedkommende skal have en bestemt uddannelse. Der findes ligeledes regler om tildeling af tilladelser og koncessioner til virksomheder. Sådanne regler kan ligeledes få betydning i generationsskiftesammenhæng, idet der dermed kan være sat nogle begrænsninger for, om virksomheden kan videreføres af andre, og for hvem der i givet fald kan gøre det.

Udvalget har imidlertid fundet, at det vil føre for vidt i denne sammenhæng at foretage en fuldstændig kortlægning af de regler, der stiller krav om tilladelser m.v. De i lovgivningen fastsatte krav om, at den, der driver en virksomhed, skal have en tilladelse eller autorisation hertil, eller en bestemt uddannelse, er begrundet i mange forskelligartede hensyn, der skal afvejes over for ønsket om smidige generationsskifteregler. I visse tilfælde vil de stillede krav til eksempelvis en vis uddannelsesmæssig baggrund for at drive virksomheden være åbenlyst velbegrundede, mens det i andre situationer forudsætter et nærmere fagligt kendskab til det pågældende område at redegøre for og vurdere baggrunden for de fastsatte regler, herunder om der er mulighed for at lempe på eventuelle restriktioner for erhvervsudøvelsen. Med den sammensætning, udvalget har haft, har et sådant fagligt kendskab til det bagvedliggende regelgrundlag for forskellige erhverv, ikke været repræsenteret. Der er derfor ikke fundet at være grundlag for at foretage en nærmere vurdering af de gældende regler.

Et andet område, som er nævnt i kommissoriet, og som er af betydning for generationsskifter er de finansieringsmæssige forhold. Disse er nærmere belyst i kapitel 5.

Et tredje meget vigtigt område af betydning for generationsskifter, der imidlertid ikke har tiltrukket sig samme opmærksomhed som regelgrundlaget, er gennemførelsen af selve generationsskifteprocessen. En effektiv løsning af eventuelle generationsskifteproblemer kræver i første omgang opmærksomhed om deres karakter fra virksomhedsejerne og deres rådgivere samt en grundig forberedelse, der indledes i god tid. Udvalgets overvejelser herom fremgår af afsnit 2.5.

Endelig har det været inddraget i overvejelserne, om generationsskifteproblemet er branchespecifikt. Det fremgår således af kommissoriet, at udvalget skal overveje, om der er forskelle på brancher og ejerformer, der kan begrunde forskellige regler for generationsskifte af virksomheder. Udvalgets mere generelle overvejelser i den anledning fremgår af afsnit 2.6, mens den statistiske belysning af problemstillingen findes i kapitel 4.

Kapitel 9 indeholder en gennemgang af en række praktiske modeller for gennemførelse af generationsskifter. I modellerne anvendes de regler, der er beskrevet i kapitel 6, 7 og 8.

I kapitel 10, 11 og 12 er der sat fokus på tre udvalgte emneområder, der ofte inddrages i generationsskiftedebatten. Det drejer sig om muligheden for overdragelse med skattemæssig succession, beskatning og værdiansættelse af goodwill og den skattemæssige behandling af løbende ydelser.

Pensionsmæssige forhold i relation til generationsskifte behandles i kapitel 13.

I kapitel 14 gennemgås udenlandske regler om generationsskifte.

2.5 Generationsskifteprocessen

Generationsskifte af virksomheder er altid forbundet med ændringer i ledelses- og/eller ejerkredsen med deraf afledte problemer af forretningsmæssig og ledelsesmæssig karakter. Disse problemer overstiger ofte de skatte-, afgifts-, arve- samt finansieringsmæssige problemer.

Det gælder såvel generationsskifter inden for familien og til medarbejdere som salg til fremmede.

Problemerne og hermed løsningerne er forskellige i hver enkelt familie og i den tilknyttede virksomhed. Det er de menneskelige og de økonomiske forudsætninger, der er afgørende for den mest hensigtsmæssige metode til at løse problemerne i den konkrete familie og i den konkrete virksomhed.

De fleste virksomhedsejere gennemfører kun ét generationsskifte og har derfor sjældent erfaring inden for området. Politikeres og rådgiveres fokus er i høj grad på de skatte-, afgifts-, arve- samt finansieringsmæssige områder, og virksomhedsejeren ser derfor som udgangspunkt de væsentligste problemer inden for disse områder.

Ofte vil generationsskifteovervejelserne og planlægningen af skatte-, finansierings-, arve- og selskabsstrukturen tage lang tid - fra tre til ti år. Alle ejerdrevne virksomheder bør derfor indlede overvejelserne om generationsskiftet i god tid. Generationsskiftet er naturligt aldersbestemt, men andre faktorer som for tidlig bortgang, sygdom eller udbrændthed kan fremskynde processen.

2.5.1 Metode

Generationsskifteprocessen bør gennemføres efter en nøje gennemdrøftet plan mellem de personer, der berøres af virksomhedsoverdragelsen, og kvalificerede rådgivere.

En systematisk metode til brug for disse overvejelser kan følge en proces, hvor der tages udgangspunkt i en analyse af virksomheden. Analysen skal vise, om der er grundlag for en videreførelse af virksomheden. Hvis mulighederne for en videreførelse ikke er til stede, kan en erkendelse heraf i god tid forhindre, at værdierne smuldrer væk. En trimning af virksomheden med henblik på afvikling eller videreførelse er ofte nødvendig. Er der tale om en mindre virksomhed, kan det endvidere inddrages i overvejelserne at samle virksomheden med en række andre mindre virksomheder i en større virksomhed for dermed at sikre et bedre indtjeningsgrundlag og en mere professionel ledelse.

Hvis der er grundlag for at videreføre virksomheden, skal der tages beslutning om de fremtidige ejer- og ledelsesforhold.

Er der en naturlig leder inden for familien eller blandt de ansatte?

Eller skal der findes en leder udefra?

Eller skal virksomheden sælges?

Er der flere arvinger i familien, og giver den ønskede løsning anledning til familiemæssige problemer? I relation til virksomheden og i relation til arvingerne?

Ligeegyldigt om overvejelserne resulterer i, at virksomheden skal videreføres af familien eller ansatte eller sælges til tredjemand, skal virksomhedens værdiniveau belyses. Såfremt virksomheden ikke skal overdrages, men ophøre, skal likvidationsprovenuet opgøres.

Når de overordnede strategiske overvejelser er afsluttet og vurderet, skal der foretages en analyse af de økonomiske konsekvenser for virksomheden i forbindelse med generationsskiftet. Endvidere skal der foretages en analyse af de involverede personers økonomi. Er virksomhedens indtjening tilstrækkelig til

pensionering af senior samt juniors behov for dækning af leveomkostninger, betaling af skatter, afgifter og omkostninger samt renter og afdrag på købesummen?

Skal virksomheden overdrages, giver det anledning til strukturelle overvejelser. Skal det være som personlig virksomhed eller i selskabsform m.v., og hvordan skal værdien af virksomheden eventuelt deles mellem flere i familien?

I takt med planens gennemførelse skal der foretages en opfølgning, idet både de indre virksomhedsmæssige forudsætninger og de ydre markeds-, lovgivnings- og finansieringsmæssige forudsætninger løbende kan ændres.

Til styring af generationsskiftedrøftelserne samt generationsskiftets gennemførelse bør der udarbejdes en arbejdsplan/checkliste med angivelse af arbejdsopgaver, ansvar og tidspunkt for gennemførelsen.

2.5.2 Problemområder

Erhvervsstrukturen i Danmark kendetegnes ved, at de fleste virksomheder beskæftiger under 100 medarbejdere. I disse virksomheder er der ofte en stærk personlighed som ejer. Alle væsentlige beslutninger træffes af denne ejer. Ejeren er typisk beskæftiget i virksomheden i mange af døgnets timer, og virksomheden er ofte den væsentligste livskvalitet for ejeren.

Når denne ejertype nærmer sig pensionsalderen, er der ikke som hos lønmodtagere regler eller en kontrakt, der bestemmer fratrædelsestidspunktet. Virksomhedsejeren bestemmer selv pensionstidspunktet. Hvis beskæftigelsen i virksomheden er det, der fylder mest i tilværelsen, er der en tendens til, at generationsskifteprocessen udskydes. I mange familier er det ikke et emne, der tages op til drøftelse. IMD⁽²⁾ har udarbejdet en analyse inden for ejerdrivne virksomheder i Europa, der konkluderer:

70 pct. af virksomhedsejerne i europæiske familievirksomheder ønsker at "dø på jobbet".

15 pct. af europæiske ledere bliver tvunget ud.

7 pct. forlader frivilligt ledelsen og hjælper på konsulentbasis.

8 pct. forlader frivilligt virksomheden og engagerer sig på andre områder.

Da historien har vist, at det er vanskeligt at have to af den førstnævnte ledertype i samme virksomhed, er det for mange virksomhedsejere en vanskelig proces at overdrage ejerskabet og ledelsen glidende til den yngre generation. Der er typisk ikke nogen skrevne regler/strategier/handlingsplaner i disse typer af virksomheder, hvor den hidtidige ejer har bestemt alt. Ejerenes know how kan derfor ofte kun videreføres ved en glidende ledelsesovergang i samarbejde med den yngre generation.

Ofte stagnerer indtjeningen i disse virksomheder, og investeringslysten falder i takt med ejerens alder.

Når ejeren bliver presset af familien, finansieringsinstituttet, kunder og leverandører til at igangsætte generationsskiftet, og motivationen hos ejeren ikke er til stede, er det en vanskelig proces for den nye yngre ejer/leder at overtage virksomheden.

Hvis den yngre generation har fået sin uddannelse hos den hidtidige ejer og derfor ikke kan tilføre virksomheden ny kompetence og dermed ny vækst, mindskes virksomhedens overlevelsesmuligheder.

Den hidtidige ejer har forventninger til et meget højt prisniveau i forbindelse med virksomhedens overdragelse. Ejerenes udgangspunkt er et krav om at kunne opretholde den hidtidige levestandard efter overdragelsen. Det vanskeliggør samtidig ejerskifte.

Det kan være en lang og besværlig proces at generationsskifte disse typer af virksomheder. Men såfremt ejeren igennem processen kan påvirkes til at se det som sin opgave at få virksomheden overdraget til en arvtager, er der gode chancer for en succesrig overdragelse. I denne fase er det vigtigt, at der tilknyttes virksomheden kompetente rådgivere, herunder eventuelt bestyrelsesmedlemmer til at motivere ejeren til generationsskifteprocessen.

I visse arvemæssige situationer er der udover de ledelsesmæssige og ejermæssige problemstillinger også skattemæssige og finansielle problemstillinger, som der skal træffes beslutning om. Den aftrædende

generation skal føle sig tryk og gerne se en mulighed for at opnå en tryk pensionstilværelse, også ud fra et økonomisk synspunkt, og for at sikre en ligelig fordeling af formuen mellem arvingerne.

Den tiltrædende generation skal føle sig tryk i relation til virksomhedens overlevelse, herunder nyinvesteringer, og behovet for private udtræk samt til betaling af købesummen.

En god strategi og en god planlægning kan sikre den ældre og yngre generation en glidende ledelses- og ejerovergang samt en skattemæssig og pensionsmæssig fornuftig løsning. Det kræver dog ofte en tidshorisont på tre til ti år.

Der er således behov for generel information og opmærksomhedsskabelse over for virksomhedsejerne om de problemstillinger, som det ved et fremtidigt generationsskifte bliver nødvendigt at forholde sig til. Et selvstændigt formål med informationen er at gøre virksomhedsejere, som nærmer sig pensionsalderen, opmærksomme på, at generationsskifte er en langstrakt proces, som skal påbegyndes i god tid, hvis det skal gennemføres med succes. Det kan desuden være hensigtsmæssigt at øge den ledelsesmæssige kompetence i virksomheden ved at etablere en professionel bestyrelse.

2.6 Kan forskelle på brancher og ejerformer begrunde forskellige regler for generationsskifte af virksomheder?

Det fremgår af kommissoriet, at udvalget skal overveje, om der er forskelle på brancher og ejerformer, der kan begrunde forskellige regler for generationsskifte af virksomheder.

Opgaven kan anskues fra flere vinkler. Vurderingen kan gå på, om der er sådanne forskelle på de faktiske forhold for forskellige brancher eller ejerformer, at det vil være velbegrunder at indføre særregler. En anden vinkel er at se på, om de gældende regler for generationsskifte af virksomheder skelner mellem forskellige brancher eller ejerformer, og om eventuelle forskelle i givet fald er velbegrunderede.

Nedenfor ses der først på, hvilke overvejelser der gør sig gældende, når vurderingen tager udgangspunkt i eventuelle faktiske eller retlige forskelle på brancher, hvorefter overvejelserne gøres vedrørende ejerformer.

2.6.1 Brancher

Som det er beskrevet i kapitel 9, vil valget af model - og dermed regelsæt - for gennemførelse af et generationsskifte bl.a. afhænge af, om virksomheden er personligt ejet eller drevet i selskabsform, virksomhedens økonomiske forhold, tidsdimensionen, forventninger til fremtiden, købers og sælgers finansieringsmuligheder, aktivsammensætning og likviditet i virksomheden, skattemæssige forhold og virksomhedens afhængighed af den tidligere ejer.

Ejerformens relevans beskrives under afsnit 2.6.2. For så vidt angår de øvrige forhold, kan det nævnes, at det kan være nødvendigt at foretage strukturændringer af en virksomhed med en meget høj indtjening, for at generationsskiftet rent økonomisk kan gennemføres på en fornuftig måde. Drejer det sig om en mindre virksomhed med en meget lav indtjening uden mulighed for forbedring, kan konklusionen være, at et generationsskifte ikke er hensigtsmæssigt.

Der vil på den måde være forskel på de enkelte virksomheder og på de forskellige brancher (samtidig med, at der på tværs heraf vil være forskelle baseret på ejerformen). Inden for visse brancher vil ejerformen, aktivsammensætningen, rentabiliteten og finansieringsmulighederne være forskellige alt efter hvilken konkret virksomhed, der er tale om, mens andre brancher vil være kendetegnet ved virksomheder med ensartede forhold. Spørgsmålet er, om sådanne forskelle kan begrunde forskellige regler for generationsskifte af virksomheder.

I betænkning nr. 1111/1987 om generationsskiftets skatter og afgifter anføres det, at erhverv med utilstrækkelige muligheder for realkreditbelåning og eventuel supplerende finansieringsstøtte og erhverv med lav afkastningsgrad vil være særligt belastet af generationsskiftebeskatningen. Endvidere anføres det, at erhverv, hvis virksomhed i væsentlig grad er baseret på driftsmidler, skibe og bygninger, der er afskrevet betydeligt, typisk vil have særlige problemer, navnlig når virksomhedsudbygning til rentabel drift forudsætter løbende investeringer af betydeligt omfang.

Det bemærkes, at det også spiller en rolle, om erhvervets generationsskifter typisk sker i form af familieoverdragelser eller som almindeligt salg, der antages at give større mulighed for kapitaltilførsel. Omvendt vil det gaveelement, der ikke sjældent optræder ved familieoverdragelser, kunne lette

erhververens situation, idet der dog til gengæld udløses yderligere skattebetaling i form af afgift/indkomstskat.

Endelig nævnes i betænkningen fra 1987 en række erhverv, som i kraft af lovmæssige begrænsninger ikke kan drives i selskabsform, hvilket anføres at kunne forstærke problemerne, da selskabsformen øger mulighederne for egenkapitaltilførsel udefra og indebærer nogle strukturelle lettelser i forbindelse med et generationsskifte, ligesom man ved aktiesalg på det fri marked typisk vil indkalkulere den latente skattebyrde på selskabets skatterelevante aktiver i prisen, hvorved vilkårene nærmer sig overdragelse med succession. Bortset fra de erhverv, der ikke kan drives i selskabsform, gives der ikke noget bud på, inden for hvilke brancher de nævnte særlige forhold gør sig gældende. Specielt for jordbrugserhvervet anføres det imidlertid, at bopælskravet tillige indebærer, at generationsskifteoverdragelsen af virksomheden normalt indebærer et boligskifte.

Siden afgivelsen af betænkningen er de begrænsninger, der gjaldt med hensyn til at drive virksomhed i selskabsform, stort set fjernet. Dog er visse erhverv efter gældende regler afskåret fra at eje deres driftsselskab gennem et holdingselskab, hvilket kan være en ulempe både risikomæssigt og skattemæssigt. Det gælder blandt andet for læger og advokater samt landbrugserhvervet, hvor det er et krav, at aktier eller anpartar, der repræsenterer et flertal af stemmerne og mindst udgør 10 pct. af selskabskapitalen i det aktie- eller anpartsselskab, som erhverver en landbrugsejendom, tilhører en person, der enten i forvejen har lovlig adkomst på ejendommen, eller som opfylder betingelserne for personlig erhvervelse af ejendommen. Denne person omtales normalt som "landmanden i selskabet". Hvis "landmanden i selskabet" udskiftes, skal den nye landmand opfylde betingelserne for personlig erhvervelse af den eller de ejendomme, selskabet ejer. Som anført i afsnit 2.4 forudsætter det et sådant fagligt kendskab til det enkelte erhvervsområde at redegøre for og vurdere baggrunden for de fastsatte regler, herunder om der er mulighed for at lempe disse af hensyn til smidiggørelsen af generationsskifter, at udvalget ikke har fundet grundlag for at foretage en egentlig vurdering og stille forslag vedrørende de gældende regler.

Også på andre områder er der siden afgivelsen af betænkningen gennemført ændringer af lovgivningen, der har betydning for generationsskifter. Der er med virkning fra 1989 indført regler om skattemæssig succession ved familieoverdragelser. Som led i pinsepakken er der sket en begrænsning af successionsadgangen efter disse regler, jf. nedenfor i afsnit 2.6.2. Herudover er arve- og gaveafgiftsloven blevet afløst af boafgiftsloven, der har betydet en væsentligt enklere og lavere afgift ved arv og gave for personer omfattet af arve- og gavekredsen. Endvidere har indførelsen af beregning af passivposter også ved generationsskifter i levende live betydet en besparelse for de gaveafgiftspligtige erhververe, idet der i et vist omfang ikke skal betales afgift af den latente skattebyrde, der overtages ved successionen. De ændringer, der er sket vedrørende goodwillbeskatningen, er beskrevet i kapitel 11.

Tilbage står, at aktivsammensætningen, rentabiliteten og finansieringsmulighederne inden for visse erhverv eventuelt kan vanskeliggøre generationsskifter.

Dette synes imidlertid ikke at kunne begrunde særligt branchespecifikke regler. Sådanne særlige regler vil give skævheder i forhold til virksomheder uden for branchen, der kan have lignende problemer, uden at det præger branchen som helhed. Overvejelser om eventuelle tiltag, der kan lette generationsskifter, der vanskeliggøres af de ovennævnte forhold, må tage udgangspunkt i problemerne som sådan og sigte mod generelle løsningsmodeller, der står åbne for alle virksomheder, der måtte have et behov herfor, uanset branchetilhørsforhold. Der henvises derfor til de overvejelser, udvalget har gjort sig i bilag 1.

Det kan også tænkes, at tiden er løbet fra visse brancher - at der er større vækstmuligheder inden for andre områder. I så fald vil det ikke være hensigtsmæssigt ud fra en samfundsmæssig betragtning at tilskynde til overtagelse af virksomheder inden for den pågældende branche.

Det kan tilføjes, at regler, der begunstiger særlige brancher, ikke vil kunne gennemføres, uden at de notificeres for Europa-Kommissionen med henblik på en vurdering af, om der er tale om ulovlig statsstøtte efter EF-traktaten, eller om ordningen kan falde ind under traktatens særlige undtagelsesbestemmelser.

2.6.2 Ejerformer

Hvad angår ejerform er den forskel mellem brancher, som de lovmæssige begrænsninger for virksomheders drift i selskabsform indebar, som nævnt under afsnit 2.6.1, stort set ophævet.

Ejerformen i sig selv indebærer imidlertid nogle forskelle. Den beslutning, der på et tidspunkt er truffet, om at drive virksomheden i personligt regi eller i selskabsform, får således betydning for valg af model i

forbindelse med gennemførelse af generationsskiftet, jf. kapitel 9, idet der dog også indgår en lang række andre forhold.

Uanset ejerform kan et generationsskifte gennemføres ved en almindelig skattepligtig overdragelse. Som det nærmere er beskrevet i kapitel 6 og 8, gælder der imidlertid forskellige regelsæt for personligt ejede virksomheder og selskaber, såfremt overdragelsen ønskes gennemført med succession.

Drives virksomheden i selskabsform, er der mulighed for at anvende reglerne om fusion, spaltning, tilførsel af aktiver og aktieombytning. Dette er ikke umiddelbart muligt for personligt ejede virksomheder, hvilket indebærer, at en overdragelse af virksomheden til en person uden for familiekredsen ikke kan gennemføres med skattemæssig succession.

Såfremt den personligt ejede virksomhed ønskes overdraget under anvendelse af reglerne om fusion, spaltning, tilførsel af aktiver eller aktieombytning, må virksomheden forud herfor omdannes til et aktie- eller anpartsselskab. Dette kan ske med skattemæssig succession ved at anvende reglerne i lov om skattefri virksomhedsomdannelse.

Den forskel, der er på de forskellige regelsæts anvendelsesområde, er begrundet i den personligt ejede virksomheds og selskabets forskellige karakteristika, og spørgsmålet er, om det vil være hensigtsmæssigt, at der til trods for den forskellige ejerform skulle gælde ens regler.

Overdragelse af en personlig ejt erhvervsvirksomhed i levende live kan i dag ske med skattemæssig succession efter reglerne i kildeskattelovens § 33 C. De personer, der har adgang til at succedere, er børn og børnebørn samt søskende og deres børn og børnebørn.

Hvis der er tale om en virksomhed, som ikke er personligt ejet, men i stedet drives i selskabsform, afgøres det efter aktieavancebeskatningslovens § 11, om der er mulighed for succession. Det er samme personkreds som efter kildeskattelovens § 33 C, der kan succedere. For at erhververen kan succedere i overdragerens skattemæssige stilling, kræves det, at der er tale om overdragelse af hovedaktionæraktier. Endvidere er det et krav, at den enkelte overdragelse udgør mindst 15 pct. af stemmевærdien i selskabet.

En udlodning af en erhvervsvirksomhed fra et dødsbo, der ikke er fritaget for beskatning, kan på samme måde ske med succession. De personer, der kan succedere, er afdødes efterlevende ægtefælle, børn og børnebørn samt søskende og deres børn og børnebørn. Hvis modtageren ikke er omfattet af den nævnte personkreds, kan der kun ske udlodning med succession i værdier, der svarer til modtagerens andel af boet.

Kun fysiske personer kan succedere. Ved udlodning til juridiske personer behandles udlodningen som et almindeligt salg. Denne begrænsning af successionsmulighederne blev gennemført ved lov nr. 431 af 26. juni 1998 som led i pinsepakken. Begrundelsen for i denne situation at have forskellige regler for fysiske og juridiske personer er ifølge bemærkningerne til loven, at der ved udlodning til fonde, selskaber og foreninger er mulighed for, at successionen kommer til at svare til et skatteafkald, fordi skattekravet aldrig udløses.

Hvis afdøde eller dennes efterlevende ægtefælle har anvendt virksomhedsordningen med hensyn til den udloddede erhvervsvirksomhed i indkomståret forud for dødsåret, kan udlodningsmodtageren overtage indestående på konto for opsparet overskud. Beskatning af det opsparede overskud undgås således, hvis en arving succederer i afdødes retsstilling.

Denne mulighed for at succedere i konto for opsparet overskud findes ikke ved overdragelse med succession efter kildeskattelovens § 33 C, dvs. ved overdragelse i levende live.

¹ Henrik Friis har foretaget følgende beregning: Der var i 1995 114.000 momsregistrerede firmaer i byerhverv med en årlig omsætning over 250.000 kr. (jf. tabel 4 i kapitel 4. Grænsen på 250.000 kr. kan siges at være tilstrækkelig til, at mindst én person kan formodes at opretholde en rimelig indtjening fra virksomheden, hvorved der renses for "hobbyvirksomheder"). For selvstændige gælder, at 42 pct. er over 50 år (jf. tabel 3 i kapitel 4), mens den tilsvarende andel for hovedaktionærer/anpartshavere i selskaber antages at være ca. 52 pct. (jf. tabel 12 i kapitel 4). Eftersom 39.000 selskaber har en omsætning over 250.000 kr., betyder det, at 20.000 selskaber står over for et evt. generationsskifte. Der er ca. 75.000 selvstændige, som har en omsætning over 250.000 kr., og heraf står 32.000 selvstændige over for et evt. generationsskifte. For de primære erhverv kan det antages, at der er ca. 62.000 momsregistrerede

firmaer med en årlig omsætning over 250.000 kr. (i tabel 16, side 61 i "Udvikling af et erhvervsservicekoncept, manuel", Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, juni 1998, fremgår det, at der samlet i 1995 er 176.000 momsregistrerede firmaer med en omsætning over 250.000 kr. Fratrækkes de 114.000 firmaer i byerhverv fås en angivelse af antal firmaer i de primære erhverv). Med 63 pct. af de selvstændige i de primære erhverv, som er over 50 år (jf. tabel 3 i kapitel 4), er der 39.000 selvstændige i de primære erhverv, som står over for et evt. generationsskifte (det antages her, at der ikke er hovedaktionærer/anpartshavere, men kun selvstændige). Således er der samlet ca. 91.000 firmaer i 1995 med en årsomsætning over 250.000 kr., hvor ejeren er over 50 år. Denne gruppe af virksomheder kan siges at stå over for et evt. generationsskifte inden for de kommende 10 år eller skal tage stilling til, hvad der skal ske med virksomheden inden for en forholdsvis kort tidshorisont

² International Institut for Management Development, Lausanne, Schweiz

Kapitel 3 Sammenfatning af udvalgets overvejelser og behandling af udvalgte forslag

Generationsskifte er som det vil være fremgået ikke nogen enkel problemstilling. Det skyldes mange forhold. For det første er der - som beskrevet i kapitel 2 - ikke tale om noget entydigt begreb. For det andet er der tale om et meget bredt emneområde, der kan anskues fra en lang række vidt forskellige vinkler - lige fra den psykologiske til den rent samfundsøkonomiske.

Det er derfor vanskeligt at give et fuldstændigt dækkende billede af alle de forhold, der er interessante i generationsskiftesammenhæng, ligesom det ikke er muligt at komme med en entydig definition af, hvad der må forstås ved smidige rammevilkår for generationsskifter.

Generationsskifteudvalgets arbejde har været præget af ovenstående forhold. Betænkningen skal således ikke ses som en fuldstændig kortlægning af generationsskifteområdet. Betænkningen skal nærmere ses som en gennemgang af en række centrale og tilbagevendende problemstillinger, hvor det kan være formålstjenstligt at tilvejebringe et mere nuanceret billede af de forhold, der vedrører de udvalgte emnekredse. Valget af emnekredse afspejler i høj grad udvalgets sammensætning. En stor del af rapporten omhandler således økonomiske og juridiske - herunder særligt skatteretlige - problemstillinger.

Dette skal ikke tages som udtryk for, at der ikke er andre problemstillinger, der er særdeles interessante og betydningsfulde i generationsskiftesammenhæng. Her kan særligt nævnes, at en meget betydelig del af et generationsskifte vedrører de mere strategiske overvejelser, som både overdrager og erhverver må gøre sig i forbindelse med generationsskiftet. Disse overvejelser, der typisk ligger forud for de retlige problemstillinger, og som kan strække sig over en længere årrække, er omtalt i afsnit 2.5.

Herudover er likviditeten et af de områder, der fylder meget i parternes bevidsthed i forbindelse med et generationsskifte. Problemstillingen kan anskues fra flere vinkler, herunder fra et finansieringssynspunkt, hvilket er søgt beskrevet i kapitel 5, uden at det dog har været muligt at nå hele vejen rundt. Skatten spiller en væsentlig rolle i forbindelse med likviditetsbetragtningerne, da skattebetaling kan være med til at dræne virksomheden for likviditet. Dette er særligt tilfældet, hvis midlerne til finansieringen skal komme fra virksomheden. Herudover får skatten - særligt avancebeskatningen hos sælger og afskrivningsmuligheden for køber - betydning for overdragelsessummerne.

De forskellige tilgangsvinkler til generationsskiftediskussionen har været medvirkende til, at der ikke er forslag, som et enigt Generationsskifteudvalg kan støtte.

Det efterfølgende må derfor ikke læses som en egentlig forslagsdel, hvor udvalget giver sit samlede bud på en smidiggørelse af generationsskiftevilkårene. Der er foretaget en gennemgang af nogle centrale forslag, hvorefter der redegøres for nogle af de forhold, der taler for og imod forslaget. Det lades herefter op til læseren selv at vurdere det hensigtsmæssige i forslagene ud fra de præferencer, den enkelte må have.

I bilag 1 findes en bruttoliste over samtlige de forslag, der har været drøftet i forbindelse med Generationsskifteudvalgets arbejde. Listen indeholder en lang række forslag, som udvalgets medlemmer har stillet i forskellig sammenhæng. Forslagene dækker et meget bredt spektrum.

Det efterfølgende er en indsnævring af det brede spektrum, der er dækket i bilag 1.

Forslagene i dette kapitel er således de forslag eller forslagsområder, som udvalget mener, skal gøres til genstand for en særlig behandling. Ønsket om en særlig behandling kan enten skyldes, at det foreslåede er centralt for generationsskiftedebatten, eller at der er tale om forslag, som en stor del af udvalget ønsker at fremme.

Det fremgår af udvalgets kommissorium, at udvalget i det omfang, der stilles udgiftskrævende forslag, skal angive størrelsesordenen heraf.

Mange af forslagene eller forslagsområderne er imidlertid ikke fuldt specificerede, og det er derfor vanskeligt at angive provenuskøn på disse. Endvidere foreligger der for mange af de berørte områder kun meget sparsomme eller ingen statistiske oplysninger, der gør det muligt at foretage underbyggede provenuskøn.

I provenuafsnittene er der således angivet provenuskøn over de forslag, hvor det har været muligt at udarbejde konkrete skøn. For resten af forslagernes vedkommende er angivet indikatorer for de provenumæssige konsekvenser. Provenuafsnittene er udarbejdet af Skatteministeriet efter de retningslinier, der gælder for udarbejdelse af provenubemærkninger til lovforslag.

Forslagene om at afskaffe eller begrænse successionsadgangen vil isoleret set medføre en provenugevinst, mens de øvrige forslag medfører et provenutab. På baggrund af, at udvalget har haft til opgave at komme med forslag til eventuel yderligere smidiggørelse af generationsskifte i erhvervslivet, og at udvalget ifølge kommissoriets ordlyd alene skal angive størrelsesordenen af udgiftskrævende forslag, har udvalget ikke følt sig bundet til at skulle opnå provenuneutralitet i relation til de stillede forslag.

Dele af udvalget mener, at der kan være behov for at nedsætte et udvalg, der mere specifikt skal se på de finansieringsmæssige spørgsmål, bl.a. med henblik på at få belyst, hvordan generationsskifter rent faktisk finansieres i dag.

3.1. Succession

Skattemæssig succession er et af de mere centrale emneområder i generationsskiftedebatten, og er det område, der har givet anledning til den største uenighed i Generationsskifteudvalget. Diskussionen har været præget af, at medlemmerne har haft forskellige tilgange til emnet, varierende over temaer som økonomisk teori, skatteteknik, hensyn til skattesystemet, skattepolitik, erhvervs politik, pensions hensyn, provenuhensyn, opkrævning m.v.

At der er meget forskellige meninger om succession i generationsskifteøjemed illustreres af, at udvalgets synspunkter varierer fra, at succession bør være den skattemæssige hovedregel i forbindelse med generationsskifte, og til, at succession helt bør afskaffes, når der ikke er tale om ægtefæller.

Når meningene er så varierende, som de er, ses der ikke at være mulighed for, at Generationsskifteudvalget kan komme med en enig udtalelse om den for generationsskiftet optimale brug af successionsregler.

I det efterfølgende behandles en række forskellige forslag, der repræsenterer de forskellige holdninger i udvalget:

3.1.1 Afskaffelse af succession

Der er stillet forslag om helt at afskaffe brugen af succession i levende live og ved død (med undtagelse af succession til efterlevende ægtefælle).

Synspunkter der taler for forslaget

Begrundelsen for forslaget er, at der ikke entydigt er påvist erhvervs- eller samfundsøkonomiske nyttevirkninger, herunder i forhold til generationsskifte, ved at opretholde de eksisterende successionsregler.

Synspunkter der taler imod forslaget

En afskaffelse af succession vil være u hensigtsmæssig i forbindelse med at smidiggøre generationsskifte, hvor successionsadgangen virker efter hensigten. Det vil sige i de tilfælde, hvor adgangen kommer erhververen og derigennem virksomheden til gode. Dette vil fortrinsvis være tilfældet i forbindelse med illikvide generationsskifter, hvor en virksomhed overdrages som en gave eller ved arv.

Herudover kan en generel afskaffelse af successionsmulighederne være u hensigtsmæssig, hvor en successionsmulighed løser op for en indlåsnings effekt, der kunne betyde at overdragelsen ikke blev til noget, hvis den havde udløst avanceskatten hos sælger.⁽⁴⁾

Provenu

Ophævelse af successionsadgangen vil medføre et umiddelbart merprovenu som følge af fremrykningen af beskatningen af avancer og genvundne afskrivninger. Til gengæld vil afskrivningsgrundlagene stige, således at merprovenuet vil falde over tiden.

Såfremt det antages, at 30 pct. af bo- og gaveafgiftsprovenuet vedrører erhvervsaktiver ekskl. aktier, kan den afgiftspligtige værdi af disse skønnes til 4,3 mia. kr. Antages det endvidere, at 2/3 af disse overdrages med succession, og at den skattepligtige fortjeneste udgør 60 pct. af værdien, bliver den samlede værdi af de overtagne aktiver med succession ca. 3,5 mia. kr., og skatten heraf 1,2 mia. kr. ekskl. aktier.

Med en antagelse om, at den latente skat på aktier udgør 25 pct af den latente skat på andre erhvervsaktiver, bliver den samlede latente skat, der udskydes ved succession, ca. 1,5 mia. kr. Forøgede afskrivninger skønnes dog at reducere merprovenuet med ca. 150 mill. kr. det første år og 250 mill. kr. det andet år. Endvidere vil en afskaffelse af successionsordningen reducere grundlaget for bo- og gaveafgiften, da den faktiske skat er større end den beregnede passivpost. Nedgangen i bo- og gaveafgift skønnes til ca. 100 mill. kr. årligt.

Samlet skønnes der det første år således at blive tale om et merprovenu i størrelsesordenen 1,2 mia. kr. og det andet år 1,1 mia. kr.

På sigt vil merprovenuet bortfalde i takt med at den skat, der blev udskudt med successionen, ville være blevet udløst ved næste salg af de pågældende aktiver. Forslaget indebærer en rentefordel for det offentlige, da der generelt sker en fremrykning af beskatningen.

3.1.2 Afdragsordning i stedet for succession

I forlængelse af forslaget om afskaffelse af brugen af succession er der stillet forslag om indførelse af en afdragsordning som erstatning for successionsadgangen. Den kan enten udformes som en generelt anvendelig afdragsordning eller en afdragsordning, der kun finder anvendelse ved handler mellem bestemte persongrupper. Ved død skal afdragsordningen praktiseres ved, at skattepassivet udlægges til arvingen sammen med virksomheden. Det samme skal gælde ved gave og arveforskuud.

Afdragsperioden foreslås maksimeret til en vis årrække, der skal fastsættes således, at der tages højde for, at afdragsordningen kommer til at tjene dens formål - nemlig at afhjælpe likviditetsproblemer.

Der skal ske forrentning af beløbet til fuld markedsrente for at undgå, at ordningen benyttes af rentemæssige årsager.

Synspunkter der taler for forslaget

Forslaget om at erstatte succession med en afdragsordning sigter mere målrettet mod at afhjælpe egentlige likviditetsproblemer i forbindelse med en virksomhedsoverdragelse, der eksempelvis kan opstå som følge af, at betalingen sker løbende.

I modsætning til succession er der således ikke tale om, at der opstår en skatteudskydelse, som i sig selv repræsenterer en værdi. Ordningen er målrettet mod at sikre sælgers likviditet, hvilket medvirker til at fjerne den indlåsnings effekt, der kan opstå som følge af, at sælger ikke har pengene til at betale skatten i forbindelse med overdragelsen.

Der er ikke skattebesparelser forbundet med afdragsordningen, som det er tilfældet med den skatteudskydelse, successionsadgangen giver anledning til. Det skyldes, at der betales rente i afdragsperioden, hvorimod successionen er uforrentet. Muligheden for at afdrage skattebetalingen over en periode har dog en egen-værdi i de tilfælde, hvor køber og sælger ikke ville kunne få finansieringen til at hænge sammen uden. Det kunne være i tilfælde af, at køber ikke har tilstrækkelige lånemuligheder, og sælger ikke vil stille finansieringen til rådighed for køber, fordi sælger skal beskattes i forbindelse med salget, selvom betalingen for virksomheden sker over en årrække.

Hvis afdragsordningen bliver generelt anvendelig, undgår man de forvridninger, særregler for andre familiemedlemmer end ægtefællen kan medføre.

Synspunkter der taler imod forslaget

En afskaffelse af succession vil som nævnt være uhensigtsmæssig i forbindelse med at smidiggøre generationsskifte, hvor successionsadgangen virker efter hensigten. Herudover kan en generel afskaffelse af successionsmulighederne være uhensigtsmæssig, hvor en successionsmulighed løser op for en indlåsnings effekt, der kunne betyde at overdragelsen ikke blev til noget, hvis den havde udløst avanceskatten hos sælger.

Afdragsordningen hjælper ikke, hvor en virksomhed overdrages som en gave eller ved arv, da disse illikvide overdragelser netop er karakteriseret ved, at sælger på intet tidspunkt modtager fuld betaling for virksomheden. Sælger kommer således ikke nødvendigvis i en bedre skatteposition, fordi skattebetalingen spredes over en årrække. En anden effekt af forslaget kan blive, at skattemyndighederne står tilbage med en fordring i et insolvent dødsbo, samtidig med at erhververen har nydt godt af det fulde afskrivningsgrundlag.

Hvis man ønsker at reservere afdragsordningen til handler mellem bestemte persongrupper opstår de samme afgrænsningsproblemer og tærskel-effekter, som findes i de eksisterende regler. Betydningen heraf antages dog at blive mindre, da der alene er tale om adgang til afdragsvis betaling mod fuld rentebetaling.

Hvis afdragsordningen skal gælde generelt, vil der være tale om en radikal ændring af de gældende avancebeskatningsregler. En sådan radikal ændring kan siges at ligge ud over, hvad hensynet til en eventuel smidiggørelse af generationsskifte i erhvervslivet implicerer. En afvejning af de mange modstridende hensyn, der vil gøre sig gældende ved et så radikalt forslag, er ikke foretaget i udvalget.

Provenu

Kombineres afskaffelsen af successionsadgangen, med en afdragsordning for de udløste skatter, reduceres merprovenuet. Størrelsen af reduktionen afhænger af afdragsordningens nærmere udformning.

Forudsættes der en afdragsperiode på 5 år med første afdrag i overdragelsesåret, og udgør forrentningen efter skat 3 pct., kan det skønnes, at merprovenuet det første år vil være af størrelsesordenen 150 mill. kr. og det andet år ca. 300 mill. kr. Merprovenuet vil være stigende i de første 5 år.

På sigt vil merprovenuet bortfalde i takt med, at den skat, der blev udkudt med successionen, ville være blevet udløst ved næste salg af de pågældende aktiver. Forslaget indebærer en rentefordel for det offentlige, da der generelt sker en fremrykning af beskatningen.

3.1.3 Begrænsning af succession til vederlagsfri overdragelser

Efter gældende regler er successionskredsen defineret ud fra det indbyrdes forhold mellem erhververen og overdrageren. Der henses ikke til, om der sker vederlæggelse fra erhververen.

Ud fra en betragtning om, at successionsreglerne har deres udspring i de illikvide generationsskifter, hvor der ikke sker nogen vederlæggelse for erhvervsvirksomheden, når denne overgår som en gave eller ved arv, kan der stilles spørgsmålstegn ved, om der er behov for successionsregler, når der ydes vederlag til overdrageren i forbindelse med generationsskiftet.

Det er derfor foreslået, at successionsadgangen skal begrænses til kun at gælde i det omfang, overdrageren ikke modtager vederlag for det overtagne. Med vederlag sidestilles gældsovertagelse m.v.

Forslaget fordrer, at der foretages en forholdsmæssig fordeling af avanceskatter og genvundne afskrivninger på de overtagne aktiver i forhold til, hvordan vederlæggelsen er sket. Den del af den skat, der aktualiseres ved overdragelsen, som vedrører den del af det overtagne, der er givet vederlag for, udløses, mens der gives succession for den resterende del. Der skal således ske en opjustering af de anskaffelsessummer og afskrivningsforløb, der succederes i, således at der tages hensyn til, at en del af skatten allerede er udløst i forbindelse med overdragelsen.

Synspunkter der taler for forslaget

Ved at begrænse successionsadgangen til de tilfælde, hvor der ikke sker vederlag, bringes anvendelsen af successionsprincippet bedre i overensstemmelse med de hensyn, der ligger bag reglerne. Hensynet bag reglerne er som nævnt, at der skal gives succession i det omfang, overdrageren ikke modtager vederlag til at betale den skat, der udløses ved overdragelsen. Dette hensyn er der ikke, hvor der faktisk ydes vederlag, der kan anvendes til betaling af skatten. Den foreslåede begrænsning af successionsadgangen vil derfor være i bedre overensstemmelse med skatteevneprincippet end gældende regler.

Herudover vil reglerne også blive bragt i bedre overensstemmelse med de principper, der gælder andre steder, hvor successionsprincippet finder anvendelse. I forbindelse med skattefri fusion, spaltning, og aktieombytning gives der kun succession for den del, der vederlægges med aktier. Hvis der sker kontantvederlæggelse inden for de tilladte 10 pct. beskattes kontantvederlagsdelen som ved et almindeligt skattepligtigt salg.

Et merprovenu, der opstår som følge af, at successionsreglerne målrettes imod de illikvide generationsskifter kan herefter anvendes til at smidiggøre generationsskifte i situationer, hvor der kan være mere brug herfor.

Synspunkter der taler imod forslaget

Den foreslåede begrænsning af successionsreglerne vil medføre, at værdien af successionsreglerne falder betydeligt.

Efter gældende regler gives der fuld succession, selvom en arveudlodning overstiger den enkelte arvings arvelod, og denne derfor er nødt til at yde et vederlag til boet for at få hele virksomheden. Dette medfører, at der ikke er forskel på, om der er en eller flere arvinger, der kan/vil videreføre virksomheden.

Hvis et vederlag ifølge forslaget udløser beskatning i denne situation, bliver der forskel på, om der er en eller flere arvinger. Hvis alle arvinger bliver ejere af virksomheden i forhold til deres arvelod, udløses der ingen beskatning, da der ikke er ydet vederlag. Hvis der kun er én i kredsen af arvinger, der er egnet eller villig til at videreføre virksomheden udløses der imidlertid skat, da der her ydes vederlag.

Blandt andet med udgangspunkt i de regler, der gælder for arv, er de gældende regler for successionsadgang i levende live ikke begrænset til rene gaver. Med de gældende regler er der således opnået ligestilling mellem arv og gave.

Opjustering og omberegning af anskaffelsessummer og afskrivningsforløb på de enkelte aktiver, der tager højde for, at en del af avancerne og de genvundne afskrivninger er beskattet i forbindelse med overdragelsen, vil være administrativt vanskeligt. Fordelingen af den samlede overdragelsessum mellem aktiverne kræver endvidere, at disse er opgjort rigtigt. Det sidste er ikke en betingelse i forbindelse med succession, hvor erhververen blot indtræder i overdragerens skattemæssige stilling.

Provenu

Der er vanskeligt at vurdere virkningen af en sådan begrænsning af adgangen til succession. Til illustration af størrelsen af merprovenuet kan det nævnes, at det samlede successionsomfang udgør 1.500 mill. kr. årligt med de antagelser, der er gjort under forslag 3.1.1. Såfremt forslaget medfører, at successionsomfanget formindskes med 20 pct., skønnes merprovenuet det første år at være af størrelsesordenen 250 mill. kr. svarende til 20 pct. af merprovenuet ved fuldstændig afskaffelse af successionsadgangen. På sigt medfører forslaget en rentefordel for det offentlige.

3.1.4 Begrænsning af de aktiver, der kan succederes i

Med udgangspunkt i et ønske om, at der skal gælde ensartede successionsregler i forbindelse med overdragelse af en erhvervsvirksomhed i levende live og ved død, og et ønske om at målrette anvendelsen af successionsreglerne mod de situationer, hvor hensynet til generationsskiftet er størst, er det foreslået, at successionsreglerne vedrørende aktier ved død sidestilles med reglerne for overdragelse i levende live.

I levende live er det et krav for at anvende successionsreglerne på aktier, at overdrageren er hovedaktionær i selskabet, og at den enkelte overdragelse udgør mindst 15 pct. af stemmевærdien i selskabet.

Ved død er det alene et krav, at udlodningen til den enkelte modtager udgør mindst 1 pct. af aktiekapitalen i selskabet. Disse regler indførtes med Pinsepakken.

Synspunkter der taler for forslaget

Successionsreglerne vil med forslaget blive mere målrettet mod egentlige generationsskifter og vil i mindre grad finde anvendelse i tilfælde, hvor overdrageren alene er passiv deltager i selskabet.

Der vil ikke være forskel på, om overdragelsen sker i levende live eller ved død, hvilket kan være med til at fremskynde generationsskiftet.

Forslaget vil medføre, at successionsreglerne bliver mere neutrale i forhold til de generelle regler, hvor der skal ske beskatning i forbindelse med en overdragelse, og vil være mere i overensstemmelse med retlige systemhensyn.

Et merprovenu vil kunne anvendes til lempelse af generationsskiftebeskatningen på andre områder.

Synspunkter der taler imod forslaget

Der er tale om, at forslaget vil fjerne en mulighed for succession, der ellers er med til at muliggøre gennemførelsen af generationsskifter.

I forbindelse med Pinsepakken blev der i øvrigt fremsat et forslag med et indhold svarende til det her foreslåede. Forslaget blev senere taget ud af Pinsepakken igen og blev til den ovenfor refererede regel om, at udlodningen til den enkelte modtager udgør mindst 1 pct. af aktiekapitalen i selskabet. Et tilsvarende forslag har derfor været behandlet politisk for ganske nylig.

Provenu

Der er vanskeligt at vurdere virkningen af en sådan begrænsning af adgangen til succession. Til illustration af størrelsen af merprovenuet kan det nævnes, at successionsomfanget vedrørende aktier udgør 300 mill. kr. årligt med de antagelser, der er gjort under forslag 3.1.1. Såfremt forslaget medfører, at successionsomfanget i aktier begrænses med 15 pct., skønnes merprovenuet det første år at være af størrelsesordenen 50 mill. kr. På sigt medfører forslaget en rentefordel for det offentlige.

3.1.5 Udvidelse af den personkreds, der kan succedere

Der er stillet forslag om, at der sker udvidelse af den successionsberettigede personkreds, således at succession i levende live gøres mulig for henholdsvis en bredere familiekreds og for medarbejdere, der ønsker at videreføre virksomheden.

Synspunkter der taler for forslaget

Det er ikke givet, at den, der er bedst egnet til at videreføre virksomheden, findes inden for den personkreds, der kan gøre brug af successionsreglerne i levende live. Hvis muligheden for at overdrage virksomheden med succession udvides til at omfatte andre end den nære familiekreds, er der større chance for, at det er den bedst egnede, der kommer til at videreføre virksomheden. Dette gælder særligt, hvis kredsen udvides til at omfatte medarbejdere, der har kendskab til virksomheden i forvejen.

I forbindelse med illikvide generationsskifter, hvor virksomheden overgår ved arv eller som gave, er succession et velegnet instrument til at sikre, at der ikke udløses skat hos overdrageren, hvor der ikke ved transaktionen er udløst midler til at betale skatten.

Skal der ydes vederlag for en virksomhed, der overdrages med succession, må det økonomiske udgangspunkt være, at virksomheden vil blive overdraget til en lavere pris, som følge af overtagelse af den latente skattebyrde og et lavere afskrivningsgrundlag. Holdes denne pris op mod den værdi, der lægges til grund ved arveudlodningen, arvedelingen og ved bo- og gaveafgiftsberegningen, kan det give anledning til gavebeskatning hos den nye ejer, idet passivposten, som kan fradrages i værdien, kun modsvarer 50 pct. af den latente skattebyrde. Hermed reduceres fordelene ved anvendelse af succession.

Ved overdragelse til medarbejdere skal værdien af gaveelementet indkomstbeskattes i modsætning til ved gaver til den nære familiekreds, der alene skal betale en gaveafgift på 15 pct. Den fordel, der kan opstå som følge af succession i illikvide generationsskifter til medarbejdere er således ikke af samme størrelse. Dette problem kan løses ved en højere passivpost eller en lavere gavebeskatning ved overdragelse af en virksomhed til en eller flere medarbejdere (se mere herom i afsnit 3.5.2.).

Succession kan endvidere være et væsentligt bidrag i forbindelse med at overvinde den indlåsnings effekt, der kan opstå som følge af, at sælger ikke ønsker at udløse latente skatter.

Nedenstående betragtninger om, at succession vil kapitalisere sig som en fordel for sælger, bygger på et teoretisk tilfælde, hvor der er et stort antal købere, der kan overtage med succession, og et stort antal købere, der ikke kan overtage med succession. I den virkelige verden vil der typisk kun være én køber, der kan overtage med succession. I dette tilfælde vil gevinsten ved at overtage virksomheden med succession tilfalde køber. Successionsreglerne giver derfor virksomheden større overlevelsesmuligheder efter ejerskiftet.

Synspunkter der taler imod forslaget

Succession vil have en tendens til at kapitalisere sig som en fordel for sælger i forbindelse med virksomhedsoverdragelsen. Det skyldes, at det i et effektivt marked er købers efter-skat-afkastkrav, der er bestemmende for prisen for virksomheden. Købers efter-skat-afkastkrav er det samme med og uden succession, hvorfor værdien af den skatteudskydelse, der følger af successionen, falder på sælger og stiller køber uændret. Når det er tilfældet, bliver en udvidet adgang til succession ikke en fordel for den virksomhed, der skal videreføres, hvilket må være forudsætningen for tiltag, der skal styrke generationsskiftet.

Når successionsreglerne har deres udspring i illikvide generationsskifter, der netop er karakteriseret ved, at der i forbindelse med arv og gave ikke tilvejebringes kapital til at betale den skat, der udløses i forbindelse med overdragelsen, er det betænkeligt at udvide successionskredsen ud over den kreds, der under normale omstændigheder vil være inden for arve- og gavekredsen.

Der kan således stilles spørgsmål ved, om det er sædvanligt, at virksomhedssælger er villig til at lade fordelene tilkomme en medarbejder, der ønsker at overtage virksomheden. Er det ikke tilfældet, er det ikke forbundet med generationsskifterrelevante fordele at udvide successionsadgangen. Herudover kan man generelt sige, at der ikke er behov for successionsregler, når der ydes vederlag fra erhververens side.

Jo bredere kredsen af successionsberettigede er, desto mere får succession karakter af at være en generel undtagelse til avancebeskatningen. Det må således som minimum være en forudsætning, at kredsen af successionsberettigede begrænses til den kreds, hvor der er en overvejende sandsynlighed for, at sælger vil lade værdien af successionen komme køber til gode. Hvis ikke dette er tilfældet vil ordningen medføre et provenutab, der ikke står i forhold til det, generationsskifteforholdet tilsiger. Sådanne afgrænsninger er særdeles vanskelige at foretage og kan komme til at virke arbitrære i forhold til sigtet med reglerne. Uanset hvordan man definerer den medarbejderkreds, der kan anvende succession, er det ikke sikkert, at den, der er bedst til at drive virksomheden videre, findes inden for denne kreds. Hvis successionsadgangen og den værdi, der følger heraf, medfører overdragelse til andre end den, der er bedst egnet til at føre virksomheden videre, opstår der et samfundsøkonomisk tab.

Herudover er der en række skatteretlige systemhensyn, der ikke kan forenes med en bred anvendelse af successionsregler. Her tænkes særligt på, at succession er en væsentlig undtagelse til ønsket om at opnå et neutralt skattesystem, hvor kapitalgevinster beskattes ensartet, uanset i hvilken udformning de fremtræder. Herudover kan succession være i strid med et ønske om samtidighed i beskatningen og med de fordelingspolitiske hensyn, der ligger bag udformningen af skattesystemet. I det tilfælde, hvor der ydes vederlag, er det heller ikke i overensstemmelse med de særlige hensyn, der ligger bag reglerne om succession - herunder skatteevneprincippet - ikke at udløse beskatningen i forbindelse med overdragelsen.

Provenu

Der er vanskeligt at vurdere virkningen af en sådan udvidelse af adgangen til succession. Til illustration af størrelsen af provenutabet kan det nævnes, at det samlede successionsomfang udgør 1.500 mill. kr. årligt med de antagelser, der er gjort under forslag 3.1.1. Såfremt forslaget medfører, at successionsomfanget forøges med 15 pct., skønnes provenutabet det første år at være af størrelsesordenen 200 mill. kr., og hvis udvidelsen udgør 25 pct., bliver provenutabet ca. 300 mill. kr. På sigt medfører forslaget en rentetab for det offentlige.

3.1.6 Succession i konto for opsøret overskud i levende live

Der er stillet forslag om, at der ved succession i levende live også gives adgang til succession i en konto for opsøret overskud i virksomhedsordningen, på samme måde som det er tilfældet ved død.

Synspunkter der taler for forslaget

Der bør principielt gælde samme regler for generationsskifte i levende live som ved død, hvilket ikke er tilfældet med de gældende regler.

Det er et grundlæggende princip bag udformningen af de danske avancebeskatningsregler, at reglerne så vidt muligt bør være indrettet under hensyntagen til neutralitetsprincippet. For det første gør det reglerne mere overskuelige og mere forudberegnelige. Herved tilgodeses også et retssikkerhedsprincip og et lighedsprincip. For det andet vil neutrale regler indebære den fordel, at valget af generationsskiftetidspunkt og -form i mindre grad lader sig styre af skattemæssige hensyn. Hermed bliver

der mere plads til at lade væsentligere hensyn som ledelsesmæssige, forretningsmæssige og familiehensyn være afgørende faktorer, når et generationsskifte skal gennemføres.

Når dette sammenholdes med, at man i en vis udstrækning ved planlægning kan nå frem til succession i kontoen ved, at man igennem en skattefri virksomhedsomdannelse tager kontoen med over i et selskab, hvor aktierne efterfølgende overdrages med succession, er der ikke i alle tilfælde grund til at holde kontoen uden for successionen, når der er tale om overdragelse af aktiver og passiver. Med lov nr. 252 af 28. april 1999 om ændring af lov om skattefri virksomhedsomdannelse m.fl. er der fastsat regler om, at en eventuel negativ indskudskonto skal udlignes forud for en skattefri virksomhedsomdannelse.

Hvis kontoen for opsparet overskud er af en sådan størrelse, at det i sig selv kan give incitament til at udskyde et generationsskifte til ejerens død, kan det have uheldige konsekvenser for virksomhedens fortsatte drift. Reglerne kan derfor med fordel tilpasses, således at der ikke i denne situation gøres forskel på, om generationsskiftet sker i levende live eller ved død.

Synspunkter der taler imod forslaget

Der er tale om et temmeligt vidtgående forslag. Det skyldes først og fremmest, at midlerne på kontoen kan bestå af en lang række realiserede gevinster, hvor muligheden for succession normalt anvendes til at udskyde beskatningen af ikke-realiserede gevinster.

Herudover gælder det, at virksomhedsordningen er mere vidtgående end det, der kan opnås ved at tage kontoen med over i et selskab. Det skyldes, at der indbygget i virksomhedsordningen er en mulighed for at få den foreløbige virksomhedsskat udbetalt. Denne mulighed findes ikke for såvidt angår selskabsskatten. Erhververens skattemæssige forhold kan derfor give anledning til udbetaling af allerede betalt skat, når der gives succession i kontoen for opsparet overskud. Dette kan ikke lade sig gøre, hvor virksomheden er omdannet til et selskab sammen med kontoen for opsparet overskud, hvorefter der gives succession i forbindelse med overdragelse af aktierne. Forslaget må som minimum suppleres med et krav om, at underskud fra før overdragelsen med succession ikke kan give anledning til udbetaling af virksomhedsskatten, da underskud hos erhververen fra tidligere år ellers ville kunne give anledning til udbetaling. Dette kan i princippet sammenlignes med en carry-back- mulighed, hvor underskud kan modregnes i tidligere overskud hos et helt andet skattesubjekt. Herved ville der kunne opstå en tilskyndelse til at overdrage til en erhverver, fordi dennes skattemæssige forhold gør det fordelagtigt i forhold til en mere kvalificeret køber uden underskud.

Provenu

Det er vanskeligt at vurdere omfanget af mulig succession i opsparet overskud, men lægges det til grund, at det vil andrage 15 pct. af et års hævninger i virksomhedsordningen på ca. 3 mia. kr., skønnes provenutabet til ca. 100 mill. kr. årligt. Provenutabet vil senere blive indvundet, når køber hæver det opsparede overskud. På sigt vil der fremkomme et rentetab.

Referencer

Reglerne om succession i levende live og ved død er beskrevet i afsnit 8.2.1 og 8.2.2. Herudover behandles successionsprincippet separat i kapitel 10.

Virksomhedsordningen er beskrevet i afsnit 8.6 og muligheden for skattefri virksomhedsomdannelse er beskrevet i afsnit 8.2.8.

3.2 Goodwill

Goodwill er et andet af de centrale generationsskifteemner, hvor forskelligartede hensyn trækker i forskellig retning i forhold til at opstille én model for den optimale skattemæssige behandling af goodwill.

Goodwill er særligt interessant i generationsskiftesammenhæng, da værdien af goodwill er en usikker størrelse, hvilket kan medføre, at det kan være vanskeligt for køber at finansiere købet af goodwill. Dette forhold gav i forbindelse med finanslovsforhandlingerne for 1999 anledning til, at man aftalte at indføre en henstandsordning for den skat, der udløses i forbindelse med salg af goodwill mod en løbende ydelse. Løbende ydelser er netop karakteriseret ved, at det er sælger, der stiller finansieringen til rådighed for køber. Sælger påtager sig i den forbindelse en risiko for, at betalingerne ikke svarer til det, der er forudsat ved beregningen af virksomhedens værdi. Denne risiko er meget lig den risiko, der er ved værdiansættelse af goodwill, da begge former for usikkerhed vedrører den fremtidige indtjening i

virksomheden. Det er således fundet naturligt, at knytte beskatningen af løbende ydelser sammen med goodwill, herunder henstandsordningen.

Goodwill er en del af det, der samlet betegnes immaterielle aktiver. Det er et generelt princip, at beskatningen af alle immaterielle aktiver følges ad. Hvor goodwill nævnes i det efterfølgende forudsættes det, at principperne udbredes generelt til alle immaterielle aktiver.

3.2.1 Goodwillbeskatning efter et kasseprincip

Der er stillet forslag om beskatning af goodwill efter et kasseprincip. Med beskatning efter et kasseprincip menes, at sælgers beskatning sker i takt med, at denne modtager betalingen for det solgte.

Der er i forbindelse med dette forslag henvist til reglen i ligningslovens § 27 A, der giver mulighed for at fordele indtægtsførelsen af vederlag for know-how, afhændelse af patentret, ophavsret til litterære og kunstneriske værker, ret til mønster eller varemærke eller lignende over de år, hvori der sker betaling.

Kasseprincippet medfører en skatteudskydelse i forhold til anvendelse af retserhvervsprincippet, når sælgers skattebetaling falder senere end overdragelsestidspunktet.

Princippet udspringer af sælgers likviditetsmæssige forhold. Købers beskatning af det eller de pågældende aktiver kan varieres på forskellig måde. Man kan forestille sig, at afskrivningsgrundlaget for det pågældende aktiv etableres i takt med betalingerne. Det kan endvidere tænkes, at køber får straksfradrag i takt med, at denne skal betale.

Kasseprincippet kan tænkes anvendt som et generelt beskatningsprincip, eller kan anvendes i særligt definerede situationer, og vil således træde i stedet for anvendelsen af retserhvervsprincippet. Anvendelsen af kasseprincippet kan eksempelvis reserveres til særlige overdragelsesformer, hvor finansieringen er af en sådan karakter, at der opstår en tidsmæssig forskydning mellem beskatningstidspunktet og det tidspunkt, hvor sælger modtager betalingen for det solgte. I Generationskifteudvalget er kasseprincippet alene foreslået anvendt i forbindelse med overdragelse af goodwill og andre immaterielle aktiver.

Den nuværende goodwillbeskatning, hvor retserhvervsprincippet fører til beskatning/ etablering af afskrivningsgrundlag på afståelsestidspunktet, foreslås således erstattet af anvendelsen af kasseprincippet.

Synspunkter der taler for forslaget

Modellen har som nævnt sit udspring i sælgers likviditetsmæssige forhold og sigter mod at skabe en bedre sammenhæng mellem tidspunktet for beskatningen og tidspunktet for betalingen, hvilket kan modvirke, at sælger eventuelt er betænkelig ved at udløse skatten, før denne har modtaget betalingen, hvorved eventuelle indlåsnings effekter undgås.

Modellen overflødiggør behovet for den henstandsordning, der er gennemført vedrørende løbende ydelser.

Synspunkter der taler imod forslaget

Forslagets virkning er meget afhængig af, hvordan købers beskatning påvirkes af sælgers skatteudskydelse.

Såfremt købers afskrivningsgrundlag opstår i takt med, at betalingerne herfor falder, vil dette medføre en udskydelse af købers afskrivningsforløb i forhold til retserhvervsprincippet, hvor der kan afskrives på anskaffelsesprisen fra og med købsåret. Denne forringelse af købers afskrivningsgrundlag vil afspejle sig i en lavere købspris på goodwillen. Dette er under forudsætning af, at købers efter-skat-afkast får betydning for, hvad denne er villig til at betale for virksomheden med de forringede afskrivninger. Når afskrivningsmulighederne for køber forringes, medfører dette, at overdragelsessummen for virksomheden bliver mindre, da der er mindre tilbage efter skat til at honorere købers afkastkrav. Sælgers skatteudskydelse bliver således som udgangspunkt neutraliseret af, at køber er i stand til at betale mindre for at opretholde samme efter-skat-afkast.

Sælger kan endda komme til at betale mere end værdien af skatteudskydelsen, når der skal gives nedslag i salgssummen for købers forringede afskrivninger. Det skyldes, at køber kan afskrive på hele købesummen, hvorfor værdien af de forringede afskrivninger vedrører hele købesummen. Sælgers

skatteudskydelse vedrører alene en avancebeskatning, hvor salgssummen - og dermed det udskudte skattebeløb - kan være reduceret med sælgers anskaffelsespris. Kasseprincippet kan således komme til at virke som en forlængelse af købers afskrivningsperiode, i de tilfælde, hvor der ikke er overensstemmelse mellem sælgers avance og købers afskrivningsgrundlag.

Hvis køber derimod får mulighed for at straksafskrive de foretagne betalinger, kan købers afskrivningsforløb blive gunstigere end efter gældende regler, afhængig af betalingsforløbet. Købers forbedrede afskrivningsmuligheder medfører, at denne kan betale en højere pris for goodwillen og stadig opretholde afkastkravet efter skat. Fordelen forudsættes således at ville kapitaliseres hos sælger, hvorved generationsskiftesigtet ikke tilgodeses.

Endvidere er det i denne sammenhæng uhensigtsmæssigt, at købers afskrivningsforløb kommer til at variere med den betalingsprofil, parterne aftaler. Udover at medføre vilkårlighed i forhold til sigtet med afskrivningsreglerne, kan denne mulighed for selv at tilrettelægge afskrivningsforløbet tænkes at give anledning til omgåelsesmuligheder.

Der må helt generelt stilles spørgsmålstegn ved rationalet bag skatteregler, hvor afskrivningerne kommer til at variere med finansieringen af et aktiv, og ikke med et mål for aktivets levetid.

Hvor der er tale om, at betalingen sker med eksempelvis overskudsandele, der ikke er kendte for køber og sælger på aftaletidspunktet, er det forbundet med meget betydelig usikkerhed, når der udover at skulle kalkuleres med usikkerheden vedrørende ydelsernes størrelse, også skal kalkuleres med usikre afskrivninger. Efter gældende regler ligger afskrivningsforløbet fast.

Herudover vil anvendelsen af kasseprincippet - uanset købers beskatning - give betydelige forvriddinger imellem alternative finansieringsformer, hvis der er en væsentlig likviditetsfordel forbundet med at anvende eksempelvis løbende ydelser fremfor kontant betaling eller betaling med et gældsbevis. Sådanne forvriddinger er i strid med skatteretlige neutralitetsprincipper og er uhensigtsmæssige set fra en samfundsøkonomisk synsvinkel.

Der er endvidere grund til at være opmærksom på, at en overdragelse af aktier typisk også vil indeholde en overdragelse af goodwill. Hvis man gør goodwill til genstand for en særlig skattemæssig behandling i forbindelse med en overdragelse af aktiver og passiver, skal man være opmærksom på, at denne gunstige behandling ikke kommer til at gælde i forbindelse med aktieoverdragelser, hvor goodwillværdien optræder som en del af overdragelseessummen for aktierne. Herved bliver der forskel på, om man har valgt at udføre en aktivitet som personligt erhvervsdrivende, eller har valgt at udføre aktiviteten igennem et selskab.

Provenu

Det kan med et meget usikkert skøn anslås, at kasseprincippets udskydelse af beskatningen vil medføre et provenutab af størrelsesordenen ca. 275 mill. kr. det første år og ca. 250 mill. kr. det andet år, når købers afskrivningsgrundlag opbygges i takt med betalingerne. Får køber straksafskrivninger i takt med betalingerne, vokser provenutabet til i størrelsesordenen 300 mill. kr. det første år og til 275 mill. kr. det andet år.

Efter nogle år vil provenutabet vende til et merprovenu, men samlet vil der på sigt blive tale om et rentetab for det offentlige.

Det er ved skønnet lagt til grund, at de samlede investeringer i goodwill m.v. udgør 2,5 mia. kr., hvor er finansieret af løbende ydelser som forudsat i lovforslag nr. L 212 om lempelse af beskatningen af løbende ydelser og goodwill m.v. og yderligere vil blive omfattet af reglerne om kasseprincippet.

3.2.2 Saldoafskrivninger på goodwill

Der er stillet forslag om, at goodwill og andre immaterielle aktiver skal kunne afskrives efter saldometoden med op til 30 pct. p.a. i stedet for lineære afskrivninger over 7 år.

Saldoafskrivninger er marginalt gunstigere end de gældende regler for afskrivning af goodwill. Nutidsværdien af et saldoafskrivningsforløb med 30 pct. er mellem 3,5 og 4 pct. større end efter gældende regler.

Synspunkter der taler for forslaget

Gode afskrivningsmuligheder er generelt med til at skabe gode rammevilkår for erhvervslivet, hvis fordelene af afskrivningsreglerne kommer virksomhederne til gode.

Hvis goodwill og andre immaterielle aktiver kan afskrives i saldosystemet sammen med driftsmidler, giver dette anledning til en forenkling, da der efterfølgende kun vil være afskrivninger vedrørende bygninger m.v. og saldoafskrivninger for driftsmidler og immaterielle aktiver at tage hensyn til.

Ud fra den betragtning, at goodwill nedslides mest de første år efter erhvervelsen, vil saldoafskrivninger indebære en afskrivningsprofil, der stemmer bedre overens med den faktiske nedslidning.

Synspunkter der taler imod forslaget

Som beskrevet vil forbedringer i de skattemæssige vilkår have en tendens til at kapitalisere sig hos sælger som en højere salgspris. Dette er tilfældet, når det er købers efter-skat-afkastkrav, der er bestemmende for, hvad denne er villig til at betale for virksomheden herunder goodwill m.v.

Forbedringen af afskrivningsreglerne for goodwill og andre immaterielle aktiver vil således også have en tendens til at blive en fordel for sælger og ikke en begunstiggelse af den virksomhed, der skal videreføres.

Afskrivningsreglerne for goodwill er senest forbedret i forbindelse med indgåelsen af finanslovsaftalen for 1998, hvor afskrivningsperioden blev nedsat fra 10 år til 7 år.

Provenu

Saldoafskrivninger for goodwill m.v. vil forøge afskrivningsprocenten på en goodwillanskaffelse i år 1 og 2, vil være stort set neutral i år 3 og være mindre i årene 4 til 7. Provenumæssigt indebærer en overgang til saldosystemet derfor et provenutab af størrelsesordenen 150 mill. kr. i år 1 og 225 mill. kr. i både år 2 og 3. Der er her forudsat et samlet investeringsomfang på 2,5 mia. kr. årligt.

Samlet vil en overgang til saldosystemet indebære et rentetab for det offentlige på 25 mill. kr. pr. års anskaffelser af goodwill m.v.

Referencer

Beskatningen af goodwill og andre immaterielle aktiver er beskrevet i afsnit 8.1 og goodwill som aktiv er undergivet separat behandling i kapitel 11.

Anvendelsen af kasseprincippet er behandlet yderligere i kapitel 12 om løbende ydelser.

Reglerne om værdiansættelse af goodwill er beskrevet i bilag 4.

3.3 Lånefinansiering af aktier

Med skattereformerne fra 1987 og 1993 og senest med Pinsepakken fra 1998 nedsattes fradragsværdien af negativ nettokapitalindkomst, således at spændet mellem negativ nettokapitalindkomst og den sammensatte beskatning af aktieafkast øgedes, hvilket skyldes, at aktieindkomst beskattes i sit eget system adskilt fra kapitalindkomst.

Dette forhold bevirker, at det er blevet dyrere at lånefinansiere aktiekøb, der ikke kan ske gennem virksomhedsordningen.

Lånefinansiering af erhvervelse af en personligt ejet virksomhed kan ske igennem virksomhedsordningen, hvilket sikrer fuld fradragsværdi (i personlig indkomst) af renteudgifterne ved virksomhedskøbet. Der er således forskel på den skattemæssige behandling, når en virksomhed sælges som et selskab, og når der er tale om et salg af aktiver og passiver. Der er stillet forslag om, at denne forskelsbehandling ophæves.

Umiddelbart synes den mest tilgængelige løsning at kunne findes inden for rammerne af den eksisterende kapitalafkastordning, der ligesom virksomhedsordningen byder på en facilitet, der har til formål at sikre fuld fradragsværdi af erhvervsdrivendes renter, men som er mere målrettet i denne henseende. I kapitalafkastordningen sikres den fulde fradragsværdi af erhvervsdrivendes renter ved, at der beregnes et

kapitalafkast af virksomhedens erhvervsmæssige aktiver. Kapitalafkastet fragår i den personlige indkomst og lægges til kapitalindkomsten. Herved opnås, at der gives fradrag i den personlige indkomst for den erhvervsdrivendes renter.

Det kan overvejes, om det skal være muligt at bruge virksomhedsordningen, hvis man i forvejen anvender denne.

For at ordningen kommer til at virke målrettet mod problemstillingen - og ikke som en generel ordning til optagelse af lån til køb af aktier - bør ordningen kun finde anvendelse på nærmere definerede aktiekøb.

Der kan således med fordel opereres med en blanding af minimumsbeløbsgrænser og/eller krav om tilknytning til det selskab, der købes aktier i. Herved kan det sikres, at ordningen målrettes mod egentlig drift af erhvervsvirksomhed og mod medarbejdere i det pågældende selskab. Herudover kunne det overvejes at indsætte en tidsgrænse for, hvor længe renterne på et lån kan trækkes fra med høj fradragsværdi inden for rammerne af den pågældende ordning.

Synspunkter der taler for forslaget

Ordningen sikrer, at der ikke gøres forskel på, om der er tale om køb af et selskab eller om køb af de aktiver og passiver, der udgør virksomheden.

Herudover gives der gunstigere forhold, når medarbejdere optager lån for at blive aktionærer i virksomheden.

Synspunkter der taler imod forslaget

Som altid, når der opereres med beløbsgrænser og lignende i skattelovgivningen, er der mulighed for, at der opstår visse u hensigtsmæssige tærskel-effekter.

En for snæver afgrænsning af den personkreds, der kan anvende ordningen, kan eksempelvis medføre, at privatpersoner, der er villige til at optage lån for at bidrage med egenkapital, men som ikke har den nødvendige tilknytning til virksomheden, stilles dårligere, end ved køb af en andel af en virksomhed.

En for bred afgrænsning får derimod som nævnt let karakter af at være en generel låneordning ved køb af aktier.

Muligheden for at lægge aktier i kapitalafkastordningen kan herudover indebære, at det beregnede kapitalafkast bliver for stort i forhold til den andel af selskabets indtjening, der tages ud som skattepligtig indkomst.

Der skal endvidere laves værneregler, der sikrer mod misbrug af ordningen ved eksempelvis at bruge ordningen til køb af selskaber, der alene ejer aktier eller ejer betydelige aktieposter, hvilket ville kunne give samme resultat, som at eje aktierne direkte i kapitalafkastordningen.

Provenu

En udbygning af kapitalafkastordningen, således at der kan beregnes kapitalafkast af købesummen for aktier erhvervet som led i en virksomhedsovertagelse, vil medføre et provenutab. Forskellen mellem skatteværdien for negativ kapitalindkomst og marginalskatten for en løn hos en topskatteyder udgør ca. 30 pct.-enheder. Med en kapitalafkastsats på 5 pct. vil der fremkomme et provenutab på 15 mill. kr. årligt pr. mia. kr., der købes aktier for.

Referencer

Virksomhedsordningen og kapitalafkastordningen er beskrevet i afsnit 8.6.

3.4 Anvendelse af etableringskontomidler i selskaber

Der er stillet forslag om, at indskud på etableringskonto skal kunne benyttes, hvor der overtages en bestående virksomhed, som er ejet i selskabsform. Dette skal ske ved, at selskabets afskrivningsadgang formindskes som følge af, at der allerede er foretaget forlodsafskrivninger hos indskyderen på etableringskontoordningen i personligt regi.

Forslaget udspringer af samme neutralitetsønske som forslaget om lånefinansiering af aktier, nemlig at der skal gælde ensartede skattemæssige forhold ved køb af personligt ejede virksomheder og selskaber. Dette er ikke tilfældet efter gældende regler, da etableringskontoordningen kun giver mulighed for forlodsafskrivninger, hvis de opsavede midler anvendes til køb af afskrivningsberettigede aktiver. Etableringskontomidler kan derfor ikke anvendes til anskaffelse af aktier.

Den pågældende aktiepost skal ifølge forslaget have en størrelse, der ville gøre det muligt at anvende etableringskontomidler, til etablering i personligt regi. Anvendelsen af reglerne kan eventuelt betinges af, at skatteyder bliver hovedaktionær. Der kan derudover stilles krav om, at skatteyder lægger en ikke ubetydelig arbejdsindsats i selskabet. Disse regler foreslås også anvendt, hvis selskabet udlejer en ejendom, som anvendes i skatteydernes personligt drevne virksomhed.

Forslaget går herudover ud på, at der efter erhvervelsen af aktierne foretages en forlods afskrivning på aktiverne i selskabet svarende til, at ejeren havde foretaget forlodsafskrivninger inden en skattefri virksomhedsomdannelse. Eventuelt må denne afskrivning kun foretages på nyanskaffede aktiver. For så vidt angår henlæggelser foretaget i 1999 - 2001 bør det dog kun være 80 pct. af henlæggelsen, som skal forlods afskrives.

Aktiernes anskaffelsessum nedsættes med 90 pct. af den forlods afskrivning. Denne del svarer til effekten af nedsættelsen af aktiernes anskaffelsessum med foretagne afskrivninger i forbindelse med en skattefri virksomhedsomdannelse. Hvis henlæggelserne er foretaget i 1999 - 2001, bør nedsættelsen dog kun være 90 pct. af 80 pct. af henlæggelsen.

Skal der være mulighed for at anvende reglerne ved køb af aktier i et selskab med flere deltagere, må den aktionær, som vil købe aktier for sin etableringskonto, tilføre selskabet så megen kapital, at selskabets ulempe ved den reducerede afskrivningsadgang, der følger af, at forlodsafskrivningen er sket i personligt regi, bliver kompenseret. Dette skal sikre, at de øvrige aktionærer ikke kommer til at lide tab som følge af, at selskabets afskrivningsadgang reduceres, samtidig med at værdien af de forlods afskrivninger alene er kommet indskyderen af etableringskontomidler til gode. Selskabet bør tilføres et beløb svarende til selskabsskatteprocenten af det beløb, som er forlods afskrevet, og som giver anledning til et reduceret afskrivningsgrundlag. For henlæggelser foretaget i 1999 - 2001 bliver dette beløb på 32 pct. af 80 pct. af henlæggelsen svarende til 25,6 pct. af henlæggelsen. Dette beløb tillægges aktiernes anskaffelsessum.

Synspunkter for forslaget

Forslaget skal sikre, at der ikke gøres forskel på køb af et selskab og køb af en virksomhed, som skal ejes personligt. Forslaget vil medvirke til en øget interesse for etableringskontoordningen.

Synspunkter imod forslaget

Etableringskontoloven har til formål at flytte afskrivninger frem i tid i forhold til den pågældendes anskaffelser af afskrivningsberettigede aktiver. Det er derfor naturligt, at etableringskontoloven forudsætter, at den pågældende etablerer sig med en personlig virksomhed. Det er imidlertid ikke på samme måde naturligt, at der kan afskrives forlods, når midlerne anvendes i et selskab. Efter gældende regler er der tale om, at man giver mulighed for tidsmæssige forskydninger hos ét og samme skattesubjekt. Den foreslåede ordning medfører, at skattemæssige dispositioner hos et skattesubjekt får virkning for et helt andet skattesubjekt - der måske ikke engang eksisterer endnu. Denne form for sammenblanding mellem en persons og et selskabs skattemæssige forhold er ikke uproblematisk, hverken teknisk eller principielt.

Det reelle indhold af ordningen er, at en person kan få et fremrykket fradrag for nogle endnu ikke afholdte omkostninger hos et andet skattesubjekt, imod at et andet skattesubjekt (selskabet) giver afkald på nogle afskrivninger, hvorved det accepterer en højere løbende skattebetaling. Dette kan give anledning til vilkårlige indkomstoverførsler mellem skattesubjekterne, hvilket kan tænkes at være i strid med selskabsretlige regler.

Endvidere gælder det, at ordningen kan få temmelig vidtrækkende konsekvenser. Det kan eksempelvis være tilfældet, hvis selskabet har underskud, således at det alligevel ikke kan bruge dets afskrivninger. Ved at anvende etableringskontomidler kan fradraget flyttes til personen. Herved har man skabt en form for sambeskatning mellem personer og selskaber.

Herudover gælder, at meningen med skattemæssige afskrivninger (herunder muligheden for forlods afskrivning) er, at disse skal hænge sammen med driften af en erhvervsvirksomhed. Hvis afskrivningerne placeres hos personen, er det denne, der får glæde af den lavere skattebetaling, mens selskabet får en højere skattebetaling. Herved opstår en situation, hvor afskrivningerne ikke kommer den erhvervsmæssige drift til gode - den kommer tværtimod til at betale - men bliver en fradragsmulighed, der begunstiger indskyderens privatøkonomi. Dette er et direkte brud med principperne bag afskrivningsreglerne, og er heller ikke specielt hverken erhvervs- eller generationsskifterelateret.

Hertil kommer, at etableringskontoordningen generelt har nogle uheldige konsekvenser. Når ordningen nærmer sig udløbet, kan der opstå en "paniketableringseffekt", som kan føre til inoptimale investeringer. Dette mindskes muligvis ved, at kontohaveren får flere muligheder (etablering via selskab). Der er dog også risiko for, at problemet bliver større i og med, at ordningen gøres mere attraktiv, og flere derfor får en konto og indskuddene øges.

Man skal endvidere være opmærksom på, at der er og har været meget stor forskel på værdien af fradraget for etableringskontoindskud og værdien af selskabets afskrivninger. Etableringskontomidler har tidligere kunnet trækkes fra med en værdi på 68 pct. mens selskabsskatten er 32 pct. Der er således et åbenbart misforhold mellem skatteværdierne hos de skattesubjekter, der foreslås "sambeskattet".

I 1999 er værdien af den forlods afskrivning ved indbetaling til etableringskonto på 40,1 pct. i forhold til en selskabsskat på 32 pct. Der er således umiddelbart en gevinstmulighed på ca. 8 pct., udover tidsværdien af den fremrykkede afskrivning. Det har aldrig været meningen med etableringskontoordningen, at denne skulle være en mulighed for at forhøje fradragsværdien for selskabets afskrivninger. I 2002 er fradragsværdien af etableringskontoindskuddene nede på 32, 6 pct. Først her opstår der - med gældende regler - en ligevægt, der gør at forslaget er praktisabelt, uden komplicerede omberegningsregler. Ligevægten er afhængig af, at selskabsskattesatsen forbliver på 32 pct.

Provenu

Det er vanskeligt at vurdere i hvilket omfang en sådan adgang vil blive benyttet. Til illustration af størrelsen af det umiddelbare provenutab ved ordningen kan det nævnes, at såfremt adgangen medfører, at indskuddene vokser, og efterbeskatningen falder med et samlet beløb svarende til 50 pct. af de årlige indskud, vil provenutabet det første år være af størrelsesordenen 50 mill. kr. Provenutabet vil aftage langsomt i de efterfølgende år i takt med, at det lavere afskrivningsgrundlag, som de forlods afskrivninger medfører, forøger de skattepligtige selskabsindkomster.

På sigt vil der være et provenutab i form af et rentetab som følge af fremrykningen af selskabets afskrivninger til indskudstidspunktet.

Referencer

Reglerne om etableringskontoordningen er beskrevet i afsnit 8.5.

3.5 Bo- og gaveafgifter

Beskatningen af dødsboer og gavedispositioner er meget centrale problemstillinger i forbindelse med generationsskifte af virksomheder.

Afgifterne reducerer værdien af det, der kan udlægges fra et dødsbo eller værdien af det overdragne. Når der er tale om udlæg/overdragelse af en virksomhed, bevirker afgifterne, at der er færre midler at drive virksomheden videre for.

Afgiftspålæggelsen i forbindelse med dødsboer og gavedispositioner har til stadighed givet anledning til debat. Senest har forslag til en ny vejledende hjælperegulering vedrørende opgørelsen af handelsværdier på unoterede aktier givet anledning til fornyet debat om gældende beskatningsregler.

Tanken bag de nuværende bo- og gaveafgiftsregler er, at afgiftspåleggelsen skal være uafhængig af størrelsen og beskaffenheden af det, der overgår og af antallet af arvinger/gavemodtagere.

For at disse forudsætninger kan opfyldes, er det en nødvendighed, at man har et afgiftsgrundlag, der består af sammenlignelige størrelser. Hvis eksempelvis aktier skal kunne sammenlignes med kontanter, er det vigtigt, at aktierne værdiansættes til deres handelsværdi.

Undtagelser, der er rettet direkte mod generationsskifte, vil være i strid med disse generelle forudsætninger.

I Generationsskifteudvalget er der stillet en række forslag om ændring af de eksisterende regler, herunder:

3.5.1 Nedslag i værdiansættelsen af erhvervsmæssige aktiver

Der er stillet forslag om, at man i forbindelse med beregningen af bo- og gaveafgifter giver nedslag i værdiansættelsen af aktiver, der indgår som en del af en erhvervsvirksomhed.

Der er i udvalget enighed om, at værdiansættelsen af de pågældende aktiver, som i givet fald skal danne grundlag for beregningen af nedslaget, skal ske til handelsværdi.

En lettelse svarende til et nedslag i værdiansættelsen kan gives ved at nedsætte afgiftssatserne for de pågældende aktiver. Dette synes at være en mere tilgængelig og gennemskuelig måde at opnå samme resultat på.

Der er ikke i forslaget taget stilling til afgrænsningen af, hvad der forstås ved aktiver, der indgår i en erhvervsvirksomhed. Gruppen af aktiver kan varieres efter forskellige kriterier.

Eksempelvis kan man forestille sig, at værdinedslaget eller satsnedsættelsen forbeholdes anlægsaktiver og ikke finder anvendelse på omsætningsaktiver. Omsætningsaktiver er karakteriseret ved at være hurtigt omsættelige. Der er derfor mulighed for at variere virksomhedens bestand af omsætningsaktiver. Dette kan føre til, at der opstår incitament til at udvide bestanden af omsætningsaktiver i forbindelse med et generationsskifte, for at forøge værdien af eventuelle nedslags- eller satsnedsættelsesregler. Dette taler for ikke at omfatte omsætningsaktiver af en satsnedsættelse eller et nedslag. På den anden side kan der være stor forskel på, hvor stor en del af de samlede aktiver omsætningsaktiverne udgør, hvilket kan medføre forskelle i værdien af satsnedsættelsen /nedslagsreglerne fra branche til branche, alt efter hvordan aktivsammensætningen typisk er.

Begrundelsen for at foreslå nedslagsregler og satsnedsættelse er hensynet til virksomhedens likviditet og finansieringsevne. Når det er tilfældet, kan det synes naturligt ikke at lade en virksomheds finansielle aktiver, herunder aktier der ikke udgør en hovedaktionærpost, give anledning til satsnedsættelse/nedslag. På den anden side kan der argumenteres for, at en virksomhed bør have et vist kapitalgrundlag også efter et generationsskifte. Sidstnævnte forhold giver anledning til en række afgrænsnings- og definitionsproblemer, som trækker i retning af ikke at lade finansielle aktiver omfatte af begunstigende særregler som de foreslåede.

Begunstigelsen kan også tænkes målrettet imod særlige aktiver, der udgør en særlig belastning i forbindelse med et generationsskifte.

Når man overvejer begunstigende særregler for udvalgte aktiver, opstår spørgsmålet om, hvorvidt lempelsen skal beregnes på baggrund af aktivernes brutto- eller nettoværdi. En satsnedsættelse giver umiddelbart kun mening, hvis den beregnes på baggrund af en nettoopgørelse. Både brutto- og nettoberegningen er forbundet med uhensigtsmæssigheder. En lempelse beregnet på baggrund af nettoværdien besværliggøres af, at man for det første skal opdele en personligt erhvervsdrivendes gæld i privat- og i virksomhedsgæld. Herefter skal virksomhedsgælden henføres til de enkelte aktiver, for at finde nettoværdien på de pågældende aktiver. Begge øvelser er forbundet med meget betydelige vanskeligheder. Et nedslag beregnet af bruttoværdien har den ulempe, at værdien af nedslaget kommer til at afhænge af det samlede belåningsomfang. Det skyldes, at bo-/gaveafgiften beregnes af nettoværdien af aktiverne og passiverne, hvorfor der kan opstå en situation, hvor et nedslag beregnet på baggrund af bruttoværdien ikke kan indeholdes i den afgiftspligtige nettoværdi. Hvis man tillader, at et ikke anvendt nedslag (negativ arv) kan anvendes i anden arv, vil dette kunne give anledning til såkaldt balanceoppustning, hvor man belåner aktivet fuldt ud, hvorved afgiftsgrundlaget bliver 0, således at nedslaget slår igennem på anden arv, herunder på erhvervsaktiver, der bevidst ikke er lempet. Dette taler

samlet set for at overveje generelle lempelser, hvilket i givet fald kommer til at omfatte både omsætnings- og finansielle aktiver.

Synspunkter der taler for forslaget

Ved at give nedslag/satsnedsættelse i forbindelse med erhvervsmæssige aktiver opnår den, der overtager virksomheden, en gunstigere økonomisk stilling, der kan forbedre dennes likviditet, hvilket kan komme virksomhedens fortsatte drift til gode.

Et værdiansættelsesnedslag bliver relativt mere fordelagtig, jo mere arvingen eller gavemodtageren betaler i afgift/skat af det udlagte eller gaven. Fordelen bliver dermed relativt mest begunstigende i de tilfælde, hvor beskatningen er mest belastende. Det kan eksempelvis være tilfældet, hvor modtageren er en medarbejder, der skal betale indkomstskat af arv og gaver (herunder arveforskud).

På samme måde vil en forholdsmæssig satsnedsættelse være mere fordelagtig, desto hårdere skattebelastningen er. Man kan eventuelt overveje at målrette en satsnedsættelse til grupper, der er særligt interessante i generationsskiftesammenhæng.

Synspunkter der taler imod forslaget

Nedslagsregler/satsnedsættelser vedrørende erhvervsaktiver, giver anledning til et brud med principperne om, at afgifterne skal være ens uanset arvens/gavens beskaffenhed.

Det er endvidere forbundet med meget betydelige vanskeligheder at foretage de afgrænsninger, der er nødvendige for at sikre, at nedslagsregler/satsnedsættelser ikke giver anledning til indlåsningseffekter og omgåelsesmuligheder. Omgåelsesmuligheder kan eksempelvis bestå i, at de aktiver, der giver anledning til nedslag eller nedsættelse, afhændes kort tid efter erhvervelsen, hvor den eneste begrundelse for, at aktiverne er overdraget som arv eller gave, er at minimere bo- og gaveafgiftsbeskatningen, men hvor det hele tiden har været meningen at virksomheden skal overdrages til tredjemand. En værnsregel kunne eksempelvis bestå i, at der indsættes en bestemmelse om, at der skal ske efterbetaling af bo- og gaveafgifterne, hvis aktiverne videresælges inden for en kortere årrække. Udover at det er en vanskelig opgave at tage højde for, at en virksomhed skal kunne sælge eksempelvis omsætningsaktiver, kan en regel med en tidsbegrænsning medføre uheldige indlåsningseffekter. Indlåsningseffekter kan bestå i, at en virksomhed ikke overdrages af afgiftsmæssige årsager, på trods af at et videresalg er den økonomisk rigtige disposition.

Sådanne værnsregler vil være et væsentligt tilbageskridt i forhold til den forenkling af reglerne, der indførtes med overgangen til boafgiftsreglerne i 1995.

Herudover skal det erindres, at der ved gennemførelsen af de nuværende regler i 1995 var meget stor tilslutning til, at lempelsen af afgifterne var den mest direkte måde at tilgodese generationsskifterne på. Det kan forekomme underligt, at der allerede nu er opstået en væsentligt anderledes situation, hvor det er nødvendigt at fravige de principper, der blev lagt til grund for omlægningen i 1995.

Særregler for værdiansættelse m.v. af erhvervsaktiver har ligeledes omfordelingsmæssige konsekvenser i forhold til gave- og arvesituationer, hvor det ikke er en erhvervsvirksomhed, der overdrages/falder i arv. Der bør være særdeles gode samfundsmæssige begrundelser for at lave særregler, der stiller arvinger m.v. efter erhvervsdrivende væsentligt bedre end arvinger m.v. efter eksempelvis lønmodtagere.

Det bør i forbindelse med overvejelser om at begunstige visse nærmere definerede aktiver sikres, at der ikke opstår forvriddinger i forhold til de situationer, hvor man har valgt at drive virksomheden i selskabsform.

Ønsket om ensartet behandling af virksomheder drevet i selskabsform og personligt drevne virksomheder gør det særdeles vanskeligt at værdiansætte aktierne, hvis der skal tages højde for, at der gælder en særlig behandling af visse af de underliggende aktiver i gave- og arveafgiftsøjemed. Dette fører endvidere til, at der skal opereres med forskellige værdiansættelser til avancebeskatningen og til afgiftsberegningen. Disse forhold taler også for, at man alene overvejer generelle nedslag og satsnedsættelser vurderet i forhold til handelsværdier, med de ulemper dette giver anledning til.

Provenu

Et nedslag på 25 pct. i værdien af visse erhvervsaktiver ved gave- og boafgiftsberegningen skønnes at medføre et årligt provenutab af størrelsesordenen 150 - 200 mill. kr. afhængig af den nærmere afgrænsning af de omfattede aktiver. Det er i skønnet lagt til grund, at grundlaget for nedslaget med gældende værdiansættelsesregler udgør op mod 5 mia. kr. med de antagelser, der er gjort under forslag 3.1.1.

3.5.2 Forhøjelse af passivposter

Der er stillet forslag om forhøjelse af passivposter.

Modregning af passivposter i forbindelse med bo- og gaveafgiftsberegningen i de tilfælde, hvor der indgår et arve- eller gaveelement, og overdragelsen sker med succession, har til formål ved afgiftsberegningen eller indkomstbeskatningen at kompensere modtager for, at denne overtager en latent skattebyrde på de overdragne aktiver eller aktier/anpartar. Det er uden betydning, om der er tale om en afgiftspligtig eller en indkomstskattepligtig overdragelse. Der skal gives en compensation for overtagelsen af den latente skat, som er den samme, uanset hvem der overtager aktiverne med succession. At det har forskellig værdi at kunne modregne passivposten, er underordnet for vurderingen af passivpostens størrelse.

Passivposten er differentieret i forhold til den indkomsttype, fortjenesten ville skulle henregnes til. Passivposten er fastsat, så den svarer til ca. 50 pct. af den latente skat. Passivposten udgør således 30 pct. af den beregnede fortjeneste, der ikke ville være aktieindkomst. Passivposten af den beregnede fortjeneste, der ville være aktieindkomst, udgør 20 pct., hvis fortjenesten vedrører noterede aktier, og 12,5 pct., hvis fortjenesten vedrører børsnoterede aktier.

Forslagene i udvalget vedrører en generel forhøjelse af passivposterne og mere specifikt en forhøjelse af 30 pct.-satsen til 40 pct.

Størrelsen af passivposterne skal vurderes i lyset af, om og hvornår den latente skat udløses. Jo længere tid der er mellem en virksomhedsoverdragelse med succession, og det tidspunkt den latente skat udløses, desto mindre skal passivposten være.

I de tilfælde, hvor den latente skat udløses efter en meget lang årrække - eventuelt fordi der sker flere gange succession efter hinanden - kan der argumenteres for, at der slet ikke skal være nogen passivpost.

Når passivposten efter gældende regler svarer til ca. 50 pct. af den latente skat, svarer det til en investeringshorisont - og dermed en skatteudskydelse - på ca. 10 år. Om de eksisterende passivposter er tilstrækkelige, afhænger således af, om virksomheden afhændes før eller efter en periode på 10 år. Hvis de afhændes inden ca. 10 år, er reglerne til ugunst for den, der overtager virksomheden. Omvendt er det en fordel for overtageren, hvis ejertiden strækker sig udover ca. 10 år, eller hvis virksomheden igen overdrages med succession.

Grunden til, at der gælder skematiske regler for beregning af passivposterne er, at det på overdragelsestidspunktet ikke vides, hvor længe erhververen har tænkt sig at drive virksomheden. Man kender derfor ikke den nøjagtige skatteudskydelsesperiode, hvorfor det er fundet hensigtsmæssigt, at foretage en skematiske beregning, der kan komme overtageren til gode på overtagelsestidspunktet. Alternativet er at foretage en genoptagelse af bo- og gaveafgiftsberegningen på det tidspunkt, hvor det kan konstateres, hvor stor en del af den latente skat, der faktisk udløses. Dette kan få konsekvenser for hele arvedelingen, hvorved det ikke kun er afgiftsberegningen, der skal genoptages efter en årrække, som kan være meget lang.

Synspunkter der taler for forslaget

Fordelen ved at forhøje passivposterne er, at dette medfører en mindre skattemæssig belastning for modtageren, hvilket kan medføre forbedret likviditet. Dette kan komme virksomheden til gode efter overtagelsen.

Synspunkter der taler imod forslaget

Når det ved fastlæggelsen af adgangen til at modregne passivposter er forudsat, at den latente skat faktisk udløses, og de eksisterende passivposter har en størrelse, der svarer til, at de latente skatter

udløses med ca. 10 års mellemrum, kan der stilles spørgsmålstejn ved, om der er grund til at forbedre de eksisterende passivposter.

Provenu

En forhøjelse af 30 pct.-satsen til 40 pct. skønnes med stor usikkerhed at medføre et årligt provenutab i størrelsesordenen 25 mill. kr. årligt. Det er i skønnet lagt til grund, at passivposten beregnet med 30 pct. udgør godt 600 mill. kr. med de antagelser, der er gjort under forslag 3.1.1.

Referencer

Passivposterne er beskrevet i afsnit 8.2.1 og i kapitel 10 om successionsprincippet.

3.6 Erhvervsdrivendes pension

Erhvervsdrivendes pensionsmæssige forhold kan anskues ud fra flere vinkler.

Man kan på den ene side mene, at når de pensionsordninger, der er til rådighed for andre samfundsgrupper, også er til rådighed for selvstændigt erhvervsdrivende, skal der ikke tages særlige hensyn til selvstændigt erhvervsdrivende i pensionsbeskatningsøjemed.

På den anden side kan man tage udgangspunkt i de særlige forhold, der gælder for de selvstændigt erhvervsdrivende og søge at vurdere, om der er forhold, der kan tilsige en særlig skattemæssig behandling af de erhvervsdrivendes muligheder for pensionsopsparing.

I den sammenhæng kan man anføre, at erhvervsdrivende kan være nødsaget til eller bedre tjent med at betale af på virksomhedens gæld i forhold til at tage pengene ud af virksomheden for at indbetale dem på en pensionsopsparing.

For virksomheden kan det få betydning, at der opbygges en højere solvensgrad. Herved bliver virksomheden mindre følsom overfor eksempelvis omsætningsnedgang og ændring i renteniveau m.m.

Herudover gælder det - i højere grad end for den typiske lønmodtager - at den erhvervsdrivendes indtjening kan variere betragteligt fra år til år. Dette forhold kan bevirke, at det er vanskeligt for den erhvervsdrivende at binde sig til en fast opsparingsaftale over en længere periode, ligesom det kan være u hensigtsmæssigt, hvis virksomhedens forhold bevirker, at der er behov for den likviditet, som ejeren har bundet på en pensionsopsparing.

Set fra virksomhedens og dermed ejerens side kan der således være god mening i, at spare op i virksomheden i stedet for at spare op hos en pensionsudbyder. Kravet til, at det skal kunne betale sig at spare op i virksomheden, er, at efter-skat-forrentningen i pensionsopsparingen ikke er væsentligt højere end de efter-skat finansieringsudgifter, der spares ved at nedbringe virksomhedens gæld.

Man skal dog være opmærksom på, at pensionsopsparing under normale omstændigheder er forbundet med en eller anden form for risikospredning. Når man sparer op i egen virksomhed, sker der ikke denne spredning af risikoen, hvilket ud fra et pensionsmæssigt synspunkt kan være uheldigt.

Hvis virksomhedsejeren vælger at spare op i virksomheden i stedet for hos en pensionsudbyder står pengene i virksomheden indtil det tidspunkt, hvor virksomheden afhændes. Ved salget frigøres opsparingen, hvorefter der udløses beskatning afhængig af hvilke aktiver, der er tale om.

Den - nu - tidligere virksomhedsejer står herefter med et opsparingsbeløb, som denne har behov for at få placeret. Reglerne for éngangsindbetalinger til pensionsopsparing med løbende udbetaling og rateopsparing bestemmer imidlertid, at fradraget for indbetalingen skal fordeles over 10 år med mulighed for løbende opfyldningsfradrag. Denne fradragsfordeling kan være u hensigtsmæssig for den erhvervsdrivende, der realiserer en betydelig skattepligtig fortjeneste i forbindelse med virksomhedssalget, men som først får fradraget efterfølgende.

Kapitalpensionsordninger, hvor der gælder beløbsbegrænsninger, og som giver éngangsudbetalinger, anses i alt væsentligt for underordnede i nærværende sammenhæng.

Herudover gælder det, at aldersgrænsen for oprettelsen af ratepensioner er 60 år, hvilket kan medføre, at den erhvervsdrivende kan være afskåret fra at oprette en ratepension, hvis denne sælger virksomheden efter at være fyldt 60.

3.6.1 Ophørspension og/eller generelt fradrag for éngangsindbetalinger

Er pensionsordninger med løbende udbetalinger, hvor fradraget fordeles over 10 år, ikke noget interessant alternativ, kan den erhvervsdrivende være afskåret fra at gøre brug af skattebegünstigede pensionsordninger.

Der er stillet forslag om, at der skabes mulighed for, at erhvervsdrivende kan foretage engangsindskud af midler, der hidrører fra salg af erhvervsvirksomhed, uden at fradraget herfor skal fordeles over 10 år.

Det kan også generelt overvejes, om der overhovedet er behov for en regel om, at éngangsindbetalinger skal fordeles over 10 år.

Et andet forslag går ud på, at aldersgrænsen for oprettelse af ratepensioner sættes op fra de nuværende 60 år.

Det kan give anledning til omgåelse, hvis det beløb, der er indbetalt med fradragsret, ikke kan beskattes i forbindelse med skatteyderens fraflytning fra Danmark. Herved kan muligheden for store éngangsindbetalinger komme til at virke som en mulighed for at slippe af med skatten af avancer m.v. Dette kan undgås med værnsregler, der bestemmer, at der skal ske efterbeskatning af indbetalingen, såfremt skatteyderen flytter fra landet inden for en årrække efter, der er foretaget en éngangsindbetaling.

Herudover bør det overvejes, om der skal være et loft over den maksimale indbetaling og depotets størrelse. Dette skal ske ud fra en overvejelse om, hvor meget pensionshensynet kan siges at berettige til.

Endvidere skal det med i betragtningerne, hvilke konsekvenser indbetaling til en pensionsopsparing kan få i forhold til modregning af andre offentlige ydelser.

Synspunkter der taler for forslaget

Bedre pensionsmæssige forhold for selvstændigt erhvervsdrivende kan være med til at fremme generationsskifteprocessen.

Herudover kan forslaget bidrage til at skabe ligestilling mellem andre samfundsgruppers og selvstændigt erhvervsdrivendes muligheder for pensionsopsparing og fordeling af livstidsindkomst.

Synspunkter der taler imod forslaget

Det kan anføres, at når der inden for virksomhedsbeskatningen allerede findes gode konsoliderings- og opsparingsfaciliteter, som eksempelvis lønmodtagere ikke kan gøre brug af, er der ikke behov for, at der skal laves yderligere særregler for virksomhedsejerne, når pengene ikke længere er i virksomheden.

Provenu

Der vil kunne blive tale om et betydeligt provenutab som følge af forslagene. Pr. 1.000 personer, der udnytter reglerne med indskud på gennemsnitlig 250.000 kr., vil provenutabet ved at undlade fordeling af engangsindskud det første år andrage ca. 135 mill. kr. og andet år ca 120 mill.kr. Provenutabet vil aftage over de følgende år og være væk i løbet af 10 år. På langt sigt vil der være et rentetab som følge af det fremrykkede fradragstidspunkt.

Referencer

De skattemæssige regler for indbetalinger på pensionsordninger er beskrevet i kapitel 13.

3.7 Særdtalelse om skatte- og afgiftsreglerne

Sammenfattende ønsker Steen Askholt, Lars Eghøj, Henrik Friis, Lars Grøngaard, Kim Munch Lendal, Niels Neergaard og Jørgen Sandager om skatte- og afgiftsreglernes betydning for generationsskifte at udtale følgende (idet dog Niels Neergaard ikke støtter forslagene under pkt. 4 in fine og pkt. 5):

Generationsskifte i bred forstand

Generationsskifte er en - central - del af det samlede overdragelsesmønster for videreførelse af erhvervsvirksomheder på andre hænder.

Heri ligger, at generationsskifterne ligesom andre overdragelser skal nyde godt af bestræbelserne på at indrette skattelovgivningen på en sådan måde, at berettigede krav på skat af indkomst, avancer og genvundne afskrivninger tilgodeses med skyldig hensyntagen til virksomhedernes skatteevne, konkurrenceevne og behovet for at kunne gennemføre nødvendige strukturtilpasninger.

Det må også tillægges betydning, at skatte- og afgiftsreglerne indrettes på en måde, så der opnås størst mulig neutralitet i forhold til markedsmekanismerne, således at ubegrundet forstyrrelse af de naturlige forretningsmæssige dispositionsmønstre undgås.

I tråd hermed er følgende forslag til yderligere smidiggørelse af generationsskifterne:

1) Forbedring af de erhvervsdrivendes pensionsopsparingsmuligheder

Den hidtidige indehavers muligheder for at anvende en del af virksomhedstilvæksten til pensionsformål er et vigtigt element i generationsskiftet. Pensionsvilkårene vil kunne forbedres væsentligt ved at ophæve de gældende regler om fradragsfordeling og forhøje aldersgrænsen for indbetaling på ratepension. Herved muliggøres, at der til skattemæssige pensionsordninger kan foretages éngangsindskud med fradragsret dels af indtjeningen i særligt gode år, dels af vederlag opnået ved virksomhedens afståelse.

2) Bedre og enklere goodwill-afskrivning

Usikkerheden med hensyn til fastlæggelsen af goodwills værdi og levetid og vanskelighederne for køberne ved at finansiere goodwill-overtagelse taler for en relativt hurtig skattemæssig afskrivning af goodwill. En forbedring i så henseende vil være at henføre goodwill (og andre immaterielle aktiver) til saldoafskrivning sammen med virksomhedens driftsmidler. Herved vil man samtidig opnå en forenkling og yderligere reducere problemerne med korrekt fordeling af vederlag i interessefællesskab.

Dette kan kombineres med en straksafskrivningsregel for goodwill op til en vis beløbsgrænse.

3) Bedre mulighed for overtagelse af virksomhed i selskabsform

Virksomhedsordningen muliggør, at lånefinansieret anskaffelse af personligt ejet virksomhed kan ske med fuld fradragsværdi for renter. En tilsvarende mulighed foreligger ikke ved erhvervelse af virksomhed i selskabsform. For at opnå mere ensartede overtagelsesbetingelser bør der gives adgang til at anvende virksomheds- eller kapitalafkastordningen i forbindelse med lånefinansierede aktieerhvervelser, der indebærer virksomhedsovertagelser.

Desuden bør der være adgang til at anvende etableringskontomidler også til virksomhedsetablering i selskabsform, således at midlerne kan tilføres selskabet og forlods afskrives på selskabets anskaffelse af afskrivningsberettigede aktiver.

Det snævrere generationsskifte

Når det gælder generationsskifte i ordets vide betydning - alle virksomhedsoverdragelser til næste generation - vil de førnævnte hensyn sætte relativt snævre rammer for, hvor langt man på skatte- og afgiftsområdet kan gå for at smidiggøre generationsskifterne.

Anderledes forholder det sig med hensyn til, hvad man vel traditionelt opfatter som kerneområdet for generationsskiftedebatten, nemlig virksomhedsoverdragelse med henblik på videreførelse i eller i tilknytning til familien.

Således afgrænset vil en mere lempelig skatte- og afgiftsmæssig behandling have flere grunde for sig.

For det første er det af vital erhvervmæssig betydning, at der ikke unødigt lægges hindringer i vejen for familiegenerationsskiftet. Den ældre generations ønsker om at gøre det muligt for yngre familiemedlemmer at overtage virksomheden eller på anden måde tage del i dens videreførelse, er - også ud fra en samfundsøkonomisk betragtning - anerkendelsesværdigt. Uden udsigt til at kunne påregne, at

den virksomhed, man vier sine kræfter, vil kunne blive i familien, vil megen inspiration og virkelyst forsvinde.

For det andet er familieoverdragelsen karakteriseret ved, at det i lyset af ønsket om virksomhedens forbliven i familien vil være typisk, at den ældre generation er tilbageholdende med vederlagskrav. Dette indebærer tillige en begrænsning i skattebetalingsevnen, og dette bør reflekteres i skatte- og afgiftsreglerne. Og baggrunden for at gøre dette rummer samtidig sikkerheden for, at lempelsen kommer virksomheden/erhververen til gode.

Dette leder til følgende yderligere forslag:

4) Sikring af tilstrækkelige successionsmuligheder

Det er på baggrund af det anførte særdeles velbegrunderet at give mulighed for, at erhvervsaktiver og aktier såvel ved død som i levende live kan overdrages med skattemæssig succession, således at skattekravet udskydes, indtil der ved en senere afståelse, der ikke er led i et generationsskifte, fremkommer midler til skattebetalingen.

Succession er i mange tilfælde ikke udtryk for en større nettoøkonomisk fordel, set over en vis tid. Dette skyldes det reducerede afskrivningsgrundlag og den latente skattebyrde hos erhververen. Typisk er den afgørende fordel derimod, at successionen nedbringer det likviditetsbehov, som erhververen stilles overfor ved generationsskiftet.

Det er iøvrigt de samme hensyn, der ligger bag en række andre successionsregler, hvis berettigelse ikke er draget i tvivl - virksomhedsomdannelse, fusion, spaltning osv. - og som må antages at ligge bag tilsvarende generationsskifteregler i udlandet.

Og det er herudfra vanskeligt at begrunde de indskrænkninger i successionsmulighederne, som er gennemført i de senere år.

De i udvalget rejste indvendinger mod successionsregler synes alle at tage udgangspunkt i en tese om, at ethvert ejerskifte retfærdiggør et krav på skat af avancer og genvundne afskrivninger ganske uden hensyn til overdragelsens karakter, herunder manglen på likviditet. Ud fra denne tankegang kommer udsættelse med skattebetalingen i forbindelse med arv og gaver til at fremstå med et skær af dispensation, beroende på en velvilje hvis begrundelse og rækkevidde er til diskussion.

Dette udgangspunkt er imidlertid i bund og grund forkert, og det er farligt, fordi det kan føre til en fuldstændig forvriddning af det bestående mønster for videreførelse af danske erhvervsvirksomheder.

Som følge heraf tager førnævnte medlemmer afstand fra det i udvalget fremførte forslag om afskaffelse af adgangen til succession ved arv og familieoverdragelse.

Tværtimod bør muligheden for at gennemføre virksomhedsoverdragelse med succession også omfatte medarbejdere, der har en sådan tilknytning til virksomheden, at det er rimeligt at sidestille dem med de familiemedlemmer, der kan benytte successionsreglerne. Samme sidestilling bør ske i relation til gavebeskatning.

5) Lavere bo- og gaveafgift på erhvervsaktiver

Succession afhjælper avanceskatteproblemer; men der er tillige et afgiftsproblem. Som reglerne er udformet i dag, rammes de aktiver, der indgår i et familiegenerationsskifte, af de samme bo- og gaveafgifter som andre overdragelser uden vederlag. Uden likviditet, men med midlerne bundet i virksomheden, kan dette lægge alvorlige hindringer i vejen for generationsskiftet.

At belægge arv og gave med afgift er gennem tiden blevet motiveret på forskellig vis; men meget taler for at begrænse afgiftskravet til arv og gaver, der repræsenterer en øget forbrugsmulighed hos erhververne og friholde eller lempe, hvor genstanden er erhvervsaktiver, som udgør fundamentet for virksomhedernes fortsatte beståen.

Det må også tages i betragtning, at opgørelsen af afgiftsgrundlaget på basis af handelsværdier ikke tager højde for, at arv og gave netop ikke er et salg. Selvom der er en sammenhæng mellem aktivets salgspris og dets afkastmulighed, vil en værdiansættelse baseret på salgspriser kunne være et mangelfuldt udtryk

for den generationsskiftende virksomheds evne til at finansiere afgiftsbetalingen, herunder dens muligheder for at tilvejebringe tilstrækkelig likviditet hertil.

Hertil kommer det særlige forhold, at nye værdiansættelsesregler for unoterede aktier kan medføre en betragtelig udvidelse af afgiftsgrundlaget, hvorved lempelsen også for erhvervsaktiver, der var et resultat af 1995-reformen, ganske vil kunne forsvinde for så vidt angår virksomheder i selskabsform.

Da det af flere grunde må anbefales, at der gælder samme regler for erhvervsaktiver, uanset om de overdrages direkte eller i form af aktier, foreslås det at nedsætte afgiftsbyrden for generationsskifte gennem nedslag i afgiftsgrundlaget/satsen for erhvervsaktiver og unoterede aktier (ekskl. omsætningsaktiver og finansielle aktiver).

For såvidt angår grænsedragningen og behovet for værnsregler henvises til diskussionen i betænkningen fra det tidligere generationsskifteudvalg (bet. 1111/1987) side 153-168.

Henrik Friis finder i givet fald, at man bør vælge et nedslag i værdiansættelsen f.eks. parallelt til mulighederne i Norge og Sverige. Tidsmæssigt bør forslaget dog prioriteres lavest, idet man bør afvente resultatet af arbejdsgruppens arbejde om evt. ændringer af den eksisterende beregningsregel til værdifastsættelse af goodwill, som er nedsat af Ligningsrådet.

⁴ Som bilag 5 er optrykt et notat fra Niels Blomgren-Hansen - Succession og samfundsøkonomisk effektivitet. Notatet indeholder en analyse og Niels Blomgren-Hansens konklusioner på baggrund heraf. Notatet er ikke tiltrådt af det samlede udvalg.

Kapitel 4 Generationsskifte – erhvervspolitiske perspektiver

4.1 Indledning

Dette kapitel fremdrager de erhvervspolitiske perspektiver ved et generationsskifte. Kapitlets overordnede formål er at give et skøn over det antal virksomheder, der står over for at skulle generationsskiftes, og samtidig at forsøge at indkredse nogle af de barrierer, der kunne være for at gennemføre et smidigt generationsskifte.

Vurderingen er særligt afhængig af tre forhold, der nærmere beskrives nedenfor. For det første hvilken bestand af virksomheder, der anses for relevant, for det andet hvorledes generationsskiftet defineres, og for det tredje om der anlægges en privat- eller samfundsøkonomisk betragtning.

Indledningsvis vil vigtigheden af en varieret erhvervsstruktur blive belyst (afsnit 4.2). Dernæst beskrives virksomhedernes udvikling - fra grundlæggelse til ejerskifte (afsnit 4.3). Herefter belyses omfanget af generationsskifteproblemet (afsnit 4.4). Konsekvenserne af ikke-succesfuld overdragelse af levedygtige mindre virksomheder bliver dernæst beskrevet (afsnit 4.5). Herefter gives en sammenfatning af kapitlets hovedkonklusioner (afsnit 4.6). Endelig sætter kapitlet fokus på, hvordan der kan etableres gode rammebetingelser for generationsskifte af levedygtige mindre virksomheder (afsnit 4.7).

4.1.1 Virksomhedsbestanden

Generationsskifte er en meget væsentlig problemstilling for virksomheder i alle brancher og i alle størrelser.

Det kræver ressourcer, ledelsesmæssig kompetence samt planlægning i god tid at gennemføre et succesfuldt generationsskifte. Disse forudsætninger vil i højere grad være opfyldt i de større virksomheder. Samtidig vil de oftere være kendetegnet ved, at ejerskab og ledelse er adskilt. Den ledelsesmæssige kompetence og kontinuitet forsvinder derfor ikke nødvendigvis i forbindelse med et ejerskifte. I de mindre virksomheder ser billedet anderledes ud. Der vil typisk være sammenfald mellem ledelse og ejer af virksomheden, og ressourcerne vil alt andet lige være mindre. Det vurderes derfor, at den erhvervspolitiske indsats gør størst gavn, hvis den rettes mod de mindre virksomheder i forbindelse med generationsskifte.

Dette kapitel beskæftiger sig derfor overvejende med mindre virksomheder i byerhvervene og belyser problemerne for de helt små (0-4 fuldtidsansatte) og for de mindre og mellemstore virksomheder (5-99 fuldtidsansatte) særskilt.

4.1.2 Definition af generationsskifte

Generationsskiftet defineres mere bredt i dette kapitel end i de forudgående kapitler, idet kapitlet opererer med et "generationsskiftepotentiale". Dette potentiale udtrykker det samlede antal virksomheder, der årligt lukkes eller videreføres, hvor den tidligere ejer er ældre end 50 år.

Den brede definition suppleres med en opgørelse, beregnet af Danmarks Statistik, hvor de faktisk konstaterede "generationsskifter" påvises. Generationsskifte (I) viser det årlige antal virksomhedsoverdragelser, hvor det entydigt kan fastslås, at aldersforskellen mellem køber og sælger er større end 10 år. Generationsskifte (II) viser det samlede antal virksomheder, der er overtaget af en søn eller datter.

Betydningen af de forskellige definitioner fremgår af nedenstående oversigt, der viser, at det faktisk konstaterede antal gennemførte generationsskifter blandt familiemedlemmer er opgjort til 359. I modsætning hertil skønnes der at være omkring 4.000 firmaer i byerhvervene, der enten lukker eller skifter ejerform, hvor den tidligere ejer er ældre end 50 år.

I dette kapitel er der lagt størst vægt på "generationsskiftepotentialet" for firmaer i byerhverv med en omsætning, der overstiger 250.000 kr. For en mere detaljeret gennemgang af de faktisk konstaterede generationsskifter henvises til undersøgelsen fra Danmarks Statistik, der er optrykt som bilag 2. Analysen

fra Danmarks Statistik er i dette kapitel anvendt sammen med to andre analyser, der har fokuseret på generationsskifte i Danmark, jf. tekstboks 4.1.

Det årlige generationsskiftepotentiale⁽⁵⁾ samt konstaterede generationsskifter

	Generationsskiftepotentialet	Generationsskifte (I)	Generationsskifte (II)
Alle firmaer i alle erhverv.	10.700	Ikke beregnet	Ikke beregnet
Firmaer i byerhverv med en omsætning over kr. 250.000.	3.700 - 4.500	974	359
Firmaer i byerhverv med 5 eller flere fuldtidsansatte.	500-1.300	Ikke beregnet	Ikke beregnet

Tekstboks 4.1 Anvendte analyser

1) Danmarks Statistik, 1998: Generationsskifter i Danmark.

DS-analysen er den første registerbaserede undersøgelse af det årlige antal ophørte og videreførte firmaer.

Analysen er opdelt i tre dele, hvor den danske erhvervsstruktur kortlægges i første del, virksomhedslukninger i anden del, mens tredje del beskriver de videreførte firmaer. Det statistiske udgangspunkt er bestanden af firmaer i byerhvervene, der i 1995 havde en årsomsætning på mindst 250.000 kr. og med mindst ét beskæftigelsesforhold.

- Ophørte firmaer.

En virksomhedslukning er defineret ved, at en virksomhed med mindst én beskæftiget ultimo 1994 og en årsomsætning på mindst 250.000 kr. er afmeldt i Erhvervsregisteret i 1995 og ikke solgt eller på anden måde videreført. De ophørte firmaer opgøres på branche, ejerform og firmastørrelse. Enkeltmandsfirmaerne er endvidere fordelt efter ejerens alder. I 1995 ophørte 3.600 firmaer, med en samlet beskæftigelse på 9.300 ansatte.

- Videreførte virksomheder

Videreførte firmaer er defineret som firmaer, der havde mindst én beskæftiget ultimo 1995 og en årsomsætning på mindst 250.000 kr., der videreføres med ny ejer i 1996. De videreførte virksomheder opdeles i to grupper, alt afhængig af om det er muligt entydigt at fastslå alderen af såvel den gamle som den nye ejer.

Virksomheder der indgår i undersøgelsen

I 3.044 firmaer er det muligt at identificere såvel den gamle som den nye ejer, disse firmaer kortlægges mht. alders- og branchefordeling samt ejerform og størrelse. Endvidere påvises hvor mange firmaer, der videreføres af familie og medarbejdere. Der var sammenlagt 4.600 fuldtidsansatte og 9.600 beskæftigede i disse firmaer.

Virksomheder der ikke indgår i undersøgelsen

I 1.351 firmaer var det ikke muligt at identificere alderen for den gamle og nye ejer. Dette gjorde sig især gældende for selskaber. Disse firmaer er derfor kun opdelt på ejerform. Der foreligger ikke oplysninger om den samlede beskæftigelse i denne bestand.

2) Greens Analyseinstitut, 1998: I familiens eje.

Greens-analysen er en spørgeskemaanalyse, der er afgrænset til selskaber i form af A/S, ApS eller fondsejet, med minimum 5 ansatte og en omsætning på mindst 1 mio. kr. eller et bruttoresultat på mere end 500.000 kr. Familieejede virksomheder defineres ved, at virksomheden ejes af én eller flere familier, der har en kontrollerende andel. Den samlede population af virksomheder, der tilfredsstiller de nævnte størrelseskriterier, opgøres til 13.000, hvoraf 9.100 vurderes at være familieejede firmaer.

3) ASE ANALYSE, 1998: Generationsskifte - den svære overgang.

ASE-analysen er en spørgeskemaundersøgelse, som Arbejdsløshedskassen for Selvstændige Erhvervsdrivende (ASE) har gennemført blandt sine medlemmer. Der er tale om en dobbeltanalyse, hvor forventningerne til generationsskiftet blandt de erhvervsaktive medlemmer over 50 år sammenholdes med erfaringer blandt medlemmer, der er gået på efterløn.

4.1.3 Private versus samfundsmæssige interesser ved generationsskifte

Der kan på en række områder være uoverensstemmelse mellem virksomhedsejerens interesser og de samfundsøkonomiske interesser ved et generationsskifte. Dette vanskeliggør vurderingen af, om der er et generationsskifteproblem og omfanget af dette. I visse tilfælde kan det være lovgivningen, der virker u hensigtsmæssig ved virksomhedsoverdragelser, og derved skaber barrierer for smidige generationsskifter. I andre situationer kan det være virksomhedsejeren selv, der er det største problem. En virksomhed med et vækstpotentiale, der kun kan realiseres gennem tilførsel af kapital og ledelseskompentence fra tredje part, kan være begrænset af virksomhedsejerens ønske om at opretholde en lille og dermed overskuelig virksomhed, der gradvist kan overdrages til den nye generation. Denne uoverensstemmelse mellem virksomhedsejerens interesse og de samfundsøkonomiske interesser, bliver ikke mindre af, at den næste generation måske hverken har vilje eller evne til at føre virksomheden videre.

Det er ikke muligt, på baggrund af dette kapitel, at vurdere omfanget af sådanne problemer. Der er dog flere forhold, der peger på, at generationsskifteproblemet, som det opfattes af virksomhedsejerne, både ligger i rammebetingelserne for en effektiv virksomhedsdrift og hos virksomhedsejeren selv, jf. ASE-analysen i afsnit 4.5.

I begge tilfælde kan erhvervspolitikken aktivt hjælpe til en erkendelse og afhjælpning af problemerne. Dette kan ske gennem bedre information og rådgivning om generationsskifte samt velfungerende markedspladser for generationsskifte, jf. afsnit 4.7.

4.2 Vigtigt med en varieret erhvervsstruktur

Det er vigtigt med en bred vifte af virksomheder. De store virksomheder organiserer en væsentlig del af eksporten. Samtidigt står de for en stor del af forskningen samt udviklingen af produkter, produktionsprocesser og medarbejdere. De mindre virksomheder bidrager til jobskabelse, dynamikken i erhvervsstrukturen og selvstændighedskulturen.

Det afgørende for sammenhængen i erhvervsstrukturen og for innovationssystemet er, at der eksisterer en rig variation af virksomheder, således at større og mindre virksomheder i samspil indgår i det netværk, som skal sikre et dynamisk, innovativt og konkurrencedygtigt erhvervsliv.

Derfor er det vigtigt for erhvervspolitikken at sikre gode erhvervsmæssige rammebetingelser for alle typer virksomheder.

Målsætningen for den erhvervspolitiske indsats er derfor både at styrke tilgangen af nye, levedygtige virksomheder og at give eksisterende, rentable virksomheder de bedst mulige overlevelsels- og udviklingsmuligheder, herunder at sikre gode betingelser for, at videreførelsen af virksomhederne forløber smidigt.

Disse målsætninger genfindes i øvrigt i de lande, Danmark normalt sammenligner sig med.

4.3 Virksomhedernes udvikling - fra grundlæggelse til ejer-skifte

Et af problemerne for mange mindre og visse større virksomheder er, at virksomhederne ofte er tæt knyttet til ejeren som person. Det kan være en stor fordel i etablerings- og vækstfaser, men udfordringen

er at få virksomheden til at leve naturligt videre uden indehaveren. Stillingtagen til et ejerskifte bliver derfor en nødvendighed for de fleste virksomheder.

4.3.1 Virksomhedsejer og virksomhedsleder er samme person

Det er karakteristisk for især mindre virksomheder, at virksomhedsejeren og virksomhedslederen typisk er den samme person. Det gælder både for personligt ejede virksomheder og for virksomheder organiseret i selskabsform, hvor grundlæggeren og/eller dennes familie ofte er hovedaktionær med bestemmende indflydelse. Det vil sige, at ejerskabet til virksomheden er knyttet op på én person, som samtidig er den, der varetager virksomhedens drift, fastlægger virksomhedens strategi og besidder viden om produkter, kunder, leverandører, andre netværk, m.v.

Dette ejer-leder sammenfald genfindes også i flere større virksomheder. Det kan give tilsvarende problemer, men ofte vil en større virksomhed være mere solidt funderet og bundet op på et større netværk af ansatte, kunder og leverandører, som gør det lettere at foretage et "generationsskifte", for eksempel ved en fondsdannelse, børsnotering eller salg til anden virksomhed.

Der findes ikke opgørelser over, i hvor stort et omfang ejer-leder sammenfald er forekommende, men der findes statistiske oplysninger, som kan underbygge antagelsen.

Ca. 70 pct. af alle virksomheder drives som personligt ejede virksomheder⁽⁶⁾. For disses vedkommende må det antages, at ejer og leder er samme person, idet det netop er det, der karakteriserer virksomhedsformen.

Omkring en femtedel af de danske virksomheder drives i selskabsform (især anpartsselskaber og aktieselskaber). For disse virksomheder kan der i princippet være en adskillelse af ejerforholdet og ledelsen, hvorved virksomheden ikke er snævert knyttet op til en konkret person. Det gælder først og fremmest de større virksomheder, herunder virksomheder der er noteret på fondsbørsen. For mindre selskaber vil det derimod oftest gælde, at de har samme karakteristik som personligt ejede virksomheder, hvad angår sammenkædningen mellem ejer- og lederforholdene. En indikator på dette kan findes i en analyse af familieejede virksomheder fra Greens Analyseinstitut, som viser, at 70 pct. af de danske selskaber over en vis størrelse ejermæssigt er domineret af én ejer/familie (se tekstboks 4.1). For mindre selskaber vurderes andelen at være endnu større.

Det må således antages, at langt hovedparten af de danske virksomheder er knyttet snævert til en person med hensyn til ejer- og lederforhold.

4.3.2 Salg, overdragelse eller lukning af virksomheden

Indehaveren af en given virksomhed vil på et tidspunkt ønske at trække sig tilbage på grund af alder eller andre årsager. Når indehaveren trækker sig tilbage, vil virksomheden stå i den situation, at lederen forsvinder og før eller siden også ejeren.

Det betyder, at der skal gennemføres en overdragelse af virksomheden, hvilket giver følgende muligheder for virksomhedens fremtid.

1. Virksomhedens ejerskab gøres uafhængigt af lederen

En mulighed for virksomhedens fremtid er, at ejerskabet for virksomheden gøres uafhængigt af lederen. Det kan f.eks. ske ved, at virksomheden børsintroduceres, hvorved ejerskabet opsplittes, ved at familien fortsætter ejerskabet med ansat leder, eller ved at virksomheden omdannes til en fond, hvorved virksomheden bliver selvejende. Det vil typisk være større virksomheder, der videreføres ved at indføre personuafhængigt ejerskab eller professionel ledelse.

En anden lignende mulighed for virksomheden er, at den sælges til eller fusioneres med en anden virksomhed.

Ingen af disse overdragelsesformer kan siges at udgøre et samfundsmæssigt problem. Der kan være et problem, hvis vilkårene for børsintroduktion eller lignende offentligt salg ikke er tilstrækkeligt gode. I så fald kan nogle ejere føle sig tvunget til andre mindre end optimale overdragelsesformer eller lukning. Denne problemstilling vil dog ikke blive behandlet nærmere i dette kapitel.

2. Overdragelse til anden person/generationsskifte

Endvidere kan situationen, når virksomhedens ejer ønsker at fratræde, være, at virksomheden overgår til en anden person. Der kan være tale om, at virksomheden overdrages eller sælges til et familiemedlem, en betroet medarbejder eller til en tredjeperson - der gennemføres altså et generationsskifte fra en person til en anden.

Er betingelserne for generationsskifte ikke tilstrækkeligt gode for sunde, rentable virksomheder, kan det have umiddelbare samfundsmæssige omkostninger, jf. afsnit 4.5.

3. Virksomheden lukkes

Endelig kan indehaveren vælge at lukke virksomheden, når vedkommende trækker sig tilbage. Der kan være flere årsager til dette udfald.

Virksomheden kan være urentabel, og vil derfor ikke tilbyde realistiske indtjeningsmuligheder for en ny ejer. Tilsvarende kan virksomheden være meget snævert knyttet til den oprindelige indehaver, hvorfor det i realiteten ikke er muligt for en anden indehaver at drive den videre, f.eks. fordi virksomhedens produkt er afhængig af den oprindelige indehavers personlige kompetencer. I disse situationer vil en lukning af virksomheden ikke umiddelbart være et samfundsmæssigt problem, fordi den i realiteten ikke er egnet til overdragelse.

En anden situation kan være, at virksomheden nok er levedygtig, men at det af den ene eller anden årsag ikke lykkes at finde en aftager til virksomheden, eller at en potentiel aftager ikke har mulighed for at overtage virksomheden, f.eks. på grund af finansieringsproblemer. Indehaveren kan derfor blive nødt til at lukke virksomheden.

I begge de ovennævnte udfald er det dog værd at nævne tidsperspektivet. Den urentable og ejerafhængige virksomhed kan være et underinvesteret foretagende, hvor overdragelsen ikke har fundet sted i tide, ligesom den levedygtige ikke i tide har opnået kontakt med potentielle købere.

4.4 Generationsskifteproblemet omfang

For at afdække generationsskifteproblemet omfang skønnes der i det følgende over antallet af virksomheder, der i de kommende år vil blive generationsskiftet.

I de seneste år er der gennemført omfattende empiriske undersøgelser af den danske erhvervsstruktur, hvor især de nyetablerede virksomheder⁽⁷⁾ og den eksisterende bestand af virksomheder⁽⁸⁾ har været i fokus. Der mangler imidlertid en statistisk dækkende opgørelse af "døde", videreførte og genskabte virksomheder i det samlede billede af dynamikken i erhvervslivet. Der findes med andre ord ikke i øjeblikket en statistik, der direkte kan vise omfanget af et generationsskifteproblem, og da slet ikke om problemet er større eller mindre end tidligere.

Et af de største problemer er at nå frem til den relevante bestand af virksomheder, og det præger da også det seneste års forskellige skøn over generationsskifteproblemet omfang, at denne bestand kan være vanskelig at fastsætte. Håndværksrådet vurderer, at op mod 100.000 virksomheder skal generationsskiftes i de kommende 10 år⁽⁹⁾. Greens Analyseinstitut vurderer, at 6 ud af 10 af de omkring 9.100 familieejede selskaber skal generationsskiftes i det nævnte tidsrum⁽¹⁰⁾.

Vurderingerne illustrerer, at generationsskifteproblemet omfang og konsekvenser, og muligvis også problemernes karakter, i høj grad afhænger af, hvilke virksomheder der anses som relevante.

I figur 4.1 er der samlet en oversigt over udviklingen i rækken af "virksomhedsbestande" og begreber, der ofte bruges til at beskrive den danske erhvervsstruktur. Figuren illustrerer, at begreber, der i daglig tale ofte bruges som synonyme, dækker over store forskelle. Antallet af momsregistrerede virksomheder ligger eksempelvis nogenlunde konstant omkring 430.000, mens der til sammenligning "kun" er omkring 220.000 af virksomhedsejerne, der går under betegnelsen selvstændigt erhvervsdrivende. Heraf er de 80.000 registreret som arbejdsgivere.

Forskellen skyldes, at mange virksomhedsejere i statistikkerne figurerer som lønmodtagere. Dette gør sig gældende, hvis virksomheden er drevet som et A/S eller ApS, det vil sige for hovedparten af de mindre og

mellemstore virksomheder (5-99 fuldtidsansatte), men også i de tilfælde, hvor virksomhedsdriften er personens sekundære beskæftigelse, hvilket er tilfældet for mange af de allermindste virksomheder.

Figur 4.1 siger ikke i sig selv noget om generationsskifteproblemet, men viser udviklingen i antallet af firmaer, selvstændige og momsregistreringsenheder. To forhold træder frem. For det første at landbrug, fiskeri m.v. har stor betydning for den generelle udvikling i bestanden af såvel virksomheder som selvstændige. For det andet har bestanden af virksomheder og antallet af selvstændige uden for landbruget været nogenlunde konstant gennem 1990'erne, hvilket kunne antyde, at der i det mindste ikke er tale om en eskalering af generationsskifteproblemet i byerhvervene.

I det følgende vil det blive forsøgt at afgrænse generationsskifteproblemet. Udgangspunktet er den samlede bestand af firmaer i den private sektor, der fremgår af tabel 4.1 ⁽¹¹⁾. Dernæst indsnævres analysen til byerhvervene, hvor tre analyser, jf. tekstboks 4.1, der i det seneste år har fokuseret på generationsskifte i Danmark, lægges til grund.

Firmastatistikken er valgt, fordi den sikrer en sammenkobling mellem de traditionelle erhvervsstatistikker - momsstatistikken - arbejdsmarkedsstatistikkerne - og erhvervsbeskæftigelsesstatistikken. Dette giver mulighed for at foretage en overordnet opdeling af de danske firmaer, der både inddrager det samlede antal virksomheder og den samlede beskæftigelse.

Det fremgår af tabel 4.1, at der var 327.000 aktive firmaer i 1996. Det er mere end 6 firmaer pr. 100 indbyggere, hvilket er mange sammenlignet med andre lande. Dette kan forekomme som et paradoks, når der samtidig er relativt få selvstændige i Danmark ⁽¹²⁾.

De mange firmaer er dog mere et udtryk for, at den registreringspligtige omsætningsgrænse er lavere i Danmark end i andre lande. Langt den overvejende del af de danske firmaer er små enkeltmandsvirksomheder med begrænset omsætning, hvor virksomhedsdriften i mange tilfælde er ejerens bibeskæftigelse ⁽¹³⁾. Dette forklarer, at de 327.000 firmaer kun modsvares af 219.000 selvstændige. Det illustreres yderligere af, at der kun er 162.000 beskæftigelsesforhold i tilknytning til de 231.000 firmaer uden ansatte, jf. tabel 4.1. Enkeltmandsfirmaer uden ansatte findes især i landbrugssektoren.

Tabel 4.1. Antal firmaer(1.000) og beskæftigelsesforhold (1.000) fordelt på sektorer i firmaer med og uden fuldtidsansatte 1996.

	Antal fuldtidsansatte	0		1+		I alt	
		firmaer	beskæftigede	firmaer	beskæftigede	firmaer	beskæftigede
Landbrug m.v.	79	58	13	62	92	120	
Byerhverv ialt	152	104	83	1.394	235	1.498	
I alt	231	162	96	1.456	327	1.618	

Kilde: Firmastatistikken, 1996.

Der findes ingen egentlig opgørelse over aldersfordelingen blandt firmaejere, men da de selvstændigt erhvervsdrivende udgør en stor del af det samlede antal firmaer, antages det, at aldersfordelingen over de selvstændige giver et dækkende billede af firmaejernes ⁽¹⁴⁾ alder. Det er derved muligt at angive et skøn over antallet af firmaer, der i løbet af 10 år står overfor et generationsskifte eller lukning alene som følge af ejerens alder. Det forudsættes, at tilbagetrækningsandelen ⁽¹⁵⁾ fra de selvstændiges rækker, kan fastlægges ved at følge reduktionen i bestanden af selvstændige over en årrække.

Tabel 4.2 Firmaer fordelt efter ejerens alder. Tilbagetrækningsprocenter samt forventede antal firmaer, der lukker eller videreføres i løbet af 10 år.

Alder	Firmaer	Tilbagetrækningsandel	Videreførte eller lukkede
		10 år	10 år
-39	90.000	-	-
40-44	36.000	13 pct.	5.000
45-49	44.000	25 pct.	11.000
50-54	49.000	45 pct.	22.000
55-59	35.000	51 pct.	18.000
60+	72.000	71 pct.	51.000
I alt	327.000		107.000

Kilde: Beregninger baseret på aldersfordelingen i 1986 og 1996 over samtlige selvstændige (henholdsvis 257.000 og 219.000) i den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik.

Det totale skøn viser, at godt og vel 100.000 firmaer i den private sektor står over for lukning eller videreførelse i de kommende 10 år⁽¹⁶⁾. Spørgsmålet er så, hvad dette store antal virksomheder siger om generationsskifteproblemet omfang, herunder de beskæftigelsesmæssige konsekvenser. Som nævnt ovenfor er antallet af firmaer i høj grad påvirket af to virksomhedsbestande, henholdsvis firmaer i de primære erhverv (landbrug m.v.) og meget små "hobbyfirmaer". Det kan virke overraskende, at hele 29 pct. af de, der var ældre end 60 år i 1986, fortsat er registreret som selvstændige i 1996. Forklaringen er, at knap 20.000 eller 9 pct. af de selvstændige er ældre end 70 år - et antal der i øvrigt er konstant gennem årene⁽¹⁷⁾.

Landbrugets betydning vises i tabel 4.3 nedenfor, der tegner et billede af udviklingen i antallet af selvstændige fra 1980 og frem til i dag. Antallet af selvstændige er nogenlunde konstant, når man alene betragter byerhvervene. Faldet i det samlede antal selvstændige skyldes derfor hovedsageligt en fortsat strukturtilpasning i landbrugssektoren.

Aldersfordelingen blandt selvstændige viser samtidig en markant forskel mellem de primære erhverv og byerhvervene. En forholdsvis stor del af de ældre selvstændigt erhvervsdrivende findes i de primære erhverv, hvor andelen over 60 år fortsat er omkring 40 pct. I modsætning hertil ses udviklingen i byerhvervene, hvor antallet af selvstændige over 60 år er faldet både relativt og absolut.

Tabellen antyder, at der på kort sigt ikke er helt så mange selvstændige, der er konfronteret med generationsskifte som i 1980 og 1990. På lidt længere sigt kan det imidlertid vise sig, at den forholdsvis store gruppe af selvstændige i alderen 50-54 år står med et reelt problem. Det er formodentlig arvtagerne til denne gruppe af virksomheder, der kan blive vanskelige at finde.

Tabel 4.3 Relativ aldersfordeling og antal selvstændige i 1981, 1991 og 1997.

	-34	35-49	50-54	55-59	60+	I alt					
	Antal %	Antal %	Antal %	Antal %	Antal %						
1997											
Landbrug m.v. *	6.452	11	15.131	26	6.492	11	6.651	11	23.977	41	58.703
Byerhverv	31.237	19	61.840	39	26.240	16	17.073	11	24.400	15	160.790
I alt	37.689	17	76.971	35	32.732	15	23.724	11	48.377	22	219.493
1991											
Landbrug m.v.	7.513	10	19.187	26	8.225	11	8.721	12	30.171	41	73.817
Byerhverv	26.172	17	69.229	44	19.425	13	14.829	10	26.218	17	155.873
I alt	33.685	15	88.416	38	27.650	12	23.550	10	56.389	25	229.690
1981											
Landbrug m.v.	11.612	11	30.972	28	13.543	12	14.500	13	39.634	36	110.261
Byerhverv	31.140	18	66.681	39	18.279	11	18.435	11	37.066	21	171.601
I alt	47.752	15	97.653	35	31.822	11	32.935	12	76.700	27	281.862

Kilde: Specialkørsel fra Danmarks Statistik: Den registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik.

Note *: Der er tale om opgørelser fra november måned 1996.

4.4.1 Afgrænsning af generationsskifteproblemet

Der vil i den følgende analyse af generationsskifteproblemet omfang blive fokuseret på firmaer i byerhvervene. Der ses således bort fra firmaer i den primære sektor (landbrug, fiskeri m.v.). Dels har denne sektor, som påvist ovenfor, en anderledes firma- og aldersstruktur end byerhvervene, dels må generationsskifteproblemet antages at være af en anden karakter end det, der gør sig gældende i byerhvervene⁽¹⁸⁾. I landbrugslovgivningen sker der for eksempel en regulering af tilgangen til erhvervet (bestemmelser om for eksempel ejerform, bopælspligt, uddannelse m.v.). Især kan nævnes krav om uddannelse ved køb af ejendomme over 30 ha. Endvidere er der mulighed for at opnå statsgaranterede lån, når unge etablerer sig inden for jordbruget (yngre jordbrugerordningen). Herudover ønsker en del ældre landmænd at blive boende på ejendommen, når de ophører deres erhvervsaktive liv, og de bortforpagter i denne situation jorden til en anden landmand. Herved udskydes samtidigt beskatningen ved salg af ejendom til et senere tidspunkt. Der gør sig således helt særlige forhold inden for landbruget.

Generationsskifteproblemet kan med fordel afgrænses yderligere ved hjælp af fire firmatyper inden for byerhvervene, der skiller sig ud i de danske erhvervsstatistikker, nemlig enmandsfirmaerne (uden ansatte), selvstændigt erhvervsdrivende med ansatte og mindre familiedominerede selskaber (1-99 ansatte) samt de store firmaer (over 100 ansatte).

Enmandsfirmaer

Det fremgår af tabel 4.1, at enmandsfirmaerne er den virksomhedstype, der i antal dominerer statistikkerne. En meget stor del af denne gruppe af firmaer har dog en så beskeden økonomisk aktivitet, at de må betragtes som "hobbyvirksomheder". Denne kategori er ikke relevant set i et generationsskifteperspektiv og er frasorteret i det følgende, hvori der kun indgår firmaer, hvor der både er registreret et beskæftigelsesforhold, eventuelt ejerens, og hvor omsætningen i 1995 var større end 250.000 kr. En omsætning på 250.000 kr. skønnes at være en minimumsgrænse, for at man meningsfyldt kan sige, at én person kan opretholde en rimelig indtjening⁽¹⁹⁾.

Den relevante bestand af firmaer, der fremgår af tabel 4.4, er herved afgrænset til 114.000 i 1995, fordelt på 75.000 firmaer, der er personligt ejede, og 39.000 firmaer drevet i selskabsform.

Tabel 4.4 Antal firmaer (1.000), beskæftigede (1.000) og gennemsnitlig beskæftigelse pr. firma fordelt på firmastørrelse og ejerform, 1995.

	Antal fuldtidsansatte				I alt
	0	1-4	5-99	100+	
	Antal firmaer i 1.000				
I alt	38	46	30	1	114
Enkeltmandsfirmaer og I/S	36	31	8	0	75
A/S, ApS og øvrige	2	15	21	1	39
	Antal beskæftigede ultimo november i 1.000				
I alt	55	193	596	521	1.366
Enkeltmandsfirmaer og I/S	53	140	128	10	331
A/S, ApS og øvrige	3	54	468	511	1.035
	Antal beskæftigede pr. firma				
I alt	1,5	4,2	20,2	427,6	11,9
Enkeltmandsfirmaer og I/S	1,5	4,6	15,4	360,0	4,4
A/S, ApS og øvrige	1,7	3,5	22,0	429,2	26,4

Kilde: Specialkørsel Danmarks Statistik. Firmastatistikken 1995, jf. bilag 3⁽²⁰⁾.

Store firmaer (100+ fuldtidsansatte)

I den anden ende af skalaen findes de store firmaer, der her defineres som firmaer med mere end 100 ansatte. En stor del af disse er ganske vist familieføretagender⁽²¹⁾, men de er frasorteret, dels fordi virksomhedsdriften ikke i samme grad er snævert knyttet til ejeren⁽²²⁾, dels fordi man må antage, at disse firmaer i kraft af deres størrelse i højere grad er i stand til at håndtere problemer i forbindelse med generationsskifte.

Antallet af firmaer med mere end 100 ansatte udgør beskedne 1,1 pct. af den totale virksomhedsbestand, men samtidig 38 pct. af den samlede beskæftigelse i byerhvervene, jf. tabel 4.4. Denne koncentration af beskæftigelsen ser ydermere ud til at være tiltaget i de senere år. ⁽²³⁾

Helt små samt mindre og mellemstore firmaer (0-99 fuldtidsansatte)

Tilbage er 113.000 firmaer med færre end 100 ansatte. Denne bestand, der vises i det markerede område i tabel 4.4, må anses for at være særlig relevant i forbindelse med generationsskifte. Den samlede beskæftigelse i disse virksomheder er 845.000.

I det følgende er bestanden yderligere opdelt i helt små virksomheder, 0-4 fuldtidsansatte, og i mindre og mellemstore virksomheder, 5-99 ansatte, idet man må formode, at disse to virksomhedsgrupper står med forskellige problemer i forbindelse med generationsskiftet.

Det fremgår af tabellen, at aktie- eller anpartsselskabsformen er den dominerende ejerform i virksomheder med 5-99 ansatte, mens det er den selvstændigt erhvervsdrivende og interessentskaberne, og dermed det personlige ejerskab, der er dominerende i de små firmaer.

Forskelle i ejerform gør sig også gældende, når man inddrager branchefordelingen. Det personlige ejerskab er dominerende fortrinsvis i sektorerne detailhandel, hotel og restauration, transport samt tjenesteydelser, mens selskaberne er overrepræsenteret i industri- og engrossektoren, jf. tabel 4.5.

Tabel 4.5 Antal firmaer fordelt efter branche og ejerform

	EF og I/S i pct.	A/S, ApS og øvrige i pct.	I alt i pct.
Industri m.v.	10	23	15
Bygge- og anlægsvirksomhed	16	16	16
Handel, hotel- og restaurationsvirks. m.v.	46	39	44
Heraf:			
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	8	21	12
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	21	10	18
Hotel- og restaurationsvirksomhed m.v.	10	3	8
Transportvirks., post og tele	7	5	6
Finansieringsv. m.v., forretningsservice	15	16	15
Offentlige og personlige tjenesteydelser ⁽²⁴⁾	5	1	4
I alt	100	100	100

Kilde: Danmarks Statistik, Firmastatistikken 1995.

Note: Branchefordelingen viser totalfordelingen, dvs. inklusiv firmaer med 100 eller flere fuldtidsansatte.

Det er nu muligt at give et bud på, hvor mange personer der i de kommende år vil blive berørt af en videreførelse eller lukning af en virksomhed i forbindelse med et generationsskifte. Det kan enten være som følge af den direkte involvering som ejer eller som en konsekvens af, at man er ansat i en

virksomhed, hvor situationen er aktuel. Udgangspunktet er det faktisk konstaterede antal ophørte og videreførte virksomheder i 1995.

4.4.2 Videreførte ⁽²⁵⁾ og ophørte firmaer

Det samlede årlige antal videreførelser og ophørte firmaer er opgjort i tabel 4.6, der viser at 4.400 firmaer blev videreført, mens 3.600 måtte lukke. Det vil sige, at 7 pct. af firmaerne i de private byerhverv - 8.000 af 114.000 firmaer - årligt ændrer ejerskab.

Det er dog langt fra alle firmaer, der lukker eller videreføres som følge af et generationsskifte. En stor del af de videreførte er unge firmaer, med yngre indehavere, der skifter ejerform som led i en vækststrategi, ligesom en lukning kan være en "naturlig" del af erhvervslivets dynamik for såvel yngre som ældre indehavere.

Firmaejerens alder er derfor i denne sammenhæng afgørende for, om et ejerskifte kan karakteriseres som et generationsskifte. I det følgende antages det, at generationsskiftepotentialet udgøres af de firmaer, hvor den tidligere ejer af en ophørt eller videreført virksomhed var ældre end 50 år ⁽²⁶⁾. Dette gælder for 1.900 videreførte og 1.800 ophørte firmaer, hvilket vil sige at knap 4.000 firmaer årligt kan karakteriseres som generationsskiftedne. Heraf er godt en tredjedel af firmaerne A/S'er eller ApS'er.

Tabel 4.6 Samlet antal ophørte og videreførte firmaer fordelt på alder og ejerform.

	< 50 år	50+	I alt
Videreførte firmaer i alt	2.500	1.900	4.400
Enkeltmandsfirmaer og I/S	2.100	1.200	3.300
A/S, ApS og øvrige	400	700	1.100
Ophørte firmaer i alt	1.800	1.800	3.600
Enkeltmandsfirmaer og I/S	1.400	1.200	2.600
A/S, ApS og øvrige	300	600	900
Ophørte og videreførte firmaer i alt	4.200	3.800	8.000
Enkeltmandsfirmaer og I/S	3.500	2.500	6.000
A/S, ApS og øvrige	700	1.300	2.000

Kilde DS-analysen og egne beregninger jf. bilag 3.

4.4.3 Størrelsen af de videreførte og ophørte firmaer

I nedenstående tabel 4.7 er de ophørte og videreførte firmaer opgjort i forhold til antallet af fuldtidsansatte i året før firmaet ophørte eller blev videreført. Langt den overvejende del af såvel de videreførte som de ophørte firmaer findes blandt de helt små firmaer med 0-4 fuldtidsansatte. Dette gælder især for de personligt ejede firmaer, hvor kun 5 pct. af firmaerne har fem eller flere ansatte. Firmaer drevet i selskabsform er generelt noget større, idet omkring en tredjedel har flere end 5 ansatte.

Det gælder dog for både selskaberne og enkeltmandsfirmaerne, at de mindste firmaer er overrepræsenteret set i forhold til den samlede firmabestand. Sammenlagt udgør de mindste firmaer således knap 90 pct. af det samlede antal videreførte og ophørte firmaer, men kun 73 pct. af det samlede antal firmaer, jf. tabel 4.4. Dette er måske ikke så overraskende, når det gælder de lukkede firmaer, men at det også gælder de videreførte kan være et udtryk for, at mange firmaer fungerer på et lavere aktivitetsniveau, når de videreføres.

Tabel 4.7 Antal videreførte og ophørte firmaer fordelt på størrelse.

Antal fuldtidsansatte:	0	1-4	5+	I alt
Videreførte firmaer i alt	2.400	1.400	600	4.400
I procent.	54,5	31,8	13,6	100,0
Enkeltmandsfirmaer og I/S	2.100	1.000	200	3.300
A/S, ApS og øvrige	300	400	400	1.100
Ophørte firmaer i alt	1.800	1.400	400	3.600
I procent.	50,0	38,9	11,1	100,0
Enkeltmandsfirmaer og I/S	1.700	800	100	2.600
A/S, ApS og øvrige	100	600	300	900
Videreførte og ophørte i alt	4.200	2.800	1.000	8.000
I procent.	52,5	35,0	12,5	100,0
Enkeltmandsfirmaer og I/S	3.900	1.800	300	6.000
A/S, ApS og øvrige	400	1.000	700	2.000

Kilde DS-analysen bilag 3. Pga. afrunding summerer tallene ikke.

På baggrund af tabel 4.6 og 4.7 er det nu muligt at give et skøn over det antal firmaer og beskæftigede, der årligt berøres i firmaer, hvor den tidligere ejer var over 50 år, og virksomheden derfor kan siges at være generationsskiftemoden.

4.4.4 Generationsskifte i de helt små firmaer (0-4 fuldtidsansatte)

I gruppen af firmaer, hvor den afgangende ejer var ældre end 50 år, videreføres eller lukkes årligt 3.200 firmaer med en samlet beskæftigelse på 8.100. Rundt regnet halvdelen af firmaerne må lukke, mens den anden halvdel videreføres, jf. tabel 4.8.

Tabel 4.8 Skøn over antal firmaer og beskæftigede

Antal fuldtidsansatte:	0	1-4	5+	I alt
Videreførte firmaer (50 år +)	1.000	600	300	1.900
Beskæftigede pr. videreført *	1,5	4,2	20,2	
Ophørte firmaer (50 år +)	900	700	200	1.800
Beskæftigede pr. ophørt firma	1,5	3,8	23,1	
Samlet antal firmaer	1.900	1.300	500	3.700
Samlet beskæftigelse	2.900	5.200	10.700	18.800

Kilde: DS-analysen og egne beregninger jf. bilag 3.

* Beskæftigede er baseret på det gennemsnitlige antal beskæftigede i størrelsesgrupperne.

4.4.5 Generationsskifte i mindre og mellemstore firmaer (5-99 ansatte)

Af ovenstående analyse fremgik det, at der årligt er 500 generationsskiftedne firmaer med mere end 5 ansatte, og at det samlede antal berørte beskæftigede er omkring 11.000. For at vurdere det realistiske i dette skøn, sammenholdes resultatet med Greens-analysen, der, jf. tekstboks 4.1, tegner en profil af disse firmaer⁽²⁷⁾.

Ifølge Greens er der i de familieejede selskaber 6 pct., der hævder, at de netop nu står med et generationsskifteproblem. Sammenlagt mener 30 pct., at problemet vil opstå inden for de næste 5 år, mens yderligere 34 pct. af ejerne nævner en tidshorisont på 5-10 år.

Da der i alt var 30.000 firmaer med 5-99 fuldtidsansatte, jf. tabel 4.4, og kun omkring 70 pct. af disse var egentlige familieføretagender, betyder det, at knap 1.300 selskaber med en samlet beskæftigelse på omkring 26.000 ansatte umiddelbart skal gennemføre et generationsskifte. Antallet af firmaer, der berøres på 5 års og 10 års sigt, fremgår også af tabel 4.9.

Tabel 4.9 Antal firmaer og beskæftigede som vurderes berørt af generationsskifte fordelt på firmastørrelse.

Tidshorisont	i løbet af 1 år	i løbet af 5 år	i løbet af 10 år
Generationsskiftemodne mindre og mellemstore: Greens-analysen			
Antal firmaer	1.300	6.300	13.400
Antal beskæftigede	26.000	127.000	271.000
Generationsskiftemodne mindre og mellemstore: DS-analysen			
Antal firmaer	500	2.500	5.000
Antal beskæftigede	10.700	54.000	107.000
Generationsskiftemodne små (0-4 ansatte)			
Antal firmaer	3.200	16.000	32.000
Antal beskæftigede	8.100	40.500	81.000

Note: Tallet i kategorien "inden for 10 år" inkluderer tallene i kategorierne "i løbet af 1 år" og "i løbet af 5 år".

4.4.6 Samlet vurdering

Dermed kan der foretages et samlet skøn over antallet af "generationsskiftemodne" firmaer og beskæftigede i de nævnte tidsintervaller. Skønnet afhænger dog af, om DS-analysen eller Greens-analysen lægges til grund. Baseret på Greens analysen kan der årligt generationsskiftes 4.500 små og mellemstore firmaer med godt 34.000 beskæftigede, mens det ifølge DS-analysen er 3.700 firmaer med 18.800 beskæftigede, jf. tabel 4.9.

Det vil sige, at 3-4 pct. af den samlede bestand af relevante firmaer i byerhvervene årligt står overfor at skulle generationsskiftes, hvis det da er muligt at gennemføre et fornuftigt generationsskifte.

4.5 Vurdering af de samfundsmæssige konsekvenser af generationsskifteproblemet

Som nævnt i afsnit 4.3 kan hindringer for generationsskifte for rentable virksomheder have flere samfundsmæssige konsekvenser - både umiddelbart for økonomi og beskæftigelse.

Dette afsnit begrænser sig til at se på generationsskifteproblemet's umiddelbare effekter for beskæftigelsen i de virksomheder, som skønnes at kunne generationsskiftes, men ikke bliver det. Hertil kommer naturligvis ikke-målbare tab af arbejdspladser som følge af, at generationsskiftet giver virksomheden problemer, uden at den dog helt lukker. Der er således noget, der tyder på⁽²⁸⁾, at den gennemsnitlige størrelse af videreførte virksomheder er mindre, end når der ses på firmabestanden som helhed, hvilket indikerer, at mange virksomheder drosler ned i forbindelse med et generationsskifte. I afsnittet redegøres endvidere for nogle barrierer, som de opfattedes af virksomhedsejerne selv, i forbindelse med generationsskifte, jf. ASE-analysen.

4.5.1 Firmalukninger

Hvor mange virksomheder, der må lukke som følge af, at det ikke lykkes at gennemføre et generationsskifte, er vanskeligt at vurdere. Det viser sig imidlertid i ASE's analyse, at der er en væsentlig divergens mellem de erhvervsaktives forhåbninger til virksomhedens fremtidige drift og efterlønsmodtagernes erfaringer⁽²⁹⁾. Blandt de erhvervsaktive kunne det konstateres, at kun 8 pct. forventede en lukning.

Undersøgelsen blandt efterlønsmodtagerne viste imidlertid, at en tredjedel af virksomhederne rent faktisk måtte lukke, ligesom DS-analysen viste, at der fandtes næsten lige så mange lukninger som videreførelser.

Når kun 8 pct. i ASE analysen forventede at lukke, og 33 pct. af virksomhederne rent faktisk lukkede - 4 gange så mange - vurderes det, at op mod 25 pct. blandt de erhvervsaktive selvstændige fremover må lukke til trods for, at de helst så virksomheden videreført.

I Greens-undersøgelsen ønskede ingen af virksomhedsejerne, at virksomheden skulle lukke, men 4 pct., hvilket vil sige omkring 50 firmaer, vurderede, at det var det mest sandsynlige forløb. Denne vurdering er sandsynligvis i underkanten, jf. resultaterne fra ASE- og DS-analysen. Antages der derfor et "fejlskøn" på niveau med ASE-analysen, så fire gange så mange virksomheder må lukke, drejer det sig om, at 200 firmaer må lukke. Det realistiske i denne antagelse fremgår af tabel 4.10, der viser, at det faktiske antal ophørte firmaer med 5 eller flere ansatte, hvor ejeren var ældre end 50 år, kan opgøres til 200.

Baseret på det faktiske antal lukninger, jf. tabel 4.8, bliver det årlige antal lukninger 1.800 firmaer, hvilket svarer til godt 1,5 pct. af den relevante firmabestand. Det betyder et samlet årligt beskæftigelsestab på knap 9.000 ansatte, jf. tabel 4.10. Dertil kommer mulige tab af arbejdspladser i de videreførte virksomheder, der ikke i tide kom i gang med at planlægge generationsskiftet.

Det er vanskeligt præcist at vurdere, men det skønnes, at langt den overvejende del af lukningerne vil indtræffe til trods for, at ejeren mener, at der er et overlevelseshypotek i virksomheden.

Tabel 4.10 Skøn over årlige antal firmalukninger og afledte beskæftigelsesforhold fordelt på firmastørrelse.

	Tidshorisont i løbet af 1 år	
Firmastørrelse:	Firmaer	Beskæftigede
5-99 fuldtidsansatte	200	4.600
0-4 fuldtidsansatte	1.600	4.000
I alt	1.800	8.600

Ved en vurdering af det overordnede samfundsøkonomiske problem skal det bemærkes, at den årlige jobtilgang alene i tilknytning til nyoprettede arbejdssteder med 0-9 ansatte er knap 40.000 beskæftigede⁽³⁰⁾. Der er derfor grund til at antage, at de beskæftigelsesmæssige problemer er små set i forhold til den samlede jobomsætning i den private sektor.

4.5.2 Usikkerhed i analyse materialet

Sammenlignes ovenstående totale skøn over videreførelser og lukninger med DS-analysens registrerede videreførelser og lukninger, adskiller analyserne sig væsentligt på to punkter. I DS-analysen er der årligt 500 generationsskiftedne firmaer med 5 eller flere fuldtidsansatte, jf. tabel 4.8, mens der baseret på Greens-analysens resultater nærmere er 1.300 firmaer, jf. tabel 4.9.

Dertil kommer, at virksomhederne i DS-analysen, hvor der kan konstateres en videreførelse eller lukning, gennemsnitligt er noget mindre, end når der ses på den totale bestand af virksomheder. Forskellen kan skyldes, at en række større firmaer gennemfører firmaoverdragelser, der falder uden for de anvendte definitioner i DS-analysen, for eksempel glidende generationsskifter.

En anden sandsynlig forklaring er, at firmaerne er tvunget til at drosle aktivitetsniveauet ned over en årrække, fordi de undervurderer problemerne ved et generationsskifte. Risikoen er åbenbar, hvis virksomheden undlader at investere i udvikling af nye produkter og markeder. Den bliver da gradvist mindre attraktiv som investeringsobjekt. Det vil sige, at der, som ovenfor beskrevet, kan ske ikke-målbare tab af arbejdspladser op til en videreførelse af virksomheden.

En indikation af, at virksomhedsejeren ofte har en urealistisk forventning til sine muligheder for at videreføre virksomheden, viste sig i ASE-undersøgelsen. Her blev prisen anset som det vigtigste ved

generationsskifte for 50 pct. af de erhvervsaktive. Blandt efterlønsmodtagerne var overlevelse derimod blevet det vigtigste. Det blev i den forbindelse fremhævet, at den største barriere for generationsskiftet havde været at finde en egnet køber.

Forskellene i de to analyser antyder derfor, at det reelle problem er at skabe kontakt mellem virksomhedskøbere og sælgere, og at der er en risiko for, at virksomhedsejeren, der ikke i tide erkender dette problem, må imødesee en gradvis afvikling af sin virksomhed.

4.5.3 Firmaomsætningen

Gabet mellem køber og sælger er søgt belyst i nedenstående tabel 4.11. Tabellen viser firmabestanden, videreførelser og lukninger relativt fordelt på brancher, jf. DS-analysen. Endvidere vises den relative fordeling af nyetableringer, jf. iværksætterstatistikken.

Tabel 4.11 Firmaer(1995), videreførelser¹(1995-96), ophørte(1994-95), generationsskiftede (1995-96) samt nyetablerede(1996) procentvis fordelt på brancher.

	Firmaer	Videreførelser	Ophørte	Familie el. medarb.	Ny-etableringer
Industri m.v.	15	8	11	13	6
Bygge- og anlægsvirksomhed	16	7	14	10	10
Handel, hotel- og restaurationsvirks. m.v.	44	55	53	46	40
Heraf:					
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	12	8	11	12	10
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	18	25	25	22	20
Hotel- og restaurationsvirksomhed m.v.	8	18	11	7	6
Transportvirks., post og tele.	6	4	8	7	6
Finansieringsv. m.v., forretningservice	15	18	12	17	32
Offentlige og personlige tjenesteydelser	4	7	3	8	6
I alt	100	100	100	100	100

Kilde: DS-analysen og Generel erhvervsstatistik og handel 1998:16 (Iværksætterstatistikken).

¹Videreførelse og generationsskifte er her baseret på de firmaer, hvor det både var muligt at identificere den gamle og nye ejers alder. For en nærmere redegørelse se DS-analysen.

Som nævnt i afsnit 4.3 afhænger dynamikken i erhvervsstrukturen af såvel tilgang, afgang og videreførelser af firmaer. Tabel 4.11 er en opgørelse, der, udover de veldokumenterede nyetableringer, også indeholder den normalt dårligst dokumenterede del af virksomhedsbestanden, nemlig de ophørte og videreførte virksomheder. Det fremgår af tabellen, at der på en række punkter er afgørende forskelle mellem den eksisterende bestand af firmaer og de videreførte og ophørte.

Ses der først på industrien, er det karakteristisk, at bestanden af firmaer er relativt større end såvel videreførte, ophørte og ikke mindst nyetableringerne. Der er tale om en sektor uden den store firmaomsætning - hverken på tilgangs- eller afgangssiden. Det kan betyde, at der er et voksende antal generationsskiftemodne firmaer i denne sektor. Lidt den samme udvikling præger bygge- og anlægs- og engrossektoren.

Betragter man derimod handel, hotel og restauration, er der både mange videreførelser og ophør. Dette er karakteristisk for brancher med relativt lave indtrængnings- og afgangsbarrrierer. Det gælder for både detailhandel og hotel- og restaurationsvirksomhed. Ganske vist findes der inden for detailhandel og reparationsvirksomhed, jf. tabel 4.12, det største antal firmæjere, der er ældre end 50 år. Den livlige firmaomsætning tyder dog på en naturlig markedstilpasning. Det gælder for både detailhandel og hotel- og restaurationsvirksomhed, hvor der er en livlig "firmaomsætning". Omsætningshastigheden er så høj i hotel- og restaurationsbranchen, at branchens andel af familie- og medarbejdervidereførelser og af nyetableringerne faktisk er lavere end andelen af firmaer.

Transportsektoren skiller sig ikke væsentligt ud. Det gør derimod finansieringsvirksomhed og forretningsservice, hvori man må formode, at der findes en relativ stor bestand af unge og små firmaer. Næsten 40 pct. af iværksætterfirmaerne findes inden for tjenesteydelser. Når det samtidigt kan konstateres, at hele 56 pct. af iværksætterne i 1996 var mellem 25 og 39 år⁽³¹⁾, er der noget, som tyder på, at de unges interesse går i en anden retning end de "traditionelle" sektorer. Når antallet af videreførelser ligeledes er stort i sektorerne for tjenesteydelser, kan det være udtryk for en vækststrategi lige såvel som et generationsskifte i traditionel forstand.

Meget tyder derfor på, at generationsskifteproblemet i høj grad er branchespecifikt, jf. tabel 4.12, der viser aldersfordelingen i forskellige sektorer for enkeltmandsfirmaerne.

Tabel 4.12 Enkeltmandsfirmaer fordelt efter branche og ejerens alder, samt aldersfordeling blandt ejerne af A/S'er og ApS'er

	30-39		40-49		50+		I alt
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal
Industri m.v.	1.764	25	2.067	30	3.094	45	6.925
Bygge- og anlægsvirksomhed	2.879	25	4.102	35	4.608	40	11.589
Handel, hotel- og restaurationsvirks. m.v.	9.429	30	9.743	30	12.792	40	31.964
Heraf:							
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	1.277	24	1.441	28	2.502	48	5.220
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	4.138	28	4.347	29	6.320	43	14.805
Hotel- og restaurationsvirksomhed m.v.	2.366	37	2.067	32	2.004	31	6.437
Transportvirks., post og tele.	1.552	32	1.468	31	1.786	37	4.806
Finansieringsv. m.v., forretningsservice *	2.887	30	3.240	33	3.595	37	9.722
Offentlige og personlige tjenesteydelser	1.318	38	1.048	30	1.110	32	3.476
I alt	19.829	29	21.668	32	26.985	39	68.482
Aldersfordeling i A/S og ApS'er		15		34		52	100

Kilde: DS-analysen og Greens-analysen

Note: Aldersfordelingen blandt ejerne i A/S- og ApS'erne er baseret på Greens-analysen. Det skal endvidere bemærkes, at tallene ikke er fuldt sammenlignelige med aldersfordelingen over selvstændigt erhvervsdrivende, der fremgår af tabel 4.3. Dels indgår landbrug ikke i denne opgørelse, dels er der formentlig en del ældre selvstændige i byerhvervene med en lavere omsætning end minimumsomsætningen på 250.000 kr. i ovenstående tabel.

* Sektoren består af en heterogen gruppe af virksomheder; fra finansieringsvirksomheder, over databehandlingsvirksomheder til rengøringsvirksomheder.

Blandt enkeltmandsfirmaerne inden for industri og engros-handel er op mod halvdelen af firmaejerne ældre end 50 år. Det ses endvidere, at over halvdelen af selskaberne har en ejer over 50 år. Af tabel 4.5 fremgår det, at selskaberne er overrepræsenteret i industri- og engrossektoren. Sammenholdes dette med den relativt lave firmaomsætning, er det derfor inden for industri- og engrosfirmaerne, at man må forvente, at generationsskifteproblemet er størst, forstået på den måde, at der i disse sektorer sker en ophobning af generationsskiftemodne firmaer, og at det muligvis kan blive problematisk at finde arvtagere til disse firmaer. Som påpeget findes de yngre iværksættere fortrinsvis inden for andre sektorer, hvilket indikerer, at de unges interesser går i andre retninger, som nævnt ovenfor. Alene databehandlings- og hjemmeservicevirksomheder havde hver især i 1996 lige så mange iværksættere som i hele industrisektoren.

4.6 Sammenfatning - kapitlets hovedkonklusioner

Gennemgangen af generationsskifteproblemet omfang viser, at der ikke findes nogen entydig tilgang til kortlægningen. Fremstillingen er derfor baseret på en række forskellige undersøgelser og skøn over problemets omfang og karakter. Det er dog værd at fremhæve følgende:

- Ses der på samtlige firmaer vurderes det, at omkring 100.000 firmaer står overfor lukning eller videreførelse i de kommende 10 år. Totalbestanden af firmaer er dog i høj grad præget af to virksomhedsbestande, henholdsvis firmaer i de primære erhverv og "hobbyfirmaer".
- Betragter man alene firmaerne i byerhvervene forekommer generationsskifteproblemet i slutningen af 1990'erne ikke større end tidligere. Tværtimod er der færre selvstændige i byerhvervene over 60 år end tidligere, men der er alligevel flere selvstændige over 50 år end i 1990. Når de store årgange fra 1940erne skal pensioneres, kan det betyde, at det bliver vanskeligt at finde egnede arvtagere.
- 3-4 pct. af de små og mellemstore firmaer (ekskl. hobbyfirmaer) inden for byerhvervene står årligt over for at skulle videreføres eller lukkes. Det svarer til 3.700-4.500 firmaer pr. år.
- Det årlige antal lukninger inden for byerhvervene ligger på omkring 1.800 firmaer, hvilket svarer til godt 1,5 pct. af den relevante firmabestand. Det skønnes, at en stor del af disse lukninger vil indtræffe til trods for, at ejeren mener, at virksomheden kan videreføres.
- Generationsskifte bør opfattes som en langstrakt proces, der skal planlægges og gennemføres i god tid. Dette understreges af, at mange firmaer fungerer på et lavere aktivitetsniveau, når de videreføres. Desuden er der stor forskel på de erhvervsaktives forventninger til videreførelsen og de afgående virksomhedsejeres erfaringer. Problemerne kommer med andre ord bag på mange.
- Generationsskifteproblemet er i et vist omfang branchespecifikt. Den relative andel af virksomhedsejere, der er ældre end 50 år, er væsentligt større inden for industri- og engrosvirksomhed samtidig med, at firmaomsætningen er relativt lav. Hertil kommer, at de unge iværksættere starter inden for andre brancher, eksempelvis forretningsservice.

4.7 Gode vilkår for generationsskifte

For en effektiv løsning af problemerne i forbindelse med generationsskifte kræves i første omgang opmærksomhed om deres karakter fra virksomhedsejernes og deres rådgiveres side samt en grundig forberedelse, der sker i god tid.

Men også det offentlige kan bidrage til en hensigtsmæssig gennemførelse af generationsskifter ved at skabe gode erhvervsrammebetingelser inden for områderne information og rådgivning og tilvejebringelse af velfungerende markedspladser for generationsskifte. Skatte- og finansieringsforhold behandles særskilt i andre kapitler.

4.7.1 Information og rådgivning om generationsskifte

Generationsskifte kan være en meget vanskelig proces, som typisk forløber i en række faser over flere år. Det indebærer problemstillinger inden for en lang række områder, herunder ledelse, forretningsmæssige status og udviklingsmuligheder, finansiering, jura, skat, værdisætning m.v. Indehaveren har behov for specialiseret rådgivning inden for disse områder. Denne opgave varetages normalt af private rådgivere - revisorer, advokater, virksomhedskonsulenter, virksomhedsmæglere m.v.

Imidlertid er der også behov for generel information og opmærksomhedsskabelse over for indehavere om de problemstillinger, det ved et fremtidigt generationsskifte bliver nødvendigt at forholde sig til. Et selvstændigt formål med informationen er at gøre virksomhedsejere, som nærmer sig pensionsalderen, opmærksomme på, at generationsskifte er en langstrakt proces, som skal påbegyndes i god tid, hvis det skal gennemføres med succes. Desuden må der gøres opmærksom på, at det kan være hensigtsmæssigt at øge den ledelsesmæssige kompetence i virksomheden ved at etablere en professionel bestyrelse.

Ligeledes er der behov for information til personer, der ønsker at overtage en virksomhed, om muligheder og problemer.

De Teknologiske Informationscentre (TIC) har fra 1998 opprioriteret indsatsen med at informere virksomhederne om generationsskifte. Informationsaktiviteterne finder både sted som informationsmøder med deltagelse af flere virksomheder, og som direkte information til enkeltvirksomheder. Endvidere gennemfører private rådgivere også informationsaktiviteter, herunder udarbejder informationsmateriale, bøger m.v.

4.7.2 Velfungerende markedsplads for generationsskifte

Hvis overdragelse af virksomheder fra en person til en tredjeperson skal fungere, må der eksistere "markedspladser", hvor kontakten mellem køber og sælger kan finde sted. Som nævnt finder de pensionerede selvstændige, at det at finde en køber er den største barriere for generationsskifte.

Der eksisterer aktører på dette felt, f.eks. virksomhedsmæglere, der udarbejder prospekter på særligt større virksomheder og formidler salget af disse. Ligeledes arbejder enkelte brancheforeninger, banker m.v. med formidling af virksomheder for deres medlemmer, kunder og lignende.

I lyset af det omfattende behov for generationsskifte blandt mindre virksomheder er der i TIC-regi også igangsat et landsdækkende initiativ med at formidle kontakt mellem købere og sælgere af virksomheder. Initiativet, som hedder TIC-Match, registrerer købere og sælgere og søger at matche disse med henblik på at formidle en overdragelse/salg af virksomheden. Formålet med initiativet er at medvirke til at etablere en national markedsplads for generationsskifte af mindre virksomheder. TIC-Match samarbejder derfor med virksomhedsmæglere og andre private rådgivere. Endvidere søger TIC-Match at integrere øvrige eksisterende markedspladser med henblik på at få så stor sammenhæng i udbudet af virksomhedsformidling som muligt. Der er i dag indlagt knapt 83 sælgere og 105 købere i TIC-Match. Der er formidlet knap 100 kontakter, og 8 virksomheder er blevet handlet. TIC er desuden ved, i samarbejde med andre formidlere, virksomhedsmæglere, pengeinstitutter, revisionsvirksomheder, brancheforeninger m.fl. at etablere en internetbaseret kontaktfremstilling - TIC Marked, der forventes at kunne tages i brug i løbet af sommeren/efteråret 1999.

⁵ Heri indgår alle ejerskifter, herunder også glidende generationsskifter.

⁶ Generel erhvervsstatistik 1999:5.

⁷ Erhvervsfremme Styrelsen (1996): Iværksættere i 1990'erne. Et statistisk portræt & Erhvervsfremme Styrelsen (1999). Iværksættere i 1990'erne - andet statistisk portræt.

⁸ Erhvervsfremme Styrelsen (1996): Ledelse og vækst & Erhvervsfremme Styrelsen (1997): Den fleksible virksomhed.

⁹ Revisorbladet februar, 1998.

¹⁰ Jf. tekstboks 4.1

¹¹ Det skal bemærkes, at der ikke eksisterer en entydig sammenhæng mellem de forskellige "virksomhedsbestande", men det må antages at antallet af firmaer tilnærmelsesvis kan beskrives som summen af aktie- og anpartsselskaber, selvstændige og "hobbyvirksomheder".

¹² Se Iværksætterbetænkningen. Erhvervsministeriet, 1996.

¹³ Ifølge momsstatistikken (Generel erhvervsstatistik og handel.1998:5) havde 50 pct. af de momsregistrerede virksomheder mindre end 1/2 million i omsætning.

¹⁴ Det skal igen understreges at en firmaejer i mange tilfælde statistisk set ikke er registreret som selvstændig. I mange brancher, f.eks. landbrug og forretningsservice, vil en stor del af firmaerne være ejerens bibeskæftigelse.

¹⁵ En tilbagetrækningsandel på 25 pct. på 10 års sigt for de selvstændige mellem 45 og 49 år udtrykker, at den totale bestand af selvstændige mellem 45 og 49 i 1987 var reduceret med 25 pct. i 1997 (aldersgruppen 55-59 år). Det skal understreges, at tallene er opgjort som netttotal, det vil sige forskellen mellem tilgang og afgang til bestanden af selvstændige.

¹⁶ Henrik Friis har foretaget følgende beregning: Der var i 1995 114.000 momsregistrerede firmaer i byerhverv med en årlig omsætning over 250.000 kr. (jf. tabel 4 i kapitel 4. Grænsen på 250.000 kr. kan siges at være tilstrækkelig til, at mindst én person kan formodes at opretholde en rimelig indtjening fra virksomheden, hvorved der renses for "hobbyvirksomheder"). For selvstændige gælder, at 42 pct. er over 50 år (jf. tabel 3 i kapitel 4), mens den tilsvarende andel for hovedaktionærer/anpartshavere i selskaber antages at være ca. 52 pct. (jf. tabel 12 i kapitel 4). Eftersom 39.000 selskaber har en omsætning over 250.000 kr., betyder det, at 20.000 selskaber står over for et evt. generationsskifte. Der er ca. 75.000

selvstændige, som har en omsætning over 250.000 kr., og heraf står 32.000 selvstændige over for et evt. generationsskifte. For de primære erhverv kan det antages, at der er ca. 62.000 momsregistrerede firmaer med en årlig omsætning over 250.000 kr. (i tabel 16, side 61 i "Udvikling af et erhvervsservicekoncept, manuel", Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, juni 1998, fremgår det, at der samlet i 1995 er 176.000 momsregistrerede firmaer med en omsætning over 250.000 kr. Fratrækkes de 114.000 firmaer i byerhverv fås en angivelse af antal firmaer i de primære erhverv). Med 63 pct. af de selvstændige i de primære erhverv, som er over 50 år (jf. tabel 3 i kapitel 4), er der 39.000 selvstændige i de primære erhverv, som står over for et evt. generationsskifte (det antages her, at der ikke er hovedaktionærer/anpartshavere, men kun selvstændige). Således er der samlet ca. 91.000 firmaer i 1995 med en årsomsætning over 250.000 kr., hvor ejeren er over 50 år. Denne gruppe af virksomheder kan siges at stå over for et evt. generationsskifte inden for de kommende 10 år eller skal tage stilling til, hvad der skal ske med virksomheden inden for en forholdsvis kort tidshorisont.

¹⁷ Det meget store antal selvstændige i denne aldersgruppe er endnu et forhold, der gør det problematisk at sammenligne selvstændighedskultur med iværksætterkultur.

¹⁸ En særkørsel baseret på ASE-analysen viste markante forskelle mellem landbrug og byerhverv, både blandt de der stod over for, og de der netop havde gennemført et generationsskifte. Eksempelvis blev 50 pct. af landbrugene overdraget til et familiemedlem, mens det kun gjorde sig gældende i 14 pct. af tilfældene i byerhvervene. Beskatningen blev opgjort som det altoverskyggende problem i landbruget, mens det at finde en egnet køber var det største problem i byerhvervene. Nedenstående analyse baserer sig derfor på et udtræk fra spørgeskemaanalysen, der kun vedrører byerhvervene.

¹⁹ Jf. DS-analysen. For visse brancher vil denne omsætning være i underkanten.

²⁰ Det kan forekomme underligt, at der i firmaer med 0 fuldtidsansatte i gennemsnit er 1,5 beskæftigede. Det skyldes imidlertid, at bl.a. ejere og medhjælpende ægtefæller indgår i beskæftigelsesopgørelsen, men ikke i opgørelsen over fuldtidsansatte.

²¹ Ifølge Greens-analysen havde 7,6 pct. af de familieejede firmaer mere end 100 ansatte. Det svarer til knap 700 firmaer eller 60 pct. af det samlede antal A/S og ApS'er i denne størrelseskategori.

²² Ifølge Greens er der i de fleste store familieejede selskaber lederposter på højeste niveau, der ikke er besat af familien.

²³ Generel erhvervsstatistik og handel. 1998:21

²⁴ Kategorien indeholder bl.a. tandlæger, saloner, frisører og fodterapeuter m.v.

²⁵ Beregninger over antal videreførelser er baseret på samtlige videreførelser i DS-analysen, dvs. såvel de 3.044 virksomheder, hvor det var muligt at fastlægge alderen på den tidligere og nuværende ejer, som de 1.351 firmaer, hvor alderen ikke entydigt kunne fastlægges. I bilag 3 er der redegjort for beregning af antal beskæftigelsesforhold i de videreførte virksomheder.

²⁶ Aldersgrænsen på 50 år udtrykker alene, at disse virksomheder kunne være overført til en yngre generation. Det typiske vil dog være, at ejeren er i slutningen af 50'erne eller starten af 60'erne. I 47 pct. af generationsskifterne, hvor det var muligt at identificere både forældre og søn/datter (Generationsskifte II) var ejerne mellem 55 og 64 år. I 33 pct. af tilfældene var ejeren yngre, og i 20 pct. af tilfældene ældre

²⁷ Datagrundlaget i det følgende baseres på samtlige firmaer med 5-99 ansatte. Datagrundlaget er dermed væsentligt bredere end i Greens-analysen, der kun inddrog selskaber med en omsætning på mindst 1 mio. kr. eller (hvis omsætningstal ikke forelå) et bruttoresultat på mere end 500.000 kr. Især kravet til bruttoresultatet har frasortet mange af de mindre virksomheder. Det antages dog, at Greens-analysens resultater kan overføres til hele bestanden af firmaer med 5 eller flere ansatte.

²⁸ Jf. afsnit 4.3, underafsnit: "Størrelsen af de videreførte og ophørte firmaer"

²⁹ Det forudsættes, at det er muligt at sammenligne data, selvom det er to forskellige populationer.

³⁰ Erhvervsministeriet (1996). Erhvervsredegørelse. Tabel 14.14.

³¹ Jf. Erhvervsfremme Styrelsen (1999): Iværksættere i 1990'erne - andet statistisk portræt.

Kapitel 5 Finansiering af generationsskifte - en beskrivelse af kapitalmarkedet

Kapitlet giver en oversigt over eksisterende finansieringskilder på kapitalmarkedet - finansiering via fremmedkapital og mezzaninkapital samt omfanget af kapitaltilførslen via aktiemarkedet og venturemarkedet. Fremmedkapital fra pengeinstitutter indgår formentlig hyppigst i finansieringen af generationsskifte, men samtlige kilder kan anvendes, om end adgangen til de forskellige kilder i vid udstrækning afhænger af størrelsen og udviklingsstadiet for den enkelte virksomhed.

5.1 Finansiering af generationsskifte

Generationsskifte er ofte en kapitalkrævende proces for overtageren, som skal skaffe finansiering til at købe den oprindelige ejer ud - helt eller delvist - samt overtage virksomhedens gældsforpligtelser. Overtageren skal derfor sikre finansiering til at dække virksomhedens samlede værdi.

Sikkerheden for værdierne medvirker til at afgøre, hvorvidt finansieringen af de enkelte aktiver mest hensigtsmæssigt sker med lån eller egenkapital. Mange andre hensyn spiller imidlertid også ind, herunder spørgsmålet om indflydelse, afkastpotentiale og beskatningsmæssige forhold. Finansiering af generationsskifte vil bestå af en finansiel pakke, hvor lån dækker virksomhedens sikre aktiver, mens egenkapital dækker virksomhedens mere risikofyldte aktiver.

Goodwill, som ofte udgør en væsentlig del af den oprindelige ejers fortjeneste på salg af virksomheden, er i den sammenhæng et vigtigt aktiv, som imidlertid er vanskelig at anvende som sikkerhed. Goodwillens andel af købesummen varierer imidlertid meget fra branche til branche. Goodwill kan særligt i mindre virksomheder være tæt knyttet til den oprindelige ejers personlige ledelse af virksomheden, hvorved overtageren er nødt til at genopbygge en væsentlig del af goodwill. I den situation bør finansieringen som udgangspunkt ske ved tålmodig egenkapital, som ikke stiller krav om sikkerhed. Det kan ofte lette generationsskiftet, hvis der sker en glidende overgang af ledelse og ejerskab fra den gamle ejer til den nye.

For virksomheder, hvor goodwill er mindre personafhængig og i stedet følger virksomhedens løbende drift, kan lån være mere hensigtsmæssige. Overtagerens private indkomst- og formueforhold kan spille ind, idet det er muligt at yde lån mod pant i f.eks. overtagerens bolig eller værdipapirbeholdning. Finansieringen afhænger under alle omstændigheder af långivernes vurdering af risikoen på virksomhedens aktiver herunder goodwill, som kan være for stor til, at de ønsker at medvirke til at finansiere f.eks. goodwill med lån.

Generelt vil virksomhedens aktivsammensætning, konkrete ejerforhold og forventninger til fremtiden afgøre, hvilken vægtning af fremmed- og egenkapital, som er mest hensigtsmæssig. Tilsvarende spiller markederne for fremmed- og egenkapital - og dermed virksomhedernes adgang til kapital - en vigtig rolle ved finansiering af generationsskifte.

5.2 Fremmedkapital

Fremmedkapital retter sig mod alle typer af virksomheder på forskellige udviklingsstadier. Fremmedkapitalfinansiering kan bestå af både kort- og langfristet gæld.

Finansiering med fremmedkapital medfører ikke afgivelse af indflydelse på virksomhedens daglige drift, men til gengæld stiller långiver ofte krav om sikkerhed i virksomhedens aktiver. Lånene har en begrænset løbetid og aflønnes med en rente (fast eller variabel), som er uafhængig af virksomhedens økonomiske resultat. Fremmedkapitalindskyderne aflønnes desuden før øvrige kapitalindskydere. Det gælder både med hensyn til løbende aflønning og i forbindelse med konkurs, hvor kreditorerne først får del i boet.

Virksomhedernes kapitalstruktur vidner om en vis afhængighed af gæld. Erhvervsredegørelse 1998 viser f.eks., at gæld udgør en relativt stor del af virksomhedernes finansieringsgrundlag, idet virksomhedernes gennemsnitlige soliditet ligger på ca. 45 pct. Virksomhedernes samlede gæld er imidlertid sammensat af rentebærende og ikke-rentebærende gæld til f.eks. varekreditorer.

Penge- og realkreditinstitutterne er de største formidlere af rentebærende gæld til erhvervslivet. Pengeinstitutternes samlede udestående til erhverv udgjorde ca. 230 mia. kr. ultimo 1998. Omtrent en tredjedel heraf var lån til industri samt bygge- og anlægsvirksomhed. Realkreditinstitutterne, der finansierer fast ejendom, havde et samlet nettoylån til erhvervsejendomme på 9 mia. kr. i 1998.

FinansieringsInstituttet for Industri og Håndværk (FIH) er ligeledes en aktiv medspiller på det danske kapitalmarked i formidlingen af fremmedkapital. Instituttet blev etableret i 1958 for at tilbyde langfristet finansiering til industri- og håndværksvirksomheder. FIH yder primært lån til investeringer i bygninger og maskiner. Instituttets samlede udestående lån udgjorde knap 34 mia. kr. ved udgangen af 1998.

Formidlingen af fremmedkapital fungerer i vid udstrækning tilfredsstillende til større virksomheder. Imidlertid peger flere analyser på en række svagheder i formidlingen af fremmedkapital til især små og mellemstore virksomheder (SMV).

Erhvervsministeriets rapport - Kapitalformidling til små og mellemstore virksomheder - fra 1995 samt en undersøgelse fra Håndværksrådet - Pengeinstitutterne og de mindre virksomheder - fra 1992 peger på, at svagheder i formidlingen af fremmedkapital til små og mellemstore virksomheder især hænger sammen med, at virksomhederne ofte har en spinkel soliditet. Små og mellemstore virksomheder har derfor en mindre "stødpude" for fremmedkapitalen, hvilket gør det sværere at forhandle sig frem til lave renter. Kravene til sikkerhed for lånene er større og rentemarginalen for mindre virksomheder kan være flere procentpoint højere end for større virksomheder.

5.3 Mezzaninkapital

Mezzaninlån er en variant af ansvarlige lån, som kan være velegnede ved finansiering af generationsskifte. Der er tale om en fleksibel, tidsbegrænset finansiering, som kan styrke virksomheden, indtil en ny ejerreds er kommet på plads.

Mezzaninlån har elementer fra både fremmedkapital og egenkapital. Mezzaninlån er som ansvarlig kapital efterstillet almindelige lån. Lånene giver ikke ejerindflydelse eller krav om pant, men rentebetalingerne afhænger i modsætning til almindelige lån af virksomhedens værditilvækst og resultat. Virksomhedens låneomkostninger til mezzaninlån følger derfor virksomhedens økonomiske formåen og udvikling.

Mezzaninlån kan alene ydes til selskaber. Mezzaninlånenes særlige forrentning betyder, at den skattemæssige behandling er anderledes end almindelige lån, hvor renteudgifter giver fradrag i skatten. Ligningsrådet har afgivet en bindende forhåndsbesked af 5. august 1997, som tager stilling til den skattemæssige behandling af mezzaninlån til selskaber. Ifølge rådets afgørelse skal den resultatafhængige renteudgift behandles efter bestemmelserne i kursgevinstloven. Det indebærer, at renteudgiften betragtes som et kurstab for debitor, hvilket giver fradragsret, hvis debitor er et selskab, sådan som det vil være tilfældet ved mezzaninlån.

Mezzaninlån er en særlig attraktiv kapitaltype for virksomheder med lav soliditet, som ikke ønsker at tilføre egenkapital eller ikke er tilstrækkelig store til at hente kapital på en aktiebørs. Fordelen for virksomheden er, at lånene giver samme "tålmodighed" som egenkapital, men fastholder ejerskabet hos de oprindelige ejere. Omvendt opnår långiverne mindre indflydelse, end hvis de havde været medejere.

I Danmark har det hidtil kun været pengeinstitutterne og store virksomheder, som har optaget mezzaninlån, og udbyderne har bl.a. været udenlandske finanshuse. I produktions- og servicevirksomheder har mezzaninlån typisk været anvendt defensivt ved f.eks. rekonstrueringer af kriseramte virksomheder, men også i forbindelse med finansiering af Management Buy Out/Buy In.

Regeringen har imidlertid forsøgt at medvirke til et mere progressivt marked for mezzaninlån. I forbindelse med Iværksætterpakken fra maj 1997 blev der afsat 20 mio. kr. til at igangsætte et marked for mezzaninlån, som særligt henvender sig til små og mellemstore virksomheder med ønske om at udvide deres aktiviteter. Erhvervsministeriet afholdt i efteråret 1997 et offentlig udbud, som udloddede de 20 mio.kr. som delvis dækning af udviklingsomkostningerne for en finansiel virksomhed, som var villig til at igangsætte et marked for mezzaninlån.

Udbuddet blev vundet af selskabet Mezzanin Kapital A/S, som ejes af Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP), Lønmodtagernes Dyrtidsfond (LD), Juristernes og Økonomernes Pensionskasse (JØP), Kirkbi og FIH. Selskabet åbnede for udlån den 17. februar 1998, og efterspørgslen har vist sig at være stor. Mere end 500 erhvervsvirksomheder har henvendt sig, og selskabet har udlånt mere end 200 mio. kr. Flere af lånene er ydet i forbindelse med generationsskifte.

5.4 Lånegarantier

Finansiering af goodwill udgør typisk en vigtig bestanddel af et generationsskifte, hvor overtageren kan have vanskeligt ved at stille sikkerhed for værdien af goodwill. Det kan gøre, at pengeinstituttet vurderer

risikoen til at være for stor i forhold til den forventede betalingsevne og sikkerheden for lånet, hvorefter pengeinstituttet undlader at yde lån.

Medlemmer af Industriens Udviklingsgruppe har peget på problemet med at afdække risici på udlån til mere risikobetonede aktiviteter. I den sammenhæng har gruppen anbefalet at undersøge muligheden for at etablere lånegarantiordninger, hvor en del af risikoen på udlån til virksomheder afløftes af en garanti.

Inspirationen kommer fra udenlandske erfaringer, som tilsiger, at garantiordninger kan gøre pengeinstitutter i stand til at udvide den samlede långivning til mindre og mellemstore virksomheder. Det har særligt været fremhævet, at amerikanske pengeinstitutter har adgang til at tegne en garanti eller forsikring på risikobetonede lån, som ellers ikke ville være ydet. Frankrig, Holland, England og Tyskland har også ordninger for lånegarantier.

Bortset fra garantier til eksportkreditter er der imidlertid ikke noget egentligt marked for lånegarantier i Danmark. Et marked for lånegarantier kan være med til at styrke kapitalformidlingen til virksomheder, der står foran et generationsskifte. Betydningen af muligheden for at tegne en lånegaranti må antages af variere for de forskellige långivere.

5.5 Egenkapital

Egenkapital er et helt central element ved generationsskifte, idet overtageren skal afkøbe den oprindelige ejers egenkapitalindskud. Egenkapitalen giver indflydelse på virksomhedens strategi og drift. Kapitalen kan tilføres som direkte indskud fra investorerne, eller ved at virksomheden lader sig notere på en aktiebørs.

Aflønningen er residuelt bestemt, dvs. den afhænger af, hvad der er tilbage, efter at alle omkostninger er afholdt, samt gælden er afdraget og forrentet, og skatten betalt. Til gengæld er egenkapital typisk en dyrere måde at finansiere virksomheden på end både almindelige lån og mezzaninlån. Det hænger sammen med, at egenkapitalindskyderne stiller krav om et afkast, som modsvarer deres højere marginale risiko, idet de vil være de sidste til at få del i boet i tilfælde af konkurs.

5.5.1 Børsnotering

Større virksomheder kan søge et generationsskifte gennemført ved at lade virksomhedernes aktier notere på en aktiebørs. Det er hovedsageligt store virksomheder, som har mulighed for at få tilført egenkapital via notering på f.eks. Københavns Fondsbørs. For det første er større virksomheder mere synlige og opfattes generelt som mindre risikable end mindre virksomheder, hvorfor de ofte også har lettere ved at tiltrække investorernes opmærksomhed. For det andet er det primært de største virksomheder, som kan leve op til Fondsbørsens betingelser for notering.

På Københavns Fondsbørs udgjorde markedsværdien af den cirkulerende aktiekapital 809 mia. kr. ultimo 1998, hvoraf 659 mia.kr. var danske aktier. Antallet af noterede selskaber har været svagt faldende i de senere år. I 1992 var der 268 selskaber, hvorimod 254 selskaber var noteret ved udgangen af 1998.

Det må antages, at antallet af virksomheder, der vil lade sig børsnotere som led i et generationsskifte, vil være beskedent. Til gengæld vil der typisk være tale om store virksomheder.

5.5.2 Autoriseret markedsplads

Virksomheder, som ikke er tilstrækkeligt store til at blive noteret på Københavns Fondsbørs, men alligevel store nok til at håndtere en bred aktionærkreds, har mulighed for at rejse kapital på mindre, specialiserede aktiemarkeder. Børsreform II fra 1995 skabte mulighed for at etablere autoriserede markedspladser, som er specialbørser målrettet mod mindre virksomheder.

At markedspladsen er autoriseret betyder, at den er underlagt offentlig godkendelse og kontrol. Det giver større tryghed for investorerne, og gør det lettere for virksomhederne at opnå anerkendelse som "børsnoterede".

Erhvervsministeriet iværksatte i 1997 en analyse i samarbejde med Økonomiministeriet for at vurdere behovet for og krav til autoriserede markedspladser i Danmark. Undersøgelsen lå klar i juni 1998, og siden er én markedsplads blevet godkendt af Finanstilsynet, mens en anden har indgivet ansøgning til tilsynet. Én virksomhed har allerede meddelt at være på vej med en introduktion (18. maj 1999).

Autoriserede markedspladser kan vise sig at blive et velegnet supplement til at rejse kapital for mindre og mellemstore virksomheder, der står foran et generationsskifte eller gennemgår en kritisk vækstfase.

5.5.3 Erhvervsudviklingsforeninger

Den nye lov om investeringsforeninger og specialforeninger, som blev vedtaget i Folketinget i juni 1997, gav fra årsskiftet 1997/1998 mulighed for at etablere såkaldte erhvervsudviklingsforeninger. En erhvervsudviklingsforening er en særlig type investeringsforening, som kan placere hele formuen i unoterede selskaber, men maksimalt 15 pct. i et selskab. I modsætning hertil kan almindelige investeringsforeninger kun placere op til 10 pct. af formuen i unoterede virksomheder.

Den nye lov har skabt grundlag for en ny kapitalkilde for unoterede virksomheder. Erhvervsudviklingsforeningerne kan f.eks. investere i unoterede generationsskiftetmodne virksomheder, der ikke er store nok til at gå på børsen, men stadig har et egenkapitalbehov. Endnu er kun opstået en erhvervsudviklingsforening. Foreningen, som er stiftet af BankInvest, investerer i bioteknologiske virksomheder.

5.5.4 Venturemarkedet

Ventureselskaber finansierer virksomheder på tidlige udviklingsstadier med risikovillig, tålmodig og kompetent kapital. Venturekapital indebærer en snæver kobling mellem kapital og kompetence, idet investorerne indskyder egenkapital i virksomheder, samtidig med, at de tilfører kompetence på ledelsesniveau eller som teknisk bistand. Når virksomhederne på denne måde får et kompetenceløft samtidig med en kapitaltilførsel, giver det grundlag for at forbedre forholdet mellem risiko og afkast.

Ventureselskaberne stiller typisk høje krav til afkastet af deres investering, men er "tålmodige" investorer, som først forventer at realisere en kursgevinst efter en længere årrække. Det sker f.eks. ved, at ventureselskaberne børsnoterer de virksomheder, som de har investeret i, eller sælger virksomhederne videre til andre virksomheder.

Markedet for venturekapital i Danmark er relativt spinkelt. Det udgør kun omkring 0,3 pct. af BNP, hvilket er betydeligt mindre end i f.eks. Sverige og Holland, hvor markederne har en størrelse på omkring 1 pct. af BNP, for ikke at tale om USA, hvor markedet udgør op til 3 pct. af BNP.

Regeringen gennemførte i efteråret 1994 "Lov om statsgaranti til udviklingsselskaber" som et forsøg på at give det danske venturemarked en saltvandsindsprøjtning. Garantiordeningen henvender sig til ventureselskaber, som investerer i perspektivrige små og mellemstore virksomheder. Selskabernes investeringer skal være begrundet i udviklingsaktiviteter. Loven giver mulighed for, at ventureselskaber kan få stillet en statslig tabsgaranti på 50 pct. for deres tabsgivende investeringer.

Der er afsat en samlet garantiramme på 1 mia. kr. til garantier, og indtil videre har 19 godkendte selskaber investeret for mere end 600 mio. kr. med statsgaranti i over 130 virksomheder. Efter lovens ikrafttræden er det samlede venturemarked vokset fra 2,1 mia. kr. i 1993 til et niveau på omkring 3 mia. kr. i 1997.

Ventureselskaberne er imidlertid mindre oplagte kilder til at finansiere generationsskifte end de større investeringsselskaber - equity funds - som investerer uden statsgaranti i køb og salg af mere modne, mellemstore virksomheder med omsætninger på f.eks. 1/2-1 mia.kr. Målsætningen for equity funds er at overtage hele eller dele af virksomhedens aktiekapital for over en kortere årrække at medvirke til at omstrukturere virksomheden med henblik på at gøre den klar til videresalg. Det må dog antages, at kun antalsmæssigt ganske få - men som nævnt store - virksomheder vil blive generationsskiftet på denne måde.

Ved videresalget forventes investorerne at realisere en værdistigning i virksomheden, som udgør afkastet på investeringen. Af danske selskaber, som deltager i disse transaktioner, kan bl.a. nævnes Axcel Industriinvestor, Nordic Private Equity Partners og DV Industri.

5.5.5 Institutionelle investorer

Institutionelle investorer kan også medvirke ved generationsskifte. Pensionssektoren i Danmark indbefatter både ATP, LD, pensionskasserne, livsforsikringsselskaberne samt bankernes kapital- og ratepensioner. Der ligger i dag mere 1.000 mia. kr. i pensionsformuer i Danmark, når ATP og LD inddrages. Det svarer til størrelsen af BNP. Udbygningen af arbejdsmarkedspensionsordningerne medvirker desuden til at skabe et voksende placeringsbehov.

Pensionssektoren ejer i dag ca. 25 pct. af de børsnoterede selskaber. Sektorens investeringer i aktier og andre "ikke-guldrandede" værdipapirer er underlagt et loft på 50 pct. af de forsikringsmæssige hensættelser.

Pensionskasserne foretager ofte større kapitalindsud og medvirker til at finansiere omstruktureringer samt deltager i markedet for køb og salg af større virksomheder i samarbejde med f.eks. investeringsselskaber. Men de bidrager kun i begrænset omfang med kapitaltilførsel til små og mellemstore unoterede virksomheder.

I øjeblikket er kun omkring 1 pct. af deres hensættelser anbragt i unoterede virksomheder, hvilket i nogen grad hænger sammen med, at investeringer i mindre virksomheder er relativt ressourcekrævende at gennemføre og overvåge. Omkostningerne til screening og overvågning er næsten de samme uanset virksomhedens størrelse, hvilket gør det mindre fordelagtigt for ikke-specialiserede investorer som pensionskasserne at investere i mindre virksomheder, hvor kapitalbehovet ofte er beskedent.

Det kan derfor være mere hensigtsmæssigt for pensionssektoren at investere indirekte i unoterede selskaber ved at skyde penge i venture- og investeringsselskaber, som i kraft af deres ekspertise ofte har bedre forudsætninger for at vurdere og følge mindre virksomheder med udviklingspotentiale.

Kapitel 6 Selskabsretlige regler

6.1 Indledning

I dette kapitel beskrives de selskabsretlige regler, der kan have betydning for gennemførelsen af generationsskifter. Kapitlet omfatter selskabsformerne aktieselskab (A/S), anpartsselskab (ApS), partnerselskab (P/S), erhvervsdrivende fond, interessentskab (I/S), kommanditselskab (K/S) og anden form for erhvervsdrivende virksomhed, særligt andelsselskabet/foreningen med begrænset hæftelse (Amba).

I kapitlet anvendes udtrykket generationsskifte ikke i bred forstand, men om de tilfælde, hvor familiemedlemmer overtager en virksomhed eller dele af den, samt de tilfælde, hvor (ledende) medarbejdere, eventuelt i kombination med familiemedlemmer, overtager virksomheden eller dele af den, jf. om afgrænsningen af generationsskifte i kapitel 2. I konsekvens heraf anvendes lejlighedsvis afstå en virksomhed m.v., og "den yngre generation" om den eller dem, der (som familiemedlemmer, medarbejdere m.v.) ønsker at overtage den.

I kapitlet anvendes begrebet universalsuccession om de tilfælde, hvor der sker overgang af rettigheder og pligter fra ét retssubjekt til et andet, uden at der som udgangspunkt kræves tiltrædelse fra overdragerens kreditorer eller medkontrahenter. Det klassiske eksempel på denne civilretlige/selskabsretlige universalsuccession er fusionen, men også eksempelvis et andelsselskabs omdannelse til aktieselskab kan ske med universalsuccession. Jævnligt er universalsuccession forbundet med en vis uafhængig kontrol med, at kreditorernes stilling ikke forringes, jf. således fusionsreglerne.

Uanset at der inden for EU og EØS består fuld frihed til at vælge et selskab fra en anden EU- eller EØS-stat, jf. herved EU-traktatens artikel 43 og 48, er det i kapitlet forudsat, at der som selskabsform anvendes et dansk hjemmehørende selskab m.v. Det skal nævnes, at EF-domstolen med Centrosdommen af 9. marts 1999 har statueret, at EU-medlemslandene ikke kan afvise filialetablering af udenlandske selskaber under henvisning til omgængelsesbetragtninger, f.eks. for så vidt angår kapitalkrav.

6.2 Aktie- og anpartsselskaber

Aktieselskabet (A/S) og anpartsselskabet (ApS) er erhvervsdrivende selskaber, som er reguleret ved henholdsvis aktieselskabsloven og anpartsselskabsloven.

Med virkning fra 1. juni 1996 fandt der en regulering sted af anpartsselskabernes retsforhold, idet anpartsselskabsloven som udformet i 1996 er blevet en kortere og enklere lov end den tidligere anpartsselskabslov. Det har generelt været tanken med reguleringen at gøre det enklere at eje og drive et anpartsselskab, og der er således i det indre organisatoriske forhold en ganske betydelig aftale- og vedtægtsfrihed mellem deltagerne, mens der i det ydre forhold af hensyn til selskabskreditorerne er sket visse skærper med henblik på at opretholde selskabets kapital, herunder en skærpet reaktionspligt ved kapitaltab.

Generelt er anpartsselskabet ud fra rent selskabs- og civilretlige hensyn i mange henseender velegnet som instrument til generationsskifte, særligt som følge af den udstrakte aftale- og vedtægtsfrihed mellem selskabsdeltagerne. Der er kun meget få ufravigelige bestemmelser om det indre organisatoriske forhold.

6.2.1 Stiftelse

Både aktie- og anpartsselskaber oprettes ved et stiftelsesdokument kombineret med et sæt vedtægter. Vedtægternes og stiftelsesdokumentets indhold kan særligt i et anpartsselskab være yderst enkle. Aktieselskabet er først stiftet, når dette er besluttet på den stiftende generalforsamling, dvs. at stiftelsen ikke sker på én gang, men i flere tempi (såkaldt successiv stiftelse), hvorimod anpartsselskabet er stiftet ved stiftelsesdokumentets underskrift (såkaldt simultanstiftelse). I praksis vil stiftelsen af et aktieselskab dog ofte forløbe således, at stiftende generalforsamling holdes i umiddelbar forlængelse af stiftelsesdokumentets underskrift, og kravet om stiftende generalforsamling opleves derfor i praksis næppe som nogen snærende formalitet.

Både for aktieselskabet og anpartsselskabet gælder det, at egenskaben af juridisk person og dermed hæftelsesbegrænsningen for selskabsdeltagerne først opnås ved selskabets registrering hos Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

6.2.2 Hæftelse

Det er et grundtræk ved både aktieselskabet og anpartsselskabet, at aktionærene ikke hæfter for selskabets forpligtelser. Hæftelsesbegrænsningen er ikke til hinder for, at én eller flere aktionærer/anpartshavere påtager sig at kautionere eller på anden måde garantere for et selskabs forpligtelser, f.eks. hvor en bankforbindelse stiller vilkår om sikkerhed for at finansiere virksomheden efter et ejerskifte.

6.2.3 Indre selskabsforhold, herunder stemmевægt m.v.

Både aktieselskabets og i særdeleshed anpartsselskabets lovmæssige rammer er præget af en betydelig frihed til udformning af det enkelte selskabs regelsæt og dermed beslutningsforhold. I aktieselskabet skal den højeste myndighed være generalforsamlingen, mens ledelsen udøves af en bestyrelse og en direktion, der har henholdsvis den mere overordnede og den daglige ledelse. Der kan tillige være et repræsentantskab som en form for stående aktionæruvalg. Repræsentantskabet er velegnet i blandt andet familievirksomheder, hvor aktie-ejende familiemedlemmer, der ikke har sæde i bestyrelse eller direktion, kan følge selskabets forhold noget tættere gennem sæde i et repræsentantskab, end de kan via generalforsamlingen.

I anpartsselskabet er der en udstrakt frihed til at udforme selskabets indre retsforhold efter konkrete ønsker og behov. Udgangspunktet er generalforsamlingen, men hvis anpartshaverne er enige, eller hvis vedtægterne bestemmer det, kan de træffe beslutning "på anden måde", f.eks. anpartshavermøde, gennem skriftlig vedtagelse m.v. Også ledelsen kan udformes efter konkret behov, idet der kan være enten bestyrelse, direktion eller både bestyrelse og direktion. Hvis anpartsselskabet har en sådan størrelse, at medarbejderne har krav på og ønsker bestyrelsesrepræsentation, skal der dog være en bestyrelse. Gennem den nuværende udformning af anpartsselskabsloven er anpartsselskabets ledelsesforhold gjort så smidige, at de har betydelige lighedstræk med den frihed, der gælder for interessentskaber (I/S'er), jf. nedenfor. Dette indebærer, at anpartsselskabet er velegnet som instrument til visse former for generationsskifte, f.eks. til overtagelse af en virksomhed, der skal ejes og drives af relativt få personer i fællesskab.

Selskabsdeltagernes stemmевægt på generalforsamlingen (eller i ApS'et på et anpartshavermøde eller lignende) fremgår nærmere af vedtægterne, og i ApS'et er der ingen ydergrænser for, hvordan disse regler kan udformes. Eksempelvis kan der være nogle få anparter, hvortil hele anpartskapitalens stemmeret er knyttet, mens de øvrige er stemmeløse. I et A/S er der siden 1. januar 1974 sat nogle ufravigelige ydergrænser for fordelingen af indflydelsen. Således kan der siden denne dato ikke længere tegnes stemmeløse aktier, og stemmевægtsforskellen mellem to aktier af samme størrelse kan ikke overstige 10:1.

I generationsskiftesammenhæng forekommer det antagelig ikke helt sjældent, at "den ældre generation" forbeholder sig stemmetunge, eventuelt afgørende aktier/anparter i en vis periode. Selskabsretten er fleksibel i så henseende, også med hensyn til f.eks. at gøre vedtægtsbestemmelser om stemmевægtsforskelle tidsbegrænsede, ligesom der gennem aktionær- eller anpartshaveroverenskomster kan indgås aftaler om stemmebinding eller -overførsel, også selv om disse aftaler herved fraviger vedtægterne i det indbyrdes forhold mellem aftalens parter.

6.2.4 Apportindskud

Selskabsretten skelner mellem indskud af kontanter og alle andre former for indskud i et selskab. Andre indskud end kontanter betegnes normalt som apportindskud (realindskud). Der kræves vurdering af apportindskud ved både stiftelse, kapitalforhøjelse og visse større indskud inden for 2 år efter selskabets registrering, alt med det formål at undgå overvurdering af disse indskud og dermed tegning af aktier til underkurs.

Forskrifterne om apportindskud gælder uanset indskuddets art og størrelse. Af betydning for generationsskifte kan det således fremhæves, at reglerne gælder, hvis en person ønsker at omdanne sin personlige virksomhed til et A/S eller ApS (virksomhedsomdanning), hvis der ønskes indskudt aktier/anparter i et andet selskab, f.eks. for at oprette et holdingselskab, og hvis der ønskes overdraget en virksomhed fra ét selskab til et andet mod betaling af aktier/anparter fra det modtagende selskab (tilførsel af aktiver). En række af de situationer, der i skatteretten karakteriseres som skattefri virksomhedsomdanning eller som tilførsel af aktiver, har således deres selskabsretlige modstykke i apportindskudsreglerne.

Det bør imidlertid bemærkes, at mens de skatteretlige forskrifter i disse situationer jævnlige er karakteriseret ved en mulighed for skattemæssig succession, gælder der selskabsretligt ikke et princip om

universalsuccession. Den person, der agter at indskyde sin virksomhed i et A/S eller ApS, må således skaffe sine kreditorers og medkontrahenters tiltrædelse til at udskifte personen med selskabet som debitor, og det samme gælder ved virksomhedsoverdragelse fra ét selskab til et andet.

6.2.5 Kapitalforhøjelse

Hvis en kapitalforhøjelse sker i form af apportindskud, skal forskrifterne om vurdering iagttages. Herudover er der et hensyn at tage til selskabets nuværende aktionærer/anpartshavere, eftersom en kapitalforhøjelse indebærer, at der er flere om at eje selskabsformuen. Der er derfor forskrifter om, hvordan kapitalforhøjelsen vedtages, og hvilke oplysninger der skal gives i indkaldelsen og beslutningen. Ved kontant kapitalforhøjelse i et A/S skal der som udgangspunkt være fortegningsret for de gamle aktionærer. I et ApS er der ikke lovmæssigt nogen fortegningsret, men vedtægterne kan foreskrive en sådan.

Også fortegningsretten i et A/S kan dog fraviges, og dette er særligt tilfældet, hvor der gennemføres en rettet (retningsbestemt) emission, det vil sige, at en kapitalforhøjelse tegnes af én eller flere bestemte aktietegnere, som typisk herved indskyder en virksomhed eller en (majoritets)post aktier i et andet selskab. Det er den tungtvejende hovedregel, at kapitalforhøjelsen skal ske til markedskurs, hvis der foretages en rettet emission. I modsat fald udvandes de gamle aktionærers andel af selskabets reserver.

Særligt i tilfælde af generationsskifte vil en kapitalforhøjelse, som retningsbestemt tegnes af næste generation og/eller ledende medarbejdere, være en måde, hvorpå der kan ske en glidende overgang af selskabet. De skattemæssige konsekvenser, som aktie- eller anpartstegningen konkret måtte få for de gamle aktionærer/anpartshavere henholdsvis aktie/anpartstegnerne, efterprøves ikke af det selskabsretlige system, men disse har mulighed for gennem indhentelse af en bindende forhåndsbesked at få klarhed herover.

Endelig kan kapitaludvidelse ske gennem udstedelse af fondsaktier/anparter, der indebærer overførsel fra reserverne til den registrerede aktie- eller anpartskapital, uden at der tilføres selskabet midler udefra. Som tungtvejende udgangspunkt skal fondsemission ske forholdsmæssigt mellem aktierne, eftersom man ellers ville skævelele selskabets reserver mellem aktionærerne/anpartshaverne. Med tiltrædelse fra dem, der modtager forholdsmæssigt for få fondsaktier/anparter, kan der dog finde skævdeling sted. Skæv fondsemission kan være aktuel i et selskab, der ønsker at udligne de hidtidige forskelle mellem stemmetunge A-aktier/anparter og stemmelette B-aktier/anparter, f.eks. forud for optagelse af nye aktionærer/anpartshavere i forbindelse med et generationsskifte.

6.2.6 Kapitalnedsættelse

Kapitalnedsættelse gennem udbetaling til aktionærerne påkalder sig opmærksomhed dels i relation til beskyttelse af selskabets kreditorer, dels i relation til dets aktionærer/anpartshavere. Kreditorerne er beskyttet gennem forskrifter om, at der skal udstedes proklama og ske fyldestgørelse af anmeldte kreditorer. Aktionærerne/anpartshaverne beskyttes dels gennem forskrifter om, at kapitalnedsættelsen mindst kræver indkaldelse og flertal som ved (andre) vedtægtsændringer, dels gennem den foran nævnte selskabsretlige lighedsgrundsætning, som indebærer, at hvis kapitalnedsættelsen ikke er helt proportionalt fordelt, og hvis retsstillingen mellem aktionærerne/anpartshaverne herved forrykkes, skal der indhentes tiltrædelse fra dem, hvis retsstilling forringes.

Den helt proportionale (ligelige) kapitalnedsættelse med udbetaling til aktionærerne/anpartshaverne kan forekomme, f.eks. hvis selskabet skønnes at være for velkapitaliseret til sit formål, og midler ønskes overflyttet til dets ejere.

Den disproportional ("skæve") kapitalnedsættelse vil også i nogle tilfælde være relevant som et led i generationsskifte. Hvis f.eks. én aktionær/anpartshaver ("den ældre generation") skal udtræde af selskabsforholdet og de øvrige ("den yngre generation") videreføre selskabet, kan det efter omstændighederne være hensigtsmæssigt at lade udtrædelsen finansiere af selskabets midler i stedet for at lade de øvrige selskabsdeltagere købe den udtrædendes aktier/anparter. Der skal som følge af lighedsprincippet tilvejebringes tiltrædelse fra den selskabsdeltager, der indløses (her: "den ældre generation"), og hvis indløsningen sker til en kurs over selskabets indre værdi (den aktuelle egenkapital divideret med aktiekapitalen), skal også de øvrige deltagere samtykke, eftersom selskabets reservedannelse i så fald skæveles gennem indløsningen. Det samme gælder, hvis selskabet er børsnoteret, og indløsningskursen enten overstiger den indre værdi eller børskursen. Slutfacit for selskabsdeltagerne er, at generationsskiftet herved finansieres med selskabets, ikke med de fortsættende selskabsdeltageres midler. Selskabsrettens krav er opfyldt, dels gennem de nævnte foranstaltninger til iagttagelse af lighedsgrundsætningen mellem selskabsdeltagerne, dels gennem kravet om proklama til

beskyttelse af kreditorerne. Herudover bør de skattemæssige konsekvenser imidlertid afklares. Kapitalnedsættelse til dækning af underskud i selskabet skal ikke nærmere omtales her.

6.2.7 Ind- og udtræden

Det følger af selve aktie- og anpartsselskabets retsform (kapitalselskabet med begrænset hæftelse), at ind- og udtræden af selskabsdeltagere selskabsretligt kan ske yderst enkelt, nemlig gennem salg af aktier/anparter. Eftersom selskabets identitet består uændret, kræves der ikke herved tiltrædelse hverken fra selskabets kreditorer eller fra andre selskabsdeltagere. Dog kan vedtægterne indeholde omsættelighedsbegrænsninger, typisk i form af forkøbsret, køberet, selskabssamtykke til aktie- eller anpartsoverdragelse m.v. I et selskab med aktivt medvirkende selskabsdeltagere vil vedtægterne ofte indeholde sådanne omsættelighedsbegrænsninger.

Foran under kapitalnedsættelse er omtalt en særlig form for udtræden af enkelte selskabsdeltagere ("den ældre generation") i forbindelse med en kapitalnedsættelse. Bortset herfra er det den selskabsretlige regel, at den, der erhverver en aktie eller anpart, selv skal finansiere anskaffelsen. Selskabets midler må ikke anvendes hertil, hverken gennem betaling, sikkerhedsstillelse eller på anden måde. På dette område adskiller aktie- og anpartsselskabet i sin egenskab af kapitalelskab med begrænset hæftelse (hvor kapitalbevarelsen er helt essentiel) sig fra andre virksomhedsformer. Den, der køber en personligt ejet virksomhed, må gerne stille virksomhedens aktiver som pant for lån til finansiering af erhvervelsen.

6.2.8 Fusion og spaltning

Fusion og spaltning er udtryk for overtagelse af et helt selskab henholdsvis en del af et selskab kombineret med sammensmeltning med det modtagende selskab. De selskabsretlige forskrifter om fusion er karakteriseret ved universalsuccession og som modstykke hertil en vidtstrakt kreditorbeskyttelse. Også spaltningsreglerne indebærer universalsuccession, til gengæld for en vidtstrakt hæftelse hos de modtagende selskaber. Der er endnu ikke fundet behov for at indføre spaltningsregler for anpartsselskaber, og de skatteretlige regler herom i fusionsskatteloven har derfor for ApS'ets vedkommende endnu ingen selskabsretlig parallel.

Både fusions- og spaltningsreglerne kan spille en rolle ved generationsskifte. Eksempelvis kan den, der ejer et selskab ("den ældre generation"), fusionere sit selskab med et andet selskab (ejet af "den yngre generation") og som vederlag herfor modtage aktier/anparter fra sidstnævnte selskab, således at umiddelbar kapitaltilførsel til ekstern finansiering af overdragelsen ikke er fornøden. Det påses ikke selskabsretligt, om fusionen gennemføres som skattepligtig eller som skattefri. I det omfang reglerne om skattefri fusion anvendes, vil der ikke blot ske civilretlig universalsuccession, men tillige skattemæssig succession, jf. kapitel 8.

Også spaltning kan være relevant, særligt hvis denne sker som en fraspaltning (spin-off), hvor kun en del af et selskab fraspaltes til et andet, modtagende selskab.

Somme tider anvendes udtrykket "spaltning" i en lidt videre betydning end den egentlige, lovbestemte spaltning, nemlig i de tilfælde, hvor der gennem kapitalnedsættelse sker udbetaling til (indløsning af) én eller flere udtrædende aktionærer/anpartshavere, hvis udtræden således finansieres med selskabets midler. Det er herved de foran omtalte regler om kapitalnedsættelse med proklama, der finder anvendelse, hvad enten den udtrædende indløses kontant eller gennem apportaktiver, f.eks. en virksomhed eller en gren af en virksomhed. Hvis der herved udspaltes en virksomhed eller en gren af en virksomhed, er der ikke selskabsretligt nogen mulighed for universalsuccession i relation til virksomhedens kreditorer eller medkontrahenter.

6.2.9 Opløsning

Opløsning af et solvent aktie- eller anpartsselskab sker gennem likvidation. Det grundlæggende hensyn er, at kreditorernes interesser skal tilgodeses gennem proklama og fyldestgørelse, inden der kan udbetales noget til selskabsdeltagerne.

Der er ikke selskabsretligt tilvejebragt mulighed for universalsuccession for de tilfælde, hvor "den ældre generation" måtte ønske at likvidere sit selskab efter forinden at have ladet selskabet overdrage sin virksomhed til "den yngre generation" eller til et selskab oprettet af "den yngre generation". Der må således indhentes tiltrædelse fra kreditorer og medkontrahenter, hvis de skal tåle det nye selskab som deres debitor.

6.3 Partnerselskaber

Partnerselskabet - forkortet P/S - er en selskabsform, der indførtes med virkning fra 1. juni 1996 på grundlag af den gennem mange år eksisterende selskabsform "kommandit-aktieselskabet". Herved forstås et erhvervsdrivende kommanditselskab (K/S), hvor et A/S med hele sin kapital er kommanditist, eller hvori den af kommanditisterne indskudte kapital er fordelt på aktier. Antagelig har sidstnævnte definition størst interesse i nærværende sammenhæng.

Reglerne i aktieselskabsloven finder "med de fornødne lempelser" anvendelse på et P/S. Dette indebærer, at alle aktieselskabslovens væsentlige forskrifter om mindstekapital, apportindskud, kapitalforhøjelse, kapitalnedsættelse m.v. også anvendes på et P/S.

P/S'et er en mellemform mellem kapitalselskabet og personselskabet. Fra kapitalselskabet har det den egenskab, at der for kommanditisterne er begrænset hæftelse, og som nævnt at aktieselskabslovens regler i det væsentlige finder anvendelse. Fra personselskabet har det den egenskab, at der er mindst én selskabsdeltager (komplementaren, som meget vel selv kan være et selskab, typisk et A/S eller ApS), der hæfter ubegrænset for P/S'ets forpligtelser, ligesom det i skattemæssig henseende har den egenskab, at P/S'et i lighed med andre personselskaber (det personlige firma, I/S'et, K/S'et) ikke er et selvstændigt skattesubjekt. Skattesubjekt for driftsresultat, finansiering, afskrivning m.v. er således den enkelte deltager.

P/S'et kan derfor efter omstændighederne være velegnet i tilfælde, hvor der både ønskes hæftelsesbegrænsning og selskabsretlig retsforudsigelighed i lighed med A/S'et og tillige ønskes personlig beskatning af deltagelsen i selskabet.

Særligt i relation til generationsskifte kan P/S'et efter omstændighederne være relevant, hvor den virksomhed, der hidtil har været ejet og drevet af "den ældre generation" eller dennes selskab, ønskes overtaget af "den yngre generation". P/S'et vil da kunne anvendes af "den yngre generation" til overtagelse af virksomheden, således at "den yngre generation" opnår såvel selskabsretlige fordele i form af hæftelsesbegrænsning og et sikkert og velkendt regelsæt (aktieselskabsloven) som personlig afskrivningsret, fradrag for finansieringsudgifter m.v. i P/S'ets regi.

Denne model for generationsskifte har yderligere den selskabsretlige fleksibilitet indbygget i sig, at P/S'et kan omdannes til et A/S. Denne omdannelse kan ske med fuld selskabsretlig universalsuccession ("Overdragelsen kan gennemføres uden kreditorernes samtykke").

De nærmere regler for beskatningen ved overdragelse af andele i et P/S svarer til hvad der gælder for interessentskabsandele m.v. jf. afsnit 8.1.

6.3.1 Stiftelse

P/S'ets stiftelse sker efter de for et A/S gældende regler.

Ved indskud af en virksomhed i et P/S er der ikke mulighed for selskabsretlig universalsuccession. Et P/S kan derimod etableres gennem omdannelse fra et A/S med fuld selskabsretlig universalsuccession, således at samtykke fra selskabskreditorer og medkontrahenter er uforløst.

6.3.2 Hæftelse

Som det fremgår af det foregående, er P/S'et grundlæggende et K/S, omend "på aktier". Det følger heraf, at hæftelsesforholdene er som i andre K/S'er, det vil sige, at én eller flere deltagere, komplementarerne, hæfter personligt, uden begrænsning og solidarisk for virksomhedens forpligtelser, mens én eller flere deltagere, kommanditisterne, hæfter begrænset for virksomhedens forpligtelser.

Der er som nævnt intet til hinder for, at komplementaren selv er et selskab med begrænset ansvar, f.eks. et A/S eller et ApS. Det må endog efter fast praksis accepteres, at et K/S består af en komplementar, som er et ApS, og én enkelt kommanditist, som er eneanpartshaver i ApS'et.

6.3.3 Indre selskabsforhold, herunder stemmevægt m.v.

På bestyrelses- og direktionsniveau følges reglerne for A/S'et. Men det er antagelig netop her, at lovbestemmelsens modifikation ("...med de fornødne lempelser") har ét af sine kerneområder. Efter Erhvervs- og Selskabsstyrelsens praksis må det - uanset at udgangspunktet er reglerne i aktieselskabsloven om valg af bestyrelse, ansættelse af direktion, kompetencefordeling m.v. - accepteres, at aktieselskabslovens ledelsesforskrifter fraviges i en række henseender, og dette forhold skal endvidere

anskues i sammenhæng med kravet om, at komplementaren skal have "forvaltningsmæssige og økonomiske beføjelser". Komplementaren i P/S'et må derfor ikke være helt uden indflydelse, men nøjagtig hvor grænserne efter bestemmelsen går i praksis, er det endnu vanskeligt at udtrykke generelt. Antagelig vil en overskudsandel (økonomisk beføjelse) og en ret til at udnævne og afsætte direktør (forvaltningsmæssig beføjelse) være i overensstemmelse med bestemmelsen, uanset at beføjelsen til at ansætte og afskedige direktionen ellers er bestyrelsens kompetence.

Hvis disse forhold ansues i generationsskiftesammenhæng, vil det ses, at der kan gives "den ældre generation", som eventuelt har afhændet sin virksomhed til et P/S stiftet af "den yngre generation", en række beføjelser i P/S'et, hvis komplementaren for eksempel ejes af "den ældre generation", mens "den yngre generation" i øvrigt opnår P/S'ets iboende selskabs- og skattemæssige fordele.

Hvad angår generalforsamling, stemmевægt m.v. gælder aktieselskabslovens forskrifter, omend der også her må accepteres fravigelser, f.eks. i form af særlige stemmerettigheder for komplementaren.

6.3.4 Apportindskud

Selskabsretligt gælder der her samme regler som for et A/S. Forskrifterne om apportindskud ved stiftelse, kapitalforhøjelse og "efterstiftelse" gælder således også i et P/S.

6.3.5 Kapitalforhøjelse

Der kan også på dette punkt henvises til aktieselskabslovens forskrifter om flertal, fortegningsret, apportindskud m.v. Indskydes der en virksomhed eller en del af denne, skal der således finde vurdering af apportindskud sted.

6.3.6 Kapitalnedsættelse

Også her gælder aktieselskabslovens forskrifter, herunder om proklama, flertal m.v.

6.3.7 Ind- og udtræden

Selskabsretligt gælder der lige så enkle forskrifter som i et A/S. Kommanditaktierne er frit omsættelige, medmindre vedtægterne bestemmer andet, f.eks. i form af forkøbsret, køberet, krav om samtykke fra selskabet m.v.

6.3.8 Fusion og spaltning

P/S'ets forhold herom reguleres af aktieselskabsloven. Der er derfor mulighed for universalsuccession, og der henvises i det hele til bemærkningerne i det foregående afsnit.

6.3.9 Opløsning

Atter reguleres som for A/S'er. Ved udtagelse af f.eks. P/S'ets virksomhed er der ikke mulighed for selskabsretlig universalsuccession.

6.4 Erhvervsdrivende fonde.

Fonde (selvejende institutioner) har været et meget anvendt instrument i forbindelse med generationsskifter. Fordelene ved en fond er særligt den stabilitet og kontinuitet i ledelsesforhold, der kan forbindes med fonden, idet den ikke har en ekstern ejerkreds, der kan stille krav til virksomheden, sælge den m.v. For en stifter kan det være væsentligt, at familievirksomheden ikke kan gøres til genstand for deling, salg eller uoverensstemmelser mellem ejere, men at der kan sikres stabilitet over tid.

Ulemperne ved en fond er en uundgåelig følgevirkning af dens selvejende karakter. Stifteren kan ikke som ved et selskab modtage ejerandele som vederlag for sit indskud i fonden, men skal give indskuddet effektivt og definitivt fra sig. Fondens indretning kan endvidere efterhånden være blevet utidssvarende.

Lov om fonde og visse foreninger regulerer ikke-erhvervsdrivende fondes forhold, mens lov om erhvervsdrivende fonde regulerer erhvervsdrivende fondes forhold. En fond er erhvervsdrivende, ikke blot når den selv omsætter varer, tjenesteydelser m.v., men tillige når den har den bestemmende indflydelse i et selskab (dvs. er en "moderfond"), medmindre selskabet kun udgør en uvæsentlig del af fondsformuen. De følgende bemærkninger koncentrerer sig om erhvervsdrivende fonde, idet de må antages at være mest relevante i forbindelse med generationsskifte.

Når en fond anvendes til generationsskifte, kan fonden enten oprettes i stifterens levende live og da overtage stifterens virksomhed eller selskab straks eller successivt, eller den kan testamentarisk indsættes som arving til selskabet eller majoriteten i dette.

6.4.1 Stiftelse

Fonden stiftes ved gavebrev, stiftelsesdokument eller andet forpligtende dokument, ligesom der skal oprettes en vedtægt ("fundats") med et vist mindsteindhold.

Fonden opnår, ligesom et A/S og et ApS, først status som juridisk person, når den registreres hos Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

En ikke-erhvervsdrivende fond opnår derimod juridisk personlighed, når lov om fonde og visse foreningers grundlæggende betingelser, herunder vedrørende kapital, ledelse, vedtægt m.v., er opfyldt. Kravet om indsendelse af vedtægt m.v. til hjemstedskommunens skattemyndighed er således ikke en gyldighedsbetingelse. Det er derfor væsentligt at få afklaret, om en fond, der agtes stiftet, er erhvervsdrivende eller ej. I tvivlstilfælde afgør Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, om fonden er omfattet af lov om erhvervsdrivende fonde eller ej, og dermed om den er registreringspligtig efter lov om erhvervsdrivende fonde.

6.4.2 Hæftelse

Når formalia om fonden er opfyldt, hæfter kun fondens formue for dens forpligtelser.

6.4.3 Indre selskabsforhold, herunder stemmewægt m.v.

Den erhvervsdrivende fond har lighedstræk med aktieselskabet, herunder kravet om, at der skal være en bestyrelse. Direktion er ikke lovpligtig, og fonden kan i stedet ledes af en administrator eller tilsvarende. Bestyrelsens udpegningsmåde reguleres i vedtægten, og selvsupplering er helt acceptabel, hvilket ikke ville være tilfældet i et A/S eller ApS.

Det adskiller fonden afgørende fra f.eks. aktieselskabet, at fonden ikke har noget fondsorgan over bestyrelsen. Dette fravær af et trinøjere organ er en følge af, at fonden er selvejende og derfor ikke har nogen ekstern ejerkreds, der via generalforsamlingen kan udøve sin ejerindflydelse i fonden. Til gengæld står fonden under et vist tilsyn hos fondsmyndigheden. Erhvervsdrivende fonde har normalt Erhvervsministeriet (Erhvervs- og Selskabsstyrelsen) som fondsmyndighed. Dette tilsyn viser sig på en række områder, hvoraf kan nævnes, at fondsbestyrelsen uanset eventuel modstående vedtægtsbestemmelse ikke kan gennemføre vedtægtsændringer uden fondsmyndighedens og Justitsministeriets (Civilretsdirektoratets) tiltrædelse, og at ekstraordinære dispositioner, der vil kunne bringe opfyldelsen af fondens formål i fare, skal forhåndsgodkendes hos fondsmyndigheden. Hvad særligt sidstnævnte kompetenceregulering angår, har Erhvervs- og Selskabsstyrelsen udviklet en righoldig praksis, og disse sager behandles af styrelsen relativt hurtigt og ud fra et afbalanceret hensyn dels til fondens forretnings- og kapitalmæssige interesser, dels til fondens formålsbestemmelse m.v.

Særligt gennem en smidig administration af disse forskrifter kan det opnås, at fonde er i stand til at tilpasse sig skiftende tiders forretningsmæssige behov, uden at grundsigtet med fonden - stabilitet og kontinuitet - fortabes. Et overblik over ejerforholdene i større danske koncerner viser da også, at ikke helt få af dem er fondsejede.

Det er imidlertid som nævnt et grundlæggende træk ved fonde, at stifteren definitivt skal have givet den indskudte kapital fra sig. Stifteren må derfor ikke hverken direkte eller indirekte kunne udøve, hvad der svarer til en ejers råden over kapitalen, og en række bestemmelser i fondslovgivningen tilsikrer denne rådighedsbegrænsning. Således findes der bestemmelser, der forhindrer en familiefortrinsret til ydelser fra fonden ud over de på stiftelsestidspunktet levende og én da ufødt generation. Denne "fideikommis-regel" gælder også for fortrinsret til bestyrelsen. Endvidere er der forbud mod, at stifteren, dennes nærtstående, selskaber m.v. udgør flertallet i fondens bestyrelse. Disse regler er dog ikke tillagt tilbagevirkende kraft, og de gælder således ikke for vedtægtsbestemmelser oprettet før fondslovenes ikrafttræden.

6.4.4 Apportindskud

Fonde er ikke omfattet af forskrifterne om vurdering af apportindskud. Det er ikke fundet nødvendigt at have lige så strenge apportindskudsregler i fonde som i aktie- og anpartsselskaber, og apportindskudsreglerne i lov om erhvervsdrivende fonde er derfor en liberaliseret udgave af selskabslovgivningens apportindskudsregler. Kernen i de fondsretlige apportindskudsregler er et krav om en erklæring fra en statsautoriseret eller registreret revisor om de indskudte aktivers værdiansættelse på fondens balance. Dette forhold skal dog ansues i sammenhæng med kravet om, at fondens

regnskabsaflæggelse i det væsentlige skal ske efter årsregnskabslovens regler, og værdiansættelsen vil derfor i alt væsentligt følge regnskabslovgivningens forskrifter.

Der findes lige så lidt som for apportindskud og tilførsel af aktiver til aktie- og anpartsselskaber materielle forskrifter om civilretlig universalsuccession ved f.eks. indskud af en virksomhed. Hvis virksomhedens debitorer og medkontrahenter skal have fonden som ny debitor, skal der derfor indhentes samtykke fra dem. Dette forhold får dog ofte mindre betydning, eftersom det, der indskydes, jævnligt er majoriteten i et aktie- eller anpartsselskab, og dettes identitet er selvsagt uberørt af, at det nu er fondsejet.

6.4.5 Kapitalforhøjelse

Kapitalforhøjelse i en fond har ikke samme karakter som i et selskab. Mens selskabet giver en modydelse i form af aktier eller anparter til gengæld for indskuddet i selskabet, giver fonden ingen modydelse, idet indskuddet skal have karakter af en énsidig ydelse i form af gave, arv m.v. (hvilket dog ikke er til hinder for, at fonden erhverver formuegoder delvist mod vederlag, delvist som arv eller gave).

Kapitalforhøjelse kan forekomme, hvor en stifter i levende live har oprettet en fond og overført en del af sin formue til fonden, og hvor stifteren og/eller andre efterfølgende i levende live eller testamentarisk overfører yderligere midler til fonden. Endvidere ses det at forekomme, at et selskab med tilknytning til fonden giver fonden gaver af rimeligt omfang.

Kapitaltilførsel kan enten tilgå fondens grundkapital eller dens reserver ("rådighedskapital"). Mens der ved ikke-erhvervsdrivende fonde er en lovmæssig formodning for, at arv, gave m.v. skal tilgå den bundne kapital (medmindre giveren m.v. konkret bestemmer andet), er formodningen den modsatte ved erhvervsdrivende fonde. Her tilgår gaven m.v. kun grundkapitalen, hvis giveren m.v. udtrykkeligt foreskriver dette. Det påhviler i så fald fondens bestyrelse at sørge for anmeldelse og registrering af grundkapitalforhøjelse, omtrent svarende til anmeldelse af aktiekapitalforhøjelse i et A/S.

Hvis en gave består i en virksomhed, en del af en virksomhed, en aktiepost, en majoritetspost eller lignende, kan der henvises til, hvad der anførtes ovenfor under stiftelse for så vidt angår spørgsmål om civilretlig universalsuccession.

6.4.6 Kapitalnedsættelse

Kapitalnedsættelse kan kun ske med fondsmyndighedens samtykke. Den praktiske betydning heraf er mindre end i selskaber. Dog kan en fond være amortiserbar eller endog tidsbegrænset, idet den successivt skal uddele sine midler og dermed nedsætte sin kapital.

6.4.7 Ind- og udtræden

Ind- og udtræden er irrelevant i relation til en fond, eftersom den som nævnt ikke har nogen ekstern ejerkreds, men er "selvejende".

6.4.8 Fusion og spaltning

Fusionsmuligheden spiller langtfra samme praktiske rolle for fonde som for selskaber. Fonde kan fusioneres indbyrdes med fondsmyndighedens samtykke, men en sådan fusion kan ikke anskues ud fra rent kommercielle hensyn på samme måde som inden for selskabsretten. Fusion af fonde vil undtagelsesvis kunne komme på tale i tilfælde, hvor en fond ikke længere selv meningsfyldt kan varetage sit vedtægtsmæssige formål. Fra gammel tid har der i blandt andet sådanne tilfælde været tillagt myndighederne en permutationsret, dvs. en ret til at "gennemtrænge" vedtægterne og dermed stifterens oprindelige ønsker. Fusion er én af de måder, hvorpå permutation kan finde sted.

Der er i bekendtgørelsesform fastlagt nærmere regler om fusion (samt likvidation, tvangsopløsning m.v.) af fonde. Heraf fremgår blandt andet muligheden for, at en erhvervsdrivende fond kan fusionere med et af fonden ejet A/S eller ApS, der således opløses uden likvidation, idet selskabslovgivningens fusionsregler i det væsentlige finder anvendelse.

Ved fusion af fonde og ved indfusionering af fondens selskab i fonden finder der civilretlig universalsuccession sted. Der kan endvidere finde skattemæssig succession sted, hvis fonde fusionerer, eller hvis en fond fusionerer med sit helejede datterselskab.

I ganske særlige tilfælde er spaltning af en fond blevet tilladt selskabsretligt, særligt hvor der har været påvist et konkret behov for en adskillelse i en erhvervsdrivende og en ikke-erhvervsdrivende (eventuelt tillige almennyttig) fond.

6.4.9 Opløsning

Om opløsning kan der i det væsentlige henvises til bemærkningerne om fusion, idet også opløsning af en (solvent) fond er udtryk for en permutation af stifterens ønsker, medmindre opløsningen er nøjere foreskrevet i vedtægterne. Selve det forhold, at vedtægterne tillægger fondsbestyrelsen opløsningskompetence, ændrer ikke ved den omstændighed, at opløsning (ligesom fusion og andre vedtægtsændringer) skal godkendes af fondsmyndigheden og Justitsministeriet.

6.5 Interessentskaber

Interessentskabet (I/S'et) er formentlig den ældste kendte selskabsform, og den udmærker sig ved en betydelig formløshed, idet retsforholdene om I/S i det væsentlige er ulovreguleret. Dette forhindrer dog ikke, at der i en I/S-kontrakt nedfældes endog ganske detaljerede forskrifter om parternes (interessenternes) indbyrdes retsforhold.

I/S'et kan defineres som en virksomhed, hvor alle deltagerne hæfter personligt, uden begrænsning og solidarisk for virksomhedens forpligtelser.

Der er næppe tvivl om, at I/S'et som selskabsform spiller en rolle i generationsskiftemæssig sammenhæng. Der kan eksempelvis være tale om, at "den ældre generation" optager "den yngre generation" som medejer (medinteressent) i sin virksomhed. Som følge af den solidariske og ubegrænsede hæftelse er et samvirke i I/S-form en tillidssag mellem interessenterne, og netop ved et samvirke mellem familiemedlemmer m.v. kan I/S-formen derfor være relevant.

Skattemæssigt er I/S'et ikke et selvstændigt skattesubjekt.

Bortset fra enkelte definatoriske bestemmelser i lov om erhvervsdrivende virksomheder og nogle prokura- og navneforskrifter i lov om erhvervsdrivende virksomheder er I/S'ets selskabsretlige retsforhold ulovreguleret.

En grænseoverskridende, I/S-lignende selskabsdannelse kan oprettes i form af en europæisk økonomisk firmagrube (EØFG), jf. forordning nr. 2137/1985. Det skønnes at ligge uden for nærværende redegørelses rammer at omtale firmagrupper nærmere.

6.5.1 Stiftelse

I/S'et stiftes relativt formløst, enten ved en mundtlig aftale mellem interessenterne, eller - antagelig oftere - ved en interessentskabskontrakt, som tager nærmere stilling til en række spørgsmål om kapitalindskud, ledelse, regnskabsaflæggelse, afgørelse af uoverensstemmelser m.v.

Der er ikke noget lovmæssigt krav om oprettelse af særlig stiftelsesoverenskomst, vedtægter m.v., men gennem tiden har I/S-kontrakter udviklet et vist mindsteindhold, som de fleste rådgivere anvender som huskeliste ved oprettelse af nye I/S'er. De individuelle forhold kan dog afvige ganske betydeligt fra I/S til I/S.

I/S'et skal ikke, modsat blandt andet aktie- og anpartsselskaber samt fonde, registreres hos Erhvervs- og Selskabsstyrelsen som betingelse for at komme til eksistens. Årsagen til det manglende krav herom er den ubegrænsede hæftelse hos deltagerne. I/S'et er typeeksemplet på et personselskab, hvor omverdens tillid i forbindelse med kreditgivning og anden kontrahering beror på tilliden til personerne, hvorimod kreditgivning m.v. til kapital-selskaber blandt andet beror på tilliden til disses kapital.

Et I/S kan bestå af såvel fysiske personer som juridiske personer. F.eks. er det ikke ualmindeligt inden for liberale erhverv, at samvirket sker i form af en I/S-aftale mellem deltagernes individuelle A/S'er og/eller ApS'er. Hvis et I/S i sin helhed består af interessenter, der er selskaber, således at ingen interessent er en fysisk person, omfattes I/S'et som sådant af årsregnskabsloven, idet der da ønskes overblik over I/S'ets regnskabsforhold, som om det var et A/S eller ApS. I så fald skal I/S'et anmeldes til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, men denne anmeldelse er ikke en gyldighedsbetingelse for I/S'et.

6.5.2 Hæftelse

Hæftelsen er personlig, ubegrænset og solidarisk, men dette forhold er som nævnt ikke til hinder for, at én, flere eller alle af interessenterne er selskaber. Som følge af den ubegrænsede hæftelse er deltagelse i et I/S ofte en tillidssag mellem parterne.

6.5.3 Indre selskabsforhold, herunder stemmewægt m.v.

Spørgsmål herom beror på I/S-aftalen, i mangel af bestemmelser i denne på den praksis og teori, der gennem tiden har udviklet sig om I/S'er. Er aftalen tavs om spørgsmålet, vil udgangspunktet være et krav om enighed om væsentlige spørgsmål, eftersom disse kan aktualisere hæftelsen, hvorimod mere administrative anliggender kan afgøres løbende af enkelte interessenter, en administrator m.v.

I større I/S'er ses der oprettet en bestyrelse med visse ledelsesbeføjelser, men dette beror helt på aftalen. Denne kan, særligt i større I/S'er, have forskrifter om, at også væsentlige anliggender kan afgøres ved (kvalificeret) flertal blandt interessenterne, ofte da forbundet med en ret for nedstemte interessenter til at udtræde og forlange sig indløst af de øvrige.

6.5.4 Apportindskud

Der er ikke forskrifter om f.eks. vurdering af apportindskud. Apportindskud vil ofte finde sted ved I/S'ets etablering, f.eks. hvor én eller flere deltagere indskyder deres virksomhed i I/S'et. Der er ikke krav om vurdering af indskuddet, fordi tilliden til I/S'et som personselskab beror mere på tilliden til personerne end på tilliden til kapitalen.

Der er ikke nogen selskabsretlig mulighed for universalsuccession ved apportindskud af en virksomhed, hverken ved I/S'ets stiftelse eller ved senere indskud. Fraværet af sådanne universalsuccessionsregler spiller dog ikke den store praktiske rolle, eftersom situationen normalt vil være således, at den, der indskyder sin personlige virksomhed, selv fortsætter som interessent i I/S'et, og vedkommendes kreditorer og medkontrahenter har herefter ikke blot indskyderen, men I/S'et og dermed medinteressenterne som debitor henholdsvis medkontrahent.

6.5.5 Kapitalforhøjelse

Kapitalforhøjelse har ikke samme formelle karakter som i et A/S eller ApS eller i en fond. Kapitalforhøjelse i et I/S har snarere karakter af yderligere indskud. Herom har parternes aftale normalt nærmere bestemmelser, hvis hovedindhold jævnlige er, at der under visse omstændigheder kan være pligt til at gøre yderligere indskud, særligt hvis den eksterne hæftelse er blevet aktualiseret, og I/S'ets aktiver er utilstrækkelige. Om kapitalforhøjelse gennem apportindskud henvises der til foregående bemærkninger.

6.5.6 Kapitalnedsættelse

Ej heller har kapitalnedsættelse samme formaliserede karakter som ved A/S og ApS. Ofte har aftalen nærmere bestemmelser om retten til at udtrække kapital af I/S'et, typisk ved at en såkaldt kapitalkonto for den enkelte interessent krediteres andele i overskud, og at der kan foretages hævninger inden for rammerne heraf.

6.5.7 Ind- og udtræden

Forskrifter herom vil normalt være reguleret i aftalen. Som deklaratorisk udgangspunkt gælder det som følge af samarbejdets ofte personlige karakter og som følge af hæftelsen, at ind- og udtræden kræver alles samtykke, dog at udtræden eventuelt kan ske med et vist varsel efter den enkeltes ønske.

Ved ind- og udtræden kan der siges at indtræde en form for "universalsuccession", idet I/S'ets kreditorer og medkontrahenter fortsat betragter I/S'et som deres aftalepart, og en udtrædende kun hæfter for gæld opstået inden udtrædelsen, dog at manglende meddelelse til omverdenen om udtrædelsen kan bringe hæftelsen til at fortsætte. Som udgangspunkt vil en indtrædende interessent kun hæfte for gæld opstået efter sin indtræden.

6.5.8 Fusion og spaltning

Der findes ikke regler herom, og grundlæggende er fusion og spaltning udtryk for ind- og udtræden af interessenter, hvorfor de skal behandles i overensstemmelse hermed, jf. ovenfor. I det omfang fusionen indebærer opløsning med likvidation, henvises der til bemærkningerne nedenfor.

6.5.9 Opløsning

Aktieselskabslovens likvidationsregler anvendes på likvidation af blandt andet I/S'er "med de fornødne afvigelser under hensyn til virksomhedernes særlige karakter". En solvent opløsning kan finde sted, hvor alle ønsker at ophøre med driften, og formuegoderne derfor bortsælges, f.eks. til nye ejere. Der er i så fald ikke nogen mulighed for civilretlig universalsuccession. Insolvent opløsning finder sted efter konkurslovgivningens regler, og efter fast praksis skal den enkelte interessent normalt erklæres konkurs, før I/S'et som sådant kan konkursbehandles, idet det først da vides, at ingen af de ubegrænset hæftende interessenter kan betale I/S'ets gæld

6.6 Kommanditselskaber

Kommanditselskabet (K/S'et) er i lighed med I/S'et én af de klassiske selskabsformer, og den er bortset fra enkelte bestemmelser i aktieselskabsloven og lov om erhvervsdrivende virksomheder ulovreguleret, idet lovudkastet i betænkning nr. 937/1981 om kommanditselskaber ikke er blevet gennemført som lov bortset fra de spredte K/S-bestemmelser, der nu findes i lov om erhvervsdrivende virksomheder.

Der kan i vidt omfang henvises til bemærkningerne foran om partnerselskabet (P/S'et), idet P/S'et som nævnt er en K/S-variant, således at det klassiske K/S har de fleste af P/S'ets karakteristika, dog ikke i form af henvisningerne til aktieselskabslovens forskrifter. Således forener K/S'et ligesom P/S'et hæftelsesbegrænsningen (hos kommanditisterne) og dermed nogle væsentlige karaktertræk fra kapitalselskabet med det særlige forhold hos personselskabet, at der ikke foreligger noget skattesubjekt, således at beskatningen sker hos den enkelte deltager. K/S'et kan derfor efter omstændighederne have en rolle at spille i generationsskiftemæssig sammenhæng, men til forskel fra P/S'et således, at der ikke sker anvendelse af aktieselskabsloven og dermed heller ikke af kravene om mindstekapital m.v.

Uanset at der intet er til hinder for, at K/S'et har flere komplementarer, forudsættes det i det følgende, at der kun er én sådan.

6.6.1 Stiftelse

Stiftelsen sker formløst, idet der i alt væsentligt kan henvises til, hvad der foran er nævnt vedrørende I/S'et.

K/S'et skal ikke registreres hos Erhvervs- og Selskabsstyrelsen som betingelse for at komme til eksistens, men i lighed med I/S'et gælder det, at hvis komplementaren selv er et A/S eller ApS, skal K/S'et aflægge regnskab efter årsregnskabsloven, og det skal derfor anmeldes til Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Denne anmeldelse er imidlertid lige så lidt som for I/S'ets vedkommende nogen gyldighedsbetingelse.

6.6.2 Hæftelse

Der kan henvises til definitionen i lov om erhvervsdrivende virksomheder, hvorefter K/S'et er en virksomhed, hvor "én eller flere deltagere, komplementarerne, hæfter personligt, uden begrænsning og solidarisk for virksomhedens forpligtelser, mens én eller flere deltagere, kommanditisterne, hæfter begrænset for virksomhedens forpligtelser". Ligesom i et P/S kan komplementaren være et selskab, f.eks. et ApS.

6.6.3 Indre selskabsforhold, herunder stemmewægt m.v.

Også dette forhold beror på aftalen (K/S'ets vedtægter). Det klassiske udgangspunkt er, at komplementaren som følge af sin ubegrænsede hæftelse har bestemmelsesretten i K/S'et, men i nutidig selskabsret fraviges dette udgangspunkt formentlig ofte i vedtægterne, særligt således at der indsættes en bestyrelse til varetagelse af ledelsen og et kommanditistmøde eller lignende til at træffe de overordnede beslutninger.

Vidtrækkende beslutninger, der kan aktualisere komplementarens hæftelse, vil efter det klassiske udgangspunkt kræve komplementarens tiltrædelse, men også dette fraviges jævnligt i vedtægterne, idet betydningen af komplementarens hæftelse antagelig nedtones, når komplementaren selv er et selskab med begrænset hæftelse.

Som nævnt under P/S'et er der intet til hinder for, at "den ældre generation", der til et K/S med deltagelse af "den yngre generation" har overdraget en virksomhed, forbeholder sig en betydelig indflydelse i K/S'et, og dette kan eksempelvis ske gennem særlige beføjelser for et komplementar-selskab ejet af "den ældre generation".

Komplementaren skal have "forvaltningsmæssige og økonomiske beføjelser". Heri ligger et krav om, at komplementarens deltagelse ikke må være rent proforma. Bestemmelsen vil være opfyldt gennem bestemmelser om overskudsandel til komplementaren og indflydelse f.eks. på bestyrelsens sammensætning, eventuelt kombineret med vetoret over for visse vidtgående beslutninger. Lovens krav om "reelle" beføjelser til komplementaren behøver derfor på ingen måde være til hinder for en hensigtsmæssig indretning af K/S'et i generationsskiftemæssig sammenhæng.

6.6.4 Apportindskud

Der er ikke noget lovmæssigt krav om vurdering, men særligt hvis K/S'et skal aflægge regnskaber efter årsregnskabsloven, indebærer dette refleksmæssigt nogle krav til værdiansættelsen af indskudte formuegoder. Der henvises i det hele til bemærkningerne under P/S'et om universalsuccession m.v.

6.6.5 Kapitalforhøjelse

Bestemmelser herom kan være optaget i K/S'ets vedtægter. I mangel af bestemmelser herom vil det gælde, at der ikke kan kræves yderligere indskud fra kommanditisterne, hvorimod komplementaren som følge af sin ubegrænsede hæftelse kan blive tvunget til at gøre indskud, hvis K/S'ets midler er utilstrækkelige. Såfremt indskud består af apportmidler, henvises der til bemærkningerne foran.

Det kan forekomme, at det beløb, den enkelte kommanditist har indbetalt i K/S'et, er mindre end det beløb, den pågældende hæfter for (blandt andet fordi der da kan afskrives skattemæssigt på grundlag af en større andel end den indbetalte). I så fald kan restbeløbet af hæftelsen indkræves af K/S'et, hvis der er behov herfor. Hvis der sagligt kan dokumenteres behov for indkrævningen, og hvis K/S'et har en bestyrelse, kan denne normalt træffe beslutningen.

6.6.6 Kapitalnedsættelse

Der findes ikke regler om kapitalnedsættelse som for f.eks. aktie- og anpartsselskaber. En form for kapitalnedsættelse kan forekomme ved udbetalinger fra K/S'et, men en nedsættelse af det beløb, som de enkelte kommanditister hæfter for, vil næppe kunne ske uden alle kreditorers og medkontrahtenters samtykke. Der kan ikke indlægges begrænsninger i komplementarens hæftelse, idet selskabet i så fald ville miste sin egenskab af K/S.

6.6.7 Ind- og udtræden

Spørgsmål herom beror på vedtægterne. I mangel af bestemmelse heri antages det, at ind- og udtræden må kræve komplementarens tiltrædelse, i hvert fald hvis den udtrædende hæfter for mere, end den pågældende har indbetalt.

6.6.8 Fusion og spaltning

Der findes ikke forskrifter herom, og i lighed med I/S'et vil det derfor gælde, at fusion og spaltning snarere må behandles som ind- og udtræden. I det omfang fusionen indebærer opløsning med likvidation, henvises der til bemærkningerne nedenfor.

6.6.9 Opløsning

Aktieselskabslovens likvidationsregler anvendes på likvidation af blandt andet K/S'er med de fornødne afvigelser under hensyn til virksomhedernes særlige karakter. Forskrifter herom vil normalt være optaget i vedtægterne. Der henvises til bemærkningerne om P/S og I/S.

6.7 Andre erhvervsdrivende virksomheder

Der er i Danmark principelt frihed til oprettelse af virksomhedsformer også uden for de kendte typer, omend der vil være en tilbøjelighed til at indrubicere en selskabsdannelse under ét af de kendte begreber, i hvert fald hvis der med selskabet tilsigtes en hæftelsesbegrænsning.

Lov om erhvervsdrivende virksomheder finder anvendelse på enhver virksomhed, der "har til formål at fremme virksomhedens deltageres økonomiske interesser gennem erhvervs-drift", og som ikke er omfattet af andre love, f.eks. aktieselskabsloven, anpartsselskabsloven eller lov om erhvervsdrivende fonde.

I lov om erhvervsdrivende virksomheder defineres det nærmere, hvad der forstås ved erhvervsvirksomhed. Hertil hører, jf. de fondsretlige bemærkninger foran, ikke blot omsætning af varer og tjenesteydelser m.v., men også indehavelse af en bestemmende indflydelse over en virksomhed, herunder et A/S eller ApS.

En erhvervsdrivende virksomhed kan have karakter af enkeltmandsvirksomhed, I/S, K/S, andelsselskab eller andelsforening eller af anden form for selskab eller forening med begrænset hæftelse. I det følgende koncentrerer bemærkningerne om andelsselskaber (andelsforeninger), herefter forkortet Amba. Bemærkningerne i det følgende er koncentreret om andelsselskabet med begrænset hæftelse, uanset at andelsvirksomheder også kan have anden retsform, f.eks. I/S, jf. den brede definition i lov om erhvervsdrivende virksomheder af andelsbegrebet.

Amba'et er ligesom andre andelsvirksomheder karakteriseret ved, at virksomhedens formål er at virke til fremme af deltagernes fælles interesser gennem deres deltagelse i virksomheden som aftagere, leverandører eller på anden lignende måde, og hvor virksomhedens afkast, bortset fra normal forrentning af den indskudte kapital, enten fordeles blandt medlemmerne i forhold til deres andel i omsætningen eller forbliver indestående i virksomheden.

I generationsskiftemæssig sammenhæng vil Amba'et næppe spille nogen fremtrædende rolle, idet generationsskiftet antagelig oftest vil angå en virksomhed, hvis formål er at betjene andre kunder end ejerkredsen, hvorfor det kooperative sigte, som er Amba'ets kendemærke, ikke vil være til stede. Omtalen af Amba'et i det følgende kan derfor gøres kort. I enkelte særlige tilfælde kan det dog muligvis forekomme, at virksomheden ønskes overdraget til nogen, der både vil eje den og tillige betjenes af den som dens kunder. Hertil kommer, at en virksomhed, der ønskes generationsskiftet, selvsagt kan stå i forbindelse med ét eller flere Amba'er, der betjener virksomheden i én af de henseender, der er nævnt i lov om erhvervsdrivende virksomheder. Dette behøver imidlertid ikke nærmere behandling i det følgende.

6.7.1 Stiftelse

Stiftelse af et Amba sker normalt på en stiftende generalforsamling efter forudgående indkaldelse, udarbejdelse af udkast til vedtægter m.v., men loven har ikke nærmere forskrifter herom. Det lovudkast, der var indeholdt i betænkning nr. 1071/1986 om andelsvirksomheder, er ikke blevet til lov, bortset fra de enkelte bestemmelser om regnskab, navn, prokura m.v., der blev givet ved lov om erhvervsdrivende virksomheder.

I lighed med A/S'er, ApS'er og erhvervsdrivende fonde skal et Amba anmeldes til og registreres i Erhvervs- og Selskabsstyrelsen som betingelse for opnåelse af eksistens som juridisk person.

Ved anmeldelsen påser styrelsen, at Amba'et har en form for kooperativt sigte, det vil sige, at der er en vis, principielt vekslende medlemskreds og et samvirke mellem denne og selskabet/foreningen. I modsat fald består der en risiko for, at Amba'et anvendes i det øjemed at omgå kapitalkravene til et A/S eller ApS (henholdsvis 500.000 kr. og 125.000 kr.).

6.7.2 Hæftelse

Hæftelsesforholdet beror på selskabets/foreningens vedtægter. I selve betegnelsen "Amba" ligger en forudsætning om, at kun Amba'ets kapital hæfter for dets forpligtelser, men dette er ikke en forudsætning efter lov om erhvervsdrivende virksomheder, der ikke som et led i definitionen af andelsselskabet/foreningen indeholder nogen hæftelsesbegrænsning. En andelsvirksomhed kan således både have karakter af et personselskab, f.eks. et I/S, og af et kapitalselskab. Ofte er der dog tale om et selskab eller en forening med begrænset hæftelse (et Amba), og dette forudsættes i det følgende.

6.7.3 Indre selskabsforhold, herunder stemmevægt m.v.

Disse beror i det hele på vedtægterne. Netop som følge af forskellen fra andre, ikke kooperative kapitalselskaber vil der ofte være et tilstræbt demokratisk princip, som enten indebærer lige stemmeret for alle eller en stemmevægt gradueret efter omsætning. Der vil ofte være en bestyrelse, eventuelt tillige en direktion eller administrator. Lov om erhvervsdrivende virksomheder tilsigter at foretage en vis regulering af det ydre forhold, herunder regnskabspligt for lidt større selskaber, hvorimod det indre forhold helt er overladt til selskabernes egen regulering.

6.7.4 Apportindskud

Der er ikke lovmæssige forskrifter om apportindskud, f.eks. af en virksomhed, og de nærmere vilkår herfor beror derfor på det enkelte Amba's konkrete beslutning, eventuelt vedtægtsbestemmelser. I hvert fald hvis Amba'et har en sådan størrelse, at det skal aflægge regnskab efter årsregnskabsloven, vil regnskabslovgivningens forskrifter om værdiansættelse antagelig have visse refleksvirkninger for værdiansættelsen ved indskuddet.

Der er lige så lidt som ved andre selskaber forskrifter om mulighed for civilretlig universalsuccession vedrørende en indskudt virksomhed, og generelle forskrifter herom er det næppe muligt at give.

6.7.5 Kapitalforhøjelse

Loven har ikke forskrifter herom, og det må derfor bero på vedtægterne og konkret beslutning i det enkelte Amba, hvad der skal gælde. Netop som følge af den begrænsede hæftelse i et Amba er der ikke mulighed for at pålægge den enkelte selskabsdeltager at gøre yderligere indskud. Dog kan vedtægterne

operere med en form for hæftelse eller garanti som supplement til den indbetalte kapital. Det er i øvrigt et kendemærke ved andelsvirksomheder, at deres kapital kan veksle med ind- og udtræden af medlemmer.

6.7.6 Kapitalnedsættelse

Også dette forhold må helt bero på vedtægterne. Som nævnt kan kapitalen veksle med medlemstil- og afgang.

6.7.7 Ind- og udtræden

Loven har ikke forskrifter herom, og forholdet beror derfor grundlæggende på vedtægterne. Af forskellige grunde er der dog en vis formodning for, at der inden for visse rammer er en fri indtrædelsesret. Dels kan almindelige andelsretlige principper føre til, at der består et retskrav på at måtte indtræde i et Amba af væsentlig erhvervsmæssig betydning for ansøgeren. Dels hører ind- og udtrædelsesreglerne, medlemskredsens størrelse m.v. til de forhold, der indgår i den samlede vurdering, når Erhvervs- og Selskabsstyrelsen ved selskabets anmeldelse til registrering efter stiftelsen sikrer sig, at der virkelig er tale om en selskabsdannelse med kooperativt sigte.

Også udtræden vil bero på vedtægterne. Ofte er der fri udtrædelsesret, måske endog -pligt i tilfælde af afhændelse af den virksomhed, anordning eller lignende, som betingede indtræden i selskabet, f.eks. ved afhændelse af en virksomhed, der betjentes af Amba'et. Mens salg af ejerandele i et A/S eller ApS indebærer salg af en forholdsmæssig andel af selskabet, er forholdet anderledes ved en andelsvirksomhed. Her medfører selve andelsdefinitionen, at deltagelsen i virksomheden ikke tilsigter at skabe overskud og formuevækst for selskabsdeltageren, men at betjene vedkommende i virksomheden og føre resultaterne heraf over på den pågældendes andelskonto, som dog må forrentes. Den udtrædende vil derfor normalt ikke have krav på fuld formueandel, men må acceptere at "efterlade" en reservedannelse i Amba'et, alt i overensstemmelse med vedtægternes nærmere forskrifter.

6.7.8 Fusion og spaltning

Loven har ikke forskrifter om fusion eller spaltning, og spørgsmål herom må derfor bero på det enkelte selskabs vedtægter, kombineret med almindelige selskabs- og foreningsretlige principper. I det omfang fusionen indebærer opløsning med likvidation, henvises der til bemærkningerne nedenfor.

6.7.9 Opløsning

Aktieselskabslovens likvidationsregler anvendes på likvidation af blandt andet Amba'er med de fornødne afvigelser under hensyn til virksomhedernes særlige karakter.

Kapitel 7 Arve- og familieretlige regler

Arveretten er reglerne om, hvem der skal arve en afdød persons formue. Der er både regler, der bestemmer, hvad man gør, hvis den afdøde ikke selv har foretaget sig noget (legale arveregler), og regler om, hvordan man selv i levende live kan dirigere sin formue bestemte steder hen, når man dør (testamentsarveregler). De legale arveregler giver sjældent det optimale resultat, når en virksomhed skal generationsskiftes ved dødsfaldet, men testamentsarvereglerne forbedrer mulighederne for, at virksomheden, aktieposten m.v. kan placeres det rigtige sted. De familieretlige regler om ægtefællernes indretning af deres formueforhold kan også i et vist omfang medvirke til at opnå det ønskede resultat i forbindelse med et generationsskifte.

Det er virksomhedsejerens familieforhold, der er afgørende for, hvilke arveregler der gælder ved vedkommendes død. Såfremt virksomhedsejeren efterlader sig ægtefælle og eller børn/børnebørn (livsarvinger) kan virksomhedsejeren ved testamente kun råde over halvdelen af sin formue. Ægtefællen og livsarvingerne er i henhold til lovgivningen tvangsarvinger.

7.1 Ingen ægtefælle - ingen livsarvinger

Efter de legale arveregler er det virksomhedsejernes slægtninge, der arver, typisk forældre, søskende eller niecer og nevøer. Virksomhedsejeren kan råde over hele sin formue ved testamente, det være sig til fordel for én eller flere i slægten eller til fordel for udenforstående. Hvis virksomhedsejeren forinden har arvet efter sin - ligeledes barnløse - ægtefælle, foreskriver de legale arveregler, at formuen skal fordeles ligeligt mellem de to ægtefællers slægter.

7.2 Ægtefælle

Hvis virksomhedsejeren er gift, er det første spørgsmål i dødsfaldssituationen, hvorledes ægtefællerne har indrettet deres indbyrdes formueforhold.

De to grundformer, som valget står imellem, er fælleseje og særeje. De kan kombineres på forskellige måder. Hvis der ikke er truffet noget valg, har ægtefællerne fælleseje. Særeje forudsætter et valg af ægtefællerne selv og oprettes ved ægtepagt. Særeje kan også opstå derved, at eksempelvis én af ægtefællernes forældre bestemmer, at en given arv eller gave skal være særeje for arvingen/modtageren. I så fald er særejet for arven/gaven oprettet ved testamente/gavebrev.

Når der i et ægteskab er fælleseje, gælder under ægteskabets beståen reglen om særhæften og særråden. Det betyder, at ægtefællerne (med visse undtagelser) hver for sig råder over deres egen formue (bodel). Bodelen består af den formue, som ægtefællen har indbragt i ægteskabet og erhverver under ægteskabet. Fællesejet viser sig i overvejende grad først ved skifte enten i levende live ved separation eller skilsmisse eller ved skifte efter død. Hver ægtefælles formue gøres da op for sig, og hvis formuen (bodelen) er positiv, skal halvdelen afleveres til den anden ægtefælle, mod at den anden ægtefælle afleverer halvdelen af sin positive bodel til den første ægtefælle. Denne "boslodsudveksling" er kun en beløbsmæssig fordeling, og hvis begge bodele er positive, er konsekvensen blot, at ægtefællernes samlede formue deles midt over (i to lige store boslodder). Er én af bodelene imidlertid negativ nulstilles bodelen, således at kun den anden ægtefælles bodel deles. Den ægtefælle, der har positiv formue, kommer altså ikke til at betale den anden ægtefælles gæld, men må dog aflevere halvdelen af sin egen positive formue uden at få noget igen.

Ved særeje indgår den del af ægtefællens aktiver, der er særeje, selvsagt ikke i ægtefællernes fælleseje. Ægtefællerne har fri råderet over hver deres særeje.

De to formueordninger kan som nævnt sættes sammen på forskellige måder. For det første kan særeje forekomme i to varianter:

1. fuldstændigt særeje, hvor hver ægtefælle (eller dennes arvinger) udtager sin formue uanset årsagen til, at ægteskabet ophører; dvs. uanset om der skiftes i forbindelse med separation, skilsmisse eller efter død, og
2. skilsmissesæreje, hvor der er særeje ved separation og skilsmisse, men fælleseje ved død.

Særejet kan angå hele formuen eller en del heraf. Der findes også "kombinationssæreje", hvor særejeformen og fællesejeformen kan kombineres, eksempelvis således, at et dødsfald betyder, at den efterlevende ægtefælle - uanset hvem det bliver - får fuldstændigt særeje, mens afdøde har fælleseje.

Det er typisk skilsmisssæreje og kombinationssæreje, der er på tale, når der drøftes ægtepagt før eller under ægteskabet, fordi det stiller den efterlevende ægtefælle bedst, når der skal skiftes med børnene. Men når der er en virksomhed og et muligt generationsskifte inde i billedet, må man særligt overveje, om mest mulig favorisering af ægtefællen er den optimale løsning, eller om der skal findes en mere individuel løsning, jf. nedenfor i afsnit 7.6 om overvejelser ved generationsskifte.

7.2.1 Ægtefælle - ingen livsarvinger

Efter de legale arveregler arver virksomhedsejerens ægtefælle alt. Virksomhedsejeren kan testamentere over halvdelen af sin formue til andre, dvs. halvdelen af særejet og ved fælleseje (hvor begge ægtefæller har positiv formue) 1/4 af fællesejet. Resten af fællesejet skal gå til ægtefællen, heraf 1/2 som boslod og 1/4 som tvangsarvelod.

7.2.2 Både ægtefælle og livsarvinger

Efter de legale arveregler skal virksomhedsejerens formue fordeles med 1/3 til ægtefællen og 2/3 til lighedeling mellem børnene. Som i eksemplet ovenfor kan virksomhedsejeren testamentere over halvdelen af sin formue, enten til fordel for en eller flere af arvingerne eller til fordel for udenforstående. Virksomhedsejeren kan selv bestemme, hvilken eller hvilke arvinger der skal tages fra; det behøver ikke at være ligeligt fordelt, men hver arving har dog krav på halvdelen af sin legale arvelod som tvangsarvelod.

7.3 Livsarvinger - ingen ægtefælle

Efter de legale arveregler skal virksomhedsejerens formue ligedeles mellem børnene. Som i de to tidligere eksempler kan virksomhedsejeren testamentere over halvdelen af sin formue. Dette gælder også i det omfang, virksomhedsejeren har arvet efter en tidligere afdød ægtefælle.

Hvis virksomhedsejeren derimod sidder i uskiftet bo, kan der kun testamenteres over 1/4 af formuen. Halvdelen af formuen skal gå til den førstafdødes livsarvinger. De kan godt til sin tid vælge af give afkald på arven efter førstafdøde, men dette øger ikke den efterlevende ægtefælles muligheder for at testamentere. Uskiftet bo kan kun etableres med den del af boet, der er fælleseje.

7.4 Arvefors kud og gaver

Der er mulighed for at overføre aktiver til arvinger i levende live ved at yde arvefors kud eller give gaver. For arvefors kud til fælles livsarvinger ydet af fælleseje gælder, at de, når virksomhedsejeren senere er død, og boet skal gøres op, skal afkortes i modtagerens arv. Dette er ikke tilfældet for så vidt angår gaver.

Hvis et modtaget arvefors kud overstiger modtagerens arvelod, skal arvingen ikke indbetale det overskydende beløb til boet, med mindre vedkommende særskilt har forpligtet sig til det. For at der kan være tale om et arvefors kud, er det en betingelse, at modtageren erkender, at det modtagne er et arvefors kud. Det skal altså i realiteten være aftalt, at det overførte er et arvefors kud.

7.5 Skifteformer [\(32\)](#)

Til brug for skifte efter død findes forskellige skifteformer, som reguleres af dødsboskifteloven.

7.5.1 Uskiftet bo

Hvis der er fælleseje i ægteskabet, og børnene er fællesbørn af ægtefællerne, har den efterlevende ægtefælle krav på efter nærmere i arveloven angivne betingelser at sidde i uskiftet bo med børnene. Særbørn af den førstafdøde ægtefælle skal give samtykke, før uskiftet bo kan etableres. Er særbørnene umyndige skal samtykke gives af værgeren, og derudover kræves skifterettens tilladelse. Uskiftet bo indebærer, at skiftet udskydes, indtil den efterlevende ægtefælle dør eller af en eller anden grund skifter i levende live.

7.5.2 Privat skifte

Det private skifte er kendetegnet ved, at arvingerne selv forestår bobehandlingen.

Skifteretten skal påse, at åbningsstatus (opgørelse over boets aktiver og passiver pr. dødsdagen) og boopgørelse (opgørelse over boets aktiver, passiver, indtægter og udgifter med angivelse af fordelingen mellem legatarer og arvinger) indgives rettidigt. Bortset herfra fører skifteretten ikke tilsyn med bobehandlingen. Arvingerne råder selv i forening over boets aktiver og træffer bestemmelse i boets

anliggender. Når arvingerne har delt boet (bortset fra sædvanligt indbo og personlige effekter) helt eller delvist mellem sig, indtræder en personlig og solidarisk hæftelse for afdødes gæld.

Det private skifte er den enkleste skifteform, hvilket for arvingerne har den betydning, at det er den mest ukomplicerede og uformelle skifteform og dermed også den mindst omkostningskrævende.

Hvis arvingerne ønsker privat skifte, er det en betingelse, at dødsboet må anses som solvent på det tidspunkt, hvor det af skifteretten udleveres til privat skifte. Arvingerne skal være enige om at skifte privat, og denne enighed skal være til stede under hele skiftet. Enhver arving kan således under skiftet kræve, at boet skal overgå til behandling ved bobestyrer. Det er et krav, at mindst én af boets arvinger er solvent og kan optræde under skiftet uden at være repræsenteret af værge eller skiftéværge. Når dette krav er opfyldt, kan de øvrige arvinger godt være umyndige, fraværende eller insolvente.

Boopgørelsen skal have en skæringsdato, der senest må ligge 1 år efter dødsdatoen. Opgørelsen indsendes inden 3 måneder fra skæringsdatoen til den kommunale skattemyndighed og til skifteretten.

7.5.3 Behandling ved bobestyrer

Dødsboer behandles i forskellige tilfælde af bobestyrer. Dette er bl.a. tilfældet, hvis en af arvingerne anmoder om det, hvis boet er insolvent, eller hvis afdøde har bestemt det i testamentet. I testamentet kan man angive, hvem der skal være bobestyrer. Er dette ikke sket, udpeger skifteretten en autoriseret bobestyrer. Autoriserede bobestyrer er et antal advokater, der i hver retskreds er udpeget til at forestå bobehandlinger.

Såfremt der i testamenter oprettet forud for dødsboskiftelovens indførelse er indsat bestemmelser om, at en given person skal være eksekutor, anses dette ønske som et ønske om, at den pågældende person skal være bobestyrer.

Den tidligere kendte opdeling mellem gældsfragåelses- og gældsvedgåelsesboer anvendes ikke længere. Den afgørende sontring er nu, om boet er solvent eller insolvent. Afgørende for hvem der har bestemmelsesret i boet er, om boet er solvent (bestemmelsesret hos arvingerne) eller insolvent (bestemmelsesret hos kreditorerne).

I solvente dødsboer påhviler det bobestyreren at udarbejde en boopgørelse med en redegørelse for boets behandling og arveforholdene samt en opgørelse over boets aktiver og passiver, indtægter og udgifter med angivelse af fordelingen mellem legatarer og arvinger og af den beregnede bo- og tillægsboafgift. Den skæringsdag, der anvendes i boopgørelsen, må ikke ligge senere end 2 år fra dødsfaldet, medmindre boets forhold medfører, at det ikke kan opgøres endeligt med denne skæringsdato. Er dette tilfældet kan skifteretten tillade, at skæringsdatoen udskydes. Senest 2 måneder efter skæringsdatoen skal boopgørelsen fremlægges til godkendelse på et afsluttende bomøde.

Insolvente dødsboer insolvensbehandles. En række af konkurslovens bestemmelser finder anvendelse ved insolvensbehandlingen.

7.6 Overvejelser om formue- og arveforhold i relation til generationsskifte

Hvis man i generationsskiftesammenhæng ønsker at overføre virksomheden/aktierne i et selskab til et eller flere af sine børn, kan man i en vis udstrækning indrette sine formue- og arveforhold herpå.

Ved at lade virksomheden eller aktierne i selskabet være fuldstændigt særeje for den pågældende ægtefælle opnår man, at den anden ægtefælle ikke har krav på boslodsandel af virksomheden/aktierne. Der er alternativt heller intet til hinder for, at ægtefællerne aftaler, at virksomhedsejerens ægtefælle - i givet fald - giver afkald på sin boslod. Et sådant forhåndsaftakald kan øge mulighederne for at gennemføre et generationsskifte og kan indgå i en samlet ordning, hvor den pågældende ægtefælles levestandard sikres på anden måde, for eksempel ved hjælp af pensionsordninger.

En efterlevende ægtefælle kan udover at give afkald på sin boslod også give afkald på sin arvelod og retten til at sidde i uskiftet bo med fællesbørn. Også børnene kan give afkald på deres arv. Afkald på arv kan eventuelt som led i en samlet generationsskifteplan gives mod vederlag fra arveladeren.

Arvelovgivningens regler om tvangsarv, friarv samt testamenter giver arveladeren mulighed for at testamentere til fordel for det barn, der skal føre virksomheden/selskabet videre. Virksomhedsejeren kan

således i testamente bestemme, at et barn skal modtage sin arv i bestemte ejendele. Det vil sige, at virksomhedsejeren kan testamentere sin virksomhed/selskab til det barn, der er udset til at videreføre virksomheden. Dette kræver naturligvis, at der i det pågældende barns arvelod er plads til virksomheden/aktierne i selskabet. Nødvendig plads kan som ovenfor nævnt fremskaffes ved, at de pågældende aktiver er fuldstændigt særeje eller ved, at der gives afkald på boslod fra den anden ægtefælle eventuelt kombineret med arveafkald fra ægtefællen/øvrige arvinger. Der er således muligheder for at finde en løsning på et generationsskifteproblem, hvis der kan opnås enighed i familiekredsen. Mulighederne er selvfølgelig større, jo mere "fri" formue der findes ved siden af virksomheden.

I kapitel 9 er beskrevet en række generationsskiftemodeller, der kan anvendes i sammenhæng med de ovenfor omtalte regler med henblik på at fremme det generationsskifte, der i det konkrete tilfælde er det mest hensigtsmæssige.

³² Fremstillingen om skifteformer bygger i et vist omfang på Dødsboskifteloven med Kommentarer af Mogens Kjærgaard Møller m.fl.

Kapitel 8 Skatteretlige regler

Der findes som allerede nævnt ikke nogen entydig skatteretlig definition af et generationsskifte. De skatteregler, der finder anvendelse ved generationsskifte, er som altovervejende hovedregel de samme regler, som finder anvendelse ved enhver anden virksomhedsoverdragelse, uanset om der overdrages aktiver og passiver, eller om der overdrages aktier/anpartar. Til denne hovedregel findes enkelte undtagelser, der omhandler virksomhedsoverdragelser inden for den nære familie- kreds.

I det efterfølgende beskrives de regler vedrørende virksomhedsoverdragelse, der er fundet relevante i generationsskiftesammenhæng, og som danner basis for gennemgangen i kapitel 9 af en række anvendte modeller ved generationsskifte, ligesom de bidrager til forståelsen af de forslag, der omhandles i kapitel 3.

8.1 Almindelige skatteregler ved overdragelse

Afståelse af aktiver ved salg af en virksomhed reguleres af et antal detailregler, afhængigt af hvilket aktiv der er tale om. Der er flere måder, en overdragelse af en virksomhed kan ske på. Ved en overdragelse af en virksomhed, kan der ske et ejerskifte med hensyn til virksomhedens aktiver og passiver eller med hensyn til aktier og anpartar, hvis der er tale om et aktie- eller anpartsselskab.

Når overdragelse af en virksomhed eller aktier sker ved salg, gave, arveforskud eller arveudlodning, er udgangspunktet, at der finder avancebeskatning sted. Heraf følger, at dette også gælder ved overdragelse imod delvist vederlag, således at det overdragnes resterende værdi berigtiges ved en gave, et arveforskud eller ved arv.

I de nævnte overdragelsessituationer vil overdragelsen med visse begrænsninger helt eller delvis kunne ske med succession.

De for et generationsskifte relevante regler vedrørende avancebeskatning og beskatning af genvundne afskrivninger gennemgås herefter.

Aktier

Hvis den virksomhed, der skal generationsskiftes, er drevet i selskabsform, indebærer generationsskiftet hel eller delvis afståelse af aktiekapitalen, hvorfor der ikke sker realisationsbeskatning af de underliggende aktiver. Disse ejes jo fortsat af den samme juridiske person, der dog har skiftet ejer.

Aktier kan ligeledes indgå som en del af en personligt ejet virksomheds aktivmasse eller som en del af en virksomhed, der sælges ud af et selskab, hvor der i begge tilfælde sker realisationsbeskatning ved overdragelsen.

Der er uden betydning for den skattemæssige behandling af aktierne, om der er tale om, at en virksomhed overdrages via et aktiesalg, eller om der blot er tale om, at aktierne er erhvervsaktiver, der realiseres.

Aktieoverdragelser er som udgangspunkt omfattet af aktieavancebeskatningsloven. Et generationsskifte kan dog også tænkes gennemført via kapitalnedsættelser eller tilbagesalg af aktier til det udstedende selskab. I så fald vil "aktiesalget" være omfattet af ligningslovens § 16 A henholdsvis § 16 B, hvorefter hele salgssummen skal medregnes som udbytte i stedet for aktieavance, hvor anskaffelsessummen modregnes. For begge bestemmelser gælder dog, at der kan opnås dispensation, således at kapitalnedsættelsen/tilbagesalget bliver omfattet af aktieavancebeskatningsloven. Dispensation gives som hovedregel, hvis aktionæren opgiver sin indflydelse i selskabet.

For personer er reglerne som følger:

Fortjeneste på aktier ejet i mindre end tre år beskattes som kapitalindkomst. Tab på aktier ejet i mindre end tre år kan inden for samme indkomstår modregnes i fortjenester på aktier ejet i mindre end tre år. Resterer der herefter tab, kan de i de kommende fem år modregnes i fortjeneste på aktier, der ligeledes har været ejet i mindre end tre år.

Fortjeneste på unoterede aktier ejet i mere end tre år beskattes som aktieindkomst. Aktieindkomst beskattes med 25 pct. af de første 36.000 kr. (1999) og 40 pct. af resten. Tab omregnes til et negativt skattebeløb med satserne for beskatning af aktieindkomst. Det negative skattebeløb kan modregnes i slutskatten i samme eller de følgende fem år.

Fortjeneste på børsnoterede aktier, der har været ejet i mere end tre år, beskattes som fortjeneste på unoterede aktier. Dog er fortjeneste på aktier hidrørende fra en beholdning af børsnoterede aktier med en kursværdi på 113.300 kr. (1999) eller derunder skattefri efter nærmere i aktieavancebeskatningsloven angivne regler.

Tab på børsnoterede aktier, der har været ejet i mere end tre år, kan i det omfang en fortjeneste ville have været skattepligtig, fratrækkes i tilsvarende fortjenester i samme indkomstår. Resterer der yderligere tab, kan dette fratrækkes i tilsvarende fortjeneste i de efterfølgende fem indkomstår. Tab på aktier hidrørende fra aktiebeholdninger med en kursværdi på 113.300 kr. eller derunder kan ikke fratrækkes.

Er der tale om næringsaktier, medregnes fortjenester og tab altid til den personlige indkomst. Dette gælder uanset aktiernes ejertid. Aktier anses som næringsaktier, hvis aktionæren har som erhverv at handle med aktier og lignende værdipapirer, og de afståede aktier er erhvervet med videresalg for øje, eller hvis aktierne er erhvervet som led i aktionærens næringsvej.

For selskaber foretages beskatning efter følgende retningslinier:

Fortjeneste på aktier ejet i mindre end 3 år er skattepligtige. Tab på tilsvarende aktier kan inden for samme indkomstår modregnes i fortjenester på aktier ejet i mindre end 3 år eller modregnes i sådanne fortjenester inden for de 5 følgende indkomstår.

Selskaber er ikke skattepligtige af fortjenester på aktier, der har været ejet i mere end 3 år. Tilsvarende tab er i konsekvens heraf ikke fradragsberettigede.

Er der tale om næringsaktier, er selskabet dog skattepligtig af fortjenester herpå uanset aktiernes ejertid. Tab på næringsaktier er fradragsberettigede.

Der findes i aktieavancebeskatningsloven særregler for visse udenlandske aktier, andelsbeviser, lånefinansierede aktier, visse investeringsbeviser og idéaktier.

Fordringer efter kursgevinstloven

Ved overdragelse af en virksomhed kan berigtigelsen af købesummen ske helt eller delvist ved stiftelse af et gælds-brev, dvs. en fordring med sælger som kreditor og køber som debitor.

Som beskrevet i TS-cirkulære 1998-32 om kontantværdiansættelse af overdragelsessummen omregnes overdragelsessummen til en kontantværdi ved at lægge den kontante del af overdragelsessummen sammen med kursværdien af den resterende del af overdragelsessummen. Gælds-brevet kursansættes efter retningslinierne i cirkulæret. Den herefter fremkomne overdragelsessum danner grundlag for sælgers avancebeskatning og købers afskrivningsgrundlag.

Den efterfølgende skattemæssige behandling af gælds-brevet sker efter reglerne i kursgevinstloven. Ifølge kursgevinstloven anvendes som anskaffelsessum på gælds-brevet kursværdien på erhvervelsestidspunktet, medmindre den skattepligtige godtgør at have erhvervet fordringen for et højere beløb.

For selskaber er der skattepligt og tabsfradragsret på fordringer.

For fysiske personer er udgangspunktet, at gevinst og tab ikke er skattepligtigt henholdsvis fradragsberettiget, såfremt mindsterentekravet er opfyldt.

Som undtagelse hertil er der fradrag for tab på fordringer i næringstilfælde, dvs. tilfælde hvor fordringen er erhvervet ved levering af varer eller tjenesteydelser eller i anden tilknytning til den erhvervsmæssige drift af virksomheden. Dette er ikke tilfældet ved en fordring stiftet til at berigtige virksomhedens overdragelsessum.

Det forhold, at det er kursgevinstloven, der alene regulerer den efterfølgende skattemæssige behandling af gælds-brevet, kan give problemer for fysiske personer i de tilfælde, hvor debitor ikke betaler.

Når virksomheden overdrages, bliver sælgeren avancebeskattet af afståelsessummen, dvs. inkl. gælds-brevet, som eksempelvis er sat til kurs 80. Hvis debitor misligholder aftalen om betaling af gælds-brevet, og dette bliver uerholdeligt, har kreditor, hvis der er tale om en fysisk person, ikke mulighed

for tabsfradrag, heller ikke selvom kreditor ved salget blev avancebeskattet af kurs 80. Kreditor bliver dog heller ikke beskattet af de resterende 20 kurspoint, såfremt betalingen af gældsrevet sker som aftalt, dvs. betales fuldt ud, forudsat mindsterentekravet er opfyldt.

Fast ejendom

De skattemæssige konsekvenser ved salg af en ejendom falder i to led; en avancedel, der er reguleret i ejendomsavancebeskatningsloven, og en opgørelse af genvundne afskrivninger, der er reguleret i afskrivningsloven.

Hovedreglen i ejendomsavancebeskatningsloven er, at der altid sker beskatning af gevinsten ved salg af ejendommen. Gevinsten opgøres med udgangspunkt i forskellen mellem anskaffelsessummen og afståelsessummen. Anskaffelsessum og afståelsessum omregnes til kontantværdi som beskrevet i TS-cirkulære 1998-32 om kontantværdiansættelse af overdragelsessummer.

Der sker herefter en nedtrapning af den skattepligtige gevinst fra det 4. til det 9. ejerår med 5 pct. pr. år, i alt max. 30 pct. For ejendomme erhvervet før 1. januar 1999 sker der en reduktion af dette ejertidsnedslag med 3 procentpoint pr. kalenderår, indtil nedsættelsesprocenten går i 0. År 2008 er dermed det år, hvor nedsættelsesprocenten endeligt vil udløbe. For ejendomme erhvervet efter 1. januar 1999 gives der intet ejertidsnedslag.

Herudover gælder det, at anskaffelsessummen forhøjes med et tillæg på 10.000 kr. for anskaffelsesåret og hvert af de efterfølgende kalenderår, hvori den skattepligtige har ejet ejendommen hele året. Anskaffelsessummen forhøjes endvidere med afholdte udgifter til vedligeholdelse eller forbedring, i det omfang disse har oversteget 10.000 kr. pr. år. Tab kan fremføres i 5 år til modregning i senere gevinster. Den skattepligtige fortjeneste efter ejendomsavancebeskatningsloven medregnes ved opgørelsen af kapitalindkomsten for fysiske personer.

Såfremt der er tale om næringsejendomme, beskattes gevinst og tab fuldt ud som personlig indkomst. Disse ejendomme er ikke omfattet af ejendomsavancebeskatningsloven.

Gevinster ved salg af ejerboliger er efter ejendomsavancebeskatningsloven skattefrie, når ejendommen har tjent til bolig for ejeren, og grundarealet er under 1.400 m² (parcelhusreglen).

Ved salg af ejendomme, der på afståelsestidspunktet helt eller delvist benyttes til landbrug, gartneri, planteskole eller frugtplantage, gives der et fradrag i den opgjorte fortjeneste, såfremt afståelsen omfatter stuehuset, som har tjent som bolig for ejeren eller dennes husstand. Samme fradrag gives ved afståelse af ejendomme, der indeholder en eller to selvstændige lejligheder, når ejendommen både tjener eller har tjent som bolig for ejeren og i væsentligt omfang benyttes erhvervsmæssigt.

Ved salg af bygninger og særlige installationer i bygninger, hvorpå der har været afskrevet, medregnes genvundne afskrivninger i den skattepligtige indkomst efter reglerne i afskrivningsloven. Genvundne afskrivninger findes som forskellen mellem afståelsessummen og den nedskrevne værdi. Beløbet er dog maksimeret til summen af samtlige skattemæssige afskrivninger, herunder forlods afskrivninger og forskudsafskrivninger på det solgte formuegode. For personer medregnes de genvundne afskrivninger kun med 90 pct. ved opgørelsen af den almindelige indkomst. Eventuelle tab kan ikke fradrages ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst.

Driftsmidler/skibe

Fortjeneste og tab på driftsmidler og skibe indgår i opgørelsen af den almindelige indkomst, når realisationen er sket i forbindelse med virksomhedens afståelse eller ophør. For personer indgår beløbene kun med 90 pct. i opgørelsen af den almindelige indkomst.

Der er tale om beskatning af såvel eventuelle genvundne afskrivninger som avancer/tab. Saldoafskrivningsmetoden indebærer, at man ikke ved afståelsen af et driftsmiddel kan se, hvordan den samlede fortjeneste fordeler sig på genvundne afskrivninger og avance.

Immaterielle aktiver m.v.

Ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst medregnes fortjeneste eller tab ved afståelse eller opgivelse af en række immaterielle aktiver i den personlige indkomst. Dette gælder aktiver, som er

tilknyttet erhvervsvirksomheden, såsom goodwill, patentrettigheder, forfatter- og kunstnerrettigheder, mønster- og varemærker, rettigheder i henhold til leje- og forpagtningskontrakter og udbyttekontrakter.

Fortjeneste eller tab opgøres i forhold til anskaffelsessummen med fradrag af foretagne afskrivninger. Beskatningen omfatter således både genvundne afskrivninger og eventuelle avancer ved afståelsen. Tab ved afståelsen ud over de foretagne afskrivninger, er fradragsberettigede.

Såfremt en skatteyder sælger et immaterielt aktiv og skal betale almindelig indkomstskat heraf, er der i ligningslovens § 27A mulighed for at fordele vederlagsbeløbene på de år, de faktisk betales. Bestemmelsen finder anvendelse på vederlag for afhændelse af patentret, ophavsret til litterære og kunstneriske værker, ret til mønster eller varemærke eller lignede tidsbegrænsede rettigheder eller på vederlag for knowhow. Reglen gælder ikke for goodwill.

Ifølge bestemmelsen kan skatteyderen, hvis vederlaget efter aftalen ikke skal betales på én gang i afhændelsesåret, vælge i dette og senere år at indtægtsføre de vederlagsbeløb, som efter den oprindelige aftale kunne kræves betalt i det pågældende år. Vederlagsbeløbet skal dog senest indtægtsføres i det år, hvori de betales, dvs. at hvis aftalen ændres, så afdragene betales hurtigere end først aftalt, skal de tages til indtægt i betalingsårene.

Det er en betingelse for at anvende denne regel, at den skattepligtige er ophavsmand til den afhændede rettighed eller knowhow, eller at den pågældende rettighed eller knowhow er afhændet som led i den skattepligtiges næringsvej eller i spekulationsøjemed.

Reglerne gælder også for selskaber og foreningers afhændelse af de pågældende rettigheder.

Løbende ydelser

Overdragelse af en virksomhed gennemføres til tider ved en gensidig aftale om, at en del af købesummen udredes i form af en løbende ydelse. I disse situationer er ydelserne ikke et led i afviklingen af et nærmere fastlagt tilgodehavende som et almindeligt gældsforhold, der består af afdrag og renter. Forholdet er karakteriseret af den usikkerhed, der er forbundet hermed.

Usikkerheden kan bestå i, at ydelsens størrelse er uvis, f. eks. fordi der som led i overdragelsen af virksomheden, er truffet aftale om, at ydelserne skal være en procentvis andel af virksomhedens overskud i en bestemt årrække. Et andet eksempel kan være, at ydelsens varighed er usikker, såsom for eksempel "livsvarig ydelse", hvor ydelsen løber indtil en af parternes død.

Er der indgået aftale inden den 1. juli 1999, sker der efter administrativ praksis beskatning af kapitalværdien af den løbende ydelse, ligesom ydelserne indkomstbeskattes løbende hos modtageren, jf. statsskattelovens § 4c. Ligningslovens § 12 hjemler som udgangspunkt fradrag for ydelsen, men samtidig indeholder den en række begrænsninger i fradragsretten.

Kombinationen af kapitalisering og løbende beskatning har i et vist omfang givet anledning til dobbeltbeskatning, idet det samme beløb hos modtageren både blev avancebeskattet og beskattet løbende, ligesom det samme beløb hos yderen både kunne fradrages løbende og indgik i anskaffelsessum og eventuelt afskrivningssaldo.

Med lov nr. 386 af 2. juni 1999 er der gennemført nye regler for beskatning af løbende ydelser. De nye regler gælder for løbende ydelser påtaget som led i gensidigt bebyrdende aftaler, der er indgået den 1. juli 1999 eller senere. Det er lovfæstet, at løbende ydelser skal kapitaliseres på aftaletidspunktet. Endvidere indføres et saldossystem, der sikrer, at der ikke sker dobbeltbeskatning eller gives dobbeltfradrag. Ordningen er nærmere beskrevet i kapitel 11.

Interessentskabsandele m.v.

Et interessentskab er ikke et selvstændigt skattesubjekt, hvorfor interessentskabets aktiviteter beskattes hos de enkelte interessenter. Der kan opstå skatteretlige spørgsmål i forbindelse med overdragelse af interessentskabsandele.

Efter de selskabsretlige regler er den enkelte interessent alene berettiget til en ideel andel i selskabets værdier. Denne andel kan som udgangspunkt alene overdrages, når samtlige interessenter er enige herom. Dette udgangspunkt kan fraviges ved at indgå en aftale om ret til at overdrage andelen.

Den skattemæssige behandling af interessentskaber er noget anderledes, idet man her betragter interessenten som direkte ejer af en til vedkommendes ideelle anpart svarende andel i hvert enkelt aktiv i interessentskabet. Dette har den konsekvens, at ind- og udtræden samt overdragelse af interessentskabsandele skatteretligt betragtes som erhvervelse og afhændelse af en forholdsmæssig del af hvert af interessentskabets aktiver. Tilsvarende udgør indskud af skatterelevante aktiver i selskabet i skattemæssigt henseende indskyderens delsalg af den andel, indskyderen ikke selv beholder, og de andre interessenters delkøb af denne andel. En interessents successive overtagelse af hele virksomheden anses også som successivt køb og salg.

Som eksempel på indtræden kan nævnes, at indtræder en tredjemand i et interessentskab med en andel på 1/3, anses vedkommende skatteretligt for at have købt 1/3 af aktiverne, og de hidtidige interessenter anses skatteretligt for at have solgt 1/3 af aktiverne med deraf følgende pligt til at betale skat af en eventuel avance og eventuelle genvundne afskrivninger. Tilsvarende betragtes udtræden som salg til de tilbageværende. Indskyder en interessent i et interessentskab med 3 interessenter, der hver har en ideel andel på 1/3 i interessentskabet, et aktiv, anses interessenten skatteretligt for at have afstået 2/3 af aktivet, og de to andre interessenter anses for at have erhvervet hver halvdelen af den afståede andel, dvs. 1/3 af det solgte aktiv.

Det er fast skatteretlig praksis, at enhver form for overdragelse af interessentskabsandele, enten til en af de andre interessenter eller til en tredjemand og uanset på hvilket tidspunkt, kan udløse avancebeskatning efter de sædvanlige regler herom.

Tilsvarende regler gælder i forhold til P/S'er og K/S'er.

8.2 Skatteretlige successionsregler

Den efterfølgende beskrivelse af successionsregler omfatter alene de mest almindelige transaktioner, der kan ske med succession. Der findes eksempelvis ingen beskrivelse af fusionsskattelovens regler om fusion, der kan anvendes i tillempt udgave af en række kooperative virksomheder m.v. De sidstnævnte virksomheder findes at være mindre relevante i generationsskiftesammenhæng. Tilsvarende er reglerne for fusion, spaltning og tilførsel af aktiver mellem udenlandske og danske selskaber eller udenlandske selskaber, der måtte være begrænset skattepligtige til Danmark, ikke medtaget.

8.2.1 Succession ved familieoverdragelse i levende live

Overdragelse af aktiver og passiver

Kildeskattelovens § 33 C indeholder regler, der giver mulighed for succession ved familieoverdragelse af en personlig ejet erhvervsvirksomhed i overdragerens levende live. Ved overdragelse af en personligt ejet virksomhed medfører succession, at overdrageren ikke beskattes af sin fortjeneste ved overdragelsen. I stedet indtræder erhververen i overdragerens skattemæssige stilling med hensyn til anskaffelsessum, anskaffelsestidspunkt og anskaffelseshensigt. Dette betyder, at erhververen i princippet overtager en udskudt skat svarende til den skattebesparelse, som overdrageren opnår. Det er en betingelse, at der på overdragelsestidspunktet foreligger en fortjeneste på de aktuelle aktiver. Latente tab kan ikke videreføres af næste generation. Successionsordningen kan kombineres med f.eks. en gaveoverdragelse, således at man udnytter de afgiftsfri gaver, man må give til den nærmeste familie, se nedenfor i afsnit 8.8.

Ved afskrivningsberettigede aktiver medfører overdragelsen således ikke beskatning af eventuelle genvundne afskrivninger. Til gengæld fortsætter erhververen afskrivningerne med udgangspunkt i overdragerens afskrivningsgrundlag, som om aktivet var anskaffet af erhververen på samme tidspunkt og til samme pris som af overdrageren. Afskrivninger, som er foretaget af overdrageren, anses for foretaget af erhververen.

Tilsvarende er det overdragerens forhold, der er udgangspunkt ved beregningen af fortjeneste eller tab ved erhververens senere salg af de pågældende aktiver.

Hvis der er tale om en virksomhed, som ikke er personligt ejet men i stedet drives i selskabsform, er der i visse tilfælde mulighed for succession ved overdragelse af hovedaktionæraktier m.v. i overdragerens levende live, jf. nærmere om aktieavancebeskatningslovens § 11 nedenfor.

Personkreds

De personer, der har adgang til at succedere, er børn og børnebørn samt søskende og deres børn og børnebørn. Adoptivforhold og stedbarnsforhold sidestilles med naturligt slægtskab.

Succession kan dog aldrig finde sted ved overdragelse til personer, der er hjemmehørende i udlandet, medmindre det overtagne skaber fast driftssted her i landet for erhververen, eller er en del af dennes herværende faste ejendom. Der kan aldrig succederes ved overdragelse af skibe og luftfartøjer til en person, der er hjemmehørende i udlandet.

En person er hjemmehørende i udlandet, hvis vedkommende ikke er skattepligtig her til landet efter kildeskattelovens § 1. Endvidere betragtes en person også som hjemmehørende i udlandet, selv om vedkommende er skattepligtig her til landet efter kildeskattelovens § 1, hvis vedkommende i henhold til bestemmelserne i en dobbeltbeskatningsaftale med en fremmed stat, Færøerne eller Grønland må anses for hjemmehørende der.

Betingelser

Adgangen til at succedere forudsætter, at der sker virksomhedsoverdragelse, enten ved at hele virksomheden overdrages, eller ved at en ideel andel af hele virksomheden overdrages. Der kan ikke succederes, hvis det kun er enkelte af virksomhedens aktiver, der overdrages, medmindre disse aktiver i sig selv udgør en selvstændig erhvervsvirksomhed.

Overdrager og erhverver kan fra skatteobjekt til skatteobjekt vælge, om erhververen skal succedere eller ej. Der kan dog ikke succederes, hvis værdien af aktivet ved overdragelsen er mindre end anskaffessummen, således at der ved et salg til tredjemand ville være realiseret et tab.

Overdrageren og erhververen kan heller ikke vælge, at erhververen skal succedere i en del af et skatteobjekt og lade være at succedere i den øvrige del. Driftsmidler, som afskrives under ét, betragtes kun som et skatteobjekt. Det samme gælder f.eks. varelager. Ved flere på hinanden følgende overdragelser af en virksomhed mellem de samme personer kan man dog ved hver ny deloverdragelse tage selvstændig stilling til succession, uafhængigt af hvad der blev besluttet ved forrige deloverdragelse.

Ved overdragelse af en afskrivningsberettiget fast ejendom kan det tænkes, at der dels opstår et tab beregnet efter reglerne i ejendomsavancebeskatningsloven og dels en fortjeneste i form af genvundne afskrivninger. I sådanne tilfælde vil erhververen kunne indtræde i overdragerens skattemæssige stilling alene vedrørende de skattemæssige afskrivninger.

Hvis en virksomhed samtidig overdrages til flere erhververe, kan hver af dem (sammen med overdrageren) vælge succession uafhængigt af de øvrige.

Det er endvidere en forudsætning for, at der kan succederes, at overdrager og erhverver er enige herom. Beslutningen om, at erhververen indtræder i overdragerens skattemæssige stilling, skal senest meddeles i forbindelse med indgivelse af overdragerens selvangivelse. Successionsadgangen bortfalder ikke, selv om selvangivelsen indgives for sent.

Ved værdiansættelsen anvendes handelsværdien. Hvis værdiansættelser, som parterne har lagt til grund ved en overdragelse, ændres i forbindelse med beregninger af afgift eller skat af en eventuel gave, kan parterne træffe en ny beslutning om, hvorvidt erhververen indtræder i overdragerens stilling. Denne beslutning skal meddeles overdragerens skattekommune senest 3 måneder efter, at den afgifts- eller skattepligtige har modtaget meddelelse om ændringen.

Der stilles ikke krav om, at erhververen skal eje virksomheden i en bestemt periode for at få adgang til succession. Der gælder dog en særlig underskudsregel, der skal medvirke til, at overdragelsen ikke blot er midlertidig, og at bestemmelserne kun anvendes ved reelle generationsskifter. Det gælder således, at hvis reglerne om succession er anvendt i forbindelse med overdragelse af en virksomhed eller en andel heraf, kan erhververen af virksomheden ikke fratække underskud, som stammer fra indkomstår før erhvervelsen i en eventuel fortjeneste ved videreoverdragelse af virksomheden.

Hvilke aktiver

Successionen kan som udgangspunkt omfatte alle aktiver i en virksomhed, på hvilke fortjenesten ellers beskattes ved virksomhedsafståelse. Der kan dog ikke succederes i fortjeneste efter ejendomsavancebeskatningsloven, medmindre den faste ejendom helt eller delvist anvendes i overdragerens erhvervsvirksomhed. Udlejning af fast ejendom betragtes i den forbindelse ikke som erhvervsvirksomhed. Dette er dog ikke til hinder for at anvende reglerne for bortforpagtede ejendomme, der er omfattet af vurderingslovens § 33, stk. 4 og 7, idet disse ikke betragtes som omfattet af virksomhed ved udlejning af fast ejendom.

Det er uden betydning for beskattningen efter ejendomsavancebeskatningsloven, om der succederes i beskattningen af genvundne afskrivninger efter afskrivningsloven.

Hvis en ejendom er erhvervet som led i overdragerens næringsvej, skal fortjenesten ikke beskattes efter ejendomsavancebeskatningsloven, og erhververen kan derfor indtræde i overdragerens skattemæssige stilling. En erhverver, der erhverver en sådan ejendom med succession, kan ved et senere salg fratække frigørelsesafgift, som blev pålagt, mens ejendommen var i overdragerens besiddelse.

Der kan ikke succederes i fortjeneste, der skal beskattes efter reglerne i kursgevinstloven, medmindre overdrageren udøver næring ved køb og salg af fordringer eller driver næringsvirksomhed ved finansiering. Endvidere er der adgang til at succedere i gevinster på fordringer og gæld i udenlandsk valuta. I disse tilfælde er det dog en betingelse for at succedere, at fordringerne har tilknytning til den erhvervsmæssige virksomhed, selv om dette ikke er en betingelse for beskattning efter kursgevinstloven.

Konvertible obligationer beskattes efter reglerne i aktieavancebeskatningsloven, og adgangen til succession i fortjeneste herpå afgøres derfor i henhold til aktieavancebeskatningslovens § 11, jf. nedenfor.

Ved succession i afskrivningsberettigede aktiver fortsætter erhververen afskrivningerne. Dette gælder, hvadenten der er tale om maskiner, inventar og lignende driftsmidler ("rene" såvel som "blandede"), om bygninger eller om installationer i afskrivningsberettigede bygninger. I henhold til afskrivningslovens almindelige regler gælder, at overdrageren ikke har afskrivningsret i afståelsesåret. Til gengæld kan erhververen afskrive. Det bemærkes, at erhververen ikke succederer i overdragerens besiddelsestid i relation til afskrivningslovens regler om nedrivningsfradrag.

Ved overdragelse af varelager og husdyrbesætninger kan erhververen succedere i overdragerens nedskrivninger husdyrbeskatningsloven. Successionen sker med udgangspunkt i den nedskrevne værdi ved udgangen af året forud for successionsåret.

Som nævnt kan der ikke succederes i tab.

Ved overdragelse af en husdyrbesætning med succession lægges forskelsbeløbet vedrørende den overtagne del af stambesætningen til den værdi, som overdrageren senest har benyttet. Hvis den herved fremkomne værdi er højere end handelsværdien på overdragelsestidspunktet, udelukkes succession i medfør af reglerne om tab.

Erhververen kan ikke indtræde i overdragerens eventuelle henlæggelser til investeringsfonds og indskud på etableringskonti. Erhververen kan heller ikke anvende sine egne henlæggelser til investeringsfonds eller egne etableringskontiindskud til forlods afskrivning på aktiver, som er erhvervet med succession fra overdrageren.

Overdragelse af aktier/anparter

Aktieavancebeskatningslovens § 11 indeholder særlige regler om succession ved overdragelse af aktier. Reglerne svarer i vidt omfang til de ovenfor beskrevne regler vedrørende andre aktiver. Det er således samme personkreds, der kan succedere. Ligesom for andre aktiver kan der ikke succederes i tab på aktier, og erhververens underskud fra indkomstår før erhvervelsen kan ikke modregnes i fortjeneste ved overdragelse af aktierne. Endvidere finder en række bestemmelser om værdiansættelse og meddelelse til skattemyndighederne anvendelse for både aktier og andre aktiver.

For, at erhververen kan succedere i overdragerens skattemæssige stilling, kræves det, at der er tale om overdragelse af hovedaktionæraktier. Ved hovedaktionæraktier forstås som udgangspunkt aktier, hvor ejeren inden for de seneste 5 år har ejet mere end 25 pct. af aktierne i selskabet eller rådet over mere end 50 pct. af stemmевærdien i selskabet. Ved aktier erhvervet ved skattefri virksomhedsomdannelse af en personligt ejet virksomhed ses dog på andelen i aktiekapital/stemmевærdi inden for de seneste 10 år. Ved opgørelsen af andelen af aktiekapital henholdsvis stemmевærdi medregnes visse nærtbeslægtedes besiddelser.

Endvidere er det et krav for at kunne succedere, at den enkelte overdragelse udgør mindst 15 pct. af stemmевærdien i selskabet. Der er således en grænse for hvor store værdier, der uden beskattning kan overføres til næste generation, uden at der samtidig overføres indflydelse. Uanset overdragelsens omfang kan der dog succederes i næringsaktier og visse andelsbeviser.

Visse typer aktier kan der slet ikke succederes i. Det gælder visse aktier i finansielle selskaber i udlandet, og visse aktier købt for lånte midler.

Endvidere kan der ved overdragelse af børsnoterede aktier kun succederes i den del af overdragelsen, der overstiger et reguleret grundbeløb på 83.300 kr. (113.300 kr. i 1999). Fortjenesten vedrørende den del af overdragelsen, der ligger under grundbeløbet beskattes hos overdrageren. Hvis den post børsnoterede aktier, der overdrages, er sammensat af aktier, der er anskaffet på forskellige tidspunkter, beskattes overdrageren af de først anskaffede aktier.

Passivposter

Uanset om der overdrages aktiver/passiver eller aktier/anparter, kan der i forbindelse med overdragelsen af virksomheden opstå en gave. I henhold til kildeskattelovens § 33 D er der i disse tilfælde adgang til at beregne en særskilt passivpost, som er et nedslag i gaveværdien ved afgiftsberegningen eller indkomstbeskatningen. Herved kan der kompenseres for den latente skattebyrde, der overtages af erhververen ved successionen.

Passivposten beregnes på grundlag af den skattepligtige fortjeneste, som ville være fremkommet, hvis overdrageren havde solgt det pågældende aktiv på tidspunktet for overdragelsen af virksomheden. Passivposten udgør 30 pct. af den beregnede fortjeneste, der ikke ville være aktieindkomst. Passivposten af den beregnede fortjeneste, der ville være aktieindkomst, udgør 20 pct., hvis fortjenesten vedrører unoterede aktier, og 12,5 pct., hvis fortjenesten vedrører børsnoterede aktier.

8.2.2 Succession ved død

I skattemæssig henseende opdeles dødsboer, som er selvstændige skattesubjekter, i dødsboer, der er fritaget for beskatning, og dødsboer, der ikke er fritaget for beskatning.

Det er størrelsen af boets aktiver og nettoformue på skæringsdagen i boopgørelsen, som er afgørende for, om et dødsbo er fritaget for beskatning. Dødsboet er skattefritaget, hvis aktiverne ikke overstiger 1.373.800 kr. (1999), og nettoformuen ikke overstiger 1.056.800 kr. (1999). Der kan ikke ske udlodning med succession fra dødsboer, som er fritaget for beskatning, bortset fra de nedenfor omtalte særlige regler ved udlodning af en erhvervsvirksomhed.

Aktiver og passiver, der indgår i dødsboer, ansættes i boopgørelsen til deres handelsværdi. Opstår der mellem den kommunale skattemyndighed og dødsboet uenighed om værdiansættelsen, har begge parter mulighed for at anmode skifteretten om at udmelde en eller flere sagkyndige til at foretage en vurdering efter lov om dødsboskifte.

Ved udlodning fra dødsboer, der ikke er fritaget for beskatning, kan udlokningsmodtager under visse betingelser succedere i afdødes anskaffelsestidspunkt, -sum og -hensigt vedrørende det udloddede aktiv. Det er egentlig dødsboets skattemæssige stilling, som udlokningsmodtageren succederer i, men forud for denne succession ligger dødsboets succession i afdødes (og eventuelt afdødes ægtefælles) skattemæssige stilling. Der er undtagelsesvis også mulighed for at succedere i aktiver, der er anskaffet af dødsboet.

I det omfang, der succederes, skal der ved beregningen af boafgifter beregnes en passivpost, der modsvarer den latente skattebyrde, som modtageren påtager sig ved udlodningen, jf. afsnit 8.8.

Almindelige betingelser for succession

Udover at boet ikke må være fritaget for beskatning, er det for det første en betingelse, at der er tale om en udlodning. Ved udlodning fra et bo forstås alle afståelser fra et bo til arveladerens efterlevende ægtefælle, arvinger eller legatarer. Der er tale om udlodning, selv om modtageren - ved at yde boet helt eller delvist vederlag - modtager aktiver, hvis værdi overstiger vedkommendes andel i boet.

Kun en begrænset kreds af modtagere kan imidlertid succedere fuldt ud i forbindelse med en udlodning, der overstiger deres andel af boet. Hertil kræves således, at modtageren er afdødes efterlevende ægtefælle, barn, barnebarn, bror eller søster, brors eller søsters barn eller barnebarn. Adoptivforhold og stedbarnsforhold sidestilles med naturligt slægtskabsforhold. Hvis modtageren ikke er omfattet af den nævnte personkreds, kan der kun ske udlodning med succession i værdier, der svarer til modtagerens andel af boet.

Kun fysiske personer kan succedere. Ved udlodning til juridiske personer behandles udlodningen som et almindeligt salg.

Der kan kun succederes ved udlodning af en erhvervsvirksomhed eller en ideel andel af en sådan. Der gælder særlige regler for fast ejendom omfattet af ejendomsavancebeskatningsloven og for aktier, jf. nedenfor.

Der kan som udgangspunkt kun succederes i aktiver. Der er dog mulighed for at succedere i passiver, der er accessoriske til et udloddet aktiv, hvori der succederes. Det kan f.eks. være tilfældet, når der udloddes en ejendom med indestående prioritetsgæld.

Det er en betingelse for succession, at der ved udlodningen konstateres en fortjeneste. Konstateres der et tab, behandles udlodningen som et salg, og tabet er fradragsberettiget i boet.

Hvis udlodningsmodtageren ikke er hjemmehørende i Danmark - herunder efter en indgået dobbeltbeskatningsoverenskomst - kan vedkommende kun succedere i det omfang, aktiverne efter udlodningen kan beskattes i Danmark, herunder efter en indgået dobbeltbeskatningsoverenskomst.

Udgangspunktet er, at modtageren af udlodningen succederer, hvis betingelserne for succession er opfyldt. Boet kan dog i ethvert tilfælde bestemme, at beskatning skal ske i boet, og at udlodningsmodtageren derfor ikke kan succedere. Boet kan også vælge at udlodde et aktiv delvis med og delvis uden succession.

Særlige bestemmelser vedrørende visse aktiver

For visse aktivtyper gælder, at beskatning altid skal ske i boet, hvilket indebærer, at succession er udelukket. Der kan ikke succederes i gevinst ved udlodning af en ejendom, der er omfattet af ejendomsavancebeskatningsloven, medmindre mere end halvdelen af den pågældende ejendom blev anvendt i afdødes eller en efterlevende ægtefælles erhvervsvirksomhed. I den forbindelse anses udleje af fast ejendom ikke som erhvervsvirksomhed, medmindre ejendommen er omfattet af vurderingslovens § 33, stk. 4 og 7.

Hvis en ejendom er erhvervet som led i afdødes eller en efterlevende ægtefælles næringsvej, skal fortjenesten ikke beskattes efter ejendomsavancebeskatningsloven, og udlodningsmodtageren kan derfor indtræde i afdødes skattemæssige stilling. En udlodningsmodtager, der modtager en sådan ejendom med succession, kan ved et senere salg fratække frigørelsesafgift, som blev pålagt, mens ejendommen var i afdødes, boets eller ægtefællens besiddelse.

Visse typer aktier kan der ikke succederes i, medmindre aktierne udloddes til en efterlevende ægtefælle. Det drejer sig om aktier i finansielle selskaber i skattelylande og aktier købt for lånte midler.

Der kan succederes i andre aktietyper, hvis udlodningen til den enkelte modtager udgør mere end 1 pct. af aktiekapitalen i det pågældende selskab. Det er dog et krav, at selskabets virksomhed ikke i væsentligt omfang består i at besidde værdipapirer eller at udleje fast ejendom. I den forbindelse medregnes ikke selskaber, der udøver næring med køb og salg af værdipapirer eller finansieringsvirksomhed, ligesom bortpagtning af fast ejendom som nævnt i vurderingslovens § 33, stk. 4 og 7, ikke anses for virksomhed ved udlejning af fast ejendom. Kravene til udlodningens omfang og selskabets aktivitet gælder ikke ved udlodning til en efterlevende ægtefælle.

Uanset overdragelsens omfang og selskabets aktivitet kan der dog succederes i næringsaktier og visse andelsbeviser.

Der gælder en særlig begrænsning i successionsadgangen ved udlodning af børsnoterede aktier. Der kan således kun succederes i den del af den enkelte udlodning, der overstiger 113.300 kr.(1999). Den del af udlodningen, der ligger under grundbeløbet, beskattes i boet. Hvis den post børsnoterede aktier, der udloddes, er sammensat af aktier, der er anskaffet af afdøde på forskellige tidspunkter, beskattes boet af de først anskaffede aktier.

Hvis afdøde havde foretaget indskud på etableringskonto, kan en udlodningsmodtager ikke succedere heri. En eventuel efterlevende ægtefælle kan dog overtage afdødes etableringskontoinnskud på de for afdøde gældende betingelser.

Særligt om udlodning af en erhvervsvirksomhed

I de tilfælde, hvor afdødes (eller en eventuel efterlevende ægtefælles) erhvervsvirksomhed udloddes, gælder en række særlige regler for modtageren af udlodningen. Disse regler gælder, uanset om erhvervsvirksomheden udloddes fra et dødsbo, der er fritaget for beskatning.

Ved udlodning af en erhvervsvirksomhed kan modtageren overtage forskudsafskrivninger og henlæggelser til investeringsfonds på de for afdøde gældende betingelser. I de tilfælde, hvor den efterlevende ægtefælles erhvervsvirksomhed udloddes, sker overtagelsen på de betingelser, der gælder for den efterlevende ægtefælle. Hvis erhvervsvirksomheden udloddes til flere i forening, kan kun en af udlovningsmodtagerne succedere i afdødes eller en efterlevende ægtefælles forskudsafskrivninger eller investeringsfondshenlæggelser.

Hvis afdøde eller dennes efterlevende ægtefælle har anvendt virksomhedsordningen med hensyn til den udloddede erhvervsvirksomhed i indkomståret forud for dødsåret, kan udlovningsmodtageren overtage indestående på konto for opsparet overskud. Hvis udlovningsmodtageren kun overtager en del af erhvervsvirksomheden, kan vedkommende kun overtage en forholdsmæssig del af indestående på konto for opsparet overskud.

Det vil sige, at overtager flere udlovningsmodtagere virksomheden i sameje, kan de overtage indestående på konto for opsparet overskud i samme forhold, som de overtager virksomheden. Overtages én af flere virksomheder, fordeles det opsparede overskud efter forholdet mellem kapitalafkastgrundlaget for den overtagne virksomhed og hele kapitalafkastgrundlaget ved udløbet af indkomståret før dødsåret. Dødsboet kan således ikke frit bestemme hvilke udlovningsmodtagere, der helt eller delvist skal overtage konto for opsparet overskud.

Hvis en udlovningsmodtager afslår helt eller delvist at succedere i konto for opsparet overskud, skal den pågældende del af kontoen efterbeskattes. Den kan ikke overtages af andre udlovningsmodtagere, selv om de pågældende også overtager en del af virksomheden.

Det er ikke en forudsætning for at overtage konto for opsparet overskud, at virksomheden, hvortil det opsparede overskud knytter sig, overtages med succession. Det er derimod en betingelse, at udlovningsmodtageren selv opfylder virksomhedsskattelovens krav til at anvende virksomhedsordningen. Det er også en forudsætning, at udlovningsmodtageren overtager virksomheden eller en del heraf for at føre den videre.

Hvis afdøde eller dennes efterlevende ægtefælle har anvendt kapitalafkastordningen med hensyn til den udloddede erhvervsvirksomhed i indkomståret forud for dødsåret, kan udlovningsmodtageren overtage indestående på konjunkturudligningskonto ved udløbet af indkomståret før dødsåret. Reglerne for overtagelse af indestående på konjunkturudligningskonto er helt parallelle med reglerne om overtagelse af indestående på konto for opsparet overskud.

For udlovningsmodtagere, der ikke er nært beslægtet med afdøde, gælder yderligere den begrænsning i adgangen til at overtage afdødes indestående på konto for opsparet overskud eller konjunkturudligningskonto, at der ikke kan overtages indeståender, der overstiger de pågældendes andel i boet. Denne begrænsning har betydning i de tilfælde, hvor udlovningsmodtageren ikke er afdødes efterlevende ægtefælle, barn, barnebarn, bror eller søster, bror eller søsters barn eller barnebarn.

Uskiftet bo

Hvis en efterlevende ægtefælle får boet udleveret til uskiftet bo, opstår der ikke et dødsbo, som er et selvstændigt skattesubjekt. I stedet beskattes afdødes indkomst i mellemprioriteten (perioden fra udløbet af afdødes seneste indkomstår forud for dødsfaldet til og med dødsdagen) hos den efterlevende ægtefælle.

Den efterlevende ægtefælle succederer i afdødes skattemæssige stilling med hensyn til aktiver og passiver, der har tilhørt afdøde. Det vil sige, at aktiver og passiver, der før dødsfaldet har tilhørt afdøde, anses for erhvervet af den efterlevende ægtefælle på de tidspunkter, til de beløb, og under de omstændigheder, hvorved de i sin tid er erhvervet af afdøde.

Den efterlevende ægtefælle kan dog vælge ikke at succedere i afdødes skattemæssige stilling med hensyn til afdødes forskudsafskrivninger, investeringsfondshenlæggelser og indskud på etableringskonto.

Hvis der er tale om en erhvervsvirksomhed, hvorpå afdøde anvendte virksomhedsordningen, indtræder den efterlevende ægtefælle i afdødes stilling vedrørende indestående på konto for opsøret overskud og indskudskonto. Tilsvarende indtræder den efterlevende ægtefælle i afdødes stilling vedrørende indestående på konjunkturudligningskonto, hvis afdøde anvendte kapitalafkastordningen på virksomheden.

8.2.3 Succession ved fusion

Ved fusion forstås den situation, hvor et selskab overdrager sin formue som helhed til et andet selskab eller sammensmeltes med dette.

En fusion kan gennemføres som en skattefri fusion efter fusionsloven eller som en skattepligtig fusion, der betragtes som almindeligt skattepligtigt køb og salg af aktiver og passiver med efterfølgende ophørsbeskatning af det indskydende selskab samt avancebeskatning af dets selskabsdeltagere.

Fusionsloven anvender også successionsprincippet. På selskabsniveau betyder det, at der ikke sker beskatning i det indskydende selskab af den ved fusionen konstaterede fortjeneste eller tab på de aktiver og passiver, der overføres til det modtagende selskab. Disse latente skatter overtages af det modtagende selskab. Det modtagende selskab overtager ligeledes det indskydende selskabs skattemæssige stilling, for så vidt angår afskrivninger. Beskatningen af både avancer og genvundne afskrivninger udskydes således, indtil det modtagende selskab afstår de overtagne aktiver og passiver, medmindre også denne afståelse sker ved en transaktion med succession. På aktionærniveau medfører successionen, at selskabsdeltagerne i det indskydende selskab ikke avancebeskattes, når deres aktier eller anparter i det indskydende selskab vederlægges med aktier eller anparter i det modtagende selskab. En eventuel beskatning udskydes indtil vederlagsaktierne eller -anparterne i det modtagende selskab afstås ved en skattepligtig afståelse.

Betingelser

Det er en betingelse for anvendelse af fusionslovens regler, at selskabsdeltagerne i det indskydende selskab vederlægges med aktier eller anparter i det modtagende selskab og eventuelt et kontant udligningsbeløb på højst 10 pct. af disse værdipapirers samlede pålydende værdi eller, når der ikke eksisterer en pålydende værdi, deres bogførte værdi. Der kan foretages skævdeling af det kontante udligningsbeløb.

I følgende situationer kræver fusion Ligningsrådets (fra 1. januar 2000 skatteministerens) tilladelse:

- I tilfælde af fusion mellem et moder- og datterselskab, hvor moderselskabet ikke i et tidsrum på tre år forud for fusionen har besiddet den fornødne stemmemajoritet til at gennemføre fusionen.
- I de situationer, hvor et af de fusionerende selskaber inden for en tre års periode forud for fusionsdatoen - uden for normal samhandel - har erhvervet aktiver fra selskabsdeltagerne eller et selskab, der beherskes af en eller flere af selskabsdeltagerne i et af de fusionerende selskaber.
- Når et af de fusionerende selskaber er stiftet mindre end et år forud for fusionen.
- Når mere end 50 pct. af aktiekapitalen eller mere end 50 pct. af den samlede stemmевærdi har skiftet ejer inden for et tidsrum på et år forud for fusionen.

I alle fire situationer kan Ligningsrådet (fra 1. januar 2000 skatteministerens) fastsætte særlige vilkår for sin tilladelse.

I forbindelse med fusionen skal der ifølge de selskabsretlige regler bl.a. udarbejdes en fusionsplan, en fælles revideret regnskabsopstilling, en åbningsstatus for det modtagende selskab og en skriftlig redegørelse for fusionsplanen. Den fælles regnskabsopstilling kan have en opgørelsesdag, der ligger indtil 6 måneder forud for underskrivelsen af fusionsplanen.

Datoen for åbningsstatus anses i skattemæssig sammenhæng for fusionsdatoen. Fusionsdatoen skal være sammenfaldende med skæringsdatoen for det modtagende selskabs regnskabsår. Det kræves imidlertid ikke, at fusionen er vedtaget på dette tidspunkt, og en skattefri fusion kan således gennemføres med mere end 6 måneders tilbagevirkende kraft.

Det er en betingelse for anvendelse af fusionslovens regler, at de i henhold til selskabsretten udarbejdede dokumenter indsendes til Told- og Skattestyrelsen senest 6 måneder efter fusionsdagen

(for fusioner, hvor fusionsdatoen ligger efter 1. januar 2000 skal dokumenterne indsendes senest 1 måned efter den dag, hvor fusionen er vedtaget i alle de involverede selskaber). Ligningsrådet/skatteministeren har mulighed for at dispensere fra fristen.

Retsvirkninger for de fusionerende selskaber

Det indskydende selskabs skattepligtige indkomst opgøres for perioden fra udløbet af det sidste sædvanlige indkomstår indtil fusionsdatoen. Der tages ved skatteansættelsen ikke hensyn til, at selskabet som en konsekvens af fusionen opløses.

Det modtagende selskab er forpligtet til at indgive selvangivelse for det indskydende selskabs skattepligtige indkomst i perioden fra udløbet af det sidste sædvanlige indkomstår og indtil fusionsdatoen. Det modtagende selskab succederer i det indskydende selskabs rettigheder og pligter overfor skattevæsenet og hæfter således for eventuelle skattekrav, men har samtidig ret til at modtage for meget indbetalt skat m.v.

Skattepligten påhviler efter fusionsdatoen det modtagende selskab.

Det indskydende selskabs aktiver og passiver overtages af det modtagende selskab, således at de skattemæssigt behandles, som om de var anskaffet af dette på de tidspunkter, hvor de er erhvervet af det indskydende selskab, og for de anskaffelsessummer, hvortil de er erhvervet af dette selskab. Successionen bevirker tillige, at eventuelle skattemæssige afskrivninger, det indskydende selskab måtte have foretaget, anses for foretaget af det modtagende selskab. Ligeledes succederer det modtagende selskab i ubenyttede investeringsfondshenlæggelser foretaget af det indskydende selskab.

Aktiver og passiver, som det indskydende selskab har erhvervet med spekulationshensigt eller som led i næring, behandles ved opgørelsen af det modtagende selskabs skattepligtige indkomst, som om de var erhvervet af dette selskab i spekulationshensigt, henholdsvis som led i næring.

Underskud oparbejdet i perioden forud for fusionsdatoen kan, uanset de almindelige regler om underskudsfræførsel i ligningslovens § 15, ikke fradrages i det modtagende selskabs skattepligtige indkomst. Dette gælder underskud oparbejdet i såvel det indskydende som det modtagende selskab. Underskudsbegrænsningen gælder dog ikke, når et moderselskab fusionerer med et datterselskab, som det har været sambeskattet med i de seneste fem indkomstår forud for fusionsdatoen.

Gennemføres en fusion med tilbagevirkende kraft, vil et eventuelt underskud, der opstår efter fusionsdatoen, men inden vedtagelsen, som altovervejende hovedregel kunne fradrages i det modtagende selskab. Der gælder dog en særlig begrænsningsregel for modregning af underskud i nettokapitalindtægter og for situationer, hvor et eller flere af de fusionerende selskaber er uden erhvervsmæssig aktivitet.

Retsvirkninger for selskabsdeltagerne i de fusionerende selskaber

Selskabsdeltagere i det indskydende selskab, der alene vederlægges med aktier eller anparter i det modtagende selskab, beskattes ikke på fusionstidspunktet. Aktierne eller anparterne i det modtagende selskab behandles ved opgørelsen af den skattepligtige almindelige indkomst, som om de var erhvervet på samme tidspunkt og for samme anskaffelsessum som aktierne eller anparterne i det indskydende selskab.

Der er ikke som ved anvendelse af lov om skattefri virksomhedsomdannelse krav om, at der i forbindelse med fusionens gennemførelse skal indsendes en opgørelse over de modtagne aktier eller anparter anskaffelsessum, og eventuelle spørgsmål vedrørende fastsættelsen af denne kommer derfor først frem, når aktionæren senere sælger de modtagne aktier eller anparter.

Var de ombyttede aktier eller anparter anskaffet som led i selskabsdeltagerens næringsvej, anses de modtagne aktier eller anparter også for anskaffet som led i næring. Ligeledes anses modtagne aktier eller anparter for omfattet af aktieavancebeskatningslovens §§ 2 b, 2 c og 2 e, såfremt de ombyttede aktier eller anparter var omfattet af disse bestemmelser. Var de ombyttede aktier eller anparter omfattet af aktieavancebeskatningslovens § 2 a, anses de modtagne aktier eller anparter for omfattet af samme bestemmelse i de for selskabsdeltageren følgende tre indkomstår.

Selskabsdeltagerne i det indskydende selskab beskattes efter reglerne i aktieavancebeskatningsloven, i det omfang de - inden for 10 pct.-grænsen - bliver vederlagt med andet end aktier eller anparter i det

modtagende selskab. Kursen fastsættes i det tilfælde til kursen på fusionsdatoen. Såfremt en selskabsdeltager har erhvervet aktier eller anparter i det indskydende selskab på flere forskellige tidspunkter og i et større antal end de aktier eller anparter, der indløses ved fusionen, anses de tidligst erhvervede aktier eller anparter for indløst.

8.2.4 Succession ved spaltning

Ved spaltning forstås den transaktion, hvorved et selskab overfører en del af eller samtlige aktiver og passiver til et eller flere eksisterende selskaber ved i henhold til en pro rata-regel at tildele sine selskabsdeltagere aktier i det eller de modtagende selskaber og eventuelt en kontant udligningssum på højst 10 pct. af disse værdipapirers pålydende værdi, eller, når der ikke eksisterer en pålydende værdi, deres bogførte værdi. Skævdeling af den kontante udligningssum mellem selskabsdeltagerne er på grund af pro rata-betingelsen ikke mulig.

Det gælder endvidere, at såfremt det indskydende selskab ikke ophører ved spaltningen, skal de aktiver og passiver, der overføres til det modtagende selskab eller til hvert af de modtagende selskaber, udgøre en gren af en virksomhed. Ved en gren af en virksomhed forstås alle aktiver og passiver i en afdeling af et selskab, som ud fra et organisationsmæssigt synspunkt udgør en selvstændig bedrift, dvs. en samlet enhed, der kan fungere ved hjælp af egne midler.

Spaltning af anpartsselskaber er selskabsretligt ikke mulig. Et anpartsselskab kan således alene deltage i en spaltning som det modtagende selskab.

Spaltning af selskaber efter fusionsskatteoven forudsætter Ligningsrådets tilladelse (fra 1. januar 2000 skatteministeren), og Ligningsrådet/skatteministeren kan fastsætte vilkår for en sådan tilladelse, jf. afsnit 8.2.7.

Retsvirkninger for de selskaber, der deltager i spaltningen

Ved ophør af det indskydende selskab ved spaltningen er retsvirkningen for det eller de modtagende selskaber parallel med reglerne ved fusion, jf. afsnit 8.2.3. Det indskydende selskabs skattepligtige indkomst opgøres for perioden fra udløbet af det sidste sædvanlige indkomstår indtil spaltningsdatoen. De modtagende selskaber er forpligtet til at indgive selvangivelse for det indskydende selskabs skattepligtige indkomst i denne periode, og de modtagende selskaber succederer i det indskydende selskabs rettigheder og pligter overfor skattevæsenet.

Hvis det indskydende selskab ikke ophører ved spaltningen, består dets skattepligt naturligvis fortsat.

Successionsreglerne for det indskydende selskabs aktiver og passiver følger for så vidt angår spaltning af selskaber hjemmehørende her i landet de i fusionsskatteoven fastsatte regler for succession ved fusion, hvorfor der henvises til afsnit 8.2.3.

Fordelingen af de af det indskydende selskabs skattemæssige afskrivninger og henlæggelser, der vedrører de overtagne aktiver, følger de overtagne aktiver. Ubenyttede investeringsfondshenlæggelser i det indskydende selskab og de dertil knyttede indskud i pengeinstitutter kan overføres til et eller flere af de modtagende selskaber.

Ved spaltninger, hvor det indskydende selskab ophører, fortabes både de indskydende og det modtagende selskabs fremførselsberettigede underskud ganske som ved fusion. Hvor det indskydende selskab ikke ophører, bevarer det underskuddet. Denne forskel kan meget vel være udslagsgivende, når der skal vælges spaltningstype i tilfælde, hvor der er underskud i det indskydende selskab.

Retsvirkninger for selskabsdeltagerne i de selskaber, der deltager i spaltningen

Retsvirkningerne for selskabsdeltagerne i det indskydende selskab er som hovedregel ens for selskaber, der ophører ved spaltningen, og for selskaber, der ikke ophører ved spaltningen.

Således finder successionsreglerne for selskabsdeltagerne i det indskydende selskab ved fusion som udgangspunkt også anvendelse ved spaltning, se afsnit 8.2.3. For så vidt angår selskaber, der ikke ophører ved spaltningen, gælder det imidlertid for selskabsdeltagerne, at såfremt de måtte blive vederlagt med andet end aktier i det eller de modtagende selskaber, beskattes et sådant vederlag som udbytte.

Det gælder endvidere, at aktier i det indskydende selskab, bortset fra aktier, der måtte være afstået, anses for ombyttet med aktier i de modtagende selskaber efter forholdet mellem kursværdien af aktierne i de modtagende selskaber og den samlede kursværdi af aktierne i de modtagende selskaber på spaltningdatoen.

Fordelingen af aktiernes anskaffelsessum sker ved, at anskaffelsessummen for aktierne i det indskydende selskab fordeles som anskaffelsessummen for aktierne i det indskydende selskab efter spaltningen og det eller de modtagende selskaber efter spaltningen efter forholdet mellem kursværdien af aktierne i det indskydende selskab og den samlede kursværdi af aktierne i det eller de modtagende selskaber på spaltningdatoen.

8.2.5 Succession ved tilførsel af aktiver

Ved tilførsel af aktiver forstås den transaktion, hvorved et selskab uden at være opløst tilfører den samlede eller én eller flere grene af sin virksomhed til et andet selskab mod at få tildelt aktier eller anparter i det modtagende selskabs kapital. Ved en gren af en virksomhed forstås alle aktiver og passiver i en afdeling af et selskab, som ud fra et organisationsmæssigt synspunkt udgør en selvstændig bedrift, dvs. en samlet enhed, der kan fungere ved hjælp af egne midler. Kravet om, at der skal være tale om samtlige aktiver og passiver, medfører bl.a., at det ikke er muligt i forbindelse med en tilførsel af aktiver at optage et lån, hvor låneprovenuet bliver liggende i det indskydende selskab, mens gældsforpligtelsen følger med over i det modtagende selskab. Dette har betydning i forbindelse med generationsskifter, hvor man søger at nedbringe nettoværdien af det overdragne med henblik på at gøre det billigere for det modtagende selskab at overtage aktiviteten fra det indskydende selskab.

Det er et krav, at det indskydende selskab alene vederlægges med aktier i det modtagende selskab. Der er således ikke mulighed for nogen kontantvederlæggelse, som det er tilfældet med de øvrige transaktioner.

Tilførsel af aktiver efter fusionsskatteoven forudsætter Ligningsrådets tilladelse (fra 1. januar 2000 skatteministeren), og Ligningsrådet/skatteministeren kan fastsætte vilkår for en sådan tilladelse, jf. afsnit 8.2.7.

Retsvirkninger for de selskaber, der deltager i tilførslen

Da det indskydende selskab fortsat består efter tilførslen, består skattepligten for selskabet fortsat.

Successionsreglerne for det indskydende selskabs aktiver og passiver følger, ved tilførsel af aktiver mellem selskaber hjemmehørende her i landet, de i fusionsskatteoven fastsatte regler for succession ved fusion, hvorfor der henvises til afsnit 8.2.3.

Fordelingen af de af det indskydende selskabs skattemæssige afskrivninger, nedskrivninger og henlæggelser, der vedrører de overtagne aktiver, følger den eller de tilførte virksomhedsgrene. Ubenyttede investeringsfondshenlæggelser i det indskydende selskab og de dertil knyttede indskud i pengeinstitutter kan overføres til det modtagende selskab. Hvis kun en del af henlæggelserne overføres, anses de først foretagne henlæggelser for overført til det eller de modtagende selskaber.

De aktier i det modtagende selskab, som det indskydende selskab modtager ved tilførslen, anses for erhvervet for et beløb, der svarer til den skattemæssige værdi af de tilførte aktiver og passiver på tilførselsdatoen. Opgørelsen af den skattemæssige værdi foretages efter reglerne i lov om skattefri virksomhedsomdannelse § 4, stk. 2 og 4.

I forbindelse med en tilførsel af aktiver mister det modtagende selskab også sit fremførselsberettigede underskud, mens det indskydende selskab, der jo ikke ophører, bevarer sit underskud.

Retsvirkninger for selskabsdeltagerne i de selskaber, der deltager i tilførslen

En tilførsel af aktiver foregår på selskabsniveau og har derfor ikke skattemæssige konsekvenser for selskabsdeltagerne i de selskaber, der deltager i tilførslen. Der sker blot en ændring i aktivsammensætningen i det indskydende selskab. Hvor selskabet før ejede en gren af en virksomhed eller en hel virksomhed, ejer det nu en post aktier i det modtagende selskab.

8.2.6 Succession ved aktieombytning

Retsvirkninger for selskabsdeltagerne i det erhvervede selskab

Ombytning af aktier anses normalt for at være en afståelse/køb af aktier. Normalt er en sådan ombytning derfor skattepligtig for aktionærene i det erhvervede selskab som enhver anden afståelse.

Imidlertid er der efter aktieavancebeskatningslovens § 13, stk. 1, jf. stk. 2, mulighed for at undgå en umiddelbar beskatning ved aktieombytning. Ved aktieombytning forstås i denne forbindelse den transaktion, hvorved et selskab erhverver en andel i et andet selskabs aktiekapital med den virkning, at det opnår flertallet af stemmerne i dette selskab, ved til gengæld for værdipapirer tilhørende aktionærene i det andet selskab at tildele dem aktier eller anpartar i det første selskab og eventuelt en kontant udligningssum på højst 10 pct. af den pålydende værdi eller, når der ikke eksisterer en pålydende værdi, af den bogførte værdi af de værdipapirer, som udleveres til gengæld herfor. Aktieombytningen skal gennemføres inden for 6 måneder fra den første ombytningsdag.

Både det erhvervende og det erhvervede selskab skal være aktie- eller anpartsselskaber. Det erhvervende selskab kan være et nystiftet selskab. Ved at foretage en aktieombytning, hvor aktierne i driftsselskabet ombyttes med aktierne i et nyt selskab, opnår aktionæren at indskyde et holdingselskab mellem sig selv og driftsselskabet. Et holdingselskab er kendetegnet ved, at dets primære funktion er at eje aktier (normalt 100 pct.) i ét eller flere selskaber.

Fordelen for aktionæren ved at indskyde et holdingselskab mellem sig selv og driftsselskabet er bl.a., at holdingselskabet kan sælge aktierne i driftsselskabet efter 3 års besiddelse uden, at dette udløser beskatning i selskabet, ligesom der ikke udløses genvundne afskrivninger m.v. Tilbage i holdingselskabet ligger herefter det kontante salgsprovenu ubeskattet, og aktionæren kan selv bestemme, hvornår denne vil tage salgsprovenuet ud af holdingselskabet til løbende aktieindkomstbeskatning.

Er betingelserne opfyldt, kan der gives tilladelse til, at vederlagsaktierne i det erhvervende selskab træder i stedet for de ombyttede aktier og anses for anskaffet til samme pris og på samme tidspunkt som de ombyttede aktier.

Aktierne i det erhvervede selskab anses af det erhvervende selskab for anskaffet til handelsværdien på ombytningsdagen.

Tilladelse gives som udgangspunkt af Ligningsrådet (fra 1. januar 2000 skatteministeren), der kan fastsætte særlige vilkår for tilladelsen, jf. afsnit 8.2.7. Skatteministeren kan bemyndige de statslige eller kommunale skattemyndigheder til at træffe afgørelse efter bestemmelsen.

Såfremt et selskab erhverver hele aktiekapitalen eller den resterende del af aktiekapitalen i et andet selskab, kan der gives tilladelse i henhold til § 13, stk. 3.

Aktieombytning kan ikke ske med tilbagevirkende kraft.

Der sker alene ændring i de involverede juridiske personers ejerforhold, hvorfor der ikke sker underskudsfortabelse, udover hvad der gælder efter de almindelige underskudsregler i ligningslovens § 15, jf. afsnit 8.4.

8.2.7 Om tilladelser og vilkår

Ved spaltning, tilførsel af aktiver, aktieombytning og i visse tilfælde ved fusion kræves Ligningsrådets tilladelse, før transaktionen kan gennemføres. Ligningsrådet kan fastsætte vilkår for sin tilladelse. Med vedtagelsen af lov nr. 166 af 24. marts 1999 om objektivisering, justering af reglerne for beskatning ved død samt afgrænsning af told- og afgiftsområdet m.m., er kompetencen med virkning fra 1. januar 2000 overført til skatteministeren.

Skatteministeren kan bemyndige de statslige eller de kommunale skattemyndigheder til at træffe afgørelser efter loven. Ministeren kan fastsætte regler om adgang til klage over afgørelserne, herunder at afgørelserne ikke kan indbringes for højere administrativ myndighed. Kompetencen til at træffe afgørelse om skattefri aktieombytning er udlagt til Ligningsrådet, der for visse sagstyper har videredelegeret kompetencen til at træffe afgørelse, jf. TS-cirkulære 1999-19. Det er tanken ved bekendtgørelse ligeledes at udlægge kompetencen til at træffe afgørelse efter fusionsskatteoven.

Der skal - som nu i Ligningsrådet - først tages stilling til, om den transaktion, ansøgeren ønsker at foretage, er en fusion, en spaltning eller en tilførsel af aktiver som defineret i fusionsskatteloven. Hvis transaktionen ikke falder ind under definitionen på fusion henholdsvis spaltning eller tilførsel af aktiver, kan der ikke gives tilladelse til anvendelse af lovens regler.

Bestemmelserne i fusionsskatteloven om tilladelse til fusion, spaltning og tilførsel af aktiver skal forstås i overensstemmelse med fusionsdirektivets artikel 11, stk. 1, litra a. Der kan således afvises at give tilladelse til anvendelse af lovens regler, hvis en fusion, en aktieombytning, en spaltning eller en tilførsel af aktiver må antages at have skatteunddragelse eller skatteundgåelse som sit hovedformål eller som et af hovedformålene. Der kan endvidere fastsættes særlige vilkår for transaktionen med henblik på at imødegå skatteunddragelse eller skatteundgåelse. Det må bero på en konkret vurdering under hensyn til den til enhver tid gældende skattelovgivning, om en given transaktion må antages at have skatteunddragelse eller skatteundgåelse som hovedformål eller som et af hovedformålene. Det må i givet fald bero på en konkret vurdering, om ansøgningen må afvises, om det er tilstrækkeligt at fastsætte særlige vilkår, eller hvilke vilkår der må anses for nødvendige og tilstrækkelige. Vilkårene kan tilsigte at imødegå omgåelse af fusionsskatteloven og aktieavancebeskatningsloven men også omgåelse af anden lovgivning.

Fra 1. januar 2000 kan myndighedens afgørelse indbringes for Landsskatteretten efter reglerne i skattestyrelsesloven, og lovens regler om omkostningsdækning finder anvendelse. Landsskatterettens afgørelse kan indbringes for domstolene.

Landsskatteretten vil kunne tage stilling til, om nægtelse af tilladelse til fusion, aktieombytning, spaltning eller tilførsel af aktiver er i overensstemmelse med direktivets artikel 11, stk. 1, litra a. Endvidere vil der for så vidt angår eventuelle vilkår kunne ske en legalitetsprøvelse af, hvorvidt en disposition omfattes af begreberne skatteunddragelse eller skatteundgåelse og derfor må tilsidesættes efter reglerne i direktivets artikel 11, stk. 1, litra a. Landsskatterettens prøvelse vil i givet fald bestå i at vurdere, om et vilkår er acceptabelt efter proportionalitetsprincippet, men retten vil ikke kunne opstille et andet og lempeligere vilkår. Sagen må i så fald gå tilbage til den pågældende myndighed til fornyet behandling, hvor der herefter må opstilles et nyt og lempeligere vilkår.

8.2.8 Succession ved skattefri virksomhedsomdannelse

Lov om skattefri virksomhedsomdannelse giver mulighed for at omdanne en personligt ejet virksomhed til et aktie- eller anpartsselskab med skattemæssig succession. Beskatning af de fortjenester, der konstateres ved omdannelsen, finder i princippet sted, når den oprindelige ejer af virksomheden afstår de aktier eller anparter, der er ydet som vederlag for virksomheden, og når selskabet afhænder overtagne aktiver, afhænder hele virksomheden eller likviderer.

Omdannelse kan ske ved overdragelse til et nystiftet selskab eller til et allerede eksisterende selskab, under forudsætning af, at dette selskab ikke forud for overdragelsen har drevet erhvervs-mæssig virksomhed, og hele selskabets egenkapital fra stiftelsen har henstået som ubehæftet kontant indestående i et pengeinstitut.

Omdannelse kan ske af personligt ejede virksomheder, herunder virksomheder, der drives af et dødsbo, samt i et vist omfang af virksomheder, der drives af flere i forening. Indskydes en virksomhed i et selskab af et dødsbo, er det efter omdannelsen ikke længere virksomhedens enkelte aktiver, der indgår i boet, men aktier eller anparter i selskabet.

Betingelser

Anvendelse af virksomhedsomdannelseslovens regler forudsætter, at den tidligere personlige ejer på tidspunktet for omdannelsen er undergivet fuld skattepligt i henhold til kildeskattelovens § 1.

Herudover skal alle aktiver og passiver i virksomheden overdrages til selskabet ved omdannelsen. Ved vurderingen af hvilke erhvervs-mæssige aktiver og passiver, der vedrører virksomheden, tages der udgangspunkt i de regnskaber og indkomstopgørelser, der gennem årene er udarbejdet for virksomheden. Har virksomheden inden omdannelsen været omfattet af virksomhedsordningen er det de aktiver og passiver, der har været inddraget under denne ordning, som nu skal overdrages til selskabet.

Ejeren kan dog bestemme, dels at en blandet benyttet ejendom skal holdes uden for omdannelsen, dels at ejendommen skal overdrages til selskabet, uanset en del af ejendommen ikke har været anvendt erhvervs-mæssigt. Andre blandet benyttede aktiver skal overdrages til selskabet.

Ejendomme, der udelukkende benyttes erhvervsmæssigt, kan udgøre en selvstændig virksomhed. Dette medfører, at en sådan ejendom, dels kan overdrages til et selskab efter loven, selv om ejendommen bliver selskabets eneste aktiv, dels kan holdes uden for en eventuel omdannelse.

Endvidere kan ejere af en virksomhed omfattet af virksomhedsordningen vælge, at beløb hensat til senere faktisk hævnning og indestående på mellemregningskontoen skal holdes uden for en omdannelse.

Hele vederlaget for virksomheden skal ydes i form af aktier eller anparter i selskabet. Pålydendet af aktierne eller anparterne skal svare til den samlede aktie- eller anpartskapital. Der er derfor ikke mulighed for samtidig med virksomhedsomdannelsen at få tilført yderligere kapital. En efterfølgende forhøjelse kan derimod ske efter reglerne herom i selskabslovgivningen.

Aktiernes eller anparternes anskaffelsessum opgøres til det kontante beløb, som ville være opnået ved sædvanligt salg af virksomheden (handelsværdien) med fradrag af skattepligtig fortjeneste, der ville være konstateret ved et sådant salg.

Anskaffelsessummen for aktierne eller anparterne må ikke være negativ bortset fra situationer, hvor ejeren året før omdannelsen har anvendt virksomhedsordningen. Har ejeren anvendt virksomhedsordningen året før omdannelsen, og driver denne flere virksomheder i ordningen, er det dog en betingelse, at ejeren samlet omdanner de af denne drevne virksomheder.

Herudover er det en betingelse for lovens anvendelse, at virksomheder omfattet af virksomhedsordningen udligner en eventuel negativ indskudskonto inden omdannelsen ved at overføre et beløb til virksomheden, der gør, at indestående på indskudskontoen bliver nul eller positivt. Udligning af indskudskontoen sker i perioden fra indkomstårets udløb til omdannelsen af virksomheden finder sted. Beløbet anses for indskudt på indskudskontoen med virkning fra udløbet af året før omdannelsesåret.

Selskabets første regnskabsperiode skal udgøre 12 måneder og skal løbe fra omdannelsesdatoen, der er den dag, som følger efter statusdagen for det sidste årsregnskab i den personligt drevne virksomhed.

Omdannelse kan i skattemæssig henseende tillægges virkning fra et tidspunkt, der ligger forud for omdannelsen af virksomheden. Omdannelsen skal dog have fundet sted senest 6 måneder efter omdannelsesdatoen.

Enhver skat, som forventes afregnet ved fremtidig udligning af forskellen mellem den bogførte værdi og den skattemæssige værdi, skal hensættes i den åbningsbalance, som udarbejdes i forbindelse med omdannelsen, uanset bestemmelserne i årsregnskabsloven. Almindeligt anerkendte danske regnskabsvejledninger finder anvendelse ved indregning og opgørelse af skatten. Den i åbningsbalancen hensatte skat indgår ikke i opgørelsen af aktiernes eller anparternes skattemæssige anskaffelsessum.

Ud over de angivne betingelser for omdannelse af enkeltmandsejede virksomheder kræves visse særlige betingelser opfyldt, hvor en virksomhed med flere ejere omdannes efter lovens bestemmelser.

For at sikre et entydigt successionsgrundlag kræves det, at samtlige ejere af virksomheden anvender reglerne i lov om skattefri virksomhedsomdannelse, at de anvender samme regnskabsperiode, samt at alle ejere vederlægges i forhold til deres andele i den personligt ejede virksomhed.

Ønskes en virksomhed med flere ejere, der ikke har foretaget lige store afskrivninger, omdannet efter loven, skal der udarbejdes en opgørelse over, hvorledes den beregnede skat af den samlede skattepligtige fortjeneste, som ville være konstateret ved et sædvanligt salg, kan henføres til de enkelte ejere. Fordeler den beregnede skat sig ikke på ejerne i samme forhold som deres andele af den personligt ejede virksomhed, skal ejerne udligne dette ved indbetaling til selskabet i forbindelse med stiftelsen. Der tages udgangspunkt i den udskudte skat, der kan opgøres på baggrund af lovens § 4, stk. 2-4.

Beløbet, som den pågældende ejer indbetaler til selskabet, tillægges den skattemæssige anskaffelsessum for de aktier eller anparter, som ejeren erhverver ved omdannelsen.

Retsvirkningerne af virksomhedsomdannelsen for den oprindelige ejer

Omdannelse af en virksomhed efter lov om skattefri virksomhedsomdannelse medfører ingen umiddelbar beskatning hos den oprindelige ejer af virksomheden. Beskatning af eventuel fortjeneste eller tab, der efter skattelovgivningens almindelige regler skulle have fundet sted ved overdragelsen, sker derimod ved

en efterfølgende afståelse af aktierne eller anparterne i selskabet. Omfanget af beskatningen ved en senere afståelse af aktier eller anparter afhænger af disses skattemæssige anskaffelsessum.

Den skattemæssige værdi af virksomhedens aktiver og passiver på omdannelsesdatoen opgøres som nævnt til det kontante beløb, som ville være opnået ved sædvanligt salg af virksomheden til en uafhængig part (handelsværdien) med fradrag af den skattepligtige fortjeneste, der ville være konstateret ved et sådant salg.

I de tilfælde, hvor virksomheden overdrages til et allerede eksisterende selskab, skal til aktiernes eller anparternes anskaffelsessum - udover den skattemæssige værdi af virksomhedens aktiver og passiver - medregnes den oprindelige anskaffelsessum for aktierne eller anparterne i det allerede stiftede selskab. Disse aktier anses i skattemæssig henseende først for erhvervet på det tidspunkt, hvor virksomhedsoverdragelsen finder sted.

Senest 1 måned efter omdannelsen skal der indsendes en opgørelse over aktiernes/anparternes skattemæssige anskaffelsessum til den skatteansættende myndighed.

Retsvirkningerne af omdannelsen for selskabet

Aktie- eller anpartsselskabet succederer i skattemæssig henseende i den hidtidige ejers stilling. Bestemmelsen er udformet på linie med princippet i fusionskatteloven.

Aktiver og passiver, som aktie- eller anpartsselskabet overtager fra den personligt ejede virksomhed, skal i forbindelse med omdannelsen ved opgørelsen af selskabets skattepligtige indkomst behandles, som var de erhvervet af selskabet på de tidspunkter, hvor de er erhvervet af den oprindelige ejer, og for de anskaffelsessummer, hvortil de er erhvervet af denne. Fordringer og gæld, som ved afhændelse eller indfrielse til kursværdi på omdannelsesdatoen ikke ville have udløst beskatning henholdsvis fradrag hos den hidtidige ejer, anses dog for erhvervet henholdsvis påtaget af selskabet på omdannelsesdatoen til kursværdien på dette tidspunkt.

Eventuelle skattemæssige afskrivninger, som den oprindelige ejer af den personligt ejede virksomhed har foretaget før omdannelsen, anses for foretaget af selskabet i de pågældende indkomstår.

Selskabet skal beskattes ved afståelse af formuegoder, som den oprindelige ejer har erhvervet i spekulationshensigt eller som et led i næring efter de regler, der gælder, når erhvervelsen er sket på den nævnte måde.

Der kan ikke ske overførsel af et ikke udnyttet underskud oparbejdet i den personligt ejede virksomhed i tiden før omdannelsen til aktie- eller anpartsselskabet. Bestemmelsen berører ikke den tidligere ejers ret til at fradrage underskud, der foreligger på statusdagen for sidste årsregnskab, i den personlige indkomst - herunder fremføre det ikke udnyttede underskud til senere indkomstår. Tilsvarende gælder uudnyttede fradragsberettigede tab.

8.2.9 Kombinationsmuligheder

De ovenfor beskrevne successionsmuligheder kan kombineres, således at man med succession kan opnå den koncernstruktur, man ønsker. Dette giver en lang række muligheder for at organisere virksomheden på den mest hensigtsmæssige måde i forhold til et forestående generationsskifte.

De fleste modeller henvender sig til selskaber, hvorfor muligheden for forudgående at omdanne en personligt drevet virksomhed til et selskab uden at udløse beskatning, er af stor betydning.

Der er heller ikke noget til hinder for, at der kan ske flere på hinanden følgende overdragelser med succession.

For en beskrivelse af forskellige modeller, der kombinerer nogle af mulighederne, henvises der til kapitel 9.

8.3 Momsmæssig succession

Efter momsloven er erhvervsmæssig levering af varer og ydelser med leveringssted her i landet momspligtig. Der betales afgift af varer og ydelser, der leveres mod vederlag. Afgiftspligten omfatter også

salg af en virksomheds aktiver, når der har været fuld eller delvis momsaflyftningsret ved indkøb m.v. af de pågældende aktiver. Det samme gælder salg af aktiver ved virksomhedens afmeldelse fra registrering.

Hvis aktiver overdrages som led i en samlet overdragelse af virksomheden eller af en del af denne, skal der ikke betales moms af overdragelsen, når den nye indehaver driver registreret virksomhed. Dette indebærer en form for momsmæssig succession, hvor den nye indehaver indtræder i overdragerens momsmæssige stilling. Ved en virksomhedsoverdragelse medfølger f.eks. varelager, maskiner og andre driftsmidler, goodwill, forhandlerrettigheder, produktionsrettigheder og andre immaterielle aktiver, der tilsammen er fundament for virksomhedens drift.

Ved hel eller delvis virksomhedsoverdragelse skal den ophørende virksomhed inden 8 dage efter overdragelsen give ToldSkat meddelelse om den nye indehavers navn og adresse samt om salgsprisen for de overtagne aktiver. Den nye indehaver skal være momsregistreret, men behøver ikke at drive virksomhed inden for samme branche. Overdragelsen skal altså foretages med henblik på, at køberen enten fortsætter driften af virksomheden eller har en anden driftsmæssig anvendelse af de overtagne aktiver. Sælgeren vil normalt samtidig ophøre med driften af den pågældende virksomhed. Overdragelsen behøver ikke indebære en samtidig overdragelse af virksomhedens bygninger og lokaler.

Successionsbestemmelsen finder også anvendelse i tilfælde af dødsfald. Ved dødsfald vil der ske en omregistrering af virksomheden, i det omfang den fortsættes.

8.4 Regler om underskudsfortabelse ved ejerskifte

Udover de særlige underskudsfortabelsesregler, der gælder i forbindelse med de ovenfor beskrevne successionmuligheder, indeholder ligningslovens § 15 en række regler, der begrænser anvendelsen af underskud, der ellers kunne fremføres i fem år.

Disse regler kan efter omstændighederne blive aktuelle ved ejerskifte i selskaber i forbindelse med et generationsskifte. I nærværende sammenhæng ses bort fra regler om underskudsfortabelse ved akkord og gældskonvertering m.v., og der fokuseres på de regler, der har til formål at begrænse handlen med underskudsselskaber. Der ses også bort fra ejerskifte i koncernforhold.

Når mere end 50 pct. af kapitalen eller stemmевærdien ved et indkomstårs udløb er skiftet i forhold til ejerforholdene ved begyndelsen af underskudsåret, får det konsekvenser for det ellers fremførselsberettigede underskud.

For det første gælder det generelt, at underskuddet ikke længere kan modregnes i positive nettokapitalindtægter samt visse leasingindtægter. Denne regel har til formål at sikre, at man ikke kan tilkøbe sig et underskud, der alene anvendes til at neutralisere skatten af kapitalindtægter fra f.eks. aktier og obligationer og leasingydelse. Driftsmæssige overskud berøres derimod ikke.

Er der derimod tale om et tomt selskab, der på tidspunktet for ejerskiftet i det væsentlige er uden økonomisk risiko ved erhvervsmæssig aktivitet, bortfalder fremførselsretten fuldstændig.

Ovenstående regler gælder ikke, når overdragelsen sker til den nære familiekreds, som omtalt i boafgiftsloven, jf. afsnit 8.8, samt til ægtefæller, forældres afkom og stedforældre. Underskudsfortabelsesreglerne har derfor ikke betydning ved generationsskifter inden for familien. Herudover findes ganske få andre undtagelser, der ikke har betydning i nærværende sammenhæng.

Reglerne skønnes heller ikke at være til hinder for generationsskifter uden for familien, da underskud i aktive selskaber fortsat kan modregnes i driftsmæssige overskud efter generationsskiftet. Generationsskifter af tomme selskaber er irrelevante uden for familiekredsen.

8.5 Etableringskontoordningen

Etableringskontomidler kan bruges i forbindelse med generationsskifte, da midlerne kan bruges til overtagelse af en bestående virksomhed.

Indskud

Indskud på etableringskonto kan foretages af fuldt skattepligtige personer, som ikke er fyldt 46 år ved indkomstårets udgang, og som har haft lønindtægt i løbet af indkomståret. Indskuddet fradrages ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst.

Indskuddet for et indskudsår skal udgøre mindst 5.000 kr. og kan højst udgøre 25 pct. af indskyderens nettolønindtægt i indskudsåret, dog kan der altid indskydes 100.000 kr.

Indskuddet skal foretages kontant på en særlig indlånskonto, der forrentes med en forud for renteperioden fastsat procentdel af indeståendet, eller anbringes i et særskilt depot af børsnoterede obligationer, hvis pålydende rente er højere end eller lig med mindsterenten, jf. kursgevinstlovens § 38.

Etablering

Etablering skal være sket inden 10 år efter udløbet af det indkomstår, hvori indskuddet er fradraget. Er kontohaveren ikke fyldt 45 år på dette tidspunkt, forlænges fristen til udgangen af det år, hvori dette sker.

Etablering af selvstændig virksomhed anses for at være sket, når der er anskaffet formuegoder, der sammenlagt overstiger 171.300 kr. (1999).

Det er endvidere en betingelse for, at der er etableret selvstændig erhvervsvirksomhed i etableringskontolovens forstand, at kontohaveren eller dennes ægtefælle deltager med personligt arbejde i ikke uvæsentligt omfang.

Frigivelse og forlods afskrivning

Kontohaveren hæver selv indskud på etableringskontoen til forlods afskrivning, så snart etablering har fundet sted. Midlerne skal hæves i etableringsåret eller i et af de to efterfølgende indkomstår. Indskud, der giver fradrag i indkomstårene 1999-2001, reducerer det skattemæssige afskrivningsgrundlag med 80 pct. af de hævede indskud. Der kan således foretages ordinære afskrivninger på de resterende 20 pct. Indskud, der giver fradrag i 2002 og eller senere indkomstår, reducerer det skattemæssige afskrivningsgrundlag med 70 pct. af de hævede indskud.

Den selvstændige virksomhed kan enten være en virksomhed, som kontohaveren selv starter, eller en bestående virksomhed, som den pågældende overtager. Etablering foreligger også, hvis en mindre bivirksomhed, som skatteyderen hidtil har drevet, nu udvides.

Etableringskontomidler skal anvendes til forlods afskrivning på følgende formuegoder:

- Maskiner, inventar og lignende driftsmidler, der udelukkende benyttes erhvervsmæssigt.
- Skibe til erhvervsmæssig brug.
- Bygninger, hvorpå skattemæssige afskrivninger kan foretages efter afskrivningslovens § 14, samt installationer i sådanne bygninger.
- Goodwill samt andre immaterielle aktiver såsom fremstillingsmetode eller lignende (know how), patentret, forfatter- og kunstnerret og ret til mønster eller varemærke.
- Retten ifølge en forpagtnings- eller lejekontrakt.
- Dræningsanlæg på jordbrugsbedrifter.
- Forlods afskrivning kan ske på aktiver, der er anskaffet i etableringsåret eller et af de 3 foregående år.
- Genbeskatning

Der skal ske genbeskatning i følgende tilfælde:

- ingen etablering inden for tidsgrænserne
- etablering, men ikke alle midlerne er brugt i etableringsåret eller de to følgende indkomstår
- kontohaverens død eller konkurs

- kontohaveren ophører med at være fuldt skattepligtig til Danmark
- etableringskontomidlerne er hævet uberettiget.

8.6 Virksomheds- og kapitalafkastordningen i hovedtræk

Virksomhedsordningen

Som led i skattereformen fra 1985 blev der gennemført en særlig ordning for beskatning af virksomheder drevet i privat regi. Virksomhedsordningen indeholder en række særlige regler om beregning af beskatning af den selvstændigt erhvervsdrivendes indkomst. Ordningen kan alene anvendes af selvstændigt erhvervsdrivende, og det kræves at den selvstændigt erhvervsdrivende vælger at anvende ordningen. Anvendelse af ordningen forudsætter en skarp regnskabsmæssig adskillelse af virksomhedsøkonomien og privatøkonomien.

Virksomhedsordningen har følgende formål:

- at sikre fuld fradragsret for erhvervmæssige renteudgifter
- bedre konsolideringsmulighed, da opsparet overskud beskattes lempeligere end overskud anvendt til privatforbrug
- ligestilling af afkast ved investering i egen virksomhed med afkast fra passiv investering (proportional beskatning)
- mulighed for skattemæssig udjævning af indkomster fra gode år til dårlige år med henblik på at undgå utilsigtede virkninger af den progressive beskatning
- at sikre virksomheden selskabslignende forhold

I nærværende sammenhæng er det mest interessant at se på muligheden for at opspare overskud. Den del af virksomhedens overskud, der ikke hæves af den erhvervsdrivende, opspares i virksomheden. Det opsparede overskud beskattes alene med en foreløbig virksomhedsskat (32 pct. med virkning fra indkomståret 1999), og medregnes derfor ikke i den selvstændiges skattepligtige indkomst i indkomståret. Nettobeløbet, dvs. det opsparede overskud efter fradrag og betaling og virksomhedsskatten, skal registreres på virksomhedens konto for opsparet overskud. Denne registrering er dog udelukkende udtryk for en regnskabsmæssig postering.

Beløb, der er ført på virksomhedsordningens konto for opsparet overskud, kan hæves af den erhvervsdrivende i et senere indkomstår helt efter den erhvervsdrivendes valg. Ved hævning sker der fuld beskatning som personlig indkomst. Det beløb, der skal beskattes, er det hævvede overskud med tillæg af den til opsparingen svarende virksomhedsskat. Herefter beregnes indkomstskatten, som inden opkrævningen fradrages den tidligere betalte virksomhedsskat. Tidligst opsparet overskud skal hæves først, således at det er virksomhedsskatteprocenten fra de tidligste år, der fradrages først.

Efter virksomhedsordningen gælder en særlig prioriteringsregel for overførsel af beløb fra virksomheden til den erhvervsdrivendes private økonomi. Herefter skal hævningen ske i følgende rækkefølge: 1. hævningsårets kapitalafkast, 2. resterende overskud i hævningsåret, 3. eventuelt opsparet overskud fra tidligere år og endelig 4. indestående på indskudskapitalen.

Ved virksomhedens ophør skal indestændet på konto for opsparet overskud som udgangspunkt hæves, således at overskuddet med tillæg af den til opsparingen svarende virksomhedsskat i ophørsåret beskattes som personlig indkomst hos den selvstændige. Hvis virksomhedens ophør imidlertid skyldes, at den erhvervsdrivende er afgået ved døden, kan beskatning af det opsparede overskud undgås, hvis en arving succederer i afdødes retsstilling. Det er dog kun en arving, dvs. en fysisk person, der kan succedere. Et dødsbo kan ikke fortsætte afdødes virksomhed.

Kapitalafkastordningen

Der blev i 1992 foretaget en udvidelse af virksomhedsskatteoven, hvorved man indførte kapitalafkastordningen.

Kapitalafkastordningen skal ses som en forenklet udgave af virksomhedsordningen. Ved at vælge denne ordning kan selvstændigt erhvervsdrivende, som ikke har brug for hele virksomhedsordningen, opnå nogle af virksomhedsordningens fordele på en mere enkel måde. For eksempel forudsætter kapitalafkastordningen ikke, at økonomien regnskabsmæssigt adskilles i en privatøkonomi og en virksomhedsøkonomi.

Virksomhedsordningen giver den erhvervsdrivende fuld skatteværdi af fradrag for renteudgifter vedrørende erhvervs-mæssige lån. Afhængigt af de nærmere økonomiske forhold har selvstændigt erhvervsdrivende, som anvender kapitalafkastordningen, også mulighed for at opnå fuld fradragsværdi for erhvervs-mæssige renteudgifter.

Dette sker ved, at der beregnes et kapitalafkast af virksomhedens erhvervs-mæssige aktiver. Kapitalafkastet fragår i den personlige indkomst og lægges til kapitalindkomsten. Kapitalafkastordningen indebærer således, at der gives fradrag i den personlige indkomst for virksomhedens renteudgifter.

Der er endvidere i 1993 indført en mulighed for erhvervsdrivende omfattet af kapitalafkastordningen for at henlægge til konjunkturudligning. Erhvervsdrivende, der benytter sig af konjunkturudligningsordningen, har i lighed med erhvervsdrivende, der anvender virksomhedsordningen, mulighed for at udjævne den skattemæssige virkning af svingende indkomster, men uden regnskabsmæssigt at skulle adskille økonomien i en virksomhedsøkonomi og en privatøkonomi.

Efter ordningen kan der foretages henlæggelser til konjunkturudligning, som kan fradrages ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst i henlæggelsesåret mod betaling af en foreløbig konjunkturudligningsskat (32 pct. med virkning for indkomståret 1999) ligesom virksomhedsskatten. Beløb, som er henlagt under konjunkturudligningsordningen, medregnes ved opgørelsen af den skattepligtiges personlige indkomst, når de indtægtsføres.

I forhold til virksomhedsordningens opsparingsdel er der nogle begrænsninger i den konjunkturudligningsordning, der knytter sig til kapitalafkastordningen. De væsentligste af disse begrænsninger er følgende:

- Henlæggelsen kan højst udgøre 25 pct. af årets overskud, men skal mindst udgøre kr. 5000.
- 68 pct. af det henlagte beløb, svarende til det beløb, der er tilbage efter konjunkturudligningsskatten på 32 pct., indsættes på en bunden bankkonto.
- Et henlagt beløb indtægtsføres senest i det 10. år efter henlæggelsen.

8.7 Medarbejderaktier og finansielle aktieinstrumenter

I det følgende findes en kort gennemgang af skattereglerne for nogle af de særordninger og finansielle instrumenter, der kan være af relevans ved overdragelser af aktier og anparter i forbindelse med et generationsskifte.

8.7.1 Medarbejderaktier

Ifølge reglerne i ligningslovens § 7 A kan et selskab oprette skattebegünstigede medarbejderaktieordninger. Der er to mulige ordninger, hvor forhold som selskabstype, båndlæggelsesperiode og fradragsret adskiller sig.

Favøraktier

Ifølge § 7 A, stk. 1, nr. 1, kan et aktie-, anparts- eller andelsselskab give medarbejdere ret til at erhverve aktier, anparter eller andelsbeviser i selskabet til en favørkursværdi, uden at værdien af denne ret skal medregnes til de ansattes skattepligtige indkomst.

Det er en forudsætning, at værdien af retten ikke overstiger 10 pct. pr. år af den ansattes løn, og at aktierne båndlægges i mindst 5 år. Det er endvidere en betingelse, at favørkursen ikke sættes lavere end pari.

Forskellen mellem favørkursværdien og aktiernes handelsværdi beskattes først ved salg af aktierne efter båndlæggelsens ophør efter aktieavancebeskatningslovens regler.

Selve beskattningen vil således afhænge af, hvorvidt der er tale om børsnoterede aktier eller unoterede aktier, og hvorvidt disse har været ejet i mere eller mindre end 3 år. Ved afståelse af tegningsretten, der er knyttet til en medarbejderaktie, er det de almindelige beskattingsregler, der er gældende.

Hvis tegningsretten vedrører nyudstedte aktier, kan selskaberne ikke opnå fradragsret. Hvis selskabet derimod giver medarbejderne ret til at erhverve aktier af selskabets beholdning af egne aktier, kan selskabet ved opgørelsen af sin skattepligtige indkomst fratække forskellen mellem aktiernes handelsværdi på afhændelsestidspunktet og den kursværdi, som medarbejderne erhverver aktierne til.

Gratisaktier

Ifølge § 7 A, stk. 1, nr. 2, kan et aktie- eller anpartsselskab udlodde udbytteandele eller lignende skattefrit til de ansatte i form af aktier.

Selskabet kan højst udlodde 8.000 kr. årligt skattefrit til hver ansat. Overstiger aktiernes kursværdi denne grænse, medregnes det overskydende beløb ved opgørelsen af medarbejderens skattepligtige indkomst.

Medarbejderaktier, der udloddes efter denne ordning, skal båndlægges i minimum 7 år. Derudover er det en betingelse, at aktierne mindst har samme stemmевærdi som de aktier i selskabet, der i øvrigt har stemmевærdi.

Hvis medarbejderen efter båndlæggelsesperiodens udløb afhænder aktierne, skal medarbejderen anvende aktieavancebeskatningslovens almindelige regler. Anskaffelsessummen for aktierne sættes til aktiernes handelsværdi på tildelingstidspunktet.

Selskabet kan fratække kursværdien af de tildelte aktier ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst, også de beløb der udloddes ud over de 8.000 kr. Fradragsretten gælder både ved nyudstedelse og overdragelse af aktier.

Generelt

Generelt for de to ordninger gælder det, at medarbejderaktieordninger som udgangspunkt skal omfatte alle medarbejdere. Der kan dog indføres kriterier i forbindelse med tilknytning til virksomheden (moder/datterselskab), arbejdets varighed (fuldtid/deltid), anciennitet, aflønning eller en kombination af disse. Selskabets bestyrelsesmedlemmer kan kun omfattes af en medarbejderaktieordning, hvis de er medarbejdere i selskabet.

Derudover gælder det, at medarbejderen på erhvervestidspunktet skal være ansat i uopsagt stilling i selskabet, medmindre medarbejderen på grund af alder er opsagt til pensionering, eller der er tale om en sæsonmedarbejder.

Udover oplysningspligt om enhver medarbejder, der erhverver medarbejderaktier, stilles der krav om en revisorattestation som betingelse for skattefritagelse.

Derudover gælder særlige sambeskatnings- og koncernregler m.v., der tager højde for medarbejderaktierne. Eksempelvis er det muligt - når visse betingelser er opfyldt - på trods af medarbejderaktierne at opretholde en sambeskatning, der ellers kræver helejerskab for moderselskabet.

8.7.2 Aktieoptioner

En aktieoption er en ret - men ikke en pligt - til at købe eller sælge allerede udstedte aktier på/inden for et på forhånd fastsat tidspunkt eller -rum til en på forhånd aftalt pris eller til en pris baseret på på forhånd fastlagte principper.

Ved beskatningen af aktieoptioner skelnes der mellem, om der sker faktisk levering af de omhandlede aktier eller ej. I forbindelse med generationsskifte er det optionerne, hvor der sker faktisk levering, der er interessante. Hvis der blot er tale om en option, der giver mulighed for differenceafregning på udnyttelsestidspunktet, er der jo netop ikke tale om, at aktierne skifter ejer, men alene om en transaktion, hvor tab og gevinster er beregnet ud fra, at en aktie er det underliggende aktiv.

Aktieoptioner, der afvikles ved faktisk levering af den pågældende aktiepost, er undtaget fra kursgevinstlovens regler. Dette medfører, at skatten overføres på aktierne, idet aktierne anses for anskaffet/afstået til den købs-/salgspris, der er aftalt ved optionsudstedelsen. En eventuel optionspræmie kan tillægges anskaffelsessummen. Anskaffelses-/afståelsestidspunktet er optionens udnyttelsestidspunkt.

Dette medfører, at beskatningstidspunktet som hovedregel er udskudt til det tidspunkt, hvor de pågældende aktier afhændes. Beskatningen følger altså det underliggende aktiv.

Optioner, hvor der ikke sker faktisk levering, er omfattet af kursgevinstlovens regler om finansielle instrumenter. Disse regler baserer sig på et separationsprincip, hvor optionen beskattes som et selvstændigt aktiv. Sådanne optioner beskattes efter lagerprincippet, hvor værdistigninger beskattes fra år til år i optionens løbetid, og hvor der tages højde for den løbende beskatning ved fastlæggelse af

aktiernes anskaffelsessum. Værdistigninger på aktierne fra og med udnyttelsestidspunktet beskattes efter reglerne i aktieavancebeskatningsloven.

Aktieoptioner til medarbejdere

Det særlige ved aktieoptioner til medarbejdere er, at optionen typisk tildeles medarbejderen vederlagsfrit, hvorefter denne typisk har ret til på et senere tidspunkt at købe aktier til den pris, de havde på tidspunktet for optionstildelingen eller eventuelt til en favørkurs.

I begge tilfælde har optionen en værdi på tildelingstidspunktet. Værdien kan afhængig af kontrakten bestå af en gevinstmulighed, et favørelement og en rentefordel ved den udskudte aktieinvestering. Denne værdi skal som udgangspunkt beskattes som et skattepligtigt lønaccessorium for medarbejderen.

Tildeling af aktieoptioner til medarbejdere er særligt reguleret i ligningslovens § 28.

Efter denne bestemmelse udskydes beskattningen af køberetter til aktier til det faktiske udnyttelsestidspunkt eller det tidspunkt, hvor køberetten afstås. Beskatningsgrundlaget er køberettens værdi på udnyttelsestidspunktet henholdsvis afståelsestidspunktet (salgssummen), som opgøres som forskellen mellem aktiernes markedsværdi og den kurs, de kan købes til i henhold til optionen. Såfremt der er sket en vis egenbetaling for optionen, skal denne betaling fradrages i den opgjorte værdi. Værdien beskattes som personlig indkomst og indgår i grundlaget for beregning af arbejdsmarkedsbidrag m.v.

Salg af de aktier, der er anskaffet på baggrund af en køberet omfattet af ligningslovens § 28, behandles efter aktieavancebeskatningslovens regler. Som anskaffelsestidspunkt for aktierne anses det faktiske købstidspunkt - altså udnyttelsestidspunktet. Anskaffelsessummen for aktierne udgør den faktiske købspris med tillæg af det beløb, der er beskattet som lønaccessorium og med tillæg af en eventuel egenbetaling for optionen.

Hvis køberetten udløber uden at være udnyttet, får dette ikke skattemæssige konsekvenser.

Den kreds, der kan modtage køberetter med udskudt beskatning efter ligningslovens § 28, er ikke begrænset til almindelige lønmodtagere. Bestemmelsen omfatter også køberetter, der gives som vederlag til konsulenter, revisorer og bestyrelsesmedlemmer m.v.

Såfremt selskabet efter statsskatteloven § 6a i øvrigt har fradragsret for udgiften forbundet med tildelingen af køberetter, bestemmer ligningslovens § 28, at selskabet først kan fradrage optionens værdi på udnyttelses- eller afståelsestidspunktet for køberetten. Beskatning af medarbejderen og fradraget for selskabet sker således på samme tidspunkt.

8.7.3 Warrants

Hvor aktieoptioner omhandler retten til at købe og sælge allerede udstedte aktier, er en warrant retten - ikke pligten - til på et fremtidigt tidspunkt at nytegne aktier i det selskab, der har udstedt warranten.

Warrants er udtrykkeligt undtaget fra kursgevinstlovens regler, hvis de omfattes af aktieavancebeskatningslovens regler.

Dette medfører, at den der får tildelt en warrant, beskattes af markedsværdien af warranten på det tidspunkt, hvor der erhverves endeligt ret til denne.

Såfremt warranten udnyttes, anses de aktier, der er erhvervet på baggrund heraf, for anskaffet til en værdi, der opgøres som den pris, der faktisk betales for aktierne med tillæg af den værdi, der beskattedes ved retserhvervelsen.

Anskaffelsestidspunktet for aktierne er anskaffelsestidspunktet for warranten. Det er muligt at udskyde retserhvervelsestidspunktet og dermed beskattningen ved at gøre retten til at tegne aktier betinget af, at visse forhold er opfyldt på udnyttelsestidspunktet.

Såfremt tegningskursen i henhold til en warrant er lavere end markedskursen på aktierne på udstedelsestidspunktet, kan tildelingen af warrants få betydning for de eksisterende aktionærer i selskabet. Det skyldes, at de eksisterende aktionærer i selskabet i det tilfælde anses for at afstå de pågældende tegningsretter, hvorfor der skal ske afståelsesbeskatning. Hvis warranten udstedes med en tegningskurs, der ligger på eller over markedskursen, anses det ikke for en afståelse.

Warrants til medarbejdere

Som beskrevet ovenfor vedrørende aktieoptioner til medarbejdere er der et lønaccessorium forbundet med, at en medarbejder får tildelt en warrant i det selskab, denne er ansat i. Dette medfører, at værdien af en warrant, der tildeles en medarbejder vederlagsfrit eller til en favørkurs, skal beskattes på tildelingstidspunktet (retserhvervelsestidspunktet). Værdien opgøres som warrantens markedsværdi på retserhvervelsestidspunktet fratrukket en eventuel egenbetaling. Værdien beskattes som personlig indkomst.

Ved et senere salg af de aktier, der er anskaffet på grundlag af warranten, opgøres aktiernes anskaffelsessum som det faktiske tegningsbeløb med tillæg af det beløb, der er beskattet som lønaccessorium.

Anskaffelsestidspunktet for aktierne er retserhvervelsestidspunktet for de tildelte warrants. Ved at udskyde retserhvervelsestidspunktet med suspensive betingelser, udskyder man således samtidig anskaffelsestidspunktet for aktierne, hvilket har betydning for, hvornår avancer på aktierne skal beskattes som kapitalindkomst eller aktieindkomst.

Man skal endvidere være opmærksom på, at man ved at udskyde beskatningstidspunktet i en periode, hvor aktierne stiger i værdi, får en større del til beskatning som lønaccessorium, som medregnes til den personlige indkomst, mens den avance, der opnås ved salg af aktierne, kun medregnes til kapitalindkomsten/aktieindkomsten.

Da den personlige indkomst typisk beskattes hårdere end kapitalindkomst og altid hårdere end aktieindkomst, er det således ikke nogen ubetinget fordel at udskyde retserhvervelsestidspunktet til udnyttelsestidspunktet for warranten, da en større del af værdistigningen hermed medregnes til den personlige indkomst.

Man skal kort sagt vurdere, om værdien af den skatteudskydelse, der opnås, kan opveje den yderligere beskatning, der følger af, at værdien medregnes til den personlige indkomst.

Selskaber, der udsteder warrants, har ikke fradrag for udstedelsen. Det skyldes, at det ikke er selskabet, der har en udgift ved udstedelsen. Retten til at tegne aktier til en favørkurs er derimod udtryk for en kapitalforhøjelse, der udvander værdien af de andre aktionærs aktier, når modtageren af warranten "inviteres med" i aktionærkredsen til priser, der ligger under markedsværdien på udnyttelsestidspunktet. Det er således de øvrige aktionærer, der igennem værdiforringelse på deres aktier betaler, hvis warranten er noget værd på udnyttelsestidspunktet. Om de har fradrag for den værdiforringelse, der kommer på deres aktier, følger af de almindelige regler i aktieavancebeskatningsloven.

Da der er tale om et kapitalindskud, sker der heller ikke beskatning af selskabet i forbindelse med modtagelsen af tegningsbeløb eller eventuel betaling ved udstedelsen af warranten.

8.7.4 Konvertible obligationer

Konvertible obligationer er værdipapirer, der både indeholder en fordring mod et selskab og en ret for kreditor til på et nærmere fastsat tidspunkt at forlange obligationen indfriet eller ombyttet med aktier i selskabet. Gevinst og tab på konvertible obligationer beregnes efter aktieavancebeskatningslovens regler. Obligationsposten behandles derfor som en tilsvarende aktiepost. Konverteringen af en obligation til en aktie har ingen skattemæssige konsekvenser, og den erhvervede aktie anses skattemæssigt for anskaffet på samme tidspunkt og for samme beløb som den konverterede obligation. Såfremt den konvertible obligation i stedet indløses, sidestilles dette med en skattepligtig afståelse efter aktieavancebeskatningsloven.

Konvertible obligationer til medarbejdere indkomstbeskattes på erhvervelsestidspunktet, jf. statsskattelovens § 4. Ligningsrådet har i en bindende forhåndsbesked (TfS 1999.410) tilkendegivet, at man ved værdiansættelsen af den konvertible obligation tildelt en medarbejder skal tage højde for, at denne både er en fordring og en tegningsret (warrant). Ligningsrådet fandt, at værdien af en konvertibel obligation på stiftelsestidspunktet herefter bør opgøres som summen af disse elementer. Hvis summen af værdien af obligationsdelen og værdien af warrantdelen overstiger det beløb, som den ansatte måtte have betalt for den konvertible obligation, anses forskellen for et skattepligtigt lønaccessorium på tildelingstidspunktet.

8.8 Gave- og boafgift

Boafgiftsloven blev indført i 1995, hvorved reglerne vedrørende afgift på gaver og arv blev væsentligt forenklet.

Gaver

En person kan afgiftsfrit give afkom, stedbørn og deres afkom, afdødt barns eller stedbarns efterlevende ægtefælle, forældre, stedforældre og bedsteforældre gaver, hvis samlede værdi inden for et kalenderår ikke overstiger et beløb på 43.700 kr. (1999).

Derudover kan en person afgiftsfrit give barns eller stedbarns ægtefælle gaver, hvis samlede værdi inden for et kalenderår ikke overstiger et beløb på 15.300 kr. (1999).

Gaver til ægtefællen er afgiftsfri med undtagelse af aktiver, hvorpå der hviler en brugs- og indtægtsnydelse.

Af gaver ud over ovennævnte beløb skal der svares afgift. Der svares en afgift på 15 pct. for gaver til afkom, stedbørn og deres afkom, afdødt barns eller stedbarns efterlevende ægtefælle og forældre. Ligeledes skal der svares 15 pct. i afgift af gaver til barns eller stedbarns ægtefælle.

Der svares en afgift på 36,25 pct. for gaver til stedforældre og bedsteforældre.

Gaver til andre personer er indkomstskattepligtige.

Der betales almindelig gaveafgift af et formuegode eller en kapital, hvorpå der hviler en brugs- eller indtægtsnydelse. Ægtefæller betaler dog 15 pct. i afgift af sådanne gaver. Afgiften svares af hele gavens værdi uden hensyntagen til brugs- eller indtægtsnydelsen. Såfremt brugs- eller indtægtsnydelsen udgør helt eller delvist vederlag i en gensidigt bebyrdende aftale, er dette forhold ikke omfattet af boafgiftslovens regler.

Afståelse af et formuegode ved gave sidestilles med salg, og de under afsnit 8.1 beskrevne almindelige skatteregler ved overdragelse finder således anvendelse. Erhvervelsen af formuegodet sidestilles med køb. Værdien, som er lagt til grund ved afgiftsberigtigelsen, anvendes som anskaffelses- og afståelsessum. Er gaven mindre end det afgiftsfri beløb, anvendes værdien i handel ogandel på anskaffelsestidspunktet.

Såfremt der i forbindelse med en succession i levende live ydes en gave ud over det afgiftsfri beløb, kan den afgiftspligtige gave reduceres med en passivpost til udligning af gavemodtagerens eventuelle fremtidige skattetilsvær, jf. afsnit 8.2.1.

Stempelafgift kan fratrækkes fuldt ud i gaveafgiften, såfremt ejendommen anvendes helt eller delvist i gavegivers eller den samlevende ægtefælles erhvervsvirksomhed, og ejendommen efter overdragelsen anvendes helt eller delvist i modtagerens eller den samlevende ægtefælles erhvervsvirksomhed. Det gælder dog ikke, hvis virksomheden består i udlejning af fast ejendom. Som en konsekvens af den ny lov om afgift af tinglysning og registrering, der træder i stedet for stempelafgiftsloven, jf. afsnit 8.10, er bestemmelsen ændret med virkning fra den 1. januar 2000, således at den procentregulerede del af tinglysningsafgiften kan fratrækkes i tilsvarende omfang. Den faste del af tinglysningsafgiften kan ikke fratrækkes.

Arv

Ægtefæller er undtaget fra afgiftspligten i henhold til boafgiftsloven.

Der betales 15 pct. i boafgift af arv til afkom, stedbørn og deres afkom, frasepareret eller fraskilt ægtefælle, afdødt barns eller stedbarns efterlevende ægtefælle, forældre, personer, med hvem afdøde har haft fælles bopæl i to år, og plejebørn, der har haft bopæl hos afdøde i en sammenhængende periode på mindst 5 år, når opholdet er begyndt inden barnet fyldte 15 år.

Agiften betales af den del af arvebeholdningen, der overstiger et bundfradrag på 196.600 kr (1999).

Ved arv til andre personer pålægges der en tillægsafgift på 25 pct., således at den totale afgift for disse personer bliver 36,25 pct. Tillægsafgiften pålægges ligeledes ved arv til fonde, foreninger og selskaber. Tillægsafgiften beregnes uden bundfradrag.

Af arv, hvorpå der hviler en brugs- eller indtægtsnydelse, betales der boafgift og tillægsafgift af hele kapitalen eller formuegodets værdi. Arv til en ægtefælle, hvorpå der hviler en brugs- eller indtægtsnydelse, skal der betales boafgift af, dvs. 15 pct.

Arveforskud

Forskud på forventet arv anses efter boafgiftslovens regler altid for i afgiftsmæssigt henseende at være en gave. Der skal således betales gaveafgift eller indkomstskat af et arveforskud.

Afgiftssatserne og de afgiftsfri grundbeløb, som er nævnt under afsnittet om gaver, finder derfor tilsvarende anvendelse på arveforskud.

8.9 Særligt om gaver til fonde

Der gælder særligt lempelige beskatningsregler ved fondes modtagelse af gaver. Det er her vigtigt at sondre imellem fondens grundkapital og kapital, der kan anvendes til uddeling. Hovedreglen er, at gaver der tilfalder grundkapitalen, er skattefri. Kapital, der tilføres fondens frie midler, og som skal uddeles, eller som ifølge fondens vedtægter skal uddeles inden for et nærmere fastsat tidsrum, er indkomstskattepligtig for fonden.

Undtagelsen til skattefritagelsen er, hvor pengene tildeles en familiefonds grundkapital. I den sammenhæng skal man sondre mellem, om tildelingen sker ved stiftelsen eller efterfølgende. Såfremt det sker ved stiftelsen, udløser det en afgiftspligt for familiefonden på 20 pct. Sker tildelingen efterfølgende, er også en familiefond indkomstskattepligtig af tildelingen.

8.10 Stempel-, tinglysnings- og aktieomsætningsafgift

Stempelafgift

Et generationsskifte i erhvervslivet indebærer normalt udstedelse af en række dokumenter, som er stempelafgiftspligtige

Hovedreglen i stempeloven er, at de dokumenter, der er afgiftspligtige, skal stemples efter stempelafgiftslovens almindelige regler, uanset grunden til udstedelsen. Det betyder bl.a., at der ikke findes særlige regler for dokumenter, der udstedes i forbindelse med et generationsskifte.

Følgende stempelpligtige dokumenter er relevante ved et generationsskifte:

- Dokumenter om overdragelse af ejerboliger stemples med 0,6 pct., mens dokumenter om overdragelse af anden fast ejendom stemples med 1,2 pct. Såfremt overdrageren af fast ejendom har forbeholdt sig eller andre en brugs- eller servitutret til den overdragne ejendom, kræver bestemmelsen herom ikke særskilt stempel, medmindre der skal erlægges et periodisk vederlag for retten.
- Dokumenter om overdragelse af løsøre (driftsmidler og inventar) stemples med 1 promille af vederlaget.
- Dokumenter om overdragelse af goodwill, opfinder- og patentrettigheder, rettigheder til varemærker og mønstre, ophavsrettigheder og lignende stemples med 1 promille af vederlaget.
- Dokumenter, hvorved der stiftes underpant i fast ejendom eller løsøre, herunder ejerpantebreve, stemples som hovedregel med 1,5 pct. af det pantsikrede beløb. Dokumenter om sikkerhedsstillelse ved pant i øvrigt eller ved kaution stemples med 3 promille af det pant- eller kautionssikrede beløb. Som en undtagelse til hovedreglen gælder, at dokumenter, herunder ejerpantebreve, hvorved der stiftes underpant i en ejerbolig, stemples med 5 pct. af det pantsikrede beløb. Denne ordning om forhøjet stempelafgift, der gælder indtil 1. december 1999, omfatter dog bl.a. ikke ejerskifte, dvs. pantebreve der udstedes som led i berigtigelsen af erhvervelsen af fast ejendom, såfremt pantebrevet udstedes senest et år fra erhvervelsen (underskrift af slutsedlen). Undtagelsen gælder ikke overdragelse mellem ægtefæller.
- Dokumenter om overdragelse af gælds- og pantebreve, hvorved der stiftes underpant i fast ejendom eller løsøre, stemples efter reglerne for stiftelse af nyt retsforhold vedrørende den ret, der overdrages. Overdragelse af retten til pengeydelse stemples med 1 promille af det beløb, der

overdrages. Såfremt det overdragne beløb er sikret ved underpant i fast ejendom eller løsøre, er stemplet 1,5 pct.

- Der gælder særlige regler for stempelafgift i forbindelse med arveudlæg. Dokumenter om udlæg af formuegoder i dødsboer er stempelfri. Stempelfritagelsen gælder dog kun for dokumenter, der oprettes mellem boet, ægtefæller, legatarer og arvinger. Afgiftsfritagelsen gælder således arveudlægsskødet og overdragelsesdokumenter og pantebreve, der udstedes til arvingerne. Dokumenter, der oprettes med trediemand, er derimod stempelafgiftspligtige efter lovens almindelige regler. Der gælder tilsvarende ikke stempelfrihed ved generationsskifte ved gave. Til gengæld kan den stempelafgift, der betales i forbindelse med en gaveoverdragelse, fradrages i en eventuel gaveafgift. Denne fradragsret gælder dog kun skødestemplet og transportstemplet og ikke stempelafgift af nyoprettede pantebreve.

Stempelafgiften er efter de gældende regler en dokumentafgift, hvilket vil sige, at det som udgangspunkt skal fremgå klart og entydigt af et dokument, om det er stempelpligtigt eller ej, og i bekræftende fald hvorledes det skal stemples. For så vidt angår skøder og pantebreve varetages administrationen af tinglysningskontorerne.

Omlægning af stempeloven

Stempeloven er omlagt med virkning fra den 1. januar 2000 og videreføres kun for skadesforsikringsdokumenter. Afgiften på andre områder er herefter ikke længere knyttet til udstedelsen af et dokument.

Stempeloven er afløst af et nyt afgiftssystem, jf. lov om afgift af tinglysning og registrering af ejer- og panterettigheder m.v., der bygger på en model, hvor afgiften udløses ved registreringen.

De væsentlige afgiftsområder er fortsat handel med fast ejendom og optagelse af lån med pant i fast ejendom.

Efter den nye lov fastholdes den lave afgiftssats på 0,6 pct. for ejerboliger, og satsen på andre ejendomme nedsættes fra 1,2 pct. til 0,6 pct.

Afgiftssatsen på pantebreve er uændret på 1,5 pct. idet der bortses fra den midlertidige forhøjelse af stempelafgiften på visse pantebreve. Der betales kun afgift ved registrering i et offentligt register. Det gælder også optagelse af lån med pant i skib, fly eller andet løsøre.

Efter loven skal der i forbindelse med tinglysning af indskud af fast ejendom som led i en virksomhedsomdanning, der er omfattet af loven om skattefri virksomhedsomdanning, kun betales en fast afgift på 1.400 kr.

Tinglysningen udløser ikke procentafgiften på 0,6 pct. af ejerskiftesummen. Adkomstændring som følge af selskabers fusion, fission, omdanning eller tilførsel af aktiver anses ikke afgiftsmæssigt som et ejerskifte.

Der skal betales en afgift på 0,6 pct. samt den faste afgift på 1.400 kr. ved arveudlæg af fast ejendom.

Der er afgiftsfritagelse for succession i forbindelse med ægtefælleskifte efter arvelovens § 7, og når ægtefællen arver alene efter arvelovens § 8. Afgiften er her begrænset til den faste afgift på 1.400 kr., når ejerskiftet sker i forbindelse med boets udlevering til den efterlevende ægtefælle til hendsiden i uskiftet bo eller ved arveudlæg, når ægtefællerne ikke efterlader sig livsarvinger.

Der er givet lempelser, der også tilgodeser generationsskifter. Det er sket i forbindelse med halveringen af skødestemplet på alle øvrige ejendomme end ejerboliger, herunder erhvervsjendomme.

Efter de nye regler er gældsbreve afgiftsfri, mens registrering af pant i fast ejendom og løsøre udløser en afgift på 1,5 pct. af det pantsikrede beløb, samt en fast afgift på 1.400 kr. Kreditorskifte og debitorskifte blev derimod afgiftsfri bortset fra den faste afgift.

Tinglysningsafgift

Efter retsafgiftslovens kapitel 6 a skal der ved tinglysning betales en afgift på 1.200 kr. for ethvert dokument, som anmeldes til tinglysning. Afgiften forfalder til betaling ved anmeldelse til tinglysning.

Det er dog afgiftsfrit at aflyse dokumenter og ophæve retsanmærkninger.

Tinglysningsafgiften på 1.200 kr. i henhold til retsafgiftsloven bortfalder med virkning fra den 1. januar 2000, og erstattes af en fast afgift på 1.400 kr. efter lov om afgift af tinglysning og registrering af ejer- og panterrettigheder m.v.

Aktieomsætningsafgift

Der betales en omsætningsafgift på 0,5 pct. af kursværdien ved salg eller bytte af en række værdipapirer, herunder aktier, anparter og omsættelige andelsbeviser, samt tegningsretter hertil. Dette gælder også ved salg og bytte af aktier m.v. i forbindelse med et generationsskifte.

Såfremt aktierne m.v. overgår ved arv eller som gave, gælder det, at der ikke skal betales aktieomsætningsafgift, idet sådanne overdragelser ikke anses for omfattet af aktieafgiftsloven.

Herudover gælder det, at der ikke skal betales aktieomsætningsafgift i forbindelse med fusion, spaltning, aktieombytning og tilførsel af aktiver. Desuden er der afgiftsfritagelse ved førstegangsudstedelse af aktier m.v. og ved køb af aktier fra udenlandske sælgere.

Aktieomsætningsafgiften er afskaffet med virkning fra 1. oktober 1999.

Kapitel 9 Generationsskiftemodeller

9.1 Indledning

Nærværende beskrivelse af generationsskiftemodeller indeholder de mest anvendte grundmodeller, der benyttes ved generationsskifte af virksomheder i ejerens levende live.

Beskrivelsen af de enkelte modeller tager udgangspunkt i et generationsskifte inden for familien. Dernæst er et generationsskifte til medarbejderen beskrevet. Medarbejderbeskrivelsen indeholder kun de forskelle, der er i forhold til generationsskifte inden for familie.

Overdragelse til andre end familie og medarbejdere er ikke særskilt beskrevet, da sådanne overdragelser falder uden for generationsskiftebegrebet, således som dette er afgrænset i udvalgets kommissorium, jf. kapitel 2. Da der imidlertid ikke gælder særlige regler for generationsskifte til medarbejdere, dækker beskrivelsen heraf også overdragelse af en virksomhed til en udenforstående tredjemand.

Det er som nævnt grundmodellerne, der er beskrevet. Modellerne kombineres imidlertid ofte. Kombinationsmulighederne er ikke beskrevet ud fra en betragtning om, at anvendelsen af disse er meget afhængig af den konkrete virksomheds forhold. Der er ikke to familier eller virksomheder, der er ens.

Af forhold, der især har betydning, kan nævnes branche, beliggenhed, tidsdimensionen, forventninger til fremtiden, købers og sælgers økonomi og finansieringsmuligheder, indtjeningen og likviditeten i virksomheden, offentlige begrænsninger, skattemæssige forhold, virksomhedens afhængighed af ejeren, familiemæssige forhold, størrelsen af virksomheden, herunder prisen m.v.

Udover kombinationsmulighederne er der set bort fra de modeller, som kun anvendes ved få af de generationsskifter, der gennemføres inden for familien og til medarbejdere. Eksempler herpå er fusion, omdannelse til fond, børsnotering, kommanditselskaber og partnerselskaber.

Enkelte brancheforeninger tilbyder medlemmerne "særlige" modeller, der både indeholder de procesmæssige og de juridiske og finansieringsmæssige aspekter. Disse modeller er omfangsrige at beskrive og er ikke umiddelbart offentlig tilgængelige. Modellerne indeholder bl.a. lederuddannelse, strategisk, juridisk og økonomisk rådgivning af senior og junior, finansieringsstøtte m.v.

Grundmodellerne er i kapitlet illustreret på en tidsakse, og de enkelte faser i modellerne er kort beskrevet. Derudover er finansieringen, som typisk anvendes i forbindelse med den enkelte model, samt de juridiske aspekter og omkostninger til det offentlige, som er forbundet med modellerne, kort beskrevet. Endelig omtales forhold som henholdsvis taler for og imod anvendelsen af den enkelte model. Der er taget udgangspunkt i den tilgangsvinkel en virksomhedsejer/-køber eller rådgiver vil have til valget af model - nemlig at minimere - hvis ikke eliminere - de omkostninger og likviditetsmæssige belastninger, herunder skatter, som generationsskiftet af virksomheden kan udløse. Som et forhold, der taler imod anvendelsen af en model, er eksempelvis nævnt, at betaling af gaveafgift på 15 pct., der udløses ved overdragelsen af virksomheden, kræver likviditet. Om det betyder, at der skal vælges en anden model, afhænger selvfølgelig af, om overdragelsen kan gennemføres "billigere" eller mindre likviditetsbelastende - for eksempel helt uden umiddelbare skatte- og afgiftsmæssige konsekvenser - efter denne anden model, samtidig med at ejerens øvrige krav til generationsskiftet tilfredsstilles.

Ved beskrivelsen af modellerne er der anvendt betegnelsen A/S (aktieselskab) og ApS (anpartsselskab). De virksomheder, der drives i selskabsform, før generationsskiftet påbegyndes, er i beskrivelsen forudsat at være drevet i aktieselskabsform, mens nyetablerede/nyerhvervede selskaber i generationsskifteprocessen forudsættes at være anpartsselskaber. I relation til modellernes anvendelighed er der udover kapitalkrav ikke afgørende forskel på, om der etableres et aktieselskab eller et anpartsselskab. Dog er der forskel på de juridiske formalitetskrav, eksempelvis krav om bestyrelse i aktieselskaber, forretningsorden for bestyrelsen samt krav om stiftende generalforsamling i aktieselskaber.

De behandlede modeller fremgår af efterfølgende modeloversigt.

Beskrivelsen omfatter ikke beregningseksempler til en nærmere belysning af de økonomiske konsekvenser ved de enkelte modeller.

9.1.1 Modeloversigt

Model 0 Afvikling

Model 1a Overdragelse af personlig virksomhed

Model 1b Løbende overdragelse af personlig virksomhed

Model 2 Virksomhedsomdannelse

Model 3 Overdragelse af driftsaktivitet fra selskab

Model 4a Salg af aktier

Model 4b Løbende salg af aktier med tilbagesalg

Model 5 Holdingstiftelse - Salg via holding selskab / Køb via holdingselskab

Model 6 Tilførsel af aktiver til nyt (eksisterende) selskab med efterfølgende salg/tilbagesalg til udstedende selskab

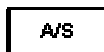
Model 7 Spaltning

9.1.2 Symboloversigt

Personlig virksomhed

Aktieselskab

Anpartsselskab

Salg af aktivitet

9.1.3 Vejledning til oversigtsplanche

I den grafiske fremstilling af generationsskiftemodeller tages der udgangspunkt i, at virksomheden, der ønskes generationsskiftet, står i tidspunkt 0 på den vandrette tidslinie. Den enkelte virksomheds økonomiske forhold (indtjening før driftsherreløn, latent skat samt formue) skal dernæst vurderes, da dette bl.a. har betydning for, hvilken model der skal anvendes.

Når de økonomiske forhold er fastlagt, skal der tages hensyn til, hvorledes virksomheden/ejerforholdene er organiseret. Hvis virksomheden er personlig ejet, starter valget af generationsskiftemodel i model 1 eller 2. Ved virksomhed drevet i selskabsform startes der i model 3, mens virksomheder ejet via holdingstruktur starter i model 5.

Efter at det er fastlagt, hvilken model der skal tages udgangspunkt i, vurderes den pågældende model under hensyntagen til tidsdimensionen i den konkrete situation. Hvis det vurderes, at de økonomiske forhold ikke er optimale i forhold til modellen, går man et trin op ad den lodrette akse til næste model, hvorefter denne igen vurderes i forhold til de økonomiske forhold. Denne fremgangsmåde anvendes, indtil den optimale generationsskiftemodel fremkommer.

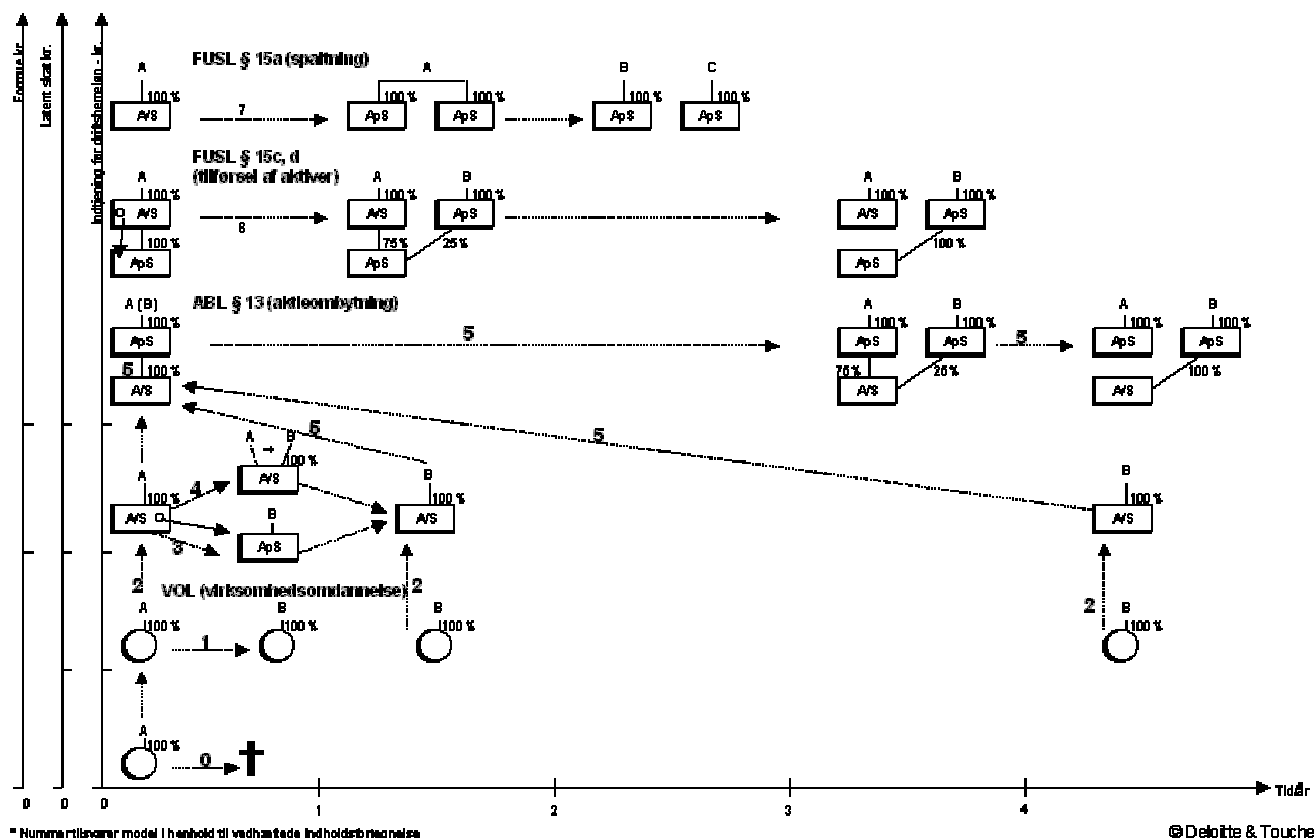
Helt overordnet kan det siges, at valg af model ofte vil afhænge af virksomhedens familiemæssige forhold (bl.a. antallet af arvinger) og økonomiske forhold (indtjening før driftsherreløn, latent skat samt formue).

Er der tale om en mindre virksomhed med en meget lav indtjening uden mulighed for forbedring m.v. vil det ofte indebære, at det ikke er hensigtsmæssigt at generationsskifte virksomheden, mens det for en større virksomhed med en meget høj indtjening m.v. ofte kan være nødvendigt at foretage strukturændringer af selskabet (model 5), for at et generationsskifte kan gennemføres på en fornuftig økonomisk måde.

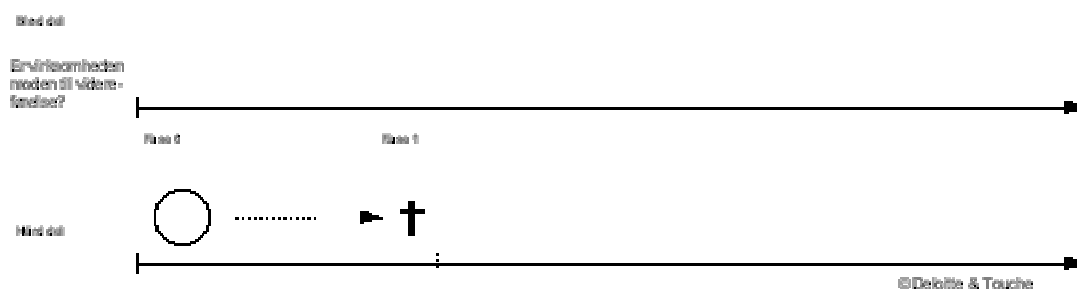
Endvidere er modelvalget afhængig af tidsdimensionen, branchen, forventninger til fremtiden, købers og sælgers finansieringsmuligheder, likviditeten i virksomheden, skattemæssige forhold samt virksomhedens afhængighed af den tidligere ejer og hermed den risiko, som køber løber ved overdragelsen m.v.

Eksempel

Hvis der tages udgangspunkt i en personlig drevet virksomhed, der har en forholdsvis høj indtjening før driftsherreløn (model 1), skal det vurderes, hvilke økonomiske konsekvenser et salg af den personlige virksomhed har. Såfremt denne mulighed ikke er optimal, vurderes det, om der skal foretages en virksomhedsdannelse (model 2). Hvis virksomheden drives i selskabsform, er det i stedet for virksomheden, aktier eller aktivitet fra selskabet der skal overdrages. Såfremt de økonomiske konsekvenser stadig ikke er optimale, bør model 5 vurderes, herunder bl.a. om generationsskiftet kan gennemføres via holdingstiftelse (aktieombytning), tilførsel af aktiver eller spaltning.

9.2 Model 0 Afvikling

9.2.1 Familie

Fase 0

Senior (A) besidder en personlig virksomhed (eller et 100 pct. ejet aktieselskab), som ikke ønskes generationsskiftet.

Generationsskifteprocessen, jf. afsnit 2.5, indledes, hvorefter der tages stilling til de skatte-, afgifts-, arve- og finansieringsmæssige forhold. Det besluttes hvilken model, der skal gennemføres.

Fase 1

Virksomheden afvikles i levende live eller ophører ved seniors (A) død.

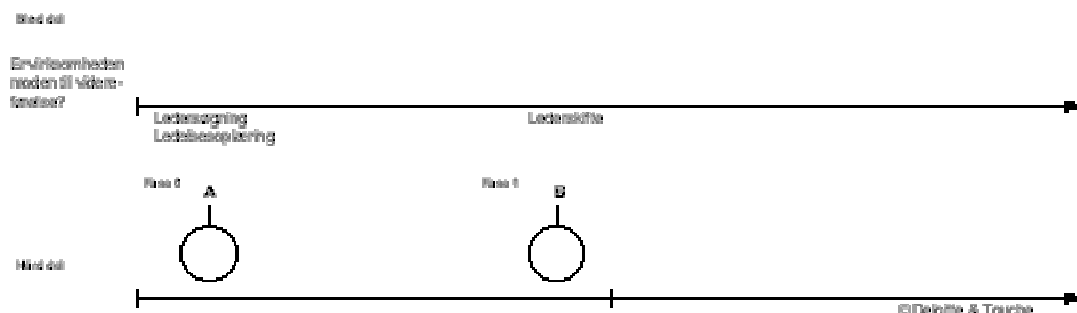
- Juridiske aspekter

Opsigelse af medarbejdere, lejemål og andre kontrakter. Salg af aktiver, herunder fast ejendom. Eventuel afvikling under dødsbobehandling, betalingsstandsning og/eller konkursbo. Efterfølgende gældssanering eller frivillig/tvangsakkord med kreditorer.

Taler imod modellen

- Tab af arbejdspladser og kapital
- Sociale og personlige omkostninger ved lukning
- Den eksisterende viden (know-how) i virksomheden går tabt
- Aktiver i virksomheden må afhændes til likvidationsværdi

9.3 Model 1a Overdragelse af personlig virksomhed

9.3.1 Familie

Fase 0

Senior (A) besidder en personlig virksomhed, som ønskes generationsskiftet til junior (B).

Generationsskifteprocessen, jf. afsnit 2.5, indledes, hvorefter der tages stilling til de skatte-, afgifts-, arve- og finansieringsmæssige forhold. Det besluttes hvilken model, der skal gennemføres.

Fase 1

Virksomheden overdrages til junior (B). Hele virksomheden inklusive fast ejendom overdrages på én gang.

- Finansiering

Overdragelsen fra senior (A) til junior (B) sker med skattemæssig succession, således at der ikke udløses skat af avancer, der ville blive realiseret ved et salg. I stedet overtager junior (B) den latente skat på seniors (A) aktiver mod til gengæld at modtage en "gave", der modsvarer halvdelen af den udskudte skattebyrde (passivpost).

Restoverdragelsessummen (dvs. efter fradrag for passivpost) kan finansieres på gældsbrev eller som yderligere gave eller som en kombination heraf.

- Juridiske aspekter

Købekontrakt med vilkår for handlen, herunder hvilke aktiver der overdrages samt købesummens størrelse og betaling. Skøde vedrørende fast ejendom. Overførelse af tilladelser/koncessioner.

- Omkostninger til det offentlige

Stempelomkostninger: Skøde fast ejendom 1,2 pct. og 1 promille af andre aktiver bortset fra varelager.

Stempel m.v. på gældsbreve: Der betales ikke stempel ved debitorskifte af gæld i fast ejendom. Eventuelle nye pantebreve med pant i fast ejendom stemples med 1,5 pct. Oprettelse af øvrige gældsbreve stemples med 3 promille.

Gaveafgifter: (15 pct.) Ved generationsskifte inden for familien kan stempelomkostninger vedrørende overdragelse af fast ejendom modregnes i gaveafgiften.

Efter 1. januar 2000 betales der 0,6 pct. i afgift ved tinglysning af ejerskifte af fast ejendom, skibe eller fly. Der betales herudover ikke afgift af overdragelse af andre aktiver.

Efter 1. januar 2000 betales der kun den faste afgift på 1.400 kr. ved tinglysning af kreditorskifte og debitorskifte i forbindelse med pantebreve. Oprettelse af gældsbreve og transport af gældsbreve, der ikke er sikret ved pant, bliver afgiftsfri.

Taler for modellen

- Overdragelse med succession udløser ikke umiddelbar beskatning
- Ved gave med succession reduceres gaveafgiften delvis pga. passivposten

Taler imod modellen

- Gaveafgift (15 pct.) kræver likviditet
- Passivpost ved succession udgør kun ca. halvdelen af skattebyrden, hvorved et videresalg inden for en kortere periode bliver en dyr løsning for junior (B)
- Et eventuelt efterfølgende tab på restkøbesummen er ikke fradragsberettiget for senior (A)
- Der kan alene succederes i opsparet virksomhedsoverskud ved død
- Ejerskifteomkostninger ved overdragelse af fast ejendom

9.3.2 Medarbejdere (forskelle)

Fase 1

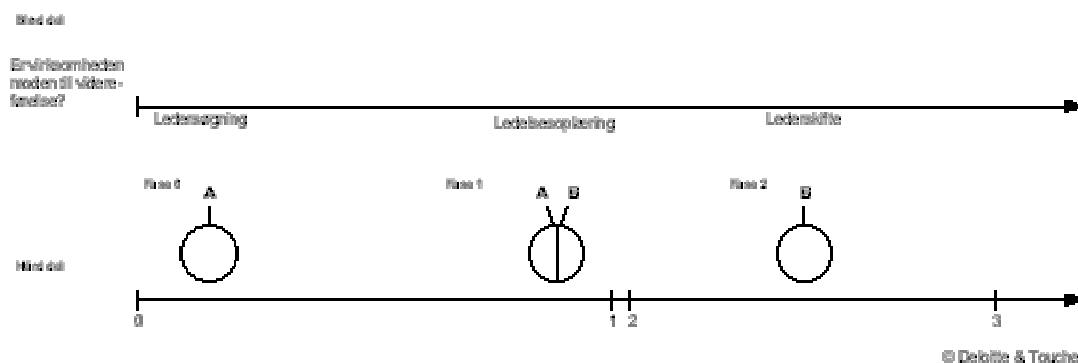
- Finansiering

Medarbejdernes køb finansieres enten via ekstern låneoptagelse eller på gældsbrief eller en kombination heraf.

Medarbejderne har ikke mulighed for at anvende reglerne om succession, hvorved seniors avanceskat på aktiverne udløses ved overdragelsen.

Ved overdragelse på gældsbrief udløses avanceskat på aktiverne, mens provenuet fra overdragelsen først indgår i takt med gældsbriefets indfrielse.

9.4 Model 1 b Løbende overdragelse af personlig virksomhed

9.4.1 Familie

Fase 0

Senior (A) besidder en personlig virksomhed, som ønskes generationsskiftet til junior (B).

Generationsskifteprocessen, jf. afsnit 2.5, indledes, hvorefter der tages stilling til de skatte-, afgifts-, arve- og finansieringsmæssige forhold. Det besluttes hvilken model, der skal gennemføres.

Fase 1 og 2

Senior (A) overdrager løbende andele af virksomheden til junior (B) over en periode på f.eks. 3 år.

- Finansiering

Aktiverne overdrages i mindre portioner, hvilket muliggør en løbende finansiering.

Overdragelsen fra senior (A) til junior (B) sker med skattemæssig succession, således at der ikke udløses skat af avancer, der ville blive realiseret ved et salg. I stedet overtager junior (B) den latente skat på seniors (A) aktiver mod til gengæld at modtage en "gave", der modsvarer halvdelen af den udskudte skattebyrde (passivpost).

Restoverdragelsessummen (dvs. efter passivpost) kan ske på gældsbrief eller som yderligere gave eller en kombination heraf.

- Juridiske aspekter

Købekontrakt med vilkår for handlen, herunder hvilke aktiver der overdrages samt købesummens størrelse og betaling. Skøde vedrørende fast ejendom. Overførelse af tilladelser/koncessioner.

Der skal aftales og udarbejdes interessentskabsaftale med stillingtagen til en fordeling af overskud, arbejdsforpligtelser, overgang af interessentskabsandele m.v.

- Omkostninger til det offentlige

Stempelomkostninger: Skøde fast ejendom 1,2 pct. og 1 promille af andre aktiver bortset fra varelager.

Stempel m.v. på gældsbreve: Der betales ikke stempel ved debitorskifte af gæld i fast ejendom. Eventuelle nye pantebreve med pant i fast ejendom stemples med 1,5 pct. Oprettelse af øvrige gældsbreve stemples med 3 promille.

Gaveafgifter: (15 pct.) Ved generationsskifte inden for familien kan stempelomkostninger vedrørende overdragelse af fast ejendom modregnes i gaveafgiften.

Efter 1. januar 2000 betales der 0,6 pct. i afgift ved tinglysning af ejerskifte af fast ejendom, skibe eller fly. Der betales herudover ikke afgift af overdragelse af andre aktiver.

Efter 1. januar 2000 betales der kun den faste afgift på 1.400 kr. ved tinglysning af kreditorskifte og debitorskifte i forbindelse med pantebreve. Oprettelse af gældsbreve og transport af gældsbreve, der ikke er sikret ved pant, bliver afgiftsfri.

Taler for modellen

- Overdragelse med succession udløser ikke umiddelbar beskatning
- Fordelagtigt for køber at overtage virksomheden i flere tempi. Omkostninger skal fordeles over tid
- Fordelagtigt for senior gradvist at trappe ned
- Erfaringer videregives
- Ved gave med succession reduceres gaveafgiften pga. passivposten
- Anvendelse af etableringskonto

Taler imod modellen

- Gaveafgift (15 pct.) kræver likviditet
- Passivpost ved succession udgør kun ca. halvdelen af skattebyrden, hvorved et videresalg inden for en kortere periode kan blive en dyr løsning for junior (B)
- Et eventuelt efterfølgende tab på restkøbessummen er ikke fradragsberettiget for senior (A)
- Der kan alene succederes i opsøret virksomhedsoverskud ved død
- Ejerskifteomkostninger ved overdragelse af fast ejendom
- Kræver samarbejde mellem køber og sælger
- Højere omkostninger ved deloverdragelser

9.4.2 Medarbejdere (forskelle)

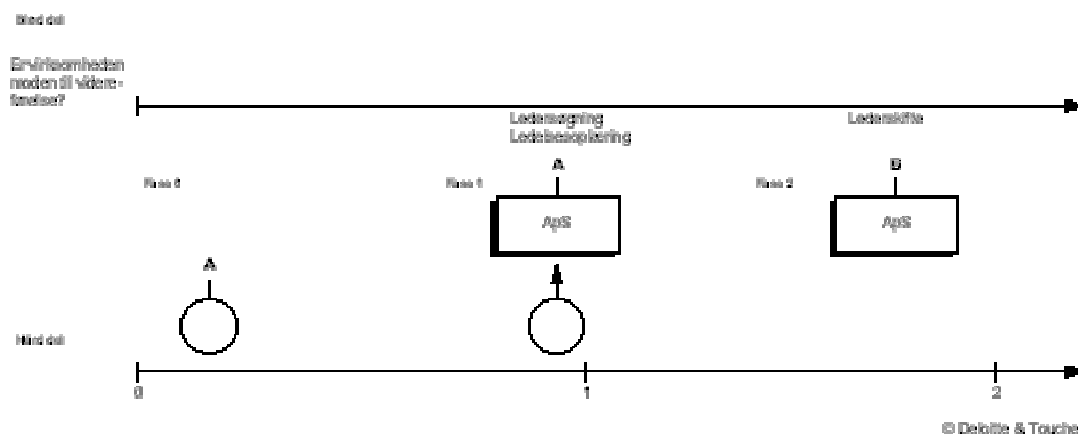
Fase 1 og 2

- Finansiering

Medarbejderens køb finansieres enten via ekstern låneoptagelse eller på gældsbreve eller en kombination heraf.

Medarbejderne har ikke mulighed for at anvende reglerne om succession, hvorved seniors avanceskat på aktiverne udløses ved overdragelsen.

9.5 Model 2 Virksomhedsomdannelselse (succession)

9.5.1 Familie

Fase 0

Senior (A) besidder en personlig virksomhed, som ønskes generationsskiftet til junior (B).

Generationsskifteprocessen, jf. afsnit 2.5, indledes, hvorefter der tages stilling til de skatte-, afgifts-, arve og finansieringsmæssige forhold. Det besluttet hvilken model, der skal gennemføres.

Fase 1

Virksomheden omdannes til et aktie- eller anpartsselskab efter lov om skattefri virksomhedsomdannelselse.

- Finansiering

Nettoaktiverne i den personligt drevne virksomhed anvendes som betaling for selskabet (anparterne).

Ved den skattefri virksomhedsomdannelselse succederer selskabet i sælgerens skattemæssige stilling. Et eventuelt opsparret overskud i virksomhedsordningen kan overføres til selskabet.

- Juridiske aspekter

Stiftelsesdokument og vedtægter for selskabet. Skøde vedrørende fast ejendom. Overførelse af tilladelser/koncessioner, vurderingsberetning.

- Omkostninger til det offentlige

Stempelomkostninger: Skøde fast ejendom 1,2 pct. Øvrige aktiver indskydes stempelfrit.

Der betales ikke stempel ved debtorskifte af gæld i fast ejendom. Eventuelle nye pantebreve med pant i fast ejendom stemples med 1,5 pct. Oprettelse af øvrige gældsbreve stemples med 3 promille.

Efter 1. januar 2000 betales der 0,6 pct. i afgift ved tinglysning af ejerskifte af fast ejendom.

Efter 1. januar 2000 betales der kun den faste afgift på 1.400 kr. ved tinglysning af kreditorskifte og debtorskifte i forbindelse med pantebreve. Oprettelse af gældsbreve og transport af gældsbreve, der ikke er sikret ved pant, bliver afgiftsfri.

Fase 2

Senior (A) overdrager ApS til junior (B).

- Finansiering

Finansiering tilsvare finansieringen i model 4A/4B.

- Juridiske aspekter

Juridiske aspekter tilsvare juridiske aspekter i model 4A/4B.

- Omkostninger til det offentlige

Omkostningerne svarer til omkostningerne i model 4A/4B.

Efter 1. januar 2000 betales der kun den faste afgift på 1.400 kr. ved tinglysning af adkomstændring på fast ejendom ved indskud i selskab i henhold til lov om skattefri virksomhedsomdannelse.

Efter 1. januar 2000 betales der kun den faste afgift på 1.400 kr. ved tinglysning af kreditorkifte og debitor-kifte i forbindelse med pantebreve. Oprettelse af gældsbreve og transport af gældsbreve, der ikke er sikret ved pant, bliver afgiftsfri.

Taler for modellen

- Skattefri omdannelse
- Overdragelse af anparter er lettere end overdragelse af personligt ejet virksomhed
- Opsparet overskud i virksomhedsordningen kan overføres til selskabet

Taler imod modellen

- Ejerskifteomkostninger ved overdragelse af fast ejendom
- Ubenyttede investeringsfondsmidler kan ikke overføres til selskabet

Ovenstående opremser ikke de generelle fordele og ulemper ved drift af virksomhed i personligt regi kontra selskabsform.

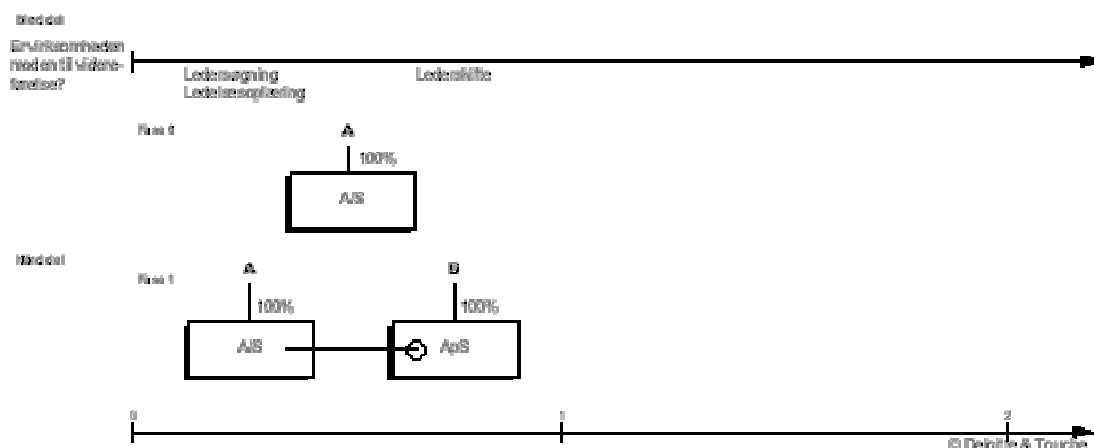
9.5.2 Medarbejdere (forskelle)

Medarbejdernes køb finansieres enten via ekstern låneoptagelse eller på gældsbrev eller en kombination heraf.

edarbejderen har ikke mulighed for at anvende reglerne om succession, hvorved seniors aktieavanceskat udløses ved overdragelsen.

Ved overdragelse på gældsbrev udløses skat af aktieavancer ved salget, mens provenu fra overdragelsen først indgår i takt med gældsbrevets indfrielse.

9.6 Model 3 Overdragelse af driftsaktivitet fra selskab

9.6.1 Familie

Fase 0

Senior (A) besidder 100 pct. ejet A/S, som ønskes generationsskiftet til junior (B).

Generationsskifteprocessen, jf. afsnit 2.5, indledes, hvorefter der tages stilling til de skatte-, afgifts-, arve- og finansieringsmæssige forhold. Det besluttes, hvilken model, der skal gennemføres.

Fase 1

Junior (B) nystifter et selskab (ApS). Herefter overdrages aktiviteten i seniors (A) A/S (driftsnødvendige aktiver og passiver inkl. eventuel goodwill) til juniors (B) nystiftede selskab (ApS).

Ikke driftsnødvendig kapital i seniors (A) A/S (f.eks. likvider og værdipapirer) omfattes ikke af overdragelsen, men forbliver i seniors (A) A/S.

- Finansiering

Modellen indebærer, at finansieringsbehovet for junior (A) nedsættes, da det kun er aktiver, som er nødvendige for virksomhedens drift, der overdrages. Derudover vil juniors (B) ApS opnå skattemæssig afskrivningsret på de afskrivningsberettigede aktiver.

Junior (B) stifter et ApS, hvilket kræver et kontant indskud på minimum 125.000 kr. Dette indskud gives fra senior (A) til junior (B) som kontant gave, i det omfang dette er muligt. Et eventuelt restbeløb finansieres via gældsbrief mellem senior (A) og junior (B) eller ved, at junior (B) optager lån eksternt.

Finansieringen af selve overdragelsen af driftsaktiviteten sker typisk fra seniors (A) A/S til juniors (B) ApS som en kombination af kontant betaling og finansiering på gældsbrief fra seniors (A) A/S til juniors (B) ApS. Den kontante udbetaling modsvarer det beløb, som junior (B) kontant har indskudt i ApS. Gældsbriefet afvikles løbende i takt med indtjeningen i juniors (B) ApS.

- Juridiske aspekter

Ved juniors (B) stiftelse af et ApS skal der udarbejdes vurderingsberetning, stiftelsesdokument og vedtægter.

Ved overdragelse af driftsaktiviteten skal der udarbejdes købekontrakt med fastlæggelse af vilkår, herunder hvilke aktiver overdragelsen omfatter, købesummen herfor samt købesummens betaling. Eventuelt gældsbrief udarbejdes. Det samme gælder skøde vedrørende fast ejendom. Overførsel af tilladelser/koncessioner. Overdragelse konstituerer skyldnerskifte i relation til leverandører og øvrige kreditorer.

- Omkostninger til det offentlige

Stempelomkostninger vedrørende skøde, fast ejendom 1,2 pct. og 1 promille for øvrige aktiver, bortset fra varelager.

Der betales ikke stempel ved debitorskifte af gæld i fast ejendom. Eventuelle nye pantebreve med pant i fast ejendom stemples med 1,5 pct.

Oprettelse af gældsbrev stemples med 3 promille.

Efter 1. januar 2000 betales der kun den faste afgift på 1.400 kr. ved tinglysning af adkomstændring på fast ejendom i forbindelse med indskud i selskab.

Efter 1. januar 2000 betales der kun den faste afgift på 1.400 kr. ved tinglysning af kreditorskifte og debitorskifte i forbindelse med pantebreve. Oprettelse af gældsbreve og transport af gældsbreve, der ikke er sikret ved pant, bliver afgiftsfri.

Taler for modellen

Generelt

- Der overtages ikke skjulte forpligtelser

Fase 1

- Senior (A) bevarer kapitalen i A/S og beskattes personligt i takt med udlodning fra selskabet
- Juniors (B) ApS afskrivningsgrundlag tilsvarende aktivernes anskaffelsessum
- Afdrag og renter på eventuelt gældsbrev mellem ApS og A/S betales med midler, der er beskattet med 32 pct.

Taler imod modellen

Generelt

- Etableringskonto kan ikke benyttes

Fase 1

- Startkapital hos junior (B) - krav om minimum 125.000 kr.
- Der udløses skat af de avancer, der konstateres ved overdragelsen, mens provenuet fra overdragelsen først indgår i takt med gældsbrevets indfrielse
- Kontrakter er ikke altid overdragelige
- Ejerskifteomkostninger ved f.eks. fast ejendom
- Gaveafgift (15 pct.) kræver likviditet, og såfremt gaveafgiften skal udloddes fra selskabet, er beløbet indkomstbeskattet.
- Successionsreglerne kan ikke anvendes
- Et eventuelt tab på restkøbesummen er ikke fradragsberettiget for senior (A)

9.6.2 Medarbejdere (forskelle)

Fase 1

- Finansiering

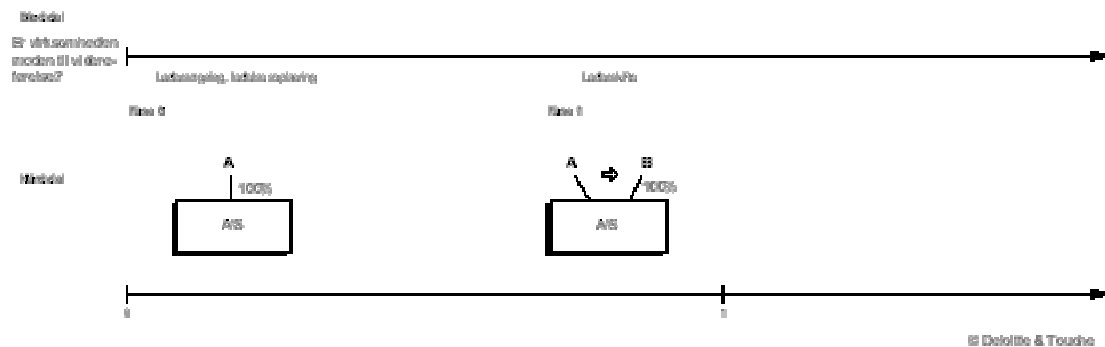
Beløbet på minimum 125.000 kr. til stiftelse af ApS skal normalt finansieres ved ekstern låneoptagelse.

Med mindre overdragelsen udelukkende sker kontant, vil senior (A) ved lån fra A/S til medarbejderens ApS ofte kræve indflydelse i medarbejderens ApS, indtil gældsbrevet er indfriet.

Medarbejderen vil ofte skulle optage eksterne lån i ApS i forbindelse med køb af aktiviteten i A/S.

Seniors (A) A/S vil have skattemæssig fradrag for eventuelt tab på restkøbesum, hvis der er ydet lån fra A/S'et til medarbejderens ApS.

9.7 Model 4a Salg af aktier

9.7.1 Familie

Fase 0

Senior (A) besidder 100 pct. ejet A/S, som ønskes generationsskiftet til junior (B).

Generationsskifteprocessen, jf. afsnit 2.5, indledes, hvorefter der tages stilling til de skatte-, afgifts-, arve- og finansieringsmæssige forhold. Det besluttes, hvilken model der skal gennemføres.

Fase 1

Senior (A) overdrager aktierne i sit A/S til junior (B).

- Finansiering

Overdragelsen fra senior til junior sker med skattemæssig succession, således at der ikke udløses aktieavancekat. I stedet overtager junior den latente skat på seniors aktier mod til gengæld at modtage en "gave", der modsvarer halvdelen af den udskudte skattebyrde (passivpost).

Restoverdragelsessummen (dvs. efter fradrag for passivpost) kan finansieres på gældsbrev eller som yderligere gave eller som en kombination heraf.

- Juridiske aspekter

Aktieoverdragelsesaftale med fastlæggelse af købesummen og dennes betaling, samt øvrige vilkår. Eventuelt gældsbrev.

- Omkostninger til det offentlige

Gaveafgift på 15 pct. af gavebeløb udover det årlige bundfradrag (42.500 i 1998).

Oprettelse af gældsbrev stemples med 3 promille.

Efter 1. januar 2000 er oprettelse af gældsbreve og transport af gældsbreve, der ikke er sikret ved pant, afgiftsfri.

Taler for modellen

Generelt

- Lettere at håndtere end overdragelse af en personlig drevet virksomhed
- Oprindeligt driftsselskab bevares - kun ejerforhold ændres
- Der skal ikke ske skyldnerskifte

Fase 1

- Der udløses ikke aktieavanceskat ved succession, hvilket letter den samlede overdragelse
- Ved gave med succession reduceres gaveafgiften pga. passivposten

Taler imod modellen

Generelt

- Etableringskonto kan ikke benyttes

Fase 1

- Gaveafgift (15 pct.) kræver likviditet, og såfremt gaveafgiften skal udloddes fra selskabet, er beløbet indkomstbeskattet
- Passivposten ved succession udgør kun ca. halvdelen af skattebyrden, hvorved et videresalg inden for en kortere periode bliver en dyr løsning for junior
- Et eventuelt efterfølgende tab på retskøbesummen er ikke fradragsberettiget for senior
- Skal junior optage lån til købet, vil renterne kun have en fradragsværdi på ca. 40 pct. i 1998 faldende til ca. 32 pct. i 2001. Normalt kan renterne kun betales med gage eller udbytte fra driftsselskabet. Denne gage er indkomstbeskattet, ligesom udbyttet er beskattet på personniveau
- Afdrag skal ligeledes betales med midler, der er indkomstbeskattede

9.7.2 Medarbejdere (forskelle)

Fase 1

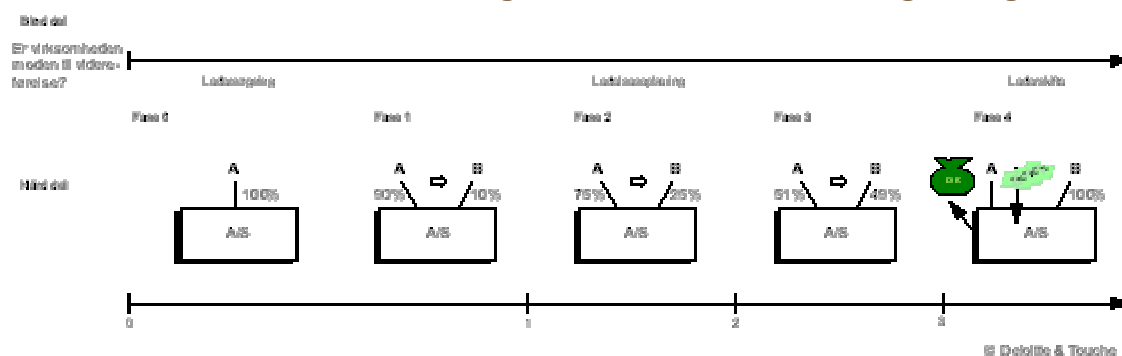
- Finansiering

Medarbejderens køb finansieres enten via ekstern låneoptagelse eller på gældsbrief eller en kombination heraf.

Medarbejderen har ikke mulighed for at anvende reglerne om succession, hvorved aktieavanceskat udløses ved overdragelsen.

Ved overdragelse på gældsbrief udløses skat af aktieavancer ved salget, mens provenuet fra overdragelsen først indgår i takt med gældsbriefets indfrielse.

9.8 Model 4b Løbende salg af aktier med tilbagesalg

9.8.1 Familie

Fase 0

Senior (A) besidder 100 pct. ejet A/S, som ønskes generationsskiftet til junior (B).

Generationsskifteprocessen, jf. afsnit 2.5, indledes, hvorefter der tages stilling til de skatte-, afgifts-, arve- og finansieringsmæssige forhold. Det besluttes hvilken model, der skal gennemføres.

Fase 1, 2 og 3

Senior (A) overdrager løbende aktierne i sit A/S til junior (B) over en periode på f.eks. 3 år.

- Finansiering

Aktierne overdrages i mindre portioner, hvilket muliggør en løbende finansiering.

Overdragelsen fra senior (A) til junior (B) sker med skattemæssig succession, således at der ikke udløses aktieavanceskat. I stedet overtager junior (B) den latente skat på seniors (A) aktier mod til gengæld at modtage en "gave", der modsvarer halvdelen af den udskudte skattebyrde (passivpost).

Restoverdragelsessummen (dvs. efter passivpost) kan ske på gældsbrief eller som yderligere gave eller som en kombination heraf.

- Juridiske aspekter

Aktieoverdragelsesaftale med fastlæggelse af købesummen og dennes betaling, samt øvrige vilkår. Eventuelt gældsbrief. Aktionæroverenskomst med stillingtagen til beslutningskompetence, arbejdsforpligtigelse, udbyttepolitik, overgang af aktier m.v.

- Omkostninger til det offentlige

Gaveafgift på 15 pct. af gavebeløb udover det årlige bundfradrag.

Oprettelse af gældsbrief stemples med 3 promille.

Efter 1. januar 2000 er oprettelse af gældsbriefe og transport af gældsbriefe, der ikke er sikret ved pant, afgiftsfri.

Fase 4

Efter en periode på f.eks. 3 år tilbagesælger senior (A) sine resterende aktier i A/S til det udstedende selskab (dvs. A/S). Junior vil herefter være enejer af A/S.

- Finansiering

Tilbagekøbet sker med midler i A/S, som er beskattet med 32 pct.

- Juridiske aspekter

Ansøgning om dispensation efter LL § 16 B, således tilbagesalget bliver beskattet som et almindeligt aktiesalg og ikke som udbytte. Nedsættelse af selskabets kapital til eliminering af egne aktier. Eventuel kapitalforhøjelse med fondsaktier til opfyldelse af lovpligtige kapitalkrav.

Taler for modellen

Generelt

- Oprindeligt driftsselskab bevarer - kun ejerforhold ændres

Fase 1, 2 og 3

- Der udløses ikke aktieavanceskat ved succession, hvilket letter den samlede overdragelse
- Ved gave med succession reduceres gaveafgiften delvis pga. passivposten
- Eventuelle aktieavancer udløses i mindre portioner
- Der skal ikke ske skyldnerskifte

Fase 4

- Driftsselskabet finansierer en del af generationsskiftet

Taler imod modellen

Generelt

- Kræver enighed om fremtidige økonomiske dispositioner
- Etableringskonto kan ikke benyttes

Fase 1, 2 og 3

- Gaveafgift (15 pct.) kræver likviditet, og såfremt gaveafgiften skal udloddes fra selskabet, er beløbet beskattet på personniveau
- Passivposten ved succession udgør kun ca. halvdelen af skattebyrden, hvorved et videresalg inden for en kortere periode bliver en dyr løsning for junior
- Ved overdragelse på gældsbrev udløses skat af aktieavancer ved salget, mens provenuet fra overdragelsen ved finansiering på gældsbrev først indgår i takt med gældsbrevets indfrielse
- Skal junior optage lån til købet, vil renterne kun have en fradragsværdi på ca. 40 pct. i 1999 faldende til ca. 32 pct. i 2001. Imidlertid kan renterne kun betales med gage eller udbytte fra driftsselskabet. Denne gage indkomstbeskattet, ligesom udbytte er beskattet på personniveau.
- Afdrag skal ligeledes betales med midler, der er indkomstbeskattet.
- Ved succession skal der som minimum overdrages aktier svarende til en stemmeandel på 15 pct. pr. overdragelse.

Fase 4

- Eventuelt efterfølgende tab på restkøbesum er ikke fradragberettiget for senior.

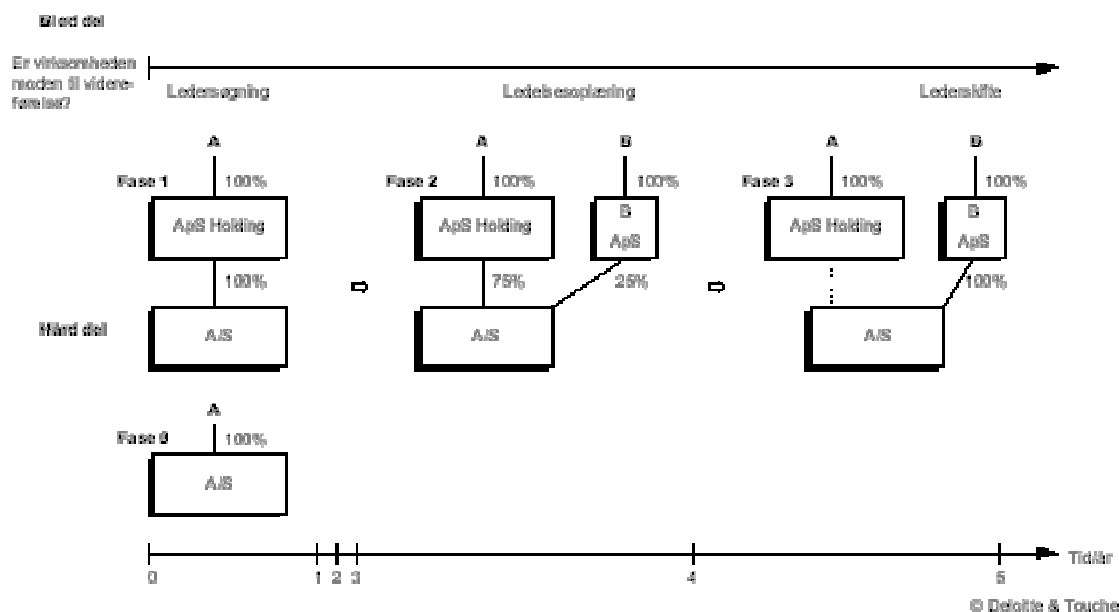
9.8.2 Medarbejdere (forskelle)

- Finansiering

Medarbejderens køb finansieres enten via ekstern låneoptagelse eller på gældsbrev eller en kombination heraf.

Medarbejderen har ikke mulighed for at anvende reglerne om succession, hvorved aktieavancebeskatning udløses ved overdragelsen.

9.9 Model 5 Holdingstiftelse (succession) - salg via holdingselskab - køb via holdingselskab

9.9.1 Familie

Fase 0

Senior (A) besidder 100 pct. ejet A/S, som ønskes generationsskiftet til junior (B)

Generationsskifteprocessen, jf. afsnit 2.5, indledes, hvorefter der tages stilling til de skatte-, afgifts-, arve- og finansieringsmæssige forhold. Det besluttes hvilken model, der skal gennemføres.

Fase 1

Aktierne i A/S indskydes efter reglerne om skattefri aktieombytning som apportindskud i et eksisterende eller nystiftet selskab ApS Holding. Som vederlag herfor modtager aktionæren (senior A) nye andeager i ApS Holding. Med henblik på at nedbringe værdien af A/S udloddes efterfølgende ikke driftsnødvendig kapital i A/S som udbytte til ApS Holding (på ordinære generalforsamlinger).

- Finansiering

Værdien af A/S nedbringes via udlodning af ikke driftsnødvendig kapital til ApS Holding. Derved nedbringes finansieringsbehovet hos junior (B).

- Juridiske aspekter

Senior (A) skal ansøge om tilladelse til skattefri aktieombytning efter aktieavancebeskatningsloven.

Senior (A) skal stifte selskab, og der skal udarbejdes stiftelsesdokument og vedtægter. Aktieoverdragelsesaftale med fastlæggelse af værdien af aktierne i A/S. Vurderingsberetning skal udarbejdes.

Fase 2

Fase 2 igangsættes tidligst 3 år efter gennemførelsen af fase 1. ApS Holding afstår minimum 25 pct. af aktierne i A/S til et af junior (B) nystiftet anpartsselskab B ApS.

- Finansiering

Junior (B) indskyder minimum 125.000 kr. som ansvarlig kapital i B ApS. Dette kapitalindskud tilvejebringes via gave fra senior (A) til junior (B). B ApS erhverver minimum 25 pct. af kapitalen i A/S. Finansieringen af aktiekøbet kan udover kontant betaling af det indskudte beløb på minimum 125.000 kr. ske ved, at B ApS optager banklån, eller via gældsbrief fra ApS Holding. Lånet tilbagebetales via fremtidige udbytter fra A/S.

- Juridiske aspekter

Junior (B) stifter selskab og udarbejder stiftelsesdokument og vedtægter m.v. Aktieoverdragelsesaftale med fastlæggelse af købesummen og dennes betaling, samt øvrige vilkår. Eventuelt gældsbrief. Udarbejdelse af aktionæroverenskomst med stillingtagen til beslutningskompetence, arbejdsforpligtelse, udbyttepolitik, overgang af aktier m.v.

- Omkostninger til det offentlige

Gaveafgift på 15 pct. af gavebeløb udover det årlige bundfradrag (42.500 i 1998). Oprettelse af gældsbrief stemples med 3 promille.

Efter 1. januar 2000 er oprettelse af gældsbriefe og transport af gældsbriefe, der ikke er sikret ved pant, afgiftsfri.

Fase 3

Efter en periode på 3 - 5 år overdrager ApS Holding de resterende 75 pct. af aktiekapitalen i A/S til B ApS enten på én gang eller over en periode. Dette vil afhænge af resultatudviklingen i driftsselskabet A/S.

- Finansiering

Overdragelsen finansieres enten via banklån eller gældsbrief fra ApS Holding. Juniors (B) ApS vil herefter være helejer af A/S. Lån tilbagebetales via udbytte fra A/S.

- Juridiske aspekter

Aktieoverdragelsesaftale. Eventuelt gældsbrief.

- Omkostninger til det offentlige

Oprettelse af gældsbrief stemples med 3 promille.

Taler for modellen

Generelt

- Oprindeligt driftsselskab bevarer - kun ejerforhold ændres
- Større mulighed for lighedeling mellem børn
- Endelig avancebeskatning hos senior (A) kan udskydes, indtil hele salgsprovenuet er indgået, og midler udloddes til seniors (A) pension

Fase 1

- Holdingstiftelse kan ske uden udløsning af avanceskat

Fase 2

- Finansiering af købesum kan ske fra ApS Holding og kan tilbagebetales ved udlodning af overskud fra A/S, der er beskattet med selskabsskat i A/S (32 pct.)
- Såfremt driftsselskabet A/S kommer i økonomiske vanskeligheder, vil ApS Holding via kapitaltilførsel have mulighed for at understøtte driftsselskabet

Taler imod modellen

Generelt

- Juniors (B) ApS overtager eventuelt skjulte forpligtelser
- I flere erhverv kan ejerskabet ikke etableres via et holdingselskab - det gælder f.eks. for læger, tandlæger og advokater

Fase 1

- Holdingstiftelse kræver tilladelse
- Holdingselskabet skal bevare ejerskabet i A/S uændret i minimum 3 år

Fase 2

- Etableringskonto kan ikke benyttes
- Startkapital hos junior (B) på minimum 125.000 kr.
- Skattemæssige underskud i Juniors (B) ApS kan kun fremføres til modregning i 5 år, hvorved underskud kan fortabes
- Gaveafgift (15 pct.) kræver likviditet, og såfremt gaveafgiften skal udloddes fra selskabet, er beløbet beskattet på personniveau.
- Et eventuelt tab på restkøbesum er ikke fradragsberettiget for senior (A)

Fase 3

- Et eventuelt tab på restkøbesum er ikke fradragsberettiget for senior (A)

9.9.2 Medarbejdere (forskelle)

Fase 2

- Finansiering

Medarbejderen skal via ekstern låneoptagelse fremskaffe minimum 125.000 kr. i forbindelse med stiftelse af selskab

ApS (B) køb af aktier i A/S skal ofte foregå kontant, hvorfor ApS (B) må finansiere købet via ekstern låneoptagelse.

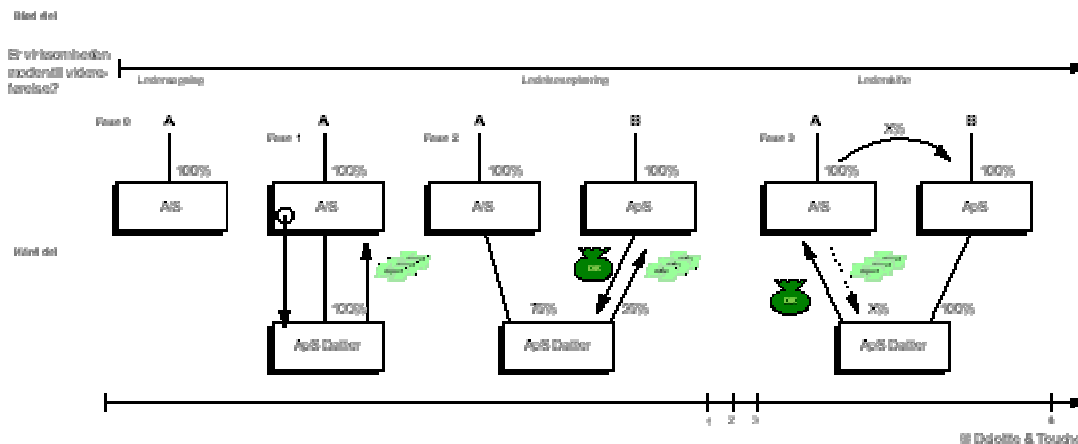
Fase 3

- Finansiering

ApS' (B) køb af aktier i A/S skal ofte foregå kontant, hvorfor ApS (B) må finansiere beløbet via ekstern låneoptagelse.

ApS Holding vil have skattemæssig fradrag på eventuelt tab på restkøbesum.

9.10 Model 6 Tilførsel af aktiver til nyt (eksisterende) selskab (succession) med efterfølgende salg/tilbagesalg til udstedende selskab

9.10.1 Familie

Fase 0

Senior (A) besidder 100 pct. ejet A/S, hvor driftsaktiviteten ønskes udskilt fra den øvrige virksomhed i forbindelse med generationsskifte.

Generationsskifteprocessen, jf. afsnit 2.5, indledes, hvorefter der tages stilling til de skatte-, afgifts-, arve- og finansieringsmæssige forhold. Det besluttes hvilken model, der skal gennemføres.

Fase 1

Aktiviteten i A/S (driftsnødvendige aktiver og passiver inkl. goodwill) indskydes efter reglerne om skattefri tilførsel af aktiver som apportindskud i et nyt (eller eksisterende) selskab ApS Datter. Som vederlag herfor modtager A/S nye anparter i ApS Datter. Ikke driftsnødvendig kapital i A/S (f.eks. likvider og værdipapirer) samt eventuel ejendom omfattes ikke af overdragelsen, men forbliver i A/S.

- Finansiering

Som betaling for den overtagne aktivitet modtager A/S anparter i ApS Datter.

- Juridiske aspekter

Ansøgning om tilladelse efter fusionsskatteloven til skattefri datterselskabsetablering. Stiftelse af datterselskabet. Stiftelsesdokument og vedtægter. Vurderingsberetning i forbindelse med apportindskud. Overførsel af tilladelser/koncessioner. Overdragelse konstituerer skyldnerskifte i relation til leverandører og øvrige kreditorer.

- Omkostninger til det offentlige

Stempelomkostninger. Fast ejendom 1,2 pct. Øvrige aktiver indskydes stempelfrit.

Efter 1. januar 2000 betales der kun den faste afgift på 1.400 kr. ved tinglysning af adkomstændring på fast ejendom i forbindelse med indskud i selskab.

Fase 2

Junior (B) nystifter et selskab (ApS), der herefter tegner kapital i ApS Datter svarende til en ejerandel af ApS Datter på typisk minimum 25 pct. (udlodningsmuligheder).

- Finansiering

Junior (B) stifter et ApS, hvilket kræver et kontant indskud på minimum 125.000 kr. Dette indskud gives fra senior (A) til junior (B) som kontant gave, idet omfang dette er muligt. Juniors (B) ApS erhverver minimum 25 pct. af kapitalen i ApS Datter. Finansieringen af anpartstegningen kan udover kontant betaling ske ved, at juniors (B) ApS optager banklån, eller via gældsbrief fra A/S. Lånet tilbagebetales via fremtidige udbytter.

- Juridiske aspekter

Stiftelse af selskab. Stiftelsesdokument og vedtægter. Vurderingsberetning. Investeringsaftale vedrørende juniors (B) ApS' tegning af kapitalforhøjelse i datterselskabet. Aktionæroverenskomst. Eventuelt gældsbrief.

- Omkostninger til det offentlige

Oprettelse af gældsbrief stemples med 3 promille.

Efter 1. januar 2000 er oprettelse af gældsbriefe og transport af gældsbriefe, der ikke er sikret ved pant, afgiftsfri.

Fase 3

Efter en periode på 3 år eller mere (afhængig af indtjeningen i ApS Datter) tilbagesælger A/S enten sine anparter i ApS Datter til det udstedende selskab (d.v.s ApS Datter) eller til (B) ApS. Eventuelt kan mulighederne kombineres. Afhængig af frie midler i ApS Datter eller B (ApS') finansieringsmuligheder kan salget/tilbagesalget eventuelt gennemføres løbende over en årrække. Når alle anparter er tilbagesolgt/solgt, vil B via sit 100 pct. ejede ApS være ene-ejer af ApS Datter.

- Finansiering

Tilbagesalget fra A/S til udstedede selskab (ApS Datter) finansieres via opsparede midler i ApS Datter. En overdragelse af resterende aktier til ApS forudsætter tilsvarende finansieringsmuligheder som under fase 2.

- Juridiske aspekter

Aktieoverdragelsesaftale vedrørende tilbagesalg/salg. Nedsættelse af selskabets kapital til eliminering af egne aktier. Proklama. Eventuel kapitalforhøjelse med fondsaktier til opfyldelse af lovpligtig kapital. Eventuelt gældsbrief.

Taler for modellen

Generelt

- Kræver mindre kapital for at junior (B) kan overtage virksomheden, idet der kun overdrages driftsrelevante aktiver
- Driftsaktivitet kan afhændes via et anpartssalg
- Er meget anvendelig, hvor hensynet til en lighedeling mellem flere børn gør det nødvendigt, at det eller de børn, der skal overtage virksomheden, skal "købe" denne (modsat gave)
- Gives der gaver til det eller de børn, der skal føre virksomheden videre, vil denne umiddelbare skævdeling helt eller delvist kunne udliges via testamentariske dispositioner

Fase 1

- Tilførsel af aktiver via succession udløser ikke avancebeskatning
- Påvirker ikke seniors (A) ejerskab af det gamle selskab

Fase 3

- Driftsselskabet (ApS Datter) finansierer en del af generationsskiftet

Taler imod modellen

Fase 1

- Tilførsel af aktiver kræver tilladelse
- Ejerskifteomkostninger - f.eks. vedrørende fast ejendom
- Der skal foreligge en gren af en virksomhed med begrænsede muligheder for kaution og udlån fra det gamle selskab til det nye selskab
- Kontrakter skal være overdragelige

Fase 2

- Skattemæssige underskud i juniors (B) holdingselskab kan kun fremføres til modregning i 5 år, hvorved underskud kan fortabes
- Gaveafgift (15 pct.) kræver likviditet, og såfremt gaveafgiften skal udloddes fra selskabet, er beløbet beskattet på personniveau.
- Tab på fordring ved udlån fra A/S til ApS er ikke skattemæssigt fradragsberettiget

9.10.2 Medarbejdere (forskelle)

Fase 2

- Finansiering

Medarbejderen skal via ekstern låneoptagelse fremskaffe minimum 125.000 kr. i forbindelse med stiftelse af selskab.

ApS tegning af aktier i ApS Datter skal ofte foregå kontant, hvorfor medarbejderens ApS må finansiere tegningen via ekstern låneoptagelse.

Fase 3

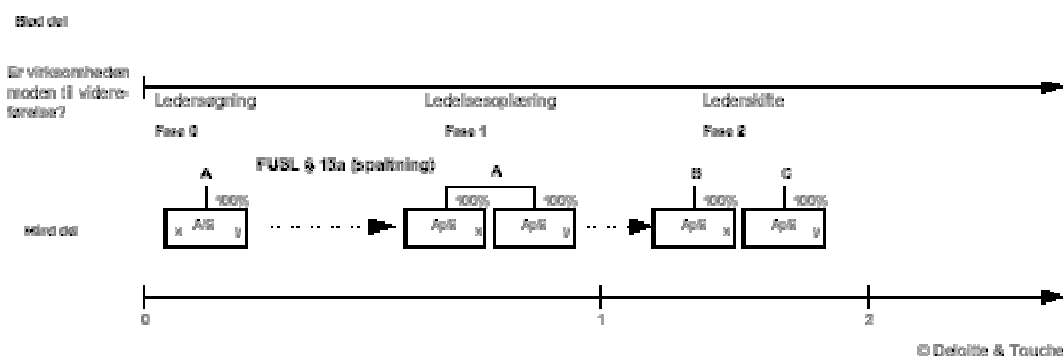
- Finansiering

ApS' (B) eventuelle køb af anparter i ApS Datter skal ofte foregå kontant, hvorfor ApS (B) må finansiere beløbet via ekstern låneoptagelse.

A/S vil have skattemæssigt fradrag for eventuelt tab på restkøbesum.

(Ved løbende tilbagesalg til ApS Datter vil tabsfradraget på et eventuelt gældsbevis (mellemregning) være begrænset).

9.11 Model 7 Spaltning (succession)

9.11.1 Familie

Fase 0

Senior (A) besidder 100 pct. ejet A/S, som ønskes generationsskiftet til junior (B) og junior (C). Der er 2 forskellige aktiviteter x og y i selskabet. Aktivitet x skal generationsskiftes til junior (B), og aktivitet y skal generationsskiftes til junior (C).

Generationsskifteprocessen, jf. afsnit 2.5, indledes, hvorefter der tages stilling til de skatte-, afgifts-, arve- og finansieringsmæssige forhold. Det beslutes hvilken model, der skal gennemføres.

Fase 1

Senior (A) overdrager aktivitet x og y til 2 nystiftede selskaber ApS x og ApS y efter reglerne om skattefri spaltning. Selskab A/S ophører. Overdragelsen gennemføres ved, at aktivitet x overdrages til ApS x, og aktivitet y overdrages til ApS y. Som vederlag for overdragelsen modtager senior (A) nye anparter i henholdsvis ApS x og ApS y. Ikke driftsnødvendig kapital i A/S (f.eks. likvider og værdipapirer) kan eventuelt udloddes som udbytte til senior (A) før overdragelsen.

- Finansiering

Anvendes hvis en eller flere aktiviteter ønskes overdraget. Med henblik på at nedbringe værdien (prisen) for henholdsvis ApS x og ApS y foretages eventuelt udlodning af udbytte fra A/S til senior (A) før overdragelsen.

Modellen er især anvendelig, hvor f.eks. 2 eller flere børn skal overtage hver deres gren/aktivitet af en virksomhed.

- Juridiske aspekter

Ansøgning om tilladelse efter fusionsskatteloven til spaltning. Heri anføres, at ApS x og ApS y efterfølgende ønskes overdraget til junior (B) og junior (C). Stiftelse af nødvendige nye selskaber. Aktieoverdragelsesaftale. Overdragelse af tilladelser/koncessioner. Overdragelse konstituerer skyldnerskifte i relation til leverandører og øvrige kreditorer.

- Omkostninger til det offentlige

Stempelomkostning fast ejendom 1,2 pct. Øvrige aktiver indskydes stempelfrit.

Efter 1. januar 2000 betales der kun den faste afgift på 1.400 kr. ved tinglysning af adkomstændring af fast ejendom i forbindelse med fission.

Fase 2

Senior (A) overdrager ApS x til Junior (B) og ApS y til Junior (C).

- Finansiering

Finansieringen tilsvare finansieringen i model 4a/4b

- Juridiske aspekter

Juridiske aspekter tilsvare juridiske aspekter i model 4a/4b

- Omkostninger til det offentlige

Omkostningerne tilsvare omkostningerne i model 4a/4b

Taler for modellen

Generelt

- Lighedeling mellem børn

Fase 1

- Opdeling af virksomhed i aktivitetsområder efter successionsprincippet uden udløsning af aktieavancer

Fase 2

- Der udløses ikke aktieavanceskatter ved succession
- Ved gave med succession reduceres gaveafgiften pga. passivpost

Taler imod modellen

Generelt

- Anpartsselskaber kan efter selskabsretslige regler ikke spaltes

Fase 1

- Hittidigt ejerforhold skal opretholdes (pro rata)
- Ejerskifteomkostninger - f.eks. vedrørende fast ejendom
- Kontrakter m.v. skal være overdragelige

Fase 2

- Gaveafgift (15 pct.) kræver likviditet, og såfremt gaveafgiften skal udloddes fra selskabet, er beløbet beskattet på personniveau.

9.11.2 Medarbejdere (forskelle)

Medarbejderen har ikke mulighed for at anvende successionsreglerne.

Kapitel 10 Succession

10.1 Generelt om succession

Succession medfører, at erhververen ved overdragelse af skatterelevante aktiver indtræder i overdragerens skattemæssige stilling. Succession indebærer dermed, at eventuelle avanceskatter ikke udløses i forbindelse med overdragelsen. Overdragelsen påvirker således ikke indkomstopgørelsen hos overdrageren. Erhververen overtager aktiverne med den tilhørende latente avancekat, og denne udløses først, når erhververen selv senere afstår aktiverne, medmindre der på dette tidspunkt ikke realiseres en avance ved afståelse, eller erhververen også på dette tidspunkt benytter adgangen til at overdrage med succession.

Som beskrevet i kapitel 8 tillades succession i dag - når der bortses fra fusionsskatteovens regler, succession ved aktieombytning, skattefri virksomhedsomdannelse og særregler for dræningsanlæg - kun, når overdragelsen sker ved overdragerens død eller ved familieoverdragelser i levende live.

For den, der erhverver afskrivningsberettigede aktiver som bygninger, driftsmidler og immaterielle aktiver som goodwill, lejekontrakter m.v., betyder successionen ud over indtræden i overdragerens anskaffelsestid, -pris og -hensigt, at denne også indtræder i overdragerens afskrivningsforløb. Erhververen får således typisk et lavere afskrivningsgrundlag, end den pågældende ville have fået, såfremt aktiverne var erhvervet uden succession. Dette betyder samtidig, at erhververen ved en senere afståelse af de pågældende aktiver ikke alene skal beskattes af genvundne afskrivninger, som vedkommende selv måtte have foretaget, men også af genvundne afskrivninger foretaget i den forhenværende ejers ejertid.

Erhververen mister således den løbende likviditetsfordel, der følger af afskrivningerne, såfremt en virksomhed overdrages med succession. Erhververen overtager aktiverne i virksomheden til deres nedskrevne værdi, hvorfor en større del af indtjeningen i virksomheden efter overdragelsen vil komme til beskatning, end hvis virksomheden og dens aktiver var overdraget med beskatning af genvundne afskrivninger m.v. hos overdrageren. Erhververen kan ikke løbende afskrive sig til en lavere skattebetaling - den mulighed er allerede udnyttet af overdrageren.

I modsat retning trækker, at erhververen opnår en likviditetsfordel som følge af, at der er brug for færre midler til at erhverve virksomheden for. Ud fra en økonomisk betragtning skal der således betales mindre for virksomheden, når erhververen overtager en latent skattebyrde og får et reduceret afskrivningsgrundlag. Om successionsadgangen samlet set medfører en likviditetsfordel eller -uleppe, afhænger af den konkrete overdragelse.⁽³³⁾

Ved succession i andre aktiver som f.eks. aktier, hvorpå der ikke foretages afskrivninger, indebærer successionen ligeledes, at erhververen indtræder i overdragerens anskaffelsessum, anskaffelsestid og -hensigt. Ved en senere afståelse af de pågældende aktiver vil beskatningen af erhververens fortjeneste/tab således bero på den tidligere ejers skattemæssige forhold. Hvis aktierne eksempelvis i sin tid er erhvervet som led i næring, vil der være tale om en beskatning af den avance, som udløses ved salg, uagtet at erhververen ikke selv kan betragtes som næringsdrivende med aktier.

Den avance, som i givet fald beskattes hos erhververen, opgøres som nævnt som forskellen mellem overdragerens anskaffelsessum og afståelsessummen. Ved videresalg betyder succession således samtidig, at erhververen får en større skattepligtig fortjeneste eller mindre tab, end erhververen ville have fået, hvis overdragelsen var gennemført uden succession.

Udover de likviditetsmæssige forhold, der er nævnt ovenfor, er omdrejningspunktet i successionsreglerne således, at der gives mulighed for en skatteudskydelse vedrørende avancebeskatningen. Denne skatteudskydelse har selvsagt en værdi. Hvis værdien af skatteudskydelsen overstiger det eventuelle tab, erhververen får ved ikke at få et fornyet afskrivningsgrundlag og -forløb, vil det kunne betale sig at overdrage virksomheden med succession.

I forbindelse med overdragelse af en virksomhed kan der indgå et arve- eller et gaveelement. I disse tilfælde er der ved overdragelse med succession adgang til at beregne en passivpost, som er et nedslag i arve-/gaveværdien ved afgiftsberegningen eller indkomstbeskatningen. Herved kompenseres for den latente skattebyrde, der overtages af erhververen ved succession. Ved gældende regler kan en passivpost svarende til ca. 50 pct. af den latente skat anvendes til nedslag i arve-/gaveværdien. Om dette giver hel eller delvis kompensation for den latente skattebyrde afhænger af ejertiden.

I udvalget har der gennemgående været to forskellige holdninger til spørgsmålet om succession som helhed. I det efterfølgende gengives først de synspunkter, der er anført til støtte for successionsregler, hvorefter de fremkomne synspunkter imod eller betænkeligheder ved succession beskrives.

10.1.1 Synspunkter til støtte for successionsregler

Reglerne om succession er oprindeligt indført for at undgå de skadelige følger af at beskatte avancer, der ikke realiseres.

Ved alle illikvide ejerskifter - arv, gave, virksomhedsomdannelse, fusion osv. - må udskydelsen af avancebeskatningen betragtes som det naturlige udgangspunkt, der modvirker indlåsningseffekter, mens beskatning af papiravancer må kræve en særlig begrundelse.

De hensyn, der ligger bag successionsreglerne, gør sig også gældende, selvom der ved familieoverdragelser eller overdragelse til medarbejdere ydes delvis vederlag for det overtagne.

Successionsadgangen er ikke kun til fordel for sælger, men også for køber, da det vil afspejle sig i prisen for virksomheden, at der overtages en latent skat. Der opereres ikke på et altid perfekt fungerende marked, hvor det er købers forventede efter-skat afkast, der bestemmer prisen.

I de tilfælde hvor afskrivningsberettigede aktiver løbende falder i driftsmæssig værdi vokser de latente skatter ikke. Dette skyldes, at de økonomiske afskrivninger indhentes af de driftsmæssige afskrivninger, hvorved der ikke opstår nogen latent skat vedrørende det pågældende aktiv. For så vidt angår selskaber kan der siges at være indirekte succession i og med, at genvundne afskrivninger og avancer ikke udløses i forbindelse med salg af aktierne.

Flytning af beskatningen til det tidspunkt, hvor avancerne realiseres, har ikke på nogen måde karakter af skatteafkald, og det er ikke er dokumenteret, at succession giver anledning til særlige inddrivelsesproblemer, ligesom udskydelsen af avancebeskatningen for så vidt angår afskrivningsberettigede aktiver modsvares af, at erhververens afskrivninger begrænses.

10.1.2 Synspunkter imod successionsregler

Det centrale i generationsskifteøjemed må være, at det er virksomheden eller erhververen, der drager fordel af skatteudskydelsen, da sigtet må være at give mulighed for videreførelse af virksomheden.

I denne sammenhæng er det nødvendigt at skelne mellem generationsskifter mellem uafhængige parter og mellem nært forbundne.

Succession medfører, at køber taber en løbende likviditetsfordel, som følge af, at denne viderefører sælgers afskrivningsforløb. Herudover indtræder køber i sælgers anskaffelsessum, hvilket medfører at køber overtager sælgers latente skatter på de overtagne aktiver.

Ud fra en forudsætning om et effektivt marked vil der ved fastsættelsen af overtagelsessummerne blive taget højde for, at erhververen lider et løbende likviditetstab samt påtager sig en latent skattebyrde. Der er således tale om, at såvel sælger som køber lader successionens virkninger afspejle sig i en lavere overtagelsessum på virksomheden. Denne mekanisme kan være sat ud af kraft mellem eksempelvis far og søn, men antages ikke at være det uden for familien.

Hvis markeds kræfterne således forudsættes at fungere effektivt, bestemmes prisen ved overtagelse mellem uafhængige parter af købers forventede efter-skat afkast af sin investering. Da efter-skat afkastet som nævnt bliver mindre, hvis virksomheden er erhvervet med succession, vil prisen blive lavere. Overdrages virksomheden uden succession, således at køber får glæde af det fulde afskrivningsgrundlag, sikres et større efter-skat afkast, og køber kan få et uændret efter-skat afkast trods en større købesum.

Efter ovenstående rationale kommer succession ikke køber til gode, da prisen for virksomheden reguleres herefter.

Når prisfastsættelsen forudsættes at ske ud fra købers efter-skat-afkastkrav - som er det samme med og uden succession - er succession en fordel for sælger. Værdien af den førnævnte likviditetsfordel, der følger af successionen, tilfalder således sælger. Den højere overtagelsessum, som kunne opnås ved skattepligtigt at overdrage den virksomhed, sælger har ejet i en årrække, kan ikke opveje det forhold, at sælger beskattes her og nu af genvundne afskrivninger og kapitalgevinster.

Der er derfor grund til at være opmærksom på, at en udvidelse af adgangen til succession mellem uafhængige parter vil have en tendens til ikke at medføre en begunstigelse af virksomheden og dens nye ejer, men derimod af den forhenværende ejer, som ved overdragelsen sikrer sig et større beløb til f.eks. at lade sig pensionere for.

Der kan derfor advares mod generelt at betragte succession som et fremadrettet erhvervspolitisk tiltag, der vil sikre videreførelsen af eksisterende virksomheder. Succession uden for familiekredsen må i stedet i overvejende grad betegnes som en pensionspolitisk foranstaltning.

Ovenstående baserer sig som nævnt på forudsætningen om et effektivt marked, hvor både køber og sælger lader successionsmuligheden afspejle i handelsprisen for virksomheden. Disse forudsætninger er imidlertid ikke nødvendigvis opfyldt i forbindelse med alle virksomhedshandler. Omstændighederne omkring den enkelte virksomhedshandel kan være af en sådan karakter, at prisfastsættelsen af virksomheden ikke bliver optimal. Forhold, der kan spille ind, er antallet af købere til virksomheden og disses mulighed for at overtage virksomheden med succession eller ej. Forskelle i købernes evne til at drive den pågældende virksomhed (eller forventning herom) kan ligeledes få betydning. Herudover spiller købers og sælgers forhold til hinanden ind, herunder deres indbyrdes forhandlingsstyrke. Der er således en række forhold, der kan medføre, at køber i et eller andet omfang kan få del i den fordel, der opstår som følge af successionsmuligheden.

En situation, hvor forholdet mellem køber og sælger kan spille en helt særlig rolle, er i forbindelse med familieoverdragelser. Ved overdragelser mellem f.eks. far og søn taler meget for, at der netop ikke foreligger noget effektivt marked, hvor begge parter søger at optimere deres position. Det er eksempelvis nærliggende at antage, at faderen vil acceptere en lavere overdragelsessum, end markedet tilsiger, når overdragelsen sker til sønnen. Sønnen modtager derfor en gave.

Sønnens likviditetstab som følge af successionen vil i sådanne situationer mere end rigeligt opvejes af den lavere overdragelsessum. Familieoverdragelser med succession kan således siges, at have den rette generationsskiftemæssige profil. Omvendt kan det dog tænkes, at sønnen af hensyn til faderens pensionering vil være villig til at give en højere pris for virksomheden, end en udenforstående køber ville være. Disse forhold, hvor successionsreglerne kan siges at have deres berettigelse, antages ikke at række ud over den nære familiekredes, hvor successionen er mulig.

Alt i alt er det således mere nærliggende at tro, at successionen tjener det rette generationsskifteformål ved familieoverdragelser fremfor ved overdragelser uden for familiekredsen.

De nuværende successionsregler tilskynder til overdragelser inden for familiekredsen. En konsekvens heraf kan være, at successionen - og den heraf følgende skatteudskydelse - i sig selv tilskynder til ikke at afhænde den familieejede virksomhed til anden side.

Netop det forhold, at successionsmuligheden giver tilskyndelse til at overdrage inden for den successionsberettigede kreds, er fremhævet som et samfundsøkonomisk problem. Det skyldes, at der kan opstå et samfundsøkonomisk tab som følge af, at virksomheden overdrages inden for successionskredsen på grund af skatteudskydelsen på trods af, at den køber, der er bedst egnet til at videreføre virksomheden, findes uden for successionskredsen. Dette gælder allerede med de gældende successionsregler inden for familien og vil blive forstærket ved en udvidelse af successionsmulighederne til at omfatte en nærmere defineret kreds. Den eneste måde man kan sikre, at skattesystemet ikke giver denne form for forvridding, er ved at skabe ensartede skattemæssige forhold for alle potentielle købere. Dette kan enten gøres ved at udbrede successionsmuligheden til alle købere eller ved helt at afskaffe muligheden for succession.

Den forvridding, der kan ske som følge af de eksisterende successionsmuligheder, skal endvidere ses i sammenhæng med, at beskatningsreglerne er lempeligere inden for familien end i forhold til udenforstående. Hvor den nære familiekreds betaler 15 pct. i bo- og gaveafgift, skal udenforstående - herunder medarbejdere - betale indkomstskat af gaven eller 36,25 pct. i boafgift af arv. Den gældende successionsadgang inden for familiekredsen og den lavere afgiftssats trækker således entydigt i retning af at overdrage inden for familien. Selvom der var mulighed for succession ved overdragelse til medarbejdere, og virksomhedsejeren var villig til at forære en gave til medarbejderen af samme størrelse som inden for familien, ville der således fortsat være en tilskyndelse til overdragelser inden for familiekredsen som følge af de lavere afgiftssatser. Der er en række retlige systemhensyn, der taler for, at medarbejderen skal indkomstbeskattes. For det første ville en undtagelse være i strid med skatteevnesynspunktet, men også i strid med almindeligt anerkendte neutralitets- og lighedsprincipper.

Herudover vil en mulighed for betydelig økonomisk gevinst uden beskatning hos medarbejderen være i dårlig overensstemmelse med frynsegodebeskatningen.

Udover ovenstående betragtninger har diskussionen af succession givet anledning til en række yderligere bemærkninger om anvendelsen af succession i skattelovgivningen, herunder i relation til generationsskiftemulighederne.

Succession kan betragtes som en undtagelse til den almindelige beskatning af genvundne afskrivninger og kapitalgevinster. Kapitalgevinstbeskatningen er senest udvidet i forbindelse med skattereformen i 1993. Sigtet med udvidelsen af kapitalgevinstbeskatningen var at skabe større neutralitet og sammenhæng i skattesystemet. Det var ønsket, at der efter skattereformen ikke skulle være skattemæssige fordele ved at oppebære kapitalgevinster fremfor anden form for indkomst, herunder lønindkomst. Dette retlige systemhensyn bør ifølge en gruppe i udvalget tillægges meget betydelig vægt, hvorfor der skal være særdeles god grund til at afvige neutralitetsprincippet.

Endvidere har det været fremført, at succession bryder med skattesystemets bagvedliggende fordelingspolitiske hensyn i den forstand, at succession tilfører kapitalejere muligheden for at sikre sig en likviditetsfordel via skatteudskydelsen. En mulighed, som ikke tilfalder andre skatteydere, herunder lønmodtagere. Virksomhedsejeren, der eksempelvis via sin arbejdsindsats oparbejder en stor goodwill, som ikke løbende beskattes, og som siden kan afhændes skattefrit med succession til sønnen, er bedre stillet end lønmodtageren, der løbende beskattes af indtægterne fra sin arbejdsindsats.

Det er samtidig anført, at successionsreglerne også skal ses i sammenhæng med den øvrige erhvervsbeskatning. Om mulighederne for at gennemføre generationsskifte med succession er velbegrundede eller ej, må i vidt omfang bero på en samlet vurdering af den løbende beskatning af erhvervsindkomst.

Endvidere skal successionsmulighederne ses i lyset af de restance- og inddrivelsesproblemer, der kan opstå i kølvandet herpå.

Det danske skatte- og afgiftssystem er i vidt omfang bygget op om samtidighed i beskatningen. Den løbende inddrivelse skal være med til at formindske restanceproblemer.

Successionsregler udgør en fravigelse af princippet om samtidighed i beskatningen, idet reglerne sigter på, at skatten netop ikke skal afregnes, når den sædvanligvis skatteudløsende begivenhed indtræder. Succession indebærer dermed en accept af, at skattebetalingen indtil flere gange kan udskydes. Dette kan have sin berettigelse i forbindelse med illikvide generationsskifter, hvor sælger ikke modtager vederlag for virksomheden. Hvor overdragelsen derimod sker mod vederlag, kan det anføres, at der hverken er begrundelse eller behov for at tillade succession.

For hver gang der sker overdragelse med succession, vil den latente skat blive større. Jo større latente skatter, der opbygges, jo mere tvivlsom bliver det offentliges mulighed for at inddrive disse. Dette kan skyldes, at de latente skatter kan blive af en sådan størrelse, at der ikke er penge til at betale disse, hvis de udløses. Hermed kan succession blive den eneste mulige overdragelsesmetode, hvorved problemet forværres yderligere. Hvis der ikke findes købere inden for successionskredsen, kan det medføre, at virksomheden ikke videreføres med fortabelse af det offentliges krav til følge. Successionsmuligheder, der er rettet mod at løse indlåsnings effekter, kan således i sidste ende selv forværre en indlåsnings effekt på grund af voksende latente skatter.

Herudover gælder det, at værdien af skattebetalingen bliver væsentligt forringet, jo længere tid der går, før den latente skat udløses. Ved en rente på 6 pct. er værdien af en skattebetaling, der er udskudt i 10 år, reduceret til ca. 55 pct. Jo længere skatteudskydelsen er, desto mere får den således karakter af et skatteafkald.

Det bemærkes endvidere, at adgangen til at overdrage med succession ikke er betinget af, at den, der overtager den latente skat, er i stand til at indfri denne. Der tillades f.eks. succession i belånte aktiver, hvis nettoværdi er nul.

10.2 Specifikt om succession ved overdragelse til medarbejdere

De nuværende regler om virksomhedsoverdragelse i levende live gælder ikke ved overdragelse til medarbejdere i virksomheden.

Beslutter virksomhedsejeren, at f.eks. førstemanden skal have lov at overtage og videreføre virksomheden, beskattes de overtagne aktiver og passiver efter de almindelig regler hos overdrageren. For førstemanden betyder dette, at alle aktiver renses for latent skat. Førstemanden vil således få fuld afskrivningsret på alle afskrivningsberettigede aktiver, og eventuelle fortjenester ved senere afståelse af de overtagne aktiver beregnes på baggrund af overdragelsessummen.

Til gengæld vil overdragelsesprisen afspejle, at førstemanden ikke overtager en latent skat, og at førstemanden opnår en bedre skattemæssig stilling, end vedkommende ville have fået, såfremt virksomheden og dens aktiver var overdraget med succession.

10.2.1 Synspunkter til støtte for successionsregler ved overdragelse til medarbejdere

En række af udvalgets medlemmer mener, at den manglende adgang for medarbejdere til at overtage virksomheder med succession udgør et generationsskifteproblem, og at det ville være ønskværdigt, om flere virksomheder blev videreført af personer, der allerede havde en tilknytning til virksomheden. Det er vurderingen, at en nær medarbejder vil have bedre forudsætninger for at prisfastsætte virksomheden end en udenforstående køber. Hvis virksomheden sælges til en pris, der ligger over markedsværdien, vil det ikke være muligt for køber at drive virksomheden videre. Der vil i dette tilfælde ske et nyt ejerskifte med nye samfundsøkonomisk problematiske transaktionsomkostninger. Derfor er det essentielt, at virksomheden bliver handlet til den rigtige pris, og det er en fordel, hvis køber har et indgående kendskab til virksomheden.

Der peges endvidere på, at der ikke altid i familiekredsen er interesserede eller egnede kandidater til at overtage virksomheden, og at det ikke er sikkert, at der uden for virksomheden er skabt kontakt til interesserede købere.

Det er anført, at den beskatning af sælger, som følger af de nuværende manglende successionsmuligheder ved overdragelse mellem arbejdsgiver og medarbejder, fører til, at mange virksomheder må lukke fremfor at blive videreført.

10.2.2 Synspunkter der udtrykker betænkelighed ved succession ved overdragelse til medarbejdere

Andre af udvalgets medlemmer har hertil tilkendegivet, at man i sidstnævnte situation overser, at der udløses almindelig ophørsbeskatning, hvis virksomhedsejeren vælger at lukke virksomheden fremfor at overdrage den. Virksomhedsejeren stilles således ikke skattemæssigt bedre ved at likvidere sin virksomhed end ved at sælge den. Virksomhedsejeren risikerer nærmere at stå tilbage med en mindre fortjeneste efter skat, end hvis virksomheden var blevet handlet på normale vilkår som en igangværende virksomhed.

En udvidelse af successionsreglerne til også at omfatte medarbejdere vil kræve, at det klart defineres hvilke medarbejdere, der skal kunne succedere. Hvis ikke der sker en klar afgrænsning af kredsen af medarbejdere, der kan succedere, vil indførelsen af øget succession i realiteten komme til at virke som en afskaffelse af den generelle beskatning af kapitalgevinster ved overdragelser til fysiske personer.

Som relevante kriterier, der ville kunne afgrænse kredsen af successionsberettigede medarbejdere, er bl.a. nævnt ansættelsens varighed, et bestemt timetal eller ledelsesansvar gennem et vist tidsrum.

Endvidere gælder det, at selvom successionskredsen udvides til at omfatte en nærmere defineret gruppe medarbejdere, er det ikke herved sikret, at den køber, der er bedst egnet til videreføre virksomheden, skal findes inden for denne kreds. Hvis successionsreglerne medfører, at virksomheden afhændes inden for en bestemt gruppe, fordi der i forbindelse med handlen opstår en skatteudskydelse, kan det som allerede nævnt give anledning til et samfundsøkonomisk tab.

³³ Som bilag 5 er optrykt et notat fra Niels Blomgren-Hansen - Succession og samfundsøkonomisk effektivitet. Notatet indeholder en analyse og Niels Blomgren-Hansens konklusioner på baggrund heraf. Notatet er ikke tiltrådt af det samlede udvalg

Kapitel 11 Goodwill

11.1 Generelt om goodwill

Goodwill er ofte et vanskeligt håndterbart aktiv, der begrebsmæssigt kan dække over en række forhold.

Som udgangspunkt dækker goodwill over den merpris, man kan betale for en virksomhed udover summen af de øvrige aktiver og passivers nettoværdi. Merprisen opstår, fordi virksomheden forventes at give en merindtjening udover det, der medgår til forrentningen af virksomhedens øvrige aktiver. Der er altså som udgangspunkt tale om, at goodwill fremkommer som en residual i forhold til virksomhedens øvrige værdier.

Ofte forbindes værdien af goodwill med overtagelse af en eksisterende kundekreds, effekt af reklamekampagner, almindeligt godt omdømme samt en række andre faktorer, hvor forhold, der ligger forud for overtagelsen, også genererer et afkast efter denne. Der er altså tale om, at værdien af goodwill kan dække over endnu ikke realiserede indtægter. I en gældsbrevsanalogi ville denne del af goodwill være at sammenligne med vedhængende renter, som køber er villig til at betale for retten til at overtage.

Herudover kan en forventet merindtjening bestå af en forventning om, at forhold uden for virksomheden vil forbedre virksomhedens evne til at generere afkast. Sådanne forhold kan være forventning om konjunkturopsving eller rentefald, som kan medføre en stigning i den pris, en køber er villig til at betale. Hvis der igen drages en parallel til et gældsbrief, ville denne del af goodwill mest være at sammenligne med en kursgevinst.

I begge tilfælde er der tale om, at køber er villig til at betale for retten til det, den fremtidige indtægtsstrøm overstiger forrentningen af de aktiver og passiver, der udgør virksomheden.

Når goodwill som nævnt opstår som residual til virksomhedens øvrige aktiver, kan goodwillbegrebet endvidere komme til at fungere som opsamling for andre ikke værdiansatte forhold, som har medført en højere salgspris på virksomheden.

Der er altså tale om, at goodwill er en sammensat størrelse, der kan bestå af forventning om en kursgevinstlignende fortjeneste og af forventning om fremtidige indkomststrømme m.v. Dette kunne give anledning til overvejelser om, hvorvidt goodwill i forbindelse med et salg kunne dekomponeres, hvorefter de forskellige bestanddele undergives beskatning, alt efter hvad der er tale om.

En sådan dekomponering vil i praksis være særdeles vanskelig - og i mange tilfælde umulig - at foretage. Til brug for goodwillbeskatningen betragtes goodwill derfor som ét aktiv, uanset det kan være sammensat af forskellige komponenter.

Det danske skattesystem er bygget op omkring anvendelsen af nettoindkomstprincippet. De omkostninger, der medgår til at erhverve sikre og vedligeholde en virksomheds indtægter, er fradragsberettigede/afskrivningsberettigede, hvilket skal ses i sammenhæng med, at der sker beskatning af den korresponderende indtægt.

I forbindelse med et salg af en virksomhed er der tale om, at sælger - mod betaling - giver køber ret til at realisere denne fremtidige indkomststrøm. Det, som køber kan betale for retten til denne fremtidige indkomststrøm, er den kapitaliserede værdi af indkomststrømmen. Realisationen af den kapitaliserede værdi af den fremtidige pengestrøm udløser skat hos sælger, ligesom det ville udløse skat at beholde virksomheden og selv realisere de fremtidige nominelle pengestrømme. På sælgerside er der således tale om, at denne ved et salg stilles skattemæssigt neutralt i forhold til selv at realisere pengestrømmen løbende. Det er således ikke skatten, der er bestemmende for sælgers valg imellem selv at realisere indkomststrømmen eller lade køber gøre det.

For så vidt angår køber er der tale om, at denne betaler sælger for retten til at realisere de forventede fremtidige indkomster fra virksomheden. De fremtidige indkomster bliver herefter skattepligtige for køber. Købers udgift til at erhverve indkomststrømmen er anskaffelsessummen for goodwillen. Ved at give køber ret til at afskrive goodwillen er det tilsigtet, at der sker en tidsmæssig sammenkobling mellem fradraget for udgiften (goodwillafskrivningen) og den korresponderende indkomst, som genereres i goodwillens levetid. Herved bliver det underordnet for køber, om denne selv opbygger goodwill, eller om goodwill erhverves. Forskellen kan alene bestå i tidsmæssige forskydninger, der skyldes, at de skematiske

afskrivninger ikke nødvendigvis svarer til den tidsmæssige fordeling af udgifterne ved selv at opbygge goodwill.

Med udgangspunkt i ovenstående betragtninger blev goodwillbeskatningen genindført med 1993-skattereformen som en del af den generelle avancebeskatning.

Genindførelsen betyder, at goodwill ved afhændelse beskattes efter samme principper som andre aktiver, herunder andre immaterielle aktiver som udbytte- og lejekontrakter, varemærkerettigheder m.v.

Dog gælder det, at eksisterende retspraksis opstiller nogle rammer for, hvad der i skattemæssig forstand forstås ved goodwill i forbindelse med overdragelse af en virksomhed.

Rammerne kan beskrives inden for følgende i tre kriterier, hvor der for det første skal være tale om en reel overdragelse af virksomheden, herunder goodwill. For det andet skal der være påført den oprindelige ejer af goodwillen et tab, som følge af mistet goodwill (det er ikke nok, at virksomheden blot starter uændret i lidt andre rammer). For det tredje skal virksomhedens indtjening kunne begrunde eksistensen af goodwill. Denne betingelse fortolkes relativt snævert, da betingelsen særligt anses for opfyldt, når der er knyttet en særlig kundekreds til virksomheden.

Der er således tale om rent formelle krav til, hvornår goodwill skal beskattes. Den tredje betingelse regulerer imidlertid det skattemæssige goodwillbegreb, der synes at være snævrere end ovenstående, da den skattemæssige goodwill fortrinsvis knyttes op på en kundekreds.

Genindførelsen af goodwillbeskatningen medfører, at fortjenesten fra salg af goodwill beskattes hos sælger fuldt ud i det år, den er solgt (retserhvervsprincipet).

Har sælger ved salget realiseret tab på goodwill, har vedkommende fradrag for tabet.

Køber kan derimod afskrive den fulde anskaffelsessum. Afskrivningen sker lineært over 7 år. Det kan som altid, når der er tale om skematiske afskrivninger, diskuteres, om denne form for afskrivninger giver anledning til uhensigtsmæssigheder, og om afskrivningsperioden er for kort eller for lang. Når afskrivningsreglerne er skematiske ligger det implicit heri, at disse ikke nødvendigvis rammer rigtigt i forhold til de økonomiske afskrivninger, som er den reelle udgift forbundet med at anvende et aktiv. Afvigelsen kan enten være til fordel eller ulempe for virksomheden. Dette gælder uanset hvilket aktiv, der er tale om. Det kan i denne forbindelse nævnes, at årsregnskabslovgivningen er centreret omkring en afskrivningsperiode på 5 år. Der er dog betydelige muligheder for at anvende andre både længere og kortere forløb. At der således ikke er overensstemmelse mellem årsregnskabslovens og skattelovgivningens afskrivningsperiode kan give besvær i forbindelse med regnskabsafregningen, og kan være vanskelig at forstå for virksomhedsejeren. Forskellen er blandt andet begrundet i, at de to regelsæt i et vist omfang varetager forskellige hensyn. Hvor skattelovgivningen tilsigter en neutral skattemæssig behandling, der i udgangspunktet afspejler et aktivs levetid, så er regnskabslovgivningen udformet ud fra principper om bl.a. et retvisende billede, men også ud fra et krav om forsigtighed. Netop i forbindelse med værdiansættelse af goodwill formodes forsigtighedsprincipet af få betydelig vægt.

For goodwill kan spørgsmålet om, hvordan de skematiske afskrivninger svarer til de økonomiske afskrivninger, være særligt svært at vurdere. Det skyldes fortrinsvis, at aktivet, som beskrevet, består af en række fremtidige faktorer, der gør det vanskeligt at værdiansætte goodwillen, herunder at vurdere hvor lang en periode, de fremtidige indkomststrømme vedrører. Der kan ikke siges noget generelt om, hvordan de gældende regler passer. Det afhænger fuldstændig af den enkelte virksomhed i forhold til branchen og af branchen i forhold til strukturudvikling og konjunkturer i almindelighed.

Ensartetheden i beskatningen af forskellige former for immaterielle aktiver har bidraget væsentligt til at reducere antallet af sager, hvor skattemyndighederne og sælger/køber ved overdragelse af en erhvervsvirksomhed er uenige om købesummens fordeling på de forskellige aktiver. I praksis voldte det eksempelvis før goodwillbeskatningens genindførelse store problemer at afgrænse disse forskellige former for immaterielle aktiver i forhold til hinanden. Praksis har særligt knyttet sig til, om købesummen relaterede sig til overtagelse af en eksisterende lejekontrakt, om den var vederlag for, at sælger påtog sig en konkurrenceklausul, eller om den var vederlag for goodwill. Det er f.eks. vanskeligt med sikkerhed at fastslå, om en forretnings gunstige beliggenhed afspejler sig i lejekontraktens værdi, eller om den influerer på størrelsen af den tilknyttede goodwill. Tilsvarende er det vanskeligt at afgøre, om en given pris for en virksomhed skyldes virksomhedens goodwill eller det forhold, at sælgeren påtager sig en konkurrenceklausul.

Den indførte skattepligt for sælger og afskrivningsret for køber har en væsentlig selvregulerende effekt, når der henses til, at andre aktiver beskattes på samme vis. Købers adgang til at afskrive på den erhvervede goodwill svarer til den, der eksempelvis gælder for udbytte- og lejekontrakter og varemærkerettigheder. Køber kan efter afskrivningslovens § 40 afskrive den erhvervede goodwill med lige dele over 7 år. Køber har således ingen særlig interesse i at lade købesummen vedrøre netop goodwill eller f.eks. en lejekontrakt.

Det har været anført, at goodwillbeskatningen er asymmetrisk, fordi tidspunktet for beskatning af sælgers fortjeneste ikke er sammenfaldende med periodiseringen af købers afskrivninger. Sælger beskattes i salgsåret, mens køber som nævnt afskriver over 7 år.

På den anden side kan det anføres, at goodwillbeskatningen er neutral i forhold til sælgers valg mellem at sælge eller beholde virksomheden, ligesom køber er stillet nogenlunde neutralt i valget mellem selv at opbygge goodwill og erhverve denne fra andre. Symmetrien/neutraliteten skal med dette udgangspunkt ikke vurderes på forholdet mellem køber og sælger, men på betydningen for parternes alternative valgmuligheder. Herudover har imod asymmetri-betragtningen ovenfor været anført, at der gælder en helt tilsvarende behandling af alle andre afskrivningsberettigede aktiver, hvor køber må afskrive over en årrække, mens en eventuel fortjeneste og genvundne afskrivninger hos sælger er skattepligtige ved salget.

Det har ydermere været fremført, at reglerne kan fungere som en effektiv værnregel mod misvisende fordelinger af salgssummer på aktiver. Dette skyldes, at en lempet beskatning af immaterielle aktiver kan tilskynde til, at salgssummen for en virksomhed i et misvisende omfang henføres til immaterielle aktiver, mens salgssummen for materielle aktiver som bygninger og driftsmidler undervurderes. Dette gør det muligt at undgå eller reducere en eventuel beskatning af genvundne afskrivninger og ejendomsavanceskat.

11.2 Erhvervspolitiske aspekter

Tages der udgangspunkt i almindelig økonomisk teori vil værdien ved overdragelse af goodwill bestemmes af, hvor stort et afkast den erhvervede goodwill kan forventes at levere køber efter skat. For vurderingen af det forventede afkast har den skattemæssige behandling af sælgers fortjeneste ved salget ingen betydning.

Afskrivningsperiodens længde spiller ind på, hvor stort et efter-skat afkast køber får ved sin investering i goodwill, og dermed også på prisen ved overdragelse af goodwill. Også en eventuel afståelsessum og den skattemæssige behandling heraf har betydning for den pris, som køber er villig til at betale.

Følgende eksempel har været anvendt til at illustrere afskrivningsreglernes betydning for fastsættelse af prisen på goodwill. Der betragtes en situation, hvor en virksomhed er sat til salg med en goodwill på 1 mill. kr. Købers tidshorisont er på 10 år, dvs. køber regner ikke med at eje virksomheden i mere end 10 år. Goodwillen har et årligt afkast på 10 pct. før skat. Med en skattesats på 50 pct. svarer dette til et årligt afkast efter-skat på 50.000 kr. I eksemplet forventer køber at kunne få en uændret pris for goodwillen efter de 10 år, men det bemærkes, at goodwillen kan være udskiftet.

Har køber ikke adgang til at afskrive, mens fortjenesten fra salget af goodwill til gengæld ikke beskattes, vil køber kun give en pris på 1 mill. kr. for goodwillen.

Hvis køber derimod har adgang til at afskrive den erhvervede goodwill over 7 år, kan køber fortsat sikre sig et afkast på 5 pct. efter skat, selvom der betales en højere pris for goodwillen. Afskrivningsmuligheden betyder, at køber nu kan betale godt 1,1 mill. kr. for en goodwill, der uden afskrivningsadgang ville være 1 mill. værd, når tidshorisonten er 10 år.⁽³⁴⁾ Ved længere tidshorisonter øges den pris, som kan betales. Ved afståelsen forventer køber at kunne få de ca. 1,1 mill. kr. for goodwillen, som vedkommende betalte, og køber beskattes af de genvundne afskrivninger, svarende til den fulde værdi af goodwillen, da denne er fuldt afskrevet ved salg.

Med skattereformen indførtes adgang til at afskrive goodwill, og som illustreret vil denne afskrivningsadgang betyde højere goodwillpriser - også når genvundne afskrivninger beskattes ved salg.

Det forhold, at sælger er skattepligtig af en eventuel fortjeneste ved salg af goodwill og har fradragsret for et eventuelt tab, er uden betydning for goodwillens evne til at skabe afkast og dermed for prisen for goodwill. Medmindre der er en overvejende forventning om, at goodwill vil stige henholdsvis falde i værdi i

ejertiden, er også det forhold, at køber er skattepligtig af en eventuel fremtidig fortjeneste og har fradragetsret for tab ved sit senere salg, uden betydning for prisen ved overdragelse af goodwill.

I mod ovenstående betragtninger er anført, at goodwillbeskatningen som enhver anden avancebeskatning/afskrivning er en ejerskiftebelastning, der kan udmåles som forskellen mellem skattebyrden for overdrageren og nutidsværdien af erhververens anvendbare afskrivninger. Virkningen er, uanset økonomiske efter-skat beregninger, en likviditetsbelastning for erhververen og virksomheden, og en sådan belastning kan hæmme omsætning og generationsskifte af virksomheder med goodwill som eneste eller væsentligste aktiv, fordi den skattebetingede merpris netop her kan være vanskelig at finansiere.

Det kan på denne baggrund i særlig grad opleves som et problem, at overdragere avanceskat udløses af overdragelsesaftalen, og at erhververs afskrivninger skal ske over mindst 7 år. I begge tilfælde principielt uden hensyntagen til, hvornår de faktiske betalinger kan præsteres, og uden hensyn til, at erhververens afskrivninger ofte ikke kan udnyttes i de første år på grund af lav indtjening. Det er på denne baggrund blevet påpeget, at der kan være et særligt behov for at vurdere mulighederne for at knytte de skattemæssige effekter tættere til indtjenings- og betalingsmulighederne.

Herudover er det anført, at sælgers beskatning spiller ind på overdragelsesprisen, hvorfor den generelle goodwill-beskatning medfører en så høj goodwillpris, at købers afkast formindskes. Dette er ud fra en betragtning om, at der også hos sælger indgår en betragtning om at få et afkast efter skat, som er identisk før skat. Der er således argumenteret for, at det er køber, der kommer til at bære den rentegevinst, der opstår som følge af, at skatten hos sælger betales på en gang, mens køber skal afskrive over en årrække. En grundlæggende forudsætning for argumentet er, at sælger er i en position, hvor denne kan forvente, at køber er villig til at holde ham fri af beskatningen. For at denne forudsætning kan være opfyldt, skal der eksistere et sælgers marked, hvilket i sig selv er et interessant argument, når man skal vurdere rammebetingelserne for generationsskifte.

Det har været anført, at långivere i mange tilfælde er forsigtige med at yde lån til finansiering af køb af goodwill. Dette skyldes de betydelige usikkerheder, der er forbundet med at vurdere værdien af goodwill. I forbindelse med en kreditvurdering må denne usikkerhed nødvendigvis afspejle sig i lånemuligheden. De højere priser, som er et resultat af skattereformen, har angiveligt forværret dette problem. Den manglende finansieringsmulighed hæmmer muligheden for overdragelse og dermed videreførelse af virksomheder.

Modsat kan man spørge, om goodwillskattereglerne giver långivere grund til at være mere tilbageholdne end før. Afskrivningsadgangen og de højere goodwillpriser, som følger af afskrivningsadgangen, øger generelt ikke den risiko, som pengeinstitutterne løber ved at finansiere køb af goodwill. Det er dog anført, at praksis har vist, at høje lån i sig selv giver anledning til en større risiko.

For køber giver reglerne under alle omstændigheder en betydelig likviditetsfordel, og svaret på, om beskatningen af fortjeneste og fradrag for tab er en fordel eller ulempe i nærværende sammenhæng afhænger af, om man faktisk får fortjeneste eller tab.

Hvis indtjeningen svigter, og der opstår et tab, er det goodwillen, der først tabes, hvilket kan medføre en større risiko. Når køber således løber en risiko ved at sætte sine penge i goodwill, medfører dette, at eventuelle långivere også løber en risiko. Dette har imidlertid ikke noget at gøre med de skattemæssige forhold.

Som beskrevet afhænger værdien af goodwill af en række fremtidige faktorer. Når den pris, en køber betaler for goodwill, således er baseret på en række forventninger om fremtidige forhold, er det forbundet med en risiko at erhverve goodwill. Ved risiko forstås, at forudsætningerne afviger fra det, der er lagt til grund for prisen på goodwill. Afvigelserne kan både være til fordel og til ulempe for køber.

Med reglerne om goodwillbeskatning er muligheden for at få et skattefrit afkast afskaffet. Den symmetriske beskatning medfører imidlertid også, at køber er sikret fradrag for eventuelle tab på goodwill.

Når både gevinsten og tabet efter skat, som beskrevet, er blevet reduceret af beskatningen, er der tale om at udsvingene er blevet minimeret. Dette er ensbetydende med, at risikoen er formindsket som følge af den generelle goodwillbeskatning. Der kan således argumenteres for, at goodwillbeskatningen og det deraf følgende tabsfradrag kan anses for et gode, der kan medvirke til at øge risikovilligheden hos de, der

ønsker at videreføre allerede igangværende virksomheder. Man kan med andre ord tale om, at der ved en given risikovillighed, burde være mere kapital til rådighed, når der er fradrag for tabet.

Da det imidlertid er blevet påpeget som et reelt problem at få finansieret købet af goodwill ved lån i eksempelvis et pengeinstitut, blev det som led i finanslovsaftalen for 1999 aftalt at indføre en særlig henstandsordning ved salg af goodwill og andre immaterielle aktiver, der betales med en løbende ydelse. Ordningen indebærer, at betaling med en løbende ydelse bliver en velegnet løsning i de situationer, hvor værdiansættelsen er usikker og finansieringen svær at få på plads. Anvendes en løbende ydelse, påtager sælger sig finansieringen. Henstandsordningen betyder, at sælger først skal betale den skat, der er opgjort i forbindelse med afståelsen af aktivet, efterhånden som de løbende ydelser modtages, dog senest 7 år efter den indgåede aftale. Hele det modtagne beløb skal afdrages på henstandsbeløbet.

Set for de sælgere, som ejede goodwill, da skattereformen blev gennemført, kan goodwillbeskatningen betyde, at sælger får en mindre fortjeneste, end den pågældende havde regnet med, idet fortjenesten nu beskattes. Der bliver mindre tilbage at lade sig pensionere for. Det bemærkes dog, at sælger med skattereformen samtidig er sikret fradrag for tab på goodwill, herunder også goodwill, som er erhvervet forud for skattereformen. Desuden sikredes sælgerne i forbindelse med skattereformen en særlig overgangsordning, hvorefter kun en procentdel på 25, 50 og 75 af goodwillfortjenester og -tab i årene 1993, 1994 og 1995 skulle medregnes ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst. Denne gradvise indfasning havde netop til formål at sikre sælgerne mulighed for at afstå goodwill, inden hele fortjenesten med de nye regler blev skattepligtig.

Det er imidlertid anført, at det kan overvejes, om goodwillbeskatning ved afståelsen er udformet på en måde, der tager tilstrækkeligt hensyn til, at goodwill i mange mindre og mellemstore virksomheder repræsenterer indehaverens pensionsopsparing.

11.3 Værdiansættelse

Det har været anført, at Ligningsrådets vejledende hjælperegulering til fastsættelse af goodwill, jf. bilag 4, mellem afhængige parter generelt fastsætter goodwillen højt. Argumentet er, at værdien af goodwill på toppen af en konjunktur bliver meget høj i betragtning af, at vækstkurven er knækket, og væksten fremover ebber ud, dvs. udviklingstendensen i beregningsreglen.

Der er endvidere rejst kritik af driftsherrelønsberegningen, hvor der ikke er et minimum, som kan afspejle aflønningen til for eksempel en leder/direktør/mester, og kapitaliseringsfaktoren, som ikke afspejler goodwillens faktiske levetid - heller ikke ud fra afskrivningens "levetid" på 7 år - men ud fra, at goodwillen giver et uendeligt afkast.

Derudover har det været anført, at reglerne administreres forskelligt af kommunerne. Dette kan give en forskelligartet behandling af ensartede transaktioner afhængig af kommune. Dette kan eksempelvis skyldes, at man tillægger en branchekutyme forskellig vægt.

Herimod har det været anført, at prisen på goodwill ligeså vel kan blive for lav ved anvendelse af Ligningsrådets vejledende hjælperegulering, såfremt værdien af goodwill fastsættes på bunden af en konjunktur med udsigt til stigende vækst. Hertil kommer, at beregningsreglen kun er vejledende, og således kan fraviges.

Ligningsrådet vedtog i begyndelsen af 1999 at nedsætte en arbejdsgruppe, der skal undersøge behovet for og eventuelt komme med forslag til ændringer til den eksisterende beregningsregel.

³⁴ Med beskatning består prisen af summen af følgende tre elementer:

(a) værdien af det løbende afkast (=1.000.000 kr.), (b) nutidsværdien af skattebesparelse som følge af afskrivningerne, og (c) nutidsværdien af avanceskatten ved salg efter 10 år.

Dette kan udtrykkes således:

$$P = 50.000/0.05 + t \times (P/7) \times (1-1.05^{-7})/0.05 - t \times P \times 1.05^{-10}$$

Med en skattesats på 50 pct. bliver prisen:

$$P = 1.000.000 + 0.8266 \times 0.5 \times P - 0.6139 \times 0,5 \times P. P = 1.119.006$$

Kapitel 12 Den skattemæssige behandling af løbende ydelser i forbindelse med virksomhedsoverdragelse

12.1 Regler og praksis før 1. juli 1999

I forbindelse med overdragelse af en virksomhed indgås der til tider en gensidigt bebyrdende aftale om, at en del af købesummen udredes i form af en løbende ydelse.

Der er tale om en løbende ydelse, når der hersker usikkerhed om enten ydelsens varighed eller ydelsens årlige størrelse. Usikkerheden kan bestå i, at størrelsen af de enkelte ydelser er usikker - eksempelvis fordi de er fastsat som en procentvis andel af en virksomheds overskud eller omsætning - eller at ydelsens varighed er usikker, såsom for eksempel ved en "livsvarig ydelse". Ydelserne er således ikke et led i afviklingen af et nærmere fastlagt tilgodehavende, som tilfældet er i et almindeligt gældsforhold, hvor ydelserne består i afdrag og renter.

Sondringen mellem ensidigt påtagne løbende ydelser og løbende ydelser, der udgør vederlag i en gensidigt bebyrdende aftale, og sondringens betydning for den skattemæssige behandling af ydelsen vil ikke blive nærmere omtalt her, da alene de sidstnævnte kan anses for at være relevante i relation til virksomhedsoverdragelse.

En løbende ydelse, der er aftalt før den 1. juli 1999, skal altid løbende indkomstbeskattes hos modtageren, jf. statsskattelovens § 4c. Ifølge ligningslovens § 12, stk. 7, kan yderen fradrage den løbende ydelse, hvis den udredes som led i en gensidigt bebyrdende aftale.

Spørgsmålet har været, om der med skattemæssig virkning skal foretages kapitalisering af værdien af den løbende ydelse.

Der sondres i den forbindelse mellem løbende ydelser, hvor den årlige værdi er nærmere fikseret, normalt benævnt aftægtsydelser, og løbende overskudsandele m.v.

I henhold til domspraksis foretages der med skattemæssig virkning kapitalisering af ydelsens værdi på stiftelsestidspunktet, når der er tale om aftægtsydelser med årligt fastlagte beløb. Er der tale om løbende overskudsandele, hvor størrelsen af den årlige ydelse ikke kendes, således at kapitaliseringen af ydelsen må foretages efter et skøn, foretages der i henhold til administrativ praksis ligeledes kapitalisering, men uden støtte i domspraksis.

Kapitaliseringen af aftægtsydelser kan umiddelbart ske efter aktuarmæssige principper på grundlag af Finanstilsynets tabeller i bekendtgørelse nr. 1068 af 18. december 1997.

Hvad angår overskudsandele m.v. er kapitaliseringen vanskeligere i og med, beløbenes størrelse ikke kendes, før de enkelte år er gået, og overskuddet/omsætningen kan gøres op. Ydelsen kapitaliseres til et sådant skønsmæssigt beløb, at den samlede købesum for virksomheden, dvs. den fast aftalte købesum plus den nævnte kapitaliserede værdi, svarer til handelsværdien. De bogførte værdier af de overdragne aktiver inddrages i denne vurdering, ligesom de budgetter, som vil være udarbejdet i forbindelse med handlen.

Såfremt der i aftalen er fastsat en tidsbegrænset årlig minimumsbetaling, er det beløbet derudover, der anses for at være den løbende ydelse. Selve minimumsbeløbet anses for at være afdrag på afståelsessummen, idet man ved overdragelsen har kunnet opgøre det nøjagtige beløb, som minimumsbetalingerne ville udgøre over den givne årrække.

De beskrevne regler og praksis vedrørende beskatning af løbende ydelser, der er en del af en gensidigt bebyrdende aftale, har i et vist omfang medført en dobbeltbeskatning på grund af kombinationen af kapitalisering og løbende beskatning. Dette skyldes, at den kapitaliserede værdi indgår ved opgørelsen af afståelsessummen og dermed i den skattepligtige avance, der beskattes på afståelsestidspunktet, samtidig med at de løbende ydelser er skattepligtige efter statsskattelovens § 4 c, efterhånden som de betales.

Også for yderen har der kunnet forekommet dobbelte skattemæssige virkninger. Hvis den løbende ydelse er vederlag for erhvervelsen af et afskrivningsberettiget aktiv, indgår den kapitaliserede værdi således i erhververens afskrivningsgrundlag, samtidig med at denne har fradragsret for de løbende ydelser, efterhånden som disse betales.

Baggrunden for dobbeltbeskatningen af løbende ydelser må søges i, at de enkelte ydelser både er et led i afviklingen af forpligtelsen, som den løbende ydelse repræsenterer, og samtidig udtryk for en forrentning af denne forpligtelse. Ydelserne rummer altså såvel en afdrags- som en rentedel, uden at det er muligt at foretage en beløbsmæssig opdeling af den enkelte ydelse.

12.2 Retssikkerhedsudvalgets forslag

Redegørelse fra Retssikkerhedsudvalget fra februar 1996 indeholder en gennemgang af beskatningsforholdene vedrørende løbende ydelser samt forslag til, hvorledes reglerne kan ændres med henblik på at undgå den ovennævnte dobbeltbeskatning.

Retssikkerhedsudvalget overvejede, om problemet med dobbeltbeskatning og dobbelt fradrag kunne løses ved at undlade kapitalisering, men fandt, at behovet for at få opgjort den endelige overdragelsessum med det samme af hensyn til avancebeskatning og afskrivningsgrundlag tilsagde, at der blev foretaget kapitalisering. Endvidere anførte udvalget, at hvis den del af vederlaget, der berigtiges ved en løbende ydelse, i stedet var berigtiget ved et gældsbeleg, ville der naturligvis ske en kapitalisering i form af ansættelse af kursværdi på gældsbeleg. Der sås således ikke at være grundlag for et andet resultat, når den samme del af vederlaget berigtiges ved en løbende ydelse, selvom kapitalværdien af en sådan ydelse har en mere usikker karakter end et egentligt kapitaltilgodehavende. Endelig anførte udvalget, at den korrekte løsning, hvis der ikke blev foretaget kapitalisering, ville være, at der ved betalingen af hver enkelt løbende ydelse skulle foretages en fornyet beregning af modtagerens afståelsessum og yderens afskrivningsgrundlag, men at en sådan løsning ud fra administrative hensyn ville være særdeles u hensigtsmæssig.

Retssikkerhedsudvalget drog altså den konklusion, at det var velbegrunderet at foretage kapitalisering med skattemæssig virkning. Udvalget foreslog derfor at løse dobbeltbeskatningsproblemet ved at indsætte en skattefritagelsesbestemmelse i ligningsloven, der skulle gå ud på, at modtageren først bliver løbende beskattet fra og med det tidspunkt, hvor den akkumulerede sum af de hidtil modtagne ydelser, overstiger den nutidskapitalværdi, der indgår i avanceopgørelsen, og dermed er avancebeskattet. Hvis den løbende ydelse hører op, inden den akkumulerede sum har nået den oprindelige nutidsværdi, og hvis sidstnævnte værdi er indgået i opgørelsen af en skattepligtig avance, vil denne avance skulle reduceres.

Udvalget foreslog samtidigt, at yderen omvendt ikke skal indrømmes fradrag for den løbende ydelse, før den akkumulerede sum af de hidtil forfaldne ydelser overstiger den til brug for avanceberegningen kapitaliserede værdi, hvilket ville indebære en ændring af ligningslovens § 12, stk. 7.

12.3 Kasseprincippet

Kasseprincippet og dets fordele

En indvending imod Retssikkerhedsudvalgets forslag er, at det ikke ændrer på den likviditetsmæssige belastning, der ligger i, at beskatningen af en eventuel avance sker på baggrund af den kapitaliserede værdi på et tidspunkt, hvor ydelsen ikke er præsteret. I generationsskiftemæssig sammenhæng kan dette forhold måske i visse tilfælde stille sig i vejen for en for køber gunstig måde at finansiere en del af vederlaget på - nemlig ved betaling over en årrække af eksempelvis en overskudsandel.

Der har derfor i udvalget været diskuteret en model for beskatning af løbende ydelser, der har som grundtanke, at beskatningen ikke skal ske efter et realisationsprincip som nu, men i takt med, at de løbende ydelser faktisk erlægges.

Der har ikke fra starten været klarhed over, hvordan princippet - udover udskydelsen af beskatningen - skulle udmøntes. I forløbet har flere modeller været bragt på banen - med forskellige variationer og kombinationer for så vidt angår beskatningen af henholdsvis modtager og yder.

På modtagersiden er der tale om følgende alternative modeller:

- Der skal ikke ske kapitalisering af den løbende ydelse på overdragelsestidspunktet. Ved avanceopgørelsen vil det fremstå som om, sælgers afståelsessum for det aktiv, der vederlægges med en løbende ydelse, er 0 kr. Har sælgeren en anskaffelsessum eller uudnyttede afskrivninger på eksempelvis 100.000 kr., har den pågældende lidt et tab, som kan fradrages i den skattepligtige indkomst i afståelsesåret. Sælger bliver først beskattet i takt med, at ydelserne faktisk modtages.

- Der skal ikke ske kapitalisering af den løbende ydelse på overdragelsestidspunktet. I første omgang sker der ikke nogen avancebeskatning hos sælger, men vedkommendes eventuelle anskaffelsessum eller uudnyttede afskrivninger deles over en 7-årig periode og fratrækkes de modtagne ydelser, inden der beregnes skat af ydelserne. Beskatningen sker i takt med, at ydelserne modtages.
- Sælgeren anvender heller ikke her en kapitaliseret værdi af den løbende ydelse. Avancebeskatningen hos sælger sker først på det tidspunkt, hvor summen af de modtagne ydelser overstiger anskaffelsessummen eller den nedskrevne værdi for det aktiv, der vederlægges med den løbende ydelse.

På ydersiden er der tale om følgende alternative modeller:

- Der skal ikke ske kapitalisering af den løbende ydelse på overdragelsestidspunktet. Køber har i første omgang ikke nogen anskaffelsessum og dermed heller ikke noget afskrivningsgrundlag. Dette dannes, efterhånden som ydelserne betales. De enkelte ydelser kan afskrives over 7 år.
- Der skal ikke ske kapitalisering af den løbende ydelse på overdragelsestidspunktet. Køber kan fradrage de betalte ydelser i de enkelte betalingsår.
- Der foretages kapitalisering af den løbende ydelse. Der kan afskrives på den kapitaliserede værdi efter de almindelige regler, dog maksimalt med et beløb svarende til den betalte ydelse i det enkelte indkomstår.

Den væsentligste fordel ved en ordning med beskatning efter et kasseprincip er, at sælger ikke på noget tidspunkt skal betale skat uden at have modtaget penge til skattebetalingen. Der opstår således en bedre overensstemmelse mellem pengestrømmene til og fra sælger.

Man vil tillige opnå, at der ikke sker beskatning, hvor ydelserne udebliver på grund af købers forhold. Dette vil gøre løbende ydelser som finansieringsform mere attraktiv end eksempelvis overdragelse mod et gældsbeholdning, da der efter de almindelige regler ikke gives fradrag for personers tab på fordringer.

Endvidere bliver muligheden for at betale for en virksomhed med løbende ydelser et attraktivt alternativ, der kan medføre, at handler, der ellers ville falde på gulvet som følge af manglende finansieringsmuligheder, gennemføres.

Kasseprincippet svagheder

Uanset, hvordan kasseprincippet udformes, lider det imidlertid også af nogle svagheder. Kasseprincippet løsriver beskatningen fra den realitet, at sælger rent faktisk overdrager hele aktivet på aftaletidspunktet, mens sælger - og i et vist omfang også køber - skattemæssigt behandles som om, afståelsen sker lidt efter lidt i takt med betalingen af ydelserne.

Efter kasseprincippet får sælger en fordelagtig skattemæssig behandling på bekostning af køber, hvis afskrivningsgrundlag forringes - medmindre der gives adgang til straksfradrag - og gøres vanskeligt forudsigt, idet det afhænger af de betalte løbende ydelser, som efter deres natur er usikre. Endvidere kompliceres opgørelsen af afskrivningsgrundlaget betydeligt for køber, idet der ved alle aktiver, der afskrives liniært, skal oprettes en selvstændig afskrivningssaldo for hver betalt ydelse.

Skal køber have adgang til at foretage fuldt fradrag for de betalte ydelser i de enkelte betalingsår, vil det indebære straksfradrag for alle aktiver, der bliver vederlagt med en løbende ydelse, uanset om disse efter de almindelige regler skal afskrives. Dette vil betyde en skævvridning i forhold til det almindelige afskrivningssystem. En bestemmelse om straksfradrag vil gøre det interessant at erhverve en bygning, der ellers skal afskrives over 20 år, ved betaling med en løbende ydelse. Det forhold, at der per definition er en vis usikkerhed indbygget i den løbende ydelse, vil ikke forhindre dette. Dels kan betalingsusikkerheden minimeres ved udformningen af ordningen, dels har det i praksis vist sig, at endog meget store usikkerheder kan accepteres, blot der er en skattebesparelse i udsigt.

I forhold til de almindelige gældende regler, hvor realisationsprincippet medfører beskatning og etablering af afskrivningsgrundlag på overdragelsestidspunktet, vil ordningen, hvor begge dele etableres successivt, som udgangspunkt medføre en skatteudskydelse for sælger og en skattefremskyndelse for køber. I generationsskiftesammenhæng, hvor fokus bør være på virksomhedens fortsatte drift, synes modellen derfor grundlæggende at have en uheldig profil.

Købers udskudte afskrivninger medfører, at denne, for at kunne få det samme efter-skat afkast fra virksomheden, må betale mindre for denne. Sker dette ikke, kommer køber til at betale for sælgers skatteudskydelse. Køber kan endda komme til at betale dyrt for sælgers skatteudskydelse, da grundlaget for købers skattefremskyndelse overstiger grundlaget for sælgers skatteudskydelse. Det skyldes, at køber kan afskrive på den fulde anskaffelsessum, mens sælger kun beskattes af en eventuel fortjeneste. Kun i det tilfælde, hvor sælgers udskudte beskatning og købers manglende afskrivningsforløb passer sammen både beløbsmæssigt og tidsmæssigt, vil der være sammenhæng mellem udskydelse og fremskyndelse. Dette sammenfald vil sjældent være til stede i forbindelse med løbende ydelser.

Omvendt kan det forhold, at købers afskrivningsgrundlag er større end sælgers beskatningsgrundlag, medføre, at sælger får for lidt for sin virksomhed, når prisen sættes ud fra købers efter-skat afkast. Det nedslag, køber skal have, er med andre ord for stort i forhold til det, sælger kan spare.

Dette kunne imødegås ved at gøre modellen asymmetrisk, således at den løbende ydelse fortsat kapitaliseres og lægges til grund for købers afskrivninger. Dette vil dog blot stille køber på samme måde - eller dårligere, hvis afskrivningerne begrænses til det i indkomståret betalte beløb - mens sælger vil få fordelene ved skatteudskydelsen,

Foretages der ikke kapitalisering, vil det endvidere kunne medføre en u hensigtsmæssig mulighed for gaveoverførsler uden beskatning - et problem der er særligt aktuelt for overdragelser mellem interesseforbundne parter.

Skabes der et stort spænd mellem den skattemæssige behandling af løbende ydelser og andre finansieringsmuligheder, betyder det, at det er skattereglerne, der bliver afgørende for valget af finansieringsform, således at den løbende ydelse vil blive brugt i en række situationer, hvor det fornuftigste ville være at betale kontant eller at anvende et gældsbevis. Ved en løbende ydelse stiller sælger som ved et gældsbevis kapital til rådighed for køber. Generel tilskyndelse til brug af en bestemt finansieringsform, er u hensigtsmæssigt, hvorfor der skal gode grunde til at begunstige en særlig finansieringsform. Dette forbehold kunne imødekommes ved, at en sådan begunstiggelse kun indføres for aktiver, hvor der kan være finansieringsproblemer.

Modellen med et 7-årigt afskrivningsforløb tager således kun sigte på løbende ydelser, der anvendes som betaling for goodwill.

Hvis ordningen isoleres til de tilfælde, hvor løbende ydelser anvendes til vederlæggelse af eksempelvis goodwill, vil den u hensigtsmæssige retstilstand med dobbeltbeskatning/dobbeltfradrag fortsat bestå for alle andre aktiver betalt med en løbende ydelse. Dette vil være uholdbart og indebære en stor interesse for at omkvalificere vederlag for andre aktiver som vederlag for goodwill. Målsætningen i relation til løbende ydelser har været at finde en generelt anvendelig løsning, der afskaffer den eksisterende dobbeltbeskatning, uden at der skabes større forvridninger i forhold til andre finansieringsformer eller beskatningen af forskellige aktivtyper.

12.4 Nye regler for beskatning af løbende ydelser

Med lov nr. 386 af 2. juni 1999 er der gennemført nye regler for beskatning af løbende ydelser.

Loven er et led i udmøntningen af finanslovsaftalen for 1999, der blev indgået mellem Regeringen, Venstre, Det Konservative Folkeparti, Centrum-Demokraterne og Kristeligt Folkeparti. Ifølge aftalen skulle der for at lette generationsskifte gennemføres en særlig ordning ved salg af goodwill m.v., der er finansieret med en løbende ydelse. Sælgerens beregnede skat udskydes og betales i takt med betalingen af den løbende ydelse. Den nærmere udformning af ordningen er beskrevet i et bilag til aftalen. Heraf fremgår det, at der er tale om en generel ordning for løbende ydelser kombineret med en henstandsordning vedrørende goodwill. Ifølge aftalen skulle forslaget forelægges Generationsskifteudvalget og gennemføres med virkning fra 1. juli 1999.

Den nu gennemførte lovgivning tager udgangspunkt i Retssikkerhedsudvalgets løsningsmodel til undgåelse af dobbeltbeskatningen af løbende ydelser.

De nye regler gælder for løbende ydelser påtaget som led i en gensidigt bebyrdende aftale, der er indgået den 1. juli 1999 eller senere. Bestemmelsen om den skattemæssige behandling af sådanne ydelser er sat ind i ligningsloven som § 12 B. I bestemmelsen anføres det, at der er tale om en løbende ydelse, når der hersker usikkerhed om enten ydelsens varighed eller ydelsens årlige størrelse, når ydelsen løber ud over aftaleåret. Når det anføres, at ydelsen blot skal løbe ud over aftaleåret, er det for at undgå en

videreførelse af den tvist, der har været i relation til, over hvor lang tid et betalingsforløb kan/skal strække sig, før der er tale om en løbende ydelse. I øvrigt videreføres begrebet uændret. Det gælder således også i forhold til, at det kun er beløb, hvorom der hersker usikkerhed, der kan betegnes som en løbende ydelse. Såfremt der i en aftale om overdragelse mod en løbende ydelse er fastsat en tidsbegrænset årlig minimumsbetaling, er det beløbet derudover, der anses for at være den løbende ydelse.

Det er lovfæstet, at løbende ydelser skal kapitaliseres på aftaletidspunktet. Kapitaliseringen skal ske til nutidsværdi ved, at de forventede fremtidige nominelle ydelser opgøres og tilbagediskonteres med en markedsrente. Ved kapitaliseringen af den løbende ydelse skal parterne anvende de metoder, som allerede benyttes i andre dele af lovgivningen. Den foretagne kapitalisering er undergivet ligningsmyndighedernes prøvelse.

Den kapitaliserede værdi lægges til grund ved opgørelsen af afståelses- henholdsvis anskaffelsessummen og indgår dermed ved en eventuel avance- eller indkomstbeskatning samt i et eventuelt afskrivningsgrundlag.

Den kapitaliserede værdi skal føres på en saldo. Denne saldo udgør i år 1 den kapitaliserede værdi på stiftelsestidspunktet. Saldoen skal føres af såvel modtageren som yderen af den løbende ydelse. Saldoen opgøres herefter hvert år, således at den nominelle værdi af de betalte ydelser fradrages saldoen. Saldoen efter fradrag for de i indkomståret betalte ydelser overføres til det følgende indkomstår. Saldoværdien giver et aktuelt udvisende af, hvor stor en del af den kapitaliserede værdi, der endnu ikke er modsvaret af betalte ydelser. Saldoen føres til og med det indkomstår, hvori den løbende ydelse endeligt ophører, eller hvor saldoen bliver negativ.

Når saldoen bliver negativ, er det et udtryk for, at værdien af de betalte ydelser overstiger den kapitaliserede værdi på stiftelsestidspunktet. I det indkomstår, hvor saldoen bliver negativ, skal modtageren medregne det negative beløb til den skattepligtige indkomst for dette indkomstår. Yderen kan fradrage et tilsvarende beløb i den skattepligtige indkomst for det pågældende indkomstår. I efterfølgende indkomstår medregner modtageren de i det pågældende indkomstår betalte ydelser til den skattepligtige indkomst, og yderen fradrager de betalte ydelser.

Såfremt den løbende ydelse endeligt ophører, inden saldoen bliver 0 eller negativ, reguleres dette i det indkomstår, hvor ydelsen anses for ophørt, ved at modtager får fradrag for et beløb svarende til indestående på saldoen på ophørstidspunktet, mens yder skal medregne et tilsvarende beløb ved indkomstopgørelsen. Det gælder dog kun i det omfang det aktiv, der er vederlagt med en løbende ydelse, er skatterelevant for den pågældende.

Da efterbeskatning sker på baggrund af saldoværdien på ophørstidspunktet, skal der ikke foretages regulering af yderens anskaffelsessum og eventuelle afskrivningsgrundlag for tidligere indkomstår. Er der tale om eksempelvis aktier, hvor en høj kapitaliseret værdi først vil få betydning ved yderens afståelse af disse, er det dog fastsat, at reguleringen sker ved at nedsætte yderens anskaffelsessum med restsaldoen, såfremt yderen fortsat ejer aktierne.

For at sikre, at der ikke foretages løbende beskatning af den del af den løbende ydelse, der anses som afdrag på en skattefri avance, omfatter forslaget også de situationer, hvor der ikke er hjemmel til at beskatte en kapitaliseret værdi ved ydelsens stiftelse. Dette vil f.eks. være tilfældet, hvis den løbende ydelse er vederlag for afståelse af et aktiv, hvor avancen ikke er skattepligtig, eksempelvis parcelhuse, der har tjent som familiens bolig. Forslaget indebærer således, at der skal udregnes en kapitaliseret nutidsværdi af den løbende ydelse, selv om der ikke bliver tale om skatte- eller afgiftsmæssige virkninger af den kapitaliserede værdi.

Samtidig med de nye regler for beskatning af løbende ydelser er der indført en særlig henstandsordning i forbindelse med overdragelse af goodwill og andre immaterielle aktiver, som helt eller delvis finansieres ved en løbende ydelse. Overdrageren kan få henstand med betaling af den del af avanceskatten efter afskrivningslovens § 40, stk. 6 (goodwill m.v.), hvor vederlaget for aktivet er finansieret i form af en løbende ydelse omfattet af ligningslovens § 12 B.

Udgøres finansieringen kun delvist af en løbende ydelse, gives der kun henstand for den del af avanceskatten, som udgøres af forholdet mellem den kapitaliserede værdi af den løbende ydelse og afståelsessummen for aktivet.

Skatten gøres endeligt op på afståelsestidspunktet, men skal først betales i de indkomstår, hvor ydelserne betales. Henstanden kan gives i op til 7 år efter den indgåede aftale, således at skatten på dette tidspunkt skal være endeligt betalt. Skatten kan ikke fordeles lineært over de 7 år. Hele det modtagne beløb skal afdrages på henstandsbeløbet, efterhånden som ydelserne betales.

Hvis der er ydet henstand, og ydelserne endeligt ophører, inden modtageren fra yderen har opnået tilstrækkelige ydelser til dækning af skatten, frafaldes den resterende del af skattekravet.

Baggrunden for aftalen om at indføre en særlig henstandsordning ved salg af goodwill og andre immaterielle aktiver, der betales med en løbende ydelse, var, at det blev påpeget som et reelt problem at få finansieret købet af goodwill ved lån i eksempelvis et pengeinstitut. Henstandsordningen indebærer, at betaling med en løbende ydelse bliver en velegnet løsning i de situationer, hvor værdiansættelsen er usikker og finansieringen svær at få på plads. Det har i udvalget været anført, at det er uheldigt at udforme skattereglerne, således at finansiering i form af løbende ydelser begunstiges, som det er tilfældet med den indførte henstandsordning, da der kan sættes spørgsmål ved, om finansiering ved løbende ydelser er ønskelig ud fra samfundsøkonomiske og skatteadministrative betragtninger. En forpligtelse til betaling af en løbende ydelse kan være en barriere for fremtidige økonomisk velbegrundede generationsskifter, ligesom den nye ejer af virksomheden kan få et uheldigt incitament til i ydelsens løbetid at disponere således, at det bogførte løbende overskud minimeres.

12.5 Generationsskifteudvalgets udtalelse til udkast til lovforslag om løbende ydelser

Lovforslaget om lempelse af beskatningen af løbende ydelser og goodwill har været forelagt Generationsskifteudvalget.

I udvalget er der tilfredshed med, at der er taget initiativ til at afskaffe den nuværende dobbeltbeskatning af løbende ydelser, idet udvalget dog gerne havde set, at beslutningen om, efter hvilken model beskatningen af løbende ydelser fremover skal foretages, havde afventet udvalgets betænkning.

Steen Askholt, Dansk Industri og Det Danske Handelskammer, Lars Eghøj, Landbrugsraadet, Henrik Friis, Håndværksrådet, og Kim Munch Lendal, Dansk Handel & Service, mener ikke, at lovforslaget fuldt ud ophæver dobbeltbeskatningen af løbende ydelser. Forslaget om beskatning dels af nutidsværdien af de samlede løbende ydelser, dels af de ikke-tilbage diskonterede ydelser, der overstiger nutidsværdien, findes at være udtryk for dobbeltbeskatning. Når skatteyderen i år 1 har betalt skat af kapitalværdien, bør der ikke på et senere tidspunkt ske beskatning af differencen op til den nominelle værdi, da differencen alene er udtryk for, at skattebetalingen i år 1 er mere værd end en betaling i takt med de løbende ydelser. Lovforslaget tager således ikke højde for, at 1 kr. skat betalt i dag er mere værd (i nutidsværdi) end 1 kr. betalt om eksempelvis 7 år. Problemet kan løses ved, at nutidsværdien af den løbende ydelse lægges til grund ved opgørelsen af afståelses- henholdsvis anskaffelsessummen, og dermed indgår i en eventuel avance- eller indkomstbeskatning samt i et eventuelt afskrivningsgrundlag, mens det nominelle beløb indgår på saldoen, hvilket betyder, at der først skal ske beskatning af de enkelte ydelser, når den akkumulerede sum af disse overstiger det nominelle beløb.

Erhvervsministeriets, Finansministeriets og Skatteministeriets medlemmer af udvalget og Niels Blomgren-Hansen, Handelshøjskolen i København, er ikke enige i dette synspunkt. Ved vurderingen af, om dobbeltbeskatningen af løbende ydelser ophæves, kan den foreslåede ordning ikke sammenlignes med en situation, hvor beskatningen af de løbende ydelser sker, efterhånden som de betales. I dansk skatteret gælder retserhvervsprincipet som alt overvejende hovedregel, og det har med finanslovsaftalen ikke været tanken at fravige dette princip. Skatteyderen erhverver ret til den løbende ydelse som sådan på det tidspunkt, hvor der indgås aftale om eksempelvis at afstå en virksomhed mod delvis betaling i form af en løbende ydelse. Dette kan sammenlignes med den situation, hvor der betales med et gælds-brev. Modtages et gælds-brev som betaling, vil det være kursværdien af dette på aftaletidspunktet, der lægges til grund ved opgørelsen af afståelses- henholdsvis anskaffelsessummen, og som dermed indgår i en eventuel avance- eller indkomstbeskatning samt i et eventuelt afskrivningsgrundlag. De renter, der ifølge gælds-brevet skal betales, er skattepligtige for modtageren, efterhånden som de forfalder til betaling. Som modstykke hertil har yderen fradragsret for renterne. Eventuelle kursgevinster eller kurstab på gælds-brevet er for selskaber skattepligtige henholdsvis fradragsberettigede.

En løbende ydelse rummer ligesom et gælds-brev såvel en afdragsdel som en rentedel (samt eventuelt en kursgevinstdel). På en løbende ydelse er der ikke foretaget en beløbsmæssig opdeling af de enkelte ydelser mellem afdrag og rente. Det er der heller ikke altid på gælds-breve. Aftales betaling med en løbende ydelse, skal der således foretages kapitalisering af denne, ligesom ved betaling med et

gældsbrief. Svarende til kursværdien af gældsbriefet lægges kontantværdien af den løbende ydelse til grund ved opgørelsen af afståelses- henholdsvis anskaffelsessummen. Forskellen mellem den nominelle værdi af den løbende ydelse/gældsbriefet og kontantværdien er betaling til sælger for at vente med at modtage vederlaget. På samme måde som ved betaling med et gældsbrief bør køber ved betaling med en løbende ydelse have fradrag for dette ekstra beløb, der er udtryk for en forrentning, ligesom sælger bør beskattes af beløbet.

Beløbet kommer først til beskatning på det tidspunkt, hvor den akkumulerede sum af de betalte ydelser overstiger den på aftaletidspunktet opgjorte kontantværdi af den løbende ydelse. Det foreslåede saldossystem medfører, at skattebetalingerne falder senere end ved betaling med et gældsbrief, hvor renterne beskattes løbende i takt med, at de forfalder. Dette er begrundet i karakteren af den løbende ydelse og accepteret ved udformningen af ordningen. Der skal ikke foretages en kursfastsættelse af den løbende ydelse ud over kapitaliseringen. Den løbende ydelse er defineret ved den usikkerhed, der er knyttet til det endelige udbytte af ydelsen, og der er med den foreslåede ordning taget højde for den situation, hvor sælger modtager et mindre beløb end det, som er lagt til grund ved opgørelsen af afståelsessummen og dermed en eventuel avance- eller indkomstbeskatning. Ophører den løbende ydelse således endeligt, inden der er modtaget et beløb svarende til den kapitaliserede værdi, kan differencen fradrages.

Erhvervsministeriets, Finansministeriets og Skatteministeriets medlemmer af udvalget og Niels Blomgren-Hansen mener, at det kan konstateres, at modtageren af en løbende ydelse alene bliver beskattet af det beløb, der rent faktisk modtages, og at der således ikke finder dobbeltbeskatning sted. De foreslåede regler gælder også ved overdragelser, der ikke i sig selv er skatterelevante. Det kan f.eks. være en overdragelse uden skattepligtig fortjeneste til udlandet eller til en andelsbeskattet forening. Eller det kan være en overdragelse uden fortjeneste eller genvundne afskrivninger af en fast ejendom, som er afskrevet af sælger, men som af køber anvendes til et ikke-afskrivningsberettiget formål. Forslaget indebærer ved en sådan overdragelse, at sælger beskattes af den betaling, han modtager for at vente på sit vederlag, ligesom køber har fradrag herfor. Sådan behandles renter også almindeligvis. Efter Steen Askholts, Lars Eghøjs, Henrik Friis' og Kim Munch Lendals forannævnte forslag bliver sælger skattefri af denne rentebetaling ligesom køber mister fradragsret herfor. Forskellen på lovforslaget og de forannævnte medlemmers forslag er, at i sidstnævnte skattefritages renter, ligesom fradrag for rentebetaling mistes. Når ydelserne forløber som forventet ved kapitaliseringen, bliver der slet ingen skattebetaling eller fradrag ved overdragelser, der ikke i sig selv er skatterelevante. Når der slet ikke bliver skattebetaling, er det ikke relevant, om der tages højde for, at skattebetaling i år 1 har højere værdi end senere skattebetaling.

Henrik Friis mener, at den rentegevinst (eller kursgevinst), der foreslås beskattet, er fiktiv. Der bliver tale om at beskatte en renteindtægt hos sælger, som reelt ikke findes, idet den samlede betaling for f.eks. goodwill ikke bliver betalt på én gang, men betales løbende. Derfor kan det samlede beløb heller ikke "trække rente", da betalingen af f.eks. goodwill forløber over en årrække.

Henrik Friis og Kim Munch Lendal mener endvidere, at det er et problem, at yderen i den situation, hvor den løbende ydelse ophører, inden der er betalt et beløb svarende til den kapitaliserede værdi, skal indtægtsføre differencen mellem den kapitaliserede værdi og det samlede betalte beløb. Yderen vil i den situation ofte ikke kunne betale på grund af økonomiske vanskeligheder. Tilsvarende kan der for sælger opstå skattemæssige og likviditetsmæssige problemer i en situation, hvor de løbende ydelser ophører inden aftalens udløb, efter at der af de første løbende ydelser er betalt den fulde avanceskat af alle de tilbagediskonterede ydelser og dermed også af de fremtidige ydelser, selvom disse ikke forfalder. Den skat, som sælger rettelig skal have tilbage, bør kunne udløses ved regulering (genoptagelse) af grundlaget for kapitalværdien af de tilbagediskonterede ydelser og betalt avanceskat. Selvom sælger får en tidsbegrænset fradragsmulighed, er det ikke sikkert, at der er skattemæssige muligheder for at udnytte dette grundet f.eks. pensionsforhold.

Erhvervsministeriets, Finansministeriets og Skatteministeriets medlemmer af udvalget er ikke enige heri. Det forhold, at den løbende ydelse ophører, eksempelvis fordi den ifølge aftalen er begrænset til 5 år, uden at der er betalt et beløb svarende til den kapitaliserede værdi, behøver ikke at være udtryk for, at yderen har økonomiske problemer, men vil nok oftere afspejle, at skønnet i forbindelse med kapitaliseringen har været behæftet med stor usikkerhed. I en situation, hvor der betales mindre end den kapitaliserede værdi, har købers afskrivningsgrundlag været for højt. Dette skal der korrigeres for, hvilket efter forslaget sker ved, at køber skal indtægtsføre differencen i det år, hvor den løbende ydelse ophører. Alternativet hertil ville være genoptagelse og forhøjelse af køberens skatteansættelser mange år tilbage i tiden. Tilsvarende findes korrektionen for sælger mest hensigtsmæssigt at kunne foretages i ophørsåret. En løbende ydelse kan strække sig over en meget lang årrække, og det vil være problematisk i administrativ og forældelsesmæssig henseende at skulle tage en eksempelvis 15 år gammel skatteansættelse op til behandling.

For så vidt angår den særlige henstandsordning i forbindelse med overdragelse af goodwill og andre immaterielle aktiver, som helt eller delvis finansieres ved en løbende ydelse, mener Steen Askholt, Henrik Friis, Kim Munch Lendal og Jørgen Sandager, Foreningen af Registrerede Revisorer og Foreningen af Statsautoriserede Revisorer, ikke, at det kan være rigtigt, at forligsteksten skal forstås således, at hele det modtagne beløb skal afdrages på henstandsbeløbet, efterhånden som ydelserne betales. I selve teksten til finanslovsaftalen står, at skatten betales i takt med de løbende ydelser og med hensyn til bilag 6 til aftalen, står der i næstsidste afsnit, sidste to linier kun, at skatten i henstandsordningen skal betales af de først modtagne ydelser, men dette er ikke nødvendigvis hele den modtagne ydelse, sådan som lovforslaget lægger op til. Skal de først modtagne ydelser afdrages fuldt ud på henstandsbeløbet, kan sælger i konkrete situationer mangle provenu til at opretholde en normal levestandard efter salget. Sælger kan endvidere risikere at betale 100 pct. i skat, idet sælgers indkomst sandsynligvis også ophører, og der derfor ikke er indkomst at modregne den negative saldo i.

Erhvervsministeriets, Finansministeriets og Skatteministeriets medlemmer af udvalget og Frithiof Hagen, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, mener, at det er en klar forudsætning, at de modtagne beløb fuldt ud skal anvendes til at betale skatten, og at dette har fundet udtryk i forligsteksten. Det anføres heri, at sælgerens beregnede skat udskydes og betales i takt med betalingen af den løbende ydelse. Skatten knytter sig ikke til de enkelte ydelser, men er opgjort på baggrund af den kapitaliserede værdi, der indgår på saldoen. I bilag 6 er det direkte anført, at skatten ikke kan fordeles lineært, men skal betales af de først modtagne ydelser. Det må i øvrigt anses for usædvanligt, hvis hele den virksomhed, hvortil goodwillen knytter sig, afstås mod en løbende ydelse, ligesom det i den sammenhæng også må være op til sælger at aftale en betalingsform, der sikrer vedkommende en vis likviditet. Ordningen skal endvidere ses i forhold til, at hele skattebeløbet efter de almindeligt gældende principper skal betales på aftaletidspunktet.

Niels Blomgren-Hansen og Frithiof Hagen mener, at den særlige henstandsordning vedrørende goodwill af flere grunde er problematisk.

For det første er den unødvendig for at løse sælgers eventuelle likviditetsproblem som følge af dobbeltbeskatning/dobbeltfradrag. Dette problem ville kunne løses ved, at skattevæsenet efter anmodning og i det omfang, der kan dokumenteres et behov herfor, yder sælger et normalt forrentet lån, der afdrages i takt med ydelsernes udbetaling og det derved opståede likviditetsoverskud.

For det andet vil den fratage køber den likviditetsfordel, der ligger i det dobbelte fradrag, og dermed vanskeliggøre snarere end fremme generationsskiftet.

For det tredje skaber den en asymmetri i forhold til andre aktiver, hvorved parterne - uanset de faktiske forhold - har en økonomisk interesse i at kvalificere vederlaget som betaling for goodwill.

For det fjerde bidrager den til at gøre et komplekst skattesystem yderligere uigennemskueligt og går derved imod de ofte udtalte ønsker om at generalisere og forenkle skattereglerne.

Sammenfattende ønsker Steen Askholt, Lars Eghøj, Henrik Friis samt Kim Munch Lendal at udtale, at det er yderst positivt, at der med finanslovsaftalen er lagt op til at ændre beskatningen af løbende ydelser i form af en ophævelse af den hidtidige dobbeltbeskatning kombineret med en særlig henstandsordning for goodwill. Fortolkningen af de hidtidige regler har i realiteten betydet, at løbende ydelser ikke i større omfang har været anvendt i praksis som berigtigelsesform ved virksomhedsoverdragelser. Dette står i kontrast til, at der ofte foreligger et forretningsmæssigt ønske om at knytte prisfastsættelsen og ikke mindst erlæggelsen af vederlag for en virksomheds immaterielle aktiver, herunder goodwill, tæt sammen med realiseringen af en positiv indtjening og dermed betalingsevne.

Det er de pågældende medlemmers opfattelse, at den i lovforslaget foretagne udmøntning af finanslovsaftalen ikke vil få den tilsigtede positive effekt i form af øget anvendelse af løbende ydelser som berigtigelsesform.

For det første indebærer lovforslaget ikke en fuldstændig ophævelse af dobbeltbeskatningen. Sælger af en virksomhed vil således dels blive avancebeskattet af nutidsværdien af de fremtidige ydelser, dels løbende beskattet af differencen op til de nominelle betalinger, i takt med at de forfalder.

For det andet indebærer Skatteministeriets udmøntning af finanslovsaftalen om en henstandsordning en væsentlig opstramning i forhold til det naturlige udgangspunkt, at der løbende beregnes skat af de indkomne betalinger i takt med, at disse modtages. Dette i modsætning til forslaget, hvorefter hele det indkomne vederlag skal bruges til afdrag på sælgerens mellemværende med skattemyndighederne.

For det tredje er modellen kompliceret og vanskelig administrerbar. Dette skyldes, at man søger at opretholde en kombination mellem de gældende principper for avancebeskatning og beskatning af løbende ydelser. Der er i realiteten alene tale om en beskeden modifikation i det område, hvor de to systemer overlapper hinanden.

Det er Steen Askholts, Lars Eghøjs, Henrik Friis' samt Kim Munch Lendals opfattelse, at der i Generationsskifteudvalget ikke har været en tilstrækkelig realitetsvurdering af, om der foreligger andre mindre komplicerede og mere praktisk anvendelige løsninger til opfyldelse af intentionen bag finanslovsaftalen. Det er disse medlemmers opfattelse, at det kan ske ved at indføre en model, hvorefter man gennemfører avancebeskatningen i takt med de faktiske betalinger. En sådan model vil indebære en reel ophævelse af dobbeltbeskatningen og vil samtidigt sikre, at der faktisk sker beskatning af alle indkomne betalinger i takt med, at betalingen finder sted.

Steen Askholt, Lars Eghøj, Henrik Friis samt Kim Munch Lendal finder anledning til at påpege, at en løsning af de skattemæssige forhold for løbende ydelser ikke i sig selv vil betyde, at man har løst de samlede skattemæssige problemer ved generationsskifte. Uanset valget af model vil der således fortsat være en række skattemæssige forhold, som hæmmer generationsskifte af virksomhederne, ikke mindst for det store antal overdragelser, der ikke berigtiges med løbende ydelser.

Kapitel 13 Pensionsmæssige forhold

13.1 Pensionsordninger

De skattemæssige regler om pensionsordninger er indeholdt i pensionsbeskatningsloven, realrenteafgiftsloven og fra den 1. januar 2000 pensionsafkastbeskatningsloven. Der gives indledningsvis en kortfattet gennemgang af de pensionsordninger, som selvstændigt erhvervsdrivende kan oprette med den virkning, at bidragene/præmien til ordningen kan fradrages i indkomsten.

13.1.1 Pensionsordninger med løbende udbetalinger

Ordningen skal gå ud på at sikre pension i form af løbende ydelser, der bortfalder ved den pensionsberettigedes død. Ordningen skal tegnes i et livsforsikringsselskab eller i en pensionskasse. De ordninger, der kan blive tale om for selvstændigt erhvervsdrivende er:

Alderspension med udbetalinger over mindst 10 år. Der er mulighed for, at alderspensionen kan være sammensat af en del, der har en varighed over 10 år, og en del, der har en varighed under 10 år. Hvis ordningen er tegnet i en pensionskasse, er der mulighed for, at op til 10 pct. af kapitalværdien af pensionstilsagnet kan udbetales som en supplerende éngangsydelse, hvoraf der svares en afgift på 40 pct. Udbetalingerne må som udgangspunkt tidligst påbegyndes, når modtageren er fyldt 60 år.

Invalidepension/erhvervsudygtighedsforsikring i henhold til hvilken udbetalinger kan finde sted fra indtruffen invaliditet til invaliditetens ophør eller den sikredes død. Forsikring skal oprettes i et livsforsikringsselskab og kræver, at arbejdsevnen er nedsat med mindst 50 pct.

Ægtefælle- eller samleverpension, hvis udbetalinger kan tilfalde en efterlevende ægtefælle, en fraskilt ægtefælle eller en samlever.

Samleverpension, hvis udbetalinger kan tilfalde en samlever. En samlever er i pensionsbeskatningslovens forstand:

enten en navngiven person, der havde fælles bopæl med afdøde ved indsættelsen,

eller en person som afdøde:

- 1) kunne have indgået ægteskab eller registreret partnerskab med, og som afdøde
- 2) i et testamente, der er oprettet senest 3 måneder før dødsfaldet, har tillagt en arvelod af mindst samme størrelse som den tvangsarv, der ifølge arveloven ville være tilkommet ægtefællen, og
- 3) som har haft fælles bopæl med afdøde i de sidste 2 år før dødsfaldet eller tidligere har haft fælles bopæl med afdøde i en sammenhængende periode på mindst 2 år, når den fælles bopæl alene er ophørt på grund af institutionsanbringelse, herunder anbringelse i en ældrebolig.

Børnepension, hvis udbetalinger kan tilfalde afdødes efterlevende børn eller stedbørn, dog længst til de pågældendes fyldte 24. år eller til den følgende policedag (årsdag for policens oprettelse).

De beskrevne ordninger kan kombineres efter eget valg.

Der er ingen tidsmæssige grænser inden for hvilke, pensionsordningen skal være tegnet. Forsikrede og forsikringstager skal være den samme person.

De løbende udbetalinger fra ordningen beskattes som personlig indkomst. Af den supplerende éngangsydelse svares dog en afgift på 40 pct.

Hvis præmieindbetalingsperioden er 10 år eller mere, kan de i indkomståret forfaldne præmier fradrages fuldt ud i den personlige indkomst.

Ved kapitalindskud, samt hvis præmie- eller bidragsperioden er mindre end 10 år, skal fradragsretten for de samlede indbetalinger ligeledes fordeles over 10 år med årligt lige store beløb. Der kan imidlertid altid fratrækkes op til 34.000 kr. (1999). Der kan dog aldrig fratrækkes mere end det årligt forfaldne/indbetalte beløb. Fradragsværdien for den del af bidraget, der vedrører den supplerende éngangsydelse, nedsættes

fra og med 1999. Dette gælder også for kapitalforsikring og opsparing i pensionsøjemed som omtalt nedenfor i afsnit 13.1. 3.

13.1.2 Rateforsikringer i pensionsøjemed

En rateforsikring i pensionsøjemed skal indeholde bestemmelse om, at forsikringssummen udbetales i lige store rater over mindst 10 år, og at rater, der kommer til udbetaling, mens forsikrede lever, tilfalder ham. Forsikringen kan også tegnes som en ren risikoforsikring, som kun kommer til udbetaling i tilfælde af forsikredes invaliditet eller død før det aftalte udløbstedspunkt for forsikringen.

Policen skal være oprettet i et livs- eller pensionsforsikringsselskab.

Policen skal være oprettet inden forsikredes fyldte 60. år. Der kan dog også efter det fyldte 60. år oprettes police, hvis forsikrede på oprettelsestidspunktet er ejer af en anden rateforsikring i pensionsøjemed eller kontohaver i en rateopsparing i pensionsøjemed i et pengeinstitut, og afgiftspligt eller indkomstskattepligt for den pågældende police eller konto ikke er indtrådt. Ved oprettelse af police efter det fyldte 60. år kan police højst oprettes for en forsikringssum, der ved samme udbetalingspunkter som efter den tidligere forsikring udgør halvdelen af den tidligere aftalte forsikringssum. Er den tidligere ordning en rateopsparing i pensionsøjemed oprettes tillægget som en rateforsikring i form af livsforsikring tilknyttet investeringsfonde. Tillægget kan herefter højst udgøre et beløb svarende til halvdelen af den oprindelige ordnings værdi ved det fyldte 60. år samt et beløb svarende til halvdelen af de på dette tidspunkt aftalte fremtidige indbetalinger.

Rateudbetalingen kan tidligst påbegyndes ved forsikredes fyldte 60. år og tidligst 5 år efter, at policen er oprettet; dog tidligere ved invaliditet eller død. Sidste rate skal være udbetalt senest den første policedag efter den forsikredes fyldte 85. år.

Forsikringstager skal være den forsikrede og ejer af forsikringen.

Fradragsretten for indbetalte præmier og skattepligten for udbetalinger svarer til de, der gælder for pensionsordning med løbende udbetalinger, jf. ovenfor under afsnit 13.1.1.

13.1.3 Kapitalforsikring og opsparing i pensionsøjemed

En kapitalpensionsordning kan etableres som en forsikringsordning (kapitalforsikring i pensionsøjemed) eller som en opsparing i et pengeinstitut (opsparing i pensionsøjemed). For begge ordninger gælder, at udbetalingen sker i form af et éngangsbetrag, og at der i den forbindelse erlægges en afgift på 40 pct.

Policen skal være oprettet inden forsikredes fyldte 60. år. Policen kan dog oprettes efter dette tidspunkt, hvis forsikrede på oprettelsestidspunktet er ejer af en anden kapitalforsikring i pensionsøjemed eller kontohaver til en opsparing i pensionsøjemed, og afgiftspligt eller indkomstskattepligt for den pågældende forsikring eller konto ikke er indtrådt.

Udbetalingen kan tidligst ske ved det fyldte 60. år eller tidligere ved indtruffet invaliditet eller død, og skal for kapitalforsikringens vedkommende være sket senest på policedagen efter den forsikredes 70. år og for opsparingsordningens vedkommende senest ved det fyldte 70. år.

For kapitalforsikringens vedkommende skal policen være oprettet i et livs- eller pensionsforsikringsselskab. Opsparingen i pensionsøjemed skal derimod foretages i et pengeinstitut.

Forsikringstager og den forsikrede skal være samme person ved kapitalforsikringen. Ved opsparingen i pensionsøjemed skal kontoen ejes af kontohaveren.

Indbetalinger til en privat oprettet kapitalpensionsordning kan af ejeren fradrages i vedkommendes personlige indkomst. Indskud på en forsikringsordning fradrages i forfaldsåret, mens indskud på en opsparingsordning fradrages i det indkomstår, hvori indbetalingerne har fundet sted. Denne forskel skyldes, at der ved opsparingsordninger - i modsætning til forsikringsordninger - ikke er et egentligt forfaldstidspunkt for indbetalingerne.

Fra og med 1999 reduceres fradragsværdien for indbetalinger til kapitalforsikringer og opsparinger i pensionsøjemed. Det sker teknisk på den måde, at indbetalingerne ikke længere kan fratrækkes ved beregning af topskatten, men kun ved beregning af bundskat og mellemskat. Fradragsværdien bliver herefter ca. 40 pct. i en gennemsnitskommune. Ændringen er en del af pinsepakken, og er ifølge

bemærkningerne indsat for at ophæve den særfordel, som de højeste indkomster har haft ved at trække indbetalingerne fra i toppen af indkomsten, selvom udbetalingerne for alle beskattes med 40 pct.

Der kan med fradragsmæssig virkning alene indbetales 34.000 kr. (1999). For indbetalinger derudover er der ikke fradragsret. Under denne beløbsgrænse medregnes endvidere indbetalinger, der går til dækning af en supplerende éngangsydelse i en pensionskasse, jf. ovenfor under afsnit 13.1.1.

13.1.4 Rateopsparing i pensionsøjemed

Rateopsparingen skal tegnes i et pengeinstitut, og kontoen skal være ejet af kontohaveren.

Vilkårene for ordningen, herunder indbetalingsperioden og størrelsen af det årlige indskud, skal fastsættes i en aftale mellem pengeinstituttet og kontohaveren. De opsparede midler skal indsættes på en indlånskonto i pengeinstituttet.

Opsparingen skal være påbegyndt inden det fyldte 60. år. Efter dette tidspunkt kan en rateopsparing i pensionsøjemed kun oprettes, hvis kontohaveren på oprettelsestidspunktet er kontohaver i en anden rateopsparing i pensionsøjemed eller ejer af en rateforsikring i pensionsøjemed, og afgiftspligt eller indkomstskattepligt for den pågældende konto eller police ikke er indtrådt. Forhøjelse af de aftalte indbetalinger efter det 60. fyldte år kan i alt højst udgøre et beløb svarende til halvdelen af den oprindelige ordnings værdi ved det fyldte 60. år samt et beløb svarende til halvdelen af de på dette tidspunkt aftalte fremtidige indbetalinger.

Rateudbetalingen kan tidligst påbegyndes ved kontohaverens fyldte 60. år og tidligst 5 år efter, at kontoen er oprettet. Seneste udbetaling for sidste rate er kalenderåret, hvori kontohaveren fylder 85 år.

Hvis indbetalingerne ønskes foretaget over en årrække, skal der træffes aftale med pengeinstituttet om størrelsen af de årlige indbetalinger, der skal udgøre et fast beløb. Det kan dog aftales, at de årlige indbetalinger pristalsreguleres. Rateopsparingen kan også oprettes ved et éngangsindskud.

Retten til at fradrage indbetalinger svarer til fradragsretten som beskrevet for pensionsordninger med løbende udbetalinger omtalt ovenfor i afsnit 13.1.1. Bidrag skal dog fratrækkes i indbetalingsåret - og ikke som for forsikringsordninger i forfaldsåret.

Før rateudbetalingerne påbegyndes, skal kontohaveren vælge mellem to udbetalingsforløb. Det valgte forløb skal følges i hele udbetalingsperioden, og valget skal ske for hver rateopsparingsordning for sig.

Der kan vælges imellem:

- 1) et udbetalingsforløb med en årlig rateudbetaling, der udgør et beløb, svarende til ordningens værdi ved kalenderårets begyndelse, delt med det antal år, hvori der endnu ikke er foretaget udbetaling.
- 2) et udbetalingsforløb med en årlig rateudbetaling, der udgør et beløb, som ved uændret rente i hele udbetalingsperioden vil give lige store årlige rater.

Årsraten kan udbetales månedsvis, kvartalsvis, halvårligt eller som et samlet beløb. Udbetalingerne beskattes som personlig indkomst.

Det i gennemgangen under afsnit 13.1.1, 13.1.2 og 13.1.4 nævnte årlige mindstefradrag på 34.000 kr. (1999) for de fordelte fradrag, er et samlet fradrag (opfyldningsfradrag). Der ydes ikke et sådant fradrag for hver ordning. Til gengæld berøres denne fradragsret ikke af den, der gælder for ordninger med et indbetalingsforløb på mindst 10 år. Fradraget på 34.000 kr. (1999) for ordninger under afsnit 13.1.3 - kapitalforsikring og opsparing i pensionsøjemed - er ligeledes et samlet fradrag, dvs. at indbetalinger til alle personens kapitalpensionsordninger samt til eventuel supplerende éngangsydelse i en pensionskasse skal kunne rummes i beløbsbegrænsningen.

13.2 Virksomheden drives i selskabsform

Hvis virksomheden ikke drives personligt, men i selskabsform, vil der, i det omfang (hoved)aktionæren er ansat i selskabet, kunne tegnes arbejdsgiverbetalte forsikringsordninger, hvor arbejdsgiveren (selskabet) indbetaler på en forsikringsordning til fordel for hovedaktionæren.

Er forsikringsordningen tegnet i ansættelsesforhold, er der bortseelsesret. Det vil sige, at arbejdstageren ikke i sin skattepligtige indkomst skal medregne de af arbejdsgiveren indbetalte beløb. Det er i den forbindelse uden betydning, om arbejdsgiverens indbetaling finansieres gennem tilbageholdelse i hovedaktionærens løn eller ved arbejdsgiverens supplerende indbetaling.

Pensionsordninger til fordel for en i selskabet ansat hovedaktionær kan være etableret enten som afdækkede ordninger, hvilket vil sige, at der i et forsikringsselskab, pengeinstitut el. lign. er oprettet en pensionsordning, hvor selskabet indbetaler bidrag til pensionsordningen. Der kan også være tale om en uafdækket ordning, hvorved forstås, at forsikringsrisikoen påhviler selskabet selv, uden at den er dækket ved en forsikringsaftale.

For afdækkede ordninger gælder, at selskabet kan fradrage bidrag til pensionsordninger for hovedaktionæren efter lovens almindelige regel. Der gælder dog den begrænsning, at aktionærens samlede vederlag inklusive pensionsbidraget ikke må overstige, hvad der er en rimelig aflønning for den pågældendes indsats i selskabet.

I en bindende forhåndsbesked har Ligningsrådet således i et tilfælde, hvor en af hovedanpartshaverne tillige var direktør udtalt, at der var fradrag for éngangsindskud på dennes pensionsordning, idet lønnen over en årrække levede plads til fradrag for selskabet for en løbende ydelse, der modsvarede det i ansøgningen omhandlede éngangsindskud. TfS 1994,188.

Ligger pensionsindbetalingen imidlertid udover, hvad en almindelig aflønning kan bære, vil indbetalingen kunne anses som et udslag af hovedaktionærens dominerende indflydelse i selskabet, og der vil kunne ske beskatning som maskeret udbytte.

For uafdækkede pensionsordninger vil der også blive anerkendt fradrag for selskabet, såfremt der er etableret en almindelig pensionsordning for selskabets personale, og hovedaktionærens ordning ikke er relativt bedre end andre funktionærers.

Påtager selskabet sig derimod forpligtelsen alene over for hovedaktionæren kort tid før dennes fratreden på grund af alder eller sygdom, og har hovedaktionæren haft en afgørende indflydelse på ordningens udformning, må der foretages en konkret vurdering af spørgsmålet om, hvorvidt udbetalingen udgør en maskeret udlodning. Såfremt det ud fra en samlet konkret vurdering af sagens omstændigheder må antages, at den af selskabet påtagne forpligtelse sammenholdt med hovedaktionærens løn under ét ikke overstiger, hvad der ville være godkendt som indbetaling til en pensionsordning i et pensionsforsikringsselskab, og det videre må antages, at selskabets kapitalinteresser ved udbetalingen er tilgodeset, kan der være grundlag for at godkende fradrag som driftsomkostning. Maskeret udbyttebeskatning kommer i så fald ikke på tale.

13.3 Særligt om selvstændigt erhvervsdrivendes pensionsforhold

Ved valg af pensionsform vil selvstændigt erhvervsdrivende sædvanligvis gøre sig overvejelser om, hvorvidt opsparingen skal ske via en traditionel pensionsform, som beskrevet ovenfor, eller om opsparingen bedre kan ske i form af opsparing i selve virksomheden.

Flere forhold har betydning for disse overvejelser. Vælges pensionsordning i forsikringsselskab eller bank, skal der hentes penge fra virksomheden til indbetaling på ordningerne. Der skal altså være tilstrækkeligt med midler i virksomheden til at indskyde i ordningen. Selv om der er tilstrækkelige midler, må det derudover overvejes, om midlerne bruges bedst på en pensionsordning, eller om de mere hensigtsmæssigt kan bruges til nedbringelse af virksomhedens gæld eller til nye investeringer.

Skattemæssige regler spiller også en stor rolle ved valg af pensionsform. Vælges en af de ovenfor omtalte pensionsformer, er der fradragsret for præmier/indskud, mens udbetalinger beskattes som personlig indkomst eller med en 40 pct. afgift. Denne beskatning skal sammenholdes med, hvorledes virksomhedsejeren/aktionæren beskattes, når virksomheden/aktierne afstås, herunder hvorledes beskatningen sker, hvis afståelse sker mod betaling af løbende ydelse.

Drives virksomheden i selskabsform, betales selskabsskat, hvilket muliggør opsparing i selskabet til 32 pct. Det samme er tilfældet for den selvstændigt erhvervsdrivende, der anvender virksomhedsordningen. Ved indskud i en pensionsordning skal midlerne hertil hæves fra virksomheden og beskattes, før indskud kan finde sted. Nedsættelsen af fradragsværdien for indbetalinger til kapitalforsikringer og opsparinger i

pensionsøjemed vil formentlig også spille ind, når der vælges mellem traditionelle pensionsordninger contra opsparing i virksomheden.⁽³⁵⁾

Spørgsmålet om, hvorvidt de to pensionsformer kan kombineres har været fremme til behandling i Betænkning nr. 1204/juni 1990 om selvstændige erhvervsdrivendes pensionsforhold, omtalt nedenfor. Kombinationen går ud på, at midler indskudt i en traditionel pensionsordning eventuelt skal kunne anvendes til investering i den pågældendes egen virksomhed.

Statistikker på området viser, at andelen af selvstændige, der indbetaler til egen pensionsordning, stiger med alderen. Således viser en undersøgelse⁽³⁶⁾ fra 1996, at 54 pct. af de 20 - 29 årige indbetaler til egen pensionsordning. Antallet stiger med alderen til 74 pct. af de 50 til 59 årige. Blandt dem, der indbetaler til pensionsordning, er der i gennemsnit gået 8 år fra virksomhedsstart til oprettelse af pensionsordning. En i 1998 gennemført undersøgelse⁽³⁷⁾ blandt 1500 virksomheder viser, at ca. 78 pct. mener, at de har sikret sig økonomisk, når de træder tilbage, og de bekræfter, at de anser sikringen for at være tilstrækkelig. Ca. 67 pct. er afdækket i form af pensionsordninger.

Det må formodes, at selvstændigt erhvervsdrivende ikke i lige så stor udstrækning som lønmodtagere foretager direkte pensionsopsparing. Af finansredegørelsen for 1998/1999⁽³⁸⁾ fremgår det, at personer med relativt lav lønindkomst i de erhvervsaktive år i gennemsnit har en betydelig formue ved pensionering. Denne gruppe omfatter især selvstændige, som i mindre omfang end andre grupper foretager direkte pensionsopsparing, men til gengæld foretager opsparing til pension i egen virksomhed og derfor har en høj formue ved pensionering. Privattegnede forsikringer og arbejdsgiveradministrerede forsikringer:

Indbetalingerne på privattegnede forsikringer kan opdeles i 2 grupper. Gruppe 1 består hovedsageligt af selvstændigt erhvervsdrivende, mens gruppe 2 hovedsageligt består af lønmodtagere. Gruppe 3 består af arbejdsgiveradministrerede forsikringsordninger. I 1998 er indbetalt følgende beløb på pensionsordninger:

Oversigt over indbetalinger i 1998.

Forsikringsgrupper	Indbetalte beløb, mia. kr.	Antal personer, 1000 personer.	Gns. indbetaling pr. person, tkr.
Gruppe 1			
Kapitalpension	3,9	216	18,1
Løbende udbetaling	2,6	149	17,5
Gruppe 2			
Kapitalpension	7,3	741	9,9
Løbende udbetaling	1,8	256	7
Gruppe 3			
Løbende udbetaling	20,2	1.505	13,4
Kapitalforsikring i pensionsøjemed	6,6	734	9
Opsparing i pensionsøjemed	2,4	269	8,9
Andre ordninger	4,1		

Kilde: Statistiske oplysninger fra Told- og Skattestyrelsen.

Udover de pensionsordninger, som kan tegnes på egen hånd, eksisterer også pensionerne fra det offentlige, herunder navnlig folkepension og førtidspension. Selvstændigt erhvervsdrivende, der sælger deres virksomhed, bør her være opmærksomme på, at ejendomsavance, der beskattes som kapitalindkomst og genvundne afskrivninger, der beskattes som personlig indkomst, indgår ved pensionsberegningsgrundlaget. Det har den virkning, at pensionen enten nedsættes eller helt bortfalder; afhængig af, hvilken pensionstype, der er tale om. Bortfaldet eller nedsættelsen gælder i 12 måneder fra salgstidspunktet⁽³⁹⁾.

13.4 Forbedring af selvstændigt erhvervsdrivendes pensionsopsparingsmuligheder

13.4.1 Betænkning nr. 1204/juni 1990

En række spørgsmål i relation til selvstændigt erhvervsdrivendes pensionsordninger er behandlet i Skatteministeriets betænkning nr. 1204/juni 1990 om selvstændige erhvervsdrivendes pensionsforhold.

Af særlig interesse i relation til generationsskifte er spørgsmålet, i hvilket omfang pensionsopsparing kan anbringes i "egen virksomhed".

Der overvejes 3 modeller til, hvordan virksomhedsejerens pensionsopsparing kunne forblive indestående i virksomheden:

Model a (kun tilgængelig, hvor virksomheden drives i selskabsform):

Den erhvervsdrivendes aktier/anpart er overdraget til pensionsordningen. Til- og afgang mellem virksomhedsejeren og pensionsordningen betragtes - i overensstemmelse med nuværende regler - som køb/salg af aktierne.

Model b:

Den erhvervsdrivende påtager sig en gæld over for sin pensionsordning. Gældsoplysningen udløser fradrag svarende til fradrag for anden indbetaling til pensionsordninger. Gælden afdrages og forrentes, f.eks. med kursgevinstlovens mindsterente.

Model c:

Pensionsordningen køber dele af virksomheden (ideel anpart og/eller enkelte aktiver).

I betænkningen gøres der bl.a. opmærksom på:

- at alle modeller vil indebære en øget risiko for, at pensionsopsparingen går tabt, f.eks. i tilfælde af virksomhedens konkurs,
- at de selvstændigt erhvervsdrivende vil blive favoriseret med bredere anbringelsesregler end lønmodtagernes, og
- at der vil ske en konkurrenceforskydning mellem livsforsikringsselskaber og pengeinstitutter, idet kun pengeinstitutordninger vil kunne omfattes af de nye placeringsregler.

I betænkningen afstod udvalget fra at foreslå placeringsreglerne ændret. Man foreslog i stedet, at der skulle arbejdes videre med forslaget. I den sammenhæng blev især problemet med konkurrenceforskydning mellem pengeinstitutter og livsforsikringsselskaber fremhævet.

13.4.2 Andre muligheder

Overvejelserne i betænkning nr. 1204 om pensionsopsparing i egen virksomhed er ikke ført ud i livet. I kapitel 3 og bilag 1 er beskrevet forslag til forbedring af selvstændigt erhvervsdrivendes pensionsforhold.

³⁵ Forholdet er genstand for behandling i en artikel fra FINANS/INVEST 5/98 side 20.

³⁶ ASE NYT nr. 4, december 1996.

³⁷ Generationsskifte - En undersøgelse blandt familieejede virksomheder i Danmark - september 1998 - PricewaterhouseCoopers & Dagbladet Børsen.

³⁸ Finansministeriets Finansredegørelse 98/99, afsnit 5.4. side 156.

³⁹ Se skatteministerens svar af 8. juni 1998 til Folketingets Skatteudvalg (alm. del - bilag 165), hvor der svares på spørgsmål af 2. april 1998 rejst af De Danske Landboforeninger og Dansk Familiebrug (alm. del - bilag 65). Se også socialministerens svar af 12. maj 1998 til Folketingets Socialudvalg (alm. del - bilag 148) på socialudvalgets brev af 24. april 1998 (alm. del - bilag 91).

Kapitel 14 Udenlandske regler

Dette kapitel indeholder en gennemgang af visse regler i udenlandsk ret. I afsnit 14.1 gives en beskrivelse af værdiansættelsesregler og bo-, arve- og gaveafgiftsregler i udvalgte lande. I afsnit 14.2 omtales de vigtigste generationsskifteregler, fortrinsvis for Norge og Sverige, mens afsnit 14.3 indeholder en omtale af en meddelelse fra EU-kommissionen om overdragelse af små og mellemstore virksomheder.

14.1 Værdiansættelsesregler og afgiftssatser

I dette afsnit gives kortfattede oversigter over bo-, arve-, og gaveafgiftsområderne i Norge, Sverige, Tyskland, Holland og England; lande med hvilke Danmark normalt sammenligner sig. For hvert land er givet oplysning om værdiansættelser, bo-, arve- og gaveafgiftssatser samt afgiftsfritagelsesbestemmelser⁽⁴⁰⁾

For så vidt angår værdiansættelse, er udgangspunktet i de udvalgte lande ligesom i Danmark, at der tages udgangspunkt i handelsværdien. I Norge og Sverige gives nedslag ved værdiansættelse af aktier. I Tyskland, Holland og England gives ikke tilsvarende nedslag ved værdiansættelse af aktier.

Tyskland har en model, hvorefter erhvervsaktiver til en værdi af 500.000 DEM ikke indgår i afgiftsgrundlaget, og der gives derudover en værdireduktion på 40 pct. af resten. Også England har afgiftsfritagelse; for visse erhvervsaktiver/aktier fuld fritagelse og for andre 50 pct. fritagelse. I Sverige gives 70 pct. nedslag på erhvervsformue. Holland har i 1998 indført et nedslag i arveafgiften på 25 pct. for erhvervsaktiver.

I Tyskland og England er der desuden høje bundgrænser for afgiftens indtræden. I Tyskland kan børn således modtage 400.000 DEM afgiftsfrit (børnebørn kan modtage 100.000 DEM afgiftsfrit). I England er kun boer med aktiver på 223.000 £ pålagt afgift. Norge, Sverige og Holland har ikke tilsvarende høje afgiftsfri bundfradrag.

Østrig indgår ikke i den række af lande, som er gennemgået nedenfor. Ved afslutningen af Generationsskifteudvalgets arbejde har udvalget imidlertid modtaget oplysning om, at Østrig fra den 1. januar 2000 indrømmer et bundfradrag ved arve- og gaveafgiftsbeskatningen, når en erhvervs virksomhed overdrages ved gave eller arv. Bundfradraget vil udgøre 5 mio. ATS.

Både i Tyskland og England, som begge har høje bundfradrag og regler om, at erhvervsaktiver i et vist omfang ikke er afgiftsbelagt, er der højere arve- og boafgifter for nærtbeslægtede end i Danmark. I Tyskland er arveafgiften fra 7 pct. til 30 pct. for nærtbeslægtede og i England er der 40 pct. boafgift uanset slægtskabsforhold. I Sverige går den højeste arveafgiftssats for nærtbeslægtede op til 30 pct., i Holland til 27 pct.

Der henvises til afsnittene nedenfor om de enkelte lande.

I afsnit 14.1.6 er udarbejdet et sammenlignende beregningseksempel for de enkelte lande.

14.1.1 Norge

Værdiansættelse

Værdien af aktiver, hvoraf der skal svares arve- eller gaveafgift, ansættes generelt til handelsværdien.

Børsnoterede aktier ansættes til børskursen.

Derimod kan unoterede aktier og andele i ansvarlige selskaber samt kommanditselskaber værdiansættes til 30 pct. eller 100 pct. af de skattemæssige formueværdier, således som denne er fastsat efter den norske selskabsskattelov. Valget mellem 30 pct. og 100 pct. foretages af den afgiftspligtige. Fordelen ved at vælge værdiansættelse til 100 pct. fremkommer, hvis de modtagne aktier ønskes afstået hurtigt af modtageren. Modtageren får i så fald en højere indgangsværdi for de modtagne aktier (anskaffelsessum) og dermed en lavere avance ved salg. Arveafgiften er lavere (max. 20 pct. for livsarvinger) end beskatning af aktieavancer, der beskattes med 28 pct.

Ved overgang af enkeltmandsvirksomhed skal værdiansættelse ved generationsskiftet ske ud fra handelsværdien på de aktiver, der overføres. I modsætning til ved værdiansættelse af aktier og andele skal også goodwill medregnes.

Da handelsværdien på fast ejendom sædvanligvis er højere end den skattemæssige værdi, da goodwill medregnes, og da der ikke foretages reduktion af værdierne, stilles modtageren af en selvstændig erhvervsvirksomhed som udgangspunkt dårligere end modtageren af unoterede aktier eller andele. Til gengæld får førstnævnte modtager fordel af et højt afskrivningsgrundlag.

Afgiftssatser

Arv og gave mellem ægtefæller er afgiftsfri. Arv og gaver på under 200.000 NOK fra samme giver/arvelader er ligeledes afgiftsfri.

Tabel 14.1 Satser i Norge.

Beløbsgrænser, NOK	Afgiftssats, pct.
Børn og forældre	
Op til 200.000	0
200.000-500.000	8
Over 500.000	20
Andre	
Op til 200.000	0
200.000-500.000	10
Over 500.000	30

14.1.2 Sverige

Værdiansættelse

Som udgangspunkt fastsættes aktiver til handelsværdien.

I erhvervsformue gives dog nedslag med 70 pct. Det samme er tilfældet med aktier i mindre eller mellemstore ikke børsnoterede virksomheder, når selskabet driver erhvervsvirksomhed, herunder landbrugsvirksomhed.

Aktier, som er noteret på en svensk børs (dvs. noteret på Stockholms Fondsbørs på den såkaldte A-liste), eller noteret på en udenlandsk børs, ansættes til 75 pct. af den noterede værdi.

Unoterede aktier, som er genstand for markedsmæssig omsætning med regelmæssige - men ikke nødvendigvis daglige - noteringer (herunder aktier noteret på de såkaldte OTC- og O-lister på Stockholms børs), ansættes til 30 pct. af den noterede værdi.

Afgiftssatser

Der er i Sverige 3 arveklasser, jf. nedenfor i tabel 14.2.

Ved beregning af arveafgiftens størrelse gives forskellige bundfradrag afhængigt af slægtsforholdet mellem arvelader og arving:

Den efterlevende ægtefælle eller sambo kan afgiftsfrit modtage 280.000 SEK. Andre i samme arveklasse kan afgiftsfrit modtage 70.000 SEK. Hvis børn eller afdødt barns efterkommere ikke er fyldt 18 ved arveladers død, er yderligere 10.000 SEK afgiftsfri for hvert år, indtil modtageren er fyldt 18 år.

Såvel arvinger i klasse 2 som 3 kan modtage 21.000 SEK skattefrit.

Ved gaver er der et bundfradrag på 10.000 SEK.

Tablet 14.2 Satser i Sverige.

Beløbsgrænser, SEK	Bundfradrag, SEK/ afgiftssats, pct.
Klasse 1: efterlevende ægtefælle eller samlever, børn og disses afkom, børns ægtefæller eller samlevere og efterlevende ægtefæller og samlevere til afdødt barn	
Op til 300.000	10
300.000-600.000	30.000 / 20
Over 600.000	90.000 / 30
Klasse 2: arvinger - legal- eller testamentsarvinger - som ikke er omfattet af klasserne 1 og 3	
Op til 70.000	10
70.000-140.000	7.000 / 20
Over 140.000	21.000 / 30
Klasse 3: selskaber, stiftelser m.v.	
Op til 90.000	10
90.000-170.000	9.000 / 20
Over 170.000	25.000 / 30

Gaver, som modtages fra samme giver inden for 10 år, medregnes i progressionen ved beregningen af gaveafgiften. I beregningen medtages kun beløb udover bundfradraget på 10.000 SEK pr. år.

14.1.3 Tyskland

Værdiansættelse

Værdiansættelse sker som udgangspunkt til handelsværdien. Virksomhedsaktiver til en værdi af op til 500.000 DEM belægges ikke med arve- eller gaveafgift. For beløb derover gives en værdireduktion på 40 pct. Resten af beløbet beskattes altid i den laveste kategori af afgiftssatserne: dvs. dem der gælder for de nærmeste slægtninge - 7 pct. - 30 pct.

Unoterede aktier fastsættes først og fremmest til den værdi, de måtte være omsat til inden for det seneste år. Har der ikke fundet omsætning sted, værdiansættes aktierne på grundlag af deres indre værdi - substansprincip. Der synes at være tale om ret skematiske beregninger, men der også tale om et element af skøn.

Afgiftssatser

Der opereres med 3 arveklasser. Til arveklasse 1 henregnes ægtefæller, børn og stedbørn, børnebørn, oldebørn, forældre og stedforældre. Arveklasse 2 omfatter søskende, fraskilte ægtefæller og svigerforældre. 3. arveklasse omfatter andre personer og juridiske personer.

Tabel 14.3 Satser i Tyskland

Arveklasse	Afgiftssats, pct.
Arveklasse 1	7- 30
Arveklasse 2	12-40
Arveklasse 3	17-50

Den laveste sats gælder for erhvervelser til en værdi op til 100.000 DEM; den højeste sats for erhvervelser over 50 mio. DEM.

Tabel 14.4 Bundfradrag ved afgiftsberegningen ved såvel arve- som gaveerhvervelser

Gruppe	Bundfradrag, DEM
Ægtefæller	600.000
Børn	400.000
Børnebørn	100.000
Arvinger i arveklasse 2	20.000
Arvinger i arveklasse 3	10.000

For gavers vedkommende gælder bundfradraget for 10 år. Efter 10 år gives nyt bundfradrag.

14.1.4 Holland

Værdiansættelse

Værdiansættelse sker til handelsværdi. Erhvervsvirksomheder værdiansættes ud fra et going concern princip og som udgangspunkt uden værdien af goodwill. Aktier ansættes til markedsværdi.

Afgiftssatser

Holland har ligeledes 3 arveklasser.

Tabel 14.5 Oversigt over beløbsgrænser og satser i Holland

Beløbsgrænser i NLG	Afgiftssats i pct.
Klasse 1: ægtefælle og børn, person med hvem afdøde/gavegiver har levet sammen i mindst 5 år efter at være fyldt 21 år. For andre efterkommere forhøjes afgiften med 60 pct.	
Op til 41.277	5
41.277 - 82.546	8
82.546 - 165.082	12
165.082 - 330.154	15
330.154 - 660.297	19
660.297 - 1.650.724	23
Over 1.650.724	27
Klasse 2: søskende, forældre og andre forfædre i direkte linie.	
Op til 41.277	26
41.277 - 82.546	30
82.546 - 165.082	35
165.082 - 330.154	39
330.154 - 660.297	44
660.297 - 1.650.724	48
Over 1.650.724	53
Klasse 3: alle andre arvinger.	
Op til 41.277	41
41.277 - 82.546	45
82.546 - 165.082	50
165.082 - 330.154	54
330.154 - 660.297	59
660.297 - 1.650.724	63

I Holland er der i 1998 indført afgiftslettelse for erhvervsaktiver. Den del af arveafgiften, der falder på erhvervsaktiver nedsættes med 25 pct. Såfremt den afgift, der falder på erhvervsaktiver, ikke kan dækkes af øvrig modtagen arv, indrømmes der udsættelse med betalingen af arveafgiften i op til 10 år.

Ved beregning af arveafgift gives følgende bundfradrag:

Ægtefæller har et bundfradrag på 577.571 NLG. Fradraget gælder også en samlever, som afdøde har boet sammen med i mindst 5 år efter at være fyldt 21 år. Ved samliv under 5 år nedsættes bundfradraget.

Børn under 23 år har et bundfradrag på 8.254 NLG for hvert år de er yngre end 23; dog mindst 16.507 NLG.

Ved beregning af gaveafgift kan der ved forældres gaver til børn gives 8.254 NLG pr. år afgiftsfrit. Det afgiftsfrie beløb kan ét år forhøjes til 41.270 NLG. Dette kan ske, når barnet er mellem 18 og 35 år.

Ved gaver til andre personer end børn kan der til samme modtager gives et afgiftsfrit beløb på 4.951 NLG inden for en periode af 2 kalenderår.

14.1.5 England

Værdiansættelse

Aktiverne værdiansættes altid til markedsværdien.

Efter de engelske regler ansættes aktier og andre værdipapirer, som ikke er noteret på en anerkendt børs, til den værdi, som de kan forventes at ville indbringe ved afhændelse på det åbne marked til en køber, som er i besiddelse af de oplysninger, som vedkommende med rimelighed vil kunne forlange.

I praksis foretages værdiansættelsen af unoterede aktier ved en forhandling mellem den skattepligtige og en særlig afdeling af det engelske skattevæsen (Shares Valuation Division). Ved værdiansættelsen ses bl.a. bort fra faktorer som restriktioner på aktiernes omsættelighed.

Fast ejendom fastsættes efter forhandling mellem den skattepligtige og en særlig afdeling af det engelske skattevæsen - The Valuation Office.

Afgiftssatser

England har en boafgift, således at afgiften påhviler boet og ikke de enkelte arvinger.

Der findes ikke nogen egentlig gaveafgift. Gaver givet i levende live mindre end 7 år inden gavegivers død medregnes dog i boafgiftsgrundlaget.

Boer under 223.000 £ (1998/99) er fritaget for afgift. Overstiges beløbet, svares der 40 pct. i boafgift af den del, der overstiger beløbsgrænsen.

Har arvelader i levende live mindre end 7 år før sin død givet gaver, fragår værdien heraf i de 223.000 £. Tilsvarende gælder, hvis arvelader i levende live har overført midler til en "discretionary trust" eller til et kontrolleret selskab.

Overførsler ved arv eller gave mellem ægtefæller er afgiftsfri, medmindre ægtefællen ikke er domicileret i England; i så fald er kun op til 55.000 £ afgiftsfri.

Der kan derudover ydes gaver på op til 3.000 £ pr. år, uden at dette reducerer boafgiftsgrundlaget. Udnyttede beløb kan fremføres i 1 år.

Der er i nogle tilfælde 100 pct. fritagelse for boafgift på virksomhedsaktiver. Hvis virksomheden har været ejet i mindst 2 år forud for overdragelsen, gives der 100 pct. fritagelse for boafgift ved overdragelse af

kapitalandele i virksomheder og ved overdragelse af noterede aktier i handelsselskaber, hvis disse har været ejet i mindst 2 år, uanset beløbsstørrelse og stemmerettigheder⁽⁴¹⁾

Der gives tillige 50 pct. fritagelse for overdragelse af aktiemajoriteten i et handelsselskab, ligesom der ved visse overdragelser af erhvervsaktiver gives 50 pct. fritagelse. For visse landbrugsaktiver er der ligeledes fritagelsesbestemmelser.

Fritagelse for boafgift forudsætter bl.a., at aktiverne ikke er solgt, og at selskaber ikke er opløst.

Som det fremgik ovenfor, er boafgiftssatsen 40 pct. af aktiver, der overstiger 223.000 £. Ved overførsler til "discretionary trust" eller kontrolleret selskab og ved gaveoverdragelse i levende live reduceres afgiften løbende fra 40 pct. til 20 pct., når overførslen er sket i det fjerde til sjette år inden arveladers død.

14.1.6 Sammenlignende oversigt

Dette afsnit indeholder et sammenlignende beregningseksempel. Der er således for hvert land inkl. Danmark beregnet arveafgift/boafgift for følgende kategorier:

- 1) Ikke-erhvervsmæssige aktiver på henholdsvis 1 mio. kr. og 10 mio. kr.
- 2) Erhvervsmæssige aktiver på henholdsvis 1 mio. kr. og 10 mio. kr.
- 3) Unoterede aktier på henholdsvis 1 mio. kr. og 10 mio. kr.

For alle kategorier er der indlagt den forudsætning, at dødsboets aktiver alene består af de for hver kategori nævnte type aktiver. Det antages endvidere, at der i boet kun er én arving - nemlig et barn på 25 år (aldersgrænsen har betydning ved beregning af den hollandske arveafgift).

For de enkelte lande er de valgte beløb på 1 mio. kr. og 10 mio. kr. omregnet til det pågældende lands valuta pr. 23. juni 1999. Kursen er angivet under hvert land. Herefter er arveafgiften beregnet efter det pågældende lands bestemmelser, som det fremgår af afsnittene 14.1.1 - 14.1.5 Den beregnede afgift er endelig omregnet til danske kroner.

Det bemærkes, at de forskellige lande kan have forskellige måder at opgøre bomassens værdier på. Den slags forskelle har det ikke været muligt at tage højde for ved beregningerne. Der er ej heller taget højde for muligheden for succession og passivpostberegning. På denne baggrund er tallene ikke fuldt ud sammenlignelige.

Af boafgiftslovens § 9 fremgår, at når en afdød person ved dødsfaldet havde hjemting her i landet, omfatter afgiftspligten hele afdødes formue, uanset hvor den befinder sig. Havde afdøde ikke hjemting her i landet, omfatter afgiftspligten faste ejendomme og tilbehør hertil samt formue tilknyttet faste driftssteder her i landet.

Det er således afdødes hjemting ved dødsfaldet, der er afgørende for, om der er afgiftspligt til Danmark. En person har hjemting her i landet, hvis vedkommende har bopæl her. Om hjemting herudover, se Boafgiftsloven med kommentarer af J.O. Engholm Jacobsen, side 94 f. Det kan heraf udledes, at personer med bopæl i Danmark ved dødsfaldet er afgiftspligtige i Danmark, mens der for boer, hvor afdøde havde bopæl i udlandet enten slet ikke skal svares boafgift, eller svares begrænset boafgift. Det skatteretlige bopælsbegreb er ikke identisk med det boafgiftsretlige.

En person med bopæl her i landet, som ikke ønsker at vedkommendes dødsbo skal være undergivet de danske boafgiftsbestemmelser, kan ved at opgive sin bopæl her i landet og tage bopæl i udlandet undgå boafgift efter de danske regler. Såfremt personen havde fast ejendom med tilbehør eller formue tilknyttet fast driftssted her i landet, vil der dog være begrænset boafgiftspligt. Endvidere må personens dødsbo/arvinger svare afgift efter udenlandske regler. I dødsboskatteloven findes regler om, hvilke dødsboer, der er skattepligtige her til landet.

Danmark

Der gælder ingen nedslagsregler. Afgiften er derfor den samme for alle kategorier.

Kategori	Afgift, dkr.
Aktiver/aktier på 1 mio. kr.	120.510 kr.
Aktiver/aktier på 10 mio. kr.	1.470.510 kr.

Norge

Der gives ikke nedslag i erhvervsaktiver, men unoterede aktier kan ansættes til 30 pct. af værdien. Kursen var pr. 23. juni 1999 91,83.

Kategori	Afgift, dkr.
Ikke-erhvervsmæssige aktiver på 1 mio. kr.	130.209 kr.
Ikke-erhvervsmæssige aktiver på 10 mio. kr.	1.930.209 kr.
Erhvervsmæssige aktiver på 1 mio. kr.	130.209 kr.
Erhvervsmæssige aktiver på 10 mio. kr.	1.930.209 kr.
Unoterede aktier på 1 mio. kr.	9.307 kr.
Unoterede aktier på 10 mio. kr.	530.209 kr.

Sverige

For erhvervsaktiver gives et nedslag på 70 pct. For aktier er der ligeledes regnet med et nedslag på 70 pct., jf. afsnit 14.1.2. Kursen var pr. 23. juni 1999 85,30.

Kategori	Afgift, dkr.
Ikke-erhvervsmæssige aktiver på 1 mio. kr.	205.317 kr.
Ikke-erhvervsmæssige aktiver på 10 mio. kr.	2.905.317 kr.
Erhvervsmæssige aktiver på 1 mio. kr.	24.029 kr.
Erhvervsmæssige aktiver på 10 mio. kr.	805.317 kr.
Unoterede aktier på 1 mio. kr.	24.029 kr.
Unoterede aktier på 10 mio. kr.	805.317 kr.

Tyskland

I Tyskland er der et nedslag i erhvervsaktiver på 500.000 DEM. Af beløb derudover gives et nedslag på 40 pct. Da de detaljerede afgifter ikke kendes, er der beregnet afgift med 7 pct. af 100.000 DEM og 20 pct. af resten. Kursen var pr. 23. juni 1999 380,00.

Kategori	Afgift, dkr.
Ikke-erhvervs-mæssige aktiver på 1 mio. kr.	0 kr.
Ikke-erhvervs-mæssige aktiver på 10 mio. kr.	1.646.601 kr.
Erhvervs-mæssige aktiver på 1 mio. kr.	0 kr.
Erhvervs-mæssige aktiver på 10 mio. kr.	618.598 kr.
Unoterede aktier på 1 mio. kr.	0 kr.
Unoterede aktier på 10 mio. kr.	1.646.601 kr.

Holland

I Holland nedsættes den del af arveafgiften, der falder på erhvervsaktiver med 25 pct. Kursen var pr. 23. juni 1999 337,26.

Kategori	Afgift, dkr.
Ikke-erhvervs-mæssige aktiver på 1 mio. kr.	117.987 kr.
Ikke-erhvervs-mæssige aktiver på 10 mio. kr.	2.311.681 kr.
Erhvervs-mæssige aktiver på 1 mio. kr.	88.490 kr.
Erhvervs-mæssige aktiver på 10 mio. kr.	1.733.763 kr.
Unoterede aktier på 1 mio. kr.	117.987 kr.
Unoterede aktier på 10 mio. kr.	2.311.681 kr.

England

Der svares ikke boafgift af boer under 223.000 £. Beløb derudover belægges med en afgift på 40 pct. Afgiften er kun beregnet for ikke-erhvervs-mæssige aktiver. Der findes forskellige regler om fritagelse for boafgift for erhvervsaktiver og aktier, som vil kunne medføre en lavere afgift, se afsnit 14.1.5. Kursen var pr. 23. juni 1999 1139,03.

Kategori	Afgift, dkr.
Ikke-erhvervsmæssige aktiver på 1 mio. kr.	0 kr.
Ikke-erhvervsmæssige aktiver på 10 mio. kr.	2.983.985 kr.

14.2 Øvrige generationsskifteregler

I det følgende vil der blive foretaget en gennemgang af de vigtigste generationsskifteskatteregler i nogle udvalgte lande. Det er anset for formålstjenligt, at gennemgangen indskrænker sig til at behandle 2 problemområder:

- 1) Spørgsmålet om succession eller avancebeskatning ved overdragelse af skatterelevante aktiver ved hel eller delvis gaveoverdragelse og ved arveudlæg til nærtbeslægtede personer eller andre.
- 2) Spørgsmålet om gave- og arveafgiftsbeskatning.

Der er flere grunde hertil. For det første vil det blive alt for omfattende at forsøge at redegøre for alle de skatte- og afgiftsretlige regler, der har relevans i generationsskiftesammenhæng. Der ville i så fald blive tale om en gennemgang af næsten samtlige skatte- og afgiftsregler i de respektive lande. For det andet vil begrænsningen til de to spørgsmål, som trods alt må anses for at vedrøre de mest centrale generationsskiftebeskatningsregler, give mulighed for at foretage en sammenligning med de pågældende landes regler og de tilsvarende danske beskatningsregler.

For så vidt angår retsstillingen i andre lande vil fremstillingen bygge på meddelelse fra Kommissionen af 28. marts 1998 om overdragelse af små og mellemstore virksomheder (98/C 93/02) samt på de komparative redegørelser i Roger Persson Östermans doktorafhandling, Kontinuitetsprincippet i den svenske indkomstbeskatningen, 1997.

14.2.1 Norge

Gældende ret

A. Beskatning af overdrageren

Overdragelse helt eller delvis ved gave eller arveforskud

I modsætning til dansk ret anses overdragelse ved arv og gave ikke for realisation i norsk ret, jf. Frederik Zimmer, Lærebok i Skatterett, 3. udgave 1997, p. 271, hvor det hedder: "Realisasjonsbegrepet forutsetter - på samme måte som avhendelsesbegrepet - at avståelsen skjer mot vederlag, prp. 35 s. 304. Det betyr at arv og gave faller utenfor, og det samme gjør ødeleggelse, hvor det ikke foreligger noen forsikrings- eller erstatningssum. For gavetilfellene kan det tænkes at uttaksreglen kan finde anvendelse. - Ved et gavesalg - der det altså ytes delvis vederlag - vil det foreligge realisasjon så langt vederlaget rekker". Hos Frederik Zimmer l.c. p. 273 f hedder det videre: "Foran er det understreket at gave ikke er realisasjon, og generelt kan det virke forbausende at spørsmålet overhodet stilles. Ved slike transaksjoner mottar jo skattyter ingen fordeler; en gave representerer til og med en formuereduksjon for ham".

Som følge af at overdragelse ved gave og arv ikke anses for realisation med den følge, at avancebeskatning ikke kan finde sted hos overdrager, findes der særlige regler om beskatning ved "uttak", der skal dæmme op imod udnyttelse af ufuldkommenheder i systemet.

I norsk ret vil avancebeskatning ved overdragelse ved gave derfor kun komme på tale, hvis reglerne om beskatning ved "uttak" kan finde anvendelse.

Ved "uttak" forstås, at erhvervsaktiver m.v. overføres fra en erhvervsvirksomhed til virksomhedsejerens privatsfære, jf. hertil Frederik Zimmer, Lærebok i skatterett, 3. udgave 1997 p. 273 ff, samt Ole Gjems-Onstad, Norsk Bedriftsskatterett 1998/99 p. 172 ff. Reglerne om beskatning om "uttak" gælder også ved overdragelse af erhvervsaktiver til andre end virksomhedsejeren selv. Reglerne findes i skattelovens § 42. 1. ledd, 3. til 6. punktum.

Fra uttaksbeskatningsreglerne gælder en i generationsskiftesammenhæng vigtig undtagelse i skattelovens § 42, første ledd sjette punktum : "Ved gave, herunder gavesalg og arveforskud, av formuesgjenstand eller varebeholdning knyttet til giverens næringsvirksomhet, gjelder ikke reglene om uttak i tredje og fjerde punktum såfremt gavemottakeren plikter å svare arveavgift etter lov av 19. juni 1964 nr. 14 og vedkommende overtar hele eller deler av næringen".

Begrundelsen for fritagelsesreglen er at gøre det skattemæssigt muligt at gennemføre et generationsskifte.

Den første betingelse for at undgå uttaksbeskatning er, at det overdragne udgør en selvstændig virksomhed. Fritagelsen fra uttaksbeskatning gælder også ved overdragelse af ideelle andele f.eks. i et interessentskab. Frederik Zimmer, Lærebok i skatterett, 3. utgave 1997, antager, at fritagelsen for uttaksbeskatning også gælder, selv om det overdragne ikke udgjorde en selvstændig virksomhed for overdrageren, hvis det overdragne i sig selv og dermed for modtageren vil udgøre en selvstændig virksomhed.

Den anden betingelse for fritagelse for uttaksbeskatning er, at modtageren er pligtig at svare arveavgift.

Retsstillingen med hensyn til beskatning af gaver i Norge afviger væsentligt fra reglerne om beskatning af gaver i Danmark. I Danmark er beskatningen af gaver nært knyttet til indkomstbeskatningen, idet gaver og arveforskud som teoretisk hovedregel beskattes som almindelig indkomst - endda som personlig indkomst, jf. SL § 4 c. Den praktiske hovedregel er dog, at der kun skal svares gaveavgift af gaver til nærtstående personer, jf. boafgiftslovens § 22 ff. I Norge er udgangspunktet et ganske andet, idet reglerne om afgiftsbeskatning af gaver er nært knyttet til arveafgiftsbeskatningen, idet formålet er at modvirke omgåelse af arveafgiftsbeskatningsreglerne. I konsekvens heraf er det kun arvinger, der skal betale afgift af gaver. Andre modtagere af gaver skal hverken svare indkomstskat eller gaveavgift.

For reglerne om fritagelse for uttaksbeskatning får de særlige norske gavebeskatningsregler den konsekvens, at gaveoverdrageren ikke bliver fritaget for uttaksbeskatning, hvis modtageren af gaven ikke er arveberettiget efter gaveoverdrageren, herunder arveberettiget i henhold til testamente.

Virksomhedsejeren kan bringe forholdet uden for uttaksbeskatningsreglerne ved at indsætte f.eks. en medarbejder som begunstiget i et testamente eventuelt kombineret med et arveafkald fra de legale arvinger. I så fald skal overdrageren ikke betale uttaksskat, men erhververen skal svare afgift af gaven eller arveforskuddet.

Såfremt der sker væsentlige ændringer af reglerne om beskatning af arv og gave med udgangspunkt i det udredningsarbejde, der pågår i et af finansministeriet nedsat udvalg, vil det kunne få indflydelse på rækkevidden af reglerne om fritagelse for uttaksbeskatning. Formanden for udvalget - professor, dr. juris. Frederik Zimmer, Oslo Universitet - har i et bidrag til Festskrift for Finn Taksøe-Jensen - Generationsskifte i ret og praksis, 1999 p.168 ff ("Uferdige synspunkter omkring arveafgiftens begrunnelse og struktur") for egen regning rejst spørgsmålet, om det måske vil være en naturlig følge af, at der er sket en udvidelse af indkomstbegrebet, at beskatte gaver og arv som kapitalindkomst, hvor skatteprocenten i Norge er 28. Den marginale arveafgiftsprocent i Norge er 30. En sådan beskatning kan også begrundes med henvisning til skatteevneprincippet. Man kan tage brodden af en sådan beskatning ved at indføre store bundfradrag og diverse fritagelsesregler.

Overdragelse ved arv

Som allerede omtalt ovenfor er arv ikke omfattet af realisationsbegrebet i norsk skatteret, jf. Frederik Zimmer, Lærebok i skatterett, 3. utgave 1997 p. 437 f.

Uttaksreglerne i skattelovens § 42, 1. ledd, 3.-6. punktum, gælder kun for gave og ikke for dødsfald/arv, jf. Frederik Zimmer l.c. p. 438.

Dette er ikke ensbetydende med, at dødsboet og arvingerne succederer i arveladerens skattemæssige position. Tværtimod gælder der i norsk skatteret både for dødsboet og for arvingerne et diskontinuitetsprincip, hvilket vil sige, at der både for dødsboet og for arvingerne skal fastsættes nye indgangsværdier til handelsværdien med udgangspunkt i de værdier, der skal svares arveavgift af, jf. hertil Frederik Zimmer l.c. p. 298 ff og p.440 ff

Sammenfatning af de norske regler ved overdragelse ved arv og gave på overdragers hånd

Som det fremgår af det ovenstående, er der ikke neutralitet i de norske beskatningsregler ved overdragelse ved arv og gave.

Ved overdragelse i overdragerens levende live finder der ikke beskatning sted, hvis gave- eller arveforskuksmodtageren er pligtig til at svare arveafgift. Er erhververen derimod ikke er pligtig til at svare arveafgift, vil der finde avancebeskatning sted af overdrageren i henhold til udtaksbeskatningsreglerne.

Sker overdragelse af virksomheden ved død, vil der hverken finde realisationsbeskatning eller udtaksbeskatning sted af arvelader og dødsboet. Der gælder et diskontinuitetsprincip, således at arvingerne overtager de arvede aktiver til handelsværdien, således som de er fastsat ved arveafgiftsbeskatningen.

Arvingerne skal svare arveafgift.

B. Beskatning af modtageren

Gave og arveforskud

Som nævnt ovenfor skal der aldrig svares indkomstskat af gaver og arveforskud. Der skal derimod betales arveafgift. Begrundelsen for afgiftsbeskatningen af gaver og arveforskud er, at beskatningen skal være et supplement til beskatningen af arv for at hindre omgåelse af arveafgiftsbeskatningen.

Den marginale sats er 30 pct. For livsarvinger er den marginale sats 20 pct. Se afsnit 14.1.1 om afgiftssatser og værdiansættelser.

Arv

Reglerne er de samme som ved gaver og arveforskud.

Reformer og reformplaner

A. Beskatning af overdrager

Stortinget har den 26. marts 1999 vedtaget et af det norske Finansdepartementet den 21. august 1998 fremsat lovforslag til en ny lov om skatt av formue og inntekt (skatteloven), jf. Ot prp nr. 86 (1997-98) og Innst O nr. 40 (1998-99). Den nye lov er indholdsmæssigt i overensstemmelse med Finansdepartementets forslag i proposisjonen med undtagelse af mindre justeringer af ordlyden i enkelte bestemmelser. Loven træder i kraft den 1. januar 2000, jf. lovrådgiver Tom Venstad, Skatterett 1999/ 2 p. 99 ff ("Ny skattelov").

Hovedformålet med proposisjonen har ikke været at gennemføre radikale materielle ændringer. I proposisjonen angives formålet med proposisjonen således : "Hovedformålet med forslaget til ny skattelov er å gi skattereglerne en enklere og mer oversiktlig form, slik at de blir lettere tilgjengelige for flere brukere. Dette innebærer samtidig også bedre retssikkerhet i skatlegningen og økt effektivitet i skatteetaten".

Efter loven vil det fortsat være sådan, at realisation ikke omfatter: gaveoverføring, arveovergang ved dødsfall og skifte af dødsbo. Der er heller ikke gennemført en ændring i, at det fortsat er diskontinuitetsprincippet, der skal finde anvendelse ved fastsættelsen af indgangsværdier for erhververne. Reglerne om udtaksbeskatning svarer ligeledes til den gældende skattelovs § 42 første ledd tredje til sjette punktum.

B. Beskatning af erhververen

Som det allerede er nævnt ovenfor er der nedsat et udvalg, der skal overveje ændringer i reglerne om arveafgiftsbeskatning. Det er ikke muligt på nuværende tidspunkt at udtale noget om, hvad udvalgsarbejdet vil resultere i.

14.2.2 Sverige

Gældende ret

A. Beskatning af overdrageren

Beskatning ved overdragelser ved gave og arveforskud

Overdragelser ved gave og arveforskud (benefika överlåtelse) er ikke realisation og medfører derfor ikke avancebeskatning af overdrageren, jf. Sven-Olof Lodin m.fl., *Inkomstskatt - en läro- och handbok i skatterett*, 7. upplagan 1999 p. 152 ff.

Erhververen indtræder i overdragerens skattemæssige position, herunder med hensyn til indgangsværdier. Der er således tale om skattemæssig kontinuitet. Efter dansk terminologi succederer erhververen i overdragerens skattemæssige situation.

Sker der delvis betaling, gælder der ved overdragelse af fast ejendom et "huvudsaklighedsprincip", således at hele overdragelsen behandles som gave.

Ved overdragelser af andre aktiver, herunder aktier, vil der ske en opdeling, således at der er skattefrihed, i det omfang der ikke ydes vederlag.

Ved overdragelse af kapitalaktiver vil der ikke finde nogen indkomstbeskatning sted af giver, jf. 24 § Lag om statlig indkomstskatt (SIL)

Når der derimod er tale om overdragelse af erhvervsaktiver, vil der kunne finde beskatning sted, hvis erhvervsvirksomheden eller dele deraf overdrages uden vederlag eller til underpris, idet det er et grundlæggende princip i svensk skatteret, at økonomiske værdier, som skabes i en erhvervsvirksomhed, skal beskattes. Udtages således erhvervsaktiver fra en virksomhed, skal der som udgangspunkt finde beskatning sted, som om erhvervsaktiverne var solgt mod fuldt vederlag. Hovedreglerne om såkaldt "uttagsbeskatning" findes i punkterne 1 a og 1 b i anvisningerne til 22 § i kommuneskattelagen.

Ved "uttag" forstås, at den skattepligtige udtager et erhvervsaktiv fra en virksomhed til privat brug eller ved overdragelse til en anden erhvervskilde. "Uttag" foreligger også, når den skattepligtige overdrager et erhvervsaktiv til en anden person uden vederlag eller til underpris.

Med virkning for overdragelser, der finder sted den 1. januar 1999 eller senere, er der i svensk skatteret gennemført en særlig lov om overdragelser til underpris. ("Lagen 1998:1600 om beskattning vid överlåtelse til underpris"). Loven indeholder også regler om "uttagsbeskatning".

Loven indeholder ligesom de hidtil gældende regler undtagelser fra beskatning af "uttag". Overdrages en hel virksomhed, en ideel andel i virksomheden eller en gren af en virksomhed ved hel eller delvis gave, gøres der undtagelse fra "uttagsbeskatningen". Der gælder dog visse betingelser herfor. Først og fremmest er det en betingelse, at den overdragne virksomhed eller virksomhedsgren indgår i erhververens virksomhed. I modsat fald udgår virksomheden eller virksomhedsgrenen af erhvervsvirksomheden, hvorfor situationen er omfattet af kerneindholdet i "uttagsbeskatningsreglerne", jf. hertil Magnus Carlsson, Crister Silfverberg og Olle Stemnan, *Generationsskiften och blandade fång*, 3. uppl. 1999 p. 106 ff, samt Richard Arvidsson, *Svensk Skattetidning 1999/ 5 p. 339 ff* ("Några inadvartenser i de nya reglerna om uttagsbeskatning"), der p.344 ff redegør for "Uttagsbeskatning vid dödsfall, arvskiften och likvidation".

Beskatning af overdrageren ved arv

Dødsboet succederer i arveladerens skattemæssige situation, jf. 53 § 3 mom 1:a st KI (Kommunalskattelagen).

Hovedreglen er også, at der ikke finder beskatning sted i dødsboet ved arveudlæg til arvinger i forbindelse med et arveskifte. Herefter gælder kontinuitetsprincippet. Uttagsbeskatningsreglerne kan kun finde anvendelse, såfremt erhvervsvirksomheden ophører i forbindelse med arveudlodningen af de til virksomheden tilhørende aktiver. Retsstillingen er imidlertid langt fra afklaret, jf. nærmere Roger Persson Österman l.c. p.182 ff.

B. Beskatning af erhververen

Gavemodtagere

Gaver indkomstbeskattes ikke efter svensk ret. Der skal ske beskatning i henhold til lag om arvsskatt och gåvoskatt. Reglerne om arvsskatt og gåvoskatt minder meget om hinanden, hvilket hænger sammen med, at beskatningen af gaver tilsigter at imødegå omgåelse af beskatningen af arv.

Der er tre afgiftsklasser, der gælder både ved arv og gave. For alle tre afgiftsklasser er der tre satser (10, 20 og 30). Forskellen i beskatningen for de tre klasser er, at progressionen sætter hurtigere ind i henholdsvis klasse I, II og III.

Af væsentlig betydning i generationsskiftesammenhæng er, at der gælder et særligt nedslag på 70 pct. i erhvervsformue, forinden skatten beregnes. Det samme er tilfældet med aktier i mindre eller mellemstore ikke børsnoterede selskaber, når selskabet driver erhvervsvirksomhed, herunder landbrugsvirksomhed. Se afsnit 14.1.2.

I gavetilfældene stilles der dog tre betingelser for, at det omhandlede nedslag kan opnås. For det første skal gaven være givet uden forbehold til fordel for giveren eller andre. For det andet skal gaven omfatte hele giverens ret til erhvervsvirksomheden. Og for det tredje skal gavemodtageren beholde den modtagne virksomhed m.v. i mindst 5 år.

Se til det anførte Göran Englund og Christer Silfverberg, Beskatning av arv och gåva, Elfte Upplagan 1997 p. 48 ff og p. 127 ff.

Arv

Som anført ovenfor gælder i princippet de samme regler om beskatning af arv som om beskatning af gave, hvorfor der kan henvises til det ovenfor anførte.

Reformplaner

A. Beskatning af overdrager

Om de nye regler om uttagsbeskatning i lagen om beskatning vid överlåtelse til underpris se ovenfor under 14.2.2 A.

Der er i Sverige afgivet en betænkning (SOU 1997-2 - Inkomstskattelag), der tilsigter at samle alle svenske skattelove om indkomstbeskatning i én lov. Der tilsigtes ikke med forslaget, at der skal gennemføres radikale materielle ændringer af gældende svensk indkomstskatteret, men der tilsigtes en række lovtekniske ændringer for at sikre et bedre overblik over den svenska skattelovgivning.

Om realisationsbegrebet hedder det i lovforslaget : "Med avyttring av tillgångar avses försäljning, byte och liknande överlåtelse av tillgångar". Der tilsigtes således ikke at udvide realisationsbegrebet til også at omfatte arv og gave. Endvidere fremgår det, at kontinuitetsprincippet ved erhvervelser ved arv, gaver og bodeling m.v. fortsat skal gælde.

Der er ikke foreslået ændringer i reglerne om uttagsbeskatning, da dette allerede er sket med lagen om beskatning vid överlåtelse til underpris.

I bemærkningerne til lovforslaget hedder det: "Kontinuitetsprincipen vid dödsfall innebär att det föreligger kontinuitet mellan den avlidne och den som ärver. Kontinuiteten gäller också för sådana tillgångar som boet förvärvat och som skiftas ut till den som ärver".

B. Beskatning af gavemodtagere og arvinger

Der ses ikke at være aktuelle planer om at ændre de svenske gave- og arvebeskatningsregler.

14.2.3 Andre lande

Beskatning af overdrager

I Tyskland udløser overdragelse ved gave eller arv som hovedregel ikke nogen realisationsbeskatning. Dette gælder både ved overdragelse af private aktiver, en erhvervsvirksomhed og ved overdragelse af aktier.

De engelske regler om beskatning ved overdragelse ved gave, arveforskud og arv er indrettet under betydelig hensyntagen til de af EU tilkendegivne anbefalinger i Meddelelse fra Kommissionen om overdragelse af små og mellemstore virksomheder (98/C 93/02), jf. afsnit 14.3. I England finder der ikke avancebeskatning sted, hverken ved overdragelse ved gave eller ved arv.

I Holland findes visse successionsbestemmelser. Eksempelvis er der mulighed for succession ved overdragelse af en erhvervsvirksomhed ved død. Ved overdragelse af aktier ved død findes ligeledes successionsmulighed.

14.3 EU-retlige forhold

I en meddelelse af 28. marts 1998 (98/C 93/02) har Kommissionen behandlet forskellige forhold om overdragelse af små og mellemstore virksomheder. (Små og mellemstore virksomheder forkortes fremover SMV'er).

Meddelelser udfærdiges af Kommissionen og indeholder en redegørelse for Kommissionens opfattelse vedrørende et bestemt område. En meddelelse har kun karakter af en vejledning og er ikke umiddelbart bindende.

Det hedder i indledningen bl.a., at virksomhedsoverdragelser er et af de centrale elementer i Europa-Kommissionens erhvervs politik. Efter oprettelsen og udviklingen af virksomheden er overdragelsen den tredje afgørende fase i en virksomheds livscyklus. Der er mange arbejdspladser på spil, når virksomhedens grundlægger når pensionsalderen og ønsker at afhænde virksomheden.

Det fremgår videre, at i undersøgelser af nyere dato har konklusionerne været, at mere end 5 mio. virksomheder i EU, hvilket svarer til ca. 30 pct. af alle virksomhederne i EU, står over for at skulle overdrages i de kommende år. Det forventes, at ca. 1,5 mio. virksomheder vil forsvinde som følge af dårlig forberedelse af deres overdragelse, og at dette betyder, at ca. 6,3 mio. arbejdspladser vil være i fare.

Europa-Kommissionens indsats på dette område startede i 1993 og førte i 1994 til vedtagelse af en formel henstilling⁽⁴²⁾ fra Kommissionen til medlemsstaterne vedrørende overdragelse af SMV'er. En henstilling er en ikke bindende retsakt og som regel afgivet på institutionens eget initiativ.

I et resuméafsnit i meddelelsen påpeges, at det generelle billede for medlemsstaterne som helhed viser, at de forskellige forslag i henstillingen ikke er blevet efterfulgt i tilstrækkeligt omfang til at løse de hindringer, som man støder på i forbindelse med virksomhedsoverdragelser. Denne konklusion understreges af det store antal konkurser, der forventes som følge af dårligt forberedte overdragelser.

I et forslag til Rådets afgørelse om det tredje flerårige program for SMV'er gav Kommissionen udtryk for, at den havde til hensigt at fremlægge forslag til yderligere initiativer, herunder en samordnet aktion, på grundlag af en evaluering af opfølgningen af henstillingen fra 1994, jf. ovenfor. Rådets afgørelse⁽⁴³⁾ om det tredje flerårige program for SMV'er bekræftede målene med en fortsat indsats på dette område. I forlængelse af denne afgørelse afholdt Kommissionen i 1997 et forum om overdragelse af virksomheder. Evalueringen af de oplysninger, der er blevet forelagt af medlemsstaterne samt er fremkommet på anden vis, gav de resultater, der præsenteres i meddelelsen.

Meddelelsen indeholder følgende hovedområder:

- A. Juridiske foranstaltninger vedrørende virksomhedsoverdragelser.
- B. Skattemæssige vilkår ved overdragelse af virksomheder.
- C. Støtteforanstaltninger fra offentlige institutioner eller privatpersoner i spørgsmål vedrørende virksomhedsoverdragelse.

D. Praktiske erfaringer fra virksomhedsoverdragelser.

Nedenfor gennemgås meddelelsen i uddrag. Meddelelsen er optrykt som bilag 6.

A. Juridiske foranstaltninger vedrørende virksomhedsoverdragelser

Omdannelse af interessentskaber og kommanditselskaber til anparts- eller aktieselskaber og omvendt

En ændring af en virksomheds juridiske form (omdannelse) kan ifølge Kommissionen være nyttigt for overdrageren, fordi den pågældende kan forberede en overdragelse med den mest hensigtsmæssige struktur, og for virksomhedsovertageren, der for eksempel kan indføre hensigtsmæssige procedurer for beslutningstagningen.

Der er nogle medlemsstater, der i sådanne tilfælde kræver en opløsning af virksomheden og oprettelse af en ny virksomhed, hvilket er et krav, der ifølge Kommissionen indebærer mange byrder.

Som påpeget af Kommissionen i henstillingen⁽⁴⁴⁾ er det derfor efter Kommissionens opfattelse vigtigt, at SMV'erne i alle medlemsstaterne har mulighed for at overgå fra en retlig status til en anden, uden at virksomheden først skal opløses.

I Tyskland, Spanien og Østrig er der regler, der tager hensyn til sådanne omdannelser. Også Finland og Sverige har visse regler på området. Kommissionen vurderer, at de nævnte lovgivningsinitiativer i disse lande har haft en positiv virkning i praksis, og at erfaringerne derfor bør indgå i overvejelserne i andre medlemsstater, hvor sådanne omdannelser ikke er tilladt, eller hvor de har skattemæssige konsekvenser, som for eksempel i England, Danmark og Irland.

Forenklete aktieselskaber og énmandsaktieselskaber

Kommissionen mener, at begrebet "forenklet aktieselskab" bør indføres i alle medlemsstater, således at SMV'er får lettere adgang til at danne et sådant selskab, der bedre kan klare en overdragelsesproces, samtidig med, at det giver mulighed for at fordele aktiverne mellem nuværende og fremtidige arvinger i overensstemmelse med arveretten. Ved et forenklet aktieselskab forstås et aktieselskab, der kun har et meget begrænset antal aktionærer, og hvis oprettelse og ledelse er enklere i forhold til, hvad der gælder for aktieselskaber, hvis aktier har en vid udbredelse på de finansielle markeder⁽⁴⁵⁾.

Indtil nu har kun Tyskland indført regler om et sådant forenklet aktieselskab. Med disse regler er der indført nogle lettelser med hensyn til oprettelse og drift af et sådant selskab, for eksempel færre formaliteter i forbindelse med den årlige generalforsamling, hvis selskabet er under en vis størrelse og fritagelse for kravet om bestyrelse i selskaber med under 500 ansatte samt mulighed for at udelukke forkøbsret til nye aktier.

I meddelelsen anbefales, at medlemsstaterne har bestemmelser, hvorefter aktieselskaber kan oprettes og drives af en enkelt selskabsdeltager. Dette er allerede tilfældet i Danmark og visse andre medlemsstater.

Virksomheders kontinuitet

Af meddelelsen fremgår videre, at mange SMV'er oprettes, uden at iværksætteren indhenter juridisk rådgivning. Det skal selvfølgelig fortsat være muligt at gøre det på denne måde, men det fører somme tider til en situation, hvor strategiske valgmuligheder og juridiske dispensationer ikke udnyttes optimalt, især i tilfælde af virksomhedsejerens pludselige død. Mange virksomheder er derfor underlagt bestemmelser, der kræver deres ophør. Nogle få ændringer i den nationale lovgivning kunne ifølge Kommissionen forbedre situationen betydeligt.

Det drejer sig bl.a. om "Det juridiske Kontinuitetsprincip" og forkøbsret for familiemedlemmer til næringsbrev. Disse samt andre forslag gennemgås nærmere i meddelelsen. Det fremhæves her også, at Danmark med loven af 1996 om selskabsregnskaber har indført en radikal forenkling af regnskabsreglerne for SMV'er.

B. Skattemæssige vilkår ved overdragelse af virksomhed

Det hedder i meddelelsen, at overdragelse af virksomheder ikke bør finde sted af skattemæssige årsager. Målet bør være at sikre, at skattesystemerne ikke er til hinder for en erhvervsmæssig sund forberedelse af

overdragelsen, og at de ikke medfører, at det bliver nødvendigt, at sælge en virksomhed for at kunne betale skatten. Det helt klare formål med skattepolitikken med hensyn til overdragelser bør derfor være at sikre beskæftigelsen. Alle er tabere - også staten - når der går arbejdspladser tabt som følge af overdragelser.

Arv, gave og succession

I nogle lande er de højeste satser for arve- og gaveafgift stadig meget høje - 89 pct. i Belgien, 68 pct. i Holland, og 65 pct. i Grækenland.

I England er der i nogle tilfælde 100 pct. fritagelse for arveafgift på virksomhedsaktiver, jf. omtalen ovenfor i 14.1.5.

I den flamske del af Belgien er arveafgiften ved overdragelse af virksomheder i 1996 blevet nedsat til 3 pct. af nettoværdien af aktiverne i en familievirksomhed, idet beskatningsgrundlaget justeres efter antallet af ansatte. I 1997 godkendte den federale regering i Belgien et lovforslag, der reducerer arveafgiften for virksomheder til 3 pct., hvis virksomheden overdrages til et familiemedlem, der viderefører virksomheden i mindst 5 år.

I Tyskland er der i 1996 for virksomhedsaktiver blevet indført et fradrag på 500.000 DEM. Derudover gives et fradrag på 40 pct. af resten af aktivernes værdi.

I meddelelsen beskrives endvidere særlige ordninger i Spanien og Frankrig.

Overdragelsen til tredjemand og salg til ansatte

Med hensyn til overdragelse af virksomheder til tredjemand findes der i nogle medlemsstater allerede fritagelse for eller nedsættelser af kapitalvindingsskat. Sådanne ordninger bør efter Kommissionens opfattelse finde større udbredelse.

Især bør der gives skattnedsættelse ved geninvestering af salgsudbytte i en anden virksomhed (roll-over relief). Sådanne bestemmelser findes allerede i Irland og i England, og her gælder nedsættelsen også, selv om salgsudbyttet investeres i et nyt anparts- eller aktieselskab. Kapitalvindingen overføres til den nye anparts- eller aktiebeholdning, og der skal kun betales kapitalvindingsskat, hvis virksomhedsoverdrageren sælger sin beholdning. Den samme mulighed findes i vid udstrækning i Tyskland.

Ligeledes bør man ifølge Kommissionen i andre medlemsstater indføre nedsættelser, der fremmer overdragelse, når virksomhedsejeren har nået en vis alder (nedsættelse ved pensionering), som man har gjort det i Østrig, Belgien, Tyskland, Irland, Nederlandene og England. Nedsættelserne beskrives nærmere i meddelelsen.

Kommissionen har henstillet, at overdragelse af en virksomhed til de ansatte bør have en gunstigere behandling, da det er en metode til at bevare arbejdspladser, og den motivation og ekspertise, der er i virksomheden. Skattebyrden i forbindelse med salg af en virksomhed til de ansatte kan imidlertid udgøre en hindring for en sådan operation. Der er indtil nu kun blevet indført meget få skatteregler til fremme af overdragelse af virksomheder til de ansatte.

Af andre skattemæssige forhold omtales i meddelelsen omdannelse af selskaber, dobbeltbeskatning, information og bedste praksis fra medlemsstaterne og skattereformer.

C. Støtteforanstaltninger fra offentlige institutioner eller privatpersoner i spørgsmål vedrørende virksomhedsoverdragelser

Under denne overskrift omtales i meddelelsen finansieringsinstitutternes og mellemlidtenes rolle.

Om finansieringsinstitutter fremhæves, at SMV'erne ofte har svært ved at skaffe finansieringsmidler fra finansieringsinstitutter. Virksomhedsoverdragelser kræver imidlertid ofte omfattende finansiering. En overtagelse medfører ofte et behov for en strategisk reorganisation af virksomheden, og dette kan nødvendiggøre ekstra kapital af betydeligt omfang. En undersøgelse gennemført af Deutsche Ausgleichbank har vist, at kapitalbehovet ved overtagelser er 60 pct. højere end ved start af nye virksomheder.

Om mellemløddene hedder det, at da overdragelse af virksomheder involverer regnskabsføring, skatteregler og juridiske spørgsmål samt finansielle aspekter, bør der være en lang række serviceydelser fra alle mellemlødder (herunder konsulenter, skatterådgivere, advokater osv.) til rådighed for dem, der tænker på at overdrage eller erhverve en virksomhed. Alle de alternative muligheder bør overvejes af de professionelle rådgivere under hensyntagen til både virksomhedens økonomiske forhold og de følelsesmæssige relationer blandt familiemedlemmerne.

For både finansieringsinstitutternes og mellemløddenes vedkommende gøres der i meddelelsen bemærkninger om eksisterende foranstaltninger og prioriterede områder.

D. Andre forhold

Meddelelsen indeholder endelig et afsnit om praktiske erfaringer fra virksomhedsoverdragelser. Derudover findes som bilag til meddelelsen sammenlignende oversigter vedrørende følgende forhold:

1. Anparts- og aktieselskaber
2. Interessentskaber, kommanditselskaber og enkeltmandsvirksomheder
3. Overdragelse af en virksomhed inden for familien og beskatning heraf
4. Arve- og gaveafgift
5. Overdragelse af virksomhed til tredjemand og beskatning heraf
6. Overdragelse af virksomhed til de ansatte og beskatning heraf

⁴⁰ Til grund for beskrivelserne ligger 1) European Tax Handbook 1999 udgivet af International Bureau of Fiscal Documentation - IBFD Publications BV, Amsterdam, 2) skatteministerens svar af 15. februar 1999 på spørgsmål 1116 til Folketingets Lov- og Parlamentssekretariat, 3) Meddelelse fra Kommissionen om overdragelse af små og mellemstore virksomheder - 98/C 93/02, 4) Rapport om Generationsskifteafgifter og Dødsboskat, Skatteministeriet marts 1995, og 5) materiale fra landenes skattemyndigheder.

⁴¹ Meddelelse (98/C 93/02) fra Kommissionen om overdragelse af små og mellemstore virksomheder.

⁴² EFT L 385 af 31. 12. 1994, side 14.

⁴³ EFT L 6 af 10. 1. 1997, side 25.

⁴⁴ Se fodnote 3.

⁴⁵ Kommissionens henstilling i L 385 af 31. 12. 1994, side 14, artikel 4 b.

Bilag 1 Forslag drøftet i Generationsskifteudvalget

I det følgende er opregnet de forslag til ændrede regler på skatteområdet eller på erhvervsrelaterede områder i øvrigt, der har været drøftet i Generationsskifteudvalget.

De enkelte forslag er samlet i nogle hovedgrupper og er efterfulgt af en omtale af synspunkter, der taler for eller imod forslagene. Der er tale om en bruttoliste, hvorfor forslagene kan være indbyrdes modstridende eller overlappende.

1. Skatteregler

a. Succession

Der er stillet forslag om:

Afskaffelse eller begrænsning af successionsadgang

- Forslag om at afskaffe de eksisterende successionsregler i levende live og ved død (bortset fra ægtefællesuccession).
- Forslaget om afskaffelse af succession kan suppleres med en mulighed for afdragsvis betaling af de skatter og afgifter, der udløses ved generationsskifte.
- Begrænsning af succession til vederlagsfri overdragelser.

Kredsen af successionsberettigede

- Succession ved overdragelse til nærtstående medarbejdere, hvilket skal omfatte både nuværende og tidligere medarbejdere samt partnere, der indgår i et glidende generationsskifte.
- Succession ved overdragelse til nære medarbejdere, der har været ansat i virksomheden i mindst 5 år, og som inden for en 3 års periode har lagt en betydelig arbejdsindsats i virksomheden (3-4 timer dagligt i gennemsnit).
- Successionskredsen inden for familien udvides til at gælde familien i bredere forstand såsom ægtefælle, søskende, beslægtede i ret op- og nedstigende linje, svigerbørn, nevøer, niecer og ægtefællers søskende.
- Overdragelse til fond på samme vilkår som til familie (succession og gaveafgift).

Aktiver, der kan omfattes af successionsadgang

- Mulighed for, at der kan ske succession i konto for opsparet virksomhedsoverskud i levende live, som det er tilfældet ved død.
- Udvidelse af adgangen til succession til at omfatte hovedaktionærens ejendom, som er udlejet til selskabet. Udlejningsejendomme er efter gældende regler ikke omfattet.
- Betingelsen om, at overdragelse af aktier/anpartar skal udgøre mindst 15 pct. af stemmевærdien i selskabet for at kunne ske med succession, bør modificeres af hensyn til glidende generationsskifter.
- Begrænsning af de aktiver, der kan succederes i.

Reglerne om succession er nærmere gennemgået i afsnit 8.2 og kapitel 10. Virksomhedsordningen er beskrevet i afsnit 8.6 og muligheden for succession ved død i afsnit 8.2.2.

Generelle synspunkter for succession

Der kan fremhæves en række forhold, der, som det er sigtet med de to sidste grupper af forslag, taler for at fjerne de eksisterende hindringer for succession og udvide adgangen hertil. Ved succession indtræder erhververen i overdragerens skattemæssige stilling, således at overdrageren ikke belastes med eventuelle avanceskatter som følge af overdragelsen. Successionsmuligheder er i nøje overensstemmelse med synspunktet om, at ved alle illikvide ejerskifter, som f.eks. arv, gave eller virksomhedsoverdragelse på gunstige vilkår mod kun delvist vederlag, må udskydelse af avancebeskatning være det naturlige udgangspunkt, mens en beskatning af papiravancer må kræve særlig begrundelse. De gældende regler indeholder tillige en ubalance, fordi successionsreglerne er mere fordelagtige ved overdragelser i tilknytning til dødsfald end ved overdragelser i levende live.

Det følger heraf, at de indskrænkninger, der gælder for succession i levende live bør fjernes, og adgangen til succession gøres mere generel. At der sker succession ved overdragelser i stedet for beskatning må anses for forbundet med administrative lettelser. Eventuelt administrativt besvær kan endvidere ikke tillægges samme betydning ved indførelse af lempeligere skatteregler.

Successionsmuligheden modvirker tillige, at udsigten til at betale avanceskat som følge af overdragelsen afholder sælgeren fra at overdrage virksomheden, eller at overdragelsen udskydes unødvendigt længe.

Mere generelle successionsmuligheder, hvorved overdrageren ikke belastes med betaling af avanceskat m.v., vil medføre forbedrede muligheder for at overdrage og dermed videreføre virksomheder under de særlige vilkår, der er kendetegnende for generationsskifter.

Generelle synspunkter mod succession

Der kan ikke sættes lighedstegn mellem forbedrede successionsmuligheder og bedre vilkår for generationsskifter. Værdien af successionsadgangen vil have en tendens til at kapitalisere sig hos overdrageren. Dette harmonerer ikke med synspunktet om, at der skal skabes bedre muligheder for at generationsskifte og videreføre virksomheder. Succession er en undtagelse fra de almindelige regler om beskatning af genvundne afskrivninger og kapitalgevinster. Det er et generelt ønske, at skattesystemet har en bred base med lave procenter, og at det er økonomisk gennemsigtigt og uden forvriddinger mellem forskellige virksomhedstyper eller typer af virksomhedsoverdragelser. Herved opnås også et system uden vilkårlige afgrænsninger og dermed forbundet administrativt besvær for virksomheder og myndigheder.

Afvielser fra disse principper må kræve sikker dokumentation for, at de hermed forbundne ulemper og skatteudgifter opvejes af erhvervs- og samfundsmæssig nyttevirkning. En sådan dokumentation for afvielser begrundet i hensyn til generationsskifte foreligger ikke.

Sådanne særlige afvielser er tillige i modstrid med det ønske, som erhvervslivet og dets organisationer med rette fremfører om at undgå administrativt bøv, retsusikre afgrænsninger og komplicerende skatteregler.

Afskaffelse af successionsregler

Det er foreslået helt at afskaffe brugen af succession i levende live og ved død (med undtagelse af succession til efterlevende ægtefælle).

Synspunkter for forslaget

Begrundelsen for forslaget er, at der ikke entydigt er påvist erhvervs- eller samfundsmæssige nyttevirkninger, herunder i forhold til generationsskifte, ved at opretholde de eksisterende successionsregler.

Det afgørende ved generationsskifte må være, at dette sker til den person eller personkreds, der er bedst egnet til at videreføre virksomheden. Det er ikke givet, at den bedst egnede findes inden for familiekredsen. Successionsregler kan tillige skabe en indlåsningseffekt, fordi der i kraft af successionsmuligheden kan ske en binding af virksomheden til kredsen af successionsberettigede, uden at dette er i familiens, virksomhedens eller det omgivende samfunds interesse. Dette forstærkes af, at gentagne successioner kan forøge den latente skattebyrde, hvilket modvirker muligheden for salg uden for successionskredsen.

Synspunkter imod forslaget

En afskaffelse af succession vil være u hensigtsmæssig i forbindelse med at smidiggøre generationsskifte, hvor successionsadgangen virker efter hensigten. Det vil sige i de tilfælde, hvor adgangen kommer erhververen og derigennem virksomheden til gode. Dette vil fortrinsvis være tilfældet i forbindelse med illikvide generationsskifter, hvor en virksomhed overdrages som en gave eller ved arv.

Herudover kan en generel afskaffelse af successionsmulighederne være u hensigtsmæssig, hvor en successionsmulighed løser op for en indlåsningseffekt, der kunne betyde at overdragelsen ikke blev til noget, hvis den havde udløst avanceskatten hos sælger.

Afdragsordning i stedet for succession

I forlængelse af forslaget om afskaffelse af brugen af succession er der stillet forslag om indførelse af en afdragsordning som erstatning for successionsadgangen. Den kan enten udformes som en generelt anvendelig afdragsordning eller en afdragsordning, der kun finder anvendelse ved handler mellem bestemte persongrupper. Ved død skal afdragsordningen praktiseres ved, at skattepassivet udlægges til arvingen sammen med virksomheden. Det samme skal gælde ved gave og arveforskud. Det foreslås, at

afdragsperioden skal maksimeres til en vis årrække, der skal fastsættes, således at der tages højde for, at afdragsordningen kommer til at tjene sit formål - nemlig at afhjælpe likviditetsproblemer.

Der skal ske forrentning af beløbet til fuld markedsrente for at undgå, at ordningen benyttes af rentemæssige årsager.

Synspunkter for forslaget

Forslaget om at erstatte succession med en afdragsordning sigter mere målrettet mod at afhjælpe egentlige likviditetsproblemer i forbindelse med en virksomhedsoverdragelse, der eksempelvis kan opstå som følge af, at betalingen sker løbende.

I modsætning til succession er der således ikke tale om, at der opstår en skatteudskydelse, der i sig selv repræsenterer en værdi. Ordningen er målrettet mod at sikre sælgers likviditet, hvilket medvirker til at fjerne den indlånsningseffekt, der kan opstå som følge af, at sælger ikke har pengene til at betale skatten i forbindelse med overdragelsen.

Der er ikke skattebesparelser forbundet med afdragsordningen, som det er tilfældet med den skatteudskydelse, successionsadgangen giver anledning til. Det skyldes, at der betales rente i afdragsperioden, hvorimod successionen er uforrentet. Muligheden for at afdrage skattebetalingen over en periode har dog en egenverdi i de tilfælde, hvor køber og sælger ikke ville kunne få finansieringen til at hænge sammen uden. Det kunne være i tilfælde af, at køber ikke har tilstrækkelige lånemuligheder, og sælger ikke vil stille finansieringen til rådighed for køber, fordi sælger skal beskattes i forbindelse med salget, selvom betalingen for virksomheden sker over en årrække.

Hvis afdragsordningen bliver generelt anvendelig, undgår man de forvridninger, særregler for andre familiemedlemmer end ægtefællen kan medføre.

Synspunkter imod forslaget

En afskaffelse af succession vil som nævnt være uhensigtsmæssig i forbindelse med at smidiggøre generationsskifte, hvor successionsadgangen virker efter hensigten. Afdragsordningen hjælper ikke, hvor en virksomhed overdrages som en gave eller ved arv, da disse illikvide overdragelser netop er karakteriseret ved, at sælger på intet tidspunkt modtager fuld betaling for virksomheden. Sælger kommer således ikke nødvendigvis i en bedre skatteposition, fordi skattebetalingen spredes over en årrække. Resultatet kan faktisk blive, at skattemyndighederne står tilbage med en fordring i et insolvent dødsbo, samtidig med at erhververen har nydt godt af det fulde afskrivningsgrundlag.

Herudover kan en generel afskaffelse af successionsmulighederne være uhensigtsmæssig, hvor en successionsmulighed løser op for en indlånsningseffekt, der kunne betyde at overdragelsen ikke blev til noget, hvis den havde udløst avanceskatten hos sælger.

Hvis man ønsker at reservere afdragsordningen til handler mellem bestemte persongrupper opstår de samme afgrænsningsproblemer og tærskleffekter, som findes i de eksisterende regler. Betydningen heraf antages dog at blive mindre, da der alene er tale om adgang til afdragsvis betaling mod fuld rentebetaling.

Herudover er det anført, at hvis afdragsordningen skal gælde generelt, vil der være tale om en radikal ændring af de gældende aktieavancebeskatningsregler. En sådan radikal ændring kan siges at ligge ud over, hvad hensynet til en eventuel smidiggørelse af generationsskifte implicerer. En afvejning af de mange modstridende hensyn, der vil gøre sig gældende ved et så radikalt forslag, er ikke foretaget i udvalget.

Henstandsordningen skal kun afhjælpe likviditetsproblemer, og der skal derfor opkræves fuld markedsrente af henstandsbeløbet. Herved undgås en forvridende konkurrence i forhold til private långivere. Når der skal anvendes markedsvilkår, er det imidlertid svært at se berettigelsen i forhold til mulighederne på det almindelige lånemarked. Derfor kan andre vilkår som f.eks. sikkerhedsstillelse gælde på lempeligere vilkår end markedsvilkår. Dette vil til gengæld rejse problemer i forhold til konkurrenceforvridning og statsstøtte.

Begrænsning af succession til vederlagsfri overdragelser

Efter gældende regler er successionskredsen defineret ud fra det indbyrdes forhold mellem erhververen og overdrageren. Der henses ikke til, om der sker vederlæggelse fra erhververen.

Ud fra en betragtning om, at successionsreglerne har deres udspring i de illikvide generationsskifter, hvor der ikke sker nogen vederlæggelse for erhvervsvirksomheden, når denne overgår som en gave eller ved arv, kan der stilles spørgsmålstegn ved, om der er behov for successionsregler når der ydes vederlag til overdrageren i forbindelse med generationsskiftet.

Det er derfor foreslået, at successionsadgangen begrænses til kun at gælde i det omfang, overdrageren ikke modtager vederlag for det overtagne. Med vederlag sidestilles gældsovertagelse m.v.

Forslaget fordrer, at der foretages en forholdsmeæssig fordeling af avanceskatter og genvundne afskrivninger på de overtagne aktiver i forhold til, hvordan vederlæggelsen er sket. Den del af den skat, der aktualiseres ved overtagelsen, som vedrører den del af det overtagne, der er givet vederlag for, udløses, mens der gives succession for den resterende del. Der skal således ske en opjustering af de anskaffelsestotaler og afskrivningsforløb, der succederes i, således at der tages hensyn til, at en del af skatten allerede er udløst i forbindelse med overtagelsen.

Synspunkter for forslaget

Ved at begrænse successionsadgangen til de tilfælde, hvor der ikke sker vederlæggelse, bringes anvendelsen af successionsprincippet i bedre overensstemmelse med de hensyn, der ligger bag reglerne. Hensynet bag reglerne er som nævnt, at der skal gives succession i det omfang, overdrageren ikke modtager vederlag til at betale den skat, der udløses ved overtagelsen. Dette hensyn er der ikke, hvor der faktisk ydes vederlag, der kan anvendes til betaling af skatten. Den foreslåede begrænsning af successionsadgangen vil derfor være i bedre overensstemmelse med skatteevneprincippet end gældende regler.

Herudover vil reglerne også blive bragt i bedre overensstemmelse med de principper, der gælder andre steder, hvor successionsprincippet finder anvendelse. I forbindelse med skattefri fusion, spaltning, og aktieombytning gives der kun succession for den del, der vederlægges med aktier. Hvis der sker kontantvederlæggelse inden for de tilladte 10 pct., beskattes kontantvederlagsdelen som ved et almindeligt skattepligtigt salg.

Et merprovenu, der opstår som følge af, at successionsreglerne målrettes imod de illikvide generationsskifter, kan herefter anvendes til at smidiggøre generationsskifte i situationer, hvor der kan være mere brug herfor.

Synspunkter imod forslaget

Den foreslåede begrænsning af successionsreglerne vil medføre, at værdien af successionsreglerne falder betydeligt.

Efter gældende regler gives der fuld succession, selvom en arveudlodning overstiger den enkelte arvinges arvelod, og denne derfor er nødt til at yde et vederlag til boet for at få hele virksomheden. Dette medfører, at der ikke er forskel på, om der er én eller flere arvinger, der kan/vil videreføre virksomheden.

Hvis et vederlag ifølge forslaget udløser beskatning i denne situation, bliver der forskel på, om der er én eller flere arvinger. Hvis alle arvinger bliver ejere af virksomheden i forhold til deres arvelod, udløses der ingen beskatning, da der ikke er ydet vederlag. Hvis der kun er én i kredsen af arvinger, der er egnet eller villig til at videreføre virksomheden udløses der imidlertid skat, da der her ydes vederlag.

Opjustering og omberegning af anskaffelsestotaler og afskrivningsforløb på de enkelte aktiver, der tager højde for, at en del af avancerne og de genvundne afskrivninger er beskattet i forbindelse med overtagelsen, vil være administrativt vanskeligt. Således skal den samlede overtagelsestotal fordeles mellem aktiverne, hvilket kræver, at disse er opgjort rigtigt. Det sidste er ikke en betingelse i forbindelse med succession, hvor erhververen blot indtræder i overdragerens skattemæssige stilling.

Udvidelse af kredsen af successionsberettigede

Det er foreslået, at der sker en udvidelse af den successionsberettigede personkreds, således at succession i levende live gøres mulig for henholdsvis en bredere familiekreds og for medarbejdere, der ønsker at videreføre virksomheden. Endvidere er det foreslået, at overdragelse til fonde skal kunne ske på samme vilkår som til familie.

Synspunkter for forslaget

Det er ikke givet, at den, der er bedst egnet til at videreføre virksomheden, findes inden for den personkreds, der kan gøre brug af successionsreglerne i levende live. Hvis muligheden for at overdrage virksomheden med succession udvides til at omfatte andre end den nære familiekreds, er der større chance for, at det er den bedst egnede, der kommer til at videreføre virksomheden. Dette gælder særligt, hvis kredsen udvides til at omfatte medarbejdere, der har kendskab til virksomheden i forvejen.

I forbindelse med illikvide generationsskifter, hvor virksomheden overgår ved arv eller som gave, er succession et velegnet instrument til at sikre, at der ikke udløses skat hos overdrageren, hvor der ikke ved transaktionen er udløst midler til at betale skatten.

Skal der ydes vederlag for en virksomhed, der overdrages med succession, må det økonomiske udgangspunkt være, at virksomheden vil blive overdraget til en lavere pris, som følge af overtagelse af den latente skattebyrde og et lavere afskrivningsgrundlag. Holdes denne pris op mod den værdi, der lægges til grund ved arveudlodningen, arvedelingen og ved bo- og gaveafgiftsberegningen, kan det give anledning til gavebeskatning hos den nye ejer, idet passivposten, som kan fradrages i værdien, kun modsvarer 50 pct. af den latente skattebyrde. Hermed reduceres fordelene ved anvendelse af succession.

Ved overdragelse til en medarbejder skal værdien af gaveelementet indkomstbeskattes i modsætning til gaver til den nære familiekreds, hvoraf der alene skal betales en gaveafgift på 15 pct. Den fordel, der kan opstå som følge af succession i illikvide generationsskifter til medarbejdere, er således ikke af samme størrelse. Dette problem kan løses ved en højere passivpost eller en lavere gavebeskatning ved overdragelse af en virksomhed til én eller flere medarbejdere.

Succession kan endvidere være et væsentligt bidrag i forbindelse med at overvinde den indlåsnings effekt, der kan opstå som følge af, at sælger ikke ønsker at udløse latente skatter.

Om udvidelse af successionsmuligheden til at omfatte fonde bemærkes, at fondsejede virksomheder sikrer virksomheden en fast og kontinuerlig ledelse, der er uafhængig af vekslende personaktionærs interesser.

Synspunkter imod forslaget

Succession vil have en tendens til at kapitalisere sig som en fordel for sælger i forbindelse med virksomhedsoverdragelsen. Det skyldes, at det i et effektivt marked er købers efterskafkastkrav, der er bestemmende for prisen for virksomheden. Købers efterskafkastkrav er det samme med og uden succession, hvorfor værdien af den skatteudskydelse, der følger af successionen falder på sælger, og stiller køber uændret. Når det er tilfældet, bliver en udvidet adgang til succession ikke en fordel for den virksomhed, der skal videreføres, hvilket må være forudsætningen for tiltag, der skal styrke generationsskiftet.

Når successionsreglerne har deres udspring i illikvide generationsskifter, der netop er karakteriseret ved, at der i forbindelse med arv og gave ikke tilvejebringes kapital til at betale den skat, der udløses i forbindelse med overdragelsen, er det betænkeligt at udvide successionskredsen ud over den kreds, der under normale omstændigheder vil være inden for arve- og gavekredsen.

Der kan således stilles spørgsmål ved, om det er sædvanligt, at virksomhedssælger er villig til at lade fordelene tilkomme en medarbejder, der ønsker at overtage virksomheden. Er det ikke tilfældet, er det ikke forbundet med generationsskifterrelevante fordele at udvide successionsadgangen. Herudover kan man generelt sige, at der ikke er behov for successionsregler, når der ydes vederlag fra erhververens side.

Jo bredere kredsen af successionsberettigede er, desto mere får succession karakter af at være en generel undtagelse til avancebeskatningen. Det må således som minimum være en forudsætning, at kredsen af successionsberettigede begrænses til den kreds, hvor der er en overvejende sandsynlighed for, at sælger

vil lade værdien af successionen komme køber til gode. Hvis ikke dette er tilfældet, vil ordningen medføre et provenutab, der ikke står i forhold til det, generationskifteforholdet tilsiger. Sådanne afgrænsninger er særdeles vanskelige at foretage og kan komme til at virke arbitrære i forhold til sigtet med reglerne.

Det har været foreslået, at afgrænsningen af successionsberettigede kunne foretages gennem kriterier som ansættelsens varighed, arbejdsindsats eller ledelsesansvar i virksomheden. Fælles for disse kriterier er, at de vanskeligt kan defineres tilstrækkeligt klart til at undgå fortolkningsproblemer. Klare regler vil til gengæld føre til rene vilkårligheder eller ulig behandling af situationer, der kun er marginalt forskellige. Dertil kommer, at reglerne kan tilskynde til, at erhververen bringer sig ind under reglerne inden overtagelsen af virksomheden. Det kan betyde, at generationsskiftet udskydes, selv om det mest hensigtsmæssige ville være, at virksomheden blev overdraget med det samme. Som nævnt ovenfor foreligger der ikke grundlag for at antage, at en udvidelse af successionsadgangen, heller ikke til en arbitrært defineret medarbejderkreds, skaber forbedrede generationsskiftemuligheder.

Uanset hvordan man definerer den medarbejderkreds, der kan anvende succession, er det ikke sikkert, at den, der er bedst til at drive virksomheden videre, findes inden for denne kreds. Hvis successionsadgangen og den værdi, der følger heraf, medfører overdragelse til andre end den, der er bedst egnet til at føre virksomheden videre, opstår der et samfundsøkonomisk tab.

Herudover er der en række skatteretlige systemhensyn, der ikke kan forenes med en bred anvendelse af successionsregler. Her tænkes særlig på, at succession er en væsentlig undtagelse til ønsket om at opnå et neutralt skattesystem, hvor kapitalgevinster beskattes ensartet, uanset i hvilken udformning de fremtræder. Herudover kan succession være i strid med et ønske om samtidighed i beskatningen og med de fordelingspolitiske hensyn, der ligger bag udformningen af skattesystemet. I det tilfælde, hvor der ydes vederlag, er det heller ikke i overensstemmelse med de særlige hensyn, der ligger bag reglerne om succession - herunder skatteevneprincippet - ikke at udløse beskatningen i forbindelse med overtagelsen.

Mod adgang til succession for fonde skal bemærkes, at dette kan komme til at svare til et egentligt skatteafkald. Formålet med overdragelse til en fond er ofte, at virksomheden (aktierne) aldrig skal afstås. Dertil kommer, at fonden rent faktisk - bl.a. gennem reglerne om aktieombytning - efterfølgende vil kunne afstå aktierne, uden at der udløses beskatning. Denne konsekvens er ikke forenelig med den almindelige forudsætning for succession, nemlig at successionen kun indebærer en udskydelse af skattebetalingen.

Ligeledes indebærer virksomhedens overdragelse til en fond, at ellers egnede og interesserede "arvtagere" til virksomheden kan miste indflydelse, og virksomheden kan gå over i en "dødkapital". Dette er i modstrid med sigtet om at lette generationsskifte for at sikre, at familie eller medarbejdere med tilknytning til virksomheden fortsat kan drive denne med ejerinteresse.

Succession i konto for opsparet overskud

Det er foreslået, at det skal være muligt at overtage konto for opsparet overskud i virksomhedsordningen ved overdragelser i levende live, således at der ikke skal ske ophørsbeskatning af konto for opsparet overskud, hvis virksomheden overtages af en person i den kreds, der ved den selvstændiges død kunne have fået udloddet virksomheden og overtaget konto for opsparet overskud.

Synspunkter for forslaget

Forslaget har baggrund i det principielle synspunkt, at der bør være ligestilling mellem de skattemæssige konsekvenser af overdragelser ved død og i levende live.

Det er et grundlæggende princip bag udformningen af de danske avancebeskatningsregler, at reglerne så vidt muligt bør være indrettet under hensyntagen til neutralitetsprincippet. For det første gør det reglerne mere overskuelige og mere forudberegnelige. Herved tilgodeses også et retssikkerhedsprincip og et lighedsprincip. For det andet vil neutrale regler indebære den fordel, at valget af generationsskiftetidspunkt og -form i mindre grad lader sig styre af skattemæssige hensyn, således at der bliver mere plads til at lade væsentligere hensyn som ledelsesmæssige, forretningsmæssige og familiehensyn være afgørende faktorer, når et generationsskifte skal gennemføres.

Når dette sammenholdes med, at man i en vis udstrækning ved planlægning kan nå frem til succession i kontoen ved, at man igennem en skattefri virksomhedsomdannelse tager kontoen med over i et selskab, hvor aktierne efterfølgende overdrages med succession, er der ikke i alle tilfælde grund til at holde kontoen uden for successionen, når der er tale om overdragelse af aktiver og passiver.

Hvis kontoen for opsparret overskud er af en sådan størrelse, at det i sig selv kan give incitament til at udskyde et generationsskifte til ejerens død, kan det have uheldige konsekvenser for virksomhedens fortsatte drift. Reglerne kan derfor med fordel tilpasses, således at der ikke i denne situation gøres forskel på, om generationsskiftet sker i levende live eller ved død.

Da den personkreds, der kan udnytte den særlige mulighed for at succedere i konto for opsparret overskud ved udlodning af en erhvervsvirksomhed, er veldefineret, vil der ikke være administrative betænkeligheder ved at følge forslaget.

Synspunkter imod forslaget

Adgangen til ved udlodning ved død at overtage opsparingskontoen er en undtagelse fra reglen om, at den skattebegunstigede opsparing i virksomhedsordningen skal beskattes, når den selvstændige ophører med erhvervsmæssig virksomhed.

Der er endvidere tale om et vidtgående forslag. Det skyldes først og fremmest, at midlerne på kontoen kan bestå af en lang række realiserede gevinster, hvor muligheden for succession normalt anvendes til at overspringe beskatningen af ikke realiserede gevinster.

Herudover gælder det, at virksomhedsordningen er mere vidtgående end det, der kan opnås ved at tage kontoen med over i et selskab. Det skyldes, at der indbygget i virksomhedsordningen er en mulighed for at få den foreløbige virksomhedsskat udbetalt. Denne mulighed findes ikke for så vidt angår selskabsskatten. De skattemæssige forhold for køber kan derfor få større betydning i forbindelse med succession i kontoen for opsparret overskud, end de kan i forbindelse med selskabsskat og efterfølgende beskatning hos aktionæren. Forslaget må som minimum suppleres med et krav om, at underskud fra før overdragelsen med succession ikke kan give anledning til udbetaling af virksomhedsskatten.

Udvidelse af kredsen af aktiver, der kan succederes i

Det er foreslået, at der bør ske en udvidelse af kredsen af aktiver, som der kan succederes i, med begrundelse i, at der principielt bør gælde samme regler for generationsskifte i levende live som ved død. Forslagene er rettet mod visse udlejningsejendomme og aktieposter på mindre end 15 pct. af stemmевærdien i selskabet.

Synspunkter for forslaget

Det vil muliggøre en hensigtsmæssig gennemførelse af generationsskifter, hvis adgangen til succession udvides, således at den omfatter hovedaktionærens ejendom, der er udlejet til selskabet. Betingelsen om, at aktier/anpartar skal udgøre mindst 15 pct. af stemmевærdien for, at succession tillades, vanskeliggør generationsskifter i tilfælde, hvor aktier/anpartar skal udloddes mellem f.eks. flere børn.

Synspunkter mod forslaget

Generelt er der ikke er den samme samfundsøkonomiske interesse i at subsidiere generationsskifte i virksomheder, der overvejende beskæftiger sig med formueforvaltning. Hertil må virksomhed med udlejning af fast ejendom, som er et af forslagene, henregnes. Den samfundsøkonomiske interesse er langt større, når det drejer sig om generationsskifte i "aktive" erhvervsvirksomheder, hvor det skal sikres, at produktiviteten og beskæftigelsen fastholdes.

Til forslaget om udvidelse af aktivkredsen ved at tillade succession i aktieposter, der udgør mindre end 15 pct. af stemmевærdien i selskabet, for herved at fremme mulighederne for glidende generationsskifter bemærkes, at det må kræves, at en overdragelse skal omfatte en vis mindstedel af virksomheden, for at man med rette kan karakterisere overdragelsen som et egentligt generationsskifte. 15 pct.-grænsen synes passende, når det skal sikres, at successionsadgangen kun omfatter de tilfælde, hvor der er tale om et reelt generationsskifte.

Det er ikke en væsentlig hindring for at gennemføre et glidende generationsskifte, at mindst 15 pct. af stemmerettighederne skal overdrages. Det er således muligt at foretage op til seks deloverdragelser af aktierne i selskabet med succession. Grænsen på 15 pct. forhindrer heller ikke, at der gennemføres et generationsskifte med mere end én person.

Begrænsning af de aktiver, der kan succederes i

Med udgangspunkt i et ønske om, at der skal gælde ensartede successionsregler i forbindelse med overdragelse af en erhvervsvirksomhed i levende live og ved død, og et ønske om at målrette anvendelsen af successionsreglerne mod de situationer, hvor hensynet til generationsskiftet er størst, er det foreslået, at successionsreglerne vedrørende aktier ved død sidestilles med reglerne for overdragelse i levende live.

I levende live er det et krav for at anvende successionsreglerne på aktier, at overdrageren er hovedaktionær i selskabet, og at den enkelte overdragelse udgør mindst 15 pct. af stemmeværdien i selskabet.

Ved død er det alene et krav, at udlodningen til den enkelte modtager udgør mindst 1 pct. af aktiekapitalen i selskabet. Disse regler indførtes med Pinsepakken.

Synspunkter for forslaget

Successionsreglerne vil med forslaget blive mere målrettet mod egentlige generationsskifter, og vil i mindre grad finde anvendelse i tilfælde, hvor overdrageren alene er passiv deltager i selskabet.

Der vil ikke være forskel på, om overdragelsen sker i levende live eller ved død, hvilket kan være med til at fremskynde generationsskiftet.

Forslaget vil medføre, at successionsreglerne bliver mere neutrale i forhold til de generelle regler, hvor der skal ske beskatning i forbindelse med en overdragelse, og vil være mere i overensstemmelse med retlige systemhensyn.

Et merprovenu vil kunne anvendes til lempelse af generationsskiftebeskatningen på andre områder.

Synspunkter imod forslaget

Der er tale om, at forslaget vil fjerne en mulighed for succession, der ellers er med til at muliggøre gennemførelsen af generationsskifter.

I forbindelse med Pinsepakken blev der i øvrigt fremsat et forslag med et indhold svarende til det her foreslåede. Forslaget blev senere taget ud af Pinsepakken igen og blev til den ovenfor refererede regel om, at udlodningen til den enkelte modtager udgør mindst 1 pct. af aktiekapitalen i selskabet. Et tilsvarende forslag har derfor været behandlet politisk for ganske nylig.

b. Goodwill

Der er i udvalget stillet forslag om lempelser af beskatningen af goodwill i forhold til sælger og køber samt værdiansættelsen af goodwill:

Sælger

- Beskatning af goodwill efter kasseprincip i stedet for retserhvervesprincip.
- Fuldstændig afskaffelse af goodwill-beskatning.
- Ingen goodwill-beskatning ved overdragelse af virksomhed til familie og medarbejdere.
- Sælger skal have skattefri bundgrænse, som afhængig af ejertiden stiger fra 100.000 kr. til 500.000 efter 10 år.
- Goodwillavancer indtægtsføres over 7 år.

Køber

- Goodwill straksafskrives (valgfrit) hos køber.
- Afkortning af afskrivningsperiode for goodwill til 3 år.
- Goodwill afskrives efter saldometoden med indtil 30 pct. p.a.

Værdiansættelse

- Fri værdiansættelse af goodwill.
- Ændret værdiansættelse, der i højere grad tager højde for konjunkturer.
- Database, der opsamler erfaringsgrundlag, hvorved der sikres mere ensartet anvendelse af den vejledende hjælperegulering til værdiansættelse af goodwill.

Reglerne om beskatning af goodwill er beskrevet mere udførligt i afsnit 8.1 og kapitel 11. I bilag 4 findes en beskrivelse af reglerne om værdiansættelse af goodwill.

Goodwillbeskatning efter kasseprincip

Forslaget indebærer, at den nuværende goodwillbeskatning, hvor retserhvervelsesprincippet fører til beskatning/etablering af afskrivningsgrundlag på afståelsestidspunktet, erstattes af et kasseprincip, hvor beskatningen af sælger først sker i takt med, at ydelserne faktisk bliver betalt, mens yderen tilsvarende først vil etablere et afskrivningsgrundlag efterhånden, som ydelserne betales. Forslaget kan varieres med, at køberen får fuld fradragetsret for betalingerne.

Der er i forbindelse med dette forslag henvist til reglen i ligningslovens § 27 A, der giver mulighed for at fordele indtægtsførelsen af vederlag for know-how, patentret, ophavsret til litterære og kunstneriske værker, ret til mønster eller varemærke eller lignede over de år, hvori vederlaget faktisk betales.

Synspunkter for forslaget

Anvendelse af kasseprincippet skaber en bedre sammenhæng mellem tidspunktet for beskatningen og tidspunktet for betalingen, hvilket kan modvirke, at sælger eventuelt er betænkelig ved at udløse skatten.

Udover den tidsmæssige sammenhæng mellem betaling og beskatning medfører den skatteudskydelse, kasseprincippet giver sælger - i forhold til retserhvervelsesprincippet - som udgangspunkt en likviditetsfordel for sælger. Modellen overflødiggør behovet for henstandsordningen i forbindelse med løbende ydelser.

Da køberen løbende betaler for den overtagne goodwill, er det ikke nødvendigt for køberen at skaffe finansiering, som ellers ville være fornødent ved samlet betaling ved overdragelsen. Sælger beskattes alene af de beløb, der modtages, og der opstår derfor ikke problemer vedrørende den skattemæssige behandling af ikke modtagne ydelser.

Synspunkter imod forslaget

Forslagets virkning er meget afhængig af, hvordan købers beskatning påvirkes af sælgers skatteudskydelse.

Såfremt købers afskrivningsgrundlag opstår i takt med, at betalingerne herfor falder, vil dette medføre en udskydelse af købers afskrivningsforløb i forhold til retserhvervelsesprincippet, hvor der kan afskrives på anskaffelsesprisen fra og med købsåret. Denne forringelse af købers afskrivningsgrundlag vil afspejle sig i en lavere købspris på goodwillen. Dette er under forudsætning af, at købers efter-skat-afkast får betydning for hvad, denne er villig til at betale for virksomheden med de forringede afskrivninger. Når afskrivningsmulighederne for køber forringes, medfører dette, at overdragelsessummen for virksomheden bliver mindre, da der er mindre tilbage efter skat til at honorere købers afkastkrav. Sælgers skatteudskydelse bliver således som udgangspunkt neutraliseret af, at køber er i stand til at betale mindre for at opretholde samme efter-skat-afkast.

Sælger kan endda komme til at betale mere end værdien af skatteudskydelsen, når der skal gives nedslag i salgssummen for købers forringede afskrivninger. Det skyldes, at køber kan afskrive på hele købesummen, hvorfor værdien af de forringede afskrivninger vedrører hele købesummen. Sælgers skatteudskydelse vedrører alene en avancebeskatning, hvor salgssummen - og dermed det udskudte skattebeløb - kan være reduceret med sælgers anskaffelsespris. Kasseprincippet kan komme til at virke som en forlængelse af købers afskrivningsperiode, i de tilfælde, hvor der ikke er overensstemmelse mellem sælgers avance og købers afskrivningsgrundlag.

Hvis køber derimod får mulighed for at straksafskrive de foretagne betalinger, kan købers afskrivningsforløb blive gunstigere end efter gældende regler, afhængig af betalingsforløbet. Købers forbedrede afskrivningsmuligheder medfører, at køber kan betale en højere pris for goodwillen og stadig opretholde afkastkravet efter skat. Fordelen forudsættes således at ville kapitaliseres hos sælger, hvorved generationsskiftesigtet ikke tilgodeses.

Endvidere er det i denne sammenhæng u hensigtsmæssigt, at købers afskrivningsforløb kommer til at variere med den betalingsprofil, parterne aftaler. Udover at medføre vilkårlighed i forhold til sigtet med afskrivningsreglerne, kan denne mulighed for selv at tilrettelægge afskrivningsforløbet tænkes at give anledning til omgåelsesmuligheder.

Der må helt generelt stilles spørgsmålstegn ved rationale bag skatteregler, hvor afskrivningerne kommer til at variere med finansieringen af et aktiv, og ikke med et mål for aktivets levetid.

Hvor der er tale om, at betalingen sker med eksempelvis overskudsandele, der ikke er kendte for køber og sælger på aftaletidspunktet, er det forbundet med meget betydelig usikkerhed, når der udover at skulle kalkuleres med usikkerheden vedrørende ydelsernes størrelse, også skal kalkuleres med usikre afskrivninger. Efter gældende regler ligger afskrivningsforløbet fast.

Herudover vil anvendelsen af kasseprincippet - uanset købers beskatning - give betydelige forvriddinger imellem alternative finansieringsformer, hvis der er en betydelig likviditetsfordel forbundet med at anvende eksempelvis løbende ydelser fremfor kontantbetaling eller betaling med et gældsbevis. Sådanne forvriddinger er både i strid med skatteretlige neutralitetsprincipper og er u hensigtsmæssige set fra en samfundsøkonomisk synsvinkel.

Der er endvidere grund til at være opmærksom på, at en overdragelse af aktier typisk også vil indeholde en overdragelse af goodwill. Der er principielt ikke forskel på, om goodwillen overdrages som et aktiv blandt andre eller som en del af en samlet overdragelsessum for en aktiepost. De forhold, der giver anledning til, at der opstår en goodwill - nemlig forventningen om en fremtidig indkomststrøm - afspejler sig direkte i aktiekurserne. Det ligger altså implicit i aktiekurserne, at goodwillen ikke anses for overdraget i forbindelse med overdragelsen af en aktiepost. Der er således som udgangspunkt balance i tingene. Hvis man imidlertid gør goodwill til genstand for en særlig skattemæssig behandling i forbindelse med overdragelsen, skal man være opmærksom på, at denne gunstige behandling ikke kommer til at gælde i forbindelse med aktieoverdragelser, hvor goodwillværdien optræder som en del af overdragelsessummen for aktierne.

Lempelse af goodwillbeskatning for sælger

Forslagene indebærer, at beskatningen af sælger lempes eller helt afskaffes i nærmere fastlagte situationer af virksomhedsoverdragelser såvel ved generationsskifter som generelt.

Synspunkter for forslagene

Den lempelse, forslagene indebærer, vil gøre det nemmere for overdrageren at afhænde virksomheder som led i generationsskifter. Dette skyldes, at skattefritagelse for sælger må antages at indebære, at finansieringsbehovet for køber ved overtagelsen bliver mindsket.

Synspunkter mod forslagene

Flere af forslagene vedrørende sælger er ikke begrænset til særlige typer af virksomhedsoverdragelser. De omfatter således enhver form for virksomhedsoverdragelse, uanset om det er en almindelig overdragelse, overdragelse som led i generationsskifte eller en almindelig overdragelse, der betegnes generationsskifte for at opnå en særlig skattemæssig begunstiggelse. Alene generationsskifteproblematikken er omfattet af udvalgets kommissorium.

Der er ikke nogen begrundelse for, at salg af et særligt defineret aktiv generelt eller specifikt skal behandles skattemæssigt gunstigere end andre aktiver; heller ikke ved salg, der antages at ske i forbindelse med generationsskifte.

Forslagene er i modstrid med den tilstræbte ensartethed i beskatningen af immaterielle aktiver. Imødekommes de, vil der ske en genoplivelse af de tvister mellem skattemyndighederne og køber/sælger om købesummens fordeling på skattefri, -lempede aktiver og fuldt skattepligtige aktiver, som blev

undgået, da den genindførte skattepligt for goodwill skabte skattemæssig ligestilling mellem goodwill og andre immaterielle aktiver.

De snævrere forslag om skattefrie bundgrænser for og indtægtsførsel over 7 år af avance på goodwill er stillet generelt, dvs. ikke alene relateret til salg som led i generationsskifte. Der er heller ikke nogen begrundelse for, at salg af et enkelt aktiv helt generelt skal behandles skattemæssigt gunstigt ved særlige bundgrænser eller ved friere skattemæssige periodiseringer. Også om dette forslag gælder, at tilbageskridtet i forhold til en ensartet beskatning af immaterielle aktiver må kræve en særlig kvalificeret begrundelse.

Der er ikke påvist forhold, der kan godtgøre, at skattelettelse for sælgere under omstændigheder, der betegnes som generationsskifte, skulle have afgørende betydning for salg af i øvrigt levedygtige virksomheder. Forslaget vil i øvrigt forudsætte, at der kan foretages en afgrænsning af den familie- eller medarbejderkreds, til hvilken salg kvalificerer til en skattelettelse til sælgeren. Især i forhold til medarbejdere vil afgrænsningen skulle være i forhold til objektive kriterier om ansættelsesforhold eller -tid og lignende. Uanset at sådanne betingelser ser objektive ud, vil generationsskifteelementet komme til at bero på, om en person tilfældigvis er inden for de objektive afgrænsninger, eller den pågældende må udfolde særlige bestræbelser for at bringe sig ind under afgrænsningerne.

Det skal tillige bemærkes, at lempelser på sælgersiden vil indebære forringede afskrivnings- eller fradragsmuligheder for køberen.

Lempelser i forhold til køber

Forslagene om forbedrede afskrivnings- eller fradragsmuligheder for køberen af goodwill tilsigter at give køberen friere muligheder for at placere den skattemæssige effekt af afskrivning eller fradrag vedrørende goodwill.

Synspunkter for forslaget

De særlige forslag vedrørende købersiden indebærer, at købers likviditet i de første år efter overtagelsen bliver forbedret. Får køberen friere valgmuligheder, undgås det problem ved straksafskrivning, at køber på grund af manglende overskud ikke på én gang kan udnytte fradragsmuligheden.

De bedst mulige afskrivningsmuligheder giver den største effekt, så køber har råd til at betale en højere goodwill samtidig med, at kreditværdigheden hos køber forbedres hos långiverne. Dette taler for at indføre fri fordeling af afskrivningerne.

Særligt om forslaget om 30 pct.'s saldoafskrivning vedrørende goodwill bemærkes, at det vil have en betydelig forenklingseffekt, hvis goodwill afskrives på samme måde som driftsmidler. Der ville herefter kun være to spor for afskrivning. Afskrivningerne vil skulle ske enten efter reglerne for driftsmidler eller efter reglerne for fast ejendom. Dette forudsætter dog, at alle immaterielle rettigheder behandles som goodwill, hvorved desuden undgås afgrænsningsproblemer mellem skattemæssigt forskelligt behandlede immaterielle aktiver.

Ud fra den betragtning, at goodwill nedslides mest de første år efter erhvervelsen, vil saldoafskrivninger indebære en afskrivningsprofil, det stemmer bedre overens med den faktiske nedslidning.

Synspunkter imod forslagene

Om forslagene om købers straksfradrag eller 30 pct.'s saldoafskrivning vedrørende goodwill skal generelt bemærkes, at lempelser af denne karakter kapitaliseres, således at sælger kan opnå større salgssum, dvs. køber må betale mere for virksomheden. Dette strider mod ønsket om at forbedre vilkårene for den generation, der skal videreføre en given virksomhed efter et generationsskifte.

Der skal tillige henvises til det ovenfor nævnte om de forvridende virkninger af forskellige skatteregler mellem forskellige typer af immaterielle aktiver, hvis goodwill isoleret behandles skattemæssigt lempeligt.

Fri værdiansættelse af goodwill

Der er i udvalget stillet forslag om, at det skal være op til parterne selv at bestemme, hvor meget goodwill skal overdrages til. Skattemyndighederne skal ikke kunne modsætte sig en overdragelsespris, med mindre der er tale om omgåelse.

Der skal ifølge forslaget ikke længere gælde vejledende beregningsregler mellem interesseforbundne parter, ligesom branchekutymer ikke længere skal tillægges vægt.

Værdiansættelsen af goodwill skal både ses i sammenhæng med avancebeskatningen og med pålæggelsen af bo- og gaveafgifter. For at give den tilsigtede administrative lettelse skal den frie værdiansættelse gælde både i forbindelse med avancebeskatningen og i relation til bo- og gaveafgiftsbeskatningen.

Forslaget virker forskelligt ved handler mellem interesseforbundne parter og mellem uafhængige parter. Betingelsen for, at forslaget får virkning, er, at sælger er villig til at forære goodwillen væk for på den måde at begunstige den nye virksomhedsejer og dermed eventuelt virksomheden.

Da dette typisk ikke vil være tilfældet mellem uafhængige parter, får forslaget ikke væsentlig betydning for handler mellem sådanne.

For handler mellem interesseforbundne parter får forslaget imidlertid betydning for både sælger og køber.

For sælger er der tale om, at denne ved at forære hele eller en del af goodwillen væk kan undgå beskatning. Man kan med andre ord tale om, at sælger udover at forære goodwillen væk også får lov til at forære den latente skat og de genvundne afskrivninger på goodwillen væk. Til forskel fra succession er der tale om, at sælger skal være villig til at forære noget væk, for at forslaget får virkning. Det er lagt til grund, at der ikke gives tabsfradrag i det tilfælde, hvor sælger forærer erhvervet goodwill væk, hvorved der i princippet opstår et tab, når afståelsessummen sættes til 0.

For køber er der tale om, at denne får en gave, der så til gengæld ikke kan afskrives. Det er dog i alle tilfælde mere fordelagtigt at få noget forærende, end det er at afskrive, for på den måde løbende at få godtgjort skatteværdien heraf.

Herudover slår en lavere goodwillværdi igennem på bo- og gaveafgifterne.

Synspunkter for forslaget

Med forslaget skabes en likviditets- og omkostningseffektiv særregel, der har den rette generationskiftemæssige profil, uden at være et grundlæggende brud på den symmetriske goodwillbeskatning.

Forslaget har den rette generationsskiftemæssige profil, fordi fordelene tilfalder køber, som kan anvende den forbedrede likviditet i virksomheden. Den lavere goodwillværdi slår som nævnt igennem på bo- og gaveafgifterne, hvilket medfører en bedre likviditet for køber. Dette kan igen komme virksomheden til gode.

Der vil herudover være betydelige administrative fordele forbundet med at frigive værdiansættelsen af goodwill, da denne således herefter ikke vil give anledning til uoverensstemmelser mellem skatteyder og skattemyndigheder.

Forslaget vil kunne afhjælpe visse indlåsnings effekter, hvis salgsprisen fastsættes inden for de rammer, som de øvrige indkomst- og likviditetsmæssige forhold afstikker.

Der er ikke nævneværdige afgrænsningsproblemer forbundet med den kreds, der skal være omfattet af forslaget, da de centrale afgrænsninger er bestemt af forholdet mellem køber og sælger og dermed indeholdt i forslaget.

Synspunkter mod forslaget

Forslaget er et brud med principperne om, at der skal handles på arms-længde-vilkår. Principper, der ellers skal sikre, at gaver mellem interesseforbundne parter gives af beskattede midler.

Forslaget bryder med det udgangspunkt, at der skal ske ensartet beskatning af arv og gave uanset arven eller gavens beskaffenhed. Dette vil kunne give anledning til, at der opstår en interesse i at få mest mulig henført til goodwillen, da denne er underlagt en særlig skattemæssig behandling.

Endvidere kan der opstå forvridninger i forholdet mellem virksomheder, der sælges som selskaber og virksomheder, der sælges som aktiver og passiver. Ved overdragelse af aktier og anparter kan der kun vanskeligt tages hensyn til, at en del af disses værdi består af goodwill, der ville kunne give anledning til en gunstig skattemæssig behandling, hvis den blev solgt ud af selskabet.

Forslaget vil kunne give anledning til omgåelse, hvis forholdet mellem køber og sælger er af en sådan art, at der er mulighed for, at køber selv kommer til at betale for "gaven". Et sådant forhold kan eksempelvis bestå i, at der er tale om en ansat, der accepterer en lønnedgang inden overtagelsen mod til gengæld at få goodwillen foræret.

Herudover kan der opstå omgåelsesmuligheder, som følge af, at det er muligt at "handle med sig selv" og føre goodwillen over i et selskab eller et datterselskab, for på den måde at udskyde eller eliminere hele eller en del af beskatningen af eventuelle avancer og genvundne afskrivninger.

Beregningsreglen for værdiansættelse af goodwill

Beregningsreglen for værdiansættelse af goodwill er foreslået udbygget, så der i højere grad tages højde for konjunkturer.

Synspunkter for forslaget

Den vejledende hjælperegul fastsætter generelt goodwillen for højt, idet værdien af goodwill på toppen af en konjunktur bliver meget høj i betragtning af, at vækstkurven kan være knækket, således at væksten fremover ebber ud. Kritikken går på 1) udviklingstendensen i beregningsreglen, 2) driftsherrelønsberegningen, hvor der ikke er et minimum, som kan afspejle aflønningen til for eksempel en leder/direktør/mester, og 3) kapitaliseringsfaktoren, som ikke afspejler goodwillens faktiske levetid - heller ikke ud fra afskrivningens "levetid" på 7 år - men ud fra, at goodwillen giver et uendeligt afkast.

Beregningsreglen kan støttes ved etablering af en database, der opsamler erfaringsgrundlag, der giver en mere ensartet anvendelse af den vejledende hjælperegul, hvilket modvirker, at reglerne administreres forskelligt af kommunerne, bl.a. således at branchekutymer bedømmes forskelligt.

Told- og Skattestyrelsen har i januar 1999 orienteret Ligningsrådet om sine overvejelser om goodwillansættelse på baggrund af den offentlige debat om denne værdiansættelse, herunder beregningsreglen i forhold til udviklingstendenser og branchekutymer. Styrelsen har som sin opfattelse nævnt, at de fremkomne betragtninger om indholdet af beregningsreglen bør vurderes samlet. Det er endvidere anført, at reglen senest blev revideret i forbindelse med, at beskatningen af goodwill blev genindført i 1993. Udarbejdelse og revision af reglen skete i en arbejdsgruppe med repræsentanter for ToldSkat og revisor- og advokatorganisationer, og en eventuel revision bør ske i tæt samarbejde med berørte interesseorganisationer. Styrelsen har iværksat et sådant arbejde i en ny arbejdsgruppe.

c. Personligt ejede virksomheder og finansiering af aktiekøb

Der er i udvalget foreslået følgende:

- Ved køb af aktier/anparter bør renteudgifter kunne behandles som ved køb af personlig virksomhed, hvor renterne kan få fuld fradragsværdi igennem virksomhedsordningen.
- Der gives mulighed for succession, når to personligt ejede virksomheder "fusioneres".

Reglerne om skattemæssig succession ved fusion er nærmere beskrevet i afsnit 8.2.3. Virksomhedsordningen er omtalt i afsnit 8.6.

Lånefinansiering af aktiekøb

Med skattereformerne fra 1987 og 1993 og senest med Pinsepakken fra 1998 nedsattes fradragsværdien af negativ nettokapitalindkomst, således at spændet mellem negativ nettokapitalindkomst og den sammensatte beskatning af aktieafkast øgedes, hvilket skyldes, at aktieindkomst beskattes i sit eget system adskilt fra kapitalindkomst.

Dette forhold bevirker, at det er blevet dyrere at lånefinansiere aktiekøb, der ikke kan ske gennem virksomhedsordningen.

Lånefinansiering til en personligt ejet virksomhed kan ske igennem virksomhedsordningen, hvilket sikrer fuld fradragsværdi (personlig indkomst) af renteudgifterne ved virksomhedskøbet. Der er således forskel på den skattemæssige behandling, når en virksomhed sælges som et selskab, og når der er tale om et salg af aktiver og passiver. Det foreslås, at denne forskelsbehandling ophæves.

Umiddelbart synes den mest tilgængelige løsning at kunne findes inden for rammerne af den eksisterende kapitalafkastordning, der ligesom virksomhedsordningen byder på en facilitet, der har til formål at sikre fuld fradragsværdi af erhvervsdrivendes renter, men som er mere målrettet i denne henseende. I kapitalafkastordningen sikres den fulde fradragsværdi af erhvervsdrivendes renter ved, at der beregnes et kapitalafkast af virksomhedens erhvervs-mæssige aktiver. Kapitalafkastet fragår i den personlige indkomst og lægges til kapitalindkomsten. Herved opnås, at der gives fradrag i den personlige indkomst for den erhvervsdrivendes renter.

Det kan overvejes, om det skal være muligt at bruge virksomhedsordningen, hvis man i forvejen anvender denne.

For at ordningen kommer til at virke målrettet mod problemstillingen - og ikke som en generel ordning til optagelse af lån til køb af aktier - bør ordningen kun finde anvendelse på nærmere definerede aktiekøb.

Der kan således med fordel opereres med en blanding af minimumsbeløbsgrænser og/eller krav om tilknytning til det selskab, der købes aktier i. Herved kan det sikres, at ordningen målrettes mod egentlig drift af erhvervsvirksomhed og mod medarbejdere i det pågældende selskab. Herudover kunne det overvejes at indsætte en tidsgrænse for, hvor længe renterne på et lån kan trækkes fra med høj fradragsværdi inden for rammerne af den pågældende ordning.

Synspunkter for forslaget

Ordningen sikrer, at der ikke gøres forskel på, om der er tale om køb af et selskab eller om køb af de aktiver og passiver, der udgør virksomheden.

Herudover skabes der gunstigere forhold, når medarbejdere optager lån for at blive aktionærer i virksomheden.

Synspunkter imod forslaget

Som altid, når der opereres med beløbsgrænser og lignende i skattelovgivningen, er der mulighed for, at der opstår visse u hensigtsmæssige tærskleffekter i forbindelse hermed.

En for snæver afgrænsning af den personkreds, der kan anvende ordningen, kan eksempelvis medføre, at privatpersoner, der er villige til at optage lån for at bidrage med egenkapital, men som ikke har den nødvendige tilknytning til virksomheden, stilles dårligere end ved køb af en andel af en virksomhed.

En for bred afgrænsning får derimod som nævnt let karakter af at være en generel låneordning ved køb af aktier.

Muligheden for at lægge aktier i kapitalafkastordningen kan herudover indebære, at det beregnede kapitalafkast bliver for stort i forhold til den andel af selskabets indtjening, der tages ud som skattepligtig indkomst.

Der skal endvidere laves værnsregler, der sikrer mod misbrug af ordningen ved eksempelvis at bruge ordningen til køb af selskaber, der alene ejer aktier eller ejer betydelige aktieposter, hvilket ville kunne give samme resultat som at eje aktierne direkte i kapitalafkastordningen.

Nedsættelsen af fradragsværdien af negativ kapitalindkomst indebærer, at spændet mellem negativ nettokapitalindkomst og den samlede virksomhedsbeskatning øges. Dette skyldes, at aktieindkomst beskattes i sit eget system adskilt fra kapitalindkomst. Dette bevirker, at det er blevet dyrere at lånefinansiere aktiekøb, der ikke kan ske gennem virksomhedsordningen.

Skattefri fusionsordning for personligt ejede virksomheder

Der er efter gældende regler kun mulighed for skattefri sammenlægning ved fusion af selskaber. En sammenlægning af personligt ejede virksomheder sker derfor som skattepligtige overdragelser af virksomhederne.

Synspunkter for forslaget

Der er lige så stort behov for at kunne sammelægge personligt drevne virksomheder skattefrit, som tilfældet er for selskaber. Forslaget vil medvirke til at smidiggøre generationsskifter i situationer, hvor virksomhed ønskes drevet i personligt regi. I disse tilfælde tvinges de pågældende således ikke til at bruge selskabsformen. En skattefri fusionsordning for personligt ejede virksomheder vil kunne løse de skattemæssige barrierer, som findes, når en "seniorvirksomhed" som led i et glidende generationsskifte ønsker at fusionere med en "juniorvirksomhed", hvor den ældre ejer/leder efterfølgende trækker sig tilbage fra den fusionerede virksomhed, som føres videre af den yngre ejer/leder.

Anvendes virksomhedsordningen er det en betingelse, at der sker en adskillelse af virksomhedens økonomi fra privatøkonomien. Her sker således ikke en sammenblanding af privatøkonomi og virksomhedsøkonomi, som ellers Tilsvarende gælder, at det i virksomhedsordningen i et vist omfang gennem hævninger er muligt at foretage tilpasninger af virksomhedens skattemæssige situation.

Synspunkter mod forslaget

Der vil være tale om en helt ubegrænset adgang til succession ved køb af en virksomhed, hvis drift fortsættes sammen med en anden eksisterende virksomhed. Forslaget begrænser ikke muligheden til alene at skulle anvendes ved virksomhedsovertagelse inden for den snævre kreds af fysiske personer, hvor der i øvrigt kan anvendes successionsregler.

Det er vanskeligt at se, hvordan der skal kunne ske succession i forbindelse med, at to eller flere personligt ejede virksomheder sammenlægges.

Personligt ejede virksomheder er ofte karakteriseret ved, at der ikke er nogen skattemæssig adskillelse af ejerens privatøkonomi og virksomheden. Det er derfor forbundet med væsentlige afgrænsningsproblemer at adskille virksomheden fra privatøkonomien, uden at det giver anledning til vilkårligheder. Herudover er der betydelige vanskeligheder forbundet med at få ejernes forskellige afskrivninger og anskaffelsessummer m.v. til at passe sammen efter transaktionen.

Hvis det lægges til grund for successionen, at der ikke må komme ubeskattede kontanter ud af transaktionen - som det er tilfælde for selskaber efter reglerne i fusionsskatteloven - er det svært at se, hvorledes muligheden skal kunne anvendes i forbindelse med generationsskifter. Sammenlægningen i sig selv medfører, at der opstår et interessentskab, hvor virksomhedsejerne hver især er interessenter med en andel svarende til den virksomhed, de er kommet med. Hvis det er meningen, at der skal ske et generationsskifte, må det være ensbetydende med, at en af interessenterne efterfølgende skal købes ud af virksomheden. Da der ikke er aktier eller andet, der kan anvendes som vederlag, kan sælgers udtræden alene ske mod kontanter. Når kontanter, der anvendes som led i en afståelsessum, som forudsat beskattes, er der ingen forskel på, om sælger overdrager virksomheden ved et normalt salg af aktiverne.

Samlet set er der således tale om en teknisk kompliceret ordning, der ikke ses at kunne tjene noget formål i forbindelse med generationsskifter, ligesom anvendelsen formentlig vil være begrænset i tilfælde, hvor der ikke er tale om et generationsskifte.

d. Etableringskontoordningen

Der er i udvalget stillet følgende forslag:

- Skattefrihed for renter på indbetalinger.
- Bonusrente på de indskudte midler.
- Beløbsgrænsen på 25 pct. af indskyders nettolønindtægt sættes op.
- Lempeligere regler for efterbeskatning.
- Indskud skal kunne konverteres til indskud på pensionsopsparing.
- Indskud på etableringskonto skal kunne anvendes, hvor der overtages en bestående virksomhed, der er ejet i selskabsform.

- Indskudskapitalen skal kunne indskydes i en virksomhed, selvom kontohaver ikke deltager aktivt i driften. Muligheden kan være af særlig interesse for andre familiemedlemmer end ægtefæller, der ville være villige til at indskyde etableringskontomidler i forbindelse med familiemedlemmets overtagelse af en virksomhed i forbindelse med generationsskifte.

Reglerne om anvendelse af etableringskontoordningen er omtalt mere indgående i afsnit 8.5.

Skattefrihed for renter, bonusrenter og lempeligere indskudsregler

Der er stillet forslag om skattefrihed for renter på indbetalinger samt om en bonusrente på de indskudte midler. Det er endvidere foreslået, at beløbsgrænsen på 25 pct. af indskyders nettolønindtægt sættes op.

Synspunkter for forslagene

Forslagene vil tilskynde til opsparing med henblik på senere etablering og derved medvirke til, at der dannes kapital til udnyttelse ved virksomhedskøb som led i generationsskifter. Skattefrihed for renter, bonusrente og lempeligere indskudsregler vil ikke volde tekniske problemer. Hvis rentetilskrivningen skal påvirke det øvrige indskud (fragå i indskudsgrænsen), kan der blive administrative problemer.

Forslaget om bonusrente er også teknisk gennemførligt. Det er en "artsfremmed" konstruktion i skattelovgivningen, men der er fortilfælde. Ordningen kan f.eks. konstrueres, så den kommer til at minde om den ordning, der findes for boligsparekontrakter (gammel ordning, hvor indskuddene er lavet før 1993).

Synspunkter imod forslagene

De stillede forslag har til hensigt at gøre det mere fordelagtigt at anvende etableringskontoordningen. Særligt begunstigede opsparingsformer kan imidlertid resultere i investeringer, der ellers ikke ville være foretaget, og som derfor måske ikke er privatøkonomisk eller samfundsmæssigt optimale.

Begunstigede opsparingsformer kan således medvirke til at forvride investeringsbeslutninger. Hvis man forøger incitamentet i ordningen, forøger man således også disse forvridninger.

Lempelse af efterbeskatningen

Det er foreslået, at der skal gælde lempeligere regler for efterbeskatningen, samt at indskud skal kunne konverteres til indskud på pensionsopsparing.

Synspunkter til forslagene

Den gældende efterbeskatning ligger på et niveau, der tilsigter, at kun folk med en reel forventning om at skulle etablere sig benytter ordningen.

Hvis indskuddet skal kunne konverteres til pensionsopsparing, er der i realiteten tale om en afskaffelse af etableringskravet og hermed efterbeskatningen og aldersgrænserne. Der skal tages stilling til, hvornår konverteringen skal ske. En mulighed kunne være, hvis etablering ikke er sket ved 60-årsalderen.

Etableringskontoen vil således fra at være en skattebegunstiget opsparing til etablering, være blevet en supplerende skattebegunstiget opsparing til pensionsformål.

Konvertering til kapitalpension vil ikke være acceptabel på grund af beløbsgrænserne. De fleksible grænser for indbetaling til etableringskonto harmonerer ikke med den faste, lave grænse for indbetaling til kapitalpension. Man bør ikke "ad bagvejen" kunne skaffe sig langt større indbetalinger på kapitalpension, end hvad der følger af pensionsbeskatningsreglerne.

Tilsvarende betænkeligheder gør sig ikke gældende, hvis konverteringen skal ske til pensionsordninger med løbende udbetalinger eller ratepensionsordninger. Her støder man imidlertid på spørgsmålet, om fradragsfordelingsreglerne for kapitalindskud bør justeres. Dette spørgsmål omtales under punkt h.

Indskud af midler i selskab

Der er stillet forslag om, at indskud på etableringskonto skal kunne benyttes, hvor der overtages en bestående virksomhed, som er ejet i selskabsform. Dette skal ske ved, at selskabets afskrivningsadgang formindskes som følge af, at der allerede er foretaget forlodsafskrivninger hos indskyderen på etableringskontoordningen i personligt regi.

Forslaget udspringer af samme neutralitetsønske som forslaget om lånefinansiering af aktier, nemlig at der skal gælde ensartede skattemæssige forhold ved køb af personligt ejede virksomheder og selskaber. Dette er ikke tilfældet efter gældende regler, da etableringskontoordningen kun giver mulighed for forlodsafskrivninger, hvis de opsparede midler anvendes til køb af afskrivningsberettigede aktiver. Etableringskontomidler kan derfor ikke anvendes til anskaffelse af aktier.

Den pågældende aktiepost skal ifølge forslaget have en størrelse, der ville gøre det muligt at anvende etableringskontomidler til etablering i personligt regi. Anvendelsen af reglerne kan eventuelt betinges af, at skatteyder bliver hovedaktionær. Der kan derudover stilles krav om, at skatteyder ligger en ikke ubetydelig arbejdsindsats i selskabet. Disse regler foreslås også anvendt, hvis selskabet udlejer en ejendom, som anvendes i skatteydernes personligt drevne virksomhed.

Forslaget går herudover ud på, at der efter erhvervelsen af aktierne foretages en forlods afskrivning på aktiverne i selskabet svarende til, at ejeren havde foretaget forlodsafskrivninger inden en skattefri virksomhedsomdannelse. Eventuelt må denne afskrivning kun foretages på nyanskaffede aktiver. For så vidt angår henlæggelser foretaget i 1999 - 2001 bør det dog kun være 80 pct. af henlæggelsen, som skal forlods afskrives.

Aktiernes anskaffelsessum nedsættes med 90 pct. af den forlods afskrivning. Denne del svarer til effekten af nedsættelsen af aktiernes anskaffelsessum med foretagne afskrivninger i forbindelse med en skattefri virksomhedsomdannelse. Hvis henlæggelserne er foretaget i 1999 - 2001, bør nedsættelsen dog kun være 90 pct. af 80 pct. af henlæggelsen.

Skal der være mulighed for at anvende reglerne ved køb af aktier i et selskab med flere deltagere, må den aktionær, som vil købe aktier for sin etableringskonto, tilføre selskabet så megen kapital, at selskabets ulempe ved den reducerede afskrivningsadgang, der følger af, at forlodsafskrivningen er sket i personligt regi, bliver kompenseret. Dette skal sikre, at de øvrige aktionærer ikke kommer til at lide tab som følge af, at selskabets afskrivningsadgang reduceres, men hvor værdien af de forlods afskrivninger alene er kommet indskyderen af etableringskontomidler til gode. Derfor bør selskabet tilføres et beløb svarende til selskabsskatteprocenten af det beløb som er forlods afskrevet, og som giver anledning til reduceret afskrivningsgrundlag. For henlæggelser foretaget i 1999 - 2001 bliver dette beløb på 32 pct. af 80 pct. af henlæggelsen svarende til 25,6 pct. af henlæggelsen. Dette beløb tillægges aktiernes anskaffelsessum.

Et andet forslag i udvalget går på, at indskudskapitalen skal kunne indskydes i nystartede selskaber, selvom sælger ikke deltager aktivt i driften. Muligheden kan være af særlig interesse for ægtefæller eller andre familiemedlemmer, der ville være villige til at indskyde etableringskontomidler i ægtefællens/familiemedlemmets overtagelse af en virksomhed i forbindelse med generationsskifte.

Synspunkter for forslaget

Forslaget om indskud af etableringskontomidler i selskaber skal sikre, at der ikke gøres forskel på, om der er tale om køb af et selskab eller om køb af en virksomhed, som skal ejes personligt. Forslaget vil medvirke til en øget interesse for etableringskontoordningen.

Synspunkter imod forslaget

Etableringskontoloven har til formål at flytte afskrivninger frem i tid i forhold til den pågældendes anskaffelser af afskrivningsberettigede aktiver. Det er derfor naturligt, at etableringskontoloven forudsætter, at den pågældende etablerer sig med en personlig virksomhed. Det er imidlertid ikke på samme måde naturligt, at der kan afskrives forlods, når midlerne anvendes i et selskab. Efter gældende regler er der tale om, at man giver mulighed for tidsmæssige forskydninger hos ét og samme skattesubjekt. Den foreslåede ordning medfører, at skattemæssige dispositioner hos ét skattesubjekt får virkning for et helt andet skattesubjekt - der måske ikke engang eksisterer endnu. Denne form for sammenblanding mellem en persons og et selskabs skattemæssige forhold er ikke uproblematisk, hverken teknisk eller principielt.

Det reelle indhold af ordningen er, at en person kan få et fremrykket fradrag for nogle endnu ikke afholdte omkostninger hos et andet skattesubjekt, imod at det andet skattesubjekt (selskabet) giver afkald på nogle afskrivninger, hvorved det accepterer en højere løbende skattebetaling. Dette kan give anledning til vilkårlige indkomstoverførsler mellem skattesubjekterne, hvilket kan tænkes at være i strid med selskabsretlige regler.

Endvidere gælder det, at ordningen kan få temmelig vidtrækkende konsekvenser. Det kan eksempelvis være tilfældet, hvis selskabet har underskud, således at det alligevel ikke kan bruge dets afskrivninger. Ved at anvende etableringskontomidler kan fradraget flyttes til personen. Herved har man skabt en form for sambeskatning mellem personer og selskaber.

Herudover gælder det, at meningen med skattemæssige afskrivninger (herunder muligheden for forlods afskrivning) er, at disse skal hænge sammen med driften af en erhvervsvirksomhed. Hvis afskrivningerne placeres hos personen, er det denne, der får glæde af den lavere skattebetaling, mens selskabet får en højere skattebetaling. Herved opstår en situation, hvor afskrivningerne ikke kommer den erhvervsmæssige drift til gode - den kommer tværtimod til at betale - men bliver en fradragsmulighed, der begunstiger indskyderens privatøkonomi. Dette er et direkte brud med principperne bag afskrivningsreglerne, og er ikke specielt erhvervs- eller generationsskiftevenligt.

Hertil kommer, at etableringskontoordningen generelt har nogle uheldige konsekvenser. Når ordningen nærmer sig udløbet, kan der opstå en "paniketableringseffekt", som kan føre til inoptimale investeringer. Dette mindskes muligvis ved, at kontohaveren får flere muligheder (etablering via selskab). Der er dog også risiko for, at problemet bliver større i og med, at ordningen gøres mere attraktiv, og flere derfor får en konto, og indskuddene øges.

Man skal endvidere være opmærksom på, at der er og har været meget stor forskel på værdien af fradraget for etableringskontoindskud og værdien af selskabets afskrivninger. Etableringskontomidler har tidligere kunnet trækkes fra med en værdi på 68 pct., mens selskabsskatten er 32 pct. Der er således et åbenbart misforhold mellem skatteværdierne hos de skattesubjekter, der foreslås "sambeskattet".

I 1999 er værdien af den forlods afskrivning ved indbetaling til etableringskonto på 40,1 pct. i forhold til en selskabsskat på 32 pct. Der er således umiddelbart en gevinstmulighed på ca. 8 pct., udover tidsværdien af den fremrykkede afskrivning. Det har aldrig været meningen med etableringskontoordningen, at denne skulle være en mulighed for at forhøje fradragsværdien for selskabets afskrivninger. I 2002 er fradragsværdien af etableringskontoindskuddene nede på 32, 6 pct. Først her opstår der - med gældende regler - en ligevægt, der gør at forslaget er praktiserbart uden komplicerede omberegningsregler. Ligevægten er afhængig af, at selskabsskattesatsen forbliver på 32 pct.

Indskud af etableringskontomidler, hvor man ikke er aktiv i driften

Efter gældende regler er det et krav for at få frigivet etableringskontomidler, at der er tale om en etablering. Dette reguleres for det første ved, at der mindst skal være anskaffet formuegoder for 171.300 kr. (1999). For det andet er det et krav, at indskyderen eller dennes ægtefælle personligt deltager med en ikke ubetydelig arbejdsindsats.

Det er foreslået, at kredsen af potentielle etableringer udvides til en bredere kreds ved at ophæve kravet om at deltage aktivt i driften.

Synspunkter for forslaget

En udvidelse af etableringsbegrebet vil medføre, at der bliver mulighed for at få frigivet flere etableringskontomidler i forbindelse med en virksomhedsovertagelse, herunder en virksomhedsovertagelse i forbindelse med et generationsskifte. Dette kan afhjælpe eventuelle likviditetsproblemer for køber i forbindelse med generationsskiftet.

Synspunkter mod forslaget

Etableringskontoordningen giver mulighed for, at der kan foretages forlods afskrivninger hos en person, der etablerer en erhvervsvirksomhed på et senere tidspunkt. Der er altså tale om en tidsmæssig forskydning mellem fradragstidspunktet og det alternative afskrivningsforløb hos ét og samme skattesubjekt.

Hvis etableringskontoordningen udvides til også at omfatte passive investorer bliver konsekvensen, at den skattemæssige fordel af disse forlodsafskrivninger tilfalder en person, der ikke er erhvervsdrivende i etableringskontoordningens forstand. Der bliver således ikke nødvendigvis tale om, at fordelene ved etableringskontoordningen tilfalder virksomheden, men derimod den passive investor. En fjernelse af kravet om at deltage aktivt i driften vil være en udvidelse af etableringskontoordningen, der ikke er i overensstemmelse med hensigten bag ordningen, og ses ikke umiddelbart at ville komme virksomheden til gode efter et generationsskifte.

e. Aktier

Der er foreslået følgende lempelse:

- Skattefri bundgrænse på 113.300 kr. for unoterede aktier.

Reglerne om beskatning af aktieavancer er beskrevet i afsnit 8.1.

Skattefri bundgrænse

Der er stillet forslag om en skattefri bundgrænse på 113.300 kr. for unoterede aktier.

Synspunkter for forslaget

Forslaget vil indebære en ligestilling i forhold til noterede aktier, hvor der findes en tilsvarende bundgrænse. Dermed kan der skabes et mere aktivt investeringsklima for unoterede aktieselskaber. Der er i dag ca. 25.000 unoterede selskaber mod ca. 250 noterede selskaber. Det kan medvirke til at lette kapitaltilførslen af ekstern ejerkapital i forbindelse med generationsskifte og overdragelse af unoterede selskaber - specielt hvis dette fremover sker via de autoriserede markedspladser.

Synspunkter imod forslaget

Fortjeneste ved afståelse af børsnoterede aktier efter 3 års ejertid er som udgangspunkt skattepligtig for personer. Fortjenesten er imidlertid skattefri, når kursværdien af den skattepligtiges og en eventuel ægtefælles samlede beholdning af børsnoterede aktier ikke inden for de seneste 3 år har oversteget 113.300 kr. (1999-niveau). Grænsen gøres op ved udløbet af indkomståret umiddelbart før en afståelse og umiddelbart efter en erhvervelse af børsnoterede aktier.

Mindre beholdninger af unoterede aktier er det ikke hensigtsmæssigt at holde skattefri. Aktiernes kursværdi kendes ofte ikke med den grad af sikkerhed, som må forudsættes i et system, hvor avancebeskatningen afhænger af beholdningens kursværdi. Unoterede aktier er som hovedregel kendetegnet ved, at de sjældent omsættes, og når de gør, er det sjældent i fri handel.

Den manglende mulighed for at holde mindre beholdninger uden for beskatning skal sammenholdes med, at tab på unoterede aktier kan fradrages i anden indkomst, mens tab ved afståelse af børsnoterede aktier efter 3 års ejertid kun kan modregnes i skattepligtig gevinst på børsnoterede aktier afstået efter 3 års ejertid.

f. Bo og gaveafgifter

Der er i udvalget foreslået følgende:

- Nedslag i værdiansættelsen af erhvervmæssige aktiver.
- Passivpost på 30 pct. hæves til 40 pct.
- Bo- og gaveafgiften bør fjernes i forbindelse med generationsskifte af virksomheder eller unoterede aktier.
- Generel forbedring af passivposter.
- Lempelse af boafgift ved arv til fonde.
- Nedsættelse af gaveafgiften fra indkomstbeskatning til 36,25 pct.
- Indførelse af tvungen gave svarende til passivposten.

Reglerne om bo- og gaveafgifter er beskrevet i afsnit 8.8. Reglerne om passivposter er beskrevet i afsnit 8.2.1. Herudover findes der i kapitel 10 om succession nogle synspunkter om forbedring af de eksisterende passivposter.

Nedslag i værdiansættelsen

Der er stillet forslag om, at man i forbindelse med beregningen af bo- og gaveafgifter giver nedslag i værdiansættelsen af aktiver, der indgår som en del af en erhvervsvirksomhed.

Der er i udvalget enighed om, at værdiansættelsen af de pågældende aktiver, som i givet fald skal danne grundlag for beregningen af nedslaget, skal ske til handelsværdi.

En lettelse svarende til et nedslag i værdiansættelsen kan gives ved at nedsætte afgiftssatserne for de pågældende aktiver. Dette synes at være en mere tilgængelig og gennemskuelig måde at opnå samme resultat på.

Nedslagsregler/satsnedsættelser vedrørende erhvervsaktiver, giver anledning til et brud med principperne om, at afgifterne skal være ens uanset arvens/gavens beskaffenhed.

Der er ikke i forslaget taget stilling til afgrænsningen af, hvad der forstås ved aktiver, der indgår i en erhvervsvirksomhed. Gruppen af aktiver kan varieres efter forskellige kriterier. Eksempelvis kan man forestille sig, at værdinedslag eller satsnedsættelsen forbeholdes anlægsaktiver og ikke finder anvendelse på omsætningsaktiver. Begunstigelsen kan også tænkes målrettet imod særlige aktiver, der udgør en særlig belastning i forbindelse med et generationsskifte.

Synspunkter for forslaget

Ved at give nedslag/satsnedsættelse i forbindelse med erhvervsmæssige aktiver opnår den, der overtager virksomheden, en gunstigere økonomisk stilling, der kan forbedre dennes likviditet, hvilket kan komme virksomhedens fortsatte drift til gode.

Et værdiansættelsesnedslag bliver relativt mere fordelagtig, jo mere arvingen eller gavemodtageren betaler i skat af det udlagte eller gaven. Fordelen bliver dermed relativt mest begunstigende i de tilfælde, hvor beskatningen er mest belastende. Det kan eksempelvis være tilfældet, hvor modtageren er en medarbejder, der skal betale indkomstskat af arv og gaver (herunder arveforskud).

På samme måde vil en forholdsmæssig satsnedsættelse være mere fordelagtig, desto hårdere skattebelastningen er. Man kan eventuelt overveje at målrette en satsnedsættelse til grupper, der er særligt interessante i generationsskiftesammenhæng.

Synspunkter imod forslaget

Det er forbundet med meget betydelige vanskeligheder at foretage de afgrænsninger, der er nødvendige for at sikre, at nedslagsregler/satsnedsættelser ikke giver anledning til indlåsningseffekter og omgåelsesmuligheder. Omgåelsesmuligheder kan eksempelvis bestå i, at de aktiver, der giver anledning til nedslag eller nedsættelse, afhændes kort tid efter erhvervelsen, hvor den eneste begrundelse for, at aktiverne er overdraget som arv eller gave, er at minimere bo- og gaveafgiftsbeskatningen. Det har således hele tiden været meningen, at virksomheden skal overdrages til tredjemand. En værnsregel kunne eksempelvis bestå i, at der indsættes en bestemmelse om, at der skal ske efterbetaling af bo- og gaveafgifterne, hvis aktiverne videresælges inden for en kortere årrække. Udover at det er en vanskelig opgave at tage højde for, at en virksomhed skal kunne sælge eksempelvis omsætningsaktiver, kan en regel med en tidsbegrænsning medføre uheldige indlåsningseffekter. Indlåsningseffekter kan bestå i, at en virksomhed ikke overdrages af afgiftsmæssige årsager, på trods af at et videresalg er den økonomisk rigtige disposition.

Nedslagsregler vil således skabe grobund for afgiftstækning, ligesom reglerne vil kunne medføre et adfærdsmønster, der i for høj grad er båret af hensynet til afgiftsminimering set i forhold til hensynet til forretningsmæssigt fornuftige dispositioner.

De værdinedslagsregler, der navnlig har været foreslået, går ud på, at der gives nedslag i de omfattede aktivers værdi uden hensyntagen til eventuel gæld. Der gives således nedslag i aktivets bruttoværdi. En sådan ordning giver imidlertid grobund for ved køb af aktiver for lånte midler at nedbringe værdien af den

afgiftspligtige gave/arv (balanceoppustning). Man kunne dog forestille sig, at man anvendte en nettoopgørelse med de problemer, det giver med hensyn til at henføre gæld til de enkelte aktiver.

Er et aktiv til en værdi af 100.000 kr. købt for lånte midler, vil værdien af dette aktiv, der falder i arv, være 0 kr. Med et værdinedslag på eksempelvis 30 pct. vil der imidlertid afgiftsmæssigt være tale om en negativ arv (70.000 kr. - 100.000 kr. = -30.000 kr.). Herefter er der plads til yderligere afgiftsfri arv ved afgiftsopgørelsen.

Der vil være behov for omfattende værneregler, der begrænser reglerne til egentlige tilfælde af generationsskifte. Reglerne bør ikke finde anvendelse, hvor omstændighederne peger på, at et generationsskifte og et efterfølgende videresalg til uafhængig tredjemand reelt træder i stedet for et direkte salg fra den oprindelige ejer.

Værnsregler, der går ud på, at værdinedslag tilbageføres, hvis arvingen m.v. afstår aktivet inden for en nærmere fastsat periode efter arvens/gavens modtagelse, vil indebære, at der i en række situationer skal ske genoptagelse af afgiftsberegningen for år tilbage. Dette er u hensigtsmæssigt for arve/gavemodtager såvel som for myndighederne.

Hertil kommer, at den til nedslaget knyttede afgiftsbesparelse må antages i en række arvesituationer at blive fordelt mellem den arving, der får det pågældende aktiv udlagt og de øvrige arvinger med henblik på en ensartet fordeling af nettoarven. I disse tilfælde kan en genoptagelse af afgiftsberegningen gøre det nødvendigt tillige at genoptage arvedelingen.

Værdinedslagsregler vil kunne have en uheldig indlåsningseffekt, hvor ejerskifte på grund af alder må anses for sandsynligt inden for en kortere årrække. Det vil her være mere fordelagtigt at lade aktiverne falde i arv og derefter efter en vis periode at lade arvingerne afstå dem, i stedet for at ejeren afstår aktiverne i levende live og lader den herved fremkomne kapital falde i arv. Sådanne overvejelser kan modarbejde et fornuftigt tilrettelagt ejerskifte.

Når værdiansættelsesreglerne målrettes mod erhvervsaktiver, kan det være svært at begrænse reglerne til virksomheder, der drives personligt. Det vil være nærliggende, at nedslag også gives for virksomhed i selskabsform, dvs. et nedslag på aktier. Når det tages i betragtning, at selskaber pr. definition er erhvervsdrivende, vil man se et mønster, hvor formuer af en vis størrelse søges lagt i selskaber for at sikre nedslag - også ikke-erhvervsmæssigt relaterede formuer, for eksempel værdipapirer. Dermed vil kun aktivtyper, som er af så privat karakter, at de kun vanskeligt kan lægges ind i et selskab, blive fuldt afgiftsbelagt.

Nedslagsregler med de tilknyttede administrative komplikationer vil være et væsentligt tilbageskridt i forhold til den forenkling af reglerne, der indførtes med overgangen til boafgiftsreglerne i 1995.

Herudover skal det erindres, at de nuværende regler, der udspringer af den lempelse, der skete af afgifterne i 1995, er opstået på baggrund af, at der var meget stor tilslutning til, at lempelsen var den mest direkte måde at tilgodese generationsskifterne på. Det kan forekomme underligt, at der allerede nu skulle være opstået en væsentligt anderledes situation, hvor det er nødvendigt at fravige de principper, der blev lagt til grund for omlægningen i 1995.

Særregler for værdiansættelse m.v. af erhvervsaktiver har ligeledes omfordelmæssige konsekvenser i forhold til gave- og arvesituationer, hvor det ikke er en erhvervsaktivitet, der er tale om. Der bør være særdeles gode samfundsmæssige begrundelser for at lave særregler, der stiller arvinger m.v. efter erhvervsdrivende væsentligt bedre end arvinger m.v. efter eksempelvis lønmodtagere.

Det bør i forbindelse med overvejelser om at begunstige visse nærmere definerede aktiver sikres, at der ikke opstår forvridninger i forhold til de situationer, hvor man har valgt at drive virksomheden i selskabsform. Dette gør det særdeles vanskeligt at værdiansætte aktierne, hvis der skal tages højde for, at der gælder en særlig behandling af visse af de underliggende aktiver i gave- og arveafgiftsøjemed. Dette fører endvidere til, at der skal opereres med forskellige værdiansættelser til avancebeskatningen og til afgiftsberegningen. Disse forhold taler for, at man alene overvejer generelle nedslag og satsnedsættelser vurderet i forhold til handelsværdier.

Forøgelse af passivposten fra 30 pct. til 40 pct. og generel forbedring af passivposter

Når der succederes, påføres erhververen en latent skattebyrde i form af den skat, der skal udredes ved et senere salg. Denne skattebyrde gives der et nedslag for ved afgiftsberegningen i form af en passivpost, der efter gældende regler udgør 30 pct. af en beregnet skattepligtig fortjeneste.

Generelle synspunkter vedrørende passivposter

Modregning af passivposter i forbindelse med bo- og gaveafgiftsberegningen i de tilfælde, hvor der indgår et arve- eller gaveelement, og overdragelsen sker med succession, har til formål ved afgiftsberegningen eller indkomstbeskatningen at kompensere modtager for, at denne overtager en latent skattebyrde på de overtagne aktiver eller aktier/anparter. Det er uden betydning, om der er tale om en afgiftspligtig eller en indkomstskattepligtig overdragelse. Der skal gives en kompensation for overtagelsen af den latente skat, som er den samme, uanset hvem der overtager aktiverne med succession. At det har forskellig værdi af kunne modregne passivposten er underordnet for vurderingen af passivpostens størrelse.

Passivposten er differentieret i forhold til den indkomsttype fortjenesten ville skulle medregnes til. Passivposten er fastsat, så den svarer til ca. 50 pct. af den latente skat. Passivposten udgør således 30 pct. af den beregnede fortjeneste, der ikke ville være aktieindkomst. Passivposten af den beregnede fortjeneste, der ville være aktieindkomst, udgør 20 pct., hvis fortjenesten vedrører unoterede aktier, og 12,5 pct., hvis fortjenesten vedrører børsnoterede aktier.

Forslagene i udvalget vedrører en generel forhøjelse af passivposterne og mere specifikt en forhøjelse af 30 pct.-satsen til 40 pct.

Størrelsen af passivposterne skal vurderes i lyset af, om og hvornår den latente skat udløses. Jo længere tid der er mellem en virksomhedsoverdragelse med succession og det tidspunkt, hvor den latente skat udløses, desto mindre skal passivposten være.

I de tilfælde, hvor den latente skat udløses efter en meget lang årrække - eventuelt fordi der sker flere gange succession efter hinanden - kan der argumenteres for, at der slet ikke skal være nogen passivpost.

Når passivposten efter gældende regler svarer til ca. 50 pct. af den latente skat, svarer det til en investeringshorisont - og dermed en skatteudskydelse - på ca. 10 år. Om de eksisterende passivposter er tilstrækkelige afhænger således af, om virksomheden afhændes før eller efter en periode på 10 år. Hvis de afhændes inden ca. 10 år, er reglerne til ugunst for den, der overtager virksomheden. Omvendt er det en fordel for overtageren, hvis ejertiden strækker sig ud over ca. 10 år, eller hvis virksomheden igen overdrages med succession.

Grunden til, at der gælder skematiske regler for beregning af passivposterne, er, at det på overdragelsestidspunktet ikke vides, hvor længe overtageren har tænkt sig at drive virksomheden. Man kender derfor ikke den rigtige skatteudskydelsesperiode, hvorfor det er fundet hensigtsmæssigt at foretage en skematisk beregning, der kan komme overtageren til gode på overtagelsestidspunktet. Alternativet er at foretage en genoptagelse af bo- og gaveafgiftsberegningen på det tidspunkt, hvor det kan konstateres, hvor stor en del af den latente skat, der faktisk udløses. Dette kan få konsekvenser for hele arvedelingen, hvorved det ikke kun er afgiftsberegningen, der skal genoptages efter en årrække, som kan være meget lang.

Synspunkter for forslagene

Fordelen ved at forhøje passivposterne er, at dette medfører en mindre skattemæssig belastning for modtageren, hvilket kan medføre forbedret likviditet. Dette kan komme virksomheden til gode efter overtagelsen.

Synspunkter imod forslagene

Når det ved fastlæggelsen af adgangen til at modregne passivposter er forudsat, at den latente skat faktisk udløses, og de eksisterende passivposter har en størrelse, der svarer til, at de latente skatter udløses med ca. 10 års mellemrum, kan der stilles spørgsmålstegn ved, om der er grund til at forbedre de eksisterende passivposter.

Afskaffelse af bo- og gaveafgiften

Det er foreslået at afskaffe bo- og gaveafgiften i forbindelse med generationsskifte af virksomheder eller unoterede aktier.

Synspunkter til forslaget

En afskaffelse af bo- og gaveafgiften i forbindelse med generationsskifte af virksomheder og unoterede aktier kan anses som den mest effektive måde at lette generationsskifter på.

Det vil dog være svært at forsvare, at fjernelsen af bo- og gaveafgift ikke skal gælde for børsnoterede aktier. Det kan med en sådan regel ikke betale sig for et selskab at lade sig børsnotere, hvis reglerne kun gælder unoterede aktier. Dette er særligt tydeligt i tilfælde, hvor et generationsskifte står for døren på grund af ejerens alder, men selv for selskaber, der ikke står overfor et snarligt generationsskifte, vil reglen indebære en uheldig indlåsningseffekt - for på et eller andet tidspunkt vil et generationsskifte blive aktuelt.

Det vil være oplagt - som ved en regel om nedslag i værdiansættelsen af erhvervsmæssige aktiver - at lægge ikke-erhvervsmæssigt orienterede formuer ind i unoterede selskaber for derved at undgå afgift. Herefter vil kun aktivtyper, som er af så privat karakter, at de kun vanskeligt kan lægges ind i et selskab, blive afgiftsbelagt.

Afskaffelse af bo- og gaveafgiften i forbindelse med generationsskifte af virksomheder og unoterede aktier, vil kræve udførlige værnsregler. En ting er, om det teknisk kan lade sig gøre, en anden er, om det overhovedet kan forsvares overfor de grupper, der skal betale bo- og gaveafgift. Problemstillingen om de børsnoterede aktier er nævnt ovenfor, men reglen skal også forsvares over for de "almindelige" bo- og gaveafgiftstilfælde. Bo- og gaveafgiften hviler på et fundament, der i sidste ende er dikteret af holdningen til det at være så heldig at modtage arv og gave. En fjernelse af bo- og gaveafgiften for visse aktivtyper og dermed i realiteten også for visse persongrupper kan vise sig at blive overordentligt svært - og beror i sidste ende på en politisk diskussion, snarere end snæver generationsskifteteknik.

Boafgiftslovens boafgiftsprincip har i forhold til arveafgiftslovens arveafgiftsprincip den klare fordel, at afgiften ikke pålægges den enkelte arving, men pålægges boet som sådant. Arveafgiften var karakteriseret ved, at afgiften beregnedes efter progressive skalaer af den arv, der tilfaldt den enkelte arving. Boafgiften er derimod karakteriseret ved, at afgiften beregnes under ét af den samlede arvebeholdning, som en afdød person efterlader sig.

Boafgiften er derfor enklere - og denne enkelhed kan gå tabt, hvis særlige aktivtyper afgiftsbelægges anderledes end andre.

Lempelse af boafgift ved arv til fonde

Ved indførelsen af boafgiften blev arv til andre fonde end almennyttige og almenvelgørende fonde sidestillet med arv til ikke beslægtede, således at afgiftssatsen udgør 36,25 pct. Tidligere var afgiften ved arv til sådanne fonde 35 pct. Der er således sket en mindre skærpelse samt en væsentlig forrykkelse af den afgiftsmæssige stilling i denne situation i forhold til familiearv.

Synspunkter for forslaget

Der er ikke grundlag for at behandle arv til fonde anderledes end arv til familien. Det kan ikke generelt lægges til grund, at der for fonde ikke vil ske senere realisering af avance på de erhvervede aktiver. Ligeledes vil udbytter, som modtages fra datterselskaber, og som medgår til afgiftsbetalingen, uagtet udbytterne er skattefri i fonden, være beskattet med 34 pct. i datterselskabet. Det ligger i selve strukturen for selskabs- og fondsbeskatningen, at der er forskel på skatteniveauet i forhold til personer, og dette kan ikke begrunde en forskelsbehandling i arvesituationen.

Synspunkter imod forslaget

Ved omlægningen til boafgift i 1995 blev afgiftssatserne differentieret, hvilket var til fordel for nærtstående familiemedlemmer, mens det for visse fonde, herunder de erhvervsdrivende fonde, betød en mindre skærpelse. Boafgiftssystemet er enkelt, og principielt vil enkeltheden blive sat over styr, hvis der

indføres særligt lave satser ved fondes arv af en erhvervsvirksomhed, eller der i stedet for generelle satser indføres satser, der afhænger af arvens art eller beskaffenhed.

Vedrørende forskellen i forhold til arv til fysiske personer bemærkes, at sådan arv på et tidspunkt på ny vil gå i arv og dermed igen udløse boafgift, hvorimod arv til fonde ikke vil udløse fremtidig boafgift. Dette taler for en højere boafgift i dette tilfælde.

Tilsvarende lukker arv til fonde af for fremtidig avancebeskatning, mens avancebeskatning aktualiseres i andre situationer.

Fonde har i modsætning til fysiske personer adgang til at betale boafgift af ubeskattede midler, idet fonden har adgang til at modtage datterselskabsudbytte skattefrit.

Det forhold, at den lavere afgiftssats for fysiske personer giver et sammenligningsgrundlag, der viser en favorisering af disse, kan ikke begrundes, at der skal ske ligestilling på det laveste niveau.

Nedsættelse af gaveafgiften fra indkomstbeskatning til 36,25 pct. og indførelse af tvungen gave svarende til passivposten.

Det foreslås, at der ved anvendelse af succession til medarbejdere sker en nedsættelse af gaveafgiften, således at en gave svarende til passivposten kan afgiftsberigtiges med gaveafgift (36,25 pct.). En sådan regel vil kun vedrøre generationsskifte af erhvervsvirksomheder, da det kun er i disse situationer, der er latente skatter. Endvidere vil gave til medarbejdere udover nedslaget i overdragelsesprisen skulle afgiftsberigtiges til den normale afgiftssats.

Endvidere foreslås det for at beskytte køberen, at der indføres en tvungen gave svarende til passivposten ved generationsskifte med succession. Denne regel skal både gælde ved generationsskifte inden for familien og ved overdragelse til medarbejdere.

Synspunkter for forslagene

Forslaget om nedsættelsen af gaveafgiften ved overdragelse til medarbejdere med succession vil fjerne den nuværende høje beskatning, som i realiteten vil indebære, at succession til medarbejdere aldrig vil blive benyttet, uanset om der blev givet adgang hertil.

Forslaget om tvungen gave svarende til passivposten foreslås indført for at beskytte køberen, således at fordelene ved successionen ikke kapitaliseres hos sælgeren.

Synspunkter imod forslagene

Det er udgangspunktet, at prisfastsættelsen af en virksomhed, der skal overdrages, er et anliggende mellem køber og sælger. Det gælder uanset forholdet mellem køber og sælger. Hvis man via lovgivning tvinger sælger til at give køber en gave i forbindelse med successionen, går man således ind og forrykker det indbyrdes forhold mellem parterne og de økonomiske forhold, der spiller ind på værdiansættelsen, herunder deres indbyrdes forhandlingsstyrke og forskelle i forventningerne til virksomhedens fremtidige afkast efter ejerskiftet. Der skal meget gode grunde til, at man via lovgivning skal gå ind og regulere helt basale økonomiske sammenhænge, som det er indeholdt i forslaget. Sat på spidsen kan man endvidere argumentere for, at der ikke er grund til at beskytte køber, da denne altid har mulighed for at afstå fra at købe virksomheden, hvis sælgers krav ikke stemmer overens med det, køber regner med at kunne forrente efter overtagelsen.

Afgiftssatsens størrelse er bestemt ud fra en række faktorer, som spænder lige fra rent politiske til rent skattetekniske. Ved en vurdering af relevansen af gaver til medarbejdere skal der for det første tages stilling til, hvor almindeligt det er, at man giver store gaver væk uden for familiekredsen. Det kan anføres, at omfanget må være begrænset. Er dette tilfældet, vil forslaget løse et ikke eksisterende eller begrænset problem. Herudover skal bo- og gaveafgiftsbeskatningen i forhold til medarbejdere holdes op imod, at dette kan være et substitut for løn. Hvis arv- og gave beskattes væsentligt lavere end løn, bryder man med et grundlæggende ønske om neutralitet i skattesystemet, og skaber grobund for omgåelsesmuligheder.

g. Overdragelsesomkostninger

Der er stillet følgende forslag:

- Fritagelse for stempel- og tinglysningsafgift ved generationsskifte af erhvervsvirksomheder. Fritagelsen skal omfatte både skøde og øvrige dokumenter ved generationsskiftet. Såfremt der ikke kan gives en generel fritagelse for stempel- og tinglysningsafgift for erhvervsjendomme, kan udlejningsejendomme holdes ude af fritagelsen. Fritagelsen bør i det mindste gælde ved etablering på landbrugsejendomme, da generationsskifter i jordbruget i særlig grad er belastet af disse afgifter.
- Den midlertidige tillægsafgift til stempelafgiften bør ikke forlænges udover 1. december 1999.

Reglerne om de omkostninger til det offentlige, der påløber i forbindelse med en overdragelse er omtalt i hovedtræk i afsnit 8.10.

Lempelse af transaktionsomkostninger ved generationsskifter

Der er stillet forslag om at lempe stempel- og tinglysningsafgifterne ved generationsskifte.

Synspunkter for forslagene

De stillede forslag indebærer mindre krav til likviditet ved overdragelser som led i generationsskifter og virker dermed som en smidiggørelse heraf.

Synspunkter mod forslagene

I betænkning nr. 1364/98 om stempelafgift er det foreslået at ophæve stempelafgiften og retsafgiften på tinglysning (bortset fra visse skadesforsikringer). I stedet foreslås indført en registreringsafgift for tinglysning og tilsvarende offentlig registrering af samme størrelsesorden som de hidtidige stempel- og retsafgifter på dette område. Afgiften foreslås indført for skøder og pantebreve og for tinglysning af ejendomsforbehold. Grundlaget for Stempeludvalgets arbejde har bl.a. været et ønske om gennemgribende forenkling derved, at alle undtagelser og fritagelser afskaffes. Eventuelle særregler for erhvervenes generationsskifter eller for landbrugserhvervet vil derfor være i direkte modstrid med betænkningens intentioner.

Folketinget har vedtaget en omlægning af stempelafgiften med udgangspunkt i disse overvejelser, jf. lov nr. 382 af 2. juni 1999 om afgift ved tinglysning og registrering af ejer- og panterettigheder og lov nr. 383 af 2. juni 1999 om ændring af lov om stempelafgift, retsafgiftsloven, skattestyrelsesloven, boafgiftsloven samt ophævelse af lov om afgift ved førstegangsoverdragelse af ejerlejligheder.

h. Pension

Der er i udvalget foreslået følgende lempelser af pensionsbeskatningsreglerne:

- Genvundne afskrivninger og ejendomsavancer skal kunne konverteres til indskud på pensionsordninger i forbindelse med salg.
- Selvstændige, der har drevet virksomhed, skal kunne indskyde salgssummen på en pensionsordning med løbende udbetaling eller en ratepension med fuld fradragsret, ligesom det foreslås, at aldersgrænsen for oprettelse af ratepension sættes op fra de nuværende 60 år.

Reglerne om pension er nærmere omtalt i kapitel 13.

Lempelse af fordelingsregler og aldersgrænser i pensionsbeskatningsreglerne

Der foreslås en udvidelse af selvstændiges mulighed for at foretage indskud på pensionsordninger.

Synspunkter for forslagene

De særlige forhold, der gælder for selvstændigt erhvervsdrivende, tilsiger en særlig skattemæssig behandling af de erhvervsdrivendes muligheder for pensionsopsparing. Herved sikres en bedre ligestilling

mellem andre samfundsgrupper og de selvstændiges muligheder for pensionsopsparing og fordeling af livstidsindkomst.

Der foreslås en udvidelse af selvstændiges muligheder for at foretage indskud på pensionsordninger m.v., således at genvundne afskrivninger og ejendomsavancer kan konverteres til (éngangs)indskud på pensionsordninger i forbindelse med salg. Tilsvarende foreslås det, at selvstændige, der har drevet virksomhed i mere end 10 år og afhænder denne inden det fyldte 65. år, kan indskyde salgssummen på en pensionsordning med løbende udbetaling, dvs. ratepension eller livrenter med fuld fradragsret.

Forslagene medvirker til at skabe bedre pensionsmæssige forhold for selvstændigt erhvervsdrivende, hvilket kan bidrage til at fremme generationsskifteprocessen.

Selvstændigt erhvervsdrivende kan være nødsaget til eller bedre tjent med at betale af på virksomhedens gæld i forhold til at tage pengene ud af virksomheden for at indbetale dem på en pensionsopsparing. For virksomheden kan det være af betydning, at der opbygges en højere solvensgrad, som gør virksomheden mindre følsom overfor f.eks. omsætningsnedgang og ændring i renteniveau m.v.

Herudover gælder det i højere grad end for den typiske lønmodtager, at den erhvervsdrivendes indtjening kan variere betragteligt fra år til år. Dette forhold kan bevirke, at det er vanskeligt for den erhvervsdrivende at binde sig til en fast opsparingsaftale over en længere periode, ligesom det kan være u hensigtsmæssigt, hvis virksomhedens forhold bevirker, at der er behov for den likviditet, som ejeren har bundet på en pensionsopsparing.

Set fra virksomhedens og dermed ejerens side kan der således være god mening i at spare op i virksomheden i stedet for hos en pensionsudbyder. Kravet til, at det skal kunne betale sig at spare op i virksomheden, er, at efter-skat-forrentningen i pensionsopsparingen ikke er væsentligt højere end efter de skat-skat finansieringsudgifter, der spares ved at nedbringe virksomhedens gæld.

Hvis virksomhedsejeren vælger at spare op i virksomheden i stedet for hos en pensionsudbyder, står pengene i virksomheden indtil det tidspunkt, hvor virksomheden afhændes. Ved salget frigøres opsparingen, og der udløses beskatning afhængigt af hvilke aktiver, der er tale om. Der er således i denne situation behov for at få placeret et opsparingsbeløb. Reglerne for éngangsindbetalinger til pensionsopsparing med løbende udbetaling og rateopsparing gør imidlertid, at fradraget for indbetalingen skal fordeles over 10 år med mulighed for løbende mindre opfyldningsfradrag. Denne fradragsfordeling er u hensigtsmæssig for den selvstændige, der realiserer en betydelig skattepligtig fortjeneste i forbindelse med virksomhedssalget, men som først får fradraget efterfølgende.

Aldersgrænsen for oprettelse af ratepensioner er 60 år, hvilket kan medføre, at den selvstændige er afskåret fra at oprette en ratepension.

Synspunkter imod forslagene

Det kan anføres, at når der i virksomhedsbeskatningen allerede findes gode konsoliderings- og opsparingsfaciliteter, som eksempelvis lønmodtagere ikke kan gøre brug af, er der ikke behov for, at der skal laves yderligere særregler for virksomhedsejerne, når pengene ikke længere er i virksomheden.

Herudover kan det give anledning til omgåelse, hvis det beløb, der er indbetalt med fradragsret, ikke kan beskattes i forbindelse med skatteyderens fraflytning fra Danmark. Herved kan muligheden for store éngangsindbetalinger komme til at virke som en mulighed for at slippe af med skatten af avancer m.v. Dette kan undgås med værnsregler, der bestemmer, at der skal ske efterbeskatning af indbetalingen, såfremt skatteyderen flytter fra landet inden for en årrække efter, der er foretaget en éngangsindbetaling.

Herudover bør det overvejes, om der skal være et loft over den maksimale indbetaling og depotets størrelse. Dette skal ske ud fra en overvejelse om, hvor meget pensionshensynet kan siges at berettige til.

Endvidere skal det med i betragtningerne, hvilke konsekvenser indbetaling til en pensionsopsparing kan få i forhold til modregning af andre offentlige ydelser.

i. Løbende ydelser

Der er stillet følgende forslag:

- Afskaffelse af eksisterende dobbeltbeskatning/dobbeltfradrag.
- Gældende regler erstattes af successiv beskatning og successiv dannelse af afskrivningsgrundlag i takt med, at de løbende ydelser erlægges.

Gældende ret vedrørende løbende ydelser er omtalt i afsnit 8.1. og kapitel 12

Problemet med dobbeltbeskatningen/dobbeltfradraget er søgt løst i forbindelse med finanslovsforhandlingerne for 1999, og et udkast til lovforslag har været sendt til udtalelse i Generationsskifteudvalget. Lovforslaget (L 212) er fremsat den 25. marts 1999 og vedtaget den 21. maj 1999. Med loven afskaffes den gældende dobbeltbeskatning. Alle løbende ydelser skal kapitaliseres på aftaletidspunktet. Den kapitaliserede værdi lægges til grund ved opgørelsen af afståelses- henholdsvis anskaffelsessummen og indgår dermed ved en eventuel avance- eller indkomstbeskatning samt i et eventuelt afskrivningsgrundlag. Den kapitaliserede værdi føres på en konto hos hver af parterne og nedskrives hvert år med de betalte ydelser. Sælger beskattes ikke ved modtagelsen af enkelte ydelser, før disse samlet overstiger den kapitaliserede værdi. Tilsvarende får køber heller ikke fradrag, før de betalte ydelser overstiger den kapitaliserede værdi. Løsningen er nærmere omtalt i kapitel 12.

j. Diverse skat

Nedenfor findes en række forslag, som ikke falder ind under nogen samlet kategori. Forslagene er:

- Fradrag for eventuelt efterfølgende tab på gældsbevægelse ved overdragelse af personlig virksomhed og aktier/anpartar.

Synspunkter for forslaget

Fordelen ved forslaget er, at en virksomhedssælger, der har modtaget vederlaget i form af et gældsbevægelse, vil blive stillet bedre end i dag, hvis ydelserne på gældsbevægelsen udebliver.

Fradrag for tab kan dog allerede i dag opnås ved at lade gælden være i udenlandsk mønt, eventuelt euro.

Overdrages en personlig virksomhed, og modtager sælger et gældsbevægelse som en del af vederlaget, medregnes den kontantomregnede værdi af gældsbevægelsen som en del af vederlaget ved opgørelsen af den skattepligtige avance ved afståelse af virksomheden.

I den situation, hvor køberen på grund af økonomiske vanskeligheder ikke kan betale, medfører de gældende regler, hvorefter der ikke gives fradrag for tab som følge af udeblevne afdrag, at ejeren beskattes af et beløb, som i sidste ende ikke modtages.

Synspunkter imod forslaget

Personer kan som hovedregel ikke fradrage tab på fordringer. Tab på fordringer, der er erhvervet som vederlag i næring, er dog fradragsberettigede. At der ikke er fradragsret for tab hænger sammen med, at en gevinst på det pågældende gældsbevægelse er skattefri. En regel, hvorefter efterfølgende tab gøres fradragsberettiget, vil derfor give anledning til en asymmetri. Denne begunstigende asymmetri kommer endvidere sælger til gode, og kommer derfor som udgangspunkt ikke virksomheden til gode efter generationsskiftet.

- Skattefrihed ved generationsskifte som for dødsboer.

Synspunkter til forslaget

Det er rigtigt, at det principielt er uhensigtsmæssigt, hvis reglerne om skattefritagelse er væsentlig gunstigere ved død end ved generationsskifte i levende live. En sådan forskel giver et skattemæssigt incitament til at udskyde generationsskiftet til ejerens død, selvom det af andre grunde ville være mest hensigtsmæssigt at gennemføre generationsskiftet med det samme. Dette har været et bærende argument for, at de to regelsæt blev gjort mere ensartede i forbindelse med Pinsepakken. Pinsepakkens

ændringer indebærer, at de skattemæssige incitamenter til at udskyde generationsskifte til ejerens død er blevet mindre. Eventuelle ændringer bør ske i den retning fremfor at udvide skattefritagelserne ved overdragelse i levende live.

- Ophævelse af 5 års grænsen for underskudsfræmførsel.

Synspunkter til forslaget

For selskaber og erhvervsdrivende personer gælder der en almindelig adgang til at fremføre et uudnyttet skattemæssigt underskud i 5 år. For selskaber gælder dog tillige efter ligningslovens § 15 en række begrænsninger i adgangen til at fremføre skattemæssige underskud ved akkord og gældssanering, samt ved visse skift i ejer kredsen. Efter personskattelovens § 13a gælder for personer tilsvarende begrænsninger ved akkord og gældssanering.

Indtil slutningen af 1950'erne kunne selskaber ikke fremføre skattemæssige underskud. Fremførselsadgangen var oprindeligt 2 år og blev i 1976 udvidet til 5 år. Virksomhedernes svingende indkomster over tid kan tale for en vis adgang til at fremføre skattemæssige underskud.

Forslaget om at ophæve 5 års grænsen er stillet generelt, dvs. at det omfatter alle virksomheder og ikke kun virksomheder, der har været genstand for et generationsskifte.

Reglen om, at skattemæssige underskud fortabes, hvis de ikke er udnyttet senest 5 år efter deres opståen, medfører enklere administration for virksomheder og myndigheder, fordi behovet for gennem længere tid at holde styr på og føre regnskab med udnyttelsen af skattemæssige underskud begrænses. Det er anført, at virksomheder med glæde vil påtage sig denne administration mod at få adgang til underskudsfræmførsel ud over 5 år.

Det ses ikke, at være specielt fremmende for generationsskifte af virksomheder, at den skattemæssige underskudsfræmførsel lempes. Det skal bemærkes, at hensigten med regler til smidiggørelse af generationsskifter må være, at levedygtige virksomheder bevares og videreføres. Det er ikke i overensstemmelse hermed at indføre regler, der favoriserer virksomheder, der drives med varige underskud.

- Afskaffelse af tilladelser ved skattefrie transaktioner, samt mulighed for at sælge aktier i driftsselskabet inden for 3 år efter en aktieombytning.

Gældende praksis vedrørende vilkår for tilladelser er beskrevet i afsnit 8.2.7.

Synspunkter til forslaget

Lov nr. 166 af 24. marts 1999 om objektivisering m.v. vedrører bl.a. reglerne om skattefri aktieombytning, dog ikke selve tilladelsen til skattefri aktieombytning efter aktieavancebeskatningslovens § 13, stk. 1. Loven indebærer udelukkende en omlægning af kompetencen til at meddele tilladelse. Det overvejes under lovforberedelsen at objektivere selve tilladelsesreglen, hvorefter aktieombytning kunne ske uden tilladelse, hvis ikke hovedformålet med ombytningen er skatteunddragelse. Dette begreb kan imidlertid ikke afgrænses præcist, hvorfor man i aktieombytningssituationer i givet fald alligevel ikke kunne være sikker på, at aktieombytningen ikke efterfølgende underkendes af skattemyndighederne. Derfor ville man - for en sikkerheds skyld - ofte anmode Ligningsrådet om bindende forhåndsbesked. Objektiveringen ville dermed reelt være uden virkning, idet Ligningsrådet i stedet for en tilladelse skulle afgive bindende forhåndsbesked.

- Fri afskrivningsret på købte aktiver.

Synspunkter til forslaget

De nuværende maksimumssatser for årlige afskrivninger ophæves, dvs. at der indføres adgang til også straksafskrivning af driftsmidler og fast ejendom. Forslaget vil indebære, at en køber helt frit kan placere afskrivninger i år, hvor der som følge af overskud kan opnås maksimal skattemæssig fordel.

Skattemæssige afskrivninger er grundlæggende udtryk for, at der skattemæssigt tages hensyn til aktivers økonomiske forringelse i takt med, at denne indtræder ved erhvervmæssig brug. Forbedrede

afskrivninger eller indførelse af frie straksafskrivninger er et politisk og provenumæssigt spørgsmål. Der er tale om en generel lempelse af erhvervsbeskatningen, som ikke ses specielt at lette vilkårene for generationsskifte af virksomheder.

- Bedre (faste) værdiansættelsesregler ved overdragelse til familie og medarbejdere.

Der henvises til bemærkningerne under punkt f.

k. Kollektive medarbejderfonde

SF har i en henvendelse til udvalget stillet forslag om, at man overvejer at indføre gunstige skatteregler i forbindelse med, at en gruppe medarbejdere i fællesskab bliver ejere eller medejere af den virksomhed, de arbejder i, forbindelse med et generationsskifte. Medarbejderfonde skal ifølge forslaget kunne eje virksomheden sammen med den oprindelige ejer eller sammen med institutionelle investorer. Modellen forbeholdes fondens ejerskab af selskaber, hvilket kan kræve en forudgående skattefri virksomhedsomdannelse. Der lægges dog op til, at man også bør overveje succession til medarbejdere.

Skattemæssige forhold

Omdrejningspunktet skal være, at aktierne i selskabet skal kunne sælges til medarbejderfonden med skattemæssig succession.

Fonden skal beskattes ved salg af aktierne uanset ejertiden. Der skal laves selskabsretlige regler, der sikrer, at der ikke sker beskatning, hvis der sker en skævdeling af udbytte. Det skal sikres, at uddelinger fra fonden i forbindelse med dennes opløsning bliver beskattet fuldt ud som personlig indkomst, hvis midlerne fordeles til de personer, der har været ansat i ejerperioden.

Fonds- og selskabsretlige forhold

Gældende ret

Fonde er selvstændige retssubjekter, som kan erhverve rettigheder og indgå forpligtelser i relation til deres formue. Der sondres inden for fondsretten mellem almennyttige og erhvervsdrivende fonde, hvor de almennyttige fonde er reguleret af lov om fonde og visse foreninger, der administreres af Justitsministeriet, og de erhvervsdrivende fonde er reguleret af lov om erhvervsdrivende fonde, der administreres af Erhvervsministeriet.

En fond er erhvervsdrivende, og dermed omfattet af lov om erhvervsdrivende fonde, hvis den overdrager varer, erlægger tjenesteydelser eller lignende, udøver salg eller udlejning af fast ejendom eller er moderfond for et erhvervsdrivende selskab. Fonde, der ikke er erhvervsdrivende, og fonde, hvis erhvervsdrift er af begrænset omfang eller kun udgør en begrænset del af fondens formue, er ikke omfattet af lov om erhvervsdrivende fonde, men af lov om fonde og visse foreninger.

Fastlæggelse af, om der er tale om et selvstændigt retssubjekt i form af en fond, sker på grundlag af almindelige retsgrundsætninger. De principper, der lægges til grund ved afgrænsningen af en fond som selvstændigt retssubjekt overfor andre juridiske personer, er, at:

- a. fondens formue er uigenkaldeligt udskilt fra stifters formue,
- b. rådighedsbeføjelsen er henlagt til en selvstændig ledelse,
- c. der skal være ét eller flere bestemte formål, og
- d. fonden har selv ejendomsretten til fondens formue.

Forslaget

SF har foreslået, at der skabes mulighed for at danne en fond, der styres af virksomhedens medarbejdere, og som overtager aktier i virksomheden med skattemæssig succession fra den hidtidige ejer. Der skal skabes mulighed for både hel- og delejerskab.

Der skal endvidere skabes mulighed for finansiering af fondens erhvervelse af aktierne, herunder at denne finansiering kan tilbagebetales ved hjælp af udbytte til fonden, således at der fra selskabet kan udbetales udbytte til fonden uden hensyn til udbyttebetaling til andre aktionærer.

Bemærkninger til forslaget

Anvendelse af fonde i den beskrevne konstruktion (medarbejderfonde) betyder, at disse vil blive omfattet af enten lov om erhvervsdrivende fonde eller lov om fonde og visse foreninger afhængig af, hvor stor en andel af aktierne fonden besidder i selskabet. Forslaget vil nedenfor blive kommenteret i relation til ovenstående punkter vedrørende gældende retsgrundsætninger for anvendelse af fonde. Kommentarerne vil tage udgangspunkt i lov om erhvervsdrivende fonde, men da fondsbegrebet er ens for de to fondslove, vil kommentarerne i det væsentlige også gøre sig gældende i relation til lov om fonde og visse foreninger.

a. fondens formue er uigenkaldeligt udskilt fra stifters formue

Dette krav har to led. Dels skal formuen være udskilt i forbindelse med stiftelsen, dels må den ikke senere gå tilbage f.eks. i forbindelse med ophør af fonden.

En erhvervsdrivende fond skal have en grundkapital på minimum 300.000 kr. Forslaget giver derfor problemer allerede i relation til selve stiftelsen af medarbejderfonden. Et vigtigt spørgsmål, der skal afklares - og som har betydning for fondens mulighed for bl.a. uddelinger - er, hvem der er stifter af fonden.

Hvis fonden stiftes af medarbejderne, vil disse være afskåret fra at få deres andel af "stiftelsesbeløbet" tilbage i forbindelse med fratræden i selskabet, da formuen, jf. ovenfor, ikke senere kan gå tilbage til stifterne, uanset hvordan midlerne beskattes. Dette forhold gør sig ligeledes gældende i forbindelse med opløsning af fonden.

Det er således tvivlsomt, om der i det hele taget er grundlag for at stifte den medarbejderfond, som forslaget er baseret på.

b. rådighedsbeføjelsen er henlagt til en selvstændig ledelse

Bestyrelsen er det øverste ledelsesorgan i en fond, og det er den samlede bestyrelse, der kan råde på fondens vegne. Stiftelsen af en fond kan således ikke bestemme over sin tidligere formue. Bestyrelsen er ikke på samme måde som i aktieselskaber underlagt kontrol af en forsamling af ejere, f.eks. i form af en generalforsamling, som man kender det fra aktieselskaber.

Bestyrelsen skal varetage fondens formål og skal principielt være uafhængig af stifteren. Det betyder, at hvor medarbejderne er stiftere af fonden, stilles der krav om, at mindst ét af bestyrelsesmedlemmerne skal være uafhængig af medarbejderkredsen.

Dette forhold - at medarbejderne er stiftere - kan give anledning til problemer i relation til forslaget, hvorefter fonden skal være styret af medarbejderne i den af fonden (del)ejede virksomhed.

c. der skal være ét eller flere bestemte formål

Det skal af fondens vedtægt fremgå, hvilket eller hvilke bestemte formål fonden skal opfylde i sin virksomhed, og formålene skal være konkretiserede.

I almennyttige fonde er fondsbestyrelsens vigtigste opgave at sikre opfyldelse af uddelingsformålene. I modsætning hertil er det i de erhvervsdrivende fonde det erhvervs-mæssige formål, som det er fondsbestyrelsens vigtigste opgave at sikre.

Der er ikke noget i vejen for, at en erhvervsdrivende fond alene har til formål at videreføre en bestemt virksomhed. Dette er imidlertid ikke tilfældet for så vidt angår fonde, der er omfattet af lov om fonde og visse foreninger, hvor der stilles krav om, at fonden har et eksternt formål. Fondsregistret har således afvist at registrere en fond, hvis formål alene var at besidde en post anpartar.

Det betyder, at fonden nødvendigvis må starte som majoritetsaktionær og dermed blive omfattet af lov om erhvervsdrivende fonde. Det giver dermed problemer i relation til forslagets ønske om, at modellen også skal være anvendelig ved delejerskab, hvilket også kan være som minoritetsaktionær.

d. fonden har selv ejendomsretten til fondens formue

En fond er selvejende, og der er derfor ikke en ekstern ejerkreds, der har andel i fondens formue.

Dette princip vil specielt kunne give problemer, hvor en medarbejder fratræder sin stilling i den af medarbejderfonden (del)ejede virksomhed, jf. også ad 1. Der kan derfor være et manglende incitament for medarbejderne til at være medstiftere af fonden.

Sammenfatning

Forslaget om medarbejderfonde har ikke været undergivet en særskilt drøftelse i udvalget. Det er dog vurderet, at det formål, som medarbejderfonden ifølge forslaget skal opfylde, vil give anledning til en række konflikter med den gældende fondsret. En konklusion herpå er, at fondsmodellen derfor ikke synes at være en egnet juridisk organisationsform i relation til etablering af medarbejdereje af en virksomhed. En anden er, at forslaget netop kunne give anledning til at overveje at ændre på de gældende regler.

Et alternativ til fondsmodellen kunne måske være en foreningsmodel. Fordelene ved en sådan model i stedet for fondsmodellen er bl.a., at

- der ikke stilles krav til en bestemt kapital ved stiftelse af en forening,
- foreningens vedtægter kan give medlemmerne rettigheder til foreningens formue i forbindelse med udtræden af foreningen og ved foreningens opløsning,
- foreningens vedtægter kan stille krav om, at medlemmer skal være ansat i en bestemt virksomhed,
- medlemmerne kan gives indflydelse i foreningens virke gennem deltagelse i generalforsamling og valg af ledelsesorgan, og at
- foreningens formål kan tilpasses medlemmernes interesser.

Sammenlignet med fondsmodellen vil foreningsmodellen, jf. ovenfor, således være væsentlig mere demokratisk, ligesom foreningsmodellen i vid udstrækning vil kunne løse de problemer, som gør en fondsmodel uegnet.

Foreninger, der bliver majoritetsaktionærer, vil være registreringspligtige efter lov om erhvervsdrivende virksomheder, og vil dermed være omfattet af årsregnskabslovens bestemmelser om regnskabsaflæggelse m.v.

Præferenceaktier

Aktier har som udgangspunkt lige ret i selskabet, jf. aktieselskabslovens § 17. I vedtægterne kan der dog fastsættes bestemmelse om forskellige aktieklasser og de enkelte aktieklassers særlige rettigheder, jf. aktieselskabslovens § 4, stk. 2, nr. 3, jf. § 17.

Der er således ikke noget til hinder for at opdele aktiekapitalen i klasser, hvor den ene klasse f.eks. har forlods ret til udbytte. En ret til forlods udbytte er ikke en usædvanlig bestemmelse i vedtægterne. Retten kan også udformes kumulativt. Det vil indebære, at aktieklassen tillægges ret til forlods udbytte, indtil også den del, som det ikke har været muligt at udbetale i de forudgående år, er dækket.

Udbytte kan kun uddeles i overensstemmelse med aktieselskabslovens § 110. Udbytte må ikke overstige, hvad der er forsvarligt under hensyn til selskabets og, i moderselskaber, koncernens økonomiske stilling, jf. aktieselskabslovens § 110, stk. 2. Der kan derfor ikke fastsættes bestemmelser i vedtægterne, som garanterer eller på anden måde tilsikrer en bestemt aktieklasse at modtage et fast udbytte eller fast forretning af aktiekapitalen.

2. Erhvervslovgivning

- Forslag om mulighed for etablering i selskabsform inden for yngre jordbrugerordningen

Der er indhentet følgende bemærkninger fra Fødevarerministeriet af 22. februar 1999:

"Yngre jordbrugerordningen går tilbage til 1967. Der har aldrig kunne ydes lån og/eller tilskud til etableringer, hvor et selskab erhverver en jordbrugsbedrift. Efter § 10, stk. 2-5, i den nugældende yngre

jordbrugerlov, L 397/95, kan det - efter udløbet af tilskudsperioden, dvs. efter 7 år - hvis et aktie- eller anpartsselskab erhverver og overtager et væksthushold eller planteskole, hvori lånet indestår, tillades, at lånet, såfremt nærmere angivne betingelser er opfyldt, overtages af selskabet.

I forbindelse med gennemførelsen af den gældende yngre jordbrugerordning blev det overvejet, at selskabsetableringer kunne blive omfattet af ordningen, men det besluttedes ud fra hensynet til bevarelsen af selvejet i dansk jordbrug fortsat at gøre støtten i form af lån og tilskud afhængig af etablering i personligt ejerforhold.

En rapport om yngre jordbrugerordningen fra 1994 dannede grundlag for den nugældende yngre jordbrugerordning. Fødevareministeriet agter at evaluere 1995-yngre jordbrugerordningen i løbet af 1. halvår 1999.

Ordningen kan blive ændret i lyset af Agenda 2000. Forslaget om mulighed for etablering i selskabsform vil indgå i overvejelserne i forbindelse med en eventuel ændring eller tilpasning af yngre jordbrugerordningen."

- Forslag om generel adgang til at drive virksomhed gennem holdingselskaber

Efter gældende regler er visse erhverv afskåret fra at eje deres driftsselskab igennem et holdingselskab, hvilket kan være en ulempe både risiko- og skattemæssigt. Kapitel 2 indeholder nogle betragtninger om enkelte branchers særlige forhold.

Der er indhentet følgende bemærkninger fra Fødevareministeriet af 22. februar 1999:

"I Generationssskifteudvalget har De danske Landboforeninger, Advokatrådet og Foreningen af Statsautoriserede Revisorer stillet forslag om en generel adgang til at drive virksomhed gennem holdingselskaber.

Det fremføres således, at efter gældende regler er visse erhverv afskåret fra at eje deres driftsselskab igennem et holdingselskab, hvilket kan være en ulempe både risiko- og skattemæssigt.

Efter landbrugslovens regler er et holdingselskab afskåret fra at erhverve og forpagte landbrugsejendom, men ikke fra at leje produktionsbygninger til landbrugsmæssig drift eller fra at eje en bygning til landbrugsmæssig produktion på lejet grund.

Landbrugslovens hovedregel er, at selskaber ikke kan erhverve landbrugsejendomme. En undtagelse er dog aktie- eller anpartsselskaber, hvor en person "landmanden i selskabet" personligt ejer aktier eller anparter, der udgør mindst 10 pct. af selskabskapitalen, og som repræsenterer flertallet af stemmerne i selskabet.

Landbrugsloven indeholder en lang række betingelser, såsom bopælspligt, landmandsuddannelse, maksimum antal ejede ejendomme m.v. Disse betingelser skal opfyldes af "landmanden i selskabet", bortset fra en eventuel forpligtelse til egen drift som overgår til selskabet.

Andre selskaber kan kun købe eller forpagte landbrugsejendom med tilladelse, og praksis er meget restriktiv, hvis der er tale om, at ejendommen skal anvendes landbrugsmæssigt.

Landbrugspolitik har selvejet været tilstræbt helt tilbage til landboreformerne i 1700-tallet. Der har af mange årsager ikke været noget generelt ønske om at åbne for selskabseje i dansk landbrug. Der er en historisk tradition for at opfatte selvejet som noget positivt, og det at være selvejer er ofte af betydning for landmandens sociale status."

- Forslag om, at lejelovgivning bør sikre ret til at indtræde i Erhvervslejemål

En forudsætning for, at der kan gennemføres et generationsskifte i en virksomhed, der drives fra lejede lokaler, er, at virksomhedsejeren har en lovsikret ret til at overdrage lejemålet til en ny lejer, og at denne nye lejer har en tilsvarende lovsikret ret til at forblive i lejemålet, medmindre lejeaftalen misligholdes.

Det foreslås derfor, at lejelovgivningen indrettes således, at lejere enten tillægges en generel afståelsesret eller en begrænset ret til afståelse i forbindelse med et generationsskifte. Ved generationsskifte forstås i

den forbindelse, at virksomheden overdrages til og videreføres af et familiemedlem eller af en medarbejder i virksomheden.

Erhververen bør endvidere have sikkerhed for, at udlejeren ikke efterfølgende kan opsigse lejemålet - eller er interesseret i at overtage virksomheden eller lejemålet. Det bør derfor sikres, at udlejere ikke uden saglig grund kan opsigse erhvervslejere. Hvis der er en saglig grund, skal opsigelse i givet fald kun kunne ske mod, at udlejeren betaler erstatning.

Et mere generelt formuleret forslag har været forelagt By- og Boligministeriet til kommentarer. Ministeriet har afgivet nedenstående kommentarer til forslaget:

"Skatteministeriet har den 8. februar 1999 anmodet By- og Boligministeriet om et vurderende bidrag vedrørende forslaget....

Forslaget har følgende ordlyd: "Lejelovgivningens bør sikre ret til at indtræde i Erhvervslejemål".

By- og Boligministeriet skal hertil anføre følgende:

Den gældende lejelov indeholder dels regler for den situation, hvor lejerens ønsker at overdrage sin virksomhed, dels for det tilfælde, at lejerens afgår ved døden.

En lejer, der ønsker at overdrage sin virksomhed f.eks. til en af sine ansatte, har i henhold til lejelovens § 74 a afståelsesret, medmindre lejerens ved aftale har fraskrevet sig denne mulighed. Det vil sige, at en lejer af et erhvervslejemål har ret til at lade en anden lejer inden for samme branche fortsætte lejemålet på uændrede lejevilkår, medmindre udlejeren har vægtige grunde, herunder den indtrædende lejers økonomi eller branchekendskab, til at modsætte sig dette.

Dør lejerens, har ægtefællen i henhold til lejelovens § 75, stk. 1, ret til at fortsætte lejeforholdet.

I tilfælde af, at lejerens dør uden at efterlade sig ægtefælle, har enhver af lejerens livsarvinger eller svigerbørn ifølge § 75, stk. 3, ret til at overtage lejeforholdet, medmindre udlejeren har vægtige grunde til at modsætte sig det. Det er dog en betingelse, at den pågældende har fornødent kendskab til den branche, hvori forretningen hidtil har været drevet, og ønsker selv eller sammen med sin ægtefælle at føre forretningen videre. Denne ret gælder kun for de såkaldt erhvervsbeskyttede lejeforhold, det vil sige i de tilfælde, hvor lejerens har drevet en erhvervsvirksomhed, hvis stedlige forbliven i ejendommen er af væsentlig betydning og værdi for virksomheden.

En ægtefælle har således ret til at indtræde i lejeforholdet på uændrede betingelser, mens livsarvinger og svigerbørn har ret til at overtage lejeforholdet, hvilket indebærer indgåelse af en ny lejeaftale.

By- og Boligministeren agter i 1. samling i folketingsåret 1999-2000 at fremsætte et forslag til en ny lov om leje af erhvervslokaler.

Det overvejes ved udformningen af dette lovforslag at videreføre bestemmelsen dels om en erhvervslejers ret til afståelse, dels om en ægtefælles ret til at fortsætte lejeforholdet ved lejerens død svarende til den nuværende retstilstand.

Med hensyn til livsarvinger og svigerbørn er det under overvejelse at lægge op til en udvidelse af bestemmelsen i forhold til i dag, således, at livsarvinger og svigerbørn med fornødent branchekendskab skal have ret til - i de tilfælde, hvor lejerens ikke efterlader sig ægtefælle - at fortsætte lejeforholdet, det vil sige på tilsvarende måde som en efterlevende ægtefælle skal kunne indtræde i lejeforholdet på uændrede betingelser.

Desuden overvejes forslaget udformet således, at denne ret skal gælde for alle erhvervslejeforhold, altså ikke kun for de såkaldt erhvervsbeskyttede lejemål."

3. Generationsskifteprocessen

Kapitel 2 indeholder en beskrivelse af nogle af de mere procesmæssige overvejelser, man må gøre sig i forbindelse med et generationsskifte. Forslagene på dette område er:

- Undersøgelse, der kortlægger behovene for og efterspørgslen efter information, vejledning og rådgivningsassistance.
- Udvikling og bearbejdning af metoder til at sikre, at generationsskifteparter er sikre på, at de passer sammen og vil indgå i samarbejde.
- Støtte i forhold til såvel de procesmæssige som de skatte-, afgifts-, arve-, og finansieringsmæssige forhold i form af tilskud, markedsføring og uddannelse m.v.

Undersøgelse, der kortlægger behovene for og efterspørgslen efter information, vejledning og rådgivningsassistance

For at gennemføre et vellykket generationsskifte og virksomhedsoverdragelse er det vigtigt, dels at såvel køber og sælger besidder viden og kompetence omkring tilrettelæggelsen og gennemførelsen af generationsskifte samt har adgang til den fornødne rådgivning, dels at der eksisterer et synligt og gennemskueligt marked for køb og salg af virksomheder.

Der bør derfor i samarbejde med Erhvervsfremmestyrelsen, rådgivere, erhvervsorganisationer m.fl. iværksættes en undersøgelse, der kortlægger behovene for og efterspørgslen efter information, vejledning og rådgivningsassistance til den proces, som et succesfuldt generationsskifte gennemgår, samt det eksisterende udbud af information, vejledning og rådgivning.

Målet skal bl.a. være at reducere de barrierer og problemer, som ofte besværliggør, fordyrer, udskyder og skaber hindringer for et vellykket generationsskifte, samt for såvel sælgere og købere af virksomheder at skabe et bedre overblik og indsigt i den lovgivning, regler og krav, som udgør de erhvervmæssige rammer for et generationsskifte.

Øget indsats for information, rådgivning og uddannelse i forbindelse med generationsskifte

Styrkelse af informationsindsatsen over for ejere og ledere af virksomheder, så planlægningen af et generationsskifte sker i god tid, og der dermed også er de fornødne ressourcer i virksomheden til at afhænde og overdrage virksomheden. Der er tale om at bygge videre på de aktiviteter, som bl.a. TIC har igangsat omkring informationsmøder over for virksomheder og rådgivere samt etableringen af en markedsplads for køb og salg af virksomheder. I forbindelse med en styrket informationsindsats bør indsatsen koordineres med den statslige erhvervsfremme og de (amts)kommunale aktiviteter på området, ligesom indsatsen på det indledende stadie af vejledning og rådgivning i højere grad bør være opsøgende og fokusere direkte på virksomhederne. Det foreslås derfor, at bl.a. den nuværende indsats i TIC omkring generationsskifte opprioriteres.

I den forbindelse bør der udarbejdes vejledningsmateriale, som skal medvirke til at fremme generationsskifteprocessen i virksomhederne, som skal anskueliggøre, hvordan et hensigtsmæssigt generationsskifte kan gennemføres ud fra de forskellige opstillede modeller afhængig af bl.a. størrelse, ejerskab, organisation og ledelse, samt skal opkvalificere de organisatoriske og strategiske aspekter i virksomheden, så virksomheden står bedre rustet til at gennemføre et generationsskifte og dermed blive mere "salgsmoden".

Den styrkede indsats skal også rettes mod potentielle købere og iværksættere ved bl.a. i højere grad at inddrage etableringsvejlederne, så disse mere kvalificeret kan give en indledende vejledning til købere til generationsskiftevirksomheder og henvise disse til andre kompetente rådgivere.

Samtidig bør der i efteruddannelsessystemet igangsættes aktiviteter, som belyser generationsskifte ud fra strategiske, organisatoriske, juridiske og lovmæssige, skattemæssige, kapitalmæssige, ledelsesmæssige, forretningsmæssige og værdimæssige perspektiver samt vigtigheden af et hensigtsmæssigt planlægningsforløb, herunder de forskellige forløb et generationsskifte kan tage. Bl.a. kan der på de tekniske skoler udbydes fag rettet mod medarbejdere og personer i tilknytning til virksomheden, som belyser disse problemfelter.

Synspunkter til disse forslag er indeholdt i kapitel 2.

4. Finansiering

For en beskrivelse af finansieringsmuligheder/-problemer vedrørende generationsskifte henvises til kapitel 5.

Forslagene er:

- Tilvejebringelse af risikovillig kapital til finansiering af generationsskifte.
- Indførelse af mulighed for virksomhedspant (virksomhedshypotek).
- Ønske om autoriseret markedsplads for unoterede aktier. Muligheden eksisterer allerede. Medfinanslovsaftalen for 1999 er der iværksat en forsøgsordning med tilskud til introduktion af virksomheder på autoriserede markedspladser. Der er afsat 5 mill. kr. til formålet i 1999.
- Ønske om markedsplads for handel med virksomheder. Der er allerede taget skridt i den retning med det såkaldte TIC-Marked.
- Tilvejebringelse af mere aktivt kapitalmarked igennem særligt finansieringsinstitut.
- Forbedrede muligheder for kapitalfremskaffelse.
- Oprettelse af et generationsskifteinstitut.

Synspunkter til disse forslag er indeholdt i kapitel 5, jf. dog umiddelbart nedenfor med hensyn til virksomhedspant.

Indførelse af mulighed for virksomhedspant (virksomhedshypotek)

Der bør indføres adgang til, at erhvervsvirksomheder kan pantsætte virksomhedens omsætningsaktiver og immaterielle aktiver m.m. til sikkerhed for pantsætters eller tredjemands erhvervsmæssige forpligtelser. Pantet skal kunne stilles både af personligt ejede virksomheder og af virksomheder, der drives i selskabsform. Et sådant virksomhedspant indebærer en adgang til at stille et generelt pant i visse typer af virksomhedens aktiver. Dette er en lempelse af det krav om individualisering, der gælder for håndpant og underpant, fordi der ved virksomhedspant automatisk kan ske udskillelse fra pantet som følge af regelmæssig drift, ligesom pantet automatisk omfatter aktiver, som virksomheden erhverver efter pantsætningen.

Ordninger med virksomhedspant kendes fra bl.a. Tyskland, Norge og Sverige.

Der gælder i Danmark et forbud mod generalpant og pant i tingsindgreb, som udelukker virksomhedspant.

Synspunkter for forslaget

Mulighed for virksomhedspant vil kunne lette virksomhedernes administrative byrder ved pantsætning i forbindelse med finansiering af virksomhedens drift, og vil være en effektiv og smidig form for sikkerhedsstillelse som supplement til eksisterende pantsætningsformer. Dette skyldes primært, at der kan ske sikkerhedsstillelse i en flerhed af skiftende aktiver ved en enkelt pantsætning. Virksomhedspant vil kunne være af særlig betydning for iværksættere, udviklingsvirksomheder med væsentlige bindinger i immaterielle værdier, højteknologiske virksomheder samt virksomheder med væsentlige bindinger i omsætningsaktiver, som ikke normalt finansieres af leverandører.

Synspunkter mod forslaget

Der findes i forvejen et velfungerende panteretligt system med regler om pantsætning af fast ejendom, løsøre, driftsinventar og fordringer. Et virksomhedspant kan skabe problemer i forhold til det nuværende system med leverandørkreditter, ligesom der er særlige problemer i tilfælde af pantsætters betalingsstandsning eller konkurs; det vil derfor være nødvendigt nøje at vurdere forholdet til øvrige kreditorer. Der skal ligeledes foretages en formentlig vanskelig afgrænsning af de aktiver, der kan være genstand for virksomhedspant, og afklaring af forholdet mellem denne form for pantsætning og andre rettigheder over de pågældende aktiver.

Forslaget om virksomhedspant berører regler i tinglysningsloven, gældsbrevsloven, konkursloven og retsplejeloven og vil kræve væsentlige dyberegående overvejelser.

Forbedrede muligheder for kapitalfremskaffelse

Med udgangspunkt i, at der kan være problemer med et tilstrækkeligt egenkapitalgrundlag ved opstart og overtagelse af virksomhed, er det foreslået, at der arbejdes på at skabe nye finansieringsmodeller, der kan supplere eksisterende kapitalkilder.

Der kan stilles særlige risikovillige lånefaciliteter til rådighed, hvor kapitalen er efterstillet anden fremmedkapital, og hvor tilbagebetalingen udskydes og rentetilskrivningen - udover en vis basisrente - gøres afhængig af, hvordan det går for virksomheden.

Herudover kan det overvejes at udbygge mulighederne for konvertible lånetyper, hvor lavt forrentet lånekapital efter en periode kan konverteres til ejerandele.

Endvidere kan det overvejes at skabe særlige ventureselskaber, der er målrettet mod virksomhedsopstart og overtagelse. Midlerne kan komme fra investeringsforeninger og fra institutionelle investorer. Statens rolle kan være at stille med en tabsgaranti eller der kan opereres med en præmie, der tillægges afkastet af investeringerne.

Synspunkter for forslagene

Det er vigtigt, at alle virksomheder skal have adgang til den fornødne finansiering, uanset hvilket udviklingsstrin de befinder sig på. Man bør derfor til stadighed vurdere, om der findes uhensigtsmæssigheder i markedet, der bevirker, at levedygtige virksomheder ikke kan få tilstrækkelig kapital til en fornuftig pris. Er det tilfældet kan staten med fordel spille en rolle i forbindelse med at rette op på sådanne uhensigtsmæssigheder.

Der findes allerede eksempler på, at staten har bidraget til bedre kapitalfremskaffelsesmuligheder. Eksempelvis tilbyder Mezzanin Kapital A/S lån, som er efterstillet almindelig fremmedkapital. Lånene forrentes i takt med virksomhedens resultat. Ligeledes kan udviklingselskaberne spille en rolle i mindre, innovative virksomheder.

Synspunkter imod forslagene

Der kan argumenteres for, at indgreb i markedernes funktion skaber forvridninger. Hvis der tilføres offentlige midler, vil finansieringen heraf skabe yderligere forvridninger i markederne.

Spørgsmålet er, om der er behov for offentlig medvirken, eller om markedet selv kan løse opgaven.

Svaret på dette spørgsmål kræver en række overvejelser. Det skal for det første vurderes, om der overhovedet er et problem. Hvis svaret er bekræftende, skal det vurderes, om problemet er af en sådan karakter, at det offentlige med fordel kan gå ind og afhjælpe problemet. Først herefter er det hensigtsmæssigt at vurdere konkrete forslag. Der er ikke i Generationsskifteudvalget foretaget de nødvendige analyser, der gør det muligt at konkludere, at der er behov for de foreslåede kapitalfremskaffelsesmuligheder, og om de foreslåede løsninger i givet fald er de mest velegnede.

Oprettelse af et generationsskifteinstitut eller særligt finansieringsinstitut.

Det er foreslået, at der oprettes et særligt generationsskifteinstitut, med en dertil hørende informationsbørs.

Målet med instituttet er at overkomme to centrale generationsskifteproblemstillinger nemlig at matche sælgere og købere og at finansiere overtagelsen.

Informationsbørsen skal være en landsdækkende database, hvor mindre selskaber og personligt drevne virksomheder, der er til salg, kan matches med potentielle købere. Der findes allerede databaser, som kun retter sig mod selskaber af en vis størrelse, ligesom der findes regionale tiltag på området.

Lokale erhvervschefer og -råd, revisorer og virksomhedsmæglere kan fungere som forbindelsesled til informationsbørsen.

Selve generationsskifteinstitutet foreslås - fortrinsvis gennem sikkerhedsstillelse for lån - at skulle medvirke til at sikre finansieringen af generationsskiftet.

Instituttets midler foreslås at kunne komme fra institutionelle investorer.

Statens rolle er ifølge forslaget at stille med en tabsgaranti på 50 pct.

Det kan også overvejes, om der i stedet for et decideret generationsskifteinstitut skal være tale om et særligt finansieringsinstitut, der kan indskyde ansvarlig kapital eller stille lånegarantier både i forbindelse med opstart af virksomhed og i forbindelse med generationsskifte.

Uanset om der er tale om et generelt lånegaranti-institut eller et særligt generationsskifteinstitut, kan der stilles krav til den nye ejer af virksomheden, herunder krav til forretningsplan og til lederuddannelse.

Synspunkter for forslaget

Som allerede nævnt er det vigtigt, at virksomheder har mulighed for at få den fornødne kapital.

Regeringen er i den forbindelse i gang med at overveje forskellige modeller for en lånegarantiordning, hvor der på baggrund af objektive kriterier og konkrete kreditvurderinger af de enkelte investeringsprojekter, kan ydes lånegarantier til mindre virksomheder. Udenlandske erfaringer peger på, at offentlige initiativer kan medvirke til at opdyrke markeder for garantier på langfristede lån til mindre virksomheder, som har vanskeligt ved at stille sikkerhed for lånene.

Erhvervsministeriet overvejer p.t. Informationsbørsens fremtid. Det kan endvidere overvejes, om TIC-match i større grad kan medvirke til at dække behovet for et mødested for mindre virksomheder og potentielle investorer.

Synspunkter imod forslaget

Også i forbindelse med en lånegarantiordning er det vigtigt at analysere problemet og behovet for en ordning. Det skal sikres, at en eventuel løsning bliver målrettet mod problemet.

Der er ikke foretaget de fornødne analyser i Generationsskifteudvalget.

Der kan i den forbindelse argumenteres for, at markedet selv bør kunne løse finansieringsopgaven i forbindelse med generationsskifter, da der er tale om eksisterende virksomheder, som er kendt på markedet. Hermed sagt, at det ikke er givet, at det er i forbindelse med generationsskifter, at der er størst behov for en lånegarantiordning med offentlig medvirken.

Det er endvidere vigtigt at sikre, at en eventuel lånegarantiordning passer ind i det øvrige kapitalmarked og de muligheder der allerede eksisterer. Herved undgår man umiddelbart, at en ordning kommer til at skabe forvriddinger på markedet, herunder i forhold til private aktører.

5. Klippe-kortsordning

- For at lette processen for virksomheder, der skal tilrettelægge og gennemføre et generationsskifte, foreslås det, at der etableres en tilskudsordning i form af en klippekortsordning, der giver virksomheden ret til rådgivning samt kursus- og seminardeltagelse.

Synspunkter for forslaget

Formålet med ordningen skal være at styrke virksomhedens/ejerens kompetence til at gennemføre generationsskiftet. Ordningen skal øge opmærksomheden på selve processen og de mange muligheder og udfordringer, som den indeholder. Målet kunne være at få fremrykket det tidspunkt, hvor virksomheden går i gang med generationsskifteprocessen samt at få målrettet og optimeret processen.

Beløbsgrænsen kunne sættes til 50.000 kr. og et vist niveau af selvfinansiering kunne overvejes. Ligeledes kunne ordningen være skatte- og momsfri.

Berettigede skal være både virksomheder, der drives personligt, og selskaber. Det skal være en betingelse, at virksomheden som minimum i 5 år har udgjort indehavers/hovedaktionærs hovederhverv, og at indehaveren/hovedaktionæren trækker sig tilbage for at gå på pension.

Synspunkter imod forslaget

Det skal hertil bemærkes, at det generelt ikke er ønskeligt at etablere tilskudsordninger til virksomhederne. Det er væsentligere at etablere bedre erhvervs klima og rammebetingelser. Der har tidligere været en klippekortsordning for iværksættere, der blev afskaffet, fordi den ikke blev brugt.

Klippekortordning til rådgivning hos advokater, revisorer m.fl. er indirekte støtte til disse virksomheder. Det er ikke godtgjort, at omkostninger til rådgivning i forbindelse med generationsskifte er en reel barriere for veletablerede virksomheder. Er det tilfældet, er det nærliggende at antage, at de pågældende virksomheder ikke er egnede til generationsskifte.

Det er væsentligt at have for øje, at det reelle problem snarere er manglende opmærksomhed på, at generationsskifte skal forberedes i god tid. Endvidere anfører 44 pct. af efterlønsmodtagerne i den i kapitel 4 beskrevne ASE-undersøgelse, at den største barriere var at finde en egnet køber. Det vil derfor have større effekt at koncentrere indsatsen på de initiativer, der er igangsat i TIC regi, med henblik på matching af købere og sælgere til virksomheder. Det er hensigten at udvide dette arbejde til virksomheder inden for handel og service.

Bilag 2 Undersøgelse fra Danmarks Statistik om generationsskifter i Danmark

Generationsskifter i Danmark

Danmarks Statistik har i samarbejde med Skatteministeriet og Told og Skattestyrelsen, udarbejdet et datamateriale til belysning af generationsskifter i Danmark. I nærværende notat præsenteres dette materiale.

Datamaterialet er dannet ved en sammenkøring af en række stamregistre i Danmarks Statistik, suppleret med oplysninger om nyindtrådte hovedaktionærer (dominerende aktionærer) i aktie- og anpartsselskaber fra Told og Skattestyrelsen. Registerne i Danmarks Statistik og oplysningerne fra Told og Skattestyrelsen er relateret til året 1996.

Notatet består af 3 kapitler. I kapitel 1 beskrives virksomhedsstrukturen i Danmark generelt. Baggrunden for kapitlet er Firmastatistikken 1995, der indeholder økonomiske- og beskæftigelsesmæssige oplysninger om samtlige danske virksomheder i de private byerhverv, der var aktive i løbet af 1995. Virksomhederne beskrives med hensyn til ejerform, branche, og antal ansatte. Endvidere fordeles enkeltmandsfirmaerne efter ejerens alder.

I kapitel 2 beskrives de virksomheder, der ophørte i 1995. Et ophør er defineret ved, at virksomheden er afmeldt i Erhvervsregistret i 1995, var i aktivitet i 1994 og ikke er solgt eller på anden måde videreført. Som i kapitel 1 beskrives de ophørte virksomheder med hensyn til ejerform, branche og størrelse, målt ved antal ansatte. De ophørte enkeltmandsfirmaer fordeles endvidere efter ejerens alder.

Kapitel 3 er notatets centrale kapitel og omhandler virksomheder, der er videreført fra 1995 til 1996. Datagrundlaget for dette kapitel er følgende stamregistre i Danmarks Statistik:

- Nye virksomheder
- Befolkningsstatusregistret
- IDA

Udgangspunktet er grundregistret til statistikken om nye virksomheder. I dette register indgår årets totale antal nyregistreringer i Erhvervsregistret (antal nyregistrerede SE nr. i det pågældende år). Disse enheder inddeles i en række kategorier, hvoraf den ene er "videreførelse af eksisterende virksomhed". Det er denne gruppe der er i fokus i forhold til generationsskifter.

De videreførelser, der indgår i ovennævnte register, er identificeret ved, at virksomheden ændrer registreringsnummer fra 1995 til 1996. Dette sker ved overtagelser af eksisterende enkeltmandsfirmaer, ved omdannelser af personligt ejede virksomheder til selskabsform og ved ind- eller udtræden af personligt ansvarlige indehavere i interessentskaber. Registret indeholder derfor ikke videreførelser, hvor en hovedaktionær (dominerende aktionær) ind- eller udtræder i et aktie- eller anpartsselskab. Skatteministeriet, Told og Skattestyrelsen og Danmarks Statistik har vurderet, at denne type videreførelser er væsentlige i forhold til generationsskifter. Registret er derfor suppleret med oplysninger fra Told og Skattestyrelsen om nyindtrådte hovedaktionærer (dominerende aktionærer) i aktie- og anpartsselskaber i 1996.

Med ovennævnte datagrundlag er det muligt at finde såvel de "nye" som de "gamle" ejere og hovedaktionærer (dominerende aktionærer) i de videreførte virksomheder. Fra Befolkningsstatusregistret er der derefter tilføjet forældrehenvisninger på de "nye" ejere, hvorved generationsskifterne i de videreførte virksomheder kan identificeres. Der er endvidere tilføjet oplysninger fra IDA om den "nye" ejers tidligere arbejdssted og anciennitet på arbejdsstedet. Det er derved muligt at opgøre, hvor stor en del af de videreførte virksomheder, der overtages af en tidligere ansat og i hvor mange år personen havde været ansat i virksomheden inden overtagelsen.

På baggrund af dette datamateriale beskrives de videreførte virksomheder med hensyn til ejerform, "ny" og "gammel" ejers alder, branche og type af videreførelse, opdelt efter "Generationsskifte", "Overtagelse af ansat" og "Andet". Endvidere opgøres overtagelserne af tidligere ansatte efter den ansattes anciennitet i virksomheden. Endelig opgøres beskæftigelsen i de forskellige typer af videreførelser.

Det skal understreges, at notatet ikke er baseret på et egentligt statistisk datamateriale, da der er tale om et datamateriale, der anvendes ad hoc til denne opgave. Kapitel 2 og 3 er således ikke totaldækkende. Det er dog Danmarks Statistiks vurdering, at materialet er af en kvalitet og et omfang, der kan belyse problemstillingen vedrørende generationsskifter.

Kapitel 1. Virksomhedsstrukturen generelt

Datagrundlaget til denne del af analysen er "Firmastatistikken 1995". Denne statistik indeholder økonomiske og beskæftigelsesmæssige oplysninger om samtlige momspligtige danske virksomheder inden for de private byerhverv. Året 1995 er valgt af hensyn til sammenligneligheden med de følgende kapitler, der omhandler antallet af ophørte virksomheder fra 1995 til 1996 og antallet af videreførte virksomheder fra 1995 til 1996.

Virksomhederne opgøres efter branche, ejerform og størrelse, målt ved antal ansatte. Set i forhold til generationsskifteproblematikken er det kun virksomheder med en vis aktivitet, der er interessante. Det er derfor valgt at afgrænse Firmastatistikken til virksomheder, hvor der er mindst én beskæftiget i november, evt. ejeren selv. Det er endvidere en betingelse, at omsætningen er tilstrækkelig til, at mindst én person kan formodes at opretholde en rimelig indtjening fra virksomheden. Grænsen er sat til en omsætning på 250.000 kr.

Branche og ejerform

Over halvdelen af virksomhederne i Danmark er drevet som enkeltmandsfirmaer, nemlig ca. 60 pct., mens ca. 6 pct. er interessent-selskaber og ca. 33 pct. er organiseret som aktie- eller anpartsselskaber. Denne fordeling varierer dog en del mellem forskellige brancher. Således er ca. 56 pct. af virksomhederne inden for engroshandel og ca. 53 pct. inden for industri, organiseret som aktie- eller anpartsselskaber. Modsat er under 20 pct. af virksomhederne inden for detailhandel og hotel og restauration organiseret på denne måde. Disse brancher er domineret af enkeltmandsfirmaer, med omkring 74 pct. af samtlige virksomheder i begge brancher.

Der er ligeledes forskel på branchefordelingen mellem de forskellige typer af virksomheder. Enkeltmandsfirmaerne findes fortrinsvis inden for detailhandel og bygge og anlæg, hhv. ca. 22 pct. og ca. 17 pct., interessentskaberne findes inden for forretningsservice og detailhandel mens aktie- og anpartsselskaberne er koncentreret inden for industri og engroshandel.

Tabel 1.1. Firmastatistikken 1995. Antal firmaer fordelt efter branche og ejerform

	EF	I/S	A/S og Aps	Øvrige	I alt
Industri mv.	6.926	775	8.760	166	16.627
Bygge- og anlægsvirksomhed	11.590	675	6.083	49	18.397
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	31.970	3.029	14.876	574	50.449
Heraf					
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	5.224	451	7.712	366	13.753
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	14.807	1.300	3.934	105	20.146
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv	6.437	874	1.222	77	8.610
Transportvirks., post og telekommunikation	4.807	385	1.905	197	7.294
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	9.725	1.353	6.068	151	17.297

Offentlige og personlige tjenesteydelser	3.476	450	450	14	4.390
I alt	68.494	6.667	38.142	1.151	114.454
Rækkeprocent					
Industri mv.	41,7	4,7	52,7	1,0	100,0
Bygge- og anlægsvirksomhed	63,0	3,7	33,1	0,3	100,0
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	63,4	6,0	29,5	1,1	100,0
Heraf					
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	38,0	3,3	56,1	2,7	100,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	73,5	6,5	19,5	0,5	100,0
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	74,8	10,2	14,2	0,9	100,0
Transportvirks., post og telekommunikation	65,9	5,3	26,1	2,7	100,0
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	56,2	7,8	35,1	0,9	100,0
Offentlige og personlige tjenesteydelser	79,2	10,3	10,3	0,3	100,0
I alt	59,8	5,8	33,3	1,0	100,0
Søjleprocent					
Industri mv.	10,1	11,6	23,0	14,4	14,5
Bygge- og anlægsvirksomhed	16,9	10,1	15,9	4,3	16,1
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv	46,7	45,4	39,0	49,9	44,1
Heraf					
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	7,6	6,8	20,2	31,8	12,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	21,6	19,5	10,3	9,1	17,6
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	9,4	13,1	3,2	6,7	7,5
Transportvirks., post og telekommunikation	7,0	5,8	5,0	17,1	6,4
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	14,2	20,3	15,9	13,1	15,1
Offentlige og personlige tjenesteydelser	5,1	6,7	1,2	1,2	3,8
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Størrelsen af virksomhederne er opgjort efter det gennemsnitlige antal fuldtidsansatte i tabel 1.2. Det fremgår, at aktie- og anpartsselskaberne er klart større end såvel enkeltmandsfirmaerne som interessentskaberne. I gennemsnit er der 21 fuldtidsansatte i aktie- og anpartsselskaberne, mod kun 2 i enkeltmandsfirmaerne og 5 i interessentskaberne.

Det er specielt inden for industri, at de store aktie- og anpartsselskaber findes, med over 41 fuldtidsansatte pr. virksomhed i gennemsnit. De største enkeltmandsfirmaer ligger ligeledes i industri, med gennemsnitligt 3 fuldtidsansatte. De største interessentskaber findes inden for forretningsservice, hvor der i gennemsnit er beskæftiget 9 fuldtidsansatte pr. virksomhed.

Tabel 1.2. Firmastatistikken 1995. Antal fuldtidsansatte pr. virksomhed fordelt efter branche og ejerform

	EF	I/S	A/S og Aps	Øvrige	I alt
Industri mv	2,5	5,7	41,1	169,0	24,7
Bygge- og anlægsvirksomhed	2,0	6,9	15,1	6,4	6,5
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	1,7	2,6	14,6	44,8	6,0
Heraf					
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	1,2	2,5	14,8	21,0	9,4
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	1,7	2,4	15,2	160,9	5,2
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	1,8	2,5	12,3	11,9	3,5
Transportvirks., post og telekommunikation	1,6	3,9	19,8	12,8	6,8
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	1,0	9,0	12,3	16,0	5,7
Offentlige og personlige tjenesteydelser	1,3	3,1	13,0	14,4	2,7
I alt	1,7	4,8	20,6	51,4	8,7

Det er ikke muligt på det foreliggende grundlag direkte at opgøre virksomhedernes alder, men resultaterne i tabel 1.1. og tabel 1.2. indikerer en sammenhæng mellem branche, organisationsform og virksomhedens alder. Da beskæftigelsen i nye virksomheder generelt er lav må det formodes, at aktie- og anpartsselskaberne er virksomheder, der har eksisteret en del år. Brancherne industri og engroshandel er derfor karakteriseret ved en del ældre virksomheder, i forhold til inden for fx hotel og restaurations virksomhed.

I modsætning til virksomhedens alder, kendes ejerens alder i de virksomheder der drives som enkeltmandsfirmaer. I tabel 1.3 nedenfor er enkeltmands firmaerne opgjort efter branche og ejerens alder.

Næsten hver tredje ejer af et enkeltmandsfirma er mellem 40 og 49 år gammel, mens kun ca. 7 pct. af ejerne er under 30 år gamle.

Set i forhold til generationsskifteproblematikken er det de ældste ejere, der er interessante, da det er denne gruppe der må formodes at stå overfor en overdragelse af virksomheden. Inden for engroshandel er næsten 50 pct. af ejerne over 50 år gamle og ca. 17 pct. er over 60 år gamle. Der er ligeledes relativt

mange ældre ejere inden for industri, hvor ca. 45 pct. af ejerne er over 50 år. Detailhandel er den sidste branche, der er karakteriseret ved en relativt stor andel af ældre, da ca. 43 pct. af ejerne er over 50 år.

Table 1.3. Firmastatistikken 1995. Antal enkeltmandsfirmaer fordelt efter branche og ejerens alder

	< 30	30-39	40-49	50-59	60 (+)	I alt
Industri mv.	373	1.391	2.067	2.139	955	6.925
Bygge- og anlægsvirksomhed	588	2.291	4.102	3.520	1.088	11.589
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	2.464	6.965	9.743	9.145	3.647	31.964
Heraf						
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	283	994	1.441	1.603	899	5.220
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	1.252	2.886	4.347	4.403	1.917	14.805
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	594	1.772	2.067	1.553	451	6.437
Transportvirks., post og telekommunikation	394	1.158	1.468	1.305	481	4.806
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	579	2.308	3.240	2.680	915	9.722
Offentlige og personlige tjenesteydelser	386	932	1.048	897	213	3.476
I alt	4.784	15.045	21.668	19.686	7.299	68.482
Industri mv.	5,4	20,1	29,8	30,9	13,8	100,0
Bygge- og anlægsvirksomhed	5,1	19,8	35,4	30,4	9,4	100,0
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv	7,7	21,8	30,5	28,6	11,4	100,0
Heraf						
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	5,4	19,0	27,6	30,7	17,2	100,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	8,5	19,5	29,4	29,7	12,9	100,0
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	9,2	27,5	32,1	24,1	7,0	100,0
Transportvirks., post og telekommunikation	8,2	24,1	30,5	27,2	10,0	100,0
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	6,0	23,7	33,3	27,6	9,4	100,0
Offentlige og personlige tjenesteydelser	11,1	26,8	30,1	25,8	6,1	100,0
I alt	7,0	22,0	31,6	28,7	10,7	100,0

Der blev i forbindelse med tabel 1.1. og tabel 1.2. argumenteret for, at aktie- og anpartsselskaber generelt er ældre virksomheder, da beskæftigelsen i disse er klart højere end i enkeltmandsfirmaerne og interessentskaberne. Det blev endvidere vist, at aktie- og anpartsselskaberne er koncentreret inden for industri og engroshandel. Hvis det antages, at ejerens alder afspejler virksomhedens alder, findes de ældste enkeltmandsfirmaer ligeledes inden for industri og engroshandel.

Det er endvidere blevet undersøgt, om der er sammenhæng mellem ejerens alder og virksomhedens størrelse, målt ved antal fuldtidsansatte, jf. tabel 1.4. Det gennemsnitlige antal fuldtidsansatte stiger, jo ældre ejeren er, indtil ejeren er mellem 50 og 59 år gammel, derefter falder beskæftigelsen. Dette mønster genfindes inden for de fleste brancher, med undtagelse af bygge og anlægsvirksomhed, engroshandel og forretningsservice, hvor der i gennemsnit er flest ansatte i virksomheder, hvor ejeren er mellem 40 og 49 år gammel.

Tabel 1.4. Firmastatistikken 1995. Antal fuldtidsansatte i enkeltmandsfirmaer fordelt efter branche og ejerens alder

	< 30	30-39	40-49	50-59	60 (+)	I alt
Industri mv.	2,20	2,49	2,55	2,73	2,07	2,51
Bygge- og anlægsvirksomhed	0,98	1,63	2,32	2,11	1,97	2,02
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	0,77	1,36	1,84	2,02	1,83	1,71
Heraf						
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	0,69	1,06	1,54	1,29	1,01	1,23
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	0,75	1,24	1,77	2,15	2,15	1,74
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	0,85	1,66	2,00	2,02	1,97	1,80
Transportvirks., post og telekommunikation	0,55	1,23	1,72	2,08	1,96	1,63
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	0,75	0,90	1,08	1,06	0,90	0,99
Offentlige og personlige tjenesteydelser	1,00	1,36	1,34	1,39	1,16	1,31
I alt	0,91	1,42	1,86	1,96	1,76	1,71

Sammenfatning

I dette kapitel er virksomhedsstrukturen generelt beskrevet. Fordelingen af virksomhederne efter branche og ejerform viser, at der er relativt flest enkeltmandsfirmaer inden for detailhandel og hotel og restauration, mens aktie- og anpartsselskaberne er koncentreret inden for industri og engroshandel.

Aktie- og anpartsselskaberne er klart større end enkeltmandsfirmaerne og interessentskaberne, målt ved antallet af fuldtidsansatte, specielt inden for industri. Anvendes virksomhedernes størrelse som et udtryk for virksomhedens alder, er aktie- og anpartsselskaberne derfor generelt ældre end enkeltmandsfirmaerne og interessentskaberne. Under forudsætning af denne antagelse, er aktie- og anpartsselskaberne inden for industri og engroshandel endvidere generelt ældre end inden for eksempelvis hotel og restauration.

Fordelingen af enkeltmandsfirmaerne efter ejerens alder viser, at der er relativt flest ejere over 60 år inden for industri, engroshandel og detailhandel. Antages det, at ejerens alder afspejler virksomhedens alder, findes de ældste enkeltmandsfirmaer således i disse brancher. En opgørelse af det gennemsnitlige

antal fuldtidsansatte i enkeltmandsfirmaerne viste ingen klar sammenhæng mellem antal ansatte og ejerens alder.

Det er ikke muligt på baggrund af ovenstående at give en egentlig vurdering af det potentielle antal generationsskifter i Danmark, men resultaterne indikerer, at der er relativt flest generationsskifter inden for industri og engroshandel og specielt i aktie- og anpartsselskaberne.

Kapitel 2. Ophørte virksomheder

I dette kapitel beskrives virksomheder, der ophører fra 1995 til 1996 med hensyn til branche, ejerform og antal fuldtidsansatte. Endvidere fordeles de ophørte enkeltmandsfirmaer efter ejerens alder.

Datagrundlag

Datagrundlaget til denne del af opgaven er virksomheder, der er blevet afmeldt i løbet af 1995. Dette år er valgt, da disse virksomheder alternativt kunne være videreført til 1996.

Der blev i 1995 afmeldt i alt ca. 38.000 virksomheder. Af hensyn til sammenligneligheden med Firmastatistikken er datagrundlaget begrænset til afmeldte virksomheder i de momspligtige byerhverv. Endvidere er administrative registreringer sorteret fra. Det drejer sig om enheder, der ændrer registreringsmåde hos Told og Skattestyrelsen. I de fleste tilfælde er der tale om delregistreringer af igangværende aktiviteter. Disse afgrænsninger reducerer antallet af afmeldte virksomheder til ca. 22.000.

Da formålet er at beskrive virksomheder, der reelt er ophørt, er virksomheder, der ved afmeldelsen har angivet en ny ejer, ligeledes sorteret fra. Endvidere er virksomheder, hvor der på samme telefonnummer og inden for samme branche er startet en ny virksomhed i 1995 sorteret fra. Dette reducerer datagrundlaget til ca. 18.000 virksomheder.

Den sidste betingelse for at virksomheden indgår i datagrundlaget er, at virksomheden udøvede en reel aktivitet inden afmeldelsen. Datagrundlaget er derfor begrænset til virksomheder, der havde mindst én beskæftiget ultimo november 1994, evt. ejeren selv, og en omsætning på mindst 250.000 kr. Det endelige datagrundlag består derefter af 3.578 virksomheder.

Branche og ejerform

I tabel 2.1. er de ophørte virksomheder opgjort efter branche og ejerform. Det fremgår, at ca. 66 pct. af de ophørte virksomheder var enkeltmandsfirmaer, ca. 8 pct. var interessentskaber og ca. 25 pct. var aktie- og anpartsselskaber. Der er derfor relativt flere ophørte enkeltmandsfirmaer og interessentskaber end blandt virksomhederne generelt, jf. tabel 1.1. og tabel 2.1.

Søjleprocenten i tabel 2.1. viser, at der er relativt flest ophørte enkeltmandsfirmaer inden for detailhandel, nemlig ca. 31 pct. Generelt er der også relativt flest enkeltmandsfirmaer inden for detailhandel, jf. tabel 1.1. Andelen af samtlige enkeltmandsfirmaer inden for detailhandel er dog kun ca. 22 pct. En sammenligning af branchefordelingen blandt de ophørte interessentskaber med den generelle branchefordeling viser, at der er relativt mange ophørte interessentskaber inden for hotel og restauration. Det samme gør sig gældende blandt aktie- og anpartsselskaberne.

Tabel 2.1. Ophørte virksomheder opgjort efter branche og ejerform

	EF	I/S	A/S og Aps	Øvrige	I alt
Industri mv	180	31	164	2	377
Bygge- og anlægsvirksomhed	308	26	162	10	506
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	1.342	158	352	32	1.884
Heraf					
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	199	26	166	15	406
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	726	63	101	9	899
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	301	61	57	7	426
Transportvirks., post og telekommunikation	191	13	61	5	270
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	269	37	130	4	440
Offentlige og personlige tjenesteydelser	74	13	10	2	99
Uoplyst erhverv	1	0	1	0	2
I alt	2.365	278	880	55	3.578
Rækkeprocent					
Industri mv.	47,7	8,2	43,5	0,5	100,0
Bygge- og anlægsvirksomhed	60,9	5,1	32,0	2,0	100,0
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	71,2	8,4	18,7	1,7	100,0
Heraf					
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	49,0	6,4	40,9	3,7	100,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	80,8	7,0	11,2	1,0	100,0
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	70,7	14,3	13,4	1,6	100,0
Transportvirks., post og telekommunikation	70,7	4,8	22,6	1,9	100,0
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	61,1	8,4	29,5	0,9	100,0
Offentlige og personlige tjenesteydelser	74,7	13,1	10,1	2,0	100,0
Uoplyst erhverv	50,0	0,0	50,0	0,0	100,0

I alt	66,1	7,8	24,6	1,5	100,0
Søjleprocent					
Industri mv.	7,6	11,2	18,6	3,6	10,5
Bygge- og anlægsvirksomhed	13,0	9,4	18,4	18,2	14,1
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv	56,7	56,8	40,0	58,2	52,7
Heraf					
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	8,4	9,4	18,9	27,3	11,3
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	30,7	22,7	11,5	16,4	25,1
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	12,7	21,9	6,5	12,7	11,9
Transportvirks., post og telekommunikation	8,1	4,7	6,9	9,1	7,5
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	11,4	13,3	14,8	7,3	12,3
Offentlige og personlige tjenesteydelser	3,1	4,7	1,1	3,6	2,8
Uoplyst erhverv	0,0	0,0	0,1	0,0	0,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Beskæftigelsen i de ophørte virksomheder

I kapitel 1 blev det gennemsnitlige antal fuldtidsansatte pr. virksomhed opgjort efter branche og ejerform. En lignende opgørelse af beskæftigelsen i de ophørte virksomheder er ikke hensigtsmæssig. Dette skyldes, at i over halvdelen af de ophørte virksomheder, var der ingen ansatte i året inden virksomheden ophørte, jf. tabel 2.2. Dette skyldes sandsynligvis, at virksomhedens aktiviteter gradvist ophører over en periode op til afmeldingen.

Lidt over en tredjedel af de ophørte virksomheder havde mellem 1 og 4 fuldtidsansatte i året inden ophøret og godt 10 pct. havde 5 eller flere fuldtidsansatte. Specielt inden for industri er der en del ophørte virksomheder med ansatte, da ca. 37 pct. havde mellem 1 og 4 fuldtidsansatte og ca. 30 pct. havde 5 eller flere. Der er ligeledes en del ophørte virksomheder med ansatte inden for bygge og anlæg og engroshandel.

Tabel 2.2. Ophørte virksomheder opgjort efter branche og størrelse, målt ved antal fuldtidsansatte

	0 ansatte	1-4 ansatte	5 (+) ansatte	I alt
Industri mv.	124	140	113	377
Bygge- og anlægsvirksomhed	203	216	87	506
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	1.026	718	140	1.884
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	181	167	58	406
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	550	306	43	899
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	208	188	30	426
Transportvirks., post og telekommunikation	161	87	22	270
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	252	155	33	440
Offentlige og personlige tjenesteydelser	49	43	7	99
Uoplyst erhverv	1	1	0	2
I alt	1.816	1.360	402	3.578
Industri mv.	32,9	37,1	30,0	100,0
Bygge- og anlægsvirksomhed	40,1	42,7	17,2	100,0
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	54,5	38,1	7,4	100,0
Heraf				
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	44,6	41,1	14,3	100,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	61,2	34,0	4,8	100,0
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	48,8	44,1	7,0	100,0
Transportvirks., post og telekommunikation	59,6	32,2	8,1	100,0
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	57,3	35,2	7,5	100,0
Offentlige og personlige tjenesteydelser	49,5	43,4	7,1	100,0
Uoplyst erhverv	50,0	50,0	0,0	100,0
I alt	50,8	38,0	11,2	100,0

Der blev i kapitel 1 argumenteret for, at antallet af fuldtidsansatte i en vis grad afspejler virksomhedens alder. Resultaterne i tabel 2.2. indikerer, at de ophørte virksomheder inden for industri, bygge og anlæg og engroshandel, generelt er ældre end virksomhederne i de øvrige brancher.

Blandt samtlige virksomheder er aktie- og anpartsselskaberne klart større en enkeltmandsfirmaerne og interessentskaberne, målt ved antal fuldtids-ansatte, jf. tabel 1.2. Dette mønster genfindes i de ophørte virksomheder. Der er således ingen ansatte i ca. 67 pct. af de ophørte enkeltmandsfirmaer og i ca. 55 pct. af de ophørte interessentskaber, mens der er 5 eller flere ansatte i ca. 33 pct. af de ophørte aktie- og anpartsselskaber, jf. tabel 2.3.

Tabel 2.3. Ophørte virksomheder opgjort efter ejerform og antal fuldtidsansatte

	0 ansatte	1-4 ansatte	5 (+) ansatte	I alt
EF	1.587	691	87	2.365
I/S	153	108	17	278
A/S og Aps	64	526	290	880
Øvrige	12	35	8	55
I alt	1.816	1.360	402	3.578
Rækkeprocent				
EF	67,1	29,2	3,7	100,0
I/S	55,0	38,8	6,1	100,0
A/S og Aps	7,3	59,8	33,0	100,0
Øvrige	21,8	63,6	14,5	100,0
I alt	50,8	38,0	11,2	100,0

Ovenstående resultater kan kun indirekte relateres til generationsskifte problematikken. Det skyldes, at den nok vigtigste faktor, nemlig alderen på personerne bag virksomhederne, ikke kendes, for så vidt angår interessentselskaberne og aktie- og anpartsselskaberne. Datagrundlaget indeholder dog oplysninger om ejerne af enkeltmandsfirmaerne. For denne gruppe af virksomheder er det derfor muligt direkte at undersøge, hvorvidt ejerens alder kan have været årsagen til, at virksomheden ophører. For at belyse dette, er de ophørte enkeltmandsfirmaer fordelt efter branche og ejerens alder i tabel 2.4.

Den mest markante forskel på aldersfordelingen blandt ejerne af enkeltmandsfirmaerne generelt og aldersfordelingen blandt ejerne af de ophørte enkeltmandsfirmaer er, at en langt større andel af ejerne af de ophørte enkeltmandsfirmaer er 60 år eller mere, nemlig ca. 24 pct. mod kun ca. 11 pct. i enkeltmandsfirmaerne generelt, jf. tabel 1.3. og tabel 2.4.

Opgjort på brancher er der især mange ejere af enkeltmandsfirmaer, der er 60 år eller mere inden for industri, men også inden for bygge og anlæg og detailhandel, er der relativt mange. Derimod er der relativt få ejere inden for hotel og restauration, der er 60 år eller mere.

Vurderet alene ud fra tabel 2.4. ser det ud til, at der er en del virksomheder der ophører pga. ejerens alder inden for industri, mens der er andre årsager til, at virksomhederne inden for hotel og restauration ophører.

Tabel 2.4. Ophørte enkeltmandsfirmaer opgjort efter branche og ejerens alder

	< 30	30-39	40-49	50-59	60 (+)	I alt
Industri mv.	14	21	45	44	56	180
Bygge- og anlægsvirksomhed	15	58	75	61	99	308
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	160	278	274	307	323	1.342
Heraf						
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	20	33	44	47	55	199
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	89	137	125	173	202	726
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	43	89	80	65	24	301
Transportvirks., post og telekommunikation	29	46	39	40	37	191
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	26	52	75	64	52	269
Offentlige og personlige tjenesteydelser	10	26	16	14	8	74
Uoplyst erhverv	0	0	1	0	0	1
I alt	254	481	525	530	575	2.365
Industri mv	7,8	11,7	25,0	24,4	31,1	100,0
Bygge- og anlægsvirksomhed	4,9	18,8	24,4	19,8	32,1	100,0
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	11,9	20,7	20,4	22,9	24,1	100,0
Heraf						
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	10,1	16,6	22,1	23,6	27,6	100,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	12,3	18,9	17,2	23,8	27,8	100,0
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	14,3	29,6	26,6	21,6	8,0	100,0
Transportvirks., post og telekommunikation	15,2	24,1	20,4	20,9	19,4	100,0
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	9,7	19,3	27,9	23,8	19,3	100,0
Offentlige og personlige tjenesteydelser	13,5	35,1	21,6	18,9	10,8	100,0
Uoplyst erhverv	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	100,0
I alt	10,7	20,3	22,2	22,4	24,3	100,0

Afslutningsvis er det blevet undersøgt, om der er sammenhæng mellem ejerens alder og virksomhedens størrelse, målt ved antal fuldtidsansatte, i de ophørte enkeltmandsfirmaer.

I kapitel 1 blev det vist, at der er en tendens til, at antallet af fuldtidsansatte stiger med ejerens alder, jf. tabel 1.4. Der er dog ikke tale om nogen entydig sammenhæng, da der i gennemsnit er flere fuldtidsansatte i enkeltmands-firmaerne, hvor ejeren er mellem 50 og 59 år gammel i forhold til i enkeltmandsfirmaerne, hvor ejeren er 60 år eller mere. Dette billede genfindes i de ophørte enkeltmandsfirmaer, jf. tabel 2.5.

Opgjort for samtlige ophørte enkeltmandsfirmaer er der ingen fuldtidsansatte i ca. 67 pct. af virksomhederne. Denne andel er stort set den samme blandt virksomhederne, hvor ejeren er mellem 30 og 39 år gammel og 60 år eller mere, mens andelen er lidt lavere blandt de virksomheder, hvor ejeren er mellem 40 og 59 år. Der er dog tale om ubetydelige forskelle. Den eneste gruppe af enkeltmandsfirmaer der afviger fra den samlede fordeling, er de ophørte enkeltmandsfirmaer, hvor ejeren er under 30 år. Her er der ingen ansatte i ca. 74 pct. af virksomhederne.

Tabel 2.5 Ophørte enkeltmandsfirmaer opgjort efter antal fuldtidsansatte og ejerens alder

	< 30	30-39	40-49	50-59	60 (+)	I alt
0 ansatte	188	326	339	342	392	1.587
1-4 ansatte	61	139	164	166	161	691
5 (+) ansatte	5	16	22	22	22	87
I alt	254	481	525	530	575	2.365
Søjleprocent						
0 ansatte	74,0	67,8	64,6	64,5	68,2	67,1
1-4 ansatte	24,0	28,9	31,2	31,3	28,0	29,2
5 (+) ansatte	2,0	3,3	4,2	4,2	3,8	3,7
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Sammenfatning

I dette kapitel er de ophørte virksomheder i 1995 beskrevet med hensyn til ejerform, branche og antal fuldtidsansatte. Endvidere er enkeltmandsfirmaerne undersøgt med hensyn til ejernes alder.

Der er relativt flere enkeltmandsfirmaer og interessentskaber der ophører, end aktie- og anpartsselskaber. Der er især mange ophørte enkeltmandsfirmaer inden for detailhandel, mens de ophørte interessentskaber og aktie- og anpartsselskaber er koncentreret inden for hotel og restauration.

En opgørelse af antallet af fuldtidsansatte viste, at der i ca. 61 pct. af de ophørte virksomheder inden for detailhandel, ikke var nogle ansatte i året inden virksomheden ophørte. Dette kan betyde, at disse virksomheder alene har været drevet som beskæftigelse for ejeren selv.

Fordelingen af de ophørte virksomheder efter antallet af fuldtidsansatte viste endvidere, at der var flest ansatte i de ophørte virksomheder inden for industri, bygge og anlæg og engroshandel. Dette tyder på, at aktiviteten i disse virksomheder har været af et omfang, der kunne begrunde en videreførelse af virksomheden.

Den nok væsentligste faktor i forhold til generationsskifteproblematikken, nemlig alderen på personerne bag virksomhederne, kendes kun for enkeltmandsfirmaerne. Set i forhold til aldersfordelingen blandt ejerne af enkeltmandsfirmaerne generelt, er der relativt mange ejere på 60 år eller mere blandt ejerne af de ophørte enkeltmandsfirmaer. Dette indikerer, at ejerens alder kan forklare, hvorfor virksomheden er ophørt. Det er specielt inden for industri og bygge og anlæg, at der er mange ejere på 60 år eller mere.

Kapitel 3. Videreførte virksomheder

Med ovenstående 2 kapitler er virksomhedsstrukturen i Danmark beskrevet med hensyn til bestanden og afgangen af virksomheder. I nedenstående kapitel undersøges de virksomheder der videreføres.

Indledningsvis beskrives datagrundlaget og videreførelse defineres for de forskellige virksomhedstyper. I afsnit 3.1. undersøges skift i ejerform ved videreførelse af eksisterende virksomhed. Datagrundlaget afgrænses til virksomheder, hvor der er fundet oplysninger om ejerne af såvel den "nye" som den "gamle" virksomhed. I afsnit 3.2. opgøres antallet af videreførte virksomheder efter ejernes alder før og efter skiftet. Denne opgørelse anvendes til at vurdere antallet af potentielle generationsskifter. De videreførte virksomheder opgøres efter typen af videreførelse i afsnit 3.3. Videreførelserne opdeles i "Generationskifter", "Overtagelse af ansat" og "Andet". I afsnit 3.4. opgøres beskæftigelsen i de videreførte virksomheder og det undersøges, om der er sammenhæng mellem beskæftigelsen i virksomhederne og hvordan virksomheden videreføres. Endelig sammenfattes kapitlet i afsnit 3.4.

Indledning

Datagrundlaget til analysen i dette kapitel er baseret på statistikregistre i Danmarks Statistik, suppleret med oplysninger fra Told og Skattestyrelsen. På baggrund af dette er videreførte virksomheder identificeret. Da personligt ejede virksomheder (enkeltmandsfirmaer, interessentskaber) og selskaber (aktie- og anpartsselskaber) behandles forskelligt administrativt, er det nødvendigt at behandle disse to virksomhedstyper separat.

Personligt ejede virksomheder

Personligt ejede virksomheder skifter registreringsnummer (SE nr.) ved et skift i ejerkredsen. Virksomheden skifter således registreringsnummer ved overtagelse af eksisterende enkeltmandsfirma, ved omdannelse af personligt ejede firmaer til selskabsform eller hvis personligt ansvarlige indehavere ind- eller udtræder af et interessentselskab.

I forbindelse med afmeldelsen af en virksomhed, kan ejeren angive en evt. ny ejer til Told & Skattestyrelsen. Denne type af videreførelser udgør ca. 55 pct. af datagrundlaget. I de tilfælde, hvor der ikke angives en ny ejer ved afmeldelsen, undersøger Danmarks Statistik, hvorvidt virksomheden er videreført. Hvis der starter en virksomhed op inden for samme branche og med samme telefonnummer som den afmeldte virksomhed, anses virksomheden for at være videreført. Denne type af videreførelse udgør ca. 32 pct. af det samlede datagrundlag.

I de tilfælde, hvor en personligt ejet virksomhed videreføres som personligt ejet, kendes såvel den nye som den gamle ejere. Ved en omdannelse af et enkeltmandsfirma eller interessentskab til et aktie- eller anpartsselskab, er der ikke umiddelbart oplysninger om de nye ejere. Datagrundlaget er derfor suppleret med oplysninger fra Told og Skattestyrelsen, jf. nedenfor.

Selskaber

Det er ikke muligt at behandle selskaberne på samme måde som de personligt ejede virksomheder, da virksomhederne ikke skifter registreringsnummer ved et skift i kredsen af hovedaktionærer (dominerende aktionærer). Told & Skattestyrelsen har derfor til denne del af opgaven leveret et datasæt, med alle nyindtrådte hovedaktionærer (dominerende aktionærer) i virksomheder drevet som aktie- og anpartsselskaber. Danmarks Statistik og Told og Skattestyrelsen har på baggrund af materialet valgt at definere et skifte alene ud fra, at der indtræder en ny person i kredsen af hovedaktionærer (dominerende aktionærer). Denne type af videreførelser udgør ca. 13 pct. af datagrundlaget.

3.1. Skift i ejerform ved videreførelse

En videreførelse af en virksomhed kan ske på flere forskellige måder, jf. ovenfor. Da det ikke er muligt inden for rammerne af denne undersøgelse, at behandle alle typer af videreførelser, afgrænses datagrundlaget i det følgende.

I tabel 3.1. nedenfor er samtlige videreførte virksomheder opgjort efter ejerformen i den "gamle" og den "nye" virksomhed. Det fremgår, at ca. 70 pct. af enkeltmandsfirmaerne videreføres som enkeltmandsfirma, ca. 13 pct. som interessentskab og ca. 18 pct. videreføres som aktie- eller anpartsselskab.

Tabel 3.1. Videreførte virksomheder opgjort efter ejerform. Gammelt firma

	EF	I/S	A/S og Aps	Øvrige	I alt
Nyt firma					
EF	1.847	477	177	50	2.551
I/S	353	45	37	10	445
A/S og Aps	468	103	752	25	1.348
Øvrige	10	2	16	23	51
I alt	2.678	627	982	108	4.395
Søjleprocent					
EF	69,0	76,1	18,0	46,3	58,0
I/S	13,2	7,2	3,8	9,3	10,1
A/S og Aps	17,5	16,4	76,6	23,1	30,7
Øvrige2	0,4	0,3	1,6	21,3	1,2
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Langt de fleste interessentskaber videreføres som enkeltmandfimaer, ca. 76 pct., mens der omvendt kun er ca. 13 pct. af enkeltmandsfirmaerne der videreføres som interessentskaber. jf. ovenfor.

Set i forhold til virksomhedsstrukturen generelt, er andelen af det samlede antal enkeltmandsfirmaer, der er videreført i 1996, nogenlunde den samme som andelen af selskaber der er videreført, nemlig hhv. ca. 4 pct. og ca. 3 pct., jf. tabel 1.1. og tabel 3.1. Andelen af interessentskaber der videreføres er langt større, nemlig ca. 9 pct. Dette viser, at der relativt hyppigt ind- eller udtræder en af de ansvarlige indehavere i virksomhederne drevet som interessentskaber.

I opgørelserne i resten af kapitlet indgår virksomheder under "Øvrige" ikke, da der er tale om en forholdsvis lille, heterogen gruppe af virksomheder. Datagrundlaget er yderligere begrænset til virksomheder, hvor samtlige ejere af såvel "nye" som "gamle" virksomheder kendes. Det betyder bl.a., at gruppen af enkeltmandsfirmaer, der videreføres som interessentskaber, ikke indgår, da datagrundlaget kun indeholder oplysninger om den ældste ejer i de nye interessentskaber.

Med disse begrænsninger består det endelige datagrundlag af 3.044 virksomheder, der er videreført fra 1995 til 1996, eller ca. 70 pct. af det oprindelige antal virksomheder. Fordelingen af disse efter "ny" og "gammel" ejerform er vist i tabel 3.2.

Tabel 3.2. Videreførte virksomheder, hvor der er fundet oplysninger om såvel ny som gammel ejer, opgjort efter ejerform. Gammelt firma

	EF	I/S	A/S og Aps	I alt
Nyt firma				
EF	1.844	474	-	2.318
A/S og Aps	135	20	571	726
I alt	1.979	494	571	3.044
Søjleprocent				
EF	93,2	96,0	-	76,1
A/S og Aps	6,8	4,0	100,0	23,9
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0

Den største reduktion sker i de tilfælde, hvor den nye virksomhed er organiseret som et aktie- eller anpartsselskab. Dette skyldes, at der kun indgår aktie- og anpartsselskaber i datagrundlaget, hvis der er indtrådt en ny hovedaktionær (dominerende) aktionær i 1996. Der indgår derfor ikke selskaber med

uforandrede ejerforhold. I de tilfælde, hvor en virksomhed videreføres som et aktie- eller anpartsselskab og der ikke findes oplysninger om det "nye" selskab, er der sandsynligvis tale om en overtagelse.

Det blev i kapitel 1 vist, at der er relativt flest enkeltmandsfirmaer og interessentskaber indenfor detailhandel og relativt flest selskaber indenfor engroshandel. I tabel 3.3. er antallet af videreførte virksomheder opgjort efter branche for at undersøge, hvorvidt denne branchefordeling genfindes blandt de videreførte virksomheder.

En stor andel af videreførelserne sker inden for detailhandel og forretningsservice. Da der generelt er relativt mange virksomheder i disse brancher, er dette ikke overraskende.

Der er ligeledes relativt mange videreførelser inden for hotel og restauration, ca. 19 pct. Set i forhold til branchefordelingen blandt virksomhederne generelt, er der tale om en stor andel, da kun 7,5 pct. af samtlige virksomheder drives inden for hotel og restauration. Det er specielt i de tilfælde, hvor et enkeltmandsfirma videreføres som et enkeltmandsfirma, at denne andel er stor, nemlig ca. 32 pct. Dette tyder på, at virksomhederne inden for hotel og restauration hyppigt skifter ejer.

Tabel 3.3. Videreførte virksomheder, opgjort efter "ny" og "gammel" ejerform og branche

	EF til EF	EF til A/S	I/S til EF	A/S til A/S	I alt
Industri mv.	6,1	12,6	8,9	13,0	8,1
Bygge- og anlægsvirksomhed	4,4	18,5	9,3	12,4	7,3
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	64,0	34,1	52,3	33,3	55,0
Heraf					
Engros- og agenturhandel	4,7	12,6	6,3	18,9	8,0
Detailh. og reparationsvirks	31,8	14,1	23,4	8,1	25,2
Hotel- og restaurationsvirk. mv.	23,8	3,7	19,4	2,1	18,1
Transportvirks., post og telekommunikation	3,9	8,9	4,0	4,7	4,3
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	15,5	22,2	18,6	25,0	18,1
Offentlige og personlige tjenesteydelser	6,2	3,0	7,0	4,6	5,9
Uoplyst erhverv	0,0	0,7	0,0	7,0	1,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

En sammenligning af tabel 3.3. og tabel 1.1. viser endvidere, at der er et relativt lavt antal videreførelser inden for bygge og anlæg og engroshandel, set i forhold til det samlede antal virksomheder i disse brancher. Der er dog relativt mange enkeltmandsfirmaer der omdannes til aktie- og anpartsselskaber i disse brancher, hhv. ca. 19 pct. og ca. 13 pct.

Afsnit 3.2. Ejernes alder

I forbindelse med generationsskifteproblematikken er alderen på den person der overdrager virksomheden en helt central størrelse. I det følgende undersøges det derfor, om aldersfordelingen blandt de tidligere ejere af de videreførte virksomheder, adskiller sig fra aldersfordelingen blandt virksomhedsejerne generelt. Da det ikke er muligt at opgøre alderen på personerne bag aktie- og anpartsselskaber generelt, sammenlignes alderen på de tidligere ejere af enkeltmandsfirmaer med alderen blandt ejerne af enkeltmandsfirmaerne generelt.

Andelen af de tidligere ejere af de videreførte enkeltmandsfirmaer, der er over 60 år, er ca. 18 pct. i forhold til 11 pct. blandt virksomhedsejerne generelt, jf. tabel 1.3. og tabel 3.4. Specielt inden for transport er der relativt mange tidligere ejere på 60 år eller mere, men også inden for forretningsservice og industri er andelen stor.

Der blev i kapitel 2 foretaget en lignende opgørelse af ejernes alder i ophørte enkeltmandsfirmaer. Sammenlignes tabel 2.4. med tabel 3.4. fremgår det, at der er relativt flere ophørte virksomheder, end videreførte virksomheder, hvor ejeren er 60 år eller mere, inden for industri, bygge- og anlæg, engroshandel og detailhandel, mens der er færre inden for de øvrige brancher.

Tabel 3.4. Videreførte virksomheder opgjort efter tidligere ejers alder og branche. Enkeltmandsfirmaer

	< 30	30-39	40-49	50-59	60 (+)	I alt
Industri mv.	7,0	16,3	25,6	26,4	24,8	100,0
Bygge- og anlægsvirksomhed	7,5	17,0	32,1	25,5	17,9	100,0
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	18,0	26,5	21,5	19,6	14,4	100,0
Heraf						
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	10,6	25,0	22,1	24,0	18,3	100,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	19,5	22,1	21,8	19,2	17,4	100,0
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	19,4	34,2	20,7	17,6	8,1	100,0
Transportvirks., post og telekommunikation	15,5	16,7	19,0	19,0	29,8	100,0
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	9,8	23,2	23,2	18,4	25,4	100,0
Offentlige og personlige tjenesteydelser	14,4	28,0	18,6	20,3	18,6	100,0
I alt	15,1	24,5	22,3	20,2	17,9	100,0

På det foreliggende grundlag er det ikke muligt at finde aldersfordelingen blandt personerne bag aktie- og anpartsselskaberne generelt. Dette er til gengæld muligt for de aktie- og anpartsselskaber, der videreføres som aktie- eller anpartsselskaber. I tabel 3.5. er ejerne af de videreførte selskaber opgjort efter branche og den ældste aktionærs alder.

Tabel 3.5. Videreførte virksomheder opgjort efter tidligere ejers alder og branche. A/S og Aps

	< 30	30-39	40-49	50-59	60 (+)	I alt
Industri mv.	1,4	8,1	18,9	36,5	35,1	100,0
Bygge- og anlægsvirksomhed	2,8	5,6	31,0	29,6	31,0	100,0
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	1,6	13,2	18,9	34,7	31,6	100,0
Heraf						
Engros- og agenturhandel	1,9	12,0	15,7	34,3	36,1	100,0
Detailh. og reparationsvirks.	2,2	10,9	23,9	34,8	28,3	100,0
Hotel- og restaurationsvirks. mv.	0,0	33,3	16,7	33,3	16,7	100,0
Transportvirks., post og telekommunikation	3,7	18,5	11,1	33,3	33,3	100,0
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	2,1	11,2	23,8	28,0	35,0	100,0
Offentlige og personlige tjenesteydelser	7,7	19,2	19,2	34,6	19,2	100,0
I alt	2,3	11,5	21,5	32,4	32,4	100,0

En sammenligning af tabel 3.4. og tabel 3.5. viser, at personerne bag de videreførte selskaber er klart ældre end ejerne af de videreførte enkeltmandsfirmaer. Dette gælder inden for alle brancher.

Ved at fordele de videreførte virksomheder efter såvel den nye som den gamle ejers alder, kan omfanget af generationsskifter i bred forstand vurderes. Defineres et generationsskifte ved, at personen der overtager en virksomhed, er mindst 10 år yngre end personen der overdrager virksomheden, kan ca. 32 pct. af videreførelserne karakteriseres som værende et generationsskifte, jf. tabel 3.6.

Tabel 3.6. Videreførte virksomheder opgjort efter ny og gammel ejers alder

	< 30 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60 (+) år	I alt
Yngste nye ejer						
Under 30 år	235	220	183	177	114	929
30-39 år	93	360	189	185	189	1.016
40-49 år	42	73	252	134	126	627
50-59 år	16	21	46	173	91	347
60 (+) år	1	6	9	15	94	125
I alt	387	680	679	684	614	3.044
Søjleprocent						
Under 30 år	60,7	32,4	27,0	25,9	18,6	30,5
30-39 år	24,0	52,9	27,8	27,0	30,8	33,4
40-49 år	10,9	10,7	37,1	19,6	20,5	20,6
50-59 år	4,1	3,1	6,8	25,3	14,8	11,4
60 (+) år	0,3	0,9	1,3	2,2	15,3	4,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Simultan procent						
Under 30 år	7,7	7,2	6,0	5,8	3,7	30,5
30-39 år	3,1	11,8	6,2	6,1	6,2	33,4
40-49 år	1,4	2,4	8,3	4,4	4,1	20,6
50-59 år	0,5	0,7	1,5	5,7	3,0	11,4
60 (+) år	0,0	0,2	0,3	0,5	3,1	4,1
I alt	12,7	22,3	22,3	22,5	20,2	100,0

Det fremgår endvidere af tabellen, at et relativt stort antal overdragelser, sker mellem ejere i samme aldersgruppe. Blandt de ejere der er 60 år eller mere, overdrages ca. 15 pct. af virksomhederne til en ny ejer, der også er 60 år eller mere. En nærmere undersøgelse af disse tilfælde viser, at en stor del af disse overdragelser sker til ægtefællen.

Hovedsigtet med nærværende notat er at belyse egentlige generationsskifter defineret ved, at en søn eller datter overtager en eksisterende virksomhed efter faderen eller moderen. Dette undersøges nærmere i næste afsnit.

Afsnit 3.3. Typer af videreførelser

Til denne del af analysen er datagrundlaget suppleret med oplysninger om de nye ejeres alder og evt. tidligere ansættelsessted. Disse oplysninger er hentet fra hhv. Befolkingsstatusregistret og IDA. På baggrund af disse oplysninger er det muligt at opgøre, hvorvidt der er tale om et generationsskifte, defineret ved at den nye ejer er søn eller datter til en af de tidligere ejere, eller en overtagelse af en tidligere ansat.

Generationsskifter

Generelt findes forældres CPR nr. på ca. 90 pct. af befolkningen født efter 1960. For personer født før 1960 findes der kun forældrehenvisninger på en mindre andel af personerne. Opgørelsen vil derfor ikke fange alle generationsskifter, da der kan mangle forældrehenvisninger på en del af de nye ejere. Der er fundet forældrehenvisninger på ca. 55 pct. af de nye ejere i de videreførte enkeltmandsfirmaer og på ca. 52 pct. af de nye hovedaktionærer/dominerende aktionærer. De resterende vil indgå i gruppen af videreførelser, der hverken er generationsskifter eller overtagelser af tidligere ansat.

Overtagelse af tidligere ansat

Da registreringsnummeret på den nye ejers/aktionærs tidligere arbejdssted kendes, jf. ovenfor, er det muligt at opgøre, hvorvidt der er tale om en overtagelse af en tidligere ansat. Der indgår endvidere oplysninger om antallet af år, personen har været ansat på arbejdsstedet. Det er derfor muligt at fordele videreførelserne af tidligere ansatte efter den ansattes anciennitet.

På baggrund af ovenstående er de videreførte virksomheder undersøgt med hensyn til, hvorvidt der er tale om et generationsskifte, en overtagelse af en tidligere ansat eller andet. Af det samlede antal videreførte virksomheder blev ca. 12 pct. videreført som led i et generationsskifte og ca. 8 pct. blev videreført af en tidligere ansat. Der er dog markante forskelle, når disse typer af skift opgøres efter ejerform og branche, hvilket belyses i det følgende.

Ejerform

Videreførelsen af en virksomhed kan ske enten hvor ejerformen er uændret, fx enkeltmandsfirma der videreføres som enkeltmandsfirma, eller hvor virksomheden omdannes, fx fra enkeltmandsfirma til aktieselskab. I tabel 3.7. undersøges det, om der er sammenhæng mellem ejerformen før og efter videreførelsen og typen af skift.

Blandt enkeltmandsfirmaer, der videreføres som enkeltmandsfirmaer, er andelen af generationsskifter ca. 9 pct., mens andelen i selskaber, der videreføres som selskaber er væsentligt højere, nemlig ca. 24 pct. Blandt de interessentskaber, der omdannes til aktie- og anpartsselskaber, er andelen ligeledes høj, men da der indgår meget få virksomheder i denne kategori, er resultatet usikkert. Blandt de øvrige videreførelser er andelen af generationsskifter nogenlunde den samme som i gruppen af enkeltmandsfirmaer, der videreføres som enkeltmandsfirmaer.

Tabel 3.7. Videreførte virksomheder opgjort efter ejerform og typen af skift

	Generationskifte	Ansatt	Andet	I alt
EF til EF	162	113	1.569	1.844
EF til A/S	12	3	120	135
I/S til EF	40	6	428	474
I/S til A/S	3	1	16	20
A/S til A/S	139	126	306	571
I alt	356	249	2.439	3.044
Rækkeprocent				
EF til EF	8,8	6,1	85,1	100,0
EF til A/S	8,9	2,2	88,9	100,0
I/S til EF	8,4	1,3	90,3	100,0
I/S til A/S	15,0	5,0	80,0	100,0
A/S til A/S	24,3	22,1	53,6	100,0
I alt	11,7	8,2	80,1	100,0

Andelen af virksomhederne der overtages af en eller flere tidligere ansatte følger stort set andelen af generationsskifter. Således overtages ca. 22 pct. af aktie- og anpartsselskaberne og ca. 6 pct. af enkeltmandsfirmaerne af en tidligere ansat og videreføres under samme ejerform.

Resultaterne i tabel 3.7. undervurderer sandsynligvis omfanget af generationsskifter. Dette skyldes, at der ikke findes forældrehenvisninger på alle personer, der er født før 1960. jf. ovenfor. Opgørelserne i tabel 3.8 nedenfor er identiske med tabel 3.7., men datagrundlaget er begrænset til de videreførelser, hvor den nye ejer er under 40 år, da der er forældrehenvisninger på stort set alle disse personer. Der er endvidere kun medtaget de ejerformer, hvor der indgår mere end 100 observationer.

Begrænsningen af datagrundlaget betyder, at andelen af generationsskifter stiger. Specielt er andelen af generationsskifter i selskaber, der videreføres som selskaber, steget kraftigt.

Tabel 3.8. Videreførte virksomheder opgjort efter ejerform og typen af skift og ejerens alder, rækkeprocent

Ny ejer < 40 år	Generationsskifte	Ansæt	Andet	I alt
EF til EF	12,4	5,9	81,7	100,0
I/S til EF	12,0	1,0	87,0	100,0
A/S til A/S	42,9	14,9	42,2	100,0
I alt	17,2	6,4	76,4	100,0
Tidligere ejer > 59 år				
EF til EF	15,9	10,5	73,7	100,0
A/S til A/S	35,9	23,4	40,8	100,0
I alt	24,1	13,4	62,5	100,0

En tilsvarende opgørelse, men hvor datagrundlaget er begrænset til videreførelser, hvor den gamle ejer er 60 år eller mere viser, at også her er andelen af generationsskifter i såvel enkeltmandsfirmaerne som selskaberne højere end i tabel 3.7. Opgørelsen viser endvidere, at andelen af virksomheder, der videreføres af en tidligere ansat, er klart højere end i nogen af de andre opgørelser. Dette tyder på, at en del ældre ejere af specielt enkeltmandsfirmaer overdrager virksomheden til en tidligere ansat.

De virksomheder, der overtages af en tidligere ansat, er ligeledes opgjort med hensyn til antallet af år, personen der overtager virksomheden har været ansat, jf. tabel 3.9. Generelt er der relativt flest videreførelser, hvor personen der overtager virksomheden har været ansat mellem 0 og 2 år, nemlig ca. 44 pct., mens ca. 35 pct. har været ansat i 6 år eller mere. Andelen er stort set de samme, hvad enten det er et enkeltmandsfirma eller et aktie- eller anpartsselskab, der videreføres.

Det virker umiddelbart overraskende, at der er relativt flest videreførelser af ansatte, der har været beskæftiget i virksomheden i 2 år eller mindre. Forklaringen på dette kan være, at personens ansættelse på virksomheden har været et led i overtagelsen. Det er ikke muligt på baggrund af materialet direkte at vurdere, om der er tale om en overdragelse af virksomheden til en nær medarbejder. Hvis en nær medarbejder defineres som en person, der har været ansat i virksomheden i 3 år eller mere, videreføres over halvdelen af virksomhederne af en nær medarbejder.

Tabel 3.9. Virksomheder videreført af en tidligere ansat opgjort efter ejerform og antal års ansættelse

	0-2 år	3-5 år	6 (+) år	I alt
EF til EF	48	24	41	113
A/S til A/S	54	29	43	126
I alt	109	54	86	249
Rækkeprocent				
EF til EF	42,5	21,2	36,3	100,0
A/S til A/S	42,9	23,0	34,1	100,0
I alt	43,8	21,7	34,5	100,0

Branche

Den samlede andel af videreførelserne, der sker ved hhv. et generationsskifte og ved overtagelse af en tidligere ansat, er hhv. ca. 12 pct. og ca. 8 pct., men med markante forskelle afhængig af virksomhedens ejerform før og efter skiftet, jf. ovenfor. Opgøres videreførelserne efter branche, er der ligeledes markant forskel på, hvordan en videreførelse sker. Således er godt 20 pct. af videreførelserne inden for transportvirksomhed et generationsskifte, mens andelen inden for hotel og restauration er under 4 pct., jf. tabel 3.10.

Inden for industri, bygge og anlæg samt engroshandel er der relativt mange generationsskifter. Dette er ikke overraskende sammenholdt med de tidligere resultater, da disse brancher er karakteriseret ved en høj koncentration af aktie- og anpartsselskaber, hvor der generelt er mange generationsskifter, jf. tabel 3.7.

Tabel 3.10. Videreførte virksomheder opgjort efter branche og typen af skift

	Generationsskifte	Ansæt	Andet	I alt
Industri mv.	49	28	170	247
Bygge- og anlægsvirksomhed	40	22	160	222
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	155	121	1397	1673
Heraf				
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	42	28	174	244
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	74	57	635	766
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	21	20	508	549
Transportvirks., post og telekommunikation	27	16	88	131
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	66	34	453	553
Offentlige og personlige tjenesteydelser	11	25	141	177
Uoplyst erhverv	8	3	30	41
I alt	356	249	2439	3.044
Industri mv.	19,8	11,3	68,8	100,0
Bygge- og anlægsvirksomhed	18,0	9,9	72,1	100,0
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	9,3	7,2	83,5	100,0
Heraf				
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	17,2	11,5	71,3	100,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	9,7	7,4	82,9	100,0
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	3,8	3,6	92,5	100,0
Transportvirks., post og telekommunikation	20,6	12,2	67,2	100,0
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	11,9	6,1	81,9	100,0
Offentlige og personlige tjenesteydelser	6,2	14,1	79,7	100,0
Uoplyst erhverv	19,5	7,3	73,2	100,0
I alt	11,7	8,2	80,1	100,0

Inden for industri, bygge og anlæg, engroshandel samt transport er der ligeledes flere overtagelser af tidligere ansatte end gennemsnittet. Med undtagelse af transport er det samtidig de brancher, hvor personen der overtager virksomheden, har relativt mest anciennitet. Inden for bygge og anlæg har den ansatte, der overtager virksomheden, således været ansat i 6 år eller mere i over 50 pct. af tilfældene, jf. tabel 3.11.

Generelt gælder der, at i de tilfælde, hvor virksomheden overtages af en tidligere ansat, har vedkommende enten få års anciennitet, dvs. under 3 år, eller en del anciennitet, dvs. mere end 6 år. En undtagelse fra dette er industri og bygge og anlæg, hvor over 80 pct. af de ansatte, der overtager en virksomhed, har været ansat i 3 år eller mere.

Tabel 3.11. Virksomheder videreført af en tidligere ansat opgjort efter ejerform og overtagerens anciennitet

	0-2 år	3-5 år	6 (+) år	I alt
Industri mv.	6	10	12	28
Bygge- og anlægsvirksomhed	4	6	12	22
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	54	24	43	121
Heraf				
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	10	6	12	28
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	23	11	23	57
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	15	4	1	20
Transportvirks., post og telekommunikation	12	1	3	16
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	20	7	7	34
Offentlige og personlige tjenesteydelser	13	4	8	25
Uoplyst erhverv	0	2	1	3
I alt	109	54	86	249
Rækkeprocent				
Industri mv.	21,4	35,7	42,9	100,0
Bygge- og anlægsvirksomhed	18,2	27,3	54,5	100,0
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	44,6	19,8	35,5	100,0
Heraf				
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	35,7	21,4	42,9	100,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	40,4	19,3	40,4	100,0
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	75,0	20,0	5,0	100,0
Transportvirks., post og telekommunikation	75,0	6,3	18,8	100,0
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	58,8	20,6	20,6	100,0
Offentlige og personlige tjenesteydelser	52,0	16,0	32,0	100,0
Uoplyst erhverv	0,0	66,7	33,3	100,0
I alt	43,8	21,7	34,5	100,0

Ovenstående resultater beskriver de virksomheder, der blev videreført fra 1995 til 1996, med hensyn til omfanget af generationsskifter og overtagelser af tidligere ansatte. Det er dog ikke alene antallet af virksomheder, der er interessant i forhold til generationsskifteproblematikken, men også størrelsen af virksomhederne. I næste afsnit undersøges det derfor om der er en sammenhæng mellem virksomhedens størrelse, målt ved antal fuldtidsansatte, og måden virksomheden videreføres på.

3.4. Beskæftigelsen i de videreførte virksomheder

I dette afsnit undersøges beskæftigelsen i de videreførte virksomheder, ved at opgøre antallet af fuldtidsansatte i virksomheden efter overdragelsen. Oplysningerne om antallet af fuldtidsansatte er hentet fra Firmastatistikken 1996.

Fra 1995 til 1996 blev der videreført ca. 3.000 virksomheder, jf. ovenfor, med i alt ca. 4.500 fuldtidsansatte, jf. tabel 3.12. Over halvdelen af de ansatte var beskæftiget i de virksomheder, der er videreført enten ved et generationsskifte, ca. 33 pct., eller ved overtagelse af en tidligere ansat, ca. 24 pct. Disse typer af videreførelser udgjorde under 20 pct. af de videreførte virksomheder. Det betyder, at de virksomheder, der overdrages som led i et generationsskifte eller til en tidligere ansat, er væsentligt større end de virksomheder, der overdrages til tredjepart.

Tabel 3.12. Antallet af fuldtidsansatte i videreførte virksomheder opgjort efter branche og typen af videreførelse

	Generationsskifte	Ansæt	Andet	I alt
Industri mv.	575	217	346	1.138
Bygge- og anlægsvirksomhed	192	82	397	671
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	595	596	947	2.138
Heraf				
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	282	199	401	882
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	150	306	221	677
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	22	26	228	276
Transportvirks., post og telekommunikation	31	79	109	219
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	74	86	153	313
Offentlige og personlige tjenesteydelser	22	14	49	85
Uoplyst erhverv	1	1	8	10
I alt	1.490	1.075	2.009	4.574
Rækkeprocent				
Industri mv.	50,5	19,1	30,4	100,0
Bygge- og anlægsvirksomhed	28,6	12,2	59,2	100,0
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	27,8	27,9	44,3	100,0
Heraf				
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	32,0	22,6	45,5	100,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	22,2	45,2	32,6	100,0
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	8,0	9,4	82,6	100,0
Transportvirks., post og telekommunikation	14,2	36,1	49,8	100,0
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	23,6	27,5	48,9	100,0
Offentlige og personlige tjenesteydelser	25,9	16,5	57,6	100,0
Uoplyst erhverv	10,0	10,0	80,0	100,0
I alt	32,6	23,5	43,9	100,0

Inden for industri er en meget stor del af beskæftigelsen i de videreførte virksomheder koncentreret i virksomheder, der er videreført ved et generationsskifte, nemlig ca. 51 pct. Andelen er ligeledes stor inden for engroshandel, ca. 32 pct. Disse brancher er samtidig karakteriseret ved, at en stor del af virksomhederne videreføres ved et generationsskifte, jf. tabel 3.10. I modsætning til disse brancher er kun 8 pct. af de beskæftigede inden for hotel og restauration ansat i virksomheder, der er videreført ved et generationsskifte. Branchen er dog også karakteriseret ved et relativt lavt antal generationsskifter, jf. tabel 3.10.

I de virksomheder, der videreføres af en tidligere ansat, er det specielt inden for detailhandel og transport, at beskæftigelsen udgør en stor andel af den samlede beskæftigelse, nemlig ca. 45 pct. og ca. 36 pct. I tabel 3.13. nedenfor undersøges det, hvordan beskæftigelsen i denne type videreførelser er fordelt, efter overtagerens anciennitet.

Tabel 3.13. Antallet af fuldtidsansatte i virksomheder videreført af tidligere ansat, opgjort efter branche og overtagerens anciennitet

	0-2 år	3-5 år	6 (+) år	I alt
Industri mv.	37	82	98	217
Bygge- og anlægsvirksomhed	10	23	49	82
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	160	225	211	596
Heraf				
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	30	39	130	199
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	75	175	56	306
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	20	2	4	26
Transportvirks., post og telekommunikation	72	0	7	79
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	47	19	20	86
Offentlige og personlige tjenesteydelser	2	0	12	14
Uoplyst erhverv	0	1	0	1
I alt	328	350	397	1.075
Rækkeprocent				
Industri mv.	17,1	37,8	45,2	100,0
Bygge- og anlægsvirksomhed	12,2	28,0	59,8	100,0
Handel, hotel- og restaurationvirks. mv.	26,8	37,8	35,4	100,0
Heraf				
Engros- og agenturhandel undt. m. biler	15,1	19,6	65,3	100,0
Detailh. og reparationsvirks. undt. biler	24,5	57,2	18,3	100,0
Hotel- og restaurationsvirksomhed mv.	76,9	7,7	15,4	100,0
Transportvirks., post og telekommunikation	91,1	0,0	8,9	100,0
Finansieringsvirks. mv., forretningsservice	54,7	22,1	23,3	100,0
Offentlige og personlige tjenesteydelser	14,3	0,0	85,7	100,0
Uoplyst erhverv	0,0	100,0	0,0	100,0
I alt	30,5	32,6	36,9	100,0

Fordelingen af beskæftigelsen i de virksomheder, der er videreført af en tidligere ansat viser, at der generelt er få fuldtidsansatte i virksomheder, der er videreført af en tidligere ansat med under 3 års anciennitet. En undtagelse fra dette er hotel og restauration samt transport, hvor stort set al beskæftigelsen er koncentreret i virksomheder, der er videreført af en tidligere ansat med under 3 års anciennitet. I modsætning til dette er omkring 60 pct. af de fuldtidsansatte inden for engroshandel og bygge og anlæg beskæftiget i virksomheder, der er videreført af en tidligere ansat med over 6 års anciennitet.

3.5. Sammenfatning

I dette kapitel er de virksomheder, der blev videreført fra 1995 til 1996, blevet beskrevet med henblik på at vurdere, hvorvidt videreførelsen skete i forbindelse med et generationsskifte. I det følgende sammenfattes de vigtigste resultater.

Langt hovedparten af virksomhederne videreføres under samme ejerform. Således videreføres ca. 70 pct. af enkeltmandsfirmaerne og ca. 75 pct. af aktie- og anpartsselskaber uforandret. Interessentskaberne afviger herfra, da ca. 75 pct. videreføres som enkeltmandsfirmaer.

På det foreliggende datagrundlag er det ikke muligt at undersøge samtlige ejerformer med hensyn til generationsskifter. Således kan virksomheder, der videreføres som interessentskaber og aktie- og

anpartsselskaber, der videreføres under anden ejerform, ikke inddrages i undersøgelsen. Disse typer af videreførelser udgør ca. 15 pct. af samtlige videreførelser.

Generationsskifter defineret bredt

Defineres et generationsskifte som de videreførelser, hvor overdrageren af virksomheden er mindst 10 år ældre end overtageren, er ca. 30 pct. af videreførelserne et generationsskifte. Ikke overraskende er andelen væsentligt højere, jo ældre overdrageren af virksomheden er. Således overdrages ca. 50 pct. af virksomhederne, hvor ejeren er mellem 50 og 59 år gammel og ca. 70 pct. af virksomhederne, hvor ejeren er 60 år eller mere, til en person der er mindst 10 år yngre.

"Ægte" generationsskifter

En opgørelse af generationsskifterne, defineret ved at en søn eller datter overtager virksomheden efter moderen eller faderen viser, at ca. 12 pct. af videreførelserne sker i forbindelse med et generationsskifte. Andelen er dog markant højere i de virksomheder, der er organiseret som aktie- og anpartsselskaber, da ca. 24 pct. af videreførelserne i disse virksomheder skete i forbindelse med et generationsskifte, mod kun ca. 9 pct. i enkeltmandsfirmaerne.

Den fundne andel af generationsskifter er sandsynligvis lavere end den faktiske andel, da der ikke findes forældrehenvisninger på samtlige nye ejere i virksomhederne. Begrænses datagrundlaget til de videreførelser, hvor den nye ejer er under 40 år gammel, stiger andelen af generationsskifter til ca. 17 pct.

Brancher

Andelen af generationsskifter afhænger ikke alene af, hvordan virksomheden er organiseret, men også af virksomhedens branchemæssige tilhørsforhold. Inden for industri, bygge og anlæg, engroshandel og transport er der således relativt mange videreførelser, der sker i forbindelse med et generationsskifte. I disse brancher er der ligeledes en stor andel af virksomhederne der overtages af en tidligere ansat og ofte af en ansat med en del års anciennitet.

Beskæftigelse

Målt ved antallet af fuldtidsansatte, er de virksomheder der videreføres ved et generationsskifte eller af en tidligere ansat relativt store, specielt inden for industri og engroshandel. Når overdragelsen sker til en tidligere ansat er der inden for industri, engroshandel og bygge og anlæg endvidere en klar sammenhæng mellem antallet af år, overtageren har været ansat i virksomheden og størrelsen af virksomheden: jo flere års anciennitet, jo større er virksomheden.

Resultaterne i dette kapitel er baseret på i alt 3.044 virksomheder, der blev videreført fra 1995 til 1996. Af disse blev de 356 videreført ved et generationsskifte, mens 249 blev overtaget af en tidligere ansat i virksomheden.

De 3.044 virksomheder beskæftigede i alt 4.574 fuldtidsansatte. Heraf var de 1.490 berørt af et generationsskifte i virksomheden, mens 1.075 var ansat virksomheder, der blev videreført af en tidligere ansat.

Bilag 3 Tabeller

Antal firmaer og beskæftigelsesforhold fordelt på firmastørrelse og ejerform, 1995.

	Antal fuldtidsansatte					
	0	1-4	5-9	10-99	100 (+)	I alt
	Antal firmaer					
I alt	37.684	46.007	14.582	14.962	1.219	114.454
EF	33.734	27.873	4.867	2.013	7	68.494
I/S	2.419	2.809	825	593	21	6.667
A/S og Aps	1.362	14.904	8.685	12.048	1.143	38.142
Øvrige selskaber	169	421	205	308	48	1.151
	Antal beskæftigede ult. november					
I alt	55.402	193.305	142.179	453.723	521.301	1.365.910
EF	47.199	123.349	52.787	48.640	1.903	273.878
I/S	5.604	16.288	9.717	16.964	8.204	56.777
A/S og Aps	2.259	52.051	77.773	377.171	452.128	961.382
Øvrige selskaber	340	1.617	1.902	10.948	59.066	73.873

Antal videreførte og ophørte enkeltmandsfirmaer og selskaber fordelt efter ejerens alder.

	< 30	30-39	40-49	50-59	60 (+)	I alt
Videreførte firmaer i undersøgelsen						
Enkeltmandsfirmaer og I/S	374	615	556	499	429	2.473
A/S og Aps	13	65	123	185	185	571
i %						
Enkeltmandsfirmaer og I/S	15,1	24,8	22,5	20,2	17,3	100,0
A/S og Aps	2,3	11,5	21,5	32,4	32,4	100,0

Videreførte firmaer uden for undersøgelsen ¹						
Enkeltmandsfirmaer og I/Ser	126	207	187	168	144	832
A/S, Aps og øvrige selskaber	12	60	111	168	168	519
Ophørte firmaer						
Enkeltmandsfirmaer og I/S ²	284	538	587	592	642	2.643
A/S, Aps og øvrige ³	21	107	201	303	303	935
Samlet antal ophørte og videreførte						
Enkeltmandsfirmaer og I/S	784	1360	1330	1259	1215	5948
A/S, Aps og øvrige selskaber	46	232	435	656	656	2025
I alt	830	1592	1765	1915	1871	7973

Kilde: DS-analysen. For en nærmere gennemgang af de anførte kategorier se tekstboks 1.

¹ Aldersfordeling er ikke opgjort. Det antages derfor at aldersfordelingen er som blandt videreførte firmaer i undersøgelsen.

² Aldersfordelingen er kun opgjort for Enkeltmandsfirmaerne, det antages at den samme aldersfordeling gælder i I/Serne.

³ Aldersfordelingen antages at være den samme som for videreførte A/S og Aps.

Størrelsesfordelingen af de videreførte og ophørte firmaer

	0	1-4	5+	I alt
Videreførte firmaer der indgår undersøgelsen				
Enkeltmandsfirmaer og I/S	1653	691	129	2473
A/S og Aps	197	181	193	571
Videreførte firmaer der ikke indgår i undersøgelsen				
Enkeltmandsfirmaer og I/Ser	476	269	87	832
Videreførte A/S, Aps og øvrige	88	252	179	519
Ophørte firmaer				
Enkeltmandsfirmaer og I/S	1740	799	104	2643

A/S, Aps og øvrige	76	561	298	935
Videreførte og ophørte i alt	4.230	2.753	990	7.973
Enkeltmandsfirmaer og I/S	3.869	1.759	320	5.948
A/S, Aps og øvrige	361	994	670	2.025

Videreførte virksomheder relativt fordelt på størrelse og ejerform samt antal ansatte i ophørte virksomheder.

Videreførte virksomheder der indgår i undersøgelsen	0	1-4	5(+)	I alt
EF	66,8	27,9	5,2	100,0
AS og Aps	34,5	31,7	33,8	100,0
I alt	60,5	28,4	11,1	100,0
Videreførte virksomheder der ikke indgår i undersøgelsen	0	1-4	5(+)	I alt
EF	57,2	32,3	10,5	100,0
AS og Aps	17,0	48,6	34,4	100,0
I alt	43,9	37,5	18,6	100,0
Ophørte virksomheder 1995, antal ansatte pr. virksomhed	0	1-4	5(+)	I alt
I alt	1,5	3,8	23,1	4,8

4 Værdiansættelse

Ved overdragelse i forbindelse med generationsskifte skal der som ved alle andre overdragelser foretages en værdiansættelse af de overdragne aktiver og passiver. Værdiansættelsen har bl.a. betydning for opgørelsen af boafgift. Ved overdragelse i levende live må der ligeledes foretages en værdiansættelse med henblik på at konstatere, om der foreligger en hel eller delvis gave, som der skal betales gaveafgift eller indkomstskat af.

Værdiansættelse af overdragne aktiver og passiver er endvidere nødvendig ved anvendelse af virksomhedsomdannelseslovens regler om skattefri virksomhedsomdannelse, aktieavance- eskatningslovens regler om aktieombytning og fusionsskattelovens bestemmelser om fusion, skattefri spaltning og skattefri tilførsel af aktiver.

Uanset hvilket regelsæt, der anvendes, er udgangspunktet, at overdragne aktiver og passiver ansættes til handelsværdien. Ved handelsværdien forstås det beløb, som aktivet vil kunne indbringe ved salg i det åbne marked. Ved skattefri virksomhedsomdannelse efter virksomhedsomdannelseslovens bestemmelser og ved skattefri tilførsel af aktiver efter fusionsskattelovens bestemmelser anses aktier eller anparter, som erhverves ved omdannelsen/tilførslen for erhvervet for et beløb, der svarer til den skattemæssige værdi af virksomhedens aktiver og passiver på omdannelses-/tilførselsdatoen.

Særligt om værdiansættelse af væsentlige aktiver

Ved handel mellem uafhængige parter med modsatrettede interesser giver fastsættelsen af handelsværdien normalt ikke anledning til problemer, idet netop de modsatrettede interesser sikrer en korrekt værdiansættelse.

Ved handel mellem interesseforbundne parter er det derimod vanskeligere at opgøre handelsværdien, fordi interessesammenfaldet medfører, at der undertiden handles til en værdi, der ikke svarer til handelsværdien.

Nedenfor er for de væsentligste aktiver givet nærmere beskrivelser af værdiansættelsesmetoder.

Fast ejendom

Fast ejendom værdiansættes til handelsværdien. Ved salg mellem interesseforbundne parter består det ovenfor nævnte problem med fastlæggelse af handelsværdien.

Ved overdragelse mellem hovedaktionærer og selskab kan man i en lang række tilfælde gå ud fra, at ejendommens handelsværdi ikke vil afvige væsentligt fra den senest foreliggende ejendomsvurdering. På grund af den usikkerhed, der er forbundet med værdiansættelsen, vil man i ligningspraksis normalt kunne lægge overdragelsesprisen til grund, hvis denne ligger inden for +/- 15 pct. af den seneste kontante ejendomsværdi. Ligningsmyndighederne er imidlertid ikke bundet af de omtalte 15 pct., idet ejendomsvurderingen kun er et udgangspunkt for vurderingen af den aftalte pris. En række forhold kan medføre, at den senest bekendtgjorte kontantejendomsværdi er uegnet som udgangspunkt for beregning af ejendommens værdi i handel ogandel i en overdragelsessituation.

I bo- og gaveafgiftssituationen gælder ifølge cirkulære nr. 185 af 17. november 1982 om værdiansættelse af aktiver og passiver i dødsboer m.m. og ved gaveafgiftsberegning, at ejendommen ved salg til arvinger eller disses nære pårørende eller ved udlæg til en arving skal ansættes til værdien i handel ogandel.

Den nominelle værdi, der er ansat i boopgørelsen eller gaveanmeldelsen, omregnes til kontantværdi efter nærmere angivne regler. Hvis boets eller parternes værdiansættelse omregnet til kontantværdi højst er 15 pct. højere eller lavere end den offentlige kontantejendomsværdi, skal værdiansættelsen lægges til grund ved beregningen af afgiften. Hvis værdiansættelsen omregnet til kontantværdi er mere end 15 pct. over eller under den offentlige kontantejendomsværdi, bør værdiansættelsen ændres, således at den kan holdes inden for denne ramme, medmindre boet eller parterne har oplyst særlige omstændigheder, som begrunder, at man ikke følger denne fremgangsmåde.

Driftsmidler og skibe

Driftsmidler og skibe fastsættes til værdien i handel og vandel. Maskiner, inventar og lignende driftsmidler kan ikke ansættes til den skattemæssige værdi, såfremt denne ikke kan anses som et passende udtryk for handelsværdien. Værdien skal altså ansættes uafhængigt af foretagne skattemæssige afskrivninger.

Generelt om immaterielle aktiver

Udgangspunktet for værdiansættelsen af immaterielle aktiver er i lighed med fysiske aktiver handelsværdien.

Det er imidlertid karakteristisk for immaterielle aktiver i modsætning til fysiske aktiver, at der ikke på samme måde findes et egentlig marked, i stil med f.eks. ejendomsmarkedet, der kan virke vejledende i forbindelse med værdiansættelsen.

Hvor der er tale om salg/overdragelse af immaterielle aktiver mellem ikke interesseforbundne parter med modsatrettede interesser, anfægtes den mellem parterne fastsatte overdragelsessum (værdiansættelse) som alt overvejende hovedregel ikke.

I generationsskifte situationen er der derimod ofte tale om overdragelse mellem interesseforbundne parter, f.eks. familie, selskab og hovedaktionær m.v. I disse situationer er der derfor en vis sandsynlighed for, at den ene part i en eller anden form ønsker at tilgodese den anden part.

Motiverne kan være mange og afhænger af det »miljø«, inden for hvilket der overdrages. Ved overdragelse mellem personer med familiemæssige relationer kan der være tale om, at man gennem for lave værdiansættelser giver en gave.

Goodwill

Særlig værdifastsættelsen af goodwill har voldt vanskeligheder. Skattemæssigt defineres goodwill som værdien af kundekreds, forretningsforbindelser m.v., men en lang række andre faktorer har betydning for goodwillværdiens fastsættelse. Ofte kan det i praksis være vanskeligt at adskille erhvervelsen af goodwill fra erhvervelse af andre immaterielle aktiver.

F.eks. kan der være tale om, at et beløb, der er karakteriseret som betaling for goodwill, nærmere er betaling for en fordelagtig leje- eller forpagtningskontrakt (rettighed), eller betaling for andre rettigheder.

Indtil 1993 var goodwill (siden 1982) skattefri, mens fortjeneste og tab på de øvrige immaterielle aktiver beskattedes, hvorfor det i denne periode var en fordel at fastsætte så stor en del af den samlede overdragelsessum som muligt som goodwill.

Perioden var præget af en lang række tvister, der tog udgangspunkt i skattemyndighedernes tilsidesættelse af den mellem parterne fastsatte goodwillværdi. Typisk handlede det om, at de øvrige immaterielle aktiver var værdiansat lavt, eller slet ikke var værdiansat, mens goodwill var værdiansat forholdsmeæssigt højere.

Med genindførelsen af beskatningen i 1993 elimineredes denne problemstilling stort set, idet alle immaterielle aktiver i dag beskattes - og beskattes ensartet.

Goodwill-værdiansættelserne volder dog fortsat, omend med modsat fortegn, vanskeligheder, særligt hvor der er tale om interessefælleskab mellem overdrager og erhverver, f.eks. hvor der er tale om overdragelse af en personlig virksomhed til et selskab.

Fortjeneste ved goodwill beskattes i år 1, men afskrives over 7 år. Der er således tale om en likviditetsmæssig belastning i år 1. Jo lavere goodwillværdi der fastsættes, desto mindre fortjeneste kan der konstateres, og dermed lempes den likviditetsmæssige belastning i år 1. Den typiske konflikt i dag er således den, at skatteyder har fastsat en lav goodwillværdi, der efterfølgende ændres af ligningsmyndigheden. Opmærksomheden henledes dog på lov nr. 386 af 2. juni 1999 om lempelse af beskatningen af løbende ydelse og goodwill m.v., som indeholder mulighed for at opnå rentefri henstand med betaling af skatten af fortjenesten på goodwill.

For så vidt muligt at undgå konflikter om værdiansættelsen af goodwill i de situationer, hvor overdragelsen finder sted mellem interesseforbundne parter, har Ligningsrådet vedtaget en vejledende beregningsregel vedrørende goodwill.

Beregningsreglen har tidligere været fastsat i cirkulæreform. I forbindelse med genindførelsen af skattepligt for goodwill blev beregningsreglen ændret på baggrund af et udvalgsarbejde. Heri deltog repræsentanter for skattemyndighederne og repræsentanter for bl.a. revisororganisationerne. Beregningsreglen er i dag indeholdt i Ligningsvejledningens afsnit E.I.

Beregningsreglen tager udgangspunkt i virksomhedens skattepligtige indkomst i de seneste 3 indkomstår forud for overdragelsen. Dette resultat reguleres med renteindtægter og renteudgifter; herefter tillægges eller fratrækkes, afhængig af indtægtens udvikling i de 3 indkomstår, et beløb som udtryk for indtjeningens udviklingstendens. Herefter reguleres der for driftsherreløn og for forrentning af virksomhedens aktiver. Det herved fremkomne resultat kapitaliseres med 6 som udtryk for den forrentning, en køber vil kræve af sin investering i goodwill.

Beregningsreglen er som anført alene vejledende og viger f.eks. for en goodwillværdi, der er fastsat i henhold til en dokumenterbar branchekutyme, eller for en goodwillværdi, der på anden måde er dokumenteret eller sandsynliggjort, f.eks. ved en sagkyndigs vurdering eller lignende.

I februar 1999 er der nedsat en arbejdsgruppe, der skal undersøge behovet for samt eventuelt komme med forslag til ændringer i den eksisterende beregningsregel. Arbejdsgruppen skal afslutte sit arbejde den 15. august 1999 med en rapport og forslag til en korrigeret beregningsregel. Arbejdsgruppen er sammensat af repræsentanter fra Told- og Skattestyrelsen (gruppens formand), Foreningen af Statsautoriserede Revisorer, Foreningen af Registrerede Revisorer, Advokatsamfundet, Erhvervenes Skatteseekretariat, Håndværksrådet, Kommunernes Landsforening, Københavns Skatteforvaltning og Skatteministeriets Departement.

En lang række tvister om goodwillværdiansættelser behandles af Landskatteretten. Der afholdes i disse sager jævnligt syn og skøn, jf. skattestyrelsesloven. Der vil som regel blive ydet fuld omkostningsdækning til afholdelse af syn og skøn i disse tilfælde, således at det kan afholdes omkostningsfrit.

Syns- og skønsinstituttet er særdeles anvendt i landsskatteretssager om goodwillværdiansættelser. En goodwill-værdifastsættelse foretaget på baggrund af en syns- og skønsforretning anfægtes således meget sjældent.

Øvrige immaterielle aktiver

Bortset fra udgangspunktet om værdiansættelse til handelsværdien findes der ikke for de øvrige immaterielle aktiver, som for goodwill, en vejledende beregningsregel.

I cirkulære nr. 185 af 17.11.1982 om værdiansættelsen af aktiver og passiver i dødsboer m.m. og ved gaveafgiftsberegning er spørgsmålet om værdiansættelsen af immaterielle aktiver kort behandlet.

Det fremgår heraf, at værdien af rettigheden skal medtages med en skønnet værdi, og at man ved værdiansættelsen i reglen vil være henvist til at foretage beregninger over de fremtidige indtægter på grundlag af de ydelser, som afdøde har modtaget. Der kan bl.a. lægges vægt på, om indtægten har været stigende eller faldende.

For så vidt der er tale om rettigheder, der er opført i balancen, typisk tilkøbte rettigheder, kan et skøn over handelsværdien tage udgangspunkt i den bogførte værdi, eventuelt fastsættes til den bogførte værdi.

I den periode, hvor goodwill var skattefri, var der som nævnt en række tvister, der drejede sig om, hvorvidt den for goodwill anførte betaling i virkeligheden vedrørte betaling for andre immaterielle aktiver.

I dag, hvor goodwill beskattes på linie med de øvrige immaterielle aktiver, er denne problemstilling væk, og værdiansættelsen af øvrige immaterielle aktiver ses i praksis ikke at give anledning til problemer. Der eksisterer således ikke afgørelser, der isoleret tager stilling til værdiansættelsesspørgsmål vedrørende andre immaterielle aktiver end goodwill.

Varelagre

Reglerne om den skattemæssige opgørelse og hermed de principper for værdiansættelsen af varelagre, der i det følgende er tillagt betydning for værdiansættelsen ved overdragelse, fremgår af varelagerloven.

Varelageret kan værdiansættes på grundlag af dagsprisen ved regnskabsårets slutning, indkøbsprisen eller fremstillingsprisen. Man kan for hver enkelt varegruppe inden for varelageret frit vælge, om man opgør varelagerets værdi på grundlag af indkøbspris, dagspris eller fremstillingspris.

Dagsprisen for indkøbte varer er indkøbsprisen på statustidspunktet. Dagsprisen for varer, man selv har fremstillet, er den pris, virksomheden har kunnet fremstille varen til på statustidspunktet.

Indkøbsprisen er den pris, som den pågældende virksomhed har købt varerne for, med tillæg af fragt, told og lignende. Hvis den pågældende selv har afhentet varerne, skal de udgifter, der er afholdt i den forbindelse, medregnes til indkøbsprisen.

Punktafgifter skal medregnes til indkøbsprisen, hvis pligten til at betale afgift anses for indtrådt. I den forbindelse er det ikke afgørende, om afgiften er forfalden til betaling, eller om man rent faktisk har betalt den.

Fremstillingsprisen skal i det mindste værdiansættes til de udgifter, der direkte er medgået til at fremstille den pågældende vare, såsom råvarer (inkl. told og fragt), udgifter til fremmed forarbejdning, direkte investeret arbejds løn, forbrug af hjælpstoffer, hjælpevarer og energi samt udgifter til emballage.

Herudover må den pågældende selvstændigt erhvervsdrivende efter eget valg ved værdiansættelsen medregne indirekte produktionsomkostninger, såsom administrationsomkostninger, husleje m.v. Den én gang valgte måde at opgøre fremstillingsprisen på skal bibeholdes, ligesom det gælder for opgørelsen af igangværende arbejder, jf. nedenfor.

I tilfælde af et varelagers ukurans sker værdiansættelsen på baggrund af dagsprisen, der i overensstemmelse med praksis forstås som genanskaffelsesprisen.

Igangværende arbejder

Igangværende arbejder er ikke omfattet af varelagerloven.

Igangværende arbejder er en reguleringspost på balancens aktivside, der skal sikre en samtidighed mellem beskatnings- og fradragstidspunkt vedrørende en given opgave, der strækker sig over flere år.

Det bemærkes, at lovgivningen ikke i tilfælde af skattepligtig overdragelse har taget stilling til, hvorledes værdiansættelse af posten igangværende arbejder skal foretages, men at en værdiansættelse i overensstemmelse med den bogførte værdi i de tilfælde, hvor den svarer til handelsværdien, må anses for korrekt.

Imidlertid kan der opstå divergenser mellem den bogførte værdi og værdien ved overdragelse i de tilfælde, hvor der i opgørelsen af de igangværende arbejder er medregnet en budgetteret avance, der afviger fra den realiserede.

Bygningshåndværkere m.fl. skal ved deres skattemæssige opgørelse aktivere de udgifter, de har afholdt under arbejdets udførelse som igangværende arbejder.

Det aktiverede beløb skal i det mindste udgøre de afholdte udgifter til løn, materialer og lignende, der direkte relaterer sig til den aktuelle opgave, jf. det ovenfor nævnte vedrørende opgørelsen af fremstillingsprisen.

Herudover må den pågældende efter eget valg medregne indirekte produktionsomkostninger og beregnet avance på det arbejde, som er udført i årets løb.

For advokater, revisorer og udøvere af tilsvarende liberale erhverv gælder de retningslinier, som er givet i TS-Cirkulære 1995-20.

Heraf fremgår, at advokater, revisorer og udøvere af tilsvarende liberale erhverv kan vælge en opgørelsesmetode, hvorefter der i regnskabet opereres med posten igangværende arbejder. Efter denne model skal de pågældende erhvervsdrivende aktivere de direkte omkostninger, der relaterer sig til regnskabsperiodens uafsluttede opgaver. I henhold til praksis kan dog også en andel af de medgåede indirekte omkostninger aktiveres.

Arkitekter og rådgivende ingeniører skal medregne igangværende arbejder efter Ligningsrådets anvisning herom fra 1978.

Arkitekter og rådgivende ingeniører skal som igangværende arbejder aktivere mindst de direkte sagsomkostninger vedrørende det aktuelle indkomstår i relation til periodens uafsluttede opgaver, såsom udgifter til tegning, projektering, tilsyn samt tilsvarende udgifter til fremmed assistance. Til direkte sagsomkostninger skal også medregnes anvendt produktiv indehavertid ansat til timetakst efter branchens regler.

Herudover kan arkitekter og ingeniører ved opgørelsen af igangværende arbejder efter eget valg medregne indirekte produktionsomkostninger, som er opgavens andel for regnskabsperioden af øvrige omkostninger, samt andel af avancen.

Debitorer

Ved værdifastsættelse af debitorbeholdninger er udgangspunktet beholdningens handelsværdi, hvilket i almindelighed svarer til den skattemæssige værdi.

Ved opgørelse af debitorbeholdningen medtages fordringerne således til parikurs, med fradrag af eventuelle nedskrivninger for konstaterede eller sandsynliggjorte tab.

Nedskrivning af fordringer kan i princippet anerkendes, selvom uerholdeligheden ikke er konstateret ved forgæves udlæg eller andre retsskridt, såfremt det efter de foreliggende kendsgerninger dog må anses som sandsynliggjort, at fordringen er helt eller delvis uerholdelig.

Efter praksis gives der således adgang til en skønsmæssig foreløbig nedskrivning allerede, når debitor er trådt i betalingsstandsning, eller bobehandling er påbegyndt, såfremt der foreligger en erklæring fra bobestyreren om størrelsen af den forventede dividende.

Nedskrivning på debitorer foretages normalt efter en konkret vurdering af den enkelte debitor.

Imidlertid tillades procentvis nedskrivning på den samlede debitorbeholdning for visse afbetalingsforretninger og i øvrigt, hvor forholdene i særlig grad taler derfor, herunder hvor debitorantallet er meget betydeligt.

Ved fastsættelse af nedskrivningsprocentens størrelse har virksomhedens egne dokumenterede erfaringer, samt eventuelle brancheerfaringer vedrørende omfanget af de sædvanlige årlige procentuelle tab på debitormassen under uændrede vilkår, en betydelig vægt.

Ved afbetalings salg skal hele det aftalte vederlag som udgangspunkt indtægtsføres på statustidspunktet. Er afbetalingskøber berettiget til refusion ved førtidig afvikling af kontraktforholdet, kan sådanne eventualforpligtelser indregnes i den skattemæssige indkomstopgørelse.

Husdyrbesætninger

Reglerne om den skattemæssige opgørelse og dermed de regler, som i det følgende lægges til grund for værdiansættelsen af landbrugeres husdyrbesætninger findes i husdyrbesætningsloven.

Landbrugere kan opgøre værdien af deres besætninger på grundlag af normalhandelsværdien eller handelsværdien, dog ikke et beløb der ligger under normalhandelsværdien. Er handelsværdien større end normalhandelsværdien, kan der ikke benyttes værdier derimellem.

Normalhandelsværdien fastsættes af Ligningsrådet for de almindeligt forekommende dyr. Ved normalhandelsværdi forstås den gennemsnitlige handelsværdi for de pågældende kategorier af dyr.

Den gruppe af dyr, der ikke er fastsat en normalhandelsværdi for, f.eks. fjerkræ, værdiansættes til handelsværdi.

Værdiansættelsen skal foretages inden en eventuel skattemæssig nedskrivning, idet en sådan alene er udtryk for en skattemæssig disposition.

Aktier og anparter

Aktier og anparter værdiansættes til handelsværdien. Hvis denne er kendt, eksempelvis fordi aktien har været omsat inden for en kortere periode forud for værdiansættelsen anvendes denne værdi. Er aktien børsnoteret anvendes børskursen.

Børsnoterede aktier

Børsnoterede aktier værdiansættes til børskursen. Børskursen offentliggøres dels som "alle-handler-kursen", dels som "BMS-handler-kursen". Alle handler kursen beregnes af Københavns Fondsbørs som et vejlet gennemsnit af alle de handler, der indgår i alle-handler-kursen. BMS-handler-kursen beregnes på grundlag af omsætningen mellem børsmedglerselskaber. I skattemæssig henseende anvendes normalt alle-handler-kursen.

Unoterede aktier.

Handelsværdien som udgangspunkt

Udgangspunktet for beskatning og afgiftsberegning ved overdragelse af unoterede aktier og anparter mellem interesseforbundne parter, ved dødsbøbeskatning og ved beregning af bo- og gaveafgift, er handelsværdien. Hvor handelsværdien ikke har været kendt, har der i disse tilfælde udviklet sig en forskellig praksis med hensyn til fastsættelsen af værdien af unoterede aktier.

Skattekursen

Skattekursen har først og fremmest været benyttet som værdiansættelsesredskab for unoterede aktier og anparter til brug for den daværende formueopgørelse. Told- og Skattestyrelsen udgav indtil 1997 en årlig kursliste, hvori skattekurserne var beregnet efter retningslinier bestemt af Ligningsrådet.

En kurs efter skattekursmodellen er som udgangspunkt opgjort på den måde, at kursen er beregnet som et gennemsnit af henholdsvis 1) indtjeningsevnen 2) udbytteprocenten, hver især kapitaliseret med faktorer fastsat af Ligningsrådet og 3) 80 pct. af den skattemæssige indre værdi. Beregningen er i øvrigt karakteriseret ved, at der alene benyttes skattemæssige værdier, og at der er tale om et lidt firkantet kursberegningssystem, som ofte har været kritiseret for at føre til for lave værdier, men som også har været anvendt og anerkendt som et anvendeligt og nyttigt hjælpemiddel i flere situationer. Skattekursen har nemlig i vidt omfang været anvendt som værdiansættelsesredskab til brug ved beskatning og afgiftsberegning.

Kursfastsættelsespraksis ved afgiftsberegning

Ifølge praksis er skattekurserne blevet lagt til grund i forbindelse med arve- og gaveafgiftsberegningen, se således punkt 17 i cirkulære nr. 185 af 17. november 1982 om værdiansættelsen af aktiver og passiver i dødsboer m.m. og ved gaveafgiftsberegning. Her fremgår bl.a. følgende:

"Værdiansættelsen for unoterede aktier skal ske efter aktiernes handelsværdi. Ofte vil der ikke kunne fremskaffes oplysninger om handelsværdien ud fra stedfundne omsætninger, eller omsætningerne har fundet sted under forhold, som bevirker, at den anvendte overdragelseskurs er uegnet som udtryk for handelsværdien. I så fald vil en kurs udregnet efter de af Ligningsrådet fastsatte retningslinjer for beregning af formueskattekursen kunne anvendes ved værdiansættelsen."

Kursfastsættelsespraksis i overdragelsestilfælde (aktieavancebeskatning)

Efter § 9, stk. 1, i aktieavancebeskatningsloven betragtes overdragelse og erhvervelse af aktier ved gave eller arveforskud som henholdsvis afståelse og anskaffelse. Som afståelsessum henholdsvis anskaffelsessum anvendes den værdi, der lægges til grund ved beregningen af gaveafgift eller indkomstskat i forbindelse med gaven eller arveforskuddet. Er overdragelsen eller erhvervelsen ikke

gaveafgiftspligtig eller indkomstskattepligtig, benyttes i stedet værdien i handel og vandel på overdragelsestidspunktet.

Er der derimod tale om overdragelse af aktier, uden for tilfælde af gave- eller arveforskud, f.eks. overdragelse af unoterede aktier mellem koncernforbundne selskaber, er der, som det fremgår af Ligningsvejledningerne gennem årene, sket en glidning væk fra skattekursen hen imod anvendelse af en mere konkret kursvurdering.

19. maj 1993 kurssagerne

Ved udvidelsen af aktieavancebeskatningen ved skattereformen i 1993 blev det muligt at få fastsat en indgangsværdi, svarende til handelsværdien pr. 19. maj 1993. Herved sikres, at skattefri avancer, der er optjent før denne dato, fortsat friholdes for beskatning. For at den fremtidige skattepligtige aktieavance bliver så lille som mulig, er aktionæren interesseret i, at værdien pr. 19. maj 1993, der anvendes som anskaffelsessum ved beregningen af avance, bliver høj, og dermed typisk højere end skattekursen.

Mens aktionæren ved overdragelse normalt er interesseret i så lav en kurs som muligt for at minimere aktieavanceskat og gave- eller boafgift, er aktionæren modsat interesseret i så høj en 19. maj-kurs som muligt for at minimere den avance, der beregnes med 19. maj kursen som indgangsværdi.

Det bemærkes, at særlige forhold såsom vedtægter og aktionæroverenskomster kan påvirke værdiansættelsen. Se gennemgangen af praksis i Rapport fra arbejdsgruppen vedrørende unoterede aktier, februar 1999, side 37 ff. Rapporten er omtalt nedenfor.

Som det fremgår, er den gældende praksis forskellig afhængig af, i hvilken sammenhæng værdiansættelsen skal ske. I forbindelse med 19. maj-kurser har det særligt stået klart, at aktionærene ikke har anset skattekurserne for et egnet udtryk for handelsværdien, idet de ofte har ført til for lave værdier.

Ved værdiansættelse i 19. maj 1993 kurssagerne anvendes ofte syn og skøn. Det sker som altovervejende hovedregel ved landsskatteretsbehandlingen, fordi der med Landsskatterettens samtykke kan gives fuld omkostningsdækning til afholdelse af syn og skøn. Dette samtykke giver Landskatteretten som regel i værdiansættelsessager.

L 88 (Ændringer som følge af formueskattens ophævelse)

Den forskellige praksis er også beskrevet i lovforslag L 88 fremsat den 27. november 1996 (ændringer som følge af afskaffelse af formueskatten), se nærmere redegørelsen under punkt 2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

Med baggrund i 19. maj-kurssagerne, anføres det i bemærkningerne bl.a., at udviklingen har vist, at det er relevant og muligt at inddrage flere faktorer ved værdiansættelsen end de faktorer, der indgår i beregningen af skattekursen. Det bevirker, at den beregnede værdiansættelse kan blive bedre og mere realistisk. Når dette er muligt, findes det at burde gælde i alle forhold, hvor der skal foretages en værdiansættelse, der skal danne grundlag for skatte- og afgiftsberegningen. Hjælpereglen bør følge den løbende udvikling for at kunne give den bedst mulige værdiansættelse.

Videre anføres følgende:

"Derfor vil kurslisten blive afskaffet. Værdiansættelse af unoterede aktier og anpartar skal fremover ske på grundlag af en konkret vurdering efter samme retningslinier som gælder ved fastsættelse af en »19. maj-kurs«. Det vil i de fleste tilfælde betyde en højere værdiansættelse, men i nogle tilfælde betyde også en lavere værdiansættelse.

Afskaffelse af skattekursen skal ikke ske ved lov, men foretages administrativt af skatteministeren ved ændring af værdiansættelsescirkulæret."

Henvendelsen fra Foreningen af Statsautoriserede Revisorer til Skatteudvalget

I forbindelse med Folketingets behandling af L 88 (Ændringer som følge af afskaffelse af formueskatten m.v.) har daværende skatteminister Carsten Koch - på baggrund af en henvendelse fra Foreningen af Statsautoriserede Revisorer - i et svar af 12. december 1996 til Folketingets Skatteudvalg (L 88 - bilag

10), stillet sig positiv overfor et forslag om at nedsætte en arbejdsgruppe, som skulle undersøge mulighederne for udarbejdelse af en ny hjælperegulering til brug for fastsættelse af unoterede aktiers handelsværdi.

Skatteministeren pointerede, at et nyt værktøj skulle medvirke til at afspejle en realistisk handelsværdi, idet det var hans opfattelse, at skattekursen ikke gav et sandt billede af handelsværdien.

Foreningen af Statsautoriserede Revisorers oplæg til en ny skematisk hjælperegulering

I forlængelse heraf fremkom FSR den 21. februar 1997 med et oplæg til en ny skematisk beregningsmodel. Heri fremføres det, at afskaffelse af de officielle skattekurser har medført bortfald af et vigtigt værdiansættelsesværktøj, og at der nu er behov for en ny (fast) hjælperegulering. I den sammenhæng foreslås det, at kursfastsættelsen fremover skal ske med udgangspunkt i den regnskabsmæssigt opgjorte indre værdi med tillæg af goodwill.

Nedsættelse af en arbejdsgruppe

På denne baggrund nedsatte Told- og Skattestyrelsen i maj 1997 en arbejdsgruppe vedrørende en skematisk fastsættelse af handelsværdien for unoterede aktier m.v. Arbejdsgruppens kommissorium var følgende:

Analysegruppen anmodes om at undersøge mulighederne for - samt (eventuelt) komme med forslag til - en ny vejledende hjælperegulering, som skal anvendes til brug for skønnet over handelsværdien af unoterede aktier/anpartar, der handles mellem interesseforbundne parter, herunder i gave- og arvesituationer.

Analysegruppen skal have for øje, at en ny vejledende hjælperegulering nøje skal afspejle en realistisk handelsværdi, idet bemærkes, at der allerede eksisterer et sæt skematiske hjælperegler, der anvendes i visse overdragelsessituationer.

Den nedsatte arbejdsgruppe baserede sit arbejde på oplægget fra Foreningen af Statsautoriserede Revisorer.

Arbejdsgruppens forslag til en ny kursberegningsregel

Arbejdsgruppen aflagde rapport i februar 1999, og der har været enighed om, at det er i alles interesse - såvel skattemyndigheders som skatteydernes - at der tilvejebringes en skematisk regel til brug for kursfastsættelsen. Det gældende 19. maj-kurssystem er således kompliceret og svært at arbejde med i praksis i de mange almindelige overdragelsessituationer.

Med dette udgangspunkt har gruppen fundet, at en model baseret på den regnskabsmæssige indre værdi med visse reguleringer og med tillæg af goodwill kan udgøre et egnet udtryk for en realistisk handelsværdi. Ved de prøveberegninger, som gruppen har foretaget, har modellen vist, at den gennemsnitligt fører til højere kurser end skattekursen, og at den ligger på niveau med de af Ligningsrådet og Landskatteretten fastsatte 19. maj-indgangsværdier.

Arbejdsgruppens forslag til en ny kursberegningsmodel er gengivet nedenfor.

Implementeringen af den foreslåede kursberegningsregel

Som det fremgår ovenfor, er det tanken, at der skal ske en ensartet værdiansættelse af unoterede aktier i alle skatte- og afgiftsmæssige sammenhænge. Hvis det skal gennemføres, kan det ske ved, at Ligningsrådet vedtager den foreslåede kursberegningsregel og udsteder et TS- Cirkulære vedrørende beskatning af personer og dødsboer. Told- og Skattestyrelsen skal samtidig hermed bestemme, at anvisningen også gælder beskatning af selskaber m.v.

For at hjælpereguleringen tillige kan lægges til grund ved beregningen af gave- og boafgift, er det, som forudsat i bemærkningerne til L 88, nødvendigt at ændre ovennævnte punkt 17 i cirkulære nr. 185 af 17. november 1982 om værdiansættelsen af aktiver og passiver i dødsboer m.m. og ved gaveafgiftsberegning. Dette skal foretages af Skatteministeriets Departement.

Arbejdsgruppens forslag til en ny kursberegningsmodel:

"1. Indledning.

Børsnoterede aktier ansættes til kursværdien svarende til den noterede kurs på det for skatte- og afgiftsberegningen afgørende tidspunkt.

Aktier i unoterede aktieklasser i børsnoterede selskaber medtages til samme værdi som kursen på de noterede aktier, medmindre de rettigheder, der knytter sig til den unoterede aktieklasser, på afgørende punkter adskiller sig fra de rettigheder der er gældende for aktierne i den børsnoterede aktieklasser, navnlig med hensyn til ret til forlods udbytte eller forlods dækning ved likvidation af selskabet. I så fald foretages en konkret vurdering af værdien af den unoterede aktieklasser.

Unoterede aktier og anparter fastsættes til handelsværdien.

Hvis handelsværdien af den unoterede aktie ikke kendes, f.eks. fordi aktierne ikke har været omsat, eller fordi de stedfundne omsætninger ikke kan anses som et egnet grundlag for skønnet over handelsværdien, kan vurderingen foretages med udgangspunkt i følgende hjælperegulering, der er vejledende.

2. Hjælpereglen.

Udgangspunktet er, at aktiernes værdi beregnes ved at sammentælle værdierne af de enkelte aktivposter i selskabet og herfra trække de respektive gældsposter i selskabet. Der anvendes således et substansprincip.

Opgørelsen foretages på grundlag af selskabets indre værdi ifølge senest aflagte årsregnskab, idet følgende regnskabsmæssige poster dog korrigeres således:

- Den regnskabsmæssige post for ejendomme erstattes med den senest kendte offentlige ejendomsvurdering. Eventuelle ombygningsudgifter tillægges dog, såfremt disse udgifter ikke er indeholdt i ejendomsvurderingen. Udenlandske ejendomme medtages til den bogførte værdi.
- Beholdninger af unoterede aktier/anparter i associerede selskaber og i tilknyttede virksomheder medtages til værdien opgjort efter denne hjælperegulering, når handelsværdien i øvrigt er ukendt.

Begreberne associerede selskaber og tilknyttede virksomheder defineres i overensstemmelse med lov om visse selskabers aflæggelse af årsregnskab m.v.

- Goodwill skal medtages til handelsværdien. Det gælder, hvad enten goodwill er oparbejdet eller erhvervet fra tredjemand. I disse tilfælde udgår en eventuel bogført værdi af goodwill.

Kendes handelsværdien ikke, og er der i øvrigt ikke holdepunkter for værdiansættelsen, som f.eks. branchekutymer eller dokumenterede købstilbud fra tredjemand, kan den vejledende beregningsregel vedrørende goodwill benyttes, jf. nærmere Ligningsvejledningen.

- Tilsvarende principper anvendes for andre immaterielle aktiver end goodwill.
- Beregnet udskudt skat (netto) medtages og reguleres under hensyntagen til ovennævnte korrektioner. Negativ udskudt skat kan medtages, dog kun til en værdi under pari.

Andre forhold

- En eventuel bogført værdi af egne aktier medtages ikke i beregningen af den indre værdi, og ved beregning af kursen reduceres den nominelle aktiekapital med den andel, som de egne aktier repræsenterer.

3. Fravigelse af hjælpereglens resultat.

Det resultat, der følger af hjælpereglens, vil kunne fraviges i sin helhed eller for så vidt angår enkeltposter, når det må anses for relevant og væsentligt for at finde et egnet udtryk for værdien af de overdragne aktier."

Bilag 5 Notat af Professor Niels Blomgren-Hansen

Institut for Nationaløkonomi

Handelshøjskolen i København

Succession og samfundsøkonomisk effektivitet

1. Indledning

Det er hovedreglen i dansk skatteret, at indkomst beskattes, når den erhverves (retserhvervelses- eller samtidighedsprincippet). Men dette overordnede princip er ikke i alle tilfælde praktisk eller hensigtsmæssigt. Kan indkomstens størrelse ikke fastslås med tilstrækkelig sikkerhed på erhvervelsestidspunktet, tilsiger hensynet til retssikkerheden, at beskattningen udskydes, indtil indkomsten er konstateret. Kapitalgevinster, genvundne afskrivninger m.v. er eksempler på indkomster, hvis størrelse først kan fastslås, når de aktiver, hvortil de er knyttet, realiseres. Udskydelse af beskattning af kapitalgevinster m.v., indtil de realiseres, indebærer en gunstigere skattemæssig behandling af disse indkomster end af løbende indkomst. Skatteudskydelsen svarer til et rentefrit lån. Værdien af skatteudskydelsen eller skattesubsidiet i forhold til en neutral eller ens beskattning af alle indkomster er lig den sparede renteudgift. Det er dog ikke muligt at fastslå skattesubsidiets størrelse, netop fordi man ikke objektivt kan fastslå, hvornår kapitalgevinsten er opstået.

Ønsket om, at personer med samme indkomst (ens skatteevne) beskattes ens uanset indkomstens art, tilsiger, at asymmetrien begrænses, dvs. at skatten af kapitalgevinster ikke udskydes længere, end de ovennævnte retssikkerhedshensyn kan begrunde, og følgelig, at skatten af kapitalgevinster m.v. bør forfalde ved realisation.

Denne betragtning kan dog ikke stå alene. Den må vejes op mod den såkaldte indlåsnings effekt. Herved forstås, at det forhold, at en skat, der først forfalder til betaling ved realisation, giver skatteyderen et incitament til at udskyde realisation længere end, hvad der ville være optimalt, såfremt skattesystemet havde været neutralt, og dermed - alt andet lige - også længere, end det er samfundsøkonomisk optimalt.

Det samfundsøkonomiske tab som følge af indlåsnings effekt kan neutraliseres, hvis det offentlige afstår fra at beskatte kapitalgevinster m.v., eller hvis skatteyderen får mulighed for at sælge skattefordelen ved skatteudskydelsen sammen med det aktiv, hvorpå han har opnået kapitalgevinsten, dvs. hvis køber kan succedere i sælgers skattemæssige stilling, og den udskudte skat herigennem yderligere udskydes.⁽¹⁾

Neutraliseringen af indlåsnings effekten gennem yderligere udskydelse af skatten har en pris. Jo længere skatten udskydes, jo større er værdien af skatteudskydelsen, og jo større er incitamenterne til at disponere sådan, at indkomst erhverves i form af kapitalgevinster m.v. eller skattemæssigt kategoriseres som sådan. Det kan føre til samfundsøkonomisk inoptimalt store investeringer i aktiver, hvor de skattemæssige afskrivninger overstiger værdiforringelsen. Ved en rente efter skat på 6 pct. p.a. har en skat på kr. 100.000, der kan udskydes i 5 år, en nutidsværdi på kr. 75.000. Kan den ved succession udskydes i yderligere 10 år, er nutidsværdien reduceret til kr. 42.000. Kan skatten ved fortsat succession udskydes i det uendelige, falder den til nul: indkomster i form af kapitalgevinster m.v. bliver reelt skattefrie. Succession er således i økonomisk henseende identisk med en delvis afståelse af beskattning af kapitalgevinster m.v. Hvor stor en del af skatten, det offentlige giver afkald på, afhænger af de specifikke bestemmelser for, hvornår skattemæssig succession tillades.

Det forhold, at retssikkerhedshensyn taler stærkt imod at beskatte ikke-realiserede kapitalgevinster m.v., og fuldstændig neutral beskattning derfor er udelukket, stiller politikerne over for en afvejning af ulemperne ved beskattning af realiserede kapitalgevinster ved generationsskifte og ulemperne ved yderligere udskydelse af beskattningen (succession). Et samfundsøkonomisk optimalt kompromis mellem disse hensyn kunne synes at være, at der kun gives adgang til succession i sådanne tilfælde, hvor der er risici for alvorlige indlåsningsforvridninger, og at reglerne udformes således, at perioden for den yderligere udskydning af skattebetalingen begrænses.

En afgrænsning af successionsadgangen efter disse kriterier er dog langt fra uproblematisk og vil formentlig stride mod den opfattelse af "rimelighed", der må antages at ligge til grund for de gældende regler (succession af personligt ejede virksomheder er kun mulig ved overdragelse til nære slægtninge, både i levende live og ved død).

Ud fra et indlåsning-rationalt er det sælgers forhold eller - mere præcist - sælgers mulighed for og incitament til at udskyde en virksomhedsoverdragelse uhensigtsmæssigt længe, der bør lægges til grund. Der er ingen grund til at give adgang til succession, hvis sælger endnu ikke har nået normal pensionsalder og derfor må formodes at være fuldt kapabel til fortsat at drive sin virksomhed effektivt, eller hvis sælger ikke er i stand til at udskyde generationsskiftet (dvs. ved død).

En afgrænsning af successionsadgangen efter købers forhold, herunder hans familiemæssige relationer til sælger eller hidtidige beskæftigelse i virksomheden, vil omvendt være ubegrundet og uhensigtsmæssig ud fra et effektivitetshensyn. En successionsordning, der giver et skatteincitament til at overdrage virksomheden til en afgrænset gruppe af successionsberettigede potentielle købere, indebærer risiko for, at virksomheden ikke overdrages til den, der mest effektivt vil kunne føre virksomheden videre.

Udformningen af reglerne for succession er en politisk afvejning, der ud over disse vanskelige samfundsøkonomiske vurderinger også må inddrage politiske holdninger til brud på fundamentale lighedsgrundsætninger og hensyn til skattesystemets kohærens og administrerbarhed. Nærværende notat søger alene at kaste lys over de ovenfor skitserede økonomiske ræsonnementer og den mulige størrelsesorden af effektivitetstab med og uden adgang til succession.

Analysen gennemføres inden for rammerne af en stærkt simplificeret 'model' suppleret med eksemplariske numeriske beregninger. I afsnit 2 bestemmes effekten af successionsadgang på salgspris og sælgers nettoprovenu under forudsætning af, at der er flere successionsberettigede og ikke-successionsberettigede købere, og at disse er lige effektive og har samme afkastkrav. Afsnit 3 analyserer under samme forudsætninger effekten af succession på de offentlige finanser. I afsnit 4 søges besvaret to spørgsmål: Hvem får fordel af adgangen til succession, såfremt der kun er få potentielle købere, og disse har forskellig effektivitet og afkastkrav? Hvilken mulige negative effekter har adgangen til succession på sælgers incitament til at sælge til den samfundsøkonomisk optimale køber? Afsnit 5 indeholder en analyse af effektivitetstab ved, at sælger udskyder generationsskiftet (indlåsning). Afsnit 6 sammenfatter og konkluderer.

2. Effekten af successionsadgang på salgspriser og sælgers nettoprovenu.

Nedenstående simple analyse tjener to formål: (a) at forklare, hvordan successionsadgangen påvirker salgsprisen og sælgers nettoprovenu, og (b) at illustrere den sandsynlige størrelsesorden af nettoskattefordelen ved at overdrage en virksomhed ved succession.

Vi skal antage, at der er flere konkurrerende potentielle købere. Nogle er successionsberettigede (angivet med fodtegnet S); andre er ikke successionsberettigede (angivet ved fodtegnet N). De potentielle købere danner sig et skøn over, hvor stor årlig indkomst, virksomheden vil kunne kaste af sig med dem som ejer og leder. Den maksimale pris, P, de er villige til at give, er (a) nutidsværdien af den forventede nettoindkomst med fradrag af indkomst i alternativ beskæftigelse i den forventede ejerperiode med tillæg af (b) nutidsværdien af retten til at foretage skattemæssige afskrivninger og © nutidsværdien af salgsprisen ved videresalg og med fradrag af (d) nutidsværdien af den skat, der forfalder ved salg.

For at holde eksemplet så simpelt som muligt skal det antages,

- at det overtagne aktiv alene består af goodwill (bygninger, maskiner m.v. forudsættes leaset),
- at goodwillen er opbygget af sælger eller, hvis erhvervet, skattemæssigt afskrevet (skattemæssig værdi = 0),
- at alle potentielle købere har samme vurdering af den opnåelige efter-skat indkomst ved at drive virksomheden, y, og af deres alternative arbejdsindkomst, w,
- at alle potentielle købere forventer at sælge virksomheden efter n år,
- at værdien af goodwillen opretholdes gennem driften,
- at virksomheden efter n år kan sælges til samme pris, som potentielle købere er villig at betale ved den først forestående virksomhedsoverdragelse,
- at renten efter skat er r pct. p.a. (samme kapitalafkastkrav uanset finansiering),
- at goodwillens skattemæssige værdi for køber afskrives lineært over syv år, og
- at skattevæsenet lægger den aftalte købspris til grund ved beregning af sælgers eventuelle avancebeskatning.

Under disse simplificerede forudsætninger er den ikke-successionsberettiget køber, N, der forventer efter n?? år at videresælge til en ligeledes ikke-successionsberettiget køber, villig at betale prisen

$$P_{NN} = (y-w)(1-(1+r)^{-n})/r + (tP_{NN}/7)(1-(1+r)^{-7})/r + P_{NN}(1+r)^{-n} - P_{NNT}(1+r)^{-n}.$$

Første led er nutidsværdien af nettoindtægten $y-w$ i n perioder, andet led er nutidsværdien af at kunne afskrive investeringen lineært over de første syv år, tredje led er nutidsværdien af den forventede salgspris efter n års ejerskab (forudsætningsvis lig købspris), og fjerde led er nutidsværdien af den skat af genvundne afskrivninger, et videresalg vil udløse. Udtrykket kan reduceres til

$$P_{NN} = [(y-w)/r][1-(1+r)^{-n}]/\{[1-(1+r)^{-n}] + t[(1+r)^{-n} - (1-(1+r)^{-7})/(7r)]\}.$$

Hvis skattesatsen t var 0, eller hvis der ikke kunne afskrives på et aktiv, hvis værdi forudsætningsvis opretholdes, og der følgelig heller ikke var genvundne afskrivninger til beskatning ved videresalg, ville værdien af virksomheden være lig nutidsværdien af en evigtvarende indkomststrøm på $(y-w)$ per år = $(y-w)/r$. Med adgang til afskrivning og dermed udskydelse af skat vil køber være villig at betale mere end $(y-w)/r$.⁽²⁾

Til illustration skal antages, at virksomheden forventes at kunne afkaste kr. 500.000 efter skat årligt, at købers alternative arbejdsindkomst er kr. 300.000 efter skat, at han forventer at beholde virksomheden i 10 år, at renten efter skat er 6 pct. p.a., og at skattesatsen er 60 pct.. Uden skat (eller uden afskrivning og beskatning af genvundne afskrivninger) ville prisen være kr. $(500.000 - 300.000)/0,06 =$ kr. 3,333 mio. Under de angivne forudsætninger bliver prisen 48 pct. højere, kr. 4,937 mio.⁽³⁾

Sælger skal betale skat af differencen mellem salgspris og goodwillens skattemæssige værdi (= 0, da goodwillen forudsætningsvis er optjent af sælger eller, hvis erhvervet af sælger, skattemæssigt afskrevet). Herved reduceres sælgers nettoprovenu til

$$Z_{NN} = (1-t)P_{NN}, \text{ lig kr. 1.975 mio under de ovenfor angivne beregningsforudsætninger.}$$

For den successionsberettigede køber, S , ser regnestykket lidt anderledes ud. Da han succederer i sælgers skattemæssige forhold, og denne forudsætningsvis ikke havde noget (resterende) afskrivningsgrundlag, kan køber heller ikke foretage skattemæssige afskrivninger. Også han forventer at sælge efter n år ($n > 7$). Hvor meget virksomheden er værd for ham, afhænger af, hvorvidt han forventer at sælge til en successionsberettiget køber eller til en ikke-successionsberettiget køber.

Forventer han at kunne videresælge til en ligeledes successionsberettiget køber, der i øvrigt vurderer virksomheden på samme måde som ham selv, og han følgelig kan videresælge til samme pris, som han selv har givet, bliver den maksimale pris, han vil være villig til at byde

$$P_{SS} = (y-w)(1-(1+r)^{-n})/r + P_{SS}(1+r)^{-n} = (y-w)/r.$$

Da han under de angivne forudsætninger ikke kan afskrive og følgelig heller ikke skal betale skat af genvundne afskrivninger, bliver prisen, som hvis skattesatsen havde været nul. Fortsat succession indebærer, at skatten udskydes i det uendelige, hvorved den reelt bortfalder.

Ved succession skal sælger ikke betale skat af avancen, hvorfor hans nettoprovenu er lig salgsprisen. Med de ovenfor anførte værdier bliver $Z_{SS} = P_{SS} =$ kr. 3,333

Forventer den successionsberettigede køber at videresælge til en ikke-successionsberettiget køber efter n år, er den pris, han er villig at betale, noget mindre, idet han må tage højde for at måtte betale avanceskat i forbindelse med videresalg,

$$P_{SN} = (y-w)(1-(1+r)^{-n})/r + P_{NN}(1+r)^{-n} - tP_{NN}(1+r)^{-n} = P_{NN} [1-t(1-(1+r)^{-7})/(7r)].$$

Med de ovenfor angivne værdier bliver $P_{SN} = Z_{SN} = P_{NN}0,5215 =$ kr. 2,575 mio.

Endelig vil den ikke-successionsberettigede køber, der forventer at videresælge til en successionsberettiget køber, få fordelene ved både at kunne afskrive på købsprisen og undgå at betale avanceskat ved videresalg. Hans maksimale købspris er

$$P_{NS} = (y-w)(1-(1+r)^{-n})/r + (tP_{NS}/7)(1-(1+r)^{-7})/r + P_{SS}(1+r)^{-n} = [(y-w)/r]/[1-t(1-(1+r)^{-7})/(7r)]$$

Denne pris giver sælger et nettoprovenu på $Z_{NS} = (1-t)P_{NS}$. I vor eksempel bliver $P_{NS} =$ kr. 6,392 mio og $Z_{NS} =$ kr. 2.557 mio.

I en række skattemæssige sammenhænge, f.eks.. ved beregning af bo- og gaveafgift, opereres med begrebet "handelsværdi". Det er en central pointe i ovenstående analyse, at en virksomheds markedspris eller "handelsværdi" ikke er defineret entydigt og uafhængigt af købers skattemæssige forhold. Det bør derfor ikke undre, at værdiansættelsen ofte giver anledning til kontroverser mellem bo eller gavemodtager på den ene side og skattemyndighederne på den anden.

I praksis søger myndighederne at tage højde for, at værdien for erhverver er mindre, hvis han succederer og dermed påtager sig at udrede den udskudte eller "latente" skat, når (og hvis) den udløses ved salg, end hvis han erhvervede virksomheden på ordinære vilkår. Det sker ved at fratrage en såkaldt "passiv post" svarende til halvdelen af den udskudte eller "latente" skat. Halvdelen svarer også i vort eksempel så nogenlunde til nutidsværdien af den udskudte betaling, $(1+0,06)^{-10} = 0,56$. Defineres "handelsværdi" som den pris en ikke-successionsberettiget, køber er villig til at betale, P_{NN} , og hvortil den successionsberettigede køber vil kunne videresælge, bliver den latente skat tP_{NN} . Skattemyndighederne vil da beregne bo- eller gaveafgift på grundlag af $P_{NN}(1-0,5t)$. Dette afgiftgrundlag kan meget vel være væsentligt højere end virksomhedens værdi for den nye ejer. I vort regneeksempel giver beregningen af passivposten et afgiftsgrundlag på kr. 3,456 mio. Det er markant højere end, den pris den successionsberettigede køber ville være villig at betale, $P_{SN} =$ kr. 2,575 mio.. Problemet er, at P_{NN} er "for høj". Den inkluderer en fordel ved at kunne afskrive på købsprisen, som den succederende erhverver ikke får.

3. Effekten af succession på de offentlige finanser.

Da prisen afhænger af den forventede skattemæssige behandling ved alle fremtidige ejerskifter, og prisen udgør såvel afskrivningsgrundlag som grundlaget for beskatning af genvundne afskrivninger, må også effekten på de offentlige finanser opgøres som nutidsværdien af en uendelig strøm af ind- og udbetalinger.

I tilfælde af salg til ikke-successionsberettiget køber, vil det offentlige umiddelbart få en indtægt form af skat af den realiserede avance, P_{NNt} , efterfulgt i de følgende syv år af et mindre-provenu som følge af købers adgang til at afskrive på købsprisen, $P_{NNt}/7$.

Nutidsværdien af skattefradraget i den nye ejers ejertid er $P_{NN}(t/7)(1-(1+r)^{-7})/r$. Denne sekvens gentager sig i al fremtid med n års mellemrum. Det samlede skatteprovenu kan følgelig opgøres som

$$T_{NN} = [P_{NNt}][1-(1-(1+r)^{-7})/(r7)]/[1-(1+r)^{-10}],$$

der ved indsættelse af de ovenfor ansatte værdier giver

$$T_{NN} = [4,9370,6][0,2025]/[0,4416] = 1,358 \text{ mio kr.}$$

Overdrages virksomheden ved fortsat succession, betales der ingen skat ved salg, og der kan ikke foretages afskrivninger, dvs. $T_{SS} = 0$

Overdrages virksomheden i første omgang til en ikke-successionsberettiget, der forventer herefter at lade virksomheden gå videre ved succession, bliver nutidsværdien af skatten

$$T_{NS} = [P_{Ns}t][1-(1-(1+r)^{-7})/(r7)] + 0 = [6,3920,6][0,2025] = 0,777 \text{ mio kr.}$$

Sker første overdragelse ved succession og alle fremtidige overdragelser til ikke-successionsberettigede købere, bliver nutidsværdien af skatten

$$T_{SN} = 0 + T_{NN}(1+r)^{-n} = 0 + 1,358 \cdot 0,5584 = 0,758 \text{ mio kr.}$$

Resultaterne af ovenstående regneeksempler er sammenfattet i nedenstående tabel. Tallene i parentes angiver salgspris, sælgers nettoprovenu og nutidsværdien af det offentliges indtægter normeret med værdien af disse størrelser i tilfælde af fortsat overdragelse til ikke-successionsberettigede købere (NN). Den implicite værdidom er, at realisationsbeskatning ved overdragelse er bedst i overensstemmelse med (afviger mindst fra) retserhvervelses- eller samtidighedsprincippet, og at yderligere skatteudskydelse gennem succession følgelig er et supplerende skattesubsidium.

	Salgspris (P)	Nettoprovenu (Z)	Nettoskat (T)
NN	4.937 (1.00)	1.975 (1.00)	1.358 (1.00)
NS	6.392 (1.29)	2.557 (1.29)	0.777 (0.57)
SN	2.575 (0.52)	2.575 (1.30)	0.758 (0.56)
SS	3.333 (0.69)	3.333 (1.69)	0.000 (0.00)

Regneeksemplerne viser, at adgang til succession kan have meget stor betydning for prisdannelsen. I det ene ydertilfælde, NS, hvor køber ikke er successionsberettiget, og forventer efterfølgende at kunne overdrage virksomheden ved succession, vil han være villig til at betale 29 pct. mere end i "normaltilfældet" NN. Forklaringen er, at denne køber vil kunne afskrive på købsprisen uden at blive udsat for beskattning af genvundne afskrivninger ved fremtidigt salg. I det andet ydertilfælde, hvor virksomheden i første omgang overdrages ved succession, men forventningen er, at fremtidige overdragelser vil ske til ikke-successionsberettigede købere, SN, vil købers maksimale pris ligge 48 pct. under "normalprisen". Den lave pris er begrundet i, at han ikke har mulighed for at afskrive på købsprisen og skal betale den latente skat ved videresalg.

Sælgers nettoprovenu er større, hvis betaling af den latente skat kan udskydes ved førstkomme og /eller fremtidige ejerskifter. Nettoprovenuet er størst, jo længere skatten kan udskydes, dvs. ved fortsat succession, SS. I dette tilfælde opnår sælger et nettoprovenu, der er 69 pct. højere end ved fortsat overdragelse til ikke-successionsberettigede købere (NN).

Sælger vil i eksemplet vælge at sælge til en køber, der er successionsberettiget, frem for til en, der ikke er. Sælgers merprovenu herved svarer nøjagtigt til det offentlige mindreprovenu, eksempelvis $Z_{SS} - Z_{NN} = -(T_{SS} - T_{NN}) = \text{kr. } 1,358 \text{ mio.}$ Det er altså sælger og ikke køber, der får fordel af det (yderligere) skattesubsidium, som succession indebærer. Det er det ikke noget overraskende i. Det følger umiddelbart af forudsætningen om, at der er flere potentielle købere, der alle er lige effektive, og at deres indbyrdes konkurrence vil presse prisen op til den maksimale, hver gruppe er villig til at betale.

Den økonomiske belastning for de offentlige finanser over tiden ved at ændre på adgangen til succession er illustreret i nedenstående tabel. Det forudsættes, at der i udgangssituationen ikke er adgang for succession, at der i periode 0 indføres generel adgang til succession, og at der generationsskiftes q virksomheder hvert år.

Periode	Nettoskatteprovenu = $qP_{NN} t$	Nutidsværdi
-1	$1 - 7/7 = 0$	0
0	$-7/7 = -1.00$	-1.00
1	$-6/7 = -0.86$	-0.81
2	$-5/7 = -0.71$	-0.64
3	$-4/7 = -0.57$	-0.48
4	$-3/7 = -0.42$	-0.34
5	$-2/7 = -0.28$	-0.21

6	$-1/7 = -0.14$	-0.10
7	0	0
Sum	-4.14	-3.58

I udgangssituationen (periode -1) har det offentlige forudsætningsvist ikke noget nettoskatteprovenu. Ganske vist betaler sælgerne af årets generationsskiftede virksomheder avanceskat på qtP_{NN} . Men de syv senest generationsskiftede kohorter af virksomheder afskriver, og får derfor hver en negativ skat på $qtP_{NN}/7$. År 0, hvor der indføres generel adgang til at generationsskifte ved succession, får det offentlige ingen avanceskat, mens de syv senest generationsskiftede kohorter fortsat kan afskrive. Det giver et nettoskattetab på qP_{NNT} . I de følgende år reduceres nettoskattetabet i takt med at de ældre virksomheder opbruger deres afskrivningsgrundlag. Efter syv år er de offentlige finanser igen i balance.⁽⁴⁾ Det kumulerede skattetab bliver i eksemplet 0.64.14værdien af den årlige omsætning af generationsskiftede virksomheder (opgjort til handelsværdi før indførelse af adgang til succession). Nutidsværdien af skattetabet ved omlægningen bliver 0.63.58værdien af den årlige omsætning af generationsskiftede virksomheder.

Efter gældende regler er der alene muligt for en begrænset gruppe af erhververe at succedere i sælgers skattemæssige stilling. Regneeksemplet dækker derfor hverken det tilfælde, at der indføres generel adgang til succession, eller (med omvendt fortegn) en afskaffelse af den nugældende successionsadgang. Med dette forbehold efterlader beregningen det indtryk, at successionsreglernes udformning har ganske betydelige statsfinansielle konsekvenser.

4. Succession som middel til at fremme et effektivt generationsskifte.

I generationskiftesammenhænge er de to centrale spørgsmål: (a) I hvilket omfang og under hvilke omstændigheder kommer skattesubsidiet som følge af fortsat udskydelse af den latente skat virksomheden (køber) til gode og dermed vil kunne siges at lette generationsskiftet? (b) Hvilken effekt har subsidiet på 'markedets' evne til at udvælge den mest effektive leder af virksomheden?

I ovenstående eksempel er svaret - som allerede nævnt - simpelt: Subsidiet vil tilfalde sælger, og det har ingen (positiv eller negativ) effekt på effektiviteten af virksomhedens fremtidige ledelse. Det følger af, at vi eksplicit har antaget, at de potentielle købere N og S er lige dygtige, og - implicit - at sælger har været i stand til at presse købstilbudene op til det maksimale af, hvad N og S er villige til at betale.

I virkelighedens verden er disse forudsætninger ikke nødvendigvis opfyldt. Svarene på de to centrale spørgsmål vil afhænge af de konkrete omstændigheder omkring handelen, herunder antallet af købere med og uden mulighed for at succedere, disses evner til at drive virksomheden, deres forhandlingsevner og deres relationer til sælger.

Antag, at der er flere potentielle købere, hvoraf nogle er successionsberettigede, og andre ikke er det. Successionsberettigede forventer at videresælge til successionsberettigede, og ikke-successionsberettigede at videresælge til ikke-successionsberettigede. Dvs. vi begrænser os til tilfældene SS og NN.

Den pris, de potentielle købere vil byde, er den minimale pris, hvortil de er konkurrencedygtige, dvs. en pris, der ligger marginalt over stærkeste konkurrents maksimale pris. Heraf følger, at andre købere end de to stærkeste i hver af de to kategorier er uinteressante og hurtigt falder fra i de videre forhandlinger. De stærkeste i hver kategori betegnes henholdsvis S1 og N1 og de næststærkeste S2 og N2.

Hvis, som ovenfor antaget, alle fire potentielle købere er tilnærmelsesvis lige dygtige virksomhedsledere (samme y), har samme alternativ indkomst (samme w), vil S1 gå af med sejren. Han må byde sin maksimale pris, P_{S1} . Hvis han byder mindre, vil virksomheden gå til den tilnærmelsesvis lige så konkurrencedygtige konkurrent S2.

Den dygtigste ikke-successionsberettigede køber, N1, er lige så dygtig som S1. Men da skattesystemet diskriminerer til fordel for de successionsberettigede købere, er han ikke en konkurrencedygtig køber.

Antag i stedet, at S2 er markant dårligere end S1 og N1 (eller har en markant højere alternativ indkomst, f.eks. på grund af bedre uddannelse end S1), men fortsat - i kraft af adgangen til at succedere - er en lige så konkurrencedygtig køber som N1. I så tilfælde behøver S1 kun at byde marginalt over S2, dvs. byde $P_{S2} < P_{S1}$. Så bliver det ham og ikke sælger, der indkasserer skattefordelen ved skattemæssig succession, forudsat at han kender og forstår at udnytte sin forhandlingsposition. Er sælger omvendt i stand til at "bluffe" og bibringe køber det indtryk, at der står andre og lige så købsivrige købere i kulissen, vil handelsprisen kunne presses op til P_{S1} .

I ovenstående eksempel er det samfundsøkonomisk ligegyldigt, om virksomheden overtages af N1 eller S1; de er forudsætningsvis lige dygtige. Men det forhold, at sælger i mangel af en tilstrækkelig konkurrencedygtig alternativ køber i gruppen af successionsberettigede ikke har forhandlingstyrke til at tilegne sig skattesubsidiet, mindsker hans incitament til overhovedet at sælge. Successionsordningen modvirker ikke en evt. indlåsnings effekt, hvis fordelene tilfalder køber.

Ud fra en samfundsøkonomisk betragtning er det et større problem, at adgangen til succession kan medføre, at en mindre dygtig successionsberettiget køber udkonkurrerer en mere effektiv ikke-successionsberettiget køber (eller en lige så dygtig ikke-successionsberettiget køber med en mindre alternativ indkomst). I begge tilfælde vil successionsadgangen resultere i et samfundsøkonomisk tab af maksimalt samme størrelse som skattesubsidiet til overdragelse ved succession.

Dette resultat fremgår ved omskrivning af de ovenfor definerede udtryk. Sælger vil sælge til en successionsberettiget køber frem for en ikke-successionsberettiget, hvis

$$Z_{SS} = (y_{SS} - w_{SS})/r > Z_{NN} = (1-t)[(y_{NN} - w_{NN})/r][1 - (1+r)^{-n}] / \{ [1 - (1+r)^{-n}] + t[(1+r)^{-n} - (1 - (1+r)^{-7})/(7r)] \}$$

dvs. hvis

$$(y_{SS} - w_{SS}) / (y_{NN} - w_{NN}) > (1-t)[1 - (1+r)^{-n}] / \{ [1 - (1+r)^{-n}] + t[(1+r)^{-n} - (1 - (1+r)^{-7})/(7r)] \}$$

Indsættes de ovenfor antagne parameterværdier i udtrykket fås, at sælger vil foretrække den successionsberettigede køber, selv om dennes bidrag til samfundsøkonomien som virksomhedsleder måtte være 40 pct. ringere end den ikke-successionsberettigede køber,

$$(y_{SS} - w_{SS}) / (y_{NN} - w_{NN}) > 0.59.$$

Hvis den ikke-successionsberettigede køber som ovenfor antaget kan skabe sig en årlig nettoindtægt på $y_{NN} - w_{NN} = 500.000 - 300.000 = \text{kr. } 200.000$, behøver den successionsberettigede køber kun at skabe kr. 118.500. Salg til den ringeste, stadig konkurrence dygtige successionsberettigede køber er således forbundet med et årligt produktionstab på kr. 81.500. Nutidsværdien af et permanent årligt produktionstab af denne størrelse er kr. 1,358 mio. Dette beløb er nøjagtigt lig skattetabet ved adgang til succession, $T_{NN} - T_{SS}$. I denne - den værst tænkelige situation - går altså hele det offentlige nettoskatteudgift ved succession til subsidiering af udygtighed.

Samfundsøkonomisk uheldig subsidiering af udygtighed vil kunne undgås, hvis alle potentielle købere stilles lige i konkurrencen, dvs. hvis ingen kan succedere, eller hvis successionsadgangen udstrækkes til alle købere. Det er diskriminationen, opdelingen i successionsberettigede og ikke-successionsberettigede købere, der skaber problemet.

Begge løsninger er kritisable. Hvis den latente skat udløses ved ejerskifte, er der risiko for, at sælger udskyder ejerskiftet længere end det er samfundsøkonomisk optimalt (indlåsning). Generel successionsadgang giver incitamenter til samfundsøkonomisk uhensigtsmæssige dispositioner, f.eks. overinvestering i aktiver, der kan skattemæssigt afskrives hurtigere end deres reelle værdiforringelse.

5. Indlåsnings effektens mulige størrelse

Der er ikke nogen entydig måde at angive indlåsnings effekten på. Det ideelle må være et mål for det samfundsøkonomiske tab, som et udskudt salg medfører. Indlåsnings effekten har således to dimensioner: et samfundsøkonomisk mindreakkast per periode med den hidtidige ejer som leder, og antallet af perioder, hvor generationsskiftet udskydes.

Der er ikke nogen indlåsnings effekt i fire "rene" tilfælde, nemlig såfremt (a) der ikke er nogen udskudt skat, (b) den udskudte skat ikke skal betales (udskydes i det uendelige gennem fortsat succession), ©

sælger ikke har noget økonomisk attraktivt alternativ til salg uanset den skattemæssige behandling af kapitalgevinster m.v., og (d) nettoafkastet (virksomhedsoverskud minus indkomst i bedste alternative beskæftigelse) er lige så stort med sælger som fortsat leder som med en ny ejer af virksomheden.

Antag, at sælgers alternativ til salg nu er at fortsætte som ejer og leder i yderligere m år. Hans forventede virksomhedsoverskud er y_0 per periode og hans alternative arbejdsindkomst er w_0 . Uden skattebetingede forvriddinger vil sælger generationsskifte sin virksomhed, når hans nettoindkomst ved fortsat at drive virksomheden er mindre end den, som en ny ejer vil kunne opnå, dvs. hvis

$$y_0 - w_0 < y - w.$$

Det ville være tilfældet ved konsekvent gennemførelse af samtidighedsprincippet, dvs. såfremt goodwill og kapitalgevinster m.v. beskattes, når de skabes / opstår, og det ikke er muligt skattemæssigt at afskrive aktiver hurtigere end de værdiforringes. Det vil også være tilfældet ved en indførelse af generel adgang til at overdrage virksomheden ved succession.

I begge tilfælde vil han ved salg kunne opnå et nettoprovenu på

$$Z = P = (y - w) / r.$$

Vælger han i stedet at fortsætte i m år, og kan han til den tid opnå samme pris, bliver hans nettoprovenu nutidsværdien af den løbende nettoindkomst i den fortsatte driftsperiode plus provenuet ved salg ved afslutningen heraf⁽⁶⁾,

$$Z_0 = (y_0 - w_0)(1 - (1 + r)^{-m}) / r + Z(1 + r)^{-m}.$$

Han vil vælge at sælge, såfremt

$$Z > Z_0.$$

Denne betingelse er opfyldt, hvis - og kun hvis - $y - w > y_0 - w_0$, dvs. hvis det er samfundsøkonomisk optimalt, at virksomheden generationsskiftes.

Bemærk, at optimalitetskriteriet vedrører nettoindkomsten ved virksomhedsdrift, dvs. indkomsten med fradrag af alternativ arbejdsindkomst. Hvis alternativindkomsten er lavere for den ældre ejer end for en ny køber, kan det meget vel være både privatøkonomisk og samfundsøkonomisk optimalt, at den ældre fortsætter, selv om han driver virksomheden mindre effektivt end en yngre, $y_0 < y$. Alternativindkomsten for potentielle købere kan være større end for den hidtidige ejer, fordi virksomheden befinder sig i en branche i relativ tilbagegang, og en potentiel ny ejer har mulighed for at etablere sig i et mere profitabelt fremgangserhverv. Det er således samfundsøkonomisk helt rationelt (og altså ikke nødvendigvis et udslag af uheldig 'indlåsning' eller andre generationsskiftehæmmende mekanismer), at det i tilbagegangserhverv er relativt mange ældre virksomhedsejere med beskedent afkastkrav.

Er den ældre virksomhedsejers alternativ at sælge nu eller senere til en ikke-successionsberettiget køber er kriteriet for, at han vil sælge nu frem for at vente m år

$$Z_0 = (y_0 - w_0)(1 - (1 + r)^{-m}) / r + Z_{NN}(1 + r)^{-m} < Z_{NN}$$

eller

$$(y_0 - w_0) / (y - w) < (1 - t)[1 - (1 + r)^{-n}] / \{ [1 - (1 + r)^{-n}] + t[(1 + r)^{-n} - (1 - (1 + r)^{-7}) / (7r)] \}$$

Betingelsen for, at den ældre virksomhedsejer vil sælge til en ikke-successionsberettiget køber, er den samme som udledt ovenfor for, at han bør foretrække en ikke-successionsberettiget køber frem for en successionsberettiget. Med de her anvendte parameterverdier vil han sælge, når han forventer ikke længere at kunne opnå en nettoindtægt, der udgør mindst 59 pct. af den, en ny ejer vil kunne skabe,

$$(y_0 - w_0) / (y - w) < 0.59.$$

Det maksimale årlige produktionstab ved, at den ældre ejer fortsætter, selv om han bidrager mindre til samfundsproduktionen end en ny ejer, er under de ovenfor beskrevne antagelser kr. 81.500.

Hvor stort det kumulerede samfundsøkonomiske tab er ved, at den latente skat 'indlåser' den ældre virksomhedsejer, afhænger af, hvor mange år, der går fra $y_0 - w_0$ er begyndt at falde under $y - w$, til $y_0 - w_0$ er nået ned på den kritiske værdi.

Antag til illustration, at $(y_0 - w_0)$ begynder at falde under $(y - w)$, når ejeren når 60 års alderen, og at forskellen udvides med fire procentpoint (kr. 8.000) om året. Under disse omstændigheder, vil han fortsætte til han bliver 70 år - ti år længere end samfundsøkonomisk optimalt - og det kumulerede samfundsøkonomiske tab i 'indlåsningsperioden' nå op på kr. 440.000 (nutidsværdi kr. 296.000). Tapper hans indtjeningssevne hurtigere af, f.eks. med 20 pct. om året, falder 'indlåsningsperioden' til blot 2 år, og det kumulerede samfundsøkonomiske tab til kr. 120.000 (nutidsværdi kr. 109.000).

6. Konklusion

Ovenstående analyse er meget simplificeret. Den er stationær (der tages ikke højde for samfundets og virksomhedens udvikling over tiden). Den er partiel (der ses bort fra afledte virkninger på andre virksomheder i branchen og på samfundsøkonomien). Den analyserede virksomhed er ekstremt forenklet. Der ses bort fra eventuelle likviditetsrestriktioner (alle potentielle købere kan finansiere til samme efter-skat rente). Der forudsættes fuld (individuel) rationalitet og forudseenhed. Der er ikke plads for den virksomhedsejer, hvis væsentligste drivkraft er ønsket om at opbygge et 'fideikommis' til benefice for sine måske mindre driftige efterkommere. Regnestykkerne bygger på forudsætninger, hvis realisme der kan stilles mange spørgsmålstejn ved.

Med disse forbehold peger analysen på, at indlåsnings-effekten af realisationsbeskatning af goodwill, genvundne afskrivninger m.v. (incitamentet til for sent generationsskifte) kan tænkes at indebære et ikke uvæsentlig samfundsøkonomisk forvriddningstab. Men også, at skattemæssig succession som middel til at neutralisere dette forvriddningstab meget vel kan være forbundet med endnu større samfundsøkonomiske effektivitetstab. Dette gælder uanset, om successionsadgangen begrænses til en relativ snæver kreds af potentielle overtagere eller gøres generel. Diskriminationen mellem successionsberettigede og ikke-successionsberettigede købere/arvinger indebærer risiko for, at virksomheden overdrages til en mindre effektiv virksomhedsleder. Generel adgang til succession øger incitamentet til at foretage ikke-samfundsøkonomisk velbegrundede dispositioner med det formål, at en større del af indkomsten erhverves i form af ikke-beskattede avancer m.v.

Hertil kommer, at adgang til skattemæssig succession formentlig er ganske bekostelig for de offentlige kasser, ikke mindst fordi, der formentlig knytter sig et betydeligt "støttespild" eller "dødvægtstab" hertil. Det følger af, at adgang til skattemæssig succession er et skattemæssigt subsidium, der kommer virksomhedsejere eller disses bo til gode, også i de tilfælde hvor der ikke foreligger noget indlåsningsstab, enten fordi sælger fortsat er 'på toppen' og blot ønsker at trække sig tilbage, eller hvor generationsskifte alligevel ville finde sted, fordi den ældre virksomhedsejer er død, eller hans indkomst er faldet under den grænse, der gør generationsskifte privatøkonomisk profitabelt, uanset, at der herved udløses realisationsskat.

Analysen lægger følgelig op til, at der bør søges andre veje end skattemæssig succession til at modvirke incitamentet til samfundsøkonomisk for sent generationsskifte af personligt ejede virksomheder. Den mest nærliggende vil selvsagt være at begrænse adgangen til at udskyde skat, f.eks. ved at stramme afskrivningsreglerne i de tilfælde, hvor de skattemæssige afskrivninger er større end de berørte aktivers værdiforringelse. En anden nærliggende mulighed er, at give sælger henstand med realisationsskatten, f.eks. ved at give adgang til at avancen kan indsættes med fradragsret på en pensionsordning med løbende udbetaling.

-
1. Indlåsnings-effekten kan også neutraliseres, hvis sælger kan beholde fordelene ved skatteudskydelsen, f.eks. ved adgang til med skattefradragsret at indbetale provenuet på en pensionsordning.
 2. Værdien for køber af at kunne afskrive på købesummen og udskyde skatten til realisationstidspunktet er $P_{NNt}[(1 - (1+r)^{-7}) / (7r) - (1+r)^{-n}]$. Værdien er større end den "skatteneutrale" pris, $(y-w)/r$, multipliceret med skattesatsen og udtrykket i den kantede parentes. Det skyldes, at fordelene overvælttes i købsprisen, hvilken yderligere øger fordelene ved skatteudskydelsen.
 3. Merprisen i forhold til det beskatningsneutrale tilfælde er stærkt afhængig af, hvor lang tid, der går mellem hvert ejerskifte. Hvis virksomheden forventes at skifte ejer hvert femte år, bliver merprisen 19 pct.; ved ejerskifte hvert 25 år bliver den 78 pct.

4. Bemærk, at første års udgiften ved en udvidelse af successionsadgangen (og første års indtægten ved en stramning af reglerne) ikke efterfølges af en modsatrettet indtægtsstrøm, sådan som man fejlagtigt vil konkludere, hvis man alene ser på skattebetalingerne i forbindelse med generationsskiftet af en enkelt virksomhed.
 5. Det er et ofte hørt argument, at en virksomhed, som den ældre ejer fastholder for længe, falder bagud i konkurrencen og derfor er mindre værd for en ny ejer. Det er implicit forudsat, at ejer inkluderer dette værditab i sin opgørelse af indkomsten ved at drive virksomheden videre.
-

Bilag 6 Meddelelse fra Kommissionen om overdragelse af små og mellemstore virksomheder

C 93/2

DA

De Europæiske Fællesskabets Tidende

28.3.98

Meddelelse fra Kommissionen om overdragelse af små og mellemstore virksomheder

(98/C 93/02)

(EØS-relevant tekst)

INDLEDNING

Virksomhedsoverdragelser er et af de centrale elementer i Europa-Kommissionens erhvervspolitik ⁽¹⁾. Efter oprettelsen og udviklingen af virksomheden er overdragelsen den tredje afgørende fase i en virksomheds livscyklus ⁽²⁾. Der er mange arbejdspladser på spil, når virksomhedens grundlægger, når pensionsalderen og ønsker at afhænde virksomheden.

I undersøgelser af nyere dato har konklusionerne været, at mere end 5 millioner virksomheder i EU, hvilket svarer til ca. 30 % af alle virksomhederne i EU, står over for at skulle overdrages i de kommende år. Det forventes, at m. 30 % af disse virksomheder, dvs. 1,5 millioner, vil forsvinde som følge af dårlig forberedelse af deres overdragelse. Dette betyder, at ca. 6,3 mio. arbejdspladser vil være i fare ⁽³⁾.

Europa-Kommissionens indsats på dette område startede den 28. og 29. januar 1993 med afholdelsen af et symposium i Bruxelles med det formål at få oplysninger om situationen i de enkelte medlemsstater og definere bedste praksis med hensyn til virksomhedsoverdragelser. Dette symposium blev fulgt op af en bred høring af alle de berørte parter på grundlag af en særlig meddelelse ⁽⁴⁾. Høringen førte den 7. december 1994 til vedtagelse af en formel henstilling fra Kommissionen til medlemsstaterne vedrørende overdragelse af små og mellemstore virksomheder (SMV'er) ⁽⁵⁾.

I artikel 9 i henstillingen opfordres medlemsstaterne til senest den 31. december 1996 at underrette Kommissionen om gennemførte foranstaltninger. Allerede i løbet af 1996 anmodede Kommissionen alle medlemsstaterne om at indsende foreløbige oplysninger vedrørende foranstaltninger gennemført med hensyn til de forskellige aspekter i henstillingen og vedrørende planer om eventuelle yderligere ændringer af en eksisterende lovgivning.

I sit forslag til Rådets afgørelse om det tredje flerårige program for SMV'er gav Kommissionen udtryk for, at den havde til hensigt at fremlægge forslag til yderligere initiativer, herunder en samordnet aktion, på grundlag af en evaluering af opfølgningen af henstillingen fra 1994 ⁽⁶⁾. Rådets afgørelse af 9. december om det tredje flerårige program for SMV'er bekræftede målene med en fortsat indsats på dette område ⁽⁷⁾. I forlængelse af denne afgørelse afholdt Europa-Kommissionen den 3. og 4. februar 1997 et forum om overdragelse af virksomheder i Lille (Frankrig). Evalueringen af de oplysninger, der er blevet forelagt af medlemsstaterne samt fremkommet på plenarmøderne og i de forskellige workshops, gav de resultater, der præsenteres i denne meddelelse.

Efter at Kommissionen offentliggjorde sin henstilling, er der flere medlemsstater, der enten har vedtaget eller overvejer at vedtage foranstaltninger til forbedring af da lovgivningsmæssige og skattemæssige miljø på dette område. Der er desuden i de fleste medlemsstater et ønske om at gøre det lettere at overdrage SMV'er. Alle de berørte parter, dvs. myndighederne, erhvervsorganisationer og virksomhederne selv begynder at forstå, omfanget af denne opgave. Dette er meget vigtigt, idet et af de vigtigste mål med Kommissionens indsats netop er at få de berørte parter til at forstå problemet.

GENNEMFØRTE OG FORESLÅEDE FORANSTALTNINGER.

De fleste af de allerede gennemførte foranstaltninger vedrører ændringer på det juridiske område med henblik på at fremme og lette forberedelserne i forbindelse med virksomhedsoverdragelser (jf. punkt A nedenfor). Flere medlemsstater har ændret skattereglerne i forbindelse med overførsler, især gennem en nedsættelse af arveafgifter og beskatningen af gaver (jf. punkt B). Andre initiativer sigter mod at forbedre finansielle muligheder for virksomheder ved overdragelsen (jf. punkt C). Det er desuden en række praktiske aspekter, der kan have stor betydning for en vellykket overdragelse (jf. punkt D).

A. juridiske foranstaltninger vedrørende virksomhedsoverdragelser

I nogle medlemsstater er der i de seneste år blevet gennemført juridiske foranstaltninger for at gøre det lettere at overdrage virksomheder. De fleste af foranstaltningerne vedrører privatret og selskabsret. På nogle områder er der sket fremskridt, mens der på andre områder næsten ikke er sket noget, og forbedringerne er meget ulige fordelt på medlemsstaterne. Følgende områder er af stor betydning:

1. Omdannelse af interessentskaber og kommanditselskaber til anparts- eller aktieselskaber og omvendt

En ændring af en virksomheds juridiske form (omdannelse) kan være en nyttig ting for overdrageren, fordi han kan forberede en overdragelse med den mest hensigtsmæssige struktur, og for virksomhedsovertageren, der f.eks. kan indføre hensigtsmæssige procedurer for beslutningstagningen. Der er dog nogle medlemsstater, der i sådanne tilfælde kræver en opløsning af virksomheden og oprettelse af en ny virksomhed, hvilket er et krav, der indebærer mange byrder, og ofte hindrer en vellykket overdragelse.

Som påpeget i henstillingens artikel 4, litra a), er det derfor vigtigt, at SMV'erne i alle medlemsstaterne har mulighed for at overgå fra en retlig status til en anden, uden at virksomheden først skal opløses.

I den tyske lov fra 1994 om virksomhedsomdannelser (Umwandlungsgesetz) blev der indført forskellige former for omdannelser som f.eks. fusion, ændring af juridisk status og opsplitning. Loven indførte også begrebet opdeling af virksomheder i tysk selskabsret. Disse regler gælder både for anparts- og aktieselskaber og for interessentskaber og kommanditselskaber og kan derfor anvendes ved mange overdragelser af SMV'er. Loven blev ledsaget af skatteregler (Umwandlungssteuergesetz), der skal sikre skatteneutralitet ved omdannelser (jf. B.4 nedenfor).

I henhold til spansk lovgivning findes der allerede i stort omfang muligheder for omdannelse af interessentskaber og kommanditselskaber til anparts- eller aktieselskaber og omvendt.

I henhold til lovgivningen i Østrig (Umwandlungsgesetz) kan anparts- og aktieselskaber omdannes ved fusion til fordel for den største anparts- eller aktiebesidder eller ved omdannelse til nyoprettet interessentskab eller kommanditselskab. Disse operationer er blevet gjort lettere i 1996 ved vedtagelsen af skatteregler (Umgründungssteuergesetz), der skal sikre skatteneutralitet ved omdannelser (jf. B.4 nedenfor). Omdannelse af interessentskaber eller kommanditselskaber til anparts- eller aktieselskaber er ikke dækket af loven, og kan kun finde sted gennem integrering af interessentskabets eller kommanditselskabets aktiver (i form af indskud i naturalier) i anparts- eller aktieselskabet. Ovennævnte skattefritagelser gælder for denne type omdannelser først efter, at selskabet har eksisteret i et nærmere fastsat tidsrum. I henhold til lovgivningen i Finland er det muligt at omdanne et interessentskab eller kommanditselskab til et anparts- eller aktieselskab, mens det omvendte ikke er muligt. I Sverige er omdannelse af selskaber i forbindelse med overdragelser blevet gjort lettere ved vedtagelsen af en ny lov i 1996.

Ovennævnte lovgivningsinitiativer i forskellige medlemsstater har haft en positiv virkning i praksis. Disse erfaringer bør derfor indgå i overvejelserne i andre medlemsstater, hvor sådanne omdannelser ikke er tilladt, eller hvor de rent skattemæssigt har negative konsekvenser, som f.eks. i Det Forenede Kongerige, Danmark og Irland (jf. bilaget, tabel 2).

2. Forenklede aktieselskaber

Det bør være muligt for SMV'er at omdanne sig fra enkeltmandsvirksomheder, interessentskaber eller kommanditselskaber til anparts- eller aktieselskaber. Det er rigtigt, at et anpartsselskab (Sàrl, GmbH) også er en juridisk enhed, der i stor udstrækning er adskilt fra selskabsdeltagerne og kan fortsætte med at eksistere, hvis en af disse dør. Mens denne selskabsform kan være velegnet for meget små selskaber, fordi der kræves en mindre selskabskapital, er den mindre hensigtsmæssig for et mellemstort selskab, fordi dens kreditværdighed i bankerne normalt er mindre end et aktieselskabs kreditværdighed. I mange lande tillader lovgivningen i "rigt ikke, at en anpartsselskab udsteder ihændehaveranparter, hvilket betyder, at det er vanskeligere at overdrage den selskabstype fra anden til tredje generation (og efterfølgende generationer), hvor der normalt skal tages hensyn til mange arvingers krav. Dette kan bedst gøres, hvis der er tale om et aktieselskab (SA, AG).

Det er af denne grund, at det i henstillingens artikel 4, litra b), anføres, at begrebet forenklet aktieselskab bør indføres i alle medlemsstaternes lovgivning, således at alle SMV'er får lettere adgang til at danne et

sådant selskab, som bedre kan klare en overdragelsesproces, samtidig med, at det giver mulighed for at fordele aktierne mellem nuværende og fremtidige arvinger i overensstemmelse med arveretten.

Indtil nu er det kun i Tyskland, at der er blevet indført et sådant forenklet aktieselskab i aktieselskabsloven (Aktiengesetz). Denne lov blev ændret i 1994 for at gøre det lettere for SMV'er at danne et forenklet aktieselskab (kleine Aktiengesellschaft). Med lovændringerne er der indført nogle lettelser med hensyn til oprettelse og drift af et sådant selskab, f.eks. færre formaliteter i forbindelse med den årlige generalforsamling, hvis selskabet er under en vis størrelse, fritagelse for kravet om en bestyrelse i selskaber med under 500 ansatte samt mulighed for at udelukke forkøbsret til nye aktier.

I Frankrig blev Société par actions Simplifiée (SAS) indført i 1994. Hensigten med denne juridiske form er imidlertid at lette samarbejdet mellem store selskaber, og det er derfor ikke et hensigtsmæssigt instrument for alle SMV'er, specielt ikke for de helt små. I en rapport om modernisering af selskabsretten, som blev forelagt for den franske premierminister af medlem af senatet Ph. Martini ⁽⁸⁾, foreslås det, at det bliver gjort lettere at oprette et sådant selskab.

Andre medlemsstater bør også overveje at gøre det lettere at danne et aktieselskab, så denne selskabsform i højere grad vil kunne anvendes af SMV'er.

3. Énmandsaktieselskab

Mens aktieselskabet for så vidt angår virksomhedsoverdragelser ofte er den bedst egnede juridiske form, er der mange medlemsstater, der har fastsat store krav med hensyn til antal tegnere og/eller aktionærer. Som et resultat heraf er der mange ledere af små virksomheder, der afstår fra at vælge denne juridiske form, fordi den er for kompleks.

Det tolvte selskabsdirektiv ⁽⁹⁾ der tillader oprettelse af selskaber med kun en enkelt deltager, gælder i princippet for anpartsselskaber. I henhold til artikel 6 gælder bestemmelserne i dette direktiv også, hvis en medlemsstat tillader, at et aktieselskab kan være et enkeltmandsselskab. I de mange medlemsstater, der er har indført en sådan mulighed, gælder direktivet stadig kun for anpartsselskaber, mens der for aktieselskaber stadig kræves flere stiftere. Af ovennævnte grunde vil det også være ønskeligt, at aktieselskaber kan oprettes og drives af en enkelt selskabsdeltager Cf. artikel 4; litra c), i henstillingen). Dette er allerede tilfældet i Danmark, Tyskland (siden revideringen af Aktiengesetz i 1994), Finland, Spanien (siden 1995), Nederlandene og Sverige. Siden 1995 har det i Belgien været muligt med en enkelt aktionær i et aktieselskab, medens der stadig skal være mindst to tegnere ved stiftelsen.

Andre medlemsstater bør overveje at ændre deres selskabsret, således at der bliver mulighed for aktieselskaber med en enkelt tegner/aktionær. I Frankrig indeholder Marini-rapporten ⁽¹⁰⁾ forslag herom.

4. Virksomhedernes kontinuitet

Mange små og mellemstore virksomheder oprettes, uden at iværksætteren først indhenter juridisk rådgivning. Det skal selvfølgelig fortsat være muligt at gøre det på denne måde, men det fører somme tider til en situation, hvor strategiske valgmuligheder og juridiske dispensationer ikke udnyttes optimalt, især i tilfælde af virksomhedsejerens pludselige død. Mange virksomheder er derfor underlagt bestemmelser, der kræver deres ophør. Nogle få ændringer i den nationale lovgivning kunne forbedre situationen betydeligt:

a) Det juridiske kontinuitetsprincip

Som påpeget i henstillingens artikel 5, litra a), bør interessentskabernes og kommanditselskabernes kontinuitet indføres i de nationale lovgivninger som et juridisk princip, således at man undgår ubegrundede opløsninger af SMV'er. Dette princip findes allerede i Italien og Portugal, og disse to lande repræsenterer bedste praksis på dette område.

I Tyskland er dette princip blevet indført for personselskaber inden for de liberale erhverv (ved Partnerschaftsgesellschaftengesetz fra 1994). En mere generel indførelse i tysk lovgivning indgår i udkastet fra 1996 til forslag til revidering af handelsloven (Handelsrechtsreformgesetz).

b) Forkøbsret

En anden metode til at opnå en større grad af kontinuitet i interessentskaber og kommanditselskaber kunne være indførelsen af en ret for virksomhedsejeren til at overdrage hans eller hendes »næringsbrev«, også foreløbigt, til et familiemedlem i tilfælde af død, sygdom eller anden vedvarende uarbejdsdygtighed, der gør det umuligt at videreføre virksomheden (som f.eks. indført ved lov i Luxembourg i 1988 - Loi réglementant l'accès aux professions d'artisan, de commercant, d'industriel ainsi qu'à certaines professions libérales).

I Belgien blev der ved en lov om ændring af de koordinerede selskabslove (Loi de Réparation) åbnet en mulighed for at anvende godkendelsesklausuler og klausuler om forkøbsret i aftaler vedrørende succession eller likvidation af slægtninges sameje, hvilket ikke tidligere var tilladt. Virksomhedsejere har således nu en større grad af aftalemæssig frihed med hensyn til planlægning af virksomhedens succession og videreførelse af denne inden for familiens rammer. Dette opnås ved at kræve en godkendelse fra arvingernes side eller ved at give en af disse forkøbsret til selskabet.

Interessentskaber og kommanditselskaber, der er en meget udbredt selskabsform blandt SMV'er på det europæiske kontinent, er en svag form for sammenslutning, når det gælder om at modstå de spændinger, der ofte opstår i forbindelse med en overdragelse. Dette gælder især, hvis flere arvinger kræver deres andel i virksomheden, og kræver den udbetalt i kontanter. Resultatet er, at interessentskaberne og kommanditselskaberne oftest opløses og dermed ophører deres økonomiske aktivitet og eventuelle arbejdspladser forsvinder. For at forhindre at personselskaber opløses af arvinger med modstridende interesser har en række medlemsstater indført en forkøbsret eller anden præferenceordning vedrørende andelen i en virksomhed til fordel for en arving, som arbejder i virksomheden, samt i denne forbindelse bestemmelser om kompensation til de andre arvinger (f.eks. i Luxembourg i artikel 815-1 til 815-18 i Code Civil, som ændret ved Loi relative à l'organisation de l'indivision et étendant. préférentielle en case de succession aux entreprises commerciales, industrielles et artisanales af 1993; for så vidt angår landbrugsvirksomheder i Belgien henvises til artikel 4 i lov af 1988).

c) Administratiekantoor, Trust, Fiducie

Virksomhedernes kontinuitet ville også kunne forbedres gennem indførelsen af en form for certificering af aktier/ anpartar i de nationale lovgivninger, som det er tilfældet i nederlandsk lovgivning (administratiekantoor). Man overvejer i øvrigt at indføre tilsvarende bestemmelser i Belgien.

Et endnu mere effektivt instrument ville være indførelsen af begrebet »trust«, som kendes fra engelsk ret, eller andre lignende former, som allerede er indført i Tyskland (Treuhandgesellschaft) og i Luxembourg (fiducie). Også i Belgien og Frankrig overvejer man at indføre fiducie-begrebet (jf. Marini-rapporten ⁽¹¹⁾).

d) Virksomheds-/familieaftaler

En anden praktisk metode til sikring af virksomhedens videreførelse er de såkaldte virksomheds-/familieaftaler (pacté d'entreprise, protocole familial). Især i familievirksomheder kan man anvende sådanne aftaler til at videreføre en række ledelsesbestemmelser fra generation til generation. Denne form for aftaler anvendes allerede en del i Frankrig og Spanien, hvor de afbøder virkningerne af forbuddet mod aftaler om fremtidig arv.

Det står dog klart, at disse aftaler er et relativt svagt alternativ til egentlige aftaler om fremtidig arv, som er tilladt i de fleste medlemsstater. I de medlemsstater, hvor aftaler om fremtidig arv er forbudte (Italien, Frankrig, Belgien, Spanien, Luxembourg), bør man overveje at tillade dem, idet forbuddet gør egentlig planlægning vedrørende arv unødvendigt besværlig.

5. Administrative og regnskabsmæssige forenklinger

Det er vigtig for mange virksomheders overlevelse, at de administrative krav i forbindelse med overdragelse forenkles på samme måde som kravene i forbindelse med oprettelse af virksomheder, dvs. med færre formaliteter, kortere behandlingstid og kun ét enkelt kontaktpunkt, som virksomhedsejeren kan henvende sig til ⁽¹²⁾. I øjeblikket er det f.eks. sådan i Italien, at virksomhedsejeren ofte skal i kontakt med mange forskellige kontorer og gennemgå tidskrævende administrative procedurer, før overdragelsen kan finde sted.

I Danmark blev der i 1996 fremsat et lovforslag, der skal lette SMV'ernes administrative byrder. Desuden er med loven af 1996 om selskabsregnskaber blevet indført en radikal forenkling af regnskabsreglerne for

SMV'er. Der er blevet udarbejdet en standardiseret regnskabsmodel, der gør det lettere for SMV'erne inden for de typiske sektorer som handel, håndværk og industri at indsende årsregnskaber. I Finland er der blevet etableret en ministeriel arbejdsgruppe for at finde veje til at forenkle administrationen for mindre virksomheder.

B. Skattemæssige vilkår ved overdragelse af virksomheder

Overdragelse af virksomheder bør ikke finde sted af skattemæssige årsager. Målet bør være at sikre, at skattesystemerne ikke er til hinder for en erhvervsmæssig sund forberedelse af overdragelsen, og at de ikke medfører, at det bliver nødvendigt at sælge en virksomhed for at kunne betale skatten. Det helt klare formål med skattepolitikken med hensyn til overdragelser bør derfor være at sikre beskæftigelsen. Alle er tabere, også staten, når der går arbejdspladser tabt som følge af overdragelser.

Efter offentliggørelsen af Kommissionens henstilling er der blevet indført en række skattemæssige ændringer i medlemsstaterne for at sikre en gunstigere skattebehandling ved overdragelser. De fleste ændringer vedrører arve- og gaveafgifter. Der kan skabes en lettelse af skattebyrden ved virksomhedsoverdragelser ved at reducere de højeste satser eller ved at indføre afgiftsfritagelser, nedsættelser, fradrag eller lofter. Hvis lofterne skal have en effekt med hensyn til at sikre virksomheders videreførelse, skal de fastsættes på et niveau, som SMV'erne kan drage fordel af.

Som det er tilfældet for de juridiske foranstaltninger, gælder det også generelt for skatteområdet, at der er sket fremskridt på nogle områder, mens der på andre områder næsten ikke er sket noget, og at forbedringerne er meget ulige fordelt på medlemsstaterne. Kapitalvindingsskat på kapitalafkast, arveafgifter og (hvor en sådan afgift findes som særskilt afgift) gaveafgift, ofte med meget høje satser, skaber forsat problemer for virksomhedsoverførsler i næsten alle medlemsstaterne uanset om overdragelsen finder sted som gave eller arv inden for familien eller til tredjemand. Især følgende områder er af stor betydning:

1. Gavedispositioner og succession

I nogle lande er de højeste satser for arve- og gaveafgifter stadig meget høje (89 % i Belgien, 68 % i Nederlandene, 65 % i Grækenland), hvor andre fornylig har indført eller planlægger at indføre mindre afgifter ved overdragelse af virksomheder.

I Det Forenede Kongerige er der i nogle tilfælde 100 % fritagelse for arveafgift på virksomhedsaktiver. Hvis virksomheden har været ejet i mindst to år forud for overdragelsen, gives der 100 % fritagelse for arveafgift ved overdragelse af kapitalandele i virksomheder og ved overdragelse af unoterede aktier i handelsselskaber (herunder selskaber noteret på Alternative Investment Market), hvis disse har været ejet i mindst to år, uanset beløbsstørrelse og stemmerettigheder.

I den flamske del af Belgien er arveafgiften ved overdragelse af virksomheder i 1996 blevet nedsat til 3 % af nettoværdien af aktiverne i en familievirksomhed, idet beskatningsgrundlaget justeres efter antallet af "satte". I 1997 godkendte den federale regering i Belgien et lovudkast, der reducerer arveafgiften for virksomheder til 3 %, hvis virksomheden overdrages til et familiemedlem, der viderefører virksomheden i mindst fem år.

I Sverige betales der først arveafgift for virksomheder efter et fradrag på 70 000 SEK, og satserne er 10 % for beløb på indtil 300 000 SEK, 20 % for beløb på indtil 600 000 SEK og 30 % for beløb på over 600 000 SEK.

I Tyskland er der i 1996 for virksomhedsaktiver blevet indført et fradrag på 500 000 DEM samt en værdireduktion på 60 %. Resten af beløbet beskattes altid i den laveste kategori af skattesatser, dvs. dem der gælder for de nærmeste slægtninge (mellem 7 og 30 %). Arveafgift kan betales i rater over en periode på indtil ti år uden tilskrivning af renter.

I Spanien er der nu betydelige skattelettelser ved overdragelse af virksomheder inden for familien. Artikel 20 i den spanske lov om arve- og gaveafgifter er for nylig blevet ændret for at sikre overdragelsen af virksomheder og værdipapirer inden for familien. Med ændringen blev der indført en reduktion af beskatningsgrundlaget på 95 % for arveafgiften, hvis virksomheder eller værdipapirer overdrages til ægtefælle eller efterkommere. Med hensyn til overdragelse af kapitalandele er der visse krav, der skal opfyldes. F.eks. skal den pågældende person besidde mindst 15 % og være involveret i virksomhedens ledelse. Desuden må erhververen først afhænde andelen efter en periode på ti år. Den samme reduktion

gælder for gaver, hvis giveren er over 65 år eller varigt uarbejdsdygtig og ikke længere oppebærer en indkomst fra virksomheden.

Siden i. april 1996 har Frankrig nedsat gaveafgiften gennem en reduktion for overdragelser uden modydelse. Skattenedsættelsen for gaver blev hævet fra 25 til 30 % i tilfælde, hvor giveren er under 65 år, og fra 15 til 25 %, hvis giveren er mellem 65 og 75 år. En sådan ordning, der er begrænset til gaver, tager dog ikke på tilfredsstillende vis højde for uforberedte overdragelser, f.eks. i forbindelse med en virksomhedsejers pludselige død. Bestemmelserne bør derfor udvides til at omfatte uforberedte overdragelser.

Det er, som omhandlet i artikel 6, litra a), i henstillingen, nødvendigt at sætte mere ind på at reducere arve- og gaveafgifterne ved overdragelse af en virksomheds aktiver. Dette kunne for eksempel gøres ved fuldstændig fritagelse, reducerede skatterater eller større lempelser. Til sidst, udskudt betaling af arveafgift over en længere periode kunne være en mulighed, eventuelt ved at iværksætteren kunne arbejde sin skat af over årene.

2. Overdragelse til tredjemand

For så vidt angår overdragelse af virksomheder til tredjemand findes der i nogle medlemsstater allerede fritagelser for eller nedsættelser af kapitalvindingskat. Som anført i henstillingens artikel 7, litra a), bør sådanne ordninger finde større udbredelse.

Især bør der gives skattenedsættelse ved geninvestering af salgsudbytte i en anden virksomhed (roll-over relief). Sådanne bestemmelser findes allerede i Irland og i Det Forenede Kongerige, og her gælder nedsættelsen også, selv om salgsudbyttet investeres i et nyt anparts- eller aktieselskab. Kapitalvindingen bliver overført (rolled over) til den nye anparts- eller aktiebeholdning, og der skal kun betales kapitalvindingskat, hvis virksomhedsoverdragen sælger sin beholdning. Den samme mulighed findes i en vis udstrækning i Tyskland.

Ligeledes bør man i andre medlemsstater indføre nedsættelser, der fremmer overdragelser, når virksomhedsejeren har nået en vis alder (nedsættelse ved pensionering), som man allerede har gjort det i Østrig, Belgien, Tyskland, Irland, Nederlandene og Det Forenede Kongerige. I Tyskland gælder det, at ejeren, hvis han er over 55 år, får et fradrag på 60 000 DEM. Dette fradrag nedsættes med kapitalvinding, der overstiger 300 000 DEM og bortfalder helt hvis kapitalvindingen overstiger 360 000 DEM. Hvis salgsprovenuet overstiger 15 millioner DEM, er skattesatsen kun 50 % af den normale sats.

Siden gennemførelsen af finansloven for 1995 gælder det i Irland, at en ejer af en lille virksomhed, hvis han er over 55 år, kan trække sig tilbage og overdrage sin familievirksomhed til hvem som helst uden at skulle svare kapitalvindingskat af de første 250 000 IEP af salgsprisen. Også i Det Forenede Kongerige er nedsættelsen af kapitalvindingskat ved pensionering blevet udvidet for nylig. Aldersgrænsen for at kunne nyde godt af denne nedsættelse ved overdragelse er blevet sat ned fra 55 til 50 år. Hvis en fuldtidsbeskæftiget investor (full-time working investor) afhænder hele eller en del af en virksomhed eller handelsselskab, ydes der i vid udstrækning skattenedsættelse for kapitalvinding. Hvis kapitalvindingen er under 250 000 UKL, er der fuld fritagelse, og fra 250 000 UKL til 1 million UKL er der 50 % fritagelse. Den normale aldersgrænse er 50 år, men den er lavere, hvis tilbagebetalingen fra virksomheden skyldes dårligt helbred.

I Østrig er skattebyrden ved overdragelse til tredjemand i 1996 blevet reduceret ved lov (Strukturanpassungsgesetz). Overskuddet fra salget af en virksomhed kan nu

fordeles over tre år, hvis virksomheden har eksisteret i mindst syv år. Kapitalvinding beskattes til halv sats, hvis overdragelsen skyldes sælgers død, arbejdsudygtighed eller tilbagetrækning i en alder af mindst 60 år. I Frankrig kan 80 % af en sådan overførsel blive fritaget fra beskatning eller kun blive beskattet med en fast rate på 5 0/0.

3. Salg til ansatte

Overdragelse af en virksomhed til de ansatte er en metode til at bevare de arbejdspladser, den motivation og den ekspertise, der er i virksomheden. Skattebyrden i forbindelse med salg af en virksomhed til de ansatte, kan imidlertid udgøre en hindring for en sådan operation. Dette var grunden til, at Kommissionen henstillede, at denne type overdragelser skulle have en gunstigere behandling, som beskrevet i henstillingens artikel 7, litra b).

Der er imidlertid indtil nu kun blevet indført meget få skatteregler til fremme af overdragelse af virksomheder til de ansatte. I Frankrig er sådanne overførsler under visse omstændigheder fritaget fra stempelafgift. I Det Forenede Kongerige findes der forskellige nedsættelser i forbindelse med overdragelse af kapitalandele til de ansatte, f.eks. gennem anvendelse af »trust« (Statutory Employee Share Ownership Trusts og Approved Profit Sharing Schemes). Det ville være en stor hjælp for mange virksomheder, hvis sådanne nedsættelser, der har vist sig at være meget populære, fandt større udbredelse også i de andre medlemsstater således at det blev lettere for de ansatte at overtage og videreføre en virksomhed.

4. Omdannelse af selskaber

I forbindelse med omdannelse af selskaber som forberedelse til en overdragelse kan der opstå en urimelig skattebyrde (jf. A.1 ovenfor). Medlemsstaterne bør derfor overveje at afskaffe sådanne skattebyrder for derved at muliggøre flere overdragelser. I Tyskland f.eks. sikrer de skatteregler, der blev indført med loven af 1994 om virksomhedsomdannelser (Umwandlungssteuergesetz), skatteneutralitet for indkomst- og selskabsskat for alle typer af omdannelser, også dem der ikke specifikt er dækket af loven om omdannelser. I Østrig sikrer loven Umgründungssteuergesetz også skatteneutralitet for alle operationer af denne type. I Frankrig, omdannelse af interessentskaber og kommanditselskaber til anparts- eller aktieselskaber beskattes med en fast sum på bare 500 FF, hvis partners beholder deres aktier under mindst fem år efter omdannelsen. De andre medlemsstater opfordres til at følge disse eksempler og indføre et system med fuldstændig eller i det mindste partiel, skatteneutralitet for alle omdannelser.

5. Dobbeltbeskatning

Det er i øjeblikket meget få af aftalerne mellem medlemsstaterne om dobbeltbeskatning, der dækker arve- og gaveafgifter. Dobbeltbeskatning kan være et stort problem ved overdragelse af andre aktiver end jord, hvis virksomheden har filialer i mere end en medlemsstat. Det er vigtigt, at dobbeltbeskatning på dette område afskaffes, som der er truffet bestemmelse om i artikel 220 i EF-traktaten, ved at medlemsstaterne skaber et net af aftaler om arve- og gaveafgifter.

6. Information og bedste praksis

Som påpeget i henstillingens artikel 2 er det nødvendigt, at der tilvejebringes klar og tilgængelig information om skattelovgivning og praksis vedrørende virksomhedsoverdragelser, uanset om dette sker gennem offentlige eller private organer. Et system med forhåndsafgørelser fra skattemyndighederne, hvor man kan fastlægge de skattemæssige konsekvenser, før overdragelsen finder sted, ville skabe større sikkerhed for de involverede parter. Dette forestiller man sig for tiden i Frankrig.

Virksomhedsejerne må i gang med »skattetænkning« lige fra starten af forberedelserne til overdragelsen. Kommissionen har også en opgave at opfylde med hensyn til formidling af ajourført information og eksempler på bedste praksis fra medlemsstaterne

7. Skattereformer

I henstillingens artikel 6 hedder det, at virksomhedernes videreførelse bør sikres ved en hensigtsmæssig skattemæssig behandling. Dette indebærer, at skattesystemerne bør udvikles i takt med ændret virksomhedspraksis og skiftende prioriteter. Medlemsstaterne bør føre en løbende reformpolitik på skatteområdet, idet de først går i gang med de mest hastende hindringer. Kommissionen vil også på dette område fortsat hjælpe medlemsstaterne med udveksling af oplysninger om bedste praksis.

C. Støtteforanstaltninger fra offentlige institutioner eller privatpersoner i spørgsmål vedrørende virksomhedsoverdragelser

I henhold til henstillingens artikel 2 bør offentlige eller private initiativer, der tilsigter sensibilisering, information og uddannelse af virksomhedsejere, fremmes. Endvidere hedder det i henstillingens artikel 3, at små og mellemstore virksomheder bør nyde godt af finansielle vilkår, som fremmer muligheden for at gennemføre overdragelsen med succes. Disse henstillinger, der først og fremmest vedrører konsulenter og finansieringsinstitutter, er stadig gældende og kan specificeres som følger:

1. Finansieringsinstitutternes rolle

SMV'erne har ofte svært med at skaffe finansieringsmidler fra finansieringsinstitutter. Virksomhedsoverdragelser kræver imidlertid ofte omfattende finansiering, f.eks. for at kunne finansiere

købet. En overtagelse medfører ofte også et behov for en strategisk reorganisation af virksomheden, og dette kan nødvendiggøre ekstra kapital af betydeligt omfang. En undersøgelse gennemført af Deutsche Ausgleichsbank har vist, at kapitalbehovet ved overtagelser er 60 % højere end ved start af nye virksomheder (400 000 DEM ved overtagelser og 250 000 DEM ved start af nye virksomheder).

a) Allerede eksisterende foranstaltninger

Allerede eksisterende foranstaltninger gennemført af bankerne omfatter bl.a. databaser til indsamling af oplysninger om risici og beregning af disse, et net til aktiv søgning efter partnere for at matche potentielle virksomhedskøbere med potentielle sælgere (herunder også grænseoverskridende net), en vurderingstjeneste for at fastlægge virksomhedens værdi rådgivning vedrørende den påkrævede finansielle støtte, garantifonde samt gensidige garantifonde.

I Belgien er der blevet oprettet en særlig fond til finansiering af virksomhedsoverdragelser (Fonds de Transmission) som en del af Fonds de participation i Caisse Nationale du Crédit Professionnel. Denne fond tilbyder særlige rentesatser til lån, der skal lette virksomhedsoverdragelse inden for familien eller til tredjemand. Lån ydes for en minimumsperiode på syv år og en maksimumsperiode på 20 år. Rentesatsen er 3 % de fem første år og stiger derefter med 0,25 % indtil en øvre grænse på 3,75 %. Der kræves ingen sikkerhedsstillelse for lånet.

Siden 1990 har Deutsche Ausgleichsbank, der er en offentlig institution i Tyskland, bidraget til at fremme virksomhedsoverdragelser gennem dens Eigenkapitalhilfeprogramm (hjælpeprogram for egenkapital). Mere end 20 000 virksomhedsoverdragelser er blevet støttet gennem underordnede lån til meget favorable rentesatser. Næsten 50 % af de overdragede virksomheder var virksomheder i håndværkssektoren, 25 % var fra handelssektoren og 20 % fra servicesektoren. Erfaringerne har vist, at den normale rentesats for lån til virksomhedsovertagelse var lidt højere end for lån til start af ny virksomhed (4,6 % for overdragelser og 3,3 % for virksomhedsstarter), men at den kunne holdes på et rimeligt niveau.

Garantiordninger i forbindelse med overtagelse af virksomheder findes i Frankrig hvor man kan få lån til 3,5 % (via det statsejede institution SOFARIS⁽¹³⁾), i Det Forenede Kongerige (via Small Firms Loan Guarantees Scheme) og i Østrig (via BÜRGES-Förderungsbank og i Finland gennem det statsejede finansieringsinstitut Kera Ltd.

Alle de ovennævnte ordninger har været vellykkede, og man undersøger om de kan overføres til andre medlemsstater.

b) Prioriterede områder

Mange virksomhedsoverdragelser kunne gøres lettere, hvis de finansielle institutioner kunne tilskyndes til en mere positiv holdning med hensyn til at yde lån til SMV'er. Faktisk kan finansiering af SMV'ernes operationer i almindelighed og af deres overdragelser i særdeleshed være en gevinstgivende aktivitet for bankerne, hvis dette sker på et solidt professionelt grundlag, især med hensyn til langsigtet beregning af rentesatser og indførelse af en kvalitetsvurdering af de virksomheder, der skal overdrages. Finansieringen af goodwill kræver særlig opmærksomhed idet det er vanskeligt at foretage en præcis vurdering af immaterielle aktiver.

Bankerne kunne desuden følge en mere kohærent intern strategi med hensyn til overdragelse af SMV'er, herunder forberedelsesordninger med bedre information til virksomhedsejeren på et tidligere tidspunkt vedrørende de støttemuligheder findes, samt planer for overdragelsen omfattende virksomhedens værdi overtagerens profil og hvordan man opnår den højeste pris for virksomheden.

2. Mellemløddenes rolle

Da overdragelse af virksomheder involverer regnskabsføring, skatteregler og juridiske spørgsmål samt finansielle aspekter, bør der være en lang række serviceydelser fra alle mellemlødder (herunder konsulenter, skatterådgivere, advokater osv.) til rådighed for dem, der tænker på at overdrage eller erhverve en virksomhed. Alle de alternative muligheder ved succession bør overvejes af de professionelle rådgivere under hensyntagen til både virksomhedens økonomiske forhold og de følelsesmæssige relationer blandt familiemedlemmerne.

a) Eksisterende foranstaltninger

For den virksomhedsejer der overvejer at overdrage sin virksomhed, kan ovennævnte mellemed yde service i form af rådgivning, undersøgelser, seminarer, kommunikation, udvikling af net samt virksomhedscheck. For personer, der ønsker at overtage en virksomhed er de vigtigste serviceydelser det forberedende arbejde og overvågning af virksomheden før og efter overdragelsen - bl.a. ved at undersøge en række af de Virksomheder, der er sat til salg, ved at kontakte net og databaser eller ved at etablere et net af virksomheder, der er klar til overdragelse - samt udarbejdelsen af overdragelsesplaner for virksomheden

Der, er mange firmaer og organisationer, der er aktive på dette område, og der er oprettet mange databaser inden for bestemte regioner og sektorer. De aktiviteter, der har til formål at bringe de interesserede parter i kontakt med hinanden, er imidlertid af begrænset omfang. Der findes ikke én enkelt aktivitet, der opfylder hele gruppens krav. For at kunne formidle effektivt mellem alle parterne, vil det være nødvendigt med en større database med udbud og efterspørgsel, således at der kan arrangeres specifikke og selektive kontakter. Det forhold, at de fleste af databaserne ikke er tilgængelige for offentligheden, er et andet problem, idet virksomhedsejerne således kun kan konsultere dataene gennem banker og revisionsfirmaer. Hvis disse databaser blev gjort bredere tilgængelige ville det kunne bidrage til flere vellykkede virksomhedsoverdragelser.

b) Prioriterede områder

Det er nødvendigt med professionel rådgivning på et meget tidligere tidspunkt, således at der kan udarbejdes en overdragelsesplan i tide. Alle konsulenter bør undersøge kriterierne for vellykkede virksomhedsoverdragelser inden for tre hovedområder: den fremtidige virksomhedsejer (f.eks. uddannelse, erfaring, økonomisk situation osv.), den nuværende virksomhedsejer (f.eks. pensioner, alder, fremtidige interesser osv.). Mellemedene bør overveje at udvikle en samlet indfaldsvinkel til udarbejdelse af planer for virksomhedsoverdragelser med deltagelse af alle de ovennævnte faggrupper.

Serviceydelserne kan opdeles i tre hovedsektorer: virksomhedens stabilitet efter overdragelse til næste generation, pensionsordninger for den virksomhedsejer, der trækker sig tilbage, samt mulighederne for den nye virksomhedsejer. Der bør findes en struktur som f.eks. et familieforum, hvor spørgsmål kan drøftes åbent, før der udarbejdes en plan for successionen. Planen for succession bør omfatte virksomhedens videreførelse, en tidsplan samt en mekanisme til korrigerende af eventuelle fejl.

3. Konklusioner

For at sikre en vellykket overdragelse skal alle faser af denne understøttes, idet virksomhedsejeren har behov for økonomisk støtte Cf. henstillingens artikel 3) og professionel rådgivning både før og efter overdragelsen. Kriterierne for den bedste fremtidige udvikling af virksomheden og de initiativer, der skal gennemføres, skal klart defineres fra begyndelsen. Et grænseoverskridende net af potentielle købere og sælgere (som i Nederlandene og Belgien) kunne være nyttigt i denne henseende. Finansiell støtte til virksomhedsoverdragelse bør gives på samme niveau som for start af nye virksomheder (som i Belgien, Frankrig, Tyskland og Italien).

D. Praktiske erfaringer fra virksomhedsoverdragelser

Som del af forberedelserne til det europæiske forum i Lille gennemførte europæiske erhvervsorganisationer i 1996 en undersøgelse vedrørende overdragernes og erhververnes praktiske erfaringer. Undersøgelsen blev gennemført ved hjælp af spørgeskemaer, der var blevet udsendt til et bredt udsnit af virksomhedsejere i forskellige medlemsstater Undersøgelsens resultater kan sammenfattes som følger:

1. Forberedelse og uddannelse

Den tydeligste konklusion er, at virksomhedsoverdragelse ofte er dårligt forberedt. Normalt tager man fat på problemerne alt for sent, og de valgte løsninger bliver derfor for dyre og medfører en større grad af risiko.

Overdragerne foretrækker for det meste en fuldstændig overdragelse af hele virksomheden. Hvis dette ikke er muligt, går de ind for en gradvis overdragelse til et familiemedlem i stedet for en tredjemand udefra eller en ansat. Ifølge undersøgelsen betragter erhververne først og fremmest overtagelsen som en udnyttelse af en god mulighed, og er kun i mindre grad motiveret af hensynet til virksomhedens

videreførelse. De har tendens til at foretrække en hel eller delvis overtagelse, mens andre muligheder som f.eks. leasing gaveretshandel eller optagelse på børsen ikke har den store interesse. De to vigtigste aspekter for en vellykket overdragelse er, at overdrageren planlægger overdragelsen i god tid, og at erhververen sætter sig ind i virksomhedens særlige struktur.

Virksomhedsoverdragelse betragtes normalt ikke som en central managementopgave. Det er derfor af afgørende betydning, at der iværksættes oplysningskampagner over for virksomhedsejerne idet der tages hensyn til, at det at overdrage en virksomhed er et følsomt emne, og et emne der kræver fortrolig behandling. En metode til at gribe dette an på ville være at gennemføre uddannelsesinitiativer i virksomhederne, så virksomhedsejerne gøres opmærksomme på de forskellige aspekter i virksomhedsoverdragelser som omhandlet i henstillingens artikel 2.

2. Værdiansættelse

Værdiansættelsen spiller en rolle i tre forskellige sammenhænge nemlig ved beskatning af virksomheden, ved salg af virksomheden til tredjemand og ved overdragelse af virksomheden som gave til et familiemedlem. Værdiansættelse kan foretages ved hjælp af metoder baseret på egenværdi overskud, investeringsafkast, cashflow, markedsværdi osv.

a) Beskatning af virksomheden

For så vidt angår beskatning, især ved succession, anses de værdiansættelser der anvendes af myndigheder i forbindelse med arveafgift, ofte for at være for strenge. Det er derfor vigtigt at give virksomhederne mulighed for at få foretaget en uafhængig analyse. Det er desuden, som anført i henstillingens artikel 6, litra c), vigtigt at der ved den skattemæssige vurdering tages hensyn til, at virksomhedsværdi kan ændre sig efter virksomhedsejerens død, I de fleste tilfælde vil værdien være betydeligt lavere, end da virksomhedsejeren var i live, og værdiansættelsen bør derfor foretages med tidspunkt nogle måneder efter dødsfaldet som skæringsdato.

b) Salg af virksomheden til tredjemand

For så vidt angår overdragelse ved salg bestemmes den endelige pris af forhandlinger og erhververens økonomiske formåen. I denne forbindelse kan man kun opfordre overdragere og erhververe til at informere sig om de forskellige vurderingsmetoder og eventuelt inddrage eksperter så tidligt i processen, at der kan foretages en grundig vurdering. Det der tæller i den sidste ende er dog virksomhedens markedsværdi, dvs. hvad en potentiel erhverver er rede til at betale.

c) Overdragelse til familiemedlem som gave

For så vidt angår overdragelse i form af gave inden for familien er problemet, at der ikke indgår en markedsværdi, og at værdiansættelse derfor vil bero på en række skøn. På den anden side vil værdiansættelsen blive sammenlignet med værdien af andre ejendele, der er blevet givet til familiemedlemmer for tid for successionen. I denne forbindelse skal der navnlig tages hensyn til en virksomheds særlig risici og potentielle svagheder set i forhold til andre overdragelser, som f.eks. fast ejendom, der har tendens til at være mere værdifast.

3. Udnyttelse af tidligere virksomhedsejeres erfaringer

Selv i forbindelse med overdragelser, der er forberedt i god tid, og som er blevet gennemført i henhold til en fastlagt plan, vil erhververen ofte befinde sig i uforudsete ledelsessituationer. I sådanne tilfælde kunne overdrageren fortsat bistå den nye virksomhedsejer i beslutningstagningen, f.eks. som konsulent eller direktør på deltid i en begrænset periode efter overdragelsen. I denne forbindelse er det vigtigt, at der er en god forståelse mellem overdrageren og erhververen. Man kunne også forestille sig, at en ekstern rådgiver foretog en revision af spørgsmål vedrørende arbejdskraft, skat og finansiering for at bistå overdrageren og erhververen med at gennemføre en gnidningsfri overdragelse.

Det ville være nyttigt at indlede en dialog om de fordele, der vil kunne opnås gennem en bedre forståelse mellem forskellige generationer af virksomhedsejere, og om en bedre overførsel af knowhow fra en generation til den næste. Der er f.eks. begrebet Business Angels⁽¹⁴⁾ I som er relativt udbredt i USA og Det Forenede Kongerige, og som omfatter pensionerede forretningsfolk, som er villige til at investere overskuddet fra salget af deres egen virksomhed i en eller flere SMV'er. Geninvesteringen af sådant overskud er blevet gjort attraktivt rent skattemæssigt, og vil kunne bidrage til at gøre en række virksomhedsoverdragelser lettere. Et yderligere plus ved denne ordning er, at de pensionerede

forretningsfolk også yder rådgivning til de virksomheder, som de investerer i, og derved hjælper dem med at undgå nogle af problemerne i forbindelse med overdragelse fra en generation til den næste.

SAMMENLIGNENDE OVERSIGTER

For at få det bedst mulige overblik over den nuværende situation med hensyn til juridiske og skattemæssige aspekter ved virksomhedsoverdragelser i EU's 15 medlemsstater, har Kommissionen ajourført og ændret de sammenlignende oversigter, der blev offentliggjort som bilag til Kommissionens meddelelse af 23. juli 1994 ⁽¹⁵⁾ De seks nye oversigter indgår som bilag til denne meddelelse.

RESUMÉ AF DEN NUVÆRENDE SITUATION OG DENS KONSEKVENSER

Som det fremgår af ovenstående og af bilagene til denne meddelelse er situationen meget forskellig fra medlemsstat til medlemsstat. Nogle af dem har de seneste år gennemført foranstaltninger på området eller er i gang med overvejelser om at lette det juridiske, skattemæssige og finansielle miljø for virksomhedsoverdragelser, mens der er andre, der ikke har været særligt aktive på dette område.

Det generelle billede for medlemsstaterne som helhed viser, at de forskellige forslag i henstillingen ikke er blevet efterfulgt i tilstrækkeligt omfang til at løse de hindringer, som man støder på i forbindelse med virksomhedsoverdragelser. Denne konklusion understreges af det store antal konkurser, der forventes som følge af dårligt forberedte overdragelser.

Medlemsstaterne og også de offentlige og private mellemed og virksomhedsejerne selv, bør derfor være klar over, hvor vigtigt dette område er for mange virksomheders videreførelse og derved for bevarelsen af et stort antal arbejdspladser. Medlemsstaterne bør videreføre og styrke deres bestræbelser på at gøre virksomhedsoverdragelser lettere gennem juridiske og administrative forenklinger, virksomhedsfulde skattelettelse og lettere adgang til finansiering af virksomhedsovertagelser. Mellemedene skal være godt orienteret om og uddannet i alle relevante aspekter i forbindelse med virksomhedsoverdragelser, således at de er klar til videregive deres knowhow til virksomhedsejere, både fra den nuværende og de kommende generationer.

Kommissionens rolle på dette område vil være at følge situationen nøje og arbejde for at fremme oplysningsvirksomhed og uddannelse af de berørte parter. På grundlag af en nøje evaluering af reaktionerne på denne kommunikation vil Kommissionen eventuelt foreslå yderligere foranstaltninger for at gøre det lettere at overdrage virksomheder.

Kommissionen modtager derfor gerne kommentarer til denne meddelelse, og disse bør fremsendes til:

Mr. Guy Crauser
Director-General DG XXIII
Rue de la Loi/Wetstraat 200
B-1049 Bruxelles/Brussel.

⁽¹⁾ »Maksimering af europæiske SMV'ers samlede potentiale for beskæftigelse, vækst og konkurrenceevne«. Forslag til Rådets afgørelse om et tredje flerårigt program for SMV'er og håndværkssektoren (1997-2000), KOM(96) 98 endelig Udg. af 20. marts 1996.

⁽²⁾ Det integrerede program til fordel for SMV'er og håndværksfagene, KOM(94) 207 endelig udg. af 3. juni 1994.

⁽³⁾ Det Europæiske Observationscenter for SMV'er fjerde årsberetning, 1996, s. 183.

⁽⁴⁾ Meddelelse fra Kommissionen om overdragelse af virksomheder. Aktioner til gavn for SMV, EFT C 204 af 23.7.1994, 5. L

⁽⁵⁾ EFT L 385 af 31.12.1994, s. 14 (herefter benævnt »henstillingen«); se også meddelelse med begrundelsen for henstillingen, EFT,C 400 af 31.12.1994, s. i.

⁽⁶⁾ jf. ovenfor, fodnote 1, s. 6.

⁽⁷⁾ EFT L 6 af 10.1.1997, s. 25.

⁽⁸⁾ La modernisation du droit des sociétés, Rapport au Premier ministre La Documentation Française, Collection des Rapports Officiels, Paris 1996.

⁽⁹⁾ Rådets direktiv 89/667/EØF, EFT L 395 af 30.12.1989, s. 40, jf. artikel 2, stk. 1.

⁽¹⁰⁾ Jf. fodnote 8 ovenfor.

⁽¹¹⁾ jf. fodnote 8 ovenfor.

⁽¹²⁾ Kommissionens henstilling af 22. april 1997, EFT L 145 af 5.6.1997, s. 29.

⁽¹³⁾ SOFARIS og CEPME er for nylig blevet, integreret i et finansieret holdingselskab BDPME (Banque pour le Developement des PME). De to organer skal nu samarbejde om at yde støtte til SMV'er, men SOFARIS som sådan vil fortsat eksistere og er specialiseret inden for garantiordninger.

⁽¹⁴⁾ Jf. Kommissionens meddelelse om små og mellemstore virksomheders finansielle problemer, KOM(93) 528 af 10. november 1993, stk. 29; Kommissionens meddelelse om forbedring af skatteforholdene for små og mellemstore virksomheder, EFT C 187 af 9.7.1994, s. 5, stk. 6.

⁽¹⁵⁾ Jf. fodnote 4 ovenfor.

BILAG**SAMMENLIGNENDE OVERSIGT NR. 1***Anparts- og aktiselskaber*

Medlemsstat	Minimum antal selskabsdeltagere ved stiftelse	Minimumskapital	Tilsynsråd	Reducerede administrative byrder for SMV'er
A	2	1 mio. ATS 71 890 ECU	Obligatorisk (3/7/12/20 medlemmer, afhængig af selskabets størrelse)	nej
B	2			ja (regnskaber)
DK	1	1 250 000 BEF 30 660	Obligatorisk (blandet system med frivillige arbejdstagerrepræsentanter)	ja (regnskaber)
D	1	1000 000 DEM 55 500 ECU	Obligatorisk (arbejdstagerrepræsentanter kun i selskaber med mindst 500 ansatte)	ja (kleine Aktiengesellschaft)
EL	2	10 000 000 GRD 32 260 ECU	nej	ja (regnskaber)
DK	1	500 000 DKK 66 490 ECU	Obligatorisk (blandet system med frivillige arbejdstagerrepræsentanter)	ja (regnskaber)
D	1	100 000 DEM 55 500 ECU	Obligatorisk (arbejdstagerrepræsentanter kun i selskaber med mindst 500 ansatte)	ja (kleine Aktiengesellschaft)
EL	2	10 000 000 GRD	-	nej
FIN	1	500 000 FIM	frivillig ved kapital på mindst 500 000 FIM; hvis kapitalen er mindre kan antallet af bestyrelsesmedlemmer være mindre end 3, og det er ikke obligatorisk at have en administrerende direktør	ja (regnskaber)
E	3	10 000 000 PTA	nej	ja (regnskaber)
F	7	børsnoteret: 1 500 000 FRF 226 930 ECU	fakultativt	nej

		ikke børsnoteret: 250 000 FRF 37 820 ECU		
IRL	7	30 000 JEP 39 470 ECU	nej	nej
I	2	200 000 000 ITL 103 250 ECU	nej	nej
L	2	1 250 000 LUF 30 660 ECU	nej	nej
NL	1	100 000 NLG	Obligatorisk for større selskaber (kapital på mindst 2.5 mio. NLG virksomhedsnævn, mindst 100 ansatte)	nej
P	5	5 000 000 PTE 24 780 ECU (større for særlige aktiviteter)	fakultativt	nej
UK	2	50 000 UKL 57 600 ECU	Obligatorisk	nej
S	1	500 000 SEK 57 600 ECU	Obligatorisk	nej

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT Nr. 2

Interessentskaber, kommanditselskaber og enkeltmandsvirksomheder

Medlemsstat	Interessentskabers og kommanditselskabers kontinuitet som juridisk princip	Uoverensstemmelse testamente/selskabskontrakt	Arvingernes beslutningsdygtige	Overdragelse af virksomhedens aktiver	Omdannelse til kapitalelskab og vice versa
A	nej	ingen lovgivning, men fortrinsstilling til selskabskontrakter i praksis	enstemmighed	-	delvist lovreguleret (kun fra kapitalelskab til personselskab)
B	nej	ingen lovgivning, men fortrinsstilling til selskabskontrakter i praksis	enstemmighed	konceptet "fonds de commerce" anvendes i praksis	delvist lovreguleret
DK	nej	Ingen lovgivning	-	-	lovreguleret
D	nej (snart ja) ja for så vidt angår partnerselskaber	lovgivning kun delvis til fordel for prioritering af selskabskontrakter	enstemmighed (flertalsafgørelse i særlige tilfælde)	overgang i det hele for enkeltmandsvirksomheder og partnerselskaber	
EL	nej	lovgivning kun delvis til fordel for prioritering af selskabskontrakter	enstemmighed	-	-
FIN	nej	fortrinsstilling til selskabskontrakter	enstemmighed	ingen juridisk forpligtelse til at overdrage hvert aktivt individuelt	delvis lovreguleret (kun fra personselskab til kapitalelskab)
E	nej	lovgivning kun delvis til fordel for prioritering af selskabskontrakter	enstemmighed mht. disposition vedr. selsk. andel og flertal mht. administration af selsk. andel	forpligtelse til kontant betaling med det samme	delvis lovreguleret
F	nej	fortrinsstilling til selskabskontrakter	enstemmighed	overgang i det hele (fonds de commerce)	delvis lovreguleret

IRL	nej	Ingen lovgivning, men i praksis fortrinsstilling til selskabskontrakter	enstemmighed	overgang i det hele	ikke lovreguleret, pligt til at gå via ophør ved omdannelse til personselskab (disincorporation)
I	ja	ingen lovgivning, men de tilbageværende partnere kan vælge mellem tre alternativer	enstemmighed	overgang i det hele (azienda)	-
L	nej	ingen lovgivning	enstemmighed	begrebet "fonds de commerce" anvendes i praksis	delvis lovreguleret
NL	nej	-	-	ikke overgang i det hele	delvis lovreguleret
P	ja	ingen lovgivning	enstemmighed mht. disposition vedr. selsk. andel og flertal mht. administration af selskabsandel	overgang i det hele	lovreguleret
UK	nej, men personlige repræsentanter kan disponere over virksomheden i et år i henhold til medarbejders instruktion	ingen lovgivning	enstemmighed	overgang i det hele	ikke lovreguleret; pligt til at gå via ophør ved omdannelse til personselskab (disincorporation)
S	nej	lovgivning til fordel for selskabskontrakter	enstemmighed	overgang i det hele	delvis lovreguleret

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT Nr. 3

Overdragelse af en virksomhed inden for familien og beskatning heraf.

Medlemsstat	Overdragelse mellem ægtefæller	Ægtefællens rettigheder ved virksomhedsejerens død	Beskatning ved overdragelse mellem ægtefæller	Skæringsdato for skattemæssig vurdering af virksomheden	Betaling i afdrag af kapitalvindingskat med overdragelse
A	ja	lovfæstet arveret (Ehegattenerbrecht), kontant kompensation (Pflichtteil), undtagelse for landbrugsbedrifter: ikke tilstrækkelig kompensation (Anerbenrecht)	-	-	ja, over 3 år (Strukturanpassungsgesetz)
B	kun ved ægtepar, ikke salg, ingen aftaler om fremtidig arv	ingen ejendomsret, men brugs- og frugtoppebørselsret (usufruit), mulighed for at tilbagekøbe denne ret	-	-	nej
DK	-	frivillig udelt ejendomsret til fast ejendom	nej	investeringsdag (1-2 år efter virksomhedsejerens død)	nej
D	ja	lovfæstet arveret (Ehegattenerbrecht), kontant kompensation (Pflichtteil),	-	virksomhedsejerens død	-
EL	-	-	-	-	-
FIN	ja	nej	kapitalvindingskat arve- og gaveafgift	virksomhedsejerens død	nej
E	-	ingen ejendomsret, men kontant kompensation, undtagen for landbrugsbedrifter	-	-	-

F	kun ved ægtepagt (communauté universelle), mulighed for gave, ikke salg, ingen aftale om fremtidig arv	-	fradrag på 330 000 FRF	virksomhedsejerens død (erklæring indenfor 6 måneder)	-
IRL	ja	-	nej	besluttet af bobestyreren under hensyntagen til skattemæssige og juridiske krav (normalt kort tid efter dødsfald)	-
I	ja	-	nej	-	nej
L	-	-	-	-	-
NL	-	-	-	-	nej
P	-	-	-	-	
UK	ja	-	-	-	-
S	ja	ingen særlige rettigheder for ægtefæller	ikke indkomstskat ved nye af anpartsaktiebesiddere, gave- og arveafgift	virksomhedsejerens død	nej

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT Nr. 4

Arve- og gaveafgift

Medlemsstat	Maksimumssats for arveafgift	Maksimumssats for børn	Særlige regler for virksomheder	Rentefri rater	Beregning af beskatningsgrundlag
A	60 %	15 %	nej	nej	markedsværdi minus gæld, fast ejendom; ejendomsværdi (10 % af markedsværdien)
B	80 %	30 %	flamsk lov fra 1996 reducerede satsen for virksomhedsaktiver til 3 %; udkast til federal lov af 1997 reducerede gaveafgiften til 30%	-	markedsværdi + familieforholdet mellem gavegiver og gavemodtager
DK	36,25 %	15 %	fradrag på 25 000 ECU	-	markedsværdi + familieforholdet mellem gavegiver og gavemodtager
D	50 %	30 %	fradrag på 500 000 DEM, fradrag på 40 % af resten af beløbet	ja; 10 år (hvis det er nødvendigt for at sikre virksomhedens videreførelse)	skattemæssigt værdi af fast ejendom: vurderingsværdi minus fradrag samt familieforholdet mellem gavegiver og gavemodtager
EL	65 %	25 %	-	ja; 5 år	fra 5 % til 60 %
FIN	48 %	16 %	beskatning af skatteværdi i stedet for markedsværdi (efter ansøgning)	ja; 5 år (efter ansøgning)	markedsværdi minus gæld
E	34 % (beregnes med en sundhedskoefficient	det beløb, der skal beskattes, reduceres efter	nedsættelse	ja; 5 år	markedsværdi

	på højst 2,4)	barnets alder	med 95 %		minus gæld
F	60 %	40 %	betaling af skat kan udsættes eller betales i afdrag	nej	vurderingsværdi minus fradrag
IRL	40 % skat på fast ejendom	40 %	afgiftsfritagelse for virksomheder	nej	markedsværdi minus fradrag samt familieforholdet mellem gavegiver og gavemodtager
I	60 &	27 %	fradrag på 250 000 000 ITL	-	bogført værdi plus goodwill samt familieforholdet mellem gavegiver og gavemodtager
L	15	15 %	-	-	markedsværdi minus fradrag samt familieforholdet mellem gavegiver og gavemodtager
NL	68 %	27 %	-	-	indkomstskat og arveafgift
P	50 %	25 %	-	-	markedsværdi minus fradrag samt familieforholdet mellem gavegiver og gavemodtager
UK	40 %	40 %	100 % fritagelse for virksomheder (grænsen for beskatning af aktiver øget til 155 000 ECU)	ja; 10 år for aktiver, der ikke er fritaget	markedsværdi minus fradrag samt familieforholdet mellem gavegiver og gavemodtager
S	30 %	30 %	grundfradrag på 70 000 SEK, 10% på resterende sum op til 300 000 SEK, 20%	nej	markedsværdi minus fradrag samt familieforholdet mellem gavegiver og

			op til 600 000 SEK og 30% over 600 000 SEK		gavemodtager
--	--	--	---	--	--------------

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT Nr. 5

Overdragelse af virksomhed til tredjemand og beskatning heraf

Medlemsstat	Bestemmelser, der gør det lettere at overdrage en virksomhed til tredjemand	Skattelettelser, hvis overskud fra overdragelse investeres i en anden SMV	Skattelettelser ved førtidspensionering
A	mulighed for betaling af kapitalvindingsskat over 3 år, hvis sælger har været ejer af virksomheden i mindst 7 år	nej	satsen for kapitalvindingsskat er kun på 50 %, hvis sælger er over 60 år og trækker sig tilbage
B	-	nej	kapitalvindingsskat på immaterielle aktiver til en reduceret sats, hvis sælger er over 60 år
DK	nej	nej	nej
D	halvdelen af den gennemsnitlige sats for indkomstskat	ja	grundfradrag på 60 000 DEM hvis ejeren er over 55 år. Dette reduceres med beløb med hvilket overdragelsessummen overstiger 300 000 DEM
EL	-	-	-
FIN	nej	nej	nej
E	nej	-	-
F	-	nej	nej
IRL	ja	ja (roll-over reliefs)	hvis en virksomhedsejer er 55 år og sælger visse aktiver for mindre end 250 000 IEP, fritages disse for kapitalvindingsskat
I	-	nej	-
L	-	-	-
NL	betaling af skat kan udsættes og de højeste satser kan undgås	nej	fradrag på 20 000 NLG, for folk over 55 år øges fradraget til 45 000 NLG
P	-	-	-

UK	ja	ja	lempelse af kapitalvindingskat (aldersgrænsen nedsat fra 55 til 50 år)
S	nej	nej	nej

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT Nr. 6*Overdragelse af virksomheder til de ansatte og beskatning heraf.*

Medlemsstat	Særlige bemærkninger der gør det lettere at overdrage virksomheden med det samme	Lempelser vedrørende stempel- og registreringsafgifter	Særlige regler for overdragelse af en virksomhed eller kooperativ oprettet af de ansatte
A	-	nej	-
B	-	generel skattelettelse på 40 000 BRF/1 000 ECU	erhvervsdrivende foreninger
DK	nej	nej	nej
D	reduktion af arve- og gaveafgift til 30 %	højst 300 DEM/150 ECU pr. år	-
EL	-	-	-
FIN	-	-	-
E	-	-	kooperativer
F	-	skattelettelse	skattefradrag for overførte aktier
IRL	-	-	-
I	-	-	-
L	-	-	-
NL	-	-	-
P	-	-	-
UK	ESOP	ESOP	ESOP
S	nej	nej	nej

Bilag 7 Notat om objektivisering af ligningslovens § 16 A og § 16 B. Forelæggelse for Generationsskifteudvalget

Under folketingsbehandlingen af lovforslag L 87 (1998-99) om objektivisering m.m. blev det besluttet, at de foreslåede objektiviseringer af ligningslovens § 16 A og § 16 B med de senere foreslåede ændringer hertil skulle forelægges for Generationsskifteudvalget. Udvalgets drøftelser af dette spørgsmål er sket på baggrund af Skatteministeriets notater af 23. april 1999 om L 87 - ligningslovens § 16 A og § 16 B, og 20. april 1999 med en konsolideret udgave med bemærkninger af ligningslovens § 16 A og § 16 B ifølge L 87 + ændringsforslag.

1. Ligningslovens § 16 A

Efter ligningslovens § 16 A anses alt, hvad der udloddes fra et selskab for udbytte, der er undergivet udbyttebeskatning. Der kan dog i visse situationer opnås tilladelse til i stedet at anvende aktieavancebeskatningslovens regler på udlodningen. Undtagelsen omfatter situationer, hvor udlodningen sker under omstændigheder, der kan sidestilles med afståelse af aktierne. Tilladelse til anvendelse af aktieavancebeskatningslovens regler kan opnås for udlodninger i forbindelse med nedskrivning af aktiekapital og for udlodning af likvidationsprovenu i året før likvidationsåret.

Vedrørende nedskrivning af aktiekapital er hovedreglen i praksis, at der gives dispensation, når der samtidig med nedskrivningen udbetales et kontant beløb, og en tilsvarende del af virksomheden afhændes. Normalt forudsætter en dispensation, at kapitalnedskrivningen alene er begrundet i selskabets erhvervs-mæssige forhold. Ofte vil dette være tilfældet, hvor et selskab i tilknytning til kapitalnedskrivningen har afhændet en del af sine aktiviteter og realiseret de dertil hørende driftsmidler, således at den hidtidige aktiekapital skønnes at være for stor i forhold til de resterende aktiviteter. Der forudsættes således en vis aktivitetetsindskrænkning og ikke blot et mindre eller midlertidigt frasalg af driftsmidler eller lignende. Ved vurderingen af om aktiviteten er indskrænket kan der henses til koncernens og aktionærens samlede forhold, herunder om aktiviteten er afhændet til trediemand. Det er endvidere en forudsætning, at nedskrivningen berører aktionærene lige meget, således at de forskellige aktionærers indflydelse ikke forrykkes, idet det i selskaber med forskellige aktieklasser blot er et krav, at aktionærene inden for den samme aktieklasse berøres lige meget. Hvis der ikke sker udlodning i forbindelse med kapitalnedskrivningen, gives der ikke dispensation til aktionærer, der efter nedskrivningen fortsat er aktionærer, idet en dispensation ikke bør kunne anvendes i stedet for en likvidation.

Ved L 87 blev ligningslovens § 16 A foreslået objektiviseret bl.a. på dette punkt, således at ovennævnte dispensationspraksis blev sat på lovtekst.

Efter forslaget skulle udlodning til en aktionær, der selv i forbindelse med en nedsættelse af aktiekapitalen har erhvervet dele af virksomheden, beskattes som udbytte. Ved et ændringsforslag blev reglen foreslået udvidet til også at omfatte den situation, hvor udlodning til aktionæren som følge af en kapitalnedsættelse sker i forbindelse med, at aktionærens nærtstående har erhvervet dele af virksomheden. Uden denne tilføjelse ville aktionæren relativt let kunne komme uden om forbuddet mod selv at erhverve dele af virksomheden, og få udlodningen beskattet som aktieavance i stedet for udbytte. Det skyldes bl.a., at aktiver altid kan flyttes mellem to samlevende ægtefæller uden skattemæssige konsekvenser. At lade erhvervelsen af dele af virksomheden gå via ægtefællen, vil derfor ikke indebære en skattemæssig belastning.

2. Ligningslovens § 16 B

Efter ligningslovens § 16 B beskattes hele afståelsessummen som udbytte, når en aktionær sælger aktier til det selskab, der har udstedt aktierne. Baggrunden for bestemmelsen er ønsket om at undgå en omgåelse af udbyttebeskatning ved aktionærers tilbagesalg af aktier til det udstedende selskab, hvor aktionæren får midler ud af selskabet, samtidig med at aktionærindflydelsen bevares. Udbyttebeskatningen af hele afståelsessummen skal modvirke, at udbytteskat konverteres til aktieavance, hvilket f.eks. vil finde sted, hvis aktionærens normale udbytte ikke udbetales, men i stedet opsamles i selskabet og kommer til beskatning som forhøjet avance, når aktierne sælges til selskabet.

Der kan opnås tilladelse til i stedet at anvende aktieavancebeskatningslovens regler på tilbagesalget, når tilbagesalget til det udstedende selskab må antages at være båret af andre hensyn end ønsket om at omgå udbyttebeskatningen. Normalt vil en dispensation kun blive givet, hvis aktionæren afhænder alle sine aktier. De behøver dog ikke alle sammen at blive afhændet til selskabet, idet delafståelse til andre,

herunder andre aktionærer i selskabet, kan accepteres som fuldstændig afhændelse af aktierne. I ganske særlige tilfælde gives der dispensation, selv om ikke samtlige aktier afhændes, når beskatning af hele afståelsessummen ville medføre helt urimelige resultater. Det skal bl.a. vurderes, om aktionæren reelt har opgivet sin indflydelse på den udbyttegivende aktivitet.

Ved L 87 blev ligningslovens § 16 B foreslået ændret, således at dispensationspraksis med visse ændringer blev sat på lovtekst, jf. forslaget til § 16 B, stk. 2 og 3. Ved et ændringsforslag blev der foreslået en begrænsning af anvendelsesområdet for, hvornår der foreligger en samlet overdragelse, idet beskatningen som aktieavance blev gjort betinget af, at de aktier, der overdrages til eventuelle andre købere ikke overdrages med succession. Ændringen var begrundet i, at der vil kunne blive tale om omgåelse af udbyttebeskatningen, såfremt kun en del af aktierne afhændes med beskatning.

3. Generationsskifteproblematikken

Såvel ligningslovens § 16 A som § 16 B blev foreslået objektiveret uden en fortsat dispensationsadgang. Dette er blevet kritiseret for at ville indebære et alt for stift regelsæt.

Begrundelsen for den manglende fortsatte dispensationsadgang er, at en dispensationsadgang bør følges af præcise anvisninger for, hvad den skal bruges til, og hvornår den skal anvendes. Ved en objektivering af den hidtidige praksis på området, så godt det nu kan lade sig gøre, er det ikke anset for muligt at komme med sådanne præcise anvisninger.

Vedrørende ligningslovens § 16 A, er det foreslået om, at udlodning i forbindelse med kapitalnedskrivning udbyttebeskattes, når aktionæren er hovedaktionær og det er nærtstående, jf. ABL § 11, stk. 2-4, der i forbindelse med nedsettelsen har erhvervet dele af virksomheden, som har givet anledning til generationsskiftesporøgsmaal.

Den foreslåede regel er blevet kritiseret for at behandle generationsskifter, f.eks. salg til en søn, anderledes og hårdere end salg til fremmede. Hertil kommer, at reglen f.eks. betyder, at det ikke er muligt at få udloddet midler til den lempelige avancebeskatning med henblik på finansiering af gaveafgifter i forbindelse med generationsskiftet.

Baggrunden for forslaget er, at udbytte skal udbyttebeskattes. Dette udgangspunktet fraviges, hvor selskabet i forbindelse med udlodningen har frasolgt en del af virksomheden, og aktiekapitalen samtidig er nedskrevet. Begrundelsen er, at udlodningen i denne situation kan sidestilles med afståelse af aktier. Forudsætningen er dog, at frasalget er reelt. Frasalget skal repræsentere en aktivitetsindskrænkning. Der er ved vurderingen heraf blevet lagt vægt på, om frasalget sker til fremmede. Hvis frasalget sker til hovedaktionæren selv, vil det reelt være den samme person, som ejer virksomheden både før og efter udlodningen, og der vil dermed ikke være tale om en reel formindskelse og afståelse af virksomhed. Når udlodningen ikke følges af en reel afståelse og formindskelse af virksomheden, skal den beskattes som det, den er, nemlig udbytte. Udlodningen kan ikke sidestilles med en aktieafståelse. Definitionen af, hvem der i denne relation er at anse for fremmed, må foretages under hensyntagen til, at definitionen ikke må blive så bred, at begrænsningen vedrørende selskabets salg til hovedaktionæren kan undergraves. Det er opfattelsen, at overdragelse til nærtbeslægtede, som hovedaktionæren meget ofte kan have et interessefællesskab med, rummer en sådan risiko. Derfor er det fundet nødvendigt, at kræve udbyttebeskatning af udlodninger, hvor frasalget af en del af virksomheden sker til nærtstående. Definitionen af nærtstående følger hovedaktionærdefinitionen i ABL § 11 og dermed en definition, der er kendt og indarbejdet i forvejen.

Vedrørende ligningslovens § 16 B er det foreslået som et krav for, at tilbagesalget til det udstedende selskab omfattes af aktieavancebeskatningslovens regler, at de aktier, der afstås til øvrige købere, afstås med beskatning.

Det har været fremført som et problem i forhold til generationsskifter, at den foreslåede regel vil betyde, at det ikke er muligt at gennemføre et generationsskifte efter en model, hvor en del af aktierne overdrages med succession til næste generation, og de resterende aktier sælges tilbage til det udstedende selskab med avancebeskatning. Dette gælder, hvad enten overdragelsen sker successivt, jf. kravet om, at afhændelsen skal omfatte alle aktier, eller samlet. Hertil kommer, at reglen vil indebære en hindring for at få udloddet midler til den lempelige avancebeskatning med henblik på finansiering af gaveafgifter i forbindelse med generationsskifte.

Baggrunden for forslaget er, at avancebeskatning ved tilbagesalg til udstedende selskab er reserveret de situationer, hvor salget må anses for båret af andre hensyn end ønsket om at omgå udbyttebeskatningen.

Hvis kun en del af aktierne afhændes med beskatning, vil der imidlertid kunne være tale om omgåelse af udbyttebeskatningen. Det vil være tilfældet, hvis en eneaktionær afhænder alle sine aktier til en søn med succession på nær enkelte aktier, der afhændes til selskabet. Både før og efter salget er far og søn eneaktionærer, og ved et eventuelt videresalg af aktierne indtræder sønnen i faderens anskaffelsessumme. Salget til selskabet er alene udtryk for, at faderen hæver af selskabets indtjening, og hvis salget kun beskattes med avanceskat, omgås udbyttebeskatningen.

Den regulære måde at foretage generationsskiftet på vil være, hvis eneaktionæren overdrager alle aktier med succession til sønnen og hæver af selskabets indtjening, ved at selskabet deklarerer udbytte. Herved vil balancen mellem beskatning af indtjening fra en personligt ejet virksomhed og beskatningen af indtjening fra et selskab blive bevaret. Fremgangsmåden kan benyttes både ved glidende generationsskifte og fuldstændigt generationsskifte.

Det skal nævnes, at objektiveringen af ligningslovens § 16 A og § 16 B blev trukket tilbage, idet vurderingen var, at der er behov for yderligere granskning af problemstillingen. Tilbagetrækningen skyldtes ikke bekymring for, om grænsen mellem udbyttebeskatning og avancebeskatning var blevet trukket for langt over mod udbyttebeskatningen, men om bestemmelserne i tilstrækkeligt omfang sikrer, at der i de situationer, hvor der bør ske udbyttebeskatning, også vil ske udbyttebeskatning.

Hvis f.eks. eneaktionæren først overdrager en del af aktierne med succession til næste generation og derefter måske 11/2 år efter sælger de resterende aktier tilbage til det udstedende selskab, vil tilbagesalget til det udstedende selskab blive avancebeskattet efter den foreslåede § 16 B. Det vil sige en opgørelse efter aktieavancebeskatningslovens regler, inkl. et eventuelt nedslag på 25 pct. efter ABL § 7 a.

Spørgsmålet er om, og i givet fald hvordan, man kan imødegå denne relativt enkle måde til at komme uden om den foreslåede betingelse i ligningslovens § 16 B, hvorefter overdragelse ikke må ske med succession. Eventuelt kunne man indsætte en tidsmæssig begrænsning, således at overdragelser foretaget inden for f.eks. en 5-årig periode anses for en samlet overdragelse.

4. Generationsskifteudvalgets drøftelse

Generationsskifteudvalget har drøftet problemstillingen om de foreslåede ændringer på baggrund af de i indledningen nævnte notater.

Steen Askholt, Dansk Industri og Det Danske Handelskammer, finder, at forslag om objektivering af tilladelser m.m. i skatteregler sædvanligvis er velegnede midler til at forenkle procedurer og sagsgange. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, om objektiviseringsforslag kun angår procedurer, eller om der også indgår materielle forhold. De foreslåede objektiviseringer vedrørende ligningslovens § 16 A og § 16 B ophæver fuldstændigt enhver dispensationsmulighed, og beskatningen er således låst fast, hvis de objektive betingelser ikke er opfyldte. Betingelsen om, at udlodninger ikke kan behandles efter aktieavancebeskatningsreglerne, hvis en hovedaktionærs nærtstående i forbindelse med nedsættelsen af aktiekapitalen erhverver dele af virksomheden, griber ind i en relevant mulighed for generationsskifte, hvor der ikke uden videre kan antages at foreligge omgåelse af udbyttebeskatningen. Disse begrænsninger bør udgå af den foreslåede objektivering, og der bør fortsat være en mulighed for dispensation efter en konkret prøvelse af omstændighederne i den enkelte sag.

I relation til ligningslovens § 16 B har Steen Askholt og Aage Michelsen anført, at såfremt en aktionær afstår samtlige sine aktier, må dette betragtes som en almindelig overdragelse, uanset at nogle af aktierne overdrages med succession. Hertil kommer, at den foreslåede bestemmelse i ligningslovens § 16 B helt ubegrundet vil påføre aktionæren et tab i form af mistet fradrag for anskaffelsessummen for aktierne.

Det er Skatteministeriets opfattelse, at den nævnte problemstilling vedrørende ligningslovens § 16 B og spørgsmålet om mistet anskaffelsessum bør tages op i forbindelse med en eventuel ændring af ligningslovens § 16 B, således at det undgås, at noget af anskaffelsessummen går tabt.

Lars Grøngaard, Det Danske Advokatsamfund, mener, at objektiveringen af ligningslovens § 16 A og § 16 B ikke kun indeholder objektivering på grundlag af gældende praksis, men også stramninger, der medfører mindre smidige muligheder for generationsskifte. Stramningerne bør derfor ikke medtages, ligesom der fortsat bør være en dispensationsmulighed. I modsat fald ville det være at foretrække, at der ikke skete ændringer af ligningslovens § 16 A og § 16 B overhovedet.

Kim Munch Lendal, Dansk Handel og Service, finder, at forslaget materielle indhold er stærkt betænkeligt, der hvor der ikke er tale om en ren kodificering af gældende praksis, med deraf følgende vanskeliggørelse af generationsskiftet. Objektiveringen bør endvidere ikke gå så vidt, at der for fremtiden ikke vil være mulighed for at meddele dispensation ud fra en konkret vurdering af det enkelte tilfælde.

Jørgen Sandager, Foreningen af Statsautoriserede Revisorer og Foreningen af Registrerede Revisorer, er ligeledes enig i, at der med de foreslåede ændringer sker en vanskeliggørelse af mulighederne for at tilrettelægge generationsskifter, samt at forslagene vil få indflydelse på en række situationer, hvor der er truffet beslutning om generationsskifte og modellen herfor.

Niels Neergaard, Finansrådet, lægger vægt på, at der ved en objektivering af reglerne i ligningslovens § 16 A og § 16 B ikke sker en indsnævring af bestemmelseens nugældende anvendelsesområde. Det er i den forbindelse vigtigt, at bestemmelsen i ændringsforslag nr. 23, jf. betænkning af 24. februar 1999, om pengeinstitutters og børsmæglerselskabers afståelse af aktier til udstedende selskab bevares.

Henrik Friis finder, at en stramning af ligningslovens § 16 A og § 16 B med hensyn til objektivering, så udlodningen beskattes som udbytte i stedet for efter reglerne om aktieavancebeskatning, vil virke skattemæssigt strammende på generationsskifter og skabe mindre smidighed ved familieoverdragelser. Flytningen af grænsen fra udbytte- til avanceskat er desuden tvivlsom.

Henrik Friis anfører, at der med hensyn til § 16 A (stk. 5, nr. 2) er direkte tale om at stramme skattepraksis ved generationsskifte i familie (nærtbeslægtede) i forhold til personer uden for familiekredsen. Når en virksomhed overdrages via afståelse af aktier inden for familien fra den ældre til den yngre generation, er der tale om en reel afståelse af virksomheden med ny ejer, ledelse etc., som ikke kan sammenlignes med situationen, hvor virksomheden ikke reelt skifter ejer, ved at hovedaktionæren selv erhverver de afståede aktier. Derfor bør der være fradrag for anskaffelsessummen. Med andre ord må begrebet "fremmede" dække såvel den nye generation i familien som andre investorer - der er intet belæg for at tro, at et interessefællesskab mellem f.eks. den ældre generation og henholdsvis den nye generation eller en nær medarbejder/anden virksomhed er forskellige.

Med hensyn til § 16 B (stk. 2, nr. 3) er der ifølge Henrik Friis, Håndværksrådet, tale om at begrænse successionsadgangen uden videre saglig begrundelse ved at antage, at der sker en omgåelse af udbyttebeskatningen. Dette er en fordrejning, eftersom successionen ikke er ensbetydende med skatteunddragelse eller omgåelse af skattebetaling, men med en skatteudskydelse indtil realisationstidspunktet. Med andre ord kommer der beskatning - bare på et senere tidspunkt. Desuden sker der en fuldstændig afhændelse af aktierne, hvilket bør give adgang til fradrag for anskaffelsessummen. At indsætte endnu en begrænsning ved at kræve, at en successiv overdragelse inden for 5 år er at betragte som en samlet overdragelse, skærper kun kravene yderligere. At tillade succession kun for børsnoterede aktier (stk. 2, nr. 5) vil skabe forvridende regler afhængig af selskabsstørrelse, og hvordan et selskab vælger at fremskaffe egenkapitalen på.

I ingen af de to tilfælde finder Henrik Friis derfor, at det uden videre kan slås fast, at der er tale om en omgåelse af udbyttebeskatningen, og af samme grund bør der ikke ske en stramning af det nuværende regelsæt. Den nuværende praksis bør derfor opretholdes. Skal der ske en objektivering af dispensationsmulighederne bør der i givet fald ikke ske en stramning.